

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

DULCES ANTE OMNIA MUSÆ.

A P I D D O U

Scipione Giovannini del. e. Sculp. in Roma.

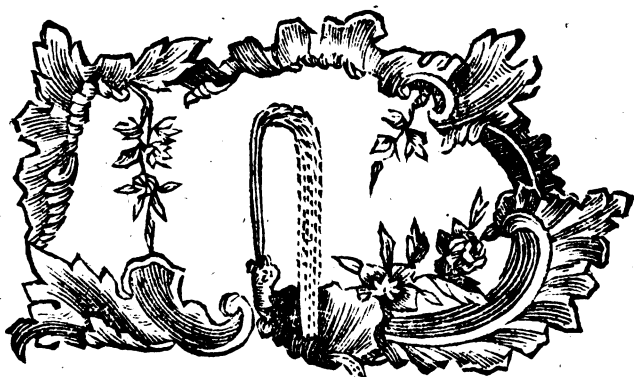
DANIELIS NETTELBLADT
POTENT. BORVSS. REGI A CONS. INTIMIS
ET PROFESS. IVR. ORDIN. IN REGIA
FRIDERICIANA.
SYSTEMA ELEMENTARE
VNIVERSAE
IVRISPRVDENTIAE
NATVRALIS
IN
V S V M
PRAELECTIONVM ACADEMICARVM
ADORNATVM.

EDITIO TERTIA.

HALAE MAGDEBVRGICAE
IN OFFICINA LIBRARIA RENGIERIANA.
MDCCLXVII.

CONSPECTVS.

INTRODVCTIO IN IVRISPRVDENTIAM NATVRALEM.

Discursus praeliminaris. §. 1.

P. I. Præcognita iurisprudentiae naturalis. §. 4.

T. I. De iurispr. natur. natura et indole §. 5.

T. II. De partibus iurispr. natur. §. 11.

T. III. De methodo docendi et discendi iurispr.
natur. §. 18.

P. II. Historia litteraria iuris naturae. §. 21.

T. I. Notitia naturalistarum. §. 22.

IV C O N S P E C T V S.

T. II. Historia iurispr. natur. §. 28.

T. III. Notitia scriptorum iuris naturalis. §. 34.

P. III. Iurisprudentia naturalis generalis. §. 38.

L. I. Iurisprudentia naturalis generalis stricte sic dicta.

S. I. De personis, factis et rebus, §. 41.

M. I. De personis §. 42.

T. I. De personis earumque actioni-
in genere §. 43.

T. II. De consensu et dissensu nec non
vtriusque declaratione. §. 52.

T. III. De actionis auctore, nec non sc-
ciis et fautoribus agentium. §. 60.

T. IV. De actionum libertate. §. 69.

T. V. De actionum moralitate. §. 75.

T. VI. De actionum rectitudine vt et de
decoro. §. 82.

T. VII. De actionum imputatione. §. 88.

M. II De factis. §. 98.

T. I. De facto in se spectato §. 99.

T. II De circumstantiis facti. §. 104.

T. III. De probationibus et praesum-
tionibus §. 109.

M. III. De rebus. §. 115.

T. I. De rebus earumque causa in ge-
nere. §. 116.

T. II. De rerum substantia et vsu nec
non impensis et valore. §. 124.

T. III.

CONSPECTVS. V

- T. III. De rerum detentione. §. 128.
- S. II. De legibus et actibus iuridicis. §. 133.
 - M. I. De legibus et actibus iuridicis in se spectatis. §. 135.
 - T. I. De legibus in se spectatis. §. 135.
 - T. II. De actibus iuridicis in se spectatis. §. 144.
 - M. II. De interpretatione iuridica et applicatione iuris ad factum §. 160.
 - T. I. De interpretatione iuridica §. 161.
 - T. II. De applicatione iuris ad factum. §. 163.
- S. III. De obligatione. §. 165.
 - M. I. De obligatione in se spectata §. 166
 - C. I De obligatione in se spectata in genere. §. 167.
 - T. I. De obligationis genuino conceptu. §. 168.
 - T. II. De variis obligationis diuisionibus §. 174.
 - C. II. De obligationibus quibusdam generalissimis. §. 185.
 - T. I. De obligatione nos perficiendi, §. 186.
 - T. II. De obligatione alios perficiendi §. 192.
 - M. II. De obligatione contrahenda, dissoluenta et corroboranda.

T. I. De obligatione contrahenda.

§. 198.

T. II. De obligatione dissoluenda,

§. 212.

T. III. De obligatione corroboranda.

§. 222.

§. IV. De iure pro facultate agendi morali sumto. §. 226.

M. I. De iure in se spectato. §. 227.

C. I. De iure in se spectato in genere.

§. 228.

T. I. De iuris genuino conceptu.

§. 229.

T. II. De variis iuris diuisionibus.

§. 234.

C. II. De iuribus quibusdam generalissimis. §. 254.

T. I. De libertate naturali et communione primaeua. §. 255.

T. II. De dominio in genere. §. 263.

T. III. De iure securitatis indeque fonte iure defensionis et iure puniendi connato. §. 285.

T. IV. De iure indemnitatis. §. 294.

T. V. De iure necessitatis. §. 300.

M. II. De iure acquirendo, amittendo et conseruando. §. 310.

T. I. De iure acquirendo. §. 311.

T. II.

- T. II. De iure amittendo. §. 339.
 T. III. De iure conseruando. §. 350.
- S. V. De possessione. §. 355.
- M. I. De possessione in se spectata. §. 356.
 T. I. De possessione quatenus est facti.
 §. 357.
 T. II. De possessione quatenus est
 iuris. §. 364.
- M. II. De acquirenda, amittenda et retinen-
 da possessione. §. 371.
 T. I. De acquirenda possessione. §. 272.
 T. II. De amittenda possessione. §. 379.
 T. III. De retinenda possessione.
 §. 382.
- S. VI. De remediis persequendi ius nostrum.
 §. 385.
 T. I. De retentione et retorsione.
 §. 388.
 T. II. De bello pro remedio ius no-
 strum persequendi sumto. §. 393.
- L. II. Iurisprudentia naturalis generalis socialis.
 §. 403.
- S. I. De societatis in se spectatis in genere.
 T. I. De societatis definitione et constitu-
 tiuis societatum. §. 405.
 T. II. De iuribus et obligationibus nec
 non possessione societatum. §. 410.
 T. III. De imperio societatum. §. 418.
 T. IV.

T. IV. De societatum potestate directorio
et officiis. §. 423.

S. II. De speciebus societatum. §. 433.

T. I. De speciebus societatum in genere.
§. 434.

T. II. De societatibus aequalibus. §. 442.

T. III. De societatibus in aequalibus. §. 465

T. IV. De collegiis et corporibus. §. 469.

S. III. De societatum ortu et interitu, earum
membris et modis quibus talia fiunt
et esse desinunt. §. 475.

T. I. De societatum ortu et interitu. §. 476.

T. II. De membris societatum. §. 480.

T. III. De modis quibus membra societa-
tum talia fiunt. §. 483.

T. IV. De modis quibus membra societa-
tum talia esse desinunt. §. 488.

IVRISPRVDENTIA NATVRALIS STRICTE SIC DICTA.

T H E O R E T I C A

S E C V L A R I S A L L O D I A L I S

C I V I L I S,

P. I. De officiis erga nos et erga alios absolutis
connexisque cum iis iuribus. §. 494.

S. I.

- S. I. De officiis erga nos. §. 495.
 T. I. De officiis erga nos quoad animam.
 §. 500.
 T. II. De officiis erga nos quoad corpus.
 §. 505.
 T. III. De officiis erga nos quoad statum ex-
 ternum. §. 509.
 S. II. De officiis erga alios absolutis, et cum
 iis connexis iuribus. §. 516.
 T. I. De officiis erga alios absolutis quoad
 animam. §. 521.
 T. II. De officiis erga alios absolutis quoad
 corpus. §. 525.
 T. III. De officiis erga alios absolutis quoad
 statum externum. §. 529.

P. II. De officiis erga alios hypotheticis et iuribus
 cum iis connexis. §. 531.

L. I. De iuribus et obligationibus successionem
 concernentibus. §. 539.

S. I. De iure rerum. §. 540.

M. I. De iuribus in re. §. 541.

C. I. De iure occupandi res corpora-
 les singulares. §. 542.

T. I. De iure occupandi, praesertim
 res corporales singulares in se-
 spectato. §. 543.

T. II. De iuris occupandi acquisi-
 tione conseruatione, amissione
 et persecutione. §. 559.

C. II. De dominio praesertim rerum
corporalium singularium §. 551.

T. I. De dominio praesertim rerum
corporalium singul. in se specta-
to. §. 552.

T. II. De domini, praesertim rerum
corporalium singul. acquisitione,
§. 574.

T. III. De domini, praesertim re-
rum corporalium singul. amissio-
ne conseruat. et persecut. §. 586.

C. III. De iuribus in re aliena consti-
tutis §. 590.

T. I. De iuribus in re aliena consti-
tutis in se spectatis. §. 596.

T. II. De iurium in re aliena consti-
tutorum acquisitione, conserua-
tione, amissione et persecutione
§. 620.

M. II. De iuribus ad rem. §. 625.

C. I. De iur. ad rem immediatis. §. 626.

T. I. De iuribus ad rem immediatis
in se spectatis. §. 627.

T. II. De iurium immediatorum ac-
quisit. conseru. amissione et per-
secutione. §. 636.

C. II. De iurib. ad rem mediatis. §. 637.

T. I.

A) Generalia de pactis principia.
 §. 638.

T. I. De pactorum definitione et
 variis eorum diuisionibus
 §. 639.

T. II. De subiecto et obiecto pa-
 ctorum. §. 649.

T. III. Communia pactorum.
 §. 656.

B) De iuribus ex pactis. §. 688.

a) De iuribus ex pactis in se spe-
 ctatis. §. 689.

T. I. De iuribus ex pactis ve-
 ris simplicibus, obligatoriis,
 principal. re initis. §. 690.

T. II. De iuribus ex pactis sim-
 plicibus obligatoribus prin-
 cipalibus, sine re initis.
 §. 711.

T. III. De iuribus ex pactis
 veris simplicibus obligato-
 riis minus principalibus
 praeparatoriis. §. 734.

T. IV. De iuribus ex pactis ve-
 ris simplicibus obligatoriis
 minus principalibus adie-
 ctis. §. 739.

T. V.

- T. V. De iuribus ex pactis simplicibus liberatoriis et mixtis. §. 746.
- T. VI. De iuribus ex pactis compositis. §. 753.
- T. VII. De iuribus ex quasi pactis. §. 758.
- b) De acquisitione, amissione, persequutione et conseruatione iurium ex pactis. §. 761.
- T. I. De acquisitione iurium ex pactis. §. 762.
- T. II. De amissione iurium ex pactis. §. 769.
- T. III. De conseruatione et persequutione iurium ex pactis. §. 774.
- S. II. De iure personarum. §. 776.
- M. I. De statibus non socialibus. §. 777.
- T. I. De statibus non socialibus naturalibus. §. 778.
- T. II. De statibus non socialibus ciuilibus. §. 786.
- M. II. De statibus socialibus. §. 792.
- T. I. De societate paternâ. §. 793.
- T. II. De societate coniugali. §. 807.
- T. III.

T. III. De societate herili. §. 819.

T. IV. De domo s. familia. §. 827.

L. II. De iuribus et obligationibus successionem concernentibus. §. 832.

S. I. De successione hereditaria. §. 834.

M. I. De successione hereditaria vniuersali. §. 835.

C. I. De delatione successionis hereditariae vniuersalis. §. 836.

T. I. De delatione successionis hereditariae vniuersalis per legem. §. 837.

T. II. De delatione successionis hereditariae vniuersalis per heredis institutionem. §. 840.

C. II. De successione hereditaria vniuersali ipsa eiusque effectu. §. 852.

T. I. De successione hereditaria vniuersali ipsa. §. 853.

T. II. De effectu factae successionis hereditariae vniuersalis. §. 857.

M. II. De successione hereditaria particulari. §. 864.

T. I. De delatione success. hered. particularis. §. 865.

T. II.

T. II. De successione hereditaria particulari ipsa eiusque effectu. §. 873.

S. II. De successione singulari. §. 877.

T. I. De delatione successionis singularis. §. 878.

T. II. De successione singulari ipsa eiusque effectu. §. 881.

IVRISPRVDENTIA CRIMINALIS.

P. I. Generalia de laesionibus principia. §. 885.

T. I. De laesionis definitione et variis eius divisionibus. §. 886.

T. II. De subiecto et obiecto laesionum. §. 894.

T. III. De iuribus et obligationibus laesiones concernentibus in genere. §. 900.

T. IV. De gradu moralitatis laesionum. §. 907.

T. V. De indiciis et corpore laesionis. §. 912.

P. II. De singulis laesionum speciebus et iuribus atque obligationibus quae occasione earum ex legibus oriuntur. §. 914.

T. I. De laesionibus veris generalibus. §. 915.

T. II. De laesionibus veris specialibus officiis erga alios absolutis ratione animae contrarius. §. 923.

T. III.

T. III. De laesionibus veris specialibus officiis erga alios absolutis ratione corporis contrariis. §. 928.

T. IV. De laesionibus veris specialibus officiis erga alios absolutis ratione status externi contrariis. §. 935.

T. V. De laesionibus veris specialibus officiis hypotheticis contrariis. §. 941.

T. VI. De quasi laesionibus. §. 957.

IVRISPRVDENTIA FEVDALIS.

P. I. Generalia de feudis principia. §. 961.

T. I. De feudi definitione et origine feudorum. §. 962.

T. II. De substantialibus, naturalibus et accidentalibus feudi. §. 969.

T. III. De inuestitura feudali in genere. §. 923.

T. IV. De praescriptione feudali in genere. §. 980.

T. V. De personis feudalibus. §. 983.

P. II. Specialis de feudis tractatio. §. 988.

L. I. De feudo constituendo. §. 989.

T. I. De modis quibus infeudatio fit. §. 995.

T. II. De rebus quae possunt infeudari. §. 998.

T. II

XVI C O N S P E C T V S.

T. III. De personis quae feudum concedere possunt. §. 1002.

L. II. De feudo constituto. §. 1004.

S. I. De feudi acquisitione. §. 1005.

T. I. De personis feudorum capacibus. §. 1007.

T. II. De feuda acquirendi modis. §. 1009.

S. II. De iuribus et obligationibus feudalibus ipsis. §. 1015.

T. I. De iuribus et obligationibus feudalibus circa personam. §. 1017.

T. II. De iuribus et obligationibus feudalibus circa feudi dominium directum. §. 1022.

T. III. De iuribus et obligationibus feudalibus circa domitium vile. §. 1026.

T. IV. De iuribus et obligationibus feudalibus circa ipsam rem infeudatam. §. 1034.

S. III. De nexus feudalis dissolutione. §. 1041.

T. I. De dissolutione nexus feudalis per priuationem iuris in poenam. §. 1043.

T. II. De nexus feudalis dissolutione quae fit citra priuationem in poenam. §. 1047.

S. IV. De persecutione iurium feudalium. §. 1050.

IURISPRVDENTIA ECCLESIASTICA.

P. I. Generalia de religione principia et de officiis hominum religionem concernentibus. §. 1052.

T. I. De religione in genere. §. 1053.

T. II. De officiis erga Deum. §. 1060.

T. III. De officiis erga alios homines quoad religionem. §. 1065.

P. II. De iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viventium circa religionem in specie. §. 1077.

L. I. Tractatio generalis de iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viventium. §. 1078.

S. I. De religione in se spectata in genere. §. 1079.

T. I. De definitione ecclesiae eiusque constitutionis. §. 1080.

T. II. De iuribus et obligationibus, nec non possessione ecclesiae. §. 1086.

T. III. De potestate ecclesiastica, et regimine ecclesiastico, nec non verbi diuini ministerio. §. 1088.

T. IV. De directorio et officiis ecclesiae in genere. §. 1092.

(Syst. Iur. Nat.)

b

S. II.

XVIII CONSPECTVS.

- S. II. De variis ecclesiarum speciebus.
§. 1094.
- T. I. De variis ecclesiarum speciebus in genere. §. 1095.
- T. II. De ecclesiis quae sunt societates aequales. §. 1099.
- T. III. De ecclesiis quae sunt societates inaequales. §. 1102.
- S. III. De ecclesiarum ortu et interitu, membris earum, modisque quibus talia fiunt et esse desinunt. §. 1104.
- T. I. De ecclesiarum ortu et interitu. §. 1105.
- T. II. De membris ecclesiarum. §. 1107.
- T. III. De modis quibus membra ecclesiae talia fiunt. §. 1111.
- T. IV. De modis quibus membra ecclesiae talia esse desinunt. §. 1114.
- L. II. Tractatio specialis de iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viuentium. §. 1116.
- S. I. De cultu diuino. §. 1117.
- T. I. De dogmatibus religionis. §. 1123.
- T. II. De actibus sacris externis. §. 1126.
- T. III.

T. III. De conuentibus et diebus facris,
§. 1131.

S. II. De rebus ecclesiasticis §. 1135.

T. I. De rebus ecclesiasticis ipsis.
§. 1136.

T. II. De rerum ecclesiasticarum acqui-
sitione, administratione, amissione et con-
seruatione. §. 1141.

S. III. De officiis et beneficiis ecclesiasticis
§. 1143.

T. I. De officiorum et beneficiorum eccle-
siasticorum erectione, fundatione et in-
nouatione. §. 1145.

T. II. De prouisione officiorum et benefi-
ciorum ecclesiasticorum. §. 1148.

T. III. De iuribus et obligationibus offi-
cialium et beneficiariorum. §. 1151.

T. IV. De amissione officiorum et benefi-
ciorum ecclesiasticorum. §. 1156.

S. IV. De laesionibus ecclesiasticis. §. 1159.

T. I. De laesionibus ecclesiasticis commu-
nibus. §. 1161.

T. II. De laesionibus ecclesiasticis officia-
lium ecclesiae propriis. §. 1164.

- N O N L I T I G I O S A.

- P. I. Tractatio generalis de expeditione negotiorum iuridicorum non litigiosorum. §. 1167
- T. I. De personis per quas negotiorum non litigiosorum expeditio fit.
- T. II. De modo proponendi in negotiis non litigiosis. §. 1172.
- T. III. De forma negotiorum non litigiosorum. §. 1175.
- T. IV. De congregationibus negotia iuridica non litigiosa expediendi causa. §. 1180.
- P. II. Tractatio specialis, de singulis negotiis iuridicis non litigiosis. §. 1183.
- L. I. De negotiis iuridicis non litigiosis generalibus. §. 1184.
- T. I. De negotiis acquisitionem iurium et obligationum in genere concernentibus. §. 1185.
- T. II. De negotiis amissionem iurium et obligationum in genere concernentibus. §. 1186.
- T. III. De negotiis probationem iurium et obligationum in genere concernentibus. §. 1187.

T. IV

T. IV. De negotiis conseruationem iurium
et obligationum in genere concernentibus.
§. 1188.

T. V. De negotiis quae modum corroborandi
iura et obligationes concernunt. §. 1189.

L. II. De negotiis non litigiosis iuridicis specia-
libus. §. 1190.

M. I. De negotiis successionem concernenti-
bus. §. 1191.

T. I. De negotiis successionis futurae de-
terminationem concernentibus. §. 1192.

T. II. De negotiis in ipsa successione ob-
venientibus. §. 1193.

M. II. De negotiis non litigiosis successionem
non concernentibus. §. 1194.

T. I. De negotiis ius rerum concernenti-
bus. §. 1195.

T. II. De negotiis ius personarum concer-
nentibus. §. 1199.

LITIGIOSA.

P. I. De belligeratione. §. 1201.

T. I. De personis belligerantibus. §. 1202.

T. II. De singulis actibus in belligeratione ob-
venientibus. §. 1206.

T. III. De ipso belligerationis actu. §. 1213.

XXII C O N S P E C T V S.

P. II. De amicabili compositione. §. 1219.

T. I. De pactione pacis. §. 1225,

T. II. De amicabili compositione in specie sic dicta... §. 1230.

IVRISPRVDENTIA NATVRALIS
C I V I L I S.

T H E O R E T I C A.

S E C U L A R I S A L L O D I A L I S.

C I V I L I S.

P V B L I C A I N S P E C I E S I C D I C T A.

P. I. De iuribus et obligationibus statum publicum concernentibus in genere. §. 1234.

L. I. De republica in se spectata in genere. §. 1235.

T. I. De reipublicae in sensu politico genuino conceptu, eiusque constitutiuis. §. 1236.

T. II. De reipublicae in sensu geographico genuino conceptu, s. territorio reipublicae. §. 1247.

T. III.

- T. III. De potestate civili in genere. §. 1255.
- T. IV. De subiectione civili in genere.
§. 1267.
- T. V. De legibus fundamentalibus rerum-
publicarum in genere. §. 1276.
- T. VI. De comitiis in genere. §. 1280.
- L. II. De variis rerumpublicarum speciebus.
§. 1283.
- T. I. De variis rerumpublicarum speciebus
in genere. §. 1284.
- T. II. De regnis et principatibus. §. 1292.
- T. III. De rebus publicis in specie sic dictis.
§. 1301.
- T. IV. De rebus publicis compositis. §. 1309.
- L. III. De rerumpublicarum ortu et interitu, ea-
rum membris, modisque quibus talia
sunt et esse desinunt.
- S. I. De rerumpublicarum ortu et interitu.
§. 1318.
- T. I. De ortu rerumpublicarum §. 1319.
- T. II. De rerumpublicarum interitu.
§. 1322.
- S. II. De membris rerumpublicarum.
§. 1324.

M. I. De membris rerumpublicarum
quae regna sunt. §. 1325.

T. I. De principibus regentibus.
§. 1327.

T. II. De principibus futuris. §. 1339.

T. III. De statibus s. ordinibus regni.
§. 1345.

T. IV. De vicariis regnorum. §. 1352

T. V. De officialibus publicis regno-
rum. §. 1358.

M. II. De membris rerumpublicarum in
specie sic dictarum. §. 1365.

T. I. De optimatibus rerumpublica-
rum in specie sic dictarum.
§. 1366.

T. II. De senatoribus rerumpublica-
rum. §. 1369.

T. III. De officialibus publicis rerum-
publicarum. §. 1372.

M. III De membris rerumpublicarum
compositarum. §. 1374.

T. I. De membris reipublicae com-
positae ipsius. §. 1375.

T. II. De membris rerumpublicarum
minorum. §. 1377.

S. III. De modis quibus membra reipubli-
cae talia fiunt et esse desinunt. §. 1379.

T. I.

- T. I. De modis quibus ciues in genere tales fiunt et esse desinunt. §. 1380.
- T. II. De modis quibus princeps talis fit et esse desinit. §. 1385.
- T. III. De modis quibus status et vicarii regnorum tales fiunt et esse desinunt. §. 1405.
- T. IV. De modis quibus optimates et fenatores tales fiunt et esse desinunt. §. 1413.
- T. V. De modis quibus officiales publici tales fiunt et esse desinunt. §. 1417.
- P. II. De singulis partibus potestatis ciuilibus et iis respondentibus obligationibus. §. 1419.
- L. I. De singulis partibus potestatis ciuilibus et iis respondentibus obligationibus quoad subditos in genere. §. 1420.
- S. I. De partibus potestatis ciuilibus generalibus. §. 1421.
- T. I. De potestate ciuili rectoria. §. 1422.
- T. II. De potestate ciuili inspectoria. §. 1435.
- T. III. De potestate ciuili exsecutoria. §. 1439.
- S. II. De partibus potestatis ciuilibus specialibus. §. 1446.
- T. I. De potestate bellica. §. 1447.
- T. II. De potestate politica. §. 1459.

XXVI C O N S P E C T V S.

T. III. De potestate camerali. §. 1475.

T. IV. De potestate iudiciaria. §. 1505.

L. II. De singulis partibus potestatis civilis, iisque respondentibus obligationibus quoad societates in specie. §. 1517.

T. I. De diuersis societatum in relatione ad rempublicam consideratarum speciebus. §. 1581.

T. II. De societatibus priuatis in republica existentibus. §. 1520.

T. III. De societatibus publicis in republica existentibus. 1534.

IVRIS GENTIVM PRVDENTIA.

P. I. De gentibus in genere. §. 1540.

T. I. De gentis definitione et speciebus gentium. §. 1541.

T. II. De membris gentium et peregrinis. §. 1550.

T. III. De officiis gentium in genere. §. 1555.

T. IV. De legibus gentium. §. 1558.

P. II. De officiis gentium erga se in specie. §. 1564.

L. I. De officiis gentium inter se absolutis. §. 1565.

T. I. De officiis gentium inter se inuicem absolutis quoad ipsam vnionem civilem. §. 1566.

T. II.

T. II. De officiis absolutis gentium inter se inuicem quoad territorium in se consideratum. §. 1569.

T. III. De officiis gentium inter se absolutis quoad res corporales in mundo obuias. §. 1573.

T. IV. De officiis gentium inter se absolutis quoad iura potestatis ciuilibus. §. 1578.

T. V. De officiis gentium inter se absolutis quoad honorem. §. 1591.

L. II. De officiis gentium erga se hypotheticis. §. 1596.

S. I. De officiis gentium erga se hypotheticis in genere.

T. I. De officiis gentium erga se hypotheticis quae concernunt iura in re. §. 1598.

T. II. De officiis gentium erga se hypotheticis quae concernunt iura ad rem. §. 1602.

S. II. De officiis gentium erga se quoad legatos seu iure legationum in specie. §. 1609.

T. I. De legatis in genere, eorum characteris repraesentatio et speciebus. §. 1610.

T. II. De missione, admissione et reiectione legatorum. §. 1618.

T. III.

XXVIII CONSPECTVS.

- T. III. De ipsis iuribus et obligationibus, a statu legati dependentibus. §. 1627.
- T. IV. De hominibus, vasis et aedibus legatorum. §. 1638.
- T. V. De modis quibus legatus talis esse desinit. §. 1649.

IVRISPRVDENTIA PRIVATA.

- P. I. Iurisprudencia priuata stricte sic dicta seu priuatorum. §. 1647.
- P. II. Iurisprudencia principum priuata. §. 1661.

IVRISPRVDENTIA CRIMINALIS.

- P. I. De delictis in genere. §. 1671.
 - T. I. De delicti definitione et diuisionibus. §. 1672.
 - T. II. De subiecto et obiecto delictorum. §. 1675.
 - T. III. De potestate ciuili criminali. §. 1677.
 - T. IV. De iuribus et obligationibus delicta concernentibus in genere. §. 1687.
 - T. V. De gradu moralitatis delictorum nec non iudiciis et corpore delicti. §. 1689.
- P. II. De singulis delictorum speciebus. §. 1690.
 - T. I. De delictis quae conueniunt cum laesionibus singulorum hominum extra rempublicam viuentium. §. 1691.
 - T. II. De delictis subditis propriis. §. 1693.

IVRIS.

IVRISPRVDENTIA FEVDALIS.

- P. I. Generalia de feudis principia. §. 1697.
 T. I. De diuisione feudorum in publica et pri-
 uata. §. 1698.
 T. II. De potestate ciuili feudali. §. 1702.
 P. II. Specialis de feudis tractatio. §. 1708.
 L. I. Ius feudale generale. §. 1709.
 L. II. Ius feudale speciale. §. 1711.

IVRISPRVDENTIA ECCLESIASTIGA.

- P. I. Generalia de religione principia et de offi-
 ciis hominum religionem concernentibus
 P. II. De iuribus et obligationibus hominum in
 ecclesia uiuentium circa religionem in specie.
 §. 1718.
 L. I. Tractatio generalis de iuribus et obliga-
 tionibus hominum in ecclesia uiuentium.
 §. 1719.
 S. I. De potestate ciuili ecclesiastica. §. 1720.
 T. I. De potestate ciuili ecclesiastica in ge-
 nere. §. 1721.
 T. II. De iure reformandi circa sacra.
 §. 1725.
 T. III. De iure aduocatiæ circa sacra.
 §. 1729.
 S. II. De habitu ecclesiarum ad rempubli-
 cam. §. 1732.
 T. I. De habitu ecclesiarum ad rempubli-
 cam in genere. §. 1733,
 T. II,

- T. II. De habitu ecclesiarum aequalium ad rempublicam. §. 1735.
- T. III. De habitu ecclesiarum inaequalium ad rempublicam. §. 1738.
- L. II. Tractatio specialis de iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viventium. §. 1741.
- T. I. De cultu diuino. §. 1742.
- T. II. De rebus ecclesiasticis. §. 1747.
- T. III. De officiis et beneficiis ecclesiasticis. §. 1749.
- T. IV. De laesionibus ecclesiasticis. §. 1753.

P R A C T I C A

PRACTICA IN SPECIE SIC DICTA

C I V I L I S.

- IVRISPRVDENTIA PRACTICA PVBLICA.
- P. I. De expeditione negotiorum publicorum in genere. §. 1757.
 - P. II. De expeditione singulorum negotiorum in specie. §. 1758.
 - L. I. De negotiis publicis non litigiosis. §. 1759.
 - T. I. De negotiis in acquisitione potestatis civilis obuientibus. §. 1760.
 - T. II. De negotiis publicis non litigiosis in ipso regimine publico obuientibus.
 - L. II. De negotiis publicis litigiosis. §. 1763.

S. I.

- S. I. De belligeratione publica. §. 1763.
 M. I. De belligeratione publica solenni.
 §. 1765.
 T. I. De belligerantibus. §. 1766.
 T. II. De singulis actibus in belligeratione publica solenni obuenientibus. §. 1770.
 T. III. De ipso belligerationis publicae solennis actu. §. 1784.
 M. II. De belligeratione publica minus solenni. §. 1787.
 S. II. De amicabili compositione. §. 1789.

IVRISPRVDENTIA PRACTICA PRIVATA.

EXTRA IVDICIALIS.

- P. I. Tractatio generalis de expeditione negotiorum iuridicorum extraiudicialium. §. 1796.
 P. II. Tractatio specialis de singulis negotiis iuridicis extraiudicialibus. §. 1798.
-

IVDICIALIS.

- P. I. De iudiciis ciuilibus in genere. §. 1801.
 T. I. De iudiciis ciuilibus ipsis. §. 1802.
 T. II. De personis iudicialibus in iudiciis ciuilibus obuenientibus. §. 1805.
 T. III. De negotiis ciuilibus eorumque expeditione in genere. §. 1808.
 P. II. De expeditione actuum voluntariae iurisdictionis. §. 1811.

T. I.

- T. I. De expeditione causarum voluntariae iurisdictionis in genere. §. 1812.
 T. II. De singulis actibus voluntariae iurisdictionis in specie. §. 1816.
 P. III. De expeditione causarum contentiosae iurisdictionis. §. 1818.
 T. I. De personis litigantibus. §. 1819.
 T. II. De singulis actibus in expeditione causarum voluntariae iurisdictionis obuenientibus §. 1824.
 T. III. De processu civili ipso. §. 1827.

IURISPRVDENTIA PRACTICA CRIMINALIS.

- P. I. De iudiciis criminalibus. §. 1833.
 P. II. De singulis negotiis in expeditione causarum criminalium obuenientibus. §. 1840.
 P. III. De processu criminali ipso. §. 1842.

ARS ACTA TRACTANDI

ARS RELATORIO - DECRETORIA.

- P. I. Ars relatorio-decretoria principalis. §. 1849.
 P. II. Ars relatorio-decretoria minus principalis. §. 1852.
-

ARS ARCHIVA TRACTANDI.

- P. I. De archiuis et archiuariis. §. 1855.
 P. II. De modo & ordine quo scripturae in archiuis asseruandae. §. 1858.

INTRO-

INTRODUCTIO
IN
IVRISPRVDENTIAM
NATVRALEM.

DISCURSUS PRAELIMINARIS.

§. 1.

Artissimus nexus, qui est inter iurisprudentiam naturalem et varias alias eruditionis partes, efficit, quasdam veritates, ad eruditionis partes a iurisprudentia naturalis diuersas, pertinentes, cognitas esse debere ei, qui felices in iurisprudentia naturali facere vult progressus. Harum aliae ita comparatae sunt vt ex aliis collegiis, praeter collegia iuris naturae, addisci possint et soleant, aliae non. Ad posteriores refero eas quas sistit 1) *philosophia practica vniuersalis theoretica seu iurisprudentia naturalis generalis*; 2) *historia litteraria iuris naturalis*.

§. 2.

Prout porro cuilibet parti eruditionis praemittenda sunt *praecognita*: ita et quoad

4 INTRODUCTIO IN IVR. NAT.

ad iurisprudentiam naturalem idem fieri necesse est.

§. 3.

Quae cum ita sint, ipsi systemati iurisprudentiae naturalis tria, quae hic sub introductionis in eam nomine complectuntur, sunt praemittenda; nimirum 1) *Praecognita iurisprudentiae naturalis*; 2) *Historia litteraria iuris naturalis*; 3) *Philosophia practica uniuersalis theoretica seu Iurisprudentia naturalis generalis*.

P A R S I.

PRAECOGNITA IVRISPRVDENTIAE NATVRALIS.

GOTTFR. ACHENWALL *Prolegomena iuris naturalis*.
Goett. 1763. 8.

§. 4.

Prouit omnium disciplinarum praecognita specialia (§. 5. *Pracc. nostr. erud. gener.*), ita et iurisprudentiae naturalis praecognita specialia, redeunt ad tria summa capita: scilicet 1) *iurisprudentiae naturalis naturam et indolem*; 2) *partes eius*; 3) *methodum docendi et discendi eam*.

T I T. I.

DE IVRISPRVDENTIAE NATVRALIS NATYRA ET INDOLE.

§. 5.

Inter partes eruditionis occurrit duplex pars quae iurisprudentiae nomine venit (§. 100. et 110. *Pracc. erud. gener.*), quarum altera est philosophiae

phiae practicae in specie sic dictae, altera eruditionis positiuae pars. Hae partes in eo conueniunt quod fistant veritates vniuersales de iuribus et obligationibus. Est itaque *iurisprudentia in genere* pars eruditionis dogmaticae, quae ficit veritates de iuribus et obligationibus. Hae, si naturales sunt, sicque ad philosophiam (§. 79. *Praec. erud. gener.*), et quidem, quum veritates de iuribus et obligationibus actionum humanarum directionem quoad facultatem appetitiuam respiciant, in specie ad philosophiam practicam in specie sic dictam (§. 98. *Praec. erud. gener.*) pertinent, constituunt *iurisprudentiam naturalem* quae est pars philosophiae practicae in specie sic dictae, quae continet veritates de iuribus et obligationibus, de eaque hic agendum. Huic parti iurisprudentiae opponitur *iurisprudentia positiua* §. 10. *Praec. erudit. gener.* definita, de qua in systemate iurisprudentiae positiuae agendum.

§. 6.

Hinc fluit: 1) *omnes veritates, quas iurisprudentia naturalis ambitu suo continet, esse naturales* (§. 12. l. c.); 2) *fontem earum unicum esse rerum naturam et essentiam* (§. 25. l. c.); 3) *medium eas cognoscendi unicum esse sanae rationis usum* (§. 27. l. c.); 4) *omnes earum rationes esse necessarias* (§. 14. n. 2. l. c.).

§. 7-

Iurisprudentia naturalis non praesupponit homines in republica seu in statu civili viuentes. Naturales

6 INTRODUCTIO IN IUR. NAT.

rales veritates de iuribus et obligationibus hominum enim adfunt, in quacunq[ue] etiam conditione vivat homo.

§. 8.

Licet absurda sit distinctio inter iurisprudentiam naturalem philosophicam et iuridicam, seu ius naturae philosophicum et iuridicum, quam somniant nonnulli; distingui tamen optimo iure potest inter iurisprudentiam naturalem quae ita docetur, ut docens eam iurisprudentiae positivae accommodet, et quae ita non docetur. Sive enim philosophus, siue Ictus, veritates de iuribus et obligationibus, quae in rerum natura et essentia rationem sufficientem habent, tradat, semper eadem sunt. Ast, potest tamen hic docens magis ac alter eas ita tradere, ut influant in iurisprudentiam positivam.

§. 9.

Eruditus qui callet iurisprudentiam naturalem, dicitur *iuris naturalis peritus* seu *Naturalista*.

§. 10.

Generales eruditorum divisiones in empiricos et rationales (§. 44. Pr. cr. uniu.); in theoreticos et practicos (§. 46. l. c.); in sectatores et eclecticicos (§. 48. l. c.); in pragmaticos et non pragmaticos (§. 52. l. c.); in primi et secundi ordinis (§. 53. l. c.), quoad iuris naturalis peritas locum habent, nec dantur praeter eas speciales divisiones. Id quod ex ipsis definitionibus l. c. c. obuiis, collatis cum §. 9. patet.

TIT.

TIT. II.

DE

PARTIBVS IVRISPRVDENTIAE
NATVRALIS.

§. II.

Veritates naturales de iuribus et obligationibus, quarum complexus totam iurisprudentiam naturalem constituit (§. 5.), in eo a se inuicem differunt, quod aliae earum iura et obligationes hominum quae rebus publicis seu ciuitatibus nondum ortis, aliae quae demum iis ortis, obtinent, concernant (§. 7.). Inde oriuntur duae iurisprudentiae naturalis partes, quarum vna complectitur veritates prioris generis, quae dicitur **IVRISPRVDENTIA NATVRALIS STRICTE SIC DICTA**; altera vero veritates posterioris generis, quam **IVRISPRVDENTIAM NATVRALEM CIVILEM** appellare liceat.

§. 12.

Iurisprudentiae naturalis, stricte sic dictae partes sunt iurisprudentia **THEORETICA** et **PRACTICA**. Haec veritates de iuribus et obligationibus, quae concernunt modum expediendi negotia iuridica, complectitur; illa reliquas.

§. 13.

Theoretica iurisprudentia naturalis stricte sic dicta vel pro obiecto religionem habet, vel non.

INTRODVCTIO IN IVR. NAT.

In posteriori casu dicitur **SECVLARIS**, in priori vero **ECCLESIASTICA**. **Secularis** iterum vel **feuda** pro obiecto habet, vel non. Si posterius **ALLODIALIS**, si prius **FEVDALIS** appellatur. **Allodialis iurisprudentia** vero in **CIVILEM** et **CRIMINALEM** abit, quarum partium haec continet veritates de iuribus et obligationibus ex laesionibus, illa reliquas.

§. 14.

Practica iurisprudentia naturalis stricte sic dicta vero, aut pro obiecto habet **negotia iuridica litigiosa**, aut non litigiosa. Hinc oriuntur duae eius partes, nimirum **IVRISPRVDENTIA PRACTICA LITIGIOSA**, si ponis prius: **NON LITIGIOSA**, si ponis posterius.

§. 15.

His partibus absolvitur **iurisprudentia naturalis** stricte sic dicta. Sequuntur partes **iurisprudentiae naturalis civilis**, quae itidem vel **THEORETICA**, vel **PRACTICA** est, prout **iurisprudentia naturalis** stricte sic dicta (§. 12.): ast subpartes utriusque partis non in omnibus conveniunt cum partibus **iurisprudentiae naturalis** stricte sic dictae.

§. 16.

Est enim **iurisprudentia naturalis civilis** **theoretica** itidem vel **SECVLARIS**, vel **ECCLESIASTICA**, et **secularis** vel **ALLODIALIS**, vel **FEVDALIS**, **allodialisque** vel **CIVILIS**, vel **CRIMINALIS**

NALIS: est iurisprudencia *secularis allodialis civilis* in partes subdiuidenda, quas iurisprudencia naturalis strictè sic dicta non admittit, nimirum in PVBLICAM ET PRIVATAM. Veritates de iuribus et obligationibus enim quae statum publicum reipublicae concernunt, constituunt *publicam*, quae non, *privatam* iurisprudenciam. Publica iurisprudencia vero est vel PVBLICA IN SPECIE SIC DICTA, vel IVRIS GENTIUM PRVDENTIA, prout veritates de iuribus obligationibusque quae statum publicum concernunt, vel statum publicum internum, sicque iura et obligationes inter subditos et superiorem, vel statum publicum externum, sicque rerumpublicarum seu gentium iura et obligationes inter se, concernunt.

§. 17.

Iurisprudencia naturalis civilis practica vero abit in IVRISPRVDENTIAM PRACTICAM IN SPECIE SIC DICTAM, quae concernit negotia iuridica de nouo tractanda, et ARTEM ACTA TRACTANDI, quae concernit negotia iuridica quae alia negotia iuridica iam peracta, id est, *acta*, praesupponunt. Prior est vel CIVILIS, vel CRIMINALIS, quarum haec concernit negotium, quod eo tendit, vt delinquens poenam promeritam luat; illa reliqua negotia iuridica de nouo tractanda. Civilis iurisprudencia practica vero vel PVBLICA, vel PRIVATA est, prout negotia vel statum publicum, vel statum priuatum concernunt, et priuata vel

IO INTRODUCTIO IN IUR. NAT.

EXTRAIVDICIALIS, vel IVDICIALIS est, quarum partium illa talia negotia concernit ad quae iudex plane non concurrit, haec vero talia, quae coram iudice, vel per eum, expediuntur. Quod autem attinet posteriorem partem iurisprudentiae practicae, nimirum artem acta tractandi, ea abit in ARTEM RELATORIO - DECRETORIAM, et ARTEM ARCHIVA TRACTANDI, prout negotia, alia iam peracta negotia concernentia, vel consistunt in referendo et decernendo, vel in eo, ut scripturae sub fide publica asseruandae debito modo et ordine asseruentur.

TIT. III.

DE

METHODO DOCENDI ET DISCENDI IURISPRVDENTIAM NATVRALEM.

§. 18.

Docens iurisprudentiam naturalem, praeter generalia omnium docentium officia, quae §. 129 — 171. Praec. erud. uniu. explicata sunt, specialia quaedam, hic tradenda, obseruare debet. Sunt ea 1) terminis technicis utendum esse in significato in scholis Ictorum recepto, quatenus fieri potest; 2) omnes veritates per philosophicas demonstrationes esse demonstrandas; 3) si speciatim in usum iurisprudentiae positivae docetur iurisprudentia naturalis, eam ita docendam esse ut, tam formaliter, quam materialiter insuat in iurisprudentiam positivam.

Illustra-

Illustrationis gratia hic conferri merentur §§. 122. et 183. *Praec. erud. uniu.* Quoad demonstrationem vero notandum est, ad n. 1. terminos technicos quibus in iurisprudencia naturali utimur esse iuridicos; ad n. 2. iurisprudenciam naturalem esse partem philosophiae (§. 5.), sicque tales demonstrationes admittere omnes in ea obuenientes veritates (§. 128. *Praec. erud. gener.*); ad n. 3. tum demum, si ita docetur iurisprudencia naturalis, eam in studio iuris positiui usum quendam praestare.

§. 19.

Quum omnes veritates a docente iurisprudenciam naturalem per philosophicas demonstrationes euincendae sint (§. *praec. num. 2.*), eoque faciat vulgo sic dictum *principium iuris naturae*, id est, veritas iuris naturalis generalissima, ex qua omnes aliae demonstratiuaratione fluunt: quid de controuersia dudum agitata, quae veritas pro tali habenda, sentiendum, hic paucis exponendum. Ex mea sententia itaque principium iuris naturae verum, vnicum, adaequatum et euidens est: *facienda esse, quae facienda esse, ex rerum natura et essentia demonstrari potest; omittenda vero esse, quae omittenda esse, ex rerum natura et essentia demonstrari potest.* Quoties vero, hoc vel illud faciendum vel omittendum esse, ita demonstrari nequit, a cuiuslibet arbitrio dependere; an et quomodo, agere, vel non agere, velit. Hoc principio itaque docens instar notionis directri-

cis

cis, (§. 15. *Praec. erud. vniu.*) vti debet in inueniendis veritatibus iuris naturalis specialibus.

IO. GVIL. IANI *Iudicia eruditorum de principio iuris naturae cum vera sententia comparata.* Viteb. 1711.

FRID. ALEX. KÜNHOLD *Or. de logomachiis circa principium iuris naturae.* Lips. 1723.

IOACH. HENR. SIBRAND *An detur principium iuris naturae verum, primum, unicum, adaequatum et euidens, nec ne?* Rost. 1703.

§. 20.

Discens iurisprudentiam naturalem, praeter ea quae in discendo in genere obseruanda sunt, de quibus §. 172 fin. Praec. erud. vniu. dictum, speciatim quoad studia subsidiaria notare debet 1) praeter generalia studia subsidiaria §. 185. l. c. recensita alia specialia non dari, quam Psychologiam et Theologiam naturalem; 2) legitimam coniunctionem iurisprudentiae naturalis, si discimus eam in usum iurisprudentiae positivae, sicque ut studium subsidiarium eius tractatur, eo redire: non corrigendum, sed potius supplendum et illustrandum esse, ope eius ius positivum. Ad illustrationem huius propositionis faciunt §§. 182. et 188. Praec. erud. gener.: ad probationem vero, quoad n. 1. Psychologiam et Theologiam naturalem continere principia iurisprudentiae naturalis, et quoad n. 2. in eo consistere usum et abusum iuris naturalis in iure positivo.

P A R S II.

HISTORIA LITTERARIA
IURIS NATVRAE.

IO. HEVMANNI *Proleg. iur. nat. litteraria* in EIVS
Exerc. iur. vniu. Vol. 3. p. 42. seqq.

§. 21.

Prouit in genere historia litteraria tribus constat partibus, quae sunt *biographia* seu *notitia eruditorum*, *bibliographia* seu *notitia scriptorum* et *historia eruditionis* (§. 76. *Praec. vniu. erud.*): ita et quoad iurisprudentiam naturalem haec tres partes concipi possunt, nimirum *notitia naturalistarum* (§. 9.), *notitia scriptorum iuris naturae* et *historia iurisprudentiae naturalis*, quarum primae lineae hic ducendae sunt.

T I T. I.

NOTITIA NATVRALISTARVM SEV
CVLTORVM IURIS NATVRAE.

CAROL. OTT. RECHENBERG. *Pr. de auctōribus qui scriptis suis iurisprudentiam naturalem illustrarant.* Lips. 1711.

IO. BALT. WERNHER *Diss. de praecipuis iuris naturalis scriptoribus.* Lips. 1699. et inter *Diss. iur. nat.* Diss. XII.

IO. FRID. WÜCHERER *Diss. de quibusdam iur. nat. restauratoribus.* Ien. 1710.

§. 22.

Quum in notitia naturalistarum agendum de excellentibus naturalistis seu iuris naturalis peritis, eruditi, quorum existant in iurispru-

cis, (§. 15. *Praec. erud. uniu.*) vti debet in inueniendis veritatibus iuris naturalis specialibus.

IO. GVIL. IANI *Iudicia eruditorum de principio iuris naturae cum vera sententia comparata.* Viteb. 1711.

FRID. ALEX. KÜNHOLD *Or. de logomashiis, circa principium iuris naturae.* Lips. 1723.

IOACH. HENR. SIBRAND *An detur principium iuris naturae verum, primum, unicum, adaequatum et euidens, nec ne?* Rost. 1703.

§. 20.

Discens iurisprudentiam naturalem, praeter ea quae in discendo in genere obseruanda sunt, de quibus §. 172 fin. Praec. erud. uniu. dictum, speciatim quoad studia subsidiaria notare debet 1) praeter generalia studia subsidiaria §. 185. l. c. recensita alia specialia non dari, quam Psychologiam et Theologiam naturalem; 2) legitimam coniunctionem iurisprudentiae naturalis, si discimus eam in usum iurisprudentiae positivae, sicque ut studium subsidiarium eius tractatur, eo redire: non corrigendum, sed potius supplendum et illustrandum esse, ope eius ius posituum. Ad illustrationem huius propositionis faciunt §§. 182. et 188. Praec. erud. gener.: ad probationem vero, quoad n. 1. Psychologiam et Theologiam naturalem continere principia iurisprudentiae naturalis, et quoad n. 2. in eo consistere usum et abusum iuris naturalis in iure positivo.

P A R S II.

HISTORIA LITTERARIA
IVRIS NATVRAE.

IO. HEVMANNI *Proleg. iur. nat. litteraria* in EIVS
Exerc. iur. vniu. Vol. 3. p. 42. seqq.

§. 21.

Prouit in genere historia litteraria tribus constat partibus, quae sunt *biographia* seu *notitia eruditorum*, *bibliographia* seu *notitia scriptorum* et *historia eruditionis* (§. 76. *Praec. vniu. erud.*): ita et quoad iurisprudentiam naturalem hae tres partes concipi possunt, nimirum *notitia naturalistarum* (§. 9.), *notitia scriptorum iuris naturae* et *historia iurisprudentiae naturalis*, quarum primae lineae hic ducendae sunt.

T I T. I.

NOTITIA NATVRALISTARVM SEV
CVLTORVM IVRIS NATVRAE.

CAROL. OTT. RECHENBERG. *Pr. de auctoribus qui scriptis suis iurisprudentiam naturalem illustrarant.* Lips. 1741.

IO. BALT. WERNHER *Diff. de praecipuis iuris naturalis scriptoribus.* Lips. 1699. et inter *Diff. iur. nat.* Diff. XII.

IO. FRID. WVCHERER *Diff. de quibusdam iur. nat. restauratoribus.* Ien. 1710.

§. 22.

Quam in notitia naturalistarum agendum de excellentibus naturalistis seu iuris naturalis peritis, eruditi, quorum existant in iurispru-

14 INTRODVCTIO IN IVR. NAT.

risprudentiam naturalem merita, hic secundum ordinem chronologicum sunt recensendi et brevibus, quales fuerint, indicandum. Quotquot vero eorum exstiterunt, vel adhuc existunt, sunt 1) qui ante HVGONEM GROTIUM floruerunt; 2) HVGGO GROTIVS ipse; 3) qui cum HVGONE GROTIO et post eum floruerunt, et adhuc florent.

§. 23.

Excellentium naturalistarum, qui ante HVGONEM GROTIUM floruerunt, pauci inveniuntur. Sunt fere hi:

NICOLAVS HEMMINGIVS natus 1513. In Academia Hafniensi Theologi officio functus est. Moritur 1600.

ALBERICVS GENTILIS Italus, legum Professor in academia Oxoniensi. Obiit 1608.

BENEDICTVS WINCKLER Soltquellensis, qui syndici munere Lubecae functus, naturae debitum reddidit 1648.

§. 24

HVGGO GROTIVS ipse, felicissimus ille iuris naturalis restaurator, felici fidere Delphis 1583. natus est. Postquam variis muneribus civilibus in patria functus erat, et in legationibus subeundis fidem et dexteritatem suam comprobauerat, naturae debitum reddidit Rostochii a. 1643. Vitam eius scripserunt multi, quos recenset MEISTERVS in *bibliotheca iuris naturae et gentium* sub voce: HVGGO GROTIVS.

§. 25.

§. 25.

Qui cum GROTIUS et post eum floruerunt et adhuc florent excellentes naturalistae, partim iam *demortui* sunt, partim adhuc *viuunt*.

§. 26.

Ad priorem classsem referri merentur:

IOANNES SELDENUS Anglus, natus 1584 Oxonii philosophiae et iurisprudentiae operam dedit, et in foro tam, quam in publicis negotiis de patria optime meritus, mortuus est 1654. Vide sis vitam eius opp. 1726. iunctim editis praefixam.

THOMAS HOBBSIUS itidem Anglus, qui mox in patria, mox in Gallia vixit. Natus est a. 1588 et vixit vsque ad a. 1679. Vita eius ab Anonymo descripta prodiit Carolopoli 1681.

CASPAR ZIEGLER Lipsiensis. Natus est 1621, docuit iura Vittenbergae, vbi 1690. mortuus est. Conf. *Hallische Beyträge zu der iuristischen gelehrten Historie* 1. B. 3. St. p. 483. sq.

SAMUEL PUFFENDORF primus in germania Professor iuris naturae et gentium in academia Heidelbergensi. Docuit etiam Lundini Scanorum. Vita academica relicta Holmiae et Berolini munere Historiographi functus est, donec 1703 vitam finiuit. Vita eius adiuncta est versioni Monzambani germanicae. Vide etiam elogium eius scriptore IO. PETR. DE LUDWIG in huius *opusculis oratoriis* p. 463.

HENRI-

16 INTRODVCTIO IN IVR. NAT.

HENRICVS A COCCEII Bremae 1648. natus. Docuit Heidelbergae, Traiecti et Francofurti ad Viadrum iurisprudentiam, vsque ad annum emortualem 1718. Vid. *Vita viri Perillustr. ac ICTi summi Henrici a Cocceii*. Quedlinb. 1721.

CHRISTIANVS THOMASIVS celeberrimus ICTus Halensis, natus Lipsiae 1655, denatus Halae 1728. cuius vitam prolixè descripsit LEPORIN in *dem ietzt lebenden gelehrten Teutschlande* P. 2.

HENRICVS KOELERVS Philosophus Ienensis, qui a. 1737. obiit. Vid. BAVMEISTERI *Elogium eius*. Görlici 1737.

ADAMVS FRIDERICVS GLAFEY natus 1692. in Saxonia. Postquam per aliquot tempus Lipsiae priuatim docuerat, munere archiuarii Dresdae functus obiit 1753. Vid. GOTTENS *ietzt lebendes gelehrtes Europa* P. II. p. 61 - 76.

WEIDLICH *Geschichte der ietzt lebenden Rechtsgelehrten in Teutschland* P. I. p. 272 - 282.

CHRISTIANVS L. B. DE WOLF satis notus Philosophorum princeps, qui a. 1754 coeliturum choris associatus. Vid. GOTTSCHEDII *Historische Lobschrift* etc. Halle 1755.

§. 27.

Posteriorem classẽ ornant L. B. ADAMVS AB ICKSTATT, GEORG. GOTH. KEVFFELIVS, IO. IOACH. DARIES, GOTTFRIEDVS ACHENWALL, REGNERVS ENGELHART, IO. IVSTIN. SCHIERSCHMIDT multique alii, praesertim exteri:

T I T.

T I T. II,

HISTORIA IVRISPRVDENTIAE
NATVRALIS.

IO. FRANC. BVDDEI *historia iuris naturalis. In eius selectis iuris naturae et gentium.* Halae 1704. 8.

IAC. FRID. LVDOVICI *delineatio historiae iuris divini naturalis et positivi uniuersalis.* Ed. auct. Halae 1714. 8.

CHRISTIANI THOMASII *paulo plenior historia iuris naturalis.* Halae 1719. 4.

AD. FRID. GLAFEY *Vollständige Geschichte des Rechts der Vernunft.* Leipz. 1739. 4.

ANT. LVD. SEPII *Historia iuris naturae in epochas et theses breues ad formam historiae iuris Koppii redacta.* Goett. 1749. 4.

IO. IAC. SCHMAVSSII *Neues Systema des Rechts der Natur. Erstes Buch. Historie des Rechts der Natur.* Goett. 1754. 8.

Kurzer Entwurf einer Historie des Natur- und Völker-Rechts. Leipz. 1759. 8.

§. 28.

Historia iurisprudentiae naturalis, quae fata huius disciplinae recenset, commode in quinque epochas diuidi potest. In prima fata eius usque ad HVGONEM GROTIUM sunt recensenda. In secunda a GROTIUS vsque ad PUFFENDORFIUM. In tertia a PUFFENDORFIO vsque ad CHRISTIANUM THOMASIVM. In quarta a THOMASIO vsque ad WOLFIVM. In quinta a WOLFIO vsque ad nostra tempora.

(Syst. Iur. Nat.)

B

§. 29.

§. 29.

Licet leges naturales sint aeternae, veritates de iuribus et obligationibus, quae in iis continentur, tamen nimis sero in formam artis sunt redactae. Ante GROTIUM qui vixerunt eruditi, praesertim philosophi, aut plane de iis excolendis non fuerunt solliciti, aut, si eas tractarunt, non separatim tradiderunt, sed potius aliis disciplinis immiscuerunt. Et licet temporibus GROTIUM proximioribus NICOLAUS HEMMINGIUS in *methodo apodictica de lege naturae* quae Vittebergae 1562. prodiit, ut et ALBERICUS GENTILIS in *Tract. de iure belli*, qui circa finem Sec. XVI. aut sub initium sequentis seculi lucem adspexit, nec non BENEDICTVS WINCKLER in *principiis iuris in quibus genuina iuris tam naturalis quam positiui principia et firmissima iurisprudentiae fundamenta ostenduntur, eiusdem summus finis ob oculos ponitur et diuina auctoritas probatur* Lipsiae 1615. editis, tentauerint iurisprudentiam naturalem, tanquam peculiarem disciplinam, a reliquis separare, nemo tamen horum id perfecit, cum HEMMINGIUS ET WINCKLERVS in exponendis generalibus principiis substiterint, GENTILIS vero non nisi argumentum quoddam ex iurisprudentia naturali pertractauerit. Vnde *his temporibus studium iuris naturae nec in academiis viguit, nec illud extra eas debita diligentia excultum fuit, nec in formam artis iam redacta fuit iurisprudentia naturalis vniuersa.*

§. 30.

§. 30.

Primus potius, qui veritates de iuribus et obligationibus in legibus naturalibus contentas in artis formam redegit, est HUGO GROTIUS, cuius opus insigne de *iure belli et pacis* Parisiis 1625. prima vice lucem adspexit. Licet enim nec titulus Grotiani huius operis promittat vniuersam iurisprudentiam naturalem in toto suo ambitu, nec GROTIUS intenderit eam tradere, actu tamen posteriora argumenta iuris naturalis pertractauit. Paulo post, GROTIUS adhuc viuente, aemulus eius IOANNES SELDENVS edidit Londini a. 1640. *ius naturale et gentium iuxta disciplinam Ebraeorum*, in quo Ebraeorum de grauissimis iuris naturae capitibus sententiam potius exponit, quam noua iuris naturae principia proponit, quod mortuo GROTIUS fecit THOMAS HOBBSIUS cuius *Elementa de ciue* a. 1646. lucem adspexerunt, quae paulo post, scilicet a. 1651. eius *Leuiathan* excepit. His scriptis tamen Grotianum opus palmam praerepit, ita vt, qui hoc tempore studio iuris naturalis operam dabant, de eo illustrando, in epitomen redigendo, oppugnandoque magis, quam de nouis iuris naturalis systematibus, solliciti fuerint. Quum itaque nunc iurisprudentia naturalis in formam artis, licet non systematice, reducta, existaret, in academiis duce GROTIUS *ius naturae explicare ceperunt nonnulli earum Professores, veluti in academia Argentoratensi BOECLERVS, et in Wittebergensi ZIEGLERVS, ut non sine aliorum indignatione.*

§. 31.

Maiores vero mox cepit incrementa naturalis iurisprudencia, postquam SAMVEL PVFFENDORFIVS ad eius culturam accessit. Prodibant a. 1660. Lugduni Batauorum eius *Elementa iurisprudenciae naturalis methodo mathematica*. Sequabatur 1672. maius opus de *iure naturae et gentium*, quod in compendium misit 1673. titulo indito: *de officio hominis et ciuis*. Licet vero PVFFENDORFIVS vestigia GROTII in multis presserit, pro felicissimo tamen iurisprudenciae uaturalis reformatore habendus. Scholasticorum barbariem enim, quae nondum plane extirpata erat, extirpavit funditus et licet non fuerit primus, qui in formam artis redegit hanc disciplinam, nec dici possit perfectam systematicam formam artis ei dedisse, *propius tamen ad systematicam artis formam accedit ea, quam dedit PVFFENDORFIVS iurisprudenciae naturali*. Nunc itaque duo aderant iuris naturalis lumina, GROTIUS et PVFFENDORFIVS aliisque eruditis, quibus curae cordique erat iurisprudenciae naturalis cultura, vel cum GROTIO, vel PVFFENDORFIO res erat, cum hic illum ita non superauerit ut GROTIUM plane neglexerint eruditi. In *academiis*, in quibus nunc iuris naturalis studium maiori, ac antea, feruore excolebatur, vel GROTIO, vel PVFFENDORFIO duce, docebatur ius naturae. Non deerant et nunc GROTII *commentatores et compendiatores*. Prodibant nunc magis magisque *scripta de singulis argumentis iurisprudenciae naturalis*. Ast mul-
tae

rae etiam ortae sunt *controuersiae*, praesertim cum PVFFENDORFIO ipso, vt et inter eos, qui vel a GROTHII, vel a PVFFENDORFII partibus stabant.

§. 32.

Inter has turbas inclaruit CHRISTIANVS THOMASIVS, qui licet a PVFFENDORFIO non ita alienus, tamen magis electicum agebat, optime caeteroquin de hac disciplina meritus suis scriptis iuris naturalis, inter quae praecipua sunt *Institutiones iurisprudentiae diuinae* quae Franc. et Lips. 1688. 4. prodierunt, et *Fundamenta iuris naturae et gentium* Halae et Lipsiae 1705. in lucem emissa. Eodem tempore etiam HENRICVS A COCCEII, per varia scripta de naturali iurisprudentia edita, et suas in ius naturae praelectiones, insigniter promouit huius disciplinae culturam. Nec desunt alii qui a fine Sec. praecedentis, vsque ad WOLFII tempora de ea optime sunt meriti, quos hic nominare, quidque praestiterint, recensere, praesens institutum non permittit. Licet vero inter hos omnes THOMASIVS principatum teneat, et multi eius vestigia presserint, plerique tamen eadem, qua THOMASIVS, vsi sunt philosophandi libertate. Nemo horum etiam *perfectam systematicam artis formam, qua adhuc destituta erat iurisprudentia naturalis, ei dedit*, nec cogitarunt eruditi de extendendis huius disciplinae *limitibus*, sed potius in antiquis controuersis enucleandis potissimum operam et industriam suam collocarunt, huius acui iuris naturalis periti.

§. 33.

Quum nunc vir ad philosophandum et natus et factus, immortale orbis litterati decus, CHRISTIANVS WOLFIVS, Halae circa a. 1713 arduum opus reformationis vniuersae philosophiae aggredere, et praesertim de philosophiae practicae emendatione sollicitus erat, iecit is magis solida iurisprudentiae naturalis fundamenta in libello qui sub titulo: *Vernünfftige Gedancken von der Menschen Thun und Lassen* Halae 1720. prodit. Fundamentis his iterum structis superstruxit simul in maiori opere de iure naturae, quod ab a. 1740. vsque ad. a. 1748. in octo tomis in 4to prodit, quibus 1749. accessit *ius gentium, perfectum omnibusque numeris absolutum systema iurisprudentiae naturalis veri nominis*, quod in compendium redactum sistunt *Institutiones iuris et gentium*, quae Halae 1750. exceperunt magnum hoc opus. Quae adhuc deerat iurisprudentiae naturali forma perfecte systematica nunc itaque per WOLFIVM ei data, qui praeterea fines huius disciplinae insigniter dilatauit. Prout vero WOLFIVS sua philosophandi ratione effecit philosophiae studium insigniter creuisse: ita et ab eo iam tempore, quo prima tantum iuris naturae fundamenta iecerat, insignia cepit iurisprudentia naturalis incrementa. Primus eorum qui secundum Wolfiana principia vberius exposuit iuris naturalis fundamenta, fuit HENRICVS KOELERVS in *Exercitationibus iuris naturalis eiusque imprimis externi* Ienae 1729. editis, ut

alios

alios taceam, qui itidem, aut vniuersam iurisprudentiam naturalem, aut hanc vel illam eius partem, veluti *ius gentium*, cuius elementa dedit L. B. AB ICKSTATT Wirceburgi 1740; *ius feudale naturale*, cuius specimen insigne luci publicae exposuit RENGNERVS ENGELHARDVS 1742, qui et *iuris militaris naturalis specimen* 1744, nec non 1756. *Versuch eines allgemeinen peinlichen Rechts* edidit, secundum methodum et principia WOLFII exposuerunt. Non desuerunt tamen iam ab eo tempore, quo WOLFIVS sua magis sobria philosophandi ratione inclaruit, nec desunt adhuc, qui, aut plane neglectis huius Philosophi principiis eiusque philosophandi ratione, aut minimum multis eius principiis reiectis aliisque adsumtis, scripta iuris naturalis ediderunt. Immo, quod mirandum, sunt qui WOLFII in hanc eruditionis partem merita extenuare, ne dicam plane obscurare, student, sicque, cum a fruge ad glandes reuertantur, portentosa systemata iuris naturae protrudunt.

TIT. III.

NOTITIA SCRIPTORVM
IVRIS NATVRALIS.

GEORG. ANDR. VINHOLD *Notitia scriptorum iuris naturae quorundam elogiis condecorata* Lips. 1721. 8.

Bibliotheca iuris imperantium quadrupartita Nor. 1727. 4.

CHRIST. FRID. MEISTERI *bibliotheca iuris naturae et gentium*. P. I. Goett. 1749. P. II. *ibid.* 1757. P. III. *ibid.* *ead.*

AD. FRID. GLAFEY *bibliotheca iuris naturalis et gentium*, quae, annexa eius *Vollständigen Geschichte des Rechts der Vernunft*.

§. 34.

Notitia scriptorum, iuris naturalis, quae versatur circa scripta quae veritates ad iurisprudentiam naturalem pertinentes continent, recensione eorum secundum certas classes absoluitur. Sunt vero scripta huius generis 1) *systemata* seu *syntagma-ta* (§. 147. *Praec. erud. uniu.*) 2) *compendia* (§. 149. *l. c.*); 3) *scripta de singulis argumentis iuris naturalis* (§. 151. *l. c.*).

§. 35.

Ad primam classsem pertinent:

HYGONIS GROTII *de iure belli et pacis libri tres*. Varias editiones et versiones huius operis recenset VINHOLT *l. c. p. 21.* inter quas optima est quae ex recensione et cum notulis IOANNIS BARBEYRACII Amstel. 1720. et 1735. 8. mai. Tom. II. prodit. Exstant in hoc opus Grotianum

I) TABVLAE, inter quas optimae sunt quae IAC. THOMASIO auctore prodierunt Lipsi. 1670. f. sub titulo: *Specimen tabularum in Hugo. Grotium de iure B. et P.*

II) COMPENDIA, veluti IO. GEORGII KVLPISEII *Collegium Grotianum super iure belli et pacis* a. 1682. in academia Giessensi XV. exercitationibus primum institutum. Prima editio prodit Francof. 1682. 4. Nouissima ibidem 1722. 4. IOH. SCHEFFERL *Hugo Grotius de iure*

iure B. et B. enucleatus succinctis thesibus doctrinam Grotianam complectens Stett. 1693. 12. Prodiit etiam ex editione SCHWARZII Alt. 1718. 8.

III) COMMENTARII, quorum auctores

a) vel id egerunt tantum, vt textum GROTII interpretarentur, et genuinum eius sensum eruerent, veluti IO. FRID. GRONOVIVS in *notis in Hugonis Grotii libros tres de Iure B. et P.* Hag. Com. 1680.

b) vel id, vt GROTIUM magis illustrarent, veluti IO. BOECLERVS in *H. Grotii de iure B. et P. L. I. et Cap. VII. L. II.* Tub. 1661. 8. Arg. 1663. Giff. 1687. et cum praefatione IOH. SCHILTERI Arg. 1704.

c) vel id, vt GROTII doctrinas a philosophia scholastica aut recepta ecclesiae doctrina dissentientes refellerent, veluti IO. A FELDEN, in *Annotatis in H. Grotii libros de iure B. et P.* Amst. 1653. et 1653. 12. nec non Ienae 1663. 12. IO. AD. OSIANDER in *Observ. maximam partem theologicis in H. Grotii Libros tres de iure. B. et P.* Tubing. 1670, 1671. 1675. 1696. 1711. 8.

d) vel id, vt GROTII doctrinas cum genuinis iuris naturae et gentium principiis conferrent, veluti CASPAR ZIEGLER in *notis in Grotium de iure B. et P.* Witt. 1666. 8. 1669. 8. Francof. et Lips. 1686. 8. Witt. 1696. 8. Argent. 1706. 8. SAM. L. B.

A]COCCEII in *Grotio illustrato* Tom. I.

Wratisl. 1744. Tom. II. ibid. 1746. Tom. III. ibid. 1748. fol. 10. GOTTL. HEINECIVS in *Praelectionibus academicis in Grotii de I. B. et P. libros III.* Ber. 1744. 8. GEORG. GOTHOFR. KEVFFEL. in *Exercitationibus Grotianis.* Guelpherbyti 1762. 4.

SAMVELIS PUFFENDORFII *de iure naturae et gentium* Libri VIII. Prima editio prodiit Lundini Scanorum 1672. 4. Ultimam et optimam curavit GOTTFRIEDVS MASCOVIVS adiectis suis animaduersionibus, et commentariis HERTII ET BARBEYRACII Franc. et Lips. 1744. 4. Tom. II.

CHRISTIANI THOMASII *Institutionum iuris prudentiae diuinae libri tres.* Prima editio prodiit Lipsiae 1688. 4. et postquam saepius recusae hae institutiones essent, sexta editio 1714. 4. prodiit. His institutionibus vero iungenda sunt EIVSDEM *fundamenta iuris naturae et gentium* Halae 1605. 4. vt et 1708. nec non 1718. edita.

ADAM FRIDER. GLAFEY *Vernunft und Völkcker-Recht.* Francf. und Leipz. 1723. 1732. 1746. 4.

CHRISTIANI WOLFII *Ius naturae methodo scientifica pertractatum.* 4. P. I. 1740. II. 1741. III. 1743. IV. 1744 V. 1745. VI. 1746. VII. 1747. VIII. et vlt. 1748.

§. 36.

Secunda classis scriptorum iuris naturalis sistit compendia, quorum ad hunc vsque diem ingens copia prodiit. Sunt ex iis praecipua:

SAM. PUFFENDORFII *de officio hominis et ciuis Libri II.* Lundini scanorum 1673. Huius libelli extant versiones in linguam gallicam, auctore BARBEYRAC 1707. et in linguam germanicam. In tabellas est redactus per FRIDER. IASTERVM 1713. sub titulo: *Delineatio libri Puffendorffii de officio hominis et ciuis.* Notas et obseruationes etiam varii in eum ediderunt, veluti TITIVS 1703. WEBERVS 1709. TREVER 1717. aliique.

MICH. HENR. GRIEBNERI *principiorum iurisprudentiae naturalis libri IV.* Witt. 1710. 4. et 1717. 1723. auctior 1727. et 1733. 8.

HENR. KOELERI *Iuris naturalis eiusque cum primis cogentis methodo systematica propositi exercitationes VII.* Ien. 1729. quae est editio prima, quam variae aliae sunt sequutae. Vt et EIVSDEM *Iuris socialis et gentium ad ius naturae reuocati spec. VII.* Ien. 1736.

IOACH. GEORG. DAVIES *Institutiones iurisprudentiae vniuersalis.* Ien. 1740. 8. ibidem saepius recusae. Ad eas commentatus est IO. ERNST GUNNERVS *in den vollständigen Erläuterungen und Anmerckungen über das Natur- und Völckerrecht des Herrn Höfrath Davies.* Franef. et Lips. 1748. 8.

10. GOTTL. HEINECCII *Elementa iuris naturae et gentium* Hal. 1738. 8. et 1742. ibidem. In anglicum idioma translata sunt haec elementa a TVRNBVLLIO LL. D. Lond. 1742.
10. IVSTIN. SCHIRSCHMIDII *Elementa iuris naturalis socialis et gentium*. Ien. 1742. 8.
- HERM. FRID. KAHRELS *Recht der Natur, worinnen nicht allein die Gründe zur Sittenlehre und Staatskunst geleyet, sondern auch die Quellen aller bürgerlichen Rechte zum Nutzen des menschlichen Lebens geöffnet werden*. Francf. am M. 1746. 8.
10. CHRIST. CLAPROHTS, *Grundris des Rechts der Natur*. Gött. 1749. 8.
- CHRIST. WOLFII *Institutiones iuris naturae et gentium* Halae 1750. 8. rec. ibidem 1754. Prodiit etiam versio earum germanica 1754.
- GOTTF. ACHENWALL *Ius naturae*. Editio quinta prodiit Goettingae 1763.
- L. I. BVRLERMAQVI *Principes du droit naturel*. Geneve 1747. 4. et 1748. 8.
- DE VILLAT *Droit de la nature et des Gens*. Londres 1758. 4.

§. 37.

Tertiae classis scripta sunt ea quae de singulis argumentis iuris naturae agunt. Horum alia plura argumenta simul tractant, alia vero de vno argumento sunt conscripta. Posterioris generis scripta in ipsa tractatione sunt recensenda. Prioris generis vero sunt. e. g.

IO. FRANC. BVDDEI *selecta iuris naturae et gentium* Halae 1704. et 1717. 8.

IOACH. GEORG. DARIES *Observationes iuris naturalis socialis et gentium* Vol. I. Ien. 1751. Vol. II. ibid. 1754.

CHRIST. GOTTL. SCHWARZ *filloge problematum iuris naturae et gentium*. Alt. 1738. 4.

P A R S III.

IVRISPRVDENTIA NATVRALIS
G E N E R A L I S.

§. 38.

Iurisprudentia naturalis generalis, quae constituit tertiam partem huius introductionis (§. 3.), complectitur eas veritates naturales, quae vel continent principia philosophiae practicae vniuersalis hic praemittenda, vel, licet sint veritates ad iurisprudentiam naturalem pertinentes, ob suam generalitatem tamen ad vnam alteramue partem iurisprudentiae naturalis (§. II. seqq.) praecise referri nequeunt.

§. 39.

Hae veritates vtriusque generis vero potissimum in eo differunt, quod aliae societates in genere concernant, aliae non. Indeque eas quae sunt posterioris generis comprehendendo sub *iurisprudentiae naturalis generalis strictae sic dictae*, quae vero prioris generis sunt, sub *iurisprudentiae naturalis generalis socialis* nomine.

L I B E R

LIBER I.

IVRISPRVDENTIA NATVRALIS
GENERALIS STRICTE SIC DICTA.

§. 40.

Quae hanc partem iurisprudentiae naturalis generalis constituunt veritates, commode reduci possunt ad haec summa capita. Agendum nimirum hic de *personis, factis et rebus*; de *legibus naturalibus et actibus iuridicis*; de *obligationibus naturalibus modisque eas constituendi et tollendi*; de *iuribus naturalibus modisque ea acquirendi, conservandi et amittendi*; de *possessionis acquisitione, conservatione et amissione*; et tandem de *remediis ius nostrum contra obligatum persequendi*.

SECTIO I.

DE

PERSONIS, FACTIS ET REBUS.

§. 41.

Quae in hac sectione dicenda redeunt ad tria summa capita, prout ex ipsa inscriptione patet. Vnde nunc de iis figillatim agendum.

MEMBRVM I.

DE PERSONIS.

§. 42.

De personis hic tradenda partim *ipsas personas*, partim *earum actiones* concernunt, indeque haec doctrinae per varios titulos digerendae.

TIT.

T I T. I.

D E

PERSONIS EARVMQVE ACTIONIBVS
I N G E N E R E.

§. 43.

Persona in sensu generali idem est ac homo. In sensu speciali vero sub personae nomine venit, homo consideratus cum certo statu. Status autem hoc loco est qualitas, secundum quam homines diuersis iuribus et obligationibus vtuntur.

§. 44.

Vnus homo plures personas sustinere dicitur, si diuersos habet status; quod cum possibile sit, unum hominem plures personas sustinere posse, et, si actu sustinet plures personas, videndum esse in qua persona agat, dubio caret.

§. 45.

Personae in sensu speciali sumtae differunt pro statuum diuersitate, suntque tot earum species, quot sunt status diuersi. Personae in sensu generali sumtae vero, sunt vel personae physicae seu singulares, vel personae morales, quae etiam compositae, vt et mysticae, appellantur. Dicitur autem physica persona, si est indiuiduum humanum, moralis vero, si quidem vnum indiuiduum humanum non est, ast tamen pro vno habetur. Vt itaque plura indiuidua humana simul sumta moralem personam constituent.

§. 46.

§. 46.

Quoties plurium indiuiduorum humanorum intellectus, voluntates et vires tendunt ad idem, toties, quoad hoc idem, pro vno habenda, sicque sunt persona moralis. Tum enim eorum intellectus, voluntates et vires sunt vt vnus intellectus, vna voluntas, et vna vis, sicque ab vno homine non nisi in corporum numero differunt, quae differentia hic non est attendenda (§. praec.)

§. 47.

Persona moralis proprie quidem nec nascitur, nec moritur; ast tamen instar natiuitatis est, si per plurium indiuiduorum humanorum coniunctionem ad idem obtinendum existere incipit, et instar mortis est, si per dissolutionem huius coniunctionis existere desinit. Vi definitionis (§. 45.).

§. 48.

Persona moralis eadem manet licet singula indiuidua mutantur, nec ideo existere desinit quod iam actu aut nullum, aut non nisi vnicum adsit indiuiduum, modo, ipso sine consociationis non sublato, adhuc spes adsit fore vt alia indiuidua deficientium locum subeant. Essentia personae moralis enim consistit in indiuiduorum consociatione, et, si adhuc vnum superest indiuiduum, id repraesentat reliqua, si vero nullum actu adest, quae in spe adsunt indiuidua, pluritatem indiuiduorum constituunt.

§. 49.

§. 49.

Mitto personas morales, quippe quae societates sunt, de quibus infra ex instituto agendum. Physicae personae constituuntur corpore organico et animae rationali variis facultatibus instructa, indeque edere possunt *actiones*, de quibus generalia quaedam, quatenus huc pertinent, praemittenda.

§. 50.

Sunt nimirum hae actiones vel *externae*, quae extra agentem mutationem producant, seu per quos agens aliquid extra se existentiae dat, vel *internae*, quae tales non sunt. Indeque *externae motu organorum corporis*, *internae vero sola vi animae producantur*, et *externa actio ex actibus facultatis cognoscitivae, appetitivae et locomotivae constat*. Per principia psychologica.

§. 51.

Quum tam internae, quam externae actiones vel positivae, vel negativae concipi possint, inde oritur actionum in *commissivas* et *omissivas* divisio, et qui alteri actionem siue commissivam, siue omissivam edenti non resistit, *pati* dicitur.

T I T. II.

DE CONSENSV ET DISSENSV, NEC NON VTRIVSQUE DECLARATIONE.

§. 52.

Si voluntas huius hominis refertur ad voluntatem alterius hominis, vel idem quod vult hic et alter vult, vel non. In priori casu adest *consensus*,
 (Syst. Iur. Nat.) C

sensus, et ipse consensus plurium in idem placitum dicitur *conuentio*; in posteriori casu vero adest *dissensus*.

§. 53.

Vt constet de voluntate seu noluntate, sicque etiam consensu et dissensu duorum vel plurium, vel eius declarationem factam esse necesse est, vel ex principiis psychologicis colligitur voluntas seu noluntas et in specie consensus seu dissensus. In priori casu voluntas seu noluntas *vera*, nec non consensus seu dissensus *verus*: in posteriori casu vero voluntas seu noluntas *praesumpta*, nec non consensus seu dissensus *praesumptus* dicitur. Vera voluntas seu noluntas, nec non verus consensus seu dissensus vero abit in voluntatem et noluntatem, seu consensum et dissensum, *expressam* seu *expressum* et *tacitam* seu *tacitum*, prout vel immediate difertis verbis aliisque signis declaratur, vel ex actione quadam eius, de cuius voluntate seu noluntate, consensu seu dissensu, quaeritur, colligitur, sicque mediante ea declaratur.

IOAN. IAC. QVISTORPII libellus *de consensu iuris naturalis praesumpto*. Rost. 1755. 8.

FRID. GEORG. LAVTENSACK *de discrimine inter consensum expressum, tacitum et praesumptum*. Erfurt. 1710.

§. 54.

Principia generalia, ex quibus consensus alicuius praesumi potest, sunt vel, ut aiunt, aequitas, id est, si nisi consentiret consensurus contra obligationem

tionem suam ageret, vel utilitas consensuri, vel utrumque simul. Per principia psychologica.

§. 55.

Hinc fluunt sequentes de consensu praesumpto regulae: I) *Quilibet praesumitur consentire in id quod suam utilitatem promouet.* II) *Quilibet praesumitur consentire in id ad quod obligatus est.*

§. 56.

Qui tacet non semper tacite consentit; sed potius tum demum, qui tacet, consentit tacite, si loqui debuisset et potuisset. Tum enim nulla alia silentii ratio adest quam haec, quod consentiat.

L. B. ID. VLR. de CRAMER Spec. XII. Vfus Philos. Wolf. in iure: *de tacente dissentiente in EIVS Opusc. T. II. p. 669 seqq.*

HENR. BROCKES *de silentio consensum tacitum non inferente.* Jen. 1734.

§. 57.

Consensus tacitus ultra factum extendi dicitur, quando in id ex facto colligitur, quod ut voluerit faciens, vel non faciens, necesse non est. Vnde fluit: consensum tacitum ultra factum non esse extendendum. Idem valet mutatis mutandis de dissentiu.

L. B. ID. VLR. de CRAMER Spec. IX. Vfus Philos. Wolf. in iure: *de consensu tacito ultra factum non extendendoe in EIVS Opusc. T. IX p. 694 seqq.*

§. 58.

Consensus veri et praesumpti, expressi et taciti, eadem est efficacia, id est, qui tacite vel praesumptiue

consentit, non minus consentit ac is qui vere consentit; licet consensus verus certior sit consensu praesumpto, et expressus certior tacito. Idem valet mutatis mutandis de dissensu. Maior certitudo adest, quoniam verus consensus est declaratus immediate, sicque non colligitur (§. 53.).

§. 59.

Consensus praesumpti singularia sunt, quod
 1) *locum habeat quoad eos qui physice consentire nequeunt; 2) physice dissentienti etiam tribui possit; 3) cesset si adest consensus verus. Primum et secundum inde fluit, quoniam non declaratur (§. 53.), tertium inde, quoniam verus certior est (§. praec.).*

TIT. III.

DE

**ACTIONIS AUCTORE, NEC NON
 SOCIIS ET FACTORIBVS
 AGENTIVM.**

ŒAC. LVDOVICI *de duobus circa idem factum concurrentibus.* Halae 1714.

§. 60.

Si actio quaedam edita, is qui ipse eam existentiae dedit, dicitur, si vnus est, *auctor actionis*, si vero plures sunt qui ipsi eam existentiae dederunt, *coactores actionis* dicuntur. Vnde, *si plures agentes simul et eodem tempore id agunt ipsi, quod requiritur vt data quaedam actio existentiae detur, hi coactores sunt, licet diuisis inter se ministris*

riis

riis actionem existentiae dederint. Ast plures agentes, qui simul et eodem tempore edunt eiusdem generis actiones numero diuersas, non sunt coauctores, sed diuersarum actionum eodem tempore editarum diuersi auctores.

§. 61.

Qui datae cuiusdam actionis auctor non est, ast tamen ad determinandum actualitatem actionis auctoris aliquid confert, dicitur *socius auctoris*.

§. 62.

Qui nec auctor actionis, nec auctoris socius est, ast tamen actionem quam posset ab existentia non reprimi, aut ea iam existente aliquid confert, vt finis auctoris actionis obtineatur, *actionis fautor* dici potest.

§. 63.

Ex focii definitione patet: 1) *commissiuas actiones actionem auctoris actionis antecedentes vel concomitantes, socium aliquem facere si per eas ad determinandum actum vel intellectus, vel voluntatis aut noluntatis, vel facultatis locomotiuae auctoris actionis quidpiam confert agens.*

§. 64.

Nec minus inde patet, 2) *aut per actum quendam intellectus, aut per voluntatem vel noluntatem, si quidem hia etus interni sufficienter alteri significantur, aut per actum quendam facultatis locomotiuae socium talem fieri necesse esse.*

§. 65.

Consilium dans, hoc est, qui significat quid sibi videatur ut fiat; *suadens* vel *dissuadens*, hoc est, qui significat quid fieri velit vel nolit, in alterius tamen arbitrio relinquens quid facere velit; *iubens* vel *vetans*, hoc est, qui significat quid fieri velit, vel nolit, in alterius tamen arbitrio non relinquit quid facere velit; *praecipiens* vel *prohibens*, hoc est, iubens vel vetans cum ius alterum obligandi habet; *adiuvans* alterum, hoc est, qui alterum virium suarum participem facit in consequendo aliquo proposito, *est socius actionis quae subsequitur*. Omnes hi enim ad determinandum actualitatem actionis aliquid conferunt. Ergo §. 61.

§. 66.

Qui consentit, tum si consensus est requisitus; *qui laudat*, tum si laus actionem antecedit; *qui dat receptum*, tum, si ante editam actionem promissus est, *socius actionis alienae fit*. Ex eadem ratione.

§. 67.

Actiones commissivae actionem auctoris subsequentes, et actiones omissivae, nunquam aliquem socium faciunt, sicque non prohibens, non obstans, non manifestans socii non sunt actionum quas prohibendo etc. ab existentia reprimere potuissent; ast tamen ad fautores auctoris actionis referri debent. Per §§. 61. et 62.

§. 68.

Posita actione per quam quis per actum intellectus ad actionem alterius concurrat, ponitur socius,

cius, et nullo modo, ne quidem ante perpetratam actionem, talis esse desinere potest, quod secus quoad actus voluntatis vel noluntatis, aut etiam facultatis locomotivae. In priori casu enim, quod confert ad determinandum actualitatem actionis alterius agens, tolli nequit, in posteriori vero potest Ergo §. 61.

T I T. IV.

D E

ACTIONVM LIBERTATE.

§. 69.

Actio agentis cuiuscunque vel producitur per influxum extrinsecum irresistibilem, vel non. In priori casu actio dicitur *coacta*, in posteriori vero *spontanea*. *Ad spontaneas actiones itaque tam actiones, quae per principium internum agentis tantum, quam actiones quae simul per influxum extrinsecum, ast non irresistibilem, producuntur referri debent,*

§. 70.

Spontaneae actiones vel tales sunt, ut oppositae actiones sint physice possibiles, quae *arbitrarie* seu *contingentes*, vel tales, ut oppositae sint physice impossibiles, quae *necessariae* seu *naturales* dicuntur.

§ 71..

Quodsi nunc actio quae spontanea et arbitraria est, edita est a tali agente, quod facultate intelligendi, dum egit, praeditum fuit, ea *libera actio* dicitur, et ipsa haec qualitas actionis, quod sit

1) *spontanea*; 2) *arbitraria*; 3) *a tali qui, dum egit, facultate intelligendi praeditus fuit, constituit eius libertatem, quae itaque ad tria dicta momenta redit.*

§. 72.

Si quoad spontaneitatem accidit actionem simul per accedentem influxum extrinsecum, est non irresistibilem, produci, et dicitur *actio inuita*. Hinc patet 1) *magnam inter actionem inuitam et coactam esse differentiam* (§. 69.); 2) *licet actio sit inuita, eam nihilominus arbitrariam immo in specie liberam actionem esse, etsi maior libertatis gradus insit actioni liberae, si inuita non est, quam si inuita est.*

§. 73.

Ad actionem liberam quidem non requiritur eam esse deliberatam, quoniam tria libertatis requisita tamen adesse possunt (§. 71.): *est tamen actio deliberata magis libera est quam indeliberata, propter maiorem facultatis intelligendi usum.*

§. 74.

Actiones brutorum et rerum inanimatarum, licet possint esse arbitrariae, liberae nunquam sunt, ob defectum tertii requisiti libertatis (§. 71.). *Hominum actiones vero* 1) *partim liberae sunt, partim non liberae quales sunt eorum actiones coactae et necessariae; 2) non nisi eorum actiones dicuntur morales si liberae sunt, cum actiones liberae, quatenus liberae sunt, morales appellentur.*

TIT. V.

DE

ACTIONVM MORALITATE.

CHRIST. GÖTTHOLDI SEYDLITZ Tr. philos.
de moralitate actionum liberarum tam obiectiua
quam subiectiua. Hafniae 1765. 8.

§. 75.

Actiones habent sua consecutaria, quae vel nos
statumque nostrum externum reddunt perfe-
ctiorem, et tum dicuntur *bonae*, vel imperfectio-
rem, et tum *malae* dicuntur. Hinc fluit: *actio-
num consecutaria efficere eas vel bonas, vel malas esse.*

§. 76.

Bonitas et prauitas actionum est vel *intrinsicca*, quae etiam *obiectiua* seu *naturalis* dici solet, vel *extrinsicca*, quae etiam *subiectiua* seu *positiua* dici solet, prout eas bonas seu malas esse vel ex natura earum venit, sicque per se tales sunt, vel ex voluntate alicuius.

§. 77.

Omnnes actiones agentis bonitatem seu prauitatem intrinsiccam habent, sicque indifferentes actiones, id est, quae nec bonae nec malae sunt, non dantur, nisi in abstracto considerentur. Actiones enim ex ipsa sua natura, vel perfectionem, vel imperfectionem agentis ponere, necesse est. Ergo §. praec.

§. 78.

Actio libera, quae bona est, dicitur *moraliter* bona, et quae mala est, *moraliter* mala (§.74.).

C 5

Vnde

Vnde *moralitas actionis* est ipsa liberae actionis bonitas vel prauitas, et abit in *moralem bonitatem* et *prauitatem*, vtraque vero est vel *intrinseca* siue *obiectiua*, quae etiam *naturalis* dici potest, vel *extrinseca* seu *subiectiua*, quae etiam *positiua* dici potest, prout bonitas seu prauitas, vel intrinseca, vel extrinseca est (§. 76.).

§. 79.

Intrinseca seu naturalis actionum moralitas, quippe quae venit ex natura agentis et actionis, non ex impositione per voluntatem alicuius facta, est vel *moralitas absolute naturalis*, si in natura in se et absolute spectata habet rationem, vel *hypothetice seu respectiue naturalis*, si in natura sub certis circumstantiis spectata habet rationem.

§. 80.

Et si quaelibet actio libera iam habeat moralitatem intrinsecam, datur tamen moralitas extrinseca, ita ut duplex haec moralitas, quoad principium cognoscendi quidem semper differat, at et in se spectata diuersa esse possit. Per §. 76.

§. 81.

Quoties actiones liberae per easdem rationes finales determinantur per quas determinantur naturales, ad perfectionem nostram tendunt, sicque moraliter bonae sunt: quoties vero per diuersas determinantur, ad imperfectionem nostram tendunt, sicque moraliter malae sunt. Vi definitionum perfectionis et imperfectionis et §. 75.

T I T.

TIT. VI.

DE ACTIONVM RECTITVDINE
VT ET DE DECORO.

§. 82.

Actio humana dicitur *recta*, quae nulli determinationi hominis essentiali, vel hinc pendenti attributo, contradicit: cui si contradicit, dicitur *minus recta*. Ipsa conuenientia actionis vero cum omnibus determinationibus hominis essentialibus dicitur *rectitudo actionis humanae*: prout disconuenientia cum iis dicitur *defectus rectitudinis actionis*.

§. 83.

Ad actionis liberae rectitudinem requiritur ex parte I) intellectus I) notio actionis sufficienter determinata, qualis est ea, quae continet eas determinationes ex quibus demonstrari potest, vtrum bona sit an mala, et 2) iudicium verum de bonitate et prauitate actionis; II) voluntatis vel noluntatis I) vt actio, in quam voluntas fertur, et a qua voluntas abhorret, sit bona vel mala, et vt 2) per ipsam illam bonitatem vel prauitatem voluntas vel noluntas determinetur; III) facultatis locomotivae, I) vt actus huius facultatis ad actionem externam requisiti promte et 2) fini ob quem a natura hac facultate instructi sumus conuenienter producantur. Quodsi vero horum requisitorum vnum vel alterum in actione desideratur, adest defectus rectitudinis actionis. Per principia psychologica et definitionem rectitudinis actionum (§. 82.).

§. 84.

§. 84.

Defectus rectitudinis actionis duplex est, vel *vincibilis*, si per usum facultatum nostrarum evitari potuisset, vel *invincibilis*, si non.

§. 85.

Impotentia utendi facultatibus nostris est independentia usus earum a voluntate nostra; hinc *defectus rectitudinis actionis vincibilis potentiam utendi facultatibus nostris praesupponit, estque omnis defectus, qui venit ex impotentia utendi, invincibilis.*

§. 86.

Ab actione recta differt actio decora, et a minus recta indecora. Decorum enim stricte et pro *arbitrarie decoro* sumtum, respicit hominis conditionem externam in qua vivit, et in eo quod hominis actiones, conditioni eius externae, in qua vivit, conveniant, id est, secundum consuetudinem aliorum, qui in eadem conditione externa vivunt, dirigantur, consistit. Unde per se patet, quid sit *indecorum* in hoc sensu sumtum, nec non quae actio *decora*, quae vero *indecora* dicenda.

§. 87.

Decorum in hoc sensu sumtum est vel *rationalis*, vel *irrationalis*. Si enim, quod decorum requirit, naturali bonitati actionum non est contrarium, dicitur decorum rationale, si vero ei contrarium est, decorum irrationalis.

LVD. MART. KAHLII Diss. philof. de decoro.
Halae 1735.

FRID. GENZKENIUS De principiis decori.
Kil. 1706.

T I T.

T I T. VII.

DE

ACTIONVM IMPVTATIONE.

HENR. LVDOV. WERNHER, *Diff. de fundamento imputationis actionum moralium*. Lips. 1703.

NIC. HIER. GUNDLINGII *Observ. von der Imputation und Zurechnung*. In Gundliugianis P. 36. p. 56.

§. 88.

Causa quae libere agit, dicitur *causa libera*. Iudicium vero, quo causa libera declaratur agens actionis, vel eius quod ex ea sequitur, siue boni, siue mali, *imputatio* appellatur.

§. 89.

In imputatione ergo duo actus a se inuicem distinguendi sunt, scilicet quo quis causa libera declaratur 1) actionis ipsius in se consideratae; 2) boni maliue quod ex ea sequitur. Sunt qui priorem imputationem facti, posteriorem imputationem iuris appellant.

§. 90.

Ex dictis porro patet, quod imputationis obiectum sint liberae actiones, subiectum vero homines qui libere egerunt, quibus non solum actiones propriae, sed et actiones agentium ab ipsis diuersorum, vel hominum, vel brutorum, vel rerum inanimatarum, quatenus causae liberae earum sunt, imputantur. Vnde imputatio diuiditur in imputationem actionis propriae seu facti proprii, et imputationem actionis alienae seu facti alieni. Posterior impu-

imputatio est actionum vel *hominum*, vel *brutorum*, vel *rerum inanimatarum* imputatio.

§. 91.

Ad imputationis obiectum ergo pertinent speciatim 1) *decretum*, quod est determinatio voluntatis ad aliquid agendum, vel non agendum; 2) *propositum*, quod est actus voluntatis quo determinatur editio illarum actionum, quas committere decreuimus; 3) *intentio*, quae est volitio, qua volumus ut fiat, vel non fiat, propter quod agimus, *ita ut perinde sit, siue intentio sit directa*, qua id praecise intendimus propter quod agimus, *siue indirecta*, qua quidem agens per se non vult, quod ex actione sequitur, quod autem perinde, ac id quod vult, ex eadem sequi potest; *siue immediata*, qua quid propter se intenditur, *siue mediata*, qua quid intenditur propter alterum, quatenus scilicet per hoc consequimur, quod intenditur. *Ad illud vero referri nequeunt actiones coactae* (§. 69.).

§. 92.

Fluit porro ex §. 90. *subiectum imputationis, quoad imputationem facti proprii, non esse* 1) *bruta*; 2) *res inanimatas*; 3) *homines qui rationis usu sunt destituti, sui non conscii, ratiocinatione laesa, aut nulla iudicii libertate agunt, aut defectum rectitudinis actionis quidem, ast inuincibilem, in agendo commiserunt.*

CHRIST. WILH. LOEBERI Diss. de imputatione actionum ex ebrietate fluentium. Ien. 1714.

§. 92.

§ 93.

E contra ex §. 90. non minus pater, quod *subiectum imputationis, quoad imputationem facti alieni, sint* 1) quilibet socius auctoris actionis; 2) non prohibens, non resistens, non manifestans, si quidem non prohibens facultate physica et morali prohibendi non fuit destitutus; non obstando obstando potuit et debuit; non manifestans manifestare potuit tali, cui facultas erat actionem impediendi; 3) qui vi externa alterum ad agendum impellit.

§. 94.

Inde, quod factum aliznum alicui imputari possit, nondum sequitur illud ipsi auctori imputari non posse; sed potius nonnunquam utrique, tam auctori, quam alteri, nonnunquam vero non nisi alteri imputari potest. Inde enim quod adfit cui auctoris actio imputari potest, nondum sequitur auctorem non esse causam liberam etc. licet nonnunquam sequatur, veluti in casu n. 3. §. praeced.

SAMVEL STRYK *Diss. de imputatione facti alieni*
Franf. 1688.

IAC. CARPOV *de imputatione facti proprii et alieni.*
Ien. 1736: 8.

§. 95.

Quantitas imputationis dependet a gradu libertatis in qua agens constitutus fuit dum egit. Imputatur enim actio quatenus libera est (§. 88.). *Quo magis libera itaque est actio eo magis imputatur.*

§. 96.

Hinc fluit: 1) *actiones deliberatas magis imputari ac indeliberatas, et quo magis deliberatae sunt,*

sunt, eo magis imputari (§. 73.); 2) actiones ex intentione directa commissas magis imputari, quam actiones ex indirecta intentione commissas (§. 91.); 3) actiones liberas non inuitas magis imputari, quam actiones inuitas (§. 72.); 4) quo plura agenti fuerunt motiua agendi, eo magis ei imputari quod non egerit: et vicissim quo plura agenti fuerunt motiua non agendi, eo magis imputari quod egerit.

§. 97.

Nec minus inde patet; quod, si actio tam auctori quam alteri imputari potest, mox magis auctori, mox magis alteri imputetur, prout, pro circumstantiarum diuersitate, vel auctor, vel alter, magis pro causa libera haberi potest.

MEMBRUM II.

DE FACTIS.

§. 98.

Quae de factis hic monenda, sigillatim ad factum in se spectatum, eius circumstantias, et quae eo faciunt vt de facto eiusque circumstantiis constet, sicque doctrinam de probationibus et praesumptionibus, quatenus huc pertinet, redeunt.

TIT. I.

DE

FACTO IN SE SPECTATO.

§. 99.

Actio cuiuscunque agentis potest duplici modo considerari, vel in abstracto, vel in concreto. Quodsi itaque actio in concreto consideratur, eaque talis

talis est, qua aliquid extra ens agens existentiae datur, ea dicitur in genere *factum*, Si nunc id tantum ponis, quo vnum factum ab alio secundum suas determinationes essentialis distinguitur, habes *factum in se consideratum*, de quo hic agendum

§. 100.

Factum est I) vel factum *hominis*, quod etiam stricte factum appellari solet, vel factum *agentis ab homine diuersi*, et hominis factum vel *physicum*, vel *morale* est, prout actio hominis externa factum constituens, vel libera non est, vel libera est.

§. 101.

A factis hominum differunt eorum *cogitationes*, quo nomine hic veniunt actiones internae facti editionem antecedentes. Species eorum vero sunt *praestationes*, quo nomine veniunt in relatione ad alios qui ea possunt a nobis exigere, eaeque vel tales sunt quae *in faciendo*, vel tales quae *in dando* consistunt, prout transferendo quod nostrum est in alium, aut restituendo quod alterius est, vel non fiunt, vel fiunt. Praestationes in faciendo consistentes praeterea tum, si sunt labor corporis, speciale nomen habent, et *operae* dicuntur.

§. 102.

Factum porro II) vel *casuale* seu *casus fortuitus* est, vel non. Dicitur vero factum vel contemplatione *causae efficientis facti*, vel contemplatione *etis quem factum tangit*, casuale. In priori
(Syst. Iur. Nat.) D contem-

contemplatione omne factum *casuale* dicitur, quod per liberam actionem non producitur, vel, licet liberum factum agentis sit, is tamen dum agit, nec scit, nec intendit, per factum suum existentiae dari, quod per illud existentiae datur. Quodsi nunc libere agens nec antecedenter scire potuit per actionem suam existentiae dari posse, quod per eam existentiae datum est, casus dicitur *merus*, si vero hoc potuisset scire, si debitam rectitudinem actionum in agendo observasset, casus dicitur *mixtus*. In posteriori contemplatione vero, sicque *in contemplatione eius quem factum tangit*, id tum dicitur *casuale*, si existentiae dari, quod existentiae datur, dum factum producitur ab eo quem tangit praecaveri non potuit. Quodsi nunc nec per antecedentes actiones hoc ab eo, quem casus tangit, praecaveri potuit, casus et in hac contemplatione dicitur *merus*, si vero adhibita debita actionum rectitudine praecaveri potuisset, *mixtus*. At factum *non casuale* quod casuali opponitur, est omne factum libere agentis, quod factum casuale non est, et dicitur *dolosum* seu *dolus*, si agens sciuit et voluit existentiae dari quod per suum factum existentiae datur, *culposum* seu *culpa* vero si hoc nec sciuit, nec voluit, scire tamen potuisset, si debitam in agendo rectitudinem observasset. Vnde patet 1) *factum quod contemplatione causae efficientis est casuale, posse, contemplatione eius quem tangit, vel itidem casuale, vel culpa propria esse;* 2) *factum quod contemplatione causae efficientis dolus vel culpa est, posse contemplatione eius quem factum*

factum tangit, vel culpa propria esse, vel casus fortuitus.

§. 103.

Merus casus nemini imputari potest. Per §. 90. Ast dolus tam quam culpa imputantur, licet quantitas imputationis differat in eo, quod dolus magis imputetur quam culpa, et tam quoad dolum, quam quoad culpam, iterum graduum doli et culpae in imputatione ratio habenda. Per §. 95. In ipsis gradibus doli et culpae aestimandis vero ad fundamenta quantitatis imputationis (§. 96.) respiciendum, et quidem in dolo potissimum intentionis diversitas, in culpa vero, cuius partis facultatis cognoscitivae usus, ad rectitudinem actionis necessarius, ab eo qui culpam commisit neglectus, attendi debet.

TIT. II.

DE

CIRCVMSTANTIIS FACTI

§. 104.

Sub circumstantiae facti nomine venit, quicquid facti in se spectati pars non est, ast tamen vel proxime in eius actualitatem, vel in eius moralitatem influit.

§. 105.

Hinc patet: 1) circumstantiarum complexum non constituere factum, sed potius inter factum in se spectatum et eius circumstantias distinguendum esse; 2) minimam circumstantiam variare factum, non

D 2

nisi

nisi eo sensu verum esse, quod minimam circumstantiam respicere debeat, qui de facti moralitate iudicare vult, indeque potius dicendum esse: minima circumstantia variat ius.

§. 106.

Circumstantiae sunt varii generis, nimirum vel *personarum*, vel *rerum*, vel *loci*, vel *temporis* circumstantiae: prout a personis, agente scilicet et aliis, rebus, loco vel tempore dependent.

§. 107.

Causa seu *Casus* (*ein Vorfall*) hic dicitur certus rerum status cuius occasione aliquid definiendum. Quatenus itaque factum cum suis circumstantiis in hoc respectu consideratur, causa est, et id quod definiendum est dicitur *punctus definiendus*, qui intuitu vnus eiusdemque causae mox hic, mox alius, esse potest.

§. 108.

Facti esse seu *in facto consistere* dicitur factum in se spectatum, et quicquid praeterea de ente praedicatur, hoc est, quicquid fit vel est. Vnde 1) *factum in se spectatum*; 2) *quaelibet facti circumstantia*, et 3) *de quo quod fit dicitur*, ad ea quae facti sunt referri debent.

TIT. III.

DE PROBATIONIBVS ET
PRAESVMTIONIBVS.

§. 109.

Probatio est actus quo euincitur veritas eius quod facti est.

§. 110.

§. 110.

Præsumptio est assertio eius quod facti est ob probabilitatem, hoc est, ideo quoniam adsunt quaedam, ast tamen insufficientia, requisita ad veritatem.

§. 111.

Praesumptioni opponitur veritas certa, et dividi potest in *absolutam*, si adest absque praeuia probatione, et *hypotheticam*, si demum ex praeuia quadam probatione oritur.

§. 112.

Probatio dicitur *inartificialis*, si in id ipsum quod probandum dirigitur, *artificialis* vero, si dirigitur in aliud quid, ex quo probabile fit id ipsum, quod probandum. Vnde patet: *probatione in artificiali peracta vel adesse veritatem certam, vel tantum praesumptionem hypotheticam, vel plane nihil probatum esse. Probatione artificiali vero absoluta, vel nihil probatum esse, vel saltem ex hac probatione oriri praesumptionem hypotheticam.*

§. 113.

Probatio fit per media probandi quae sunt, vel *confessio eius contra quem allegatur quod facti est*, vel *non*, veluti testimonia fide digna; sique, probatione peracta, adest veritas certa, is contra quem probatum dicitur *confessus*, quando probatio per confessionem siue plane liberam, siue inuitam, facta, *convictus* vero, quando per aliud probandi medium, praeter confessionem, facta.

§. 114.

Caeterum regulas:

- 1) *Probanda non sunt quae probata non releuant.*
- 2) *Praesumptio (scilicet absoluta) liberat ab onere probandi.*
- 3) *Quae facti sunt non praesumuntur (nimirum secundum praesumptionem absolutam) sed probanda sunt.*
- 4) *Notorietas liberat ab onere probandi.*
- 5) *Omnis praesumptio admittit probationem in contrarium.*

iuris naturalis esse, ex principiis logicis de veritate logica et principio iuris naturae §. 19. per se patet.

MEMBRUM III.

D E R E B V S.

§. 115.

Doctrinam de personis et factis excipit brevis de rebus doctrina (§. 41.). Cum vero hic de rebus, quatenus sunt iuridicae considerationis, agendum, praemissis iis quae de *rebus earumque causa* in genere dicenda, tam de earum *substantia et usu* et quae huc pertinent, quam de earum *detentione* agendum.

TIT. I.

DE REBUS EARUMQUE CAUSA
IN GENERE.

§. 116.

Ens praeter personam et factum quod utilitati hominis cuiusdam in singulari inferuire, sicque a bonis esse, potest, et generatim *res iuridica* appellatur,

pellatur, vel iam existit, vel non. Si posterius aut eius existentia ex naturae operatione speratur, quo casu dicitur *res sperata*, aut *non*. Si prius, *simpliciter res iuridica* dicitur.

§. 117.

Res iuridica ideo quod existat nondum in nostra potestate est, hinc iterum distinguendum inter rem quae in nostra potestate nondum est, sed tantum speramus in eam venire, et rem quae in nostra potestate actu iam est. In priori casu res dicitur *simplex spes*, in posteriori casu vero *res iuridica in specie sic dicta* appellatur.

§. 118.

Res etiam diuiduntur in tales quae sunt genus et quae sunt species. Dicitur vero iuridice omnis res quae philosophice indiuiduum non est, *genus*. Res vero quae philosophice indiuiduum est, *species* appellatur.

§. 119.

Sunt porro res vel *corporales*, si sensu externo percipi possunt, vel *incorporales*, si non. Priorres sunt vel *mobiles*, si re ipsa salua de loco in locum moueri possunt, vel *immobiles*, si non.

§. 120.

Res etiam in *necessarias*, *utiles* et *voluptarias* diuiduntur: prout vel ad vitae et sanitatis conseruationem, vel ad eius maiorem commoditatem, vel ad eius iucunditatem faciunt.

§. 121.

Tandem res diuiduntur in *pure naturales*, si natura sponte producit eas, et quae *tales non sunt*.

§. 122.

Rei *causa* dicitur in sensu *speciali* ipsa rei conditio. In sensu *generali* vero omne id, quod ad rem quomodocunque referri potest, sub *causae* nomine venit.

§. 123.

De *re disponere* dicitur qui statum eius determinat, omnisque dispositio de re vel eius *substantiam*, vel eius *usum*, vel eius *detentionem* concernit. Vnde de his tribus obiectis dispositionis de re in sequentibus titulis agendum, quoad ipsam dispositionem vero hic adhuc notandum, disponentem disponere pro *suo arbitrio*, si disponit prout sibi, pro *alieno arbitrio* vero, si disponit prout alteri, videtur.

TIT. II.

DE

RERVM SVBSTANTIA ET VSV,
NEC NON IMPENSIS ET
VALORE.

§. 124.

Rei *substantia* dicitur, quod tanquam perdurabile in re concipi potest. *Vsus rei* vero dicitur quaelibet utilitas quam res praestat.

§. 125.

Utilitas quam res praestare potest, ficque eius *usus* triplex esse potest; 1) utilitas quam res ipsa in se considerata praestat; 2) utilitas quam praestat per res alias ex ea provenientes, quae *fructus* simpliciter, seu *naturales* in oppositione ad
ciuiles

ciuiles dicuntur; 3) vtilitas quam percipimus pro eius vsu aliis concessio, quae sub *fructuum ciuilium* nomine venit. Naturales fructus vero iterum subdividuntur in *mere naturales* et *industriales*, prout vel per solam naturam immediate, vel interueniente factio humano, ex re proueniunt.

§. 126.

Tam intuitu substantiae rei, quam vsus eius qui consistit in fructuum perceptione, sunt impensae, quae itaque vel *impensae in rem ipsam factae*, vel *impensae in fructuum perceptionem factae* sunt. Prioris generis impensae vero vel *necessariae*, vel *utiles*, vel *voluptuariae* sunt, prout vel ideo vt rei substantia conferuetur, vel ideo vt eius vsus augetur, vel ideo vt maiorem praestet iucunditatem, sunt.

§. 127.

Quod attinet porro valorem is quidem potissimum propter res, alit tamen et propter operas (§. 101.) introductus, estque *valor* seu *pretium* in *sensu latiori*, nec non *aestimatio*, quantitas rebus seu operis arbitrio hominum imposita, vt in actibus permutatoriis ratio earum ad se inuicem determinari possit. Valor vero *quoad res* ablit in *pretium in specie sic dictum*, si est valor substantiae rei; *mercedem*, si est valor vsus rei per quem res non consumitur, et *usuram*, si est valor vsus rei per quem res consumitur, cum *quoad operas* earum valor semper *merces* dicatur.

TIT. III.

DE

RERVM DETENTIONE.

§. 128.

Facultas de re disponendi dicitur *physica* in relatione ad vires nostras, sicque *physica de re disponendi facultas* adest toties, quoties per vires nostras possibile est nos de re quadam disponere.

§. 129.

Physica de re disponendi facultas dicitur rei detentio, quæ etiam in sensu latiori dicitur *possessio*. Hinc statim patet *ad detentionem non requiri quoad corpus, corporis nostri et rei detentæ contactum, et quoad animum perinde esse quo animo rem detineat eam detinens.*

§. 130.

Detentio est vel *corporalis*, si adest corporis nostri et rei detentæ contactus, vel *non corporalis* si hic contactus deest.

§. 131.

Similiter detentio etiam differt pro diuersitate animi detinentis rem. Ast cum inde oriatur proprie sic dicta possessio de qua infra ex instituto agendum, hæc diuisiones eo remittendæ sunt.

§. 132.

Actus per quem detentor rei eius detentionem in nos transfert, dicitur *translatio* in sensu generali. **A**ctus vero per quem nos rem redigimus in nostram detentionem dicitur *apprehensio*. *Ad traditionem*

tionem itaque requiruntur duae personae, tradens et accipiens, apprehensio vero fit a solo apprehendente vel immediate seu corporaliter, vel mediate per instrumenta.

SECTIO II.

DE

LEGIBVS ET ACTIBVS IVRIDICIS.

§. 133.

Postquam de personis, factis et rebus tanquam obiectis iurium et obligationum actum, nunc et de *legibus naturalibus* et *actibus iuridicis*, tanquam fontibus iurium et obligationum ita agendum, ut praemissa theoria generali de *legibus* et *actibus iuridicis in se consideratis*, sequatur altera de *interpretatione iuridica* et *applicatione iuris ad factum*.

MEMBRVM I.

DE LEGIBVS ET ACTIBVS IVRIDICIS
IN SE SPECTATIS.

§. 134.

Duplici tractatione hic agendum figillatim de *legibus* et de *actibus iuridicis*.

TIT. I.

DE

LEGIBVS IN SE SPECTATIS.

§. 135.

Lex, nimirum *moralis* de qua hic tantum loquor, est in *latissimo* significato regula secundum quam actiones nostras liberas determinare obligamur.

mur. Si nunc restringis hunc significatum ad regulam per voluntatem subiecti obligandi non constitutam, sed aliunde ortam, habes legis significatum *strictum*. Si vero praeterea latissimum significatum restringis ad regulam, generaliter constitutam, habes significatum legis in sensu *strictissimo et proprio*. Est itaque *lex in sensu stricto* regula secundum quam actiones nostras liberas determinare obligamur, per nostram voluntatem non constituta. *Lex in sensu strictissimo et proprio* vero est regula generalis nobis praescripta, secundum quam actiones nostras liberas determinare obligamur. In hoc proprio significato hic loquor de lege, quae differt a *dogmate, consilio et praecepto*, et etiam sub *iuris*, nimirum obiective sumti, nomine venit.

§. 136.

Leges sunt secundum earum ortum vel *naturales*, vel *positivae*. Si enim regula, quae lex est, per rerum naturam et essentiam constituta, dicitur *lex naturae* seu *lex naturalis*, et quicquid legibus naturalibus convenit *iuris naturalis esse* dicitur. Quid vero sit *lex positiva* non hic, sed alibi, definiendum.

§. 137.

Ex hac definitione legis naturalis statim patet: *principium fendi legum naturalium esse rerum naturam et essentiam existentem, principium cognoscendi earum vero esse sanae rationis usum.*

§. 138.

§. 138.

Lèges dicuntur *completæ* si omnes casus sub se comprehendunt; *uniuersales* si omnes homines in eodem statu viuentes, et vbiçunque obligant; *indispensabiles* si nemo ab earum obligatione eximi potest; *necessariæ* si tales non esse contradictionem inuolueret; *consonantes inter se*, si vna alteri non contradicit; *aeternæ* si nullum datur tempus quo coeperunt esse possibles et quo desinent esse possibles; *immutabiles* si aliter esse non possunt.

§. 139.

Leges naturales his gaudent præerogatiuis, quod sint completæ, uniuersales, aeternæ, immutabiles, indispensabiles, necessariæ et consonantes inter se. Per §. præc. et principia metaphysica.

§. 140.

Leges naturales inter se collidi dicuntur, si iis in casu dato simul satisfieri nequit. Iis aliquid addi vero dicitur, si vltèrius determinatur, quod per leges naturæ ita determinatum non est, et detrahi, si vel salua obligatione per legem naturalem constituta effectus eius restringitur, vel obligatio quæ ex lege naturæ non adest constituitur. Vnde facile patet: licet leges naturales sint leges consonantes inter se, collisionem earum tamen fieri posse, et iis aliquid addi vel detrahi immutabilitati earum non repugnare.

§. 141.

Quod attinet species legum naturalium hæc sunt I) vel *leges naturales strictè sic dictæ*, quæ hominum, qui ciues reipublicæ non sunt, vel *leges naturales*

turales civiles, quae hominum, qui ciues rei-publicae sunt, actiones respiciunt.

§. 142.

Prorrog II) leges naturales sunt quoad actiones hominum in abstracto consideratas, vel *cogentes*, quae obligant ipsum eum qui agit ad agendum vel non agendum, suntque in priori casu *praeceptivae*, in posteriori casu vero *prohibitivae*: vel *permittentes*, quae ipsum eum qui agit non obligant quod agat vel non agat, aut tertium tamen obligant, ut alterum agere, vel non agere, permittat, suntque *absolute permittentes leges*, si nec ratione modi agendi agentem ad certum in agendo modum observandum obligant, vel *secundum quid permittentes*, si modum agendi definiunt.

§. 143.

Sunt et III) leges naturales vel *perfectae*, vel *imperfectae*, quae differentia eo redivt, quod, si perfectae sunt, obligatus per legem cogi possit ut obligationi satisfaciatur; quod si fieri nequit, *imperfectae* sunt.

TIT. II.

DE

ACTIBVS IVRIDICIS IN SE
SPECTATIS.

§. 144.

Dantur inter hominum facta talia, quae a reliquis se in eo distinguunt quod iura et obligationes minimum concernant, siue actu producant,

ant, siue non. Liceat itaque haec facta generali nomine *actus iuridicos* appellare.

§. 145.

Variae dantur actuum iuridicorum diuisiones, quarum praecipuae hic recensendae. Diuiduntur vero actus iuridici I) in *obligatorios*, si iura et obligationes actu producant, et *non obligatorios*, si non producant. Obligatorii actus sunt vel *illiciti*, si legibus sunt contrarii, vel *liciti*, si legibus non sunt contrarii. Actus iuridici liciti vero *negotia iuridica* (*rechtliche Geschäfte*) appellari solent, eaque in *valida* et *inualida* diuidi, prout vel producant actu, vel non producant iura et obligationes.

§. 146.

Sunt porro II) actus iuridici vel tales qui *de praesenti absoluuntur*, si statim operantur, quod operari debent, quam primum sunt absoluti, vel tales qui *in futurum prominent*, si ius absolutis adhuc aliquid accedere debet, ut operentur, quod operari debent.

§. 147.

Sequitur III) actum iuridicorum diuisio in tales qui sunt *mentis declarationes*, et qui *mentis declarationes non sunt*. Priores vel sunt *assertiones*, si continent mentis declarationem de eo quod est, vel non est, et verba quae assertionem continent dicuntur *verba assertiua*, vel *dispositiones*, si continent mentis declarationem de eo quod fieri, vel non fieri volumus, et verba quae dispositionem continent dicuntur *dispositiua verba*.

§. 148.

§. 148.

Affertiones sunt vel *assertiones praestandi*, si continent nudum decretum animae alteri aliquid praestandi, vel *assertiones praestandi non sunt*, si aliud quid continent quod est, vel non est; veluti, *acceptatio assertionis praestandi*, quae est declaratio nobis gratum esse decretum animae alterius nobis significatum.

§. 149.

Dispositiones sunt vel *promissiones*, vel *nudae dispositiones*. Dicuntur vero dispositiones tum *promissiones*, si sunt tales dispositiones, per quas, cum declaratione animi dandi alteri facultatem praestationem a nobis exigendi, declaramus, quod ei aliquid praestare velimus, et qui promittit dicitur *promissor*, is cui promittimus *promissarius*. Quoties itaque dispositio talis non est dicitur *nuda dispositio*, quae vel aliam dispositionem, quam eam, quod nos alteri aliquid praestare velimus continet, vel, licet talis dispositio sit, tamen declarationem animi nos obligandi non continet.

§. 150.

Promissione facta aut iam secuta est a parte promissarii declaratio quod velit promittentem sibi obligatum fieri, quae dicitur *acceptatio promissionis*, aut *non*. In posteriori casu promissio dicitur *oblatio*, quae, si tantum a parte promittentis sit *pollicitatio* dicitur; si vero a parte promissarii accedit itidem promissio, sicque fiunt reciprocae promissiones acceptatione destitutae, inde oriun-

oriuntur *tractatus*. In priori casu vero negotium degenerat in *pactum*, quod itaque est promissio a promissario acceptata.

§. 151.

Quod attinet nudas dispositiones quae promissionibus opponuntur, inter varias earum species praesertim notanda est *ultima voluntas*, quae est nuda dispositio, per quam quis futuram suam successionem determinat. Potest enim futura successio a vivente etiam determinari per pactum, et quidem duplici modo, vel reseruatam promissionem acceptatam reuocandi facultate, vel non. In priori casu hoc pactum dicitur *donatio mortis causa*, in posteriori vero *pactum successorium*.

§. 152.

Sufficiant haec de actibus iuridicis qui sunt mentis declarationes. Qui iis opponuntur et mentis declarationes non sunt, hic specialem tractationem non merentur. Vnde progredior IV) ad divisionem actuum iuridicorum in *simplices* et *adietionem quandam continentes*, quales adietiones sunt *conditio, dies, modus, demonstratio* et *causa*, de quibus quid sint hic paucis explicandum, quid vero operentur infra addendum.

§. 153.

Conditio in genere est adiectio mentis declarationi facta, per quam ea quoad effectum suum restringitur ad aliquid quod existere, vel non existere debet, quod esse potest vel praesens, vel praeteritum,

(Syst. Iur. Nat.)

E

teritum,

teritum, vel futurum, idque vel certum, vel incertum, in quo ultimo casu, dum id quod existere debet est futurum incertum, adiectio in sensu stricto et proprio *conditio* dicitur. *Dies* est adiectio dispositioni facta per quam eam restringitur ad tempus quod existere debet. *Causa* est adiectio mentis declarationi facta quae continet rationem sufficientem factae declarationis. *Modus* est adiectio mentis declarationi facta quae continet causam eius finalem. *Demonstratio* est adiectio mentis declarationi facta, quae continet descriptionem rei vel personae quam concernit.

§. 154.

Conditionis diuisiones vel tales sunt quae non nisi de conditione in sensu latissimo sumpta valent, vel tales quae de conditione in quocunque significato sumpta valent. Prioris generis sunt diuisio I) in conditionem vel in *praeteritum*, vel in *praesens*, vel in *futurum* collatam, et II) in conditionem *certam* seu *impossibilem* et *incertam* seu *possibilem*. *Impossibilis* vero dicitur conditio, si quod existere debet, existere, et quod non existere debet, non existere, impossibile est. *Possibilis* autem dicitur, si quod existere debet, non existere, et quod non existere debet, existere, possibile est, estque vel *potestatiua*, vel *casualis*, vel *mixta*, prout actualitas a voluntate eius cuius interest eam existere, vel tantum, vel plane non, vel pro parte tantum, dependet. Posterioris generis diuisiones sunt, diuisio I) in *suspen-*

suspensivam et resolutivam conditionem, prout per conditionem dispositionis effectus, vel quoad initium, vel quoad durationem restringitur; II) in *affirmativam*, si id quod in conditione est existere, et *negativam*, si non existere, debet; III) in *expressam* si adiectio conditionem continens per declarationem expressis verbis factam adest, et *tacitam*, si per se ex natura actus adest.

§. 155.

Dies est vel talis a cuius existentia vel non existentia dependet, an dispositio sit vel maneat valida, vel talis a cuius existentia tantum dependet implementum dispositionis. In *priori casu* dies est *conditio in sensu latissimo sumpta*, et, si *incertus est*, *conditio in sensu proprio sumpta*, potestque vel tanquam *terminus a quo* adici, si ab eius existentia dependet an valida sit dispositio, vel tanquam *terminus ad quem*, si ab eius existentia dependet an valida maneat. In *posteriori casu* in quo proprie adiectio haec sub diei nomine venit, *conditio non est*, et semper tanquam *terminus a quo* adicitur.

§. 156.

Sunt etiam V) actus iuridici vel tales qui quoad agentis voluntatem vitio quodam laborant, vel non. Horum vitiorum alia efficiunt tantum voluntatem agentis vel in totum, vel in tantum deficere, alia libertatem in agendo simul restringunt. De his vitiis itaque hic addenda, quae eo faciunt, ut diiudicari possit, an et quatenus actus iuridici per ea alterentur.

§. 157.

Ad vitia quae agentis voluntatem vel in totum, vel in tantum tollunt, pertinent *ignorantia*, *error* et *dolus contemplatione dolo inducti ad agendum*. Differunt vero error et ignorantia in eo quod plus sit in errore quam in ignorantia, cum ignorantia sit absentia notionis, et vel iuris vel facti est, prout est vel eius quod iuris, vel eius quod facti est (§. 108.), notio abest, error vero fit ad sensus propositioni falsae datus, et vel absque dolo tertii adest, vel est error talis ad quem quis dolo alterius inductus. Quae cum ita sint facile patet 1) tam ignorantiam quam errorem in agendo commissum efficere agentem nec scire, nec velle fieri id quod fit, sicque nunquam factum suum esse dolum licet culpsum esse possit (§. 102.); 2) ignorantiam et errorem, siue sint ex dolo alterius, siue non, efficere ignorantis et errantis voluntatem non esse quam declaravit, quatenus declaratio voluntatis in ignorantia seu errore fundata est.

§. 158.

Ad ea vitia quae libertatem agentis simul restringunt pertinent *metus*, *ira*, *aliique affectus*. Vbi potissimum quoad *metum* notandum eum esse tedium ex repraesentatione mali futuri ortum, et abire in *illatum*, si quis adest qui declarat quod malum, quod sibi alter repraesentat, inferre velit, et non *illatum*, si non, qui in priori casu vel *iustus* est, si ius illud inferendi habet, vel *iniustus*, si hoc ius non habet, is qui declarat quod tale malum infer-

re

re velit; nec non in metum *vanum*, si probabile non est malum futurum, quod metuens sibi repraesentat, existentiae dari, et non *vanum*, si hoc probabile est. *Licet itaque actus per metum extortus, aut in ira alioque affectu susceptus, semper talis sit cui quod omnimodam libertatem aliquid deest (§. 71.), voluntatem ita agentis in totum cessare tamen non nisi tum dici potest, si agens sui non conscius fuit in agendo.*

§. 159.

Sequitur VI) actuum iuridicorum diuisio in actum *simulatum* et *verum*, prout vel talis non est pro quo declaratus est, vel talis est, et actus simulatus qui tendit ad finem per se non illicitum dicitur *dolus bonus*. Quoties vero actus simulatus est hominis dispositio, non id quod simulatur, sed id quod verum est, pro disponentis voluntate habendum, sicque iuris naturalis est: *plus valere quod in veritate est, quam quod simulate concipitur.*

MEMBRUM II.

DE

INTERPRETATIONE IURIDICA
ET APPLICATIONE IVRIS
AD FACTVM.

§. 160.

Licet si indagandum quid sit iuris naturalis in abstracto, sicque ad theoriam iurisprudentiae naturalis, sufficiat per principium iuris natu-

rae (§. 19.) leges naturales singulas inueniri posse, et leges naturales proprie interpretationem non admittant, hic tamen doctrina de *interpretatione iuridica* et *iuris ad factum applicatione* non plane negligenda, sed de vtraque, sigillatim agendum.

T I T. I.

DE INTERPRETATIONE IVRIDICA.

§. 161.

I*nterpretatio iuridica* est interpretatio legum et actuum iuridicorum qui sunt mentis declarationes, sicque duplex est, interpretatio legum et interpretatio actuum iuridicorum qui sunt mentis declarationes.

§. 162.

Licet leges naturales tanquam completae leges etiam definiant quid iustum sit circa interpretationem iuridicam vtramque, ipsae leges naturales, quippe quae non voluntate alicuius, sed per naturam et essentiam rerum constitutae sunt (§. 136.), tamen, non admittunt interpretationem, quod secus quoad leges positiuas. Quae cum ita sint huic doctrinae hic immorari nolo.

T I T. II.

DE

APPLICATIONE IVRIS AD FACTVM.

§. 163.

A*pplicatio iuris ad factum* est actus, quo casus (§. 107.) quidam obuius confertur cum lege seu legitima hominis dispositione, vt definiiri possit

possit quid de casu obuiio disponant. Quod si nunc per hanc applicationem definitur quid de obuiio casu disponant leges vel legitimae hominum dispositiones, eius *decisio* fit.

§. 164.

Licet in applicatione iuris ad factum tum ad leges naturales recurrendum, si, quid in casu obuiio iuris naturalis sit, definiendum: haec applicatio tamen nec speciales regulas habet, nec vlla difficultate laborat. Vnde et quoad hanc theoriam hic subsisto, et reliqua dabit introductio in iurisprudentiam positiuam.

S E C T I O I I I .
D E O B L I G A T I O N E .

§. 165.

Generalis de obligatione theoria eo redit vt tam *obligatio ipsa*, quam modi quibus *contrahitur*, *dissoluitur* et *corroboratur*, considerentur.

M E M B R V M I .

D E

O B L I G A T I O N E I N S E S P E C T A T A .

§. 166.

Obligatio in se spectata ita pertractanda, vt de ea tam *in genere*, quam de nonnullis *generalissimis obligationum speciebus*, quaedam monenda.

E 4

CAPVT

CAPVT I.

DE

OBLIGATIONE IN SE SPECTATA
IN GENERE.

§. 167.

Hic dicenda redeunt ad *genuinam obligationis notionem* et *varias obligationis diuisiones*.

TIT. I.

DE OBLIGATIONIS GENVINO
CONCEPTV.

IO. CASP. EVCH. WINECKE. *de nozione obligationis et legis*. Quæd. 1739.

§. 168.

Necessitas agendi, id est impossibilitas aliter agendi quam agimus, dicitur tum *moralis*, si venit ex lege. Necessitas agendi moralis vero dicitur *obligatio*, nimirum *passiua*, cui opponitur *actiua*, quæ est connexio motiui cum actione. Hic loquor de *passiua*, quæ et simpliciter obligatio dicitur, et res incorporalis est (§. 119.).

§. 169.

(*Debitum* dicitur id ad quod obligati sumus, et ad quod obligati non sumus dicitur *indebitum*. *Licitum* vero appellatur ad quod obligati non sumus, ast tamen fieri obligationibus nostris non repugnat, quibus si repugnat dicitur *illicitum*.)

§. 170.

§. 170.

Debitum qua tale consideratum dicitur *officium*, et is qui aliquid debet alteri in sensu generalissimo *debitor* appellatur.

§. 171.

Obligatio non nisi in eas hominum actiones cadere potest, quae ab eorum libertate dependent. Per §. 116. et 135. Hinc 1) ad impossibilia non datur obligatio; 2) intellectus operationes non nisi eatenus obiectum obligationis sunt, quatenus obligatio eo tendit quorsum dirigendae sunt.

§. 172.

Differunt inter se *obligatio ipsa* et eius *expletio*. *Obligatio ipsa* enim est nuda necessitas ita agendi prout agere debemus. *Ast expletio obligationis* est actionis, ad quam adest obligatio, editio.

§. 173.

Hinc patet non sequi: *adest obligatio ipsa, ergo iam nunc eius expletio fieri debet; licet in dubio, si obligatio ipsa adest, et eius expletio fieri debeat.*

T I T. II.

DE VARIIS OBLIGATIONIS
DIVISIONIBVS.

§. 174.

Obligatio est I) vel *legalis*, si ipsa obligatio per legem determinata est, vel *conventionalis*, si per pactum determinata est. *Legalis obligatio* vero *naturalis* est, si per legem naturalem determinata est.

E 5

Si

Si itaque obligatio ad sui existentiam requirit adesse pactum vel alium actum iuridicum, tamen ea legalis est, si lex eam determinat et pactum seu alius actus interueniens non nisi conditio sine qua non est.

§. 175.

Naturalis obligatio vel *connata*, vel *contracta* obligatio est, prout vel nullo praesupposito certo rerum statu adest, vel demum certo rerum statu praesupposito adest.

§. 176.

Obligationum naturalium connatarum singularia haec sunt, quod 1) omnium hominum, etiam indiuidualiter consideratorum, caedem sint; 2) cum homine statim adsint; 3) plane tolli nequeant in quocunque statu etiam homo vivat. Cum enim adsint nullo praesupposito certo rerum statu (§. praec), ex sola hominis essentia et natura fluunt. Ergo.

§. 177.

Obligationes naturales contractae sunt vel *mediatae*, si is rerum status, quo praesupposito ex legibus naturalibus veniunt, est pactum initum esse, cuius natura operatur talem obligationem, vel *immediatae* si tales non sunt.

§. 178.

Est porro obligatio II) vel obligatio *erga nos*, vel obligatio *erga alios*, quae vel *perfecta*, si obligatus ad obligationis expletionem cogi potest, vel *imperfecta*, si non. Vnde porro per se patet quo sensu *debitum in perfectum et imperfectum*, et *officia*

officia in perfecta et imperfecta seu officia humanitatis diuidantur. Expletio debiti perfecti vero sub *iusti*, et expletio debiti imperfecti sub *aequi* nomine venit, indeque per se iterum patet *iniusti* et *iniqui* denominatio, quod ex omiſſa expletione debiti vel perfecti, vel imperfecti venit.

§. 179.

Diuiditur obligatio III) in *affirmatiuam*, quae actiones commiſſiuas, et *negatiuam*, quae omiſſivas actiones concernit; et prior vel obligatio *dandi*, vel obligatio *faciendi* est. Dandi obligatio vero iterum, vel obligatio *restituendi*, vel obligatio *dandi in specie sic dicta* est (§. 101.).

§. 180.

Sequitur IV) diuifio obligationis in *personalem* quae personae inhaeret, et *realem* quae rei inhaeret. *Realis obligatio*, quae etiam *onus reale* dici solet, itaque *cum re transit in quemlibet possessorem*. Personalis vero vel *personalissima* est, si oſſibus personae ita inhaeret, vt in aliam transire nequeat, vel *personalis in specie sic dicta*, si talis non est.

§. 181.

Obligationis diuifio V) in *annuam*, et quae *annua non est*, hunc habet sensum. Si obligatio talis est cuius expletio ſtato tempore repetenda dicitur *annua*, si vero talis non est, *non annua* est. Vnde patet quid ſit *debitum annuum* et 1) in *annis debitis tot esse debita quot sunt anni*; nec non 2) *annuum debitum non esse quod ſtatis temporibus pro parte praestandum*.

§. 182.

§. 182.

Ab hac diuisione differt VI) diuisio obligationis in *temporariam* et *perpetuam*, quarum illa talis est quae certo die veniente per se expirat, haec vero talis non est.

§. 183.

Tandem adhuc notanda VII) obligationis diuisio in *solitariam*, quae vni, et *non solitariam*, quae pluribus incumbit. Solitaria obligatio vero vel vnā eandemque praestationem, vel numero plures praestationes, concernit. In priori casu tum, si obligatus idem pluribus in solidum debet, hi plures dicuntur *correi credendi*. In posteriori casu obligatio vel *alternatiua*, vel *copulatiua* obligatio est, prout obligatus vel aut hoc aut illud, vel tam hoc quam illud praestare debet. Non solitaria obligatio itidem vel vnā eandemque praestationem, vel plures praestationes numero diuersas concernit. In priori casu plures vel aequae principaliter, sunt obligati, vel non. Si prius, plures vel in solidum sunt obligati, quo casu obligatio dicitur *correalis*, et plures ita obligati *correi debendi* dicuntur, vel non, quo casu obligatio dicitur *communis* seu *pro rata*. Si posterius, eius qui praestare debet, antequam alter ad praestationem cogi potest, obligatio, dicitur *principalis*, eius vero, qui demum deficiente altero in praestatione ad praestationem obligatus est, obligatio, dicitur *subsidiaria*.

§. 184.

§. 184.

Ex his definitionibus facile patet, 1) in obligatione alternatiua electionem esse penes debitorem; 2) si vnus correaliter obligatorum seu correorum debendi soluit, reliquos liberari nec habere soluentem aduersus eos regressum; 3) si vnus correorum eredendi solidum accepit, ius reliquorum extingui, nec cum teneri iis ad communicationem.

CAPVT II.

DE OBLIGATIONIBVS QVIBVSDAM
GENERALISSIMIS.

§. 185.

Ad obligationes generalissimas refero partim obligationem nos perficiendi, partim obligationem alios perficiendi.

TIT. I.

DE

OBLIGATIONE NOS PERFICIENDI.

§. 186.

Praecipua et primaria hominis obligatio naturalis connata est, quod, quatenus in sua potestate est, facere debeat quae se statumque suum externum reddunt perfectiorem, omittere vero quae se statumque suum externum reddunt imperfectiorem. Per principia psychologica et §. 168. 171.

IO. AEGID. STRAVCH de principio perfectionis ab utilitatis specie vindicando. Vitemb. 1764.

§. 187.

§. 187.

Hinc fluit quoad dictam affirmatiuam obligationem *hominem obligatum esse* 1) *ad conseruandum perfectiones quibus iam instructus est*; 2) *ad acquirendum omnes nouas perfectiones, quatenus utrumque in sua potestate est.* (§. 171.)

§. 188.

Porro ex dicta obligatione negatiua sequitur *hominem fugere debere quod* 1) *perfectiones quibus instructus est minuit*; 2) *nouarum perfectionum accessionem impedit, quatenus utrumque in sua potestate est.* (§. 171.)

§. 189.

Homo obligatus est ad id quod melius est alteri praeserendum et ad obseruandum decorum rationale. Quod bonum est enim non perficit si adest quod melius est, et per §. 186. 87.

§. 190.

Homo obligatus est ad cuitandum omnem defectum rectitudinis actionum vincibilem, hincque omnem culpam, nulla graduum culpae habita ratione, vitare debet. Per §. 168. et 102.

§. 191.

Si homo et quatenus homo ipse non potest obligationem se perficendi explere, obligatus est ad aliorum auxilium implorandum ut ei hac in re opem ferant. Tum enim demum, si aliorum opem implorauit, dici potest quod in sua potestate non fuerit se perficendi. Ergo §. 186.

TIT. II.

DE OBLIGATIONE ALIOS
PERFICIENDI.

§. 192.

Suum dicitur generaliter quaelibet perfectio qua quis iam instructus est.

§. 193.

Homo non solum debet suum cuique tribuere, sed et alterum quemcunque novis perfectionibus instruere, quatenus quoad posteriorem obligationem 1) *salvis suis perfectionibus fieri potest, et 2) in alterius potestate non est ut se ipsum iis perfectionibus instruat.* Vtraque haec obligatio fluit ex obligatione nos perficiendi (§. 186.). Limitatio prima vero ex §. 189. parte prima, et posterior ex §. 187. deducendo.

§. 194.

Violatio officii erga alios vi cuius suum cuique tribuendum dicitur laesio, unde: *ex obligatione affirmatiua suum cuique tribue, fuit negatiua obligatio, nemine laede.*

§. 195.

Obligatio erga alios suum cuique tribuendi et neminem laedendi, sicque obligatio alterum perfectionibus quibus instructus est non privandi, est fundamentum obligationum erga alios perfectarum, ita ut quaelibet obligatio quae eo tendit sit perfecta. Ast obligatio erga alios eos novis perfectionibus instruendi est fundamentum obligationum imperfectarum,
ita

ita ut, quoties obligatio eo tendit, non nisi imperfecta obligatio sit. Prior obligatio enim absoluta, posterior vero non nisi hypothetica est (§. 193.). Prioris expletio itaque vi quidem exigi potest, non vero posterioris. Ergo §. 178.

§. 196.

Hinc fluit regulam: quod tibi non nocet, alteri vero prodest ad id potes compelli, non esse iuris naturalis, sed potius secundum hoc ius contrarium obtinere.

MEMBRUM II.

DE

OBLIGATIONE CONTRAHENDA, DISSOLVENDA ET CORROBORANDA.

§. 197.

Ad tria momenta redire hanc doctrinam, ex ipsa inscriptione patet. De his itaque sigillatim agendum.

TIT. I.

DE

OBLIGATIONE CONTRAHENDA.

§. 198.

Obligatio contrahitur seu constituitur, si, qui obligatus non erat, obligatus esse incipit. Unde patit obligationes comatas non contrahi seu constitui, sed hoc tantum dici posse de contractis obligationibus. (§. 175.).

§. 199.

§. 199.

Causa debendi seu titulus obligationis dicitur id quod continet rationem sufficientem contractae obligationis.

§. 200.

Causa debendi differt pro diuersitate modi quo constituitur seu contrahitur obligatio. Contrahitur autem obligatio vel per se, vel per consequentiam.

§. 201.

Per se contrahitur obligatio vel immediate per legem, vel mediate per pactum interueniens. Priori modo iterum vel occasione laesionis, vel occasione alius rerum status, sub quo leges nobis immediate obligationem quandam imponunt, oritur.

§. 202.

Per consequentiam vero contrahuntur 1) obligationes personarum ex statu, per status acquisitionem (§. 43.); 2) obligationes reales, per rei cui inhaerent acquisitionem seu possessionem (§. 180.).

§. 203.

Quod attinet speciatim obligationes, quae citra casum laesionis immediate per leges naturales constituuntur, de iis hoc principium generale notandum: quoties adest talis rerum status sub quo vel 1) cum obligato pro una persona habendi sumus; vel 2) alteri suum non tribueretur nisi hoc vel illud fieret vel non fieret; vel 3) alterum noua perfectione instruendi, qua se ipsum instruere nequit, in nostra potestate est; toties obligati sumus immediate ex lege
(Syst. Iur. Nat.)

F

in

in primo casu alterius obligationem explendi, et quidem vel perfecte, vel imperfecte, prout is vel perfecte, vel imperfecte obligatus est; in secundo casu perfecte ad ita agendum, prout agere debemus, si suum alteri tribuendum; in tertio casu imperfecte instruendi alterum noua perfectione. Per §§. 193. 195.

§. 204.

Porro quoad obligationes quae mediate per pactum contrahuntur, notandum *eas statim pacto inito, sicque facta promissionis acceptatione, adesse ad praestandum id quod promissum, et omnes obligationes quae oriuntur ex pacto esse perfectas obligationes.* Per §. 150. 195.

§. 205.

His generatim de modis quibus contrahitur obligatio praemissis, facile diiudicari potest, an et quatenus hoc vel illud factum per se et sua natura efficere possit vel ex eo, vel occasione eius, oriri obligationem. Cum vero varia sint facta de quibus haec quaestio moueri potest, de nonnullis illustrationis gratia hic agendum. Et cum per se pateat factum quod laesio vel pactum est, obligatorium actum per se et sua natura esse, de aliis factis, praeter laesiones et pacta, hic tantum disputandum, et definiendum an et quatenus per se et sua natura, ex iis, vel occasione eorum, oriatur obligatio secundum leges naturales, id quod inde patebit an adfit fundamentum quoddam obligationis secundum principia §. 203. obuia.

§. 206.

§. 206.

Quod itaque attinet I) *assertiones praestandi, pollicitationes et tractatus, hos actus plane nullam producere obligationem patet, cum nec pacta, nec laesiones sint, nec adsit fundamentum obligationis aliud secundum §. 103.*

§. 207.

Sic porro II) *consilium, laus et commendatio per se et sua natura non obligant, ex dicta ratione. Hincque patet iuris naturalis esse regulam: consilii non fraudulentum nulla est obligatio.*

CASP. ACHAT. BECK *de eo quod iustum est circa commendationem.* Ienae 1616.

QVIR. SCHACHER *de consilii non fraudulentum nulla obligatione.* Lips. 1662.

§. 208.

Sequuntur III) *consensus in factum obligatorium alienum et actus quo alteri aliquid committimus nostro nomine expediendum, qui per se et sua natura actus obligatorii sunt, producentes obligationem praestandi ad quod alter se obligavit, quatenus is in utroque casu consensus et commissionis limites non excessit se obligando. Per §. 203.*

§. 209.

Quoad IV) *silentium et patientiam idem valet, quod de consensu in factum alienum dictum, si inde oritur consensus tacitus (§. 56). Caeterum vero silentium et patientia per se et sua natura non obligant; cum, si inde non oritur consensus in factum alienum, nullum adsit fundamentum obligationis ex*

§. 203. et tamen per se et sua natura hi actus nec laesio, nec pactum sint.

10. CHRIST. WINTER Diss. I. et 2. de *silentio*. Helmst. 1715. et 1716.

10. CHRISTOPH. LYNCKER de *silentio*. Ienae 1693.

§. 210.

Similiter V) *falsiloquium*, quod est sermo moraliter falsus, eiusque species *iocus* et *verba honoris*, quatenus hi actus laesionem non inuoluunt, non sunt actus per se et sua natura obligatorii. Deest enim voluntas se obligandi, sicque, si hi actus laesionem non inuoluunt, tanquam pacta valere nequeunt (§. 150.) Praetereaque deest fundamentum obligationis ex §. 203.

IOACHIM HOPP de *ioco*. Franc. 1682. rec. Hae-
lae 1740.

10. IOACH. SCHOEFFFER de *verbis honoris* Rost.
1717.

§. 211.

Tandem VI) *iuramentum*, quod est inuocatio Dei in testem et vindicem falsiloquii seu perfidiae, *sive sit promissorium*, quod praestatur de veritate promissionis, *sive assertorium*, quod praestatur de veritate nudae assertionis, *nouam obligationem non inducit, licet eam quae adest fortio-rem reddat*. Prius patet inde quod nec laesio, nec pactum sit, nec vi principiorum §. 203. obligatio per iuramentum inducatur. Posterius per definitionem obligationis actiuae (§. 168.) patet.

T I T.

T I T. II.

D E

OBLIGATIONE DISSOLVENDA.

§. 212.

Obligatio contracta iterum *dissolvitur*, si obligatus desinit esse obligatus, siue ipsa obligatio exstinguatur, siue ea in alium translata sit.

§. 213.

Obligationem dissolui fit vel per actu factam expletionem obligationis affirmatiuae, quae dicitur *solutio in sensu lato*, vel *non*. Solutio vero abit in *solutionem in sensu stricto sumtam* et *dationem in solutum*, prout expletio fit, vel per praestationem eius quod praestandum, vel per aliud quid loco eius quod praestandum.

§. 214.

Solutio stricte sic dicta itaque fit vel *dando*, vel *faciendo*, et si dando fit, vel per *restitutionem* fit, si damus alteri rem suam ad quam ei dandam obligati sumus, vel per *dationem in specie sic dictam*, si ei damus rem nostram quam ei debemus, quae si est pecunia numerata, inde oritur *solutio in sensu strictissimo*.

§. 215.

Praeter solutionem obligatio dissolvitur vel *per se*, vel *per consequentiam*. Per se vero dissolvitur per 1) *compensationem*, si is cui debetur fit debitor eius qui debet ad idem; 2) *confusionem*, si is qui debet fit debitor sui ipsius; 3) *novationem*, si de-

bitum mutatur in debitum alius generis, quae vel *nouatio sine delegatione* est, si hoc fit manente eodem debitore, vel *nouatio cum delegatione* est, si hoc fit per substitutionem noui debitoris loco prioris debitoris. Vnde a delegatione differt *assignatio a debitore facta*, per quam solutio alii committitur, nec modus dissoluendi obligationem est.

§. 216.

Per consequentiam obligationem dissolui fit, vel per actum qui ab eo, qui ius habet, initium sumit, vel alio modo. De dissolutione obligationis quae priori modo fit infra in doctrina de iuris amissione agendum. Quod vero attinet modos dissoluendi obligationem posteriori modo, ita dissoluitur obligatio, vel per actus obligatorii, ex quo obligatio orta, dissolutionem, vel alio modo per consequentiam fit obligationem dissolui.

§. 217.

Actum obligatorium, ex quo obligatio orta, dissolui, et per consequens obligationem extinguere, fit si 1) *conditio suspensiva deficit*; 2) *resolutiua conditio existit*; 3) *dies tanquam terminus ad quem adiectus existit*; 4) *negotium clausulam rebus sic stantibus continet et rerum status mutatus est*; 5) *mutuo dissensu actus obligatorius tollitur*; 6) *rescissio actus obligatorii fit*, hoc est, tertius qui hoc iure gaudet pro inualido declarat actum validum.

§. 218.

Alio modo obligationem dissolui per consequentiam, quam per actus obligatorii dissolutionem,

mem, contingit per 1) *mortem obligati, quoad obligationes personalissimas* (§. 180.); 2) *speciei alteri debitae casualem interitum, quoad obligationem dandi* (§. 179.); 3) *status amissionem, quoad obligationes quae a statu nunc cessante dependent* (§. 43.); 4) *rei amissionem, quoad obligationes rei inhaerentes* (§. 180.).

§. 219.

Si debitor obligationem affirmatiuam alio modo, veluti per compensationem etc. dissolutam esse probare nequit, ea dissoluenda est per solutionem et quidem in sensu stricto sumtam, sicque non per dationem in solutum. Per §. 186. Praetereaque haec solutio fieri debet 1) *debito tempore*, 2) *debito loco*, et 3) *debito modo*, quorum praesertim pertinet in obligatione *faciendi*, facere *praecise* debitorem ad quod faciendum se obligauit, et in obligatione *dandi quoad debita pecuniaria*, sicque in solutione strictissime sic dicta, tam quoad monetae genus, quam eius valorem, eum debito modo soluere.

§. 220.

Quodsi in specie debitor non soluit debito tempore, inde oritur *mora*, quippe quae in genere est iniusta dilatio rei alicuius peragenda, sicque non solum quoad debitorem, sed et quoad eum cui solutio facienda, concipi potest, et dicitur quoad priorem *mora soluendi*, et quoad posteriorem *mora accipiendi*.

§. 221.

Porro in solutione etiam *usurarum* (§. 127.) rat ihabenda, quae non solum tum debentur si pacto

promissae et prout promissae sunt, sed etiam, licet non promissae, nec tamen remissae sint, toties soluendae sunt, quoties 1) debitor ex debita rei, quae usu consumitur, usu lucrum captavit, siue sit in mora, siue non; 2) licet, quod per rei debita usum lucratus sit debitor probari nequeat, is tamen in mora est. Per §. 203. 264. Unde secundum ius naturae perfectum datur triplex usurarum fons; 1) pactum; 2) lucrum ex re debita perceptum; 3) mora, et, si ex secundo vel tertio fonte soluendae sunt usurae, quantitas earum pro casuum diuersitate variat.

CHRIST. FRID. SCHOTT *de moralitate usurarum.*
Tub. 1764.

T I T. III.

DE

OBLIGATIONE CORROBORANDA.

§. 222.

Obligatio corroborari dicitur, dum ei aliquid accedit, quod efficere potest eum, cui aliquid debetur, magis securum esse obligationis expletionem sequi.

§. 223.

Id quod efficere potest eum cui aliquid debetur magis securum esse obligationis expletionem fieri, vel ipsam expletionem respicit, vel tempus debitum quo fieri debet. Prioris generis securitas obtinetur per *cautionis praestationem*, cum id quod efficere potest eum, cui aliquid debetur, magis securum esse ipsam expletionem obligationis fieri *cautio* dicatur.

§. 224

§. 224.

Cautionum dantur variae species, pro diuersitate eius quod securitatem praestat ipsam expletionem fieri, indeque est *pignoratitia*, si fit per pignora; *fideiussoria*, si fit per fideiussores; *iuratoria*, si fit per iuramentum promissorium (§. 211.); *poenalis*, si fit per poenam, cui debitor se subiicit in casum non factae expletionis; *nude promissoria*, si fit per iteratam promissionem de explenda obligatione.

§. 225.

Cum de pignoribus et fideiussoribus infra ex instituto agendum, de iuramento promissorio vero supra (§. 211.) iam actum sit: hic tantum quoad cautionem poenalem addendum *poenam* in genere esse malum physicum ob malum morale, ab eo qui alterum obligandi ius habet, immisum, eamque vel *legalem* esse, cui vi legis puniendus subiicitur, vel *conuentionalem*, cui puniendus in casum non factae expletionis obligationis se ipsum subiicit.

SECTIO IV.

DE

IVRE PRO FACVLTATE AGENDI
MORALI SVMTO.

§. 226.

Generalis de iure in hoc sensu sumto theoria eo redit, vt tam *ius in se spectatum*, quam modi quibus *ius acquiritur, amittitur et conseruatur* considerentur.

F 5.

MEMBRVM

MEMBRVM I.

DE IVRE IN SE SPECTATO.

§. 227.

Hic non solum *de iure in se spectato* in genere agendum; sed et de *generalissimis quibusdam iuris speciebus*.

CAPVT I.

DE IVRE IN SE SPECTATO
IN G E N E R E.

§. 228.

Generatim hic tam *genuina iuris notio* eruenda, quam *iuris variae diuisiones* explicandae.

T I T. I.

DE

IVRIS GENVINO CONCEPTV.

§. 229.

Facultas agendi, id est, possibilitas agendi, dicitur *moralis* si venit ex lege. Facultas agendi moralis vero dicitur *ius*, quando *subiective* sumitur, cui opponitur *ius obiective* sumtum (§. 115.). Hic loquor de iure subiective sumto, quod et simpliciter ius dicitur, et res incorporalis est (§. 119.), quique ius habet ab altero postulandi ut ei aliquid praestet, in sensu generalissimo *creditor* dicitur.

§. 230.

§. 230.

Iuris esse, in oppositione ad id quod facti est (§. 198.), dicitur, quicquid consistit in facultate agendi morali. Et prout probatio concernit id quod facti est (§. 109.), ita *deductio* concernit id quod iuris est, per eamque euincitur quod iuris est in dato quodam casu (§. 107.).

§. 231.

Iuri in vno respondet obligatio in altero, et ex omni obligatione oritur ius ad id sine quo obligationis expletio fieri nequit. Ut sic obligatio ad finem det ius ad media, et medium quod unicum est semper licitum sit. Per §. 203.

§. 232.

Differunt inter se *ius ipsum* et eius *exercitium*. *Ius ipsum* enim est nuda agendi possibilitas moralis. At *exercitium iuris* fit, si agendi facultas moralis in actum deducitur.

§. 233.

Hinc fluit: *ius ipsum* eiusque *exercitium* non esse *connexa*, sicque 1) *ius ipsum* iam *existere* posse, licet *exercitium* eius plane *cesset*; 2) si *ius ipsum* et eius *exercitium* simul *existunt*, vel ei qui *ius ipsum* habet et eius *exercitium* *competere*, vel *ius ipsum* penes hunc esse, *exercitium* vero alteri *competere* posse.

TIT. II.

DE

VARIIS IVRIS DIVISIONIBVS.

§. 234.

Ius est I) vel *legale*, vel *conuentionale*, et iuris legalis species est *ius naturale*, quod vel *conatum*, vel *contractum*, hocque vel *mediatum*, vel *immediatum* est, de qua diuisione iuris omnia ea mutatis mutandis valent, quae de hac obligationis diuisione §. 174. 175. 176. 177. dicta sunt.

§. 235.

Est porro ius II) vel *ius nos respiciens*, vel *ius alios respiciens*, quod vel *perfectum*, vel *imperfectum* est, de qua diuisione non solum itidem valent, quae de hac obligationis diuisione dicta sunt §. 178, sed et fundamentum obligationum perfectarum et imperfectarum (§. 195.), itidem fundamentum iurium perfectorum et imperfectorum est.

§. 236.

Sequitur III) iuris diuisio in *ius affirmatiuum* et *negatiuum*, potestque in eo sensu, in quo obligatio (§. 179.) in affirmatiuam et negatiuam diuisa est, et ius ita diuidi.

§. 237.

Diuiditur etiam IV) ius in *praesens* seu *quaesitum*, et *futurum* seu *quaerendum*, prout ius vel actu penes aliquem est, vel licet actu nondum penes aliquem sit, adest tamen fundamentum aliquod, licet insufficiens, ad eius acquisitionem.

§. 238.

§. 238.

Ius praesens est vel *viuens ius*, vel *ius quiescens seu dormiens*. Si enim tam ius ipsum existit, quam etiam eius exercitium fit, saltem fieri potest, illud appello *viuens*. Si vero exercitium iuris plane cessat ius *quiescens seu dormiens* dicitur. Viuens ius iterum vel *completum* est, si is ipse qui ius ipsum habet, etiam illud exercendi ius habet, vel *incompletum*, si penes eum qui ius ipsum habet non est eius exercitium, quod etiam *respective* ius quiescens dici potest. Si itaque ponis ius incompletum tanquam iuris viuentis speciem, illud exerceri necesse est, at tamen non ab eo qui ius ipsum habet, sed ab alio, qui, dum exercet ius quod ipsum penes alium est, vel hoc non nisi vices alterius gerendo et eius nomine facit, vel proprium ius habet vi cuius ei exercitium iuris alterius competit. Vnde in priori casu oritur *ius vicarium seu administratorium*, in posteriori casu vero *ius proprium ad exercitium iuris incompleti alterius*.

§. 239.

Ius futurum abit in *ius futurum radicum*, si iam adest ius praesens ad acquisitionem iuris quod adhuc futurum est; et *non radicum*, si tale ius nondum adest, et ius futurum radicum, vel *expectatiua* est, vel *non*. Dicitur enim *expectatiua* pro iure sumpta ius futurum radicum ad ius alterius, in casum quo illud cessat, a tertio nobis concessum.

§. 240.

§. 240.

Ex dictis §. 237 seqq. patet: 1) *ius ad cuius acquisitionem ne quidem insufficiens fundamentum adest, ius futurum dici non posse, illudque iuris nomen plane non mereri*; 2) *ius futurum radicum fortius esse iure futuro non radicato*; 3) *ius praesens quod inest iuri futuro radicato, distinguendum esse a iure futuro quod acquirendum est per illud*; 4) *omni expectatiuae sua natura inesse conditionem.*

IVST. HENNING BOEHMER *de iure futuro.*
Halaë 1741.

§. 241.

Satis momentosa V) est diuisio iuris in *ius in re* seu *obiectiue reale*, et *ius ad rem* seu *obiectiue personale*. Dicitur vero *ius in re* si tale est, quod, sine respectu ad personam rem detinentem, rem quandam pro obiecto habet; *ius ad rem* vero si personam obligatam pro obiecto habet. Inde *ius in re contra quemlibet rei possessorem exercetur*, *ius ad rem vero non nisi contra personam obligatam, licet concernat rem quae penes alium est.* Differt vero ab hac iuris diuisione diuisio eius in *ius personae inhaerens* seu *subiectiue personale*, si est personae concessum, et *rei inhaerens* seu *subiectiue reale*, si rei est concessum. Inde *posterius ius cum re transit in quemlibet rei possessorem*, prius vero vel *personalissimum* est, quod ossibus personae ita inhaeret, ut in alium transire nequeat, vel *personale in specie sic dictum*, quod in alium transire potest.

§. 242.

§. 242.

Ex datis §. præc. definitionibus patet 1) *ius in re posse vel ius personae inhaerens; vel ius rei inhaerens esse*; 2) *ius in re locum habere posse quoad res quae a nemine possidentur.*

§. 243.

Est et VI) *ius vel simplex*, quod plura iura a se inuicem diuersa sub se non comprehendit, vel *compositum*, quod plura a se inuicem diuersa iura sub se comprehendit. Quodsi si nunc ius compositum totum, sicque nullo in eo contento iure deminutum, penes vnum est, id dicitur *plenum*, si vero hoc in iure composito contentum ius penes hunc, aliud penes alium est, ius dicitur *dimidiatum* seu *minus plenum*.

§. 244.

Ius etiam VII) diuiditur in *limitatum* et *illimitatum*. Est vero *limitatum*, si exercitio eius certae normae praescriptae sunt, quae si desunt dicitur *illimitatum*.

§. 245.

A diuisione iuris modo recensita differt VIII) iuris diuisio in *ius usufructuarium*, si ius habens de ipso iure disponere nequit, et *patrimoniale* si de ipso iure disponere potest.

§. 246.

Licet ius *quiescens*, *incompletum*, *minus plenum*, *limitatum* et *usufructuarium* in eo conueniant, quod iis aliquid desit quod facit ad plenam iuris fruitionem, has iurium species tamen inter se differre ex definitionum comparatione patet.

§. 247.

§. 247.

Est IX) *ius vel ius commune* feu *communio negatiua*, quod est ius omnibus hominibus competens, vel *ius proprium*, quod est ius huic vel illi cum alterius exclusione competens. Ius proprium iterum vel *commune* feu *communio positiua*, vel *ius solitarium* est, prout vel vnus est cui competit ius, vel idem ius penes plures indiuisim est.

§. 248.

Si ius est in communione positiua, haec communio vel ipsum ius tantum, vel et eius exercitium simul afficere potest, indeque communio haec vel *completa*, vel *incompleta* esse potest.

§. 249.

Si qui ius quoddam habet illud sine alterius consensu exercere nequit, inde quidem sequitur illud ius esse limitatum ius: at inde ad iuris communionem inter eum qui in iuris exercitio ad alterius consensum adstrictus est, et eum cuius consensus requirendus, concludi nequit, nisi probari possit consensum requirendum, ex nullo alio iure, quam eo, ad cuius exercitium alter consensu suo concurrat, fluere. Per definitionem iuris limitati (§. 244.) et communionis (§. 247.).

§. 250.

Addo X) iuris diuisionem in *ius finitum*, cuius limites in genere determinari possunt, et *infinitum*, cuius limites demum in casu quodam dato determinari possunt.

§. 251.

§. 251.

Porro XI) ius in *continuum* et *discontinuum* eo sensu diuidi potest, quod *continuum* dicatur, si exercitium eius se continuo exsert, vel saltém illud exercendi occasio semper adest, *discontinuum* vero si eius exercitium se non continuo exserit, sed ad illud factum ius habentis requiritur, vel occasio illud exercendi non semper adest.

§. 252.

Quod attinet XII) iuris diuisionem in *reuocabile* et *irreuocabile* ea hoc innititur fundamento, quod ius, si habet naturam precarii, *reuocabile*, si non, *perpetuum* dicatur. Est autem *precarium* qualitas iuris concessioni addita, vi cuius eius duratio a concedentis voluntate dependet.

§. 253.

Tandem ius etiam XIII) in *temporarium*, seu *interimisticum* et *perpetuum* diuiditur in eo sensu, in quo §. 182. obligatio ita diuisa est.

CAPVT II.

DE IVRIBVS QVIBVSDAM
GENERALISSIMIS.

§. 254.

Ad iura generalissima referri possunt *libertas naturalis cum communionem primaeua*, *dominium*, *ius securitatis*, *indemnitas* et *necessitatis*, vnde nunc de his iuribus sigillatim agendum.

(Syst. Iur. Nat.)

G

T I T.

TIT. I.

DE

LIBERTATE NATVRALI ET
COMMVNIONE PRIMAЕVA.

§. 255.

Libertas naturalis est ius commune actiones nostras determinandi pro nostro arbitrio.

§. 256.

Communio primaeva est ius commune de rebus corporalibus disponendi pro nostro arbitrio.

§. 257.

Natura quoad omnes actiones nostras obtinet libertas naturalis, et quoad omnes res corporales in mundo obuias, licet sint non naturales, communio primaeva. Pone quod non, tum adesset inaequalitas inter homines, quae a natura non est.

§. 258.

Cum libertas naturalis non nisi id inuoluat quod homines in agendo a suo arbitrio dependant (§. 255.), et communio primaeva non nisi hoc quod vnus plus iuris in res corporales non habeat quam alter (§. cit.), praetereaue homines teneat obligatio §. 186. explicata: facile patet *a libertate naturali differre agendi licentiam, et communionem primaevam quidem ius ad vsum rerum necessarium et apprehensionem earum huius vsus causa, sub se continere, non vero ius simpliciter alios ab vsu excludendi et res destruendi pro lubitu.*

§. 259.

§. 259.

Libertas naturalis et communio primaeva sunt iura connata (§. 257. 234.); hincque de iis valent quae de iuribus connatis §. 234. in genere dicta sunt.

§. 260.

Si adest talis rerum status, ut, libertate naturali et communione primaeva subsistente, hominum status imperfectior esset, quam est his iuribus quiescentibus, homines possunt et debent efficere haec iura eatenus, quatenus ad perfectionem eorum promovendam requiritur, quiescere. Per §. 186. 231.

§. 261.

Iura ex libertate naturali residua dicuntur, quae vi huius libertatis adhuc exerceri possunt licet caeterum ea quiescat. Similiter iura ex communione primaeva residua dicuntur, quae vi communis primaevae adhuc exerceri possunt, licet caeterum ea quiescat.

§. 262.

Libertati naturali opponitur imperium, quo introducto libertas naturalis, et communioni primaevae dominium, quo introducto communio primaeva, quiescere incipiunt, salvis iuribus residuis ex libertate naturali et communione primaeva. Vnde nunc de imperio tam quam de dominio in genere agendum esset, nisi imperium praesupponeret societatem, sicque theoria de imperio in genere infra demum in iurisprudencia naturali generali sociali tradi posset. Hic itaque tantum de dominio in genere, et infra de imperio in genere agendum.

TIT. II.

DE

DOMINIO IN GENERE.

§. 263.

Ius de re disponendi vel ius commune, vel proprium esse potest (§. 247.). Porro si disponimus de re, vel pro nostro, vel pro alieno arbitrio disponimus (§. 123.). Tandem dispositio de re vel substantiam, vel usum, vel detentionem eius concernit (§. cit.). Quodsi nunc ponis ius proprium de re disponendi pro nostro arbitrio, illud, quatenus est ius de rei substantia quocunque modo disponendi, *proprietas*, quatenus est ius de omni rei usu disponendi, *ususfructus*, quatenus est ius de rei detentione disponendi *ius possidendi* dicitur. *Dominium* vero est ius proprium de rei substantia disponendi pro nostro arbitrio.

§. 264.

Differunt itaque a dominio haec ei affinia iura; 1) ius commune de rei substantia pro nostro arbitrio disponendi; 2) ius proprium de re quidem, aut non de eius substantia, disponendi, veluti *ususfructus* et *ius possidendi*; 3) ius vicarium seu administratorium domini alieni (§. 237.); 4) ius proprium exercendi dominium alienum, quod ius *prodominium* appellari possit.

§. 265.

Omne ius proprium de rei substantia disponendi pro nostro arbitrio dominium est, siue hoc ius sub se
conti-

contineat quamcunque de rei substantia dispositionem, suae non. Nec minus ius proprium de re disponendi pro nostro arbitrio dominium est, modo contineat ius de rei substantia disponendi, suae simul contineat ius proprium et de aliis obiectis dispositionis de re, nimirum de rei usu et detentione, disponendi, suae non. Per §. 263.

§. 266.

Hinc patet quo sensu dominium I) in plenum et minus plenum diuidendum. Si enim dominium tale est quod, praeter ius de rei substantia quocunque modo disponendi, et reliqua iura, quae versantur circa caetera obiecta dispositionis de re, nimirum usufructum et ius possidendi, sub se continet, dicitur *dominium plenum*. Quoties vero ius, proprium ius de rei substantia disponendi quidem est, at omnia haec iura sub se non continet, dicitur *dominium minus plenum*.

§. 267.

Si itaque ius proprium de re disponendi in solo usufructu et solo iure possidendi consistit, illud dominium non est; licet ius proprium de re disponendi, quod non nisi ius de rei substantia disponendi sub se comprehendit, dominium sit, sed non nisi minus plenum.

§. 268.

Iura vi quorum dominus disponit de re in suo dominio existente, dicuntur *iura in dominio contenta*, suntque talia, si dominium est plenum, *proprietas, usufructus et ius possidendi.*

Cum vero tam ususfructus, quam ius possidendi, etiam penes alium quam dominum esse possint, ususfructus vel *causalis*, vel *formalis*, nec non ius possidendi vel *causale*, vel *formale* est, prout haec iura, vel penes eum, qui dominus est, sunt, vel penes alium tanquam iura in re aliena constituta.

§. 269.

Quod attinet speciatim singula iura in dominio pleno contenta, ea sunt I) quoad *proprieta-tem*, ius de rei materia et forma pro nostro arbitrio disponendi; II) quoad *usumfructum causalem*, ius omnem utilitatem, quam res praestat, percipiendi, vel aliis eam concedendi, sicque et fructuum causa et de fructibus ipsis disponendi; III) quoad *ius possidendi causale*, ius eam, si ab alio detinetur, vindicandi, detentionem eius in alium transferendi, veluti custodiae causa, vel in securitatem expletionis obligationis.

§. 270.

Licet dominium plenum pro diuersitate iurium in eo contentorum in species diuidi nequeat, minus plenum dominium tamen ex hoc fundamento tres admittit species quae sunt *dominium proprietatis*, *dominium directum* et *dominium utile*. Est vero *dominium proprietatis* dominium minus plenum, quod proprietatem tantum, aut totam, sub se continet. *dominium directum* est dominium minus plenum, quod praeter partem proprietatis aliud in dominio contentum ius non continet. *Do-*
minium

minium utile est dominium minus plenum, quod praeter partem proprietatis, tam vsumfructum, quam ius possidendi continet.

§. 271.

Est porro II) dominium vel *verum dominium*, si res in dominio existens est res corporalis, vel *quasi dominium*, si res in dominio existens est res incorporalis. Vnde etiam dominium eius, qui habet dominium proprietatis, directum vel utile rei corporalis, in quasi dominio est, et cum hoc quasi dominium plenum iterum dimidiari, sicque in minus plena dominia diuidi possit, inde oritur *subdominium proprietatis*, *subdominium directum* et *subdominium utile*.

§. 272.

Sequitur III) satis momentosa domini diuisio in *patrimoniale* et *usufructuarium* dominium, prout dominus dominium ita habet, vt de ipso dominio disponere possit, vel ita vt haec facultas ei non competat. Vnde haec diuisio non concernit iura in dominio contenta (§. 268.), sed potius iura quae pro obiecto habent ipsum dominium et *iura circa dominium* appellari possunt, qualia sunt 1) *ius dominium dereliquendi* et 2) *ius illud in alium transferendi*, siue fiat inter viuos, siue mortis causa.

§. 273.

Potest itaque dominium plenum et patrimoniale esse, ast inde, quod patrimoniale sit, non sequitur illud esse plenum, nec vice versa.

§. 274.

A diuisione domini in patrimoniale et usufructuarium differt IV) diuisio domini in *limitatum* et *illimitatum*. Haec diuisio enim non concernit iura in dominio contenta ipsa, vel iura circa dominium ipsa, sed tantum eorum exercitium, quod vel ad certam praescriptam normam fieri debet, vel non. In priori casu dominium dicitur *limitatum*, in posteriori *illimitatum*.

§. 275.

Porro dominium in relatione ad subiectum penes quod est, ratione numeri horum subiectorum est V) vel *condominium*, vel *dominium solitarium*. Si enim dominium vnius eiusdemque rei penes plures est indiuisum, dicitur *condominium*, si vero penes vnum est, *dominium solitarium* appellatur. Hinc 1) *in condominio non nisi vnum dominium est, licet plures domini adsint, in dominio dimidiato vero plura sunt dominia et plures domini*; 2) *condominium vel plenum, vel minus plenum idque vel condominium proprietatis, vel condominium directum, vel condominium utile esse potest.*

§. 276.

Dominium eiusdem rei penes plures esse potest, vel quoad ius ipsum et exercitium eius simul, vel quoad ius ipsum quidem, non vero simul quoad eius exercitium. In priori casu *condominium completum*, in posteriori *incompletum* dici potest.

§. 277.

§. 277.

Potest etiam dominium eiusdem rei penes plures esse pro partibus intellectualibus vel aequalibus, vel inaequalibus, vnde-condominium vel *aequale*, vel *inaequale* est.

§. 278.

Tandem condominium vel omnia condominorum bona, siue praesentia, siue futura, afficit, vel non. In priori casu *condominium vniuersale* seu *communio bonorum vniuersalis*, in posteriori *particulare* seu *communio bonorum particularis*, appellatur.

§. 279.

Prout, si dominium in minus plena dominia diuisum est, a se inuicem distinguere debent dominium illud quod diuisum seu dimidiatum est, et quasi dominium dominiorum minus plenorum (§. 271.): ita et distinguendum est inter dominium quod in communionem est, et quasi dominium ratae cuiuslibet condominorum, quod est dominium solitarium. Sunt enim haec dominia ratione obiecti a se inuicem diuersa.

§. 280.

Tam dispositio de ipso dominio quod commune est, quam de re ipsa quae in condominio est, non nisi condominorum consensu fieri potest, qui si non consentiunt, melior est ratio prohibentis; nisi dispositio talis sit, quam fieri, vel non, a condominorum arbitrio non dependet. Quilibet condominorum enim dominus est, dominus vero pro suo arbitrio disponit de re sua (§. 263.).

§. 281.

De quasi dominio suae ratae quilibet sociorum, altero inscio et invito, disponere potest, tam quoad ius de ipso hoc quasi dominio disponendi, quam quoad ius de ipsa rata, quae in quasi dominio est, disponendi. Hoc dominium enim ius solitarium est. (§. 275.).

§. 282.

Communione bonorum uniuersalis speciales effectus sunt, quod 1) quicquid unus condominorum acquirit id simul alterius sit; 2) omnes fructus et prouentus communiter acquirant condomini, ut et coniunctim et communiter possideant bona; 3) omnia ex bonis communibus erogentur et utrinque imputentur; 4) aes alienum ante condomini existentiam contractum, ex bonis communibus eatenus esse soluendum, quatenus ex condominorum, qui in aere alieno haerent, bonis in communionem illatis fieri potest, communiione iam existente vero contractum, simpliciter ex bonis communibus soluendum sit. Primum, secundum et tertium ex definitione communionis uniuersalis (§. 278.) per se fluit. Quartum in casu posteriori itidem, in priori vero inde fluit, quod bona aeri alieno iam obnoxia per communionis introductionem ab eo liberari nequeant, aut tamen exinde quod introducta sit communiio nondum fluat alium vel alios se obstringere ad soluendum aes alienum ex suis bonis.

§. 283.

Communione bonorum particularis completae speciales effectus sunt, 1) reditus et prouentus ex

re

re communi esse in condominio ; 2) impensas quas rei communis cura exigit , ferre debere condminos ; 3) ad aes alienum contractum ad rei communis administrationem soluendum obligatos esse condminos ; quod quoad reliquos redditus et prouentus , reliquas impensas et reliquum aes alienum secus est.
Per §. 278.

§. 284.

Licet vero praeter diuisiones domini de quibus haectenus actum , non desint aliae eius diuisiones , de earum sensu tamen ex iis quae de iuris in genere diuisionibus dicta sunt per se constat. Unde huic generali de dominio theoriae non nisi hoc addendum , res in relatione ad dominium hanc generatim admittere diuisionem , quod sint vel res *communes negatiue tales seu nullius* , si in nullius dominio sunt , sicque in communione praecua adhuc subsistant , vel *alicuius* , si in dominio sunt. Res alicuius vero vel *nostrae* , vel *alienae* sunt , prout dominium in quo sunt , vel penes nos , vel penes alium est.

T I T. III.

DE

IVRE SECVRITATIS, INDEQVE
FLVENTE IVRE DEFENSIONIS ET
IVRE PVNIENDI CONNATO.

§. 285.

Ius quod facit ad laesionis auersionem dicitur *ius securitatis*.

§. 286.

§. 286.

Ius securitatis homini cuilibet competere et ius connatum esse, fuit ex primaria hominis obligatione (§. 186.), idque exercetur dum, si laesio imminet, laedere violenti resistimus, id est, nos defendimus, et, si laesio facta est, laesio futura vero nobis vel aliis, a laedente vel aliis, metuenda, ob hoc malum morale ei qui laesit immittimus malum physicum, id est, eum punimus. Ex iure securitatis itaque fuit ius defensionis, quod ius connatum est, et ius puniendi connatum, cui opponitur ius puniendi contractum, de quo infra.

§. 287.

Ad defensionis iustitiam requiritur 1) imminere laesionem quamcunque; 2) eam per media non violenta auerti non posse; 3) mala quae inferuntur aggressori proportionata esse, hoc est, nec maiora, nec minora esse, quam esse requiritur, ad auertendum laesionem; 4) sine vindictae cupidine eam fieri. Primum et tertium ex defensionis definitione (§. 286.) fuit. Secundum ex §. 189. patet, et quartum ex §. 193. facile deduci potest.

§. 288.

Ex primo requisito fuit in defensione violenta locum habere praeventionem, hoc est non opus esse ut aggressus expectet actu factam laesionem.

§. 289.

Ex secundo requisito colligi potest, cum qui fuga sibi consulere potest saluis suis perfectionibus, ad fugam capeffendum esse obligatum.

§. 290.

§. 290.

Tertium requisitum dat; 1) *ius defensionis violentae esse ius infinitum* (§. 250.); 2) *non requiri mala quae inferuntur in defensione aggressori, esse proportionata malis quae auertuntur per eam*; 3) *similiter nec mediorum, quibus aggressor et aggressus seu defensor utuntur ad fines sibi praestitutos obtinendum, requiri proportionem.*

§. 291.

Tandem ex quarto requisito consequens est: *vi defensionis violentae non nisi talia mala aggressori inferre licet, quae sunt medium efficiendi ne laeso intentata in actum deducatur.*

§. 292.

Ad iustitiam poenae immisionis vi iuris puniendi conati requiritur 1) *laesionem actu illatam esse, seu minimum laedendi conatum efficacem habuisse alterum*; 2) *propter illatam laesionem futuram laesionem metuendam esse nobis seu aliis, a laedente vel aliis*; 3) *malum physicum quod infertur nec maius, nec minus esse, quam esse debet, ut cesset laesionis futurae periculum*; 4) *absque omni vindictae cupidine poenam exsequi a laeso.* Primum et secundum patet ex §. 286. Ex fine poenae quem loquitur idem §. 286. tertium. Quartum vero ex §. 193. facile deduci potest,

§. 293.

Laeso vi iuris puniendi conati non solum licet punire ipsum laedentem, sed et eius socios. Nam
et

et hi laedunt, et ab iis non minus, quam ab ipso laedente, futura laesio mutuenda (§. 286.).

T I T. IV.

DE IVRE INDEMNITATIS.

§. 294.

Damnum in genere est perfectionis, quae vel adfuit, vel obtineri potuisset, nisi impedimentum obiectum esset, defectus.

§. 295.

Damnum diuiditur I) in *positiuum* et *priuatium*, prout vel perfectionis quae adfuit, vel perfectionis, quae obtineri potuisset, nisi impedimentum obiectum esset, defectus est; sicque, cum *lucrum* dicatur perfectionis nouae accessio, *damnum priuatium est lucrum cessans*. Damnum *positiuum* vero, vel est *damnum quod per se adest*, si priuatio perfectionis quae adfuit ex actione quadam per se oritur, vel est *damnum emergens*, si priuatio perfectionis quae adfuit, per necessariam consequentiam demum ex actione quadam oritur. Damnum *emergens* vero et *lucrum cessans* dicuntur vno nomine *id quod interest*.

§. 296.

Est porro II) *damnum vel tale quod quis sua culpa sentit*, vel *damnum quod oritur ex alius agentis actione*. Posterius *damnum* vero vel est *damnum cuius homo auctor est*, vel *non*, et dicitur in priori casu *iure datum damnum*, si licita est hominis actio per quam *damnum datum est*.

§. 297.

§. 297.

Ius indemnitatis est ius ab altero postulandi, ut *damnum* in se spectatum refarciat et id quod interest praestet.

§. 298.

Si damnum tale est quod quis sua culpa sentit, vel est damnum iure datum, cessat ius indemnitatis. Hincque regulae: damnum quod quis sua culpa sentit sentire non videtur, ut et, qui iure suo utitur nemini facit iniuriam, iuris naturalis sunt. Si vero damnum nec tale est, quod quis sua culpa sentit, nec damnum iure datum ab altero, aut adest qui cum damno nostro locupletior est, aut non. Si prius ius indemnitatis eatenus locum habet, quatenus alter cum damno nostro locupletior est. Si posterius tum demum locum habet ius indemnitatis, quando nobis damnum datum per alius hominis dolum vel culpam quamcunque, vel eius dolo seu culpa saltem concurrente. Per §. 190. 193.

§. 299.

Ex hoc principio diiudicandum quid iustum sit in specie, si *damnum ab animali vel per rem inanimatam datum, et si est casuale damnum. In priori casu enim distinguendum, an dolo vel culpa alicuius effecerit animal vel rem inanimatam damnum dedisse, an vero non, et si prius, semper contra eum, qui dolo vel culpa effecit animal vel rem inanimatam damnum dedisse, exerceri potest ius indemnitatis quod, si posterius, semper cessat siue, quod praesertim damnum ab animali datum attinet, animal dominum habeat, siue non. In posteriori casu vero obtinet*

net regula: *casum nemo praestat*, quae generalis est, eique subordinatae sunt speciales regulae, et quidem 1) quoad eum qui rem alterius habet quam ei restituere debet regula: *res perit suo domino*; 2) quoad eum qui alteri obligatus est ad dandum certam speciem: *debitor speciei interitu speciei liberatur*; 3) quoad obligationem aliquid faciendi vero regula: *casus nocet ei in cuius persona accidit*, hoc est, si ad *faciendum obligatus* casu impeditur, is alteri ad indemnitatis praestationem non est obligatus; si vero in *persona eius cui factum praestandum* accidit casus qui impedit facta ei praestari posse, is nihilominus ad faciendum obligato praestare debet id quod ei praestandum, si factum praestitum esset.

T I T. V.

DE IVRE NECESSITATIS.

§. 300.

Casus necessitatis est is rerum status, in quo ob collisionem obligationum seu officiorum exceptio facienda.

§. 301.

Dantur itaque tot species casuum necessitatis, quot dantur species collisionis officiorum, quae sunt vel *collisio officiorum erga Deum cum aliis officiis*, vel *non*. In posteriori casu vero, vel adest *collisio officiorum erga nos inter se*, vel *erga alios inter se*, vel *erga nos et erga alios inter se*. Inter hos casus necessitatis, is casus necessitatis, in quo

ob

ob collisionem officii erga nos vitam nostram conseruandi, cum alio quocunque officio exceptio facienda, dicitur casus *summae* seu *extremae necessitatis*.

§. 302.

Ius necessitatis seu *fauor necessitatis* dicitur ius ad actum alias illicitum, cui casus necessitatis locum facit.

§. 303.

Ius necessitatis non solum differt pro diuersitate casuum necessitatis §. 301. recensita, sed et praeterea in eo differt, quod vel *is contra quem exercetur actione quadam sua efficiat casum necessitatis existere, qui iuri necessitatis locum facit, vel non*. In posteriori casu vero, vel *tertius adest qui efficit existere casum necessitatis qui iuri necessitatis locum facit, vel adest casus necessitatis absque tertii facto* interueniente.

§. 304.

Si *is contra quem exercetur ius necessitatis, actione quadam sua efficit casum necessitatis existere, qui iuri necessitatis locum facit, ea vel laesio est, vel non*. Si prius per defensionem et poenae immisionem exercetur ius necessitatis, et inde oritur *ius necessitatis contra laedentem exercendum*, quod proprie ad ius necessitatis referri non solet, hincque vulgo dicitur: *Nothwehr ist kein Nothrecht*. Si vero posterius, nec defensio, nec poena est, quod fit ab eo qui in hac necessitate constitutus est, hincque tam in hoc, quam reli-

(Syst. Iur. Nat.) H quis

quis §. praec. recensitis casibus obtinet *stricte sic dictum ius necessitatis*, seu quod exercetur contra innocentem, qualis in omnibus reliquis casibus is est contra quem exercetur, et de hoc iure necessitatis *stricte sic dicto* hic agendum.

§. 305.

Existente casu necessitatis quocunque (§. 301.) vi iuris necessitatis stricte sic dicti omnis actus alias illicitus fit licitus, si actus talis est qui vel unicum vel lenissimum medium est ad expletionem eius obligationis, quae inter obligationes inter se collidentes est obligatio ad id quod melius est. Per §. 189.

§. 206.

Cum melius sit quod nobis aliisque plus boni praestatur, et semper in casu necessitatis ad legitimum iuris necessitatis usum requiratur id quod melius est fieri (§. praec.) I) *nunquam in casu necessitatis vi iuris necessitatis licet obligationem erga Deum violare, etsi adsit casus extremae necessitatis.* II) Quoties in casu necessitatis colliduntur officia erga nos cum officiis erga alios, si officium erga nos concernit I) *perfectum*, quibus instructi iam sumus, *conservationem*, semper, siue necessitas sit extrema, siue non; siue officium erga alios sit perfectum, siue imperfectum; siue nostra perfectio ad quam conservandam iure necessitatis utimur, sit aequalis cum ea qua alterum priuamus, siue etiam minor vel maior, iure necessitatis licitum est, quod est medium vel unicum,

cum, vel ex pluribus lenissimum, conseruandi perfectionem qua iam instructi sumus. Si vero in hoc casu 2) *obligatio erga nos nouis perfectionibus nos instruendi* a) in collisione est cum *obligatione erga alios imperfecta*, sicque cum obligatione nouis perfectionibus alios instruendi, pro circumstantiarum diuersitate vi iuris necessitatis licet, vel non licet, nos noua perfectione instruendo impedire alterum quod ea se instruat; b) in casu vero quo in collisione est cum *obligatione erga alios perfecta*, sicque cum obligatione eos perfectionibus quibus instructi non priuandi, vi iuris necessitatis tum demum licet cum violatione officiorum perfectorum erga alios nos nouis perfectionibus, alterum iis priuando, instruere, si adest casus extremae necessitatis. III) Si adest casus necessitatis in quo *officia erga alios inter se sunt in collisione*, 1) si omnia sunt *imperfecta*, pro circumstantiarum diuersitate definiendum quid liceat vi iuris necessitatis; 2) si omnia sunt *perfecta*, a) quo ad *conhata* officia itidem pro circumstantiarum diuersitate definiendum, quid iure necessitatis liceat; b) quo ad *contracta* vero vi iuris necessitatis licet tempore posteriorem negligere, si modo reuera casus necessitatis existit, quippe qui tum desinunt existit, si, tempore ortae obligationis vtriusque, cuiuslibet expletio erat possibilis, licet et in casu opposito prior tempore sit potior iure, aut ex alio fundamento. IV) Si existit casus necessitatis in quo *officia erga nos inter se in collisione sunt*, iure necessitatis licet facere, quod sub circumstantiis praesentibus

sentibus minorem imperfectionem operatur, sicque in hoc casu obtinet regula: *ex duobus malis minimum est eligendum.*

§. 307.

Si quis, qui in casu necessitatis constitutus est, ius necessitatis exercendo nos aggreditur, seu potius actum alias illicitum, nunc licitum, exercere vult erga nos, defensio, seu potius resistantia, est licita; nisi ius nostrum, cui hic actus contrarius, tale sit quod cessat in casu necessitatis. Sit ita, quod nunc licite agat in necessitate constitutus, officia erga nos, quae nunc colliduntur cum officiis erga alios, tamen vincunt (§. 306.).

§. 308.

Ei cui per iuris necessitatis exercitium damnum datum est, non competit ius indemnitatis; licet tum, si tertii aggressio effecit necessitatis casum existere, tertius ille obligatus sit ad damni dati et eius quod interest praestationem. Non nisi in casu excepto enim adest damnum iniuria datum, in reliquis iure datum damnum adest (§. 298.).

§. 309.

Caeterum adhuc notandum dari etiam necessitatem physicam, quae huc non pertinet, nec locum facit iuri necessitatis, sed potius illa est de qua valet illud: *necessitas exlex seu Noth hat kein Gebot.*

MEMBRUM

MEMBRVM II.

DE IVRE ACQVIRENDO;
AMITTENDO ET CONSERVANDO.

§. 310.

Ad generalem de iure pro facultate agendi morali sumto theoriam, non sufficiunt quae de iure in se spectato dicta sunt: sed et praeterea generatim definiendum, quomodo ius *acquiratur, amittatur et conseruetur* (§. 226.), de quo nunc agendum.

TIT. I.

DE IVRE ACQVIRENDO.

§. 311.

Ius *acquiritur*, si ius, quod nostrum non erat, nostrum fit. Vnde patet 1) *iura conata acquiri proprie dici non posse* (§. 234.); 2) *si ius quiescens fit ius viuens, sicque reuiuiscit* (§. 238.), *itidem illud non acquiri, sicque iuris acquisitionem et reuiuiscientiam inter se differre, et de iuribus extinctis proprie dici non posse quod reuiuiscant, si de nouo acquiruntur.*

ARMIL. LVD. HOMBERGK ZV VACH *de reuiuiscencia iurium extinctorum.* Marb. 1743.

§. 312.

In acquisitione iuris, praesertim in re, distinguendum est inter *modum acquirendi et titulum.* Est vero *modus acquirendi factum quod continet*

H 3

cau-

causam proximam acquisitionis, et *titulus* est ratio iustificatoria acquisitionis iuris.

§. 313.

Iuris delatio fieri dicitur, si, an ius nostrum fieri velimus, vel non, nostro arbitrio committitur. Si itaque declaramus quod ius delatum nostrum fieri velimus, eius *acceptatio*, in casu opposito vero eius *repudiatio* fit.

§. 314.

Iuris acquisitio in varias abit species, quae ex duplici fundamento oriuntur. Differt enim acquisitio iuris I) pro diuersitate *iuris quod acquiritur*, et II) pro diuersitate *eius per quod acquisitio iuris fit*.

§. 315.

Pro diuersitate iuris quod acquiritur, acquisitio iuris vel talis est per quam ius, quod defuncti fuit, nostrum fit, quae dicitur *successio in significato stricto sumta*, vel talis non est, quae *acquisitio inter viuos* seu *stricte sic dicta* appellari potest.

§. 316.

Successio pro diuersitate iuris quod per eam acquirimus, vel hereditaria successio est, vel non. Si enim in successione respicimus vltimum defunctum, per successionem eo mortuo vel ius eius patrimoniale acquirimus, quorum complexus post mortem vltimi defuncti cuius fuerunt sub *hereditatis* nomine venit, vel ius eius usufructuarium acquirimus, sicque tale ius quod ad eius hereditatem referri nequit.

quit. In priori casu successio dicitur *hereditaria*, in posteriori casu vero *non hereditaria* seu *singularis*.

§. 317.

Successio hereditaria est vel *uniuersalis*, si per eam acquiritur tota hereditas ultimi defuncti, vel eius pars quota, *particularis* vero, si per eam non nisi pars quanta hereditatis acquiritur.

§. 318.

Qui per successionem acquisiuit quod ultimi defuncti erat, dicitur *heres eius*, si id acquisiuit per successionem hereditariam uniuersalem, sicque vel rotam vel partem quotam hereditatis eius; *successor eius particularis*, si id acquisiuit per successionem hereditariam quidem, atque particularem; *successor eius singularis* vero, si id acquisiuit per successionem singularem.

§. 319.

Acquisitio stricte sic dicta seu inter viuos, vel est acquisitio iuris proprii ad exercitium iuris alterius in actu quodam determinato, quae *deuolutio* dicitur, vel talis acquisitio *non est*. Posterior acquisitio vel *originaria* est, si ius quod acquiritur non est ius alterius, vel *deriuatiua*, si est ius alterius.

§. 320.

Quod speciatim attinet acquisitionem iuris originariam, ea vel talis est per quam posita communiōe positiua, quae vel adfuit, vel saltem oriri debuisset, alterius portio vacans ad nostram

portionem accedit, quae dicitur *accretio*, vel talis non est, quae *acquisitio originaria in specie sic dicta* appellatur.

§. 321.

Quod porro attinet deriuatiuam acquisitionem vi cuius ius alterius acquirimus, qui hic dicitur *auctor*, ea vel *constitutiuua* est, si ius eius generis, quale est illud quod acquirimus, penes auctorem non est, sed illud nunc demum formatur, vel *mere translatiuua*, si ius tale, quale est illud quod acquirimus, penes auctorem est.

§. 322.

Constitutiuua acquisitio iterum abít in *diuisione in relatione ad ius solitarium inde ortum considerata*, si est acquisitio iuris solitarii in parte rei communis diuisae nobis assignata, et *acquisitionem constitutiua in specie sic dictam*, si talis acquisitio non est.

§. 323.

Mere translatiuuae acquisitiones vero sunt, vel *consolidatio*, quatenus consideratur vt acquisitio, si acquirimus partem iuris dimidiati, quae penes alterum erat, et accedit ad alteram partem quam iam habemus, vel *acquisitio mere translatiuua in specie sic dicta*, si acquirimus plenum ius alterius.

§. 324.

Hae sunt species acquisitionis iuris, quae ex diuersitate iuris quod acquiritur oriuntur (§. 314.). Pro diuersitate eius quod acquiritur, acquisitio differt prout vel successio est, vel talis

talís quae citra successíonem fit. Prior, sicque successio pro diuersitate, eius per quod fit, si hereditaria est, ex hoc fundamento vel *legítima* est, si venit ex lege, vel *non*, haecque vel *successio ex última voluntate*, vel *successio pactitia*, vel *successio ex donatione mortis causa* est, prout vel ex última voluntate, vel ex pacto successorio, vel ex donatione mortis causa originem trahit (§. 151.). Ast, quod attinet successíonem non hereditariam seu singularem, ea est ex hoc fundamento, vel *electitia successio*, si fit mediante delatione a tertio, ad quem último defuncti ius usufructuarium post eius mortem redit, facta; vel *successio ex pacto et providentia maiorum*, si fit mediante delatione a praedefuncto quodam facta; vel *successio singularis legitima*, si fit mediante delatione lege facta.

§. 325.

A successíone quae facti est, differt *ius succedendi*, quod est ius vi cuius quis ad acquisitionem per successíonem admittendus est, et dicitur, quoad successíonem hereditariam, *ius hereditarium*, quoad successíonem singularem vero, *ius succedendi singulare*. Vtrumque ius succedendi iterum differt pro ea successíonis diuersitate quae §. praec. explicata, prout etiam successores (§. 318.) pro hac diuersitate differunt.

§. 326.

Ad acquisitionem per successíonem nihil aliud requiritur quam, existente casu successíonis, eum qui ius succedendi habet sibi sumere id in quo succedit;

H 5

nisi

nisi sit successio singularis electitia, quippe quo casu tertio, per quem delatio facta, postulare debet translationem eius in quo succedit. Succedens enim acquirit quod mortui fuit (§. 315.), et ei non nisi in casu excepto cum viuente res est. Ergo,

§. 327.

Reliquae acquisitiones praeter successionem, pro diuersitate eius per quod fiunt, ita differunt, quod aliae fiant *per se*, aliae *per consequentiam*. Quae per se fiunt vel *immediate per leges fiunt*, vel *non*. De his acquisitionis speciebus vero generatim notandum; quod, quoties ita acquirendo nullius ius laeditur, solius acquirentis voluntas ad acquisitionem sufficiat; ast in casu opposito alterius voluntas, sicque delatio, accedere debeat. Per §. 257. 255. Vnde porro patet: *nemini inuito ius obtrudi.*

§. 328.

Ad acquisitionem iuris quae per se, ast immediate per legem, fit, nihil aliud requiritur quam adesse certum rerum statum sub quo leges hoc vel illud ius alicui tribuunt. Caeterum vero de hac acquisitione iuris valent mutatis mutandis, quae de obligatione, quam leges immediate constituunt, dicta sunt §. 203.

§. 329.

Acquisitio iuris quae per se quidem, ast *mediate*, fit, triplex est, nimirum *acquisitionem per occupationem, acceptationem delati iuris, et praescriptionem*. Est vero *occupatio* generaliter sumpta, *acquisitio iuris per eius propria auctoritate nobis factam*

etiam attributionem. *Acceptatio delati iuris*, est acquisitio iuris per mentis declarationem, quod ius nobis delatum nostrum esse velimus, facta. *Praescriptio* est acquisitio iuris, quae fit per iuris quod nostrum non est continuatum exercitium.

§. 330.

Quod speciatim attinet occupationem quae facti est (§. 180), ab ea differt *ius occupandi*, quod est ius ad acquisitionem per occupationem, et vel *ius occupandi commune* est, vel *ius occupandi proprium*, prout hoc ius vel ius commune, vel ius proprium est (§. 247.).

§. 331.

Acquisitio per occupationem, citra casum necessitatis, non nisi quoad talia iura locum habere potest, quae ad suum alterius non pertinent. Per §. 193.

§. 332.

Quoad iuris acquisitionem per acceptationem iuris delati, de qua valet regula: *nemo plus iuris in alterum transferre potest quam ipse habet*, speciatim notandum, *eam non solum inesse omni pacto* (§. 130.); *sed et praeterea eam fieri per actus qui de praesenti absoluuntur* (§. 146.), quoties tales sunt qui iuris delationem et acceptationem continent. Per §. 313. 257.

§. 333.

Ius quod acquiritur per acceptationem iuris delati quae pacto inest, semper est ius ad rem, etsi promissio concernat ius in re; sicque aliquid accedere
necesse

necesse est, ut iuris in re per pactum promissi acquisitio actu fiat; licet non praecise requiratur accedere, si ius in re acquirendum est dominium rei corporalis alienae, traditionem (§. 132.), seu, si est aliud ius in re, tale quid quod instar traditionis est, sed sufficiat promittentem per actum quemcunque qui de praesenti absolvitur declarare, se ius in re nunc in alterum transferre eumque illud acceptare. Per §. 150. 257.

§. 334.

Ad acquisitionem quae fit per acceptationem praeuia delatione factam, et quidem mediante actu qui de praesenti absolvitur, pertinet *cessio* in respectu ad cessionarium considerata, cum in respectu ad cedentem per eam potius amissio iuris fiat. Est autem *cessio* expressa translatio iuris nostri, quod non est dominium rei corporalis, in alium, sicque *cessio* est *actus qui de praesenti absolvitur* (§. 146.), et licet pacto promitti possit, per pactum tamen fieri nequit. Transferens ita ius suum in alium dicitur *cedens*, tertius in quem transfertur *cessionarius*, is vero qui cedenti obligatus ad aliquod praestandum *debitor cessus*, quo *in scio et invito cessio fieri potest, et per eam in ipsa obligatione debitoris cessi nihil mutatur.*

§. 335.

De acquisitione per *praescriptionem* porro notandum, eius effectum secundum ius naturae semper quidem *acquisitivum* esse, at tamen non *vnice* *acquisitivum*, sed et simul *extinctivum* esse posse; hinc-

hincque eam vel *mere acquisitiuam*, vel *acquisitiuo-extinctiuam* esse, prout vel ita per praescriptionem acquirimus, vt per hanc acquisitionem nullius ius extinguatur, vel ita, vt simul ius alterius extinguatur. Mere acquisitiua praescriptio vero vel est *constitutiuua praescriptio*, vel *mere translatiua praescriptio*, in eo sensu in quo acquisitio in genere ita diuiditur (§. 321.).

§. 336.

Ad mere acquisitiuam praescriptionem, siue sit ea constitutiua, siue mere translatiua, nihil aliud requiritur, quam 1) *eum qui hoc modo acquirere vult ius, quod ipsum ei non competit, et, si praescriptio est constitutiua, ita prout exercetur nondum existit, si vero praescriptio translatiua est, ita iam existit quidem, at ius alterius est, exercere, siue caeteroquin sciat, siue ignoret, ius ipsum quod exercet sibi non competere*; 2) *post coeptum ab eo qui praescribendo acquirere vult exercitium iuris, in praescriptione constitutiua eum in cuius praeiudicium tendit tale ius ab altero exerceri, et in praescriptione mere translatiua eum cuius ius est quod exercetur, talem se gerere, vt manifesto appareat se nolle iure suo vti ad excludendum alterum ab exercitio iuris cuius acquisitio per praescriptionem in quaestione est*; 3) *nullo modo translationem iuris ab altero per praescriptionem acquirendi, fieri ab eo contra quem praescribitur, in eum qui praescribere vult*. Primum et tertium ex definitione praescriptionis acquisitiuae (§. praec.), secundum vero itidem ex hac definitione

tionem et principio, quod, si per acquisitionem alter non laeditur solius acquirentis voluntas sufficiat, (§. 327.) deducendum.

§. 337.

Ad acquisitionem per praescriptionem acquisitio extinctivam nihil aliud requiritur quam, 1) eum qui praescribendo acquirere vult ius quo ius alterius extinguitur, ius quod tale est ut per illud ius alterius extinguatur, ei autem non competit, exercere; 2) eum contra quem praescribitur post coeptum ab altero exercitium talis iuris, cum quod ius suum stare nequit, talem se gerere ut manifesto appareat, se nolle iure suo ad excludendum alterum a iure quod exercet uti; 3) nullo modo tamen fieri ab eo contra quem praescribitur iuris quod alter iam exercet, quoque, si illud alter acquirit, ius suum extinguitur, delationem. Primum et tertium ex praescriptionis acquisitivae - extinctivae definitione (§. 335.), secundum vero itidem ex ea, et ex principio, ad acquisitionem iuris per cuius acquisitionem alter non laeditur, acquirentis voluntatem sufficere (§. 327.), deducendum.

SIGM. CAESO ab AEMINGA Disq. quaest. num praescriptio sit iuris naturalis nec ne, sed iure civili. Gryphiswaldiae 1764.

§. 338.

Tandem et per consequentiam fit acquisitio 1) iuris personarum ex statu, per status acquisitionem; 2) iuris rei inherrentis seu subiective realis, per rei cui inherret acquisitionem; prout etiam

etiam huc referri potest 3) *acquisitio quae fit dum obligatio dissolvitur per solutionem* (§. 213).

TIT. II.

DE IVRE AMITTENDO

§. 339.

Iuris amissio fieri dicitur, si ius quod nostrum erat nostrum esse desinit, siue ius extinguatur, siue transeat in alium. Si itaque *ius vivens sit ius quiescens illius amissionem fieri dici nequit.*

§. 340.

Iuris amissio in genere fit vel per *alienationem in sensu lato*, vel *non*. Dicitur vero in hoc sensu omnis actus, quo nostra voluntate ius nostrum tale esse desinit, alienatio, et est vel *iuris translatio* seu *alienatio stricte sic dicta*, vel *iuris abdicatio* seu *iuris renunciatio in sensu latiori*, prout fit vel mediante iuris nostri delatione alteri facta ab eoque acceptata, vel non.

§. 341.

Iuris translatio seu alienatio stricte sic dicta fit, vel per *cessionem* quoad cedentem (§. 334.); vel per *alienationem strictissime siontem*, si ius quod transfertur est dominium rei corporalis. A cessione in hac consideratione vero differt *assignatio a creditore facta*, per quam creditor solutionis executionem alii committit.

§. 342.

Iuris abdicatio fit vel per *divisionem rei communis*, quippe quae quoad comunitionem quae
 minis

nunc tollitur iuris abdicationem inuoluit, licet alio respectu per eam fiat acquisitio (§. 322.), vel *alio modo*. Praeter diuisionem vero alio modo iuris abdicatio fit, vel per *iuris abdicationem striete sic dictam*, si abdicatio concernit ius quod in alium transferri nequit, vel *non*, et in hoc casu fit vel per *iuris renunciationem*, si est iuris futuri, vel per *iuris remissionem*, si est iuris praesentis, abdicatio.

§. 343.

Regulae vulgares quae concernunt iuris amissionem per alienationem et renunciationem in sensu lato sumtam, nimirum:

I) *Ad iuris sui usum nemo cogi potest.*

II) *Ad alienandum nemo cogi potest.*

III) *Iuri suo quilibet renunciare potest.*

IV) *Ad iura renunciata non datur regressus.*

V) *Nemo inuitus in communiione manere cogitur.*

sunt iuris naturalis, si res consideratur prout natura est, et quoad primam, secundam et tertiam supponitur ius tertii inde non laedi, quoad quartam vero renunciationem esse puram. Per §. 257. 281.

§. 344.

Praeter alienationem in sensu lato sumtam (§. 340.) iuris amissio fit vel *per se* seu per *iuris reuocationem*, si is a quo ius reuocabile nobis concessum declarat, quod nolit nos eo amplius uti, vel *per consequentiam*.

§. 345.

Amisionem iuris per consequentiam fieri multis modis fieri potest. Quoties enim 1) *obligatio*

tio vel per solutionem (§. 213. 214.) vel alio modo, tam per se (§. 215.), quam per consequentiam, vel per actus obligatorii dissolutionem (§. 217.) vel alio modo (§. 218.) dissolvitur, iuris ei respondentis amissionem per consequentiam fieri necesse est.

2) Similiter, quoties per iuris acquisitionem ab altero factam, quae respectu nostri alienatio non est, fit ius, quod nostrum erat, nostrum esse desinere, amissio iuris nostri fit per consequentiam; quorsum pertinet e. g. praescriptio quoad eum contra quem praescribitur. 3) Ast dantur tamen praeterea alii modi ius amittendi per consequentiam, sub dictis modis dissolvendi obligationem et acquirendi ius non comprehensi, qui vel vere tales sunt, vel saltem tales esse videntur, de quibus quaedam addenda.

§. 346.

Fit nimirum praeterea iuris amissio per consequentiam, si 1) amisso statu, amittitur ius ex statu; 2) amissa re, amittitur ius rei inhaerens seu subiectivae reale; 3) resolutio iure dantis resolvitur ius accipientis; 4) per mortem is, cuius ius est, amittit illud.

§. 347.

An vero et per solum non usum, iuris amissio fiat? nunc definiendum. Est vero non usus iuris omissio exercitii iuris, occasione illud exercendi non deficiente, ut itaque, si ius est discontinuum (§. 251.), quamdiu illud exercendi occasio deest, non usus iuris concipi nequeat. Licet vero ius temporarium temporis lapsu expiret, prout obligatio

(Syst. Iur. Nat.) I tempo-

temporaria temporis lapsu expirat (§. 217.), et per praescriptionem acquisitio - extinctivam ius alterius extinguatur (§. 335.), *solo non usu tamen nullum perit ius*, quoniam hoc in poenam negligentiae fieri necesse esset, aut ea quoad homines extra societates viuentes concipi nequeat. Vnde, *si sub praescriptione mere extinctiva nobis concipimus amissionem iuris quae per solum non usum fit, ea iuris naturalis non est.*

AEM. LVD. HQMBERGK ZV VACH de praescriptione extinctiva, cum interitu iurium per non usum baud confundenda. Marb. 1750.

§. 348.

Quod attinet porro *abusum iuris*, qui est transgressio limitum iuris in eius exercitio, *quandiu per eum nihil fit contra ius alterius, tantum abest per eum ius amitti, ut potius talis abusus cui libet permittendus. Si vero per abusum iuris aliquid fit contra ius alterius, is quidem non permittendus, aut tamen ideo alter non nisi tum iure suo privari potest, si privatio est medium unicum auertendi futurum abusum.* Per §. 255. 187.

§. 349.

Tandem quaeritur: *an in casu collisionis iurium prioritas temporis in iuris acquisitione efficiat amissionem iuris tempore posterioris?* sicque, *an regula: qui prior tempore, potior iure, sit iuris naturalis?* Ad quam quaestionem respondeo, *omnino propter collisionem iurium per consequentiam amittere eum, cuius ius est tempore posterius, hoc suum*

suum ius, et quidem ita ut extinguatur, si usus eius ad casum collisionis restrictus; sicque tum, qui prior tempore, potior iure est, et qui semel exclusus est ob ius prius alterius, semper exclusus est. In casu opposito vero collisio quidem efficit ius posterioris exerceri non posse, sicque quiescere in casu collisionis, ast dici nequit posterius ius amitti, multo minus vero illud extinguere, sicque tum qui prior tempore non nisi quoad exercitum iuris in casu collisionis potior est, indeque in hoc casu, qui semel exclusus ob ius alterius quod tempore prius, non semper exclusus est. Cum ius secundum diuersitatem temporis quo ortum diuersum, non possit non esse ius contractum. et si quis ius contractum iam acquisiuit, alterius ius contractum quod tempore posterius, non nisi ita acquiri possit, ut ius prioris saluum maneat, inde patet propositio demonstranda.

T I T. III.

DE IVRE CONSERVANDO.

§. 350.

Iuris conseruatio fieri dicitur, si efficitur ius quod nostrum est, nostrum manere.

§. 351.

Ad iuris nostri conseruationem faciunt, praeter ea quibus corroborantur obligationes iuri nostro respondentes (§. 222.), varia media, quae partim per indirectum eo faciunt, quorum referri potest iuris securitatis usus, dum nos defendimus et haedentem punimus (§. 285 seqq.), par-

tim *directo*, qualia sunt *protestatio* et *iuris reseruatio*, de quibus hic agendum.

§. 352.

Est vero *protestatio* mentis declaratio, per quam alteri significamus nos hoc vel illud nolle, si ex silentio nostro contrarium colligi posset. *Iuris reseruatio* vero est mentis declaratio, per quam, si adest periculum amitendi ius nostrum, alteri significamus, quod, vel quatenus, ius nostrum saluum esse velimus.

§. 353.

Regula: *protestatio conseruat ius protestantis, cuius sensus est, per factam protestationem efficitur, actum qui protestatione non interposita nobis praeiudicare posset, non praeiudicare, non nisi tum vera est, si protestatio nec iuri, nec facto contraria, hoc est, talis non est quae secundum leges nihil operari potest, nec talis quae fit ad auerendum praeiudicium, quod ipsum factum protestantis, cuius intuitu fit protestatio, per se producit.* Per §. 352.

§. 354.

De regula: iuris reseruatio non dat nouum ius, sed ius quod adest tantum conseruat, idem valet, quod de praecedente regula dictum, quoad eius partem posteriorem, quod nimirum reseruatio tum denuum ius reseruantis conseruet, si nec iuri, nec facto in sensu modo dicto est contraria. Per §. 352.

SECTIO V.

DE POSSESSIONE.

§. 355.

Ad veritates generalissimas hic tractandas pertinet etiam generalis de possessione theoria, in qua de *possessione in se considerata*, vt et *acquirenda retinenda et amittenda possessione* agendum.

MEMBRUM I.

DE

POSSESSIONE IN SE SPECTATA.

§. 356.

De possessione in se spectata, tam quatenus est *facti*, quam quatenus est *iuris* hic agendum.

TIT. I.

DE POSSESSIONE QUATENUS
EST FACTI,

§. 357.

Licet abusive quaelibet rei detentio possessio appellari soleat (§. 129.), proprie tamen possessio est detentionis species, ea nimirum quae cum animo rem nobis habendi coniuncta. *Animo rem nobis habendi* vero rem detinemus, si animo dominii, vel alius iuris in re nobis competentis, eam detinemus. Hinc possessioni opponitur *nuda detentio*, quae est detentio rei absque animo eam nobis habendi. At, si per possessionem intelligitur quaelibet detentio, proprie sic dicta possessio *ciuilis*

possessio in sensu latiori, et nuda detentio, *possessio naturalis in sensu latiori*, appellatur.

§. 358.

Possessio proprie sic dicta diuiditur I) pro detentionis diuersitate (§. 130.) in *corporalem* et *non corporalem*.

§. 359.

Est porro possessio in hoc significato sumta, pro animi diuersitate II) vel *ciuilis in sensu stricto et proprio*, si animus possessoris rem sibi habendi est animus domini, vel *naturalis in sensu stricto et proprio*, si non. Vnde quoad hanc diuisionem gradu differunt inter se 1) *detentio nuda seu possessio naturalis in sensu latiori*; 2) *possessio naturalis in sensu stricto et proprio*, et 3) *possessio ciuilis in sensu stricto et proprio*.

§. 360.

Possessio ciuilis subdiuiditur in possessionem rei *propriae* et rei *alienae*, haecque vel *bonae fidei* est, si possessor ignorat rem esse alienam quam possidet, vel *malae fidei*, si scit eam alienam esse.

§. 361.

Possessio III) pro diuersitate acquisitionis vel *iusta* seu *titulata* est, si legitimo modo acquisita et continuatur, vel *iniusta* seu *vitiosa*, si vel legitimo modo non acquisita, vel saltem illegitimo modo continuatur.

§. 362.

Est et possessio IV) pro durationis diuersitate, vel *immemorialis*, vel *temporaria*, prout memoria initii vel deest, vel adest.

§. 363.

§. 363.

Quaelibet possessio operatur praesumptionem, illum, qui in possessione est, ius habere rem ita, prout eam possidet, possidendi. Per §. 110. Est itaque 1) omnis possessio pro iusta possessione habenda, donec probetur contrarium; 2) possessor stricte sic dictus pro tali habendus cuius est ius illud in re quod in animo habet, sicque civilis possessor pro domino habendus donec probetur contrarium, nisi adsit fortior praesumptio, qua praesumptio pro possessore militans eliditur; 3) quilibet possessor rei alienae pro bonae fidei possessore habendus donec probetur contrarium, et ei imputari nequit; quod durante possessione de rei alienae substantia et usu disposuerit sine iure, quod malae fidei possessori rei alienae omnino imputari potest, hincque fluxit b. s. possessorem ad nihil teneri domino, quam quod cum damno suo non manere debeat locupletior, malae fidei possessorem vero non solum hanc tenere obligationem, sed et eum praeterea indemnem praestare debere dominum; est in utroque casu dominum cum possessoris damno se locupletare non debere.

TIT. II.

DE POSSESSIONE QUATENUS
EST IVRIS.

§. 364.

Sub possessione quatenus iuris est, vel ius proprium de rei detentione disponendi pro nostro arbitrio intelligitur, vel ius quod ex possessione

oritur, sicque possessori qua tali competit. In priori casu vero possessio, quatenus iuris est, potius *ius possidendi* (§. 263), et in posteriori potius *ius possessionis* appellanda.

§. 365.

Ius possidendi est vel *ius possidendi causale*, vel *ius possidendi formale*, prout ex dictis §. 263. iam constat, *estque ius possidendi causale confectarium dominii vel pleni, vel dominii utilis, non vero dominii proprietatis vel directi.* Per §. 279. 270.

§. 366.

Ius possessionis est vel *ius possessionis generale*, quod oritur ex possessione proprie sic dicta cuiuscunque generis, vel *ius possessionis speciale*, quod non nisi ex possessione hac vel illa ratione qualificata oritur. Ad qualificatae possessionis species vero referri possunt possessio 1) *ciuilis*; 2) *titulata*; 3) *bonae fidei*, 4) *immemorialis*.

§. 367.

Iura possessionis *generalia* sunt, possessorem 1) *non esse obligatum ad editionem tituli possessionis, hoc est, iuris vi cuius possidet allegationem, nisi adsit praesentio pro eo qui tituli editionem postulat militans, quae fortior est ea quae militat pro possessore* per §. 363. num. 1; 2) *quamdiu non constat de vitio possessionis per probationem ab altero factam, eum in possessione non turbandum, multo minus de possessione deiciendum esse, licet non nisi de eo constat quod possideat, posseque possessorem, quamdiu nondum constat de vitio possessionis si deiectus est possessio-*

sessionem repetere, non solum a deiciente, sed et a quolibet alio possessore, siue is sciat, siue ignoret, ex rei quam possidet detentione alterum esse deiectum per §. 363. num 2; 3) per possessionem continuatam acquirere possessorem quod possidet mediante praescriptione, de qua supra §. 335. seqq. actum, tumque valere regulam: tantum praescriptum quantum possessum.

§. 368.

Ius possessionis speciale, quod oritur ex possessione civili et quidem immemoriali, est, inde oriri fortissimam, quaeque per contrariam probationem elidi nequit, praesumptionem, id quod ita possidetur legitime acquisitum esse, sique eius esse qui possidet, ut sic possessio immemorialis sit instar tituli, id est; id operetur quod iustus acquisitionis titulus operatur. Per §. 110.

§. 369.

Ius possessionis speciale quod oritur ex possessione civili temporali, quae tamen titulata et bonae fidei, est, quod, si res probato dominio domino superuenienti restitucnda a possessore, hic possessor, ratione 1) deteriorationis rei, indemnitate non praestet; 2) fructuum, non nisi exstantes et consumptos, quatenus ex iis adhuc locupletior est, restituat; 3) impensarum a) fructuum causa factarum, quatenus in fructuum quos restituit perceptionem factae ei sint restituendae, non vero reliquae; b) in rem ipsam factarum, necessariae, simpliciter, utiles, quatenus domino aeque utiles, voluptuarie plane non, restituendae, hincque utiles quae non restituuntur et vo-

luptuarias tollere possit, quatenus absque rei possessae detrimento tolli possunt, quod si feri nequit, officii perfectis erga dominum non repugnat possessorem cas perdere. Per §. 363. num 3. et §. 195.

§. 370.

Caeterum adhuc notandum si eum, qui per temporalem possessionem civilem hactenus possedit rem alienam, in mala fide fuisse probatum est, restitutionem rei ita fieri debere domino, ut indemnis praestetur a possessore, hinc eum de deteriorationibus non casualibus, et fructibus omnibus, quos percepit et percipere potuisset, respondere debere. Per §. 363. num. 3. Cum vero dominus nec cum malae fidei possessoris damno locupletior fieri possit (§. cit.), patet eum tamen possessori *m. f.* impensas in fructuum perceptionem factas restituere debere, quoad impensas in rem ipsam factas vero idem valere, quod §. praec. de his impensis quoad bonae fidei possessorem dictum est.

MEMBRUM II.

DE

ACQUIRENDA, AMITTENDA
ET RETINENDA POSSESSIONE

§. 371.

Quam non sufficiat scire, quid sit possessio quatenus facti et quatenus iuris est, de quo in antecedentibus §. 355 seqq. dictum: ut generalis theoria de possessione in hac parte generali absolvatur, et hic de *acquirenda*, *amittenda*, et *retinenda* possessione agendum.

T I T.

T I T. I.

DE ACQVIRENDA POSSESSIONE.

§. 372.

Cum natura res nulla possideatur, immo nequidem detineatur, *omnis possessio est acquirenda*, quod fit si res, siue corporalis, siue incorporalis, venit in nostram possessionem, quae nunquam in ea fuit.

§. 373.

In acquirenda possessione potissimum apprehensio et traditio (§. 132.) obueniunt; unde ante antea praemittendum, quid requiratur ad utramque, tam quoad res corporales, quam quoad res incorporales hic considerandas, nempe iura. Licet vero, quod attinet rerum *corporalium*, tam mobilium quam immobilium, traditionem et apprehensionem, quae *vera* tam in oppositione ad *quasi traditionem et apprehensionem* rerum incorporalium, quam in oppositione ad *fictam* traditionem et apprehensionem dicitur, facile patet eam fieri 1) quoad *res mobiles*, per dationem de manu in manum et receptionem in manum, 2) quoad *res immobiles* vero per inductionem in eas et ingressum in eas; quoad *iura* tamen, quorum intuitu exercitium eorum ab vna, et patientia exercitii ab altera parte, instar traditionis et apprehensionis sunt, hoc specialius euolendum, pro iurium differentia, secundum quam vel *affirmatiua*, vel *negatiua* iura sunt, supra (§. 236.) iam explicata.

§. 174.

§. 374.

Vt iuris, quod affirmatiuum est, quasi possessio adsit, in casu quo ius concernit eius, de cuius quasi possessione quaestio est, actiones commissivas, nihil praeerea requiritur quam hunc actiones commissivas, iuris de cuius quasi possessione quaestio est exercitium inuoluentes, edere, vi iuris quod sibi competere asserit, hocque pati eum qui contradicere posset et deberet. In casu vero quo ius de cuius quasi possessione quaestio est, concernit alterius actiones commissivas, non sufficit alterum actiones commissivas edere, sed eas ita edere debet, vt vi iuris nostri eas edere appareat, sicque haec quasi possessio tum demum adest, si 1) post constitutum ius affirmatiuum actiones commissivas, quas vi huius iuris edere licet, edimus; 2) dum nos vi iuris affirmatiui, quod nobis competere defendimus, postulamus ab altero vt certas actiones commissivas edat, isque actu edit eas. Per §. 136. 357.

§. 375.

Vt iuris, quod negatiuum est, quasi possessio adsit, in casu quo ius negatiuum concernit eius, de cuius quasi possessione quaestio est, actiones omisivas iuri alterius contrarias, sicque immunitatem, non sufficit sola omisio, sed tum demum quasi possessio talis iuris negatiui adest, si dici potest quod is, de cuius quasi possessione iuris negatiui quaestio est, omittat vi immunitatis quam sibi competere asserit; sicque haec quasi possessio adest 1) si post acquisitam immunitatem omittimus perse absque villo facto interueniente, 2) si quis postulat vi

iuris

iuris quod sibi competere asserit actionem commissivam, alter vero omittit eam prouocando ad immunitatem sibi competentem, et tum prior acquiescit. In casu vero quo de iuris negatiui quod actiones omisivas alterius concernit quasi possessione quaestio est, itidem non sufficit alterum omittere, sed ab eo tempore demum huius iuris negatiui quasi possessio adest, quo alter vi iuris negatiui quod is qui quasi possessionem acquirere vult sibi competere asserit omittit, sicque haec quasi possessio adest 1) per se et absque ullo facto interueniente; si iure negatiuo, vi cuius alter aliquid omittere debet, constituto, alter omittit; 2) si, dum quis actionem commissiuam edit, alter contradicit, ad ius negatiuum, vi cuius id pati non teneatur, prouocando, et prior acquiescit. Per §. 136. 357.

§. 376.

*His de apprehensione et traditione praemis-
sis, facile definiiri potest, quomodo possessio ac-
quirenda pro hac casuum diuersitate, quod is
qui possessionem acquirere vult, vel iam sit in
nuda detentione constitutus, vel non, et in poste-
riori casu, vel alius in nuda detentione seu possessione
sit, vel non, sicque possessio vacua fit; modo notetur
possessionem solo animo acquiri, si acquisitio fit nul-
lo accedente facto corporeo acquirentis, quod facit
ad acquirendam detentionem, animo et corpore
simul vero, si tali facto accedente fit.*

§. 377.

*Si quis in nuda detentione iam est, ad acqui-
rendam possessionem sufficit accedere declarationem
animi*

animi detentoris rem sibi habendi, modo in casu quo is, cuius possessionem nudus detentor acquirere vult, in possessione, scilicet non corporali, est, accedat eius, acquiescentia. Per §. 357.

§. 378.

Si is qui possessionem acquirere vult in nuda detentione non est, in casu quo res in nullius detentione est, possessio est acquisita, si 1) apprehensio facta et 2) apprehendens rem habet animum eam sibi habendi. Per §. 357. In casu vero, quo res in alterius detentione, siue nuda, siue possessione est, acquisitio possessionis fit 1) si rem a possessore, cum animo ut eam nunc nobis habeamus traditam, recipimus in nostram detentionem cum hoc animo, siue actu hoc fiat, siue per actus aequipollentes quorsum pertinet si fit per 1) symbolum; 2) rei e longinquo factam ostensionem; 3) nudam verbalem declarationem, a) vel ita ut possessor corporalis declaret quod nostro nomine impofterum detinere velit, quippe quo casu possessio non corporalis a nobis acquisita, non nisi nuda detentione corporali apud alterum manente; b) vel ita ut possessor non corporalis nudo detentori declaret, quod velit eum impofterum rem tanquam suam detinere, quippe quo casu nuda detentio in possessionem degenerat; II) si deiecto nudo detentore vel possessore rem recipimus in nostram detentionem cum animo eam nobis habendi.

TIT. II.

DE AMITTENDA POSSESSIONE.

§. 379.

Possessionis *amissio* tum facta, si res, quae in nostra detentione haecenus fuit cum animo eam nobis habendi, nunc in tali nostra detentione esse desinit. Si itaque a) *licet nuda detentio adhuc penes nos sit, animus rem nobis habendi tamen non amplius adest*; b) *res in nostra detentione non amplius est, possessio est amissa, licet in priori casu nuda detentio adhuc penes nos sit.*

§. 380.

Possessionem *solo animo* amitti dicitur, si ita amittitur, ut, ea amissa, nuda detentio adhuc penes nos sit; *corpore et animo simul* vero, si ita amittitur, ut nec ipsa nuda detentio penes nos superfit.

§. 381.

Solo animo amitti possessionem non nisi tum fit, si qui in corporali possessione est, animum rem sibi habendi deperdit. Per §. praec. *Aut corpore et animo simul amitti possessionem, vel fit per possessoris mortem, vel eo vivente.* In posteriori casu fit, vel *eo volente*, veluti per *traditionem* rei alteri factam ita ut ipsa corporalis detentio in alium transferatur (§. 378.), et *derelictionem* possessionis, vel *eo invito*, si fit *privatio* possessionis vel per *fugam rei animatae haecenus possessae*, vel per *deiectionem* ab alio homine factam, quae si fit per factum illicitum

tum

tum *spolium* dicitur, quod itaque est illicita priuatio possessionis ab alio facta.

TIT. III.

DE

RETINENDA POSSESSIONE.

§. 382.

Possessio retinetur, si is qui in possessione est, in ea manet, hocque fit vel *animo et corpore simul*, si, qui in possessione corporali est, in ea manet, vel *animo tantum*, si, licet rei nuda detentio corporalis amissa a possessore qui hactenus possedit, is tamen adhuc in possessione non corporali est.

§. 383.

Possessionem alterius turbare dicitur, qui exercitio facultatis physicae possessoris de re disponendi obicem ponit, ipsa possessione salua relicta. Hinc, *licet turbatio possessionis fiat, possessio tamen per eam non amittitur, sed adhuc, non obstante turbatione, retinetur, ast tamen nunc non amplius quietam esse possessionem efficit turbatio.*

§. 384.

Possessionem recuperare dicitur, qui possessionem amissam iterum acquirit. Vnde si, *dum possessio turbatur, possessor efficere studet turbationem cessare, is non de recuperanda sed de retinenda possessione est sollicitus.*

SECTIO

SECTIO VI.

DE

REMEDIIIS PERSEQVENDI IVS
NOSTRVM.

§. 385.

Ad generalissimas doctrinas in iurispr. nat. generali stricte sic dicta explicandas, referri etiam potest generalis doctrina de remediis persequendi ius nostrum. Fit vero *persecutio iuris*, si efficere intendimus, nobis actu praestari, ad quod praestandum alter nobis perfecte obligatus est.

§. 386.

Persecutio iuris fit vel *via facti*, si is qui ius suum persequitur, ipse suo facto alterum eo perducere vult, ut praestet ad quod praestandum obligatus est seu expleat obligationem, sicque sibi ipsi ius dicit, vel *via iuris*, si per talem cuius potestati obligatus subiectus est, id efficere intendimus. Cum itaque via iuris praesupponat potestatem cui obligatus subiectus est, haec vero societatem, hic non nisi de via facti agendum (§. 39.)

§. 387.

Via facti iuris persecutio fieri potest, vel ita ut debitor per indirectum cogatur ad expletionem obligationis, quorsum faciunt *retentio* et *retorsio*, vel directo, quod fit per *bellum* pro remedio ius nostrum persequendi sumtum. De his remediis itaque hic ita agendum, ut, praemissa doctrina
(Syst. Iur. Nat.) K de

de retentione et retorsione, bellum pro remedio ius nostrum persequendi sumtum, explicetur. De ipso actu belligerationis vero non hic, sed aliis locis agendum.

T I T. I.

DE

RETENTIONE ET RETORSIONE.

PHIL. IAC. HEISLER *de iure retentionis. Cap. I.*
Halae 1756.

IO. AB. L. B. ab ICKSTATT Pr. *de actis iuris talionis limitibus.* Wirceb. 1733. et in EIVS *Opusculis* Tom I. n. 2. pag. 152 seqq.

HENR. a COCCEII *de sacrosancto talionis iure.*
Francof. 1705. et in EIVS *Exercit. T. 2. num.*
37. pag. 733 seqq.

§. 388.

Retentio fieri dicitur, si per denegatam restitutionem rei debitoris a nobis detentae donec debitum solutum, eum per indirectum cogere intendimus ut debitum, in cuius securitatem detentio non concessa, solvat.

§. 389.

Si debitum ob quod retentio exercetur est
1) perfectum; 2) liquidum; 3) debitor in mora solvendi iam est; 4) remedia amica antea frustra tentata, retentio licita est. Sub his circumstantiis enim ius ad finem adest, et si debitor nullius potestati subiectus hoc medium lenissimum est
§. 231. 182.

§. 390.

§. 390.

Retorsio, nimirum factorum, de qua hic loquor, est in genere damni pro damno relatio, suntque in hoc sensu retorsionis species *repressaliae*, si damnum quod refertur est simile, et *talis*, si est aequale.

§. 391.

Differt porro retorsio in eo, quod vel ex *solae vindictae cupidine* fiat, vel *in poenam*, vel *iuris nostri persequendi causa*, dum damno dato ideo fit, ut obligatus per damni relationem per indirectum cogatur ad indemnitatis praestationem.

§. 392.

Retorsio quae fit ex vindictae cupidine semper est illicita. Per §. 193. *Si fit in poenam tum licita est, si in eius exercitio limites iuris puniendi (§. 292.) observantur.* *Si vero fit iuris nostri persequendi causa, quoties is contra quem fit ad damni dati restitutionem secundum dicta §. 298. obligatus est, et remedia amica antea frustra tentata, retentio vero non habet locum, licita est.* Tum enim et hic valent quae ad evincendam retentionis iustitiam faciunt §. 389.

TIT. II.

DE BELLO PRO REMEDIO IUS
NOSTRUM PERSEQUENDI SUMTO.

§. 393.

Bellum pro remedio ius nostrum persequendi sumtum, est id remedium quo ipsi obligatum directo cogimus ad obligationis expletionem.

§. 394.

Si ius per remedium belli persequimur, ius quod persequimur, vel est ius defensionis (§. 286), vel non, inde bellum vel *defensuum*, vel *offensivum* est. Offensivum bellum vero vel *punitivum* est, si ius quod persequimur est ius puniendi conatum (§. 286), vel *non*, si est aliud ius. In posteriori casu bellum vel *reale* est, si concernit ius in re (§. 241.), vel *personale*, si concernit ius ad rem (§. cit.). Bellum reale vero vel *possessorium* est, si concernit tantum ius circa rei possessionem, vel *petitorium*, si concernit ius in re ipsum. Possessorium bellum tandem est vel *bellum acquirendae* seu *adipiscendae*, vel *bellum retinendae*, vel *bellum recuperandae possessionis*, prout vel acquirendam, vel retinendam, vel recuperandam possessionem concernit.

§. 395.

Cum ex dictis de iure defensionis et puniendi conato §. 285 seqq. de natura et indole remedium ius nostrum persequendi, quae sunt bellum quod vel defensivum vel punitivum est, per se constet; hic de reliquis bellis, nimirum *bello reali*, tam *possessorio*, quam *petitorio*, et *bello personali* tantum monendum, *haec remedia ius nostrum persequendi via facti locum non habere, nisi ius quod persequimur est* 1) *perfectum*; 2) *liquidum*; 3) *per bellum cogendus in mora iam est*; 4) *remedia amica antea frustra tentata, et praeterea* 5) *nec retentio, nec retorsio efficere possunt obligationis expletionem* *fi-*

ri.

vi. Tum enim et hic locum habent, quae dicta sunt §. 389. ad euincendam retentionis iustitiam.

§. 396.

Si per bellum cogendus, vel is contra quem retentio vel retorsio exercetur, negat ius quod persequimur nobis competere, non nisi tum perfecte obligati sumus ad euincendum ius praetensum nobis competere; si innititur factis de quorum veritate non nisi per probationem a nobis factam ei constare potest, sique deductiones (§. 230.) quidem nunquam requiruntur, ast probationem (§. 109.) antecedere debere, antequam ad belli, retentionis vel retorsionis remedium confugimus pro casuum diuersitate necesse esse potest, vel non. Ius naturale in thesi enim scire debet quilibet: ast si facti, quod scire non potest veritas non euinceretur, antequam via facti proceditur, remedia amica non sufficienter antea sunt tentata, quae tamen semper antea tentari debent (§. 189.).

§. 397.

Si eius, contra quem ius nostrum persequimur per bellum reale petitorium vel personale, bona sufficientiunt ad expletionem obligationis ex bonis suis faciendam, expletio eius ex asse fieri debet, licet nihil ei superfit. In casu oppposito vero vel nihil habet per quod expletio ex bonis suis facienda fieri potest, vel licet adhuc aliquid habeat id tamen non sufficit. In priori casu ideo ius nostrum non amittimus, sed potius, si debitor ad meliorem fortunam venit, ad expletionem cogendus, quae nunc obtineri non potuit.

In posteriori casu vero, *expletio fit ex his bonis in quantum fieri potest, quoad residuum vero manet obligatus, et si ad meliorem fortunam peruenit, hoc residuum adhuc soluere debet.* Nulla enim adest ratio cur ideo, quod debitori nihil supersit, sicque nunc obligationem explere nequeat, ei aliquid remittendum, vel obligatio pro dissoluta habenda sit.

§. 398.

Concursus creditorum dicitur is rerum status, quo plures creditores simul ius suum persequuntur contra debitorem obaeratum. *Debitor obaeratus* vero dicitur debitor cuius bona non sufficiunt ad expletionem omnium obligationum, quibus aliis tenetur. Vnde si in casu posteriori §. praec. plures adsunt creditores oritur *conkursus creditorum*.

§. 399.

Orta concursu creditorum 1) *massa concursus est constituenda*, 2) quoad singula debita tam *punctus liquidi*, quam *punctus prioritatis* inuestigari debent; 3) quo facta *ipsa massa concursus inter creditores distribuenda*. Ex bonis debitoris obaerati enim *expletio obligationum* vere talium fieri debet.

§. 400.

Ad massam concursus constituendam requiritur 1) *separari res quas debitor obaeratus tempore orti concursus quidem detinet, ast res alienae sunt quae dominis eas reposcentibus, probato dominio, sunt restituendae*; 2) *reuocari quae debitor obaeratus in fraudem creditorum alienauit, id est, quae alienavit*

vit

vit postquam iam obaeratus fuit, ita, vt patrimonium suum diminutum per istam alienationem, *ab iis qui in lucro sunt*. Ex iis rebus enim quae ad debitoris bona nunquam pertinuerunt, solutio debitorum suorum fieri nequit; sed ex iis facienda quae ad patrimonium pertinent, quorsum etiam referri debent alienata in fraudem creditorum, quoniam debitor obaeratus nihil valide agere potest, quo patrimonium suum diminuitur. §. 398.

§. 401.

Quod attinet punctum liquidi et prioritatis, quoad singula debita, tam quod et quantum debitor obaeratus debeat, quam tempus contractae obligationis per probationem euincendum a singulis creditoribus, si vel debitor obaeratus, vel concreditores vnum alterumue negant, et creditor non solum debitam sortem, sed et debitas vsuras, quae currunt vsque ad diem solutionis, petere potest ex massa concursus. Quoad prius enim haec pertinent ad facta quibus ius innititur, de quorum veritate, negantibus concreditoribus, immo ipsi debitori, quippe quorum interest de vtroque constare, absque probare constare nequit. Ergo §. 396. Quoad posterius nulla allegari potest ratio, cur de debito vsurarum non idem valere debeat, quod de debito fortis valet, et vsurarum ante solutionem cursum sistere debeat concursus creditorum.

§. 402.

In distributione massae concursus I) deducendi sunt a tota massa sumtus concursus, tumque II) singula

gula debita sunt soluenda singulis creditoribus secundum ordinem temporis quo quodlibet debitum contractum, ita, ut nec debiti qualitas alia quaecunque, nec creditoris qualitas quaecunque, aliquam operari possit praerogatiuam. Qui enim iam debet, novum debitum non nisi catenus contrahere potest quoad effectum solutionis, quatenus ius prioris creditoris iam quaesitum eo non laeditur. Idem etiam fluit ex iis, quae de quiescentia iuris propter collisionem supra §. 349 dicta sunt. Sumtus concursus vero de integra massa deducendos esse, antequam creditoribus satisfiat, inde fluit, quod sumtus soluere debeat, qui eos causavit, qualis est debitor obaeratus.

ERNST. IO. FRID. MANTZEL. *Diff. exhibens nonnulla prima iuris uniuersalis de concursu creditorum.*
Rost. 1752.

LIBER II. IURISPRUDENTIA NATURALIS GENERALIS SOCIALIS.

1. F. LANGEMACK *Allgemeines gesellschaftliches Recht.*
Berlin 1745. 8.

§. 403.

Absoluta iurisprudentia naturali generali stricte sic dicta, sequitur iurisprudentia naturalis generalis socialis (§. 39.), in qua generalissima de societatibus principia explicanda. Reduci vero possunt ad ea quae de *societatibus in se spectatis* in genere praemittenda, et quae de *speciebus societatum,*

nec

nec non earum *ortu et interitu*, *membroꝝ societatis diuersitate modisque quibus talia fiunt et esse desinunt*, et tandem de *votis sociorum et societatum conuentibus* tam, quam eius *conclusis*, generatim valent.

SECTIO I.

DE

SOCIETATIBVS IN SE SPECTATIS IN G E N E R E.

§. 404.

Varia themata quae huc pertinent ita per singulos titulos digerenda, vt de *societatis definitione*, *constitutiuis*, *iuribus*, *obligationibus*, *possessione*, *imperio*, *potestate*, *directorio et officiis* agendum.

TIT. I.

DE

SOCIETATIS DEFINITIONE ET CONSTITVTIVIS SOCIETATVM.

§. 405.

S*ocietas in genere* est coniuñctio plurium ad eundem finem non transitorium coniuñctis viribus obtinendum; licet saepe etiam pro ipsa multitudine hominum, finis cuiusdam consequendi causa ita consociatorum, sumatur. In hoc sensu generali vero vel *societas bonorum*, vel *societas personarum* est; de qua vltima specie hic agendum, estque societas cuius finis communio eius quod nostrum est, vel fit, non est.

K 5

§. 406

§. 406.

Ex generali societatis, et in specie societatis personarum definitione patet, *ad omnem societatem personarum requiri*, a) *duos vel plures homines quorum intellectus voluntas et vires tendunt ad idem;* b) *finem communem non transitorium; qui non est eorum communio;* c) *confociationem ad hunc finem obtinendum.*

§. 407.

Quoad primum societatis essentialia speciatim notandum, 1) *eos qui in societate sunt simul sumtos personam moralem esse* (§. 46.); 2) *quodlibet horum indiuiduorum quae hanc personam moralem constituunt, dici membrum societatis seu socium*, et reliquos homines in relatione ad societatem *extraneos* appellari.

§. 408.

Quoad secundum societatis constitutum vero notandum, non impeditum progressum ad finem societatis *salutem societatis*, ipsum finem quatenus obtinetur *bonum commune societatis*, appellari. Et cum, ut facilius obtineri possit finis societatis, et omnia ordine atque decenter fiant, opus sit certa interna eius constitutione, inde oritur *societatis politia*, quae est ipsa interna eius constitutio.

§. 409.

Tandem quoad tertium societatis constitutum notandum *coniunctionem plurium ad finem vel ex lege esse, veluti si lex obligat ad finem communem obtinendum duos vel plures, vel ex libera voluntate eorum qui societatem incunt.*

T I T.

T I T. II.

D E

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS NEC
NON POSSESSIONE SOCIETATVM.

§. 410.

Quae de *obligationibus* §. 165. seqq. de *iuribus* §. 226 seqq. nec non de *possessione* §. 355. seqq. dicta sunt, facile ad societates, quippe quae morales personae sunt (§. 407.), applicari possunt. Quid itaque sit *obligatio societatis*, quid *ius societatis* pro facultate morali agendi sumtum, quid *possessio societatis*, et quae de *diuisionibus* iurium, obligationum et possessionis, de obligatione *contrahenda*, *dissoluenda* et *corroboranda*, de iure *acquirendo*, *amittendo* et *conseruando*, de possessione *acquirenda*, *amittenda* et *retinenda* dicta sunt, speciatim quoad societates et in applicatione ad eas hic repeti necesse non est. Vnde quae hic dictis addenda sunt, redeunt ad diuisionis obligationis in obligationem *societatis* et *singularum*, nec non iuris in *societatis* et *singularum*, explicationem. Hae diuisiones enim non nisi praesupposita societate concipi, hincque hic demum explicari possunt.

§. 411.

Est vero obligatio in relatione ad societatem considerata vel *obligatio societatis*, si est, saltem ab origine fuit, penes societatem, seu ipsa societas est obligata, vel *obligatio singularum*, si est penes vnum vel plura membra societatis, sicque ipsa societas obli-

obligata non est, et obligationes societatum vel *sociales* seu *originariae obligationes* sunt, si societati qua tali incumbunt, sicque ex sola societatis natura per se fluunt, vel *contractae*, si societati qua tali non incumbunt, sicque societas eas contraxit.

§. 412.

Similiter et ius in relatione ad societates est, vel *ius societatis*, si est, vel saltem ab origine fuit, totius societatis, sicque omnium sociorum simul sumtorum, ius, vel *ius singulorum*, si est ius vni vel certis sociis proprium. Vnde facile patet, quando causa in societate obueniens sit *causa iura singulorum concernens*, tum nimirum, si punctus nunc definiendus concernit iura vni vel certis sociis propria (§. 107.), et *in his causis membra societatis pra una persona haberi non posse*.

§. 413.

Iura societatum sunt vel *socialia* seu *originaria*, vel *iura societatum contracta*, prout vel talia sunt quae societati qua tali competunt, et per consequens vel ex natura societatis in genere, vel ex speciali fine huius vel illius societatis conceptibilia sunt et ponuntur posita societate, vel non *socialia* seu *acquisita*, si societati qua tali non competunt, sicque vi specialis tituli acquisita sunt.

§. 414.

Licet ius concernat iura societatis, immo ipsam ius societatis sociale ab origine sit, tamen ius singulorum esse potest. Nec minus ius potest esse ius socia-

Societatis et in spectu ius societatis sociale, licet concernat ius singulorum. Per §. 412.

§. 415.

Iura societatum socialia cum ipsis societatibus oriuntur, et originaliter penes omnia membra societatis simul sumta sunt. Per §. 412.

§. 416.

Quoties ius vel tale est, quod versatur circa ea quae omnia societatis membra concernunt, vel eius indolis est, ut per eius exercitium aliquid determinetur quod facit ad obtinendam et promouendam salutem societatis, siue per se hoc fiat, siue per modum medii ad eam, vel directo promouendam, vel ad remouenda impedimenta eius, ius sociale est. Quoties vero ius versatur circa tale quid, quod nullum habet ad societatem respectum, vel licet circa tale quid quod ad societatem respectum habet versetur, ast tamen socius vel plures socii tale ius ipsum acquisierunt, vel ius proprium circa talis iuris exercitium est, ad iura singulorum referri debet. Per §. 412.

ERNST. CHRIST. WESTPHAL de iure singulorum.
Halaë 1757.

§. 417.

Societas de suis iuribus socialibus disponendi arbitrium habet, et socii dum ordinare volunt potestatem societatis inter se conuenire possunt, an ea sibi retinere vel in personam vnam vel plures coniunctim; an omnia vel nonnulla; an certa lege vel sine vlla lege; an reuocabiliter vel irreuocabiliter; an ad certum tempus vel ad dies vitae; an tanquam transmissibilia in certos alios, vel tanquam non transmissibilia;

fibilia; an saltem quoad exercitium vel quoad iura ipsa, transferre velint. Per §. 415.

T I T. III.

DE IMPERIO SOCIETATVM.

§. 418.

Praecipuum quoddam ius sociale societatum est *imperium societatis*, quod est ius proprium dirigendi actiones sociorum ita, prout eas dirigi fas societatis postulat. Hinc non omne ius ad directionem actionum alius hominis imperium est.

§. 419.

Natura nulli hominum competit imperium in alium, sed potius omne imperium interueniente facto humano est introductum, et originem debet societati ita, ut posita societate ponatur imperium, et non nisi ex societate imperium ortum trahere possit. Exinde quod natura homines viuunt in libertate naturali (§. 257.), in subsidium adhibita imperii notioné (§. 418.) veritas huius propositionis per se fluit.

§. 420.

Licet nullum imperium a natura sit, homines tamen potuerunt saluis naturalibus obligationibus, immo debuerunt, imperium introducere, si ad perfectionem eorum promouendum requiritur, quod imperio se subiciant, et quatenus ad hunc finem requiritur. Per §. 180. *Tolli tamen per imperii introductionem libertas naturalis non potuit, sed potius tantum quiescit.* Est enim ius connatum (§. 257.). Ergo §. 234.

§. 421.

§. 421.

Imperio licet introducto non plane quiescit libertas naturalis, sed potius supersunt iura ex libertate naturali residua (§. 261.); tam quoad actiones sub imperio, cui subiecti sumus, plane non comprehensas, quam quoad actiones sub eo comprehensas. Prioris generis sunt omnes, quae finem communem quem respicit imperium, plane non concernunt, in quibus determinandis adhuc a nobis ipsis dependemus. Posterioris generis sunt quae finem istum concernunt, in quibus ab imperio habente dependemus quidem, at tamen quoad eas in casu necessitatis reuiuiscit libertas naturalis, et iure necessitatis iterum licet, quod liceret, si adhuc adesset. (§. 302.).

§. 422.

Porro ex imperii societatis notione facile patet. 1) Nullum imperium extendi posse ad actiones in quas non cadit obligatio (§. 171.). 2) Quoad actiones quae imperio subiici possunt, non nisi eas imperio subiectas esse, quae influunt in finem ad quem obtinendum vi imperii diriguntur, quae quales sint, vel non, in genere determinari nequit, quum hoc differat pro diuersitate specierum imperii. 3) Ex omni imperio fluere a) ius per poenas subiectam ad obsequium perducendi, unde oritur ius puniendi a iure puniendi connato (§. 296.) diuersum, quod ius puniendi contractum dicitur; b) ius cum qui imperio societatis subiectus est cogendi ad expletionem obligationum perfectarum eatenus, quatenus salus societatis requirit earum expletionem fieri, unde

de oritur iuris persecutio quae via iuris fit contra eos qui imperio societatis cuiusdam subiecti sunt, et remedium per quod obligatum, per eum cuius imperio subiectus est, cogimus ad obligationis perfectae expletionem, dicitur in sensu generali *actio*, quae remediis per quae persecutio iuris via facti fit opponitur; c) *ius per voluntatem constituendi leges*, unde oriuntur *leges positivae*, quae legibus naturalibus (§. 136.) opponuntur, suntque leges voluntate eius, cuius imperio alter subiectus est, constitutae.

T I T. IV.

DE SOCIETATVM POTESTATE,
DIRECTORIO ET OFFICIIS.

§. 423.

Potestas societatis est complexus iurium societatis tam socialium, quam reliquorum, eiusque exercitium dicitur *regimen societatis*. Cum itaque imperium societatis non nisi species quaedam iurium societatis socialium sit (§. 418.), *potestas societatis latius patet quam eius imperium*.

§. 424.

Directorium societatis est exercitium eorum quae eo faciunt, ut negotia societatis expediri possint, iure proprio competens.

§. 425.

Officium societatis est exercitium certarum regiminis vel directorii societatis partium, iure administratorio competens.

§. 426.

§. 426.

Potestas societatis originetenus penes totam societatem quidem est, ast tamen vel per translationem ab ipsa societate factam, vel alio modo, ab alio, suo sit membrum societatis siue extraneus, acquiri potest, vel ita ut ipsa potestas acquiratur, vel ita ut non nisi ius proprium ad potestatis exercitium seu regimen acquiratur, potestate ipsa penes societatem manente.
Per §. 415. 417.

§. 427.

Si potestas societatis adhuc penes societatem est semper est ius plenum, illimitatum et patrimoniale. Si vero ab alio acquisita est ipsa potestas societatis, vel plena vel minus plena, vel limitata vel illimitata, vel patrimonialis vel usufructuaria vel transmissibilis in certos alios, vel non transmissibilis esse potest. Per §. 417.

§. 428.

Quod attinet speciatim singula iura in potestate plena contenta, sicque singula iura societatum, quae ex principio generali §. 416. deducenda, ea, quatenus sunt iura societatis socialia, dividi possunt in generalia, quae certam partem finis societatis non concernunt, et specialia, quae certam finis societatis partem concernunt. Priora simul sumpta potestatem generalem, posteriora vero specialem potestatem constituunt.

§. 429.

Generalia iura socialia, sicque potestatis generalis partes, sunt potestas rectoria, quatenus per
(Syst. Iur. Nat.)

L

eam

eam determinatur quid agendum vel omittendum; *potestas inspectoria*, quatenus per eam inquiritur, quid actu fiat, vel non; *potestas executoria*, quatenus per eam efficitur actu fieri vel non fieri, quod fieri vel non fieri debet.

§. 430.

Specialia iura societatis, sicque partes potestatis specialis, cum certas finis societatis partes concernant, pro diversitate societatum ratione diversorum finium eorum differunt, indeque de iis in hac generali de societatibus theoria plura dici nequeunt.

§. 431.

Potestas et directorium societatis in eo differunt inter se, quod potestas ipsa iura societatis in se contineat, non vero directorium. Prout etiam regimen societatis et directorium societatis in eo differunt, quod regimen exercitium ipsius potestatis sit directorium vero ipsius potestatis exercitium non sit, sed eius quod se habet per modum medii ad expeditionem negotiorum societatis. Per §. 423. 424.

§. 432.

Officium societatis differt a directorio non solum in eo quod ipsas regiminis partes concernat, sed et in eo quod non nisi administratio sit, per §. 424. 425, estque vel officium principale, si est exercitium ipsum certarum regiminis vel directorii partium, vel officium minus principale, si non nisi concursus ad hoc exercitium inuoluit.

SECTION

SECTIO II.

DE

SPECIEBUS SOCIETATVM.

§. 433.

De speciebus societatum partim in genere agendum, partim de nonnullis speciebus societatum, quae tales sunt, ut non per specialem quandam finem, sed potius per suam politiam, a reliquis se distinguant, speciatim agendum, veluti de societatibus *aequalibus*, *inaequalibus*, *collegiis* et *corporibus*.

TIT. I.

DE

SPECIEBUS SOCIETATVM
IN GERE.

§. 434.

Species societatum oriuntur I) *ex finis societatum diuersitate*, qui cum infiniti generis sit, singulae species societatum quae ex hoc fundamento oriuntur hic recenseri nequeunt. Vnde non nisi hoc unicum hic monendum, ex hoc fundamento societates esse vel *respublicas* seu *ciuitates*, vel non, prout finis societatis vel est, vel non est *salus publica*, quae quid sit suo loco explicandum.

§. 435.

Sunt II) societates ex eo fundamento, quod vel a natura sunt, vel sociorum voluntate constitu-

L 2

tae

rae (§. 409.) vel *naturales*, vel *non naturales* societates.

§. 436.

Societates III) vel *aequales*, vel *inaequales* sunt. Si enim potestas societatis penes vnum vel plura societatis membra est, dicitur *inaequalis*, si non, *aequalis*, de qua diuisione mox ex instituto agendum.

§. 437.

Diuisio societatum IV) in *simplices* et *compositas* hoc innititur fundamento, quod societates dicantur *simplices*, si membra earum sunt personae physicae, *compositae* vero si sunt societates seu personae morales. Simples societates, vel sunt societates *simplices duorum membrorum*, vel *plurium membrorum*, quae, si sunt aequales societates, generali nomine *collegia* dicuntur. Compositae societates vero vel tales sunt quarum membra sunt societates simplices, quae *compositae minores* dicuntur, vel tales quarum membra sunt societates compositae, quae *compositae maiores* appellantur. Societatum compositarum minorum membra, vel sunt societates simplices duorum membrorum, vel *collegia*. In priori casu speciale nomen deest, in posteriori casu vero *corpora* generaliter dici possunt, de quibus in sequentibus itidem speciatim agendum.

§. 438.

Ad societatem compositam requiritur duas vel plures societates ad finem quendam communem obtinendum se coniungere. Societas composita *epim* est

est societas cuius membra sunt aliae societates, societas vero sine fine communi, ad quem obtinendum membra se coniungunt, cogitari nequit (§. 406.).

§. 439.

Hinc fluit: 1) *non omnes societates in quibus membra societates compositae viuunt, esse eas quae sunt societatis compositae membra*; 2) *si eadem personae singulares se coniungunt ad obtinendos fines a se inuicem diuersos, plures quidem existere societates in quibus viuunt, aut non adesse compositam societatem, sed potius tum unam societatem alteram peruadere. Ut itaque nec omnes societates in societate, nec societates quarum una peruadit alteram, compositam societatem constituent.*

§. 440.

Sequitur V) societatum diuisio in *perpetuas et temporarias*, prout ad certum tempus non sunt initae, vel ad certum tempus initae societates sunt.

§. 441.

Tandem VI) societates vel *licitae*, vel *illicitae* sunt, prout finis earum vel licitus, vel illicitus est.

T I T. II.

DE

SOCIETATIBVS AEQUALIBVS.

§. 442.

Cum societates dicantur aequales, si vnus sociorum vel plures eorum non habent potestatem societatis (§. 436.), duplicis generis societates ae-

L 3

quales

quales concipi possunt, nimirum tales quarum potestas est penes omnes socios simul sumtos, et tales quarum potestas penes extraneum est. Priores appello *societates aequales cum potestate*, et posteriores *societates aequales sine potestate*.

§. 443.

Cum societates *aequales sine potestate* in societatis negotiis nihil possint, sed regantur per eum cuius potestati subsunt, de iis plura non addo. *Societates aequales cum potestate* vero se ipsas regunt, et, licet adsit directorium, ideo tamen inaequales non sunt, hinc de iis speciatim agendum.

§. 444.

Quaelibet societas non naturalis tam diu pro societate aequali cum potestate habenda donec probetur contrarium. Ast, an naturales societates sint aequales, vel inaequales, ex earum natura definiendum. Per §. 426 436.

§. 445.

Si in societatibus aequalibus aliquid definiendum quod concernit iura societatis siue socialia, siue acquisita, per voluntatem membrorum societatis hoc definiendum, quae per conclusum votis collectis, vel in conuentibus societatum eum in finem institutis, vel extra hos conuentus formatum, declaratur. Unde de harum societatum conuentibus, votis sociorum et conclusis agendum,

§. 446.

Conuentus societatis est congregatio membrorum in vno loco, societatis negotium expediendi causa

causa facta, et vel *status*, vel *imperatus* conuentus est. *Conclusum societatis* vero est voluntas societatis, et *uotum* seu *suffragium* dicitur voluntas membri societatis in relatione ad conclusum.

§. 447.

Ius indicendi conuentum et sessiones societatis, proponendi deliberanda, colligendi uota, formandi conclusa, eaque, si opus est, in actum deducendi, sunt iura quae pertinent ad iura directorii. Vi definitionis directorii (§. 424).

§. 448.

Vota varias admittunt diuisiones. Sunt enim 1) vel *uirilia*, vel *curiata*, prout vel a singulis indiuiduis feruntur, vel a pluribus indiuiduis quibus coniunctim non nisi vnum uotum competit; 2) vel *unanimitia*, si omnes votantes consentiunt in idem placitum, vel *diuersa*, si non. Diuersa uota uero vel *paria* sunt, si uota in diuersa placita consentientia sunt numero aequalia, vel *disparia*, si numero sunt inaequalia, eaque quorum numerus maior, *maiora*, quorum numerus minor, *minora*, dicuntur. Maiora uota, in casu quo per uota disparia plura quam duo diuersa placita oriuntur dicuntur *absolute maiora*, si maiora sunt in relatione ad numerum uotantium: *respectiue maiora* uero, si sunt maiora in relatione ad uota in vnum reliquorum placitorum consentientia; 3) uota vel *simplicia*, vel *complexa* sunt, prout in plura uota resolui vel nequeunt, vel possunt. Caeterum dantur adhuc uota quae singularibus nominibus ab aliis

distinguuntur, qualia sunt *votum decisivum*, quo vota paria vertuntur in maiora; *votum commune*, quod est vnum votum plurium, qui singuli votum habent, de quo inter se conuenerunt; *vota saniora*, quorum de eo, quod fieri debet, iudicium verius est quam reliquorum. Sic dicta *vota negativa* et *vota consultatiua* autem proprie ad vota referri nequeunt.

§. 449.

Ius votandi est ius vi cuius vōrum alicuius audiendum et in formando concluso attendendum, et in iis quae iura societatis concernunt, sicque societatis negotiis, quodlibet societatis aequalis membrum non solum ius votandi habet, sed et vnius membri votum tantum valere debet, quantum valet votum alterius, sicque singulorum vota aequalis sunt valoris, nisi aliter conuentum. Quiescit vero huius vel illius membri ius votandi 1) si ei in casu quodam dato renuntiat, quod expresse fieri potest, ut et tacite fit, si ad deliberationem vocatus non comparet, aut discedit voto non dicto; 2) si negotium de quo deliberandum tale est quod ad hoc vel illud membrum spectat. Ex notione voti (§. 446.) enim facile pater, iuris votandi fundamentum esse quod quis sit membrum societatis. Quum itaque fundamentum huius iuris in eo situm quod omnibus sociis commune est, non potest non singulis membris ius votandi aequale competere.

§. 450.

Hinc fluit 1) *vota saniora* (§. 448.), ideo quoniam saniora sunt, praeferenda non esse; 2) non dari
votum

votum decisivum (§. cit.) quod ex natura societatis fuit, ita ut nec votum eius penes quem est directorium per se tale sit.

§. 451.

In colligendis votis is observandus est ordo qui in societate in aliis locum habet. Licet tamen ei qui votum iam tulit, mutata sententia calculum suum adiacere votis sequentibus, quamdiu nihil fuerit conclusum. Dependet enim saepe voti vis a prioritate in ordine, et quamdiu nihil conclusum nullius interest an votum muretur, vel non.

§. 452.

Vota dicuntur numerari, si numerus votorum consentientium in idem placitum per computum determinatur. Ponderari vero dicuntur, si inquiritur quae ex votis diversis sint saniora. In numeratione votorum ea vota dicuntur coniungi, quae inter se ut unitates numerum efficiences assumuntur, quae non, dicuntur separari.

§. 453.

Si votis collectis ea numeranda sunt 1) vota, si quae adsunt, complexa, resoluenda sunt in vota simplicia; 2) plura simplicia vota singulorum membrorum simul ab iis datorum, a se invicem secundum diversa tbemata deliberationis discernenda; 3) non nisi ea coniungenda sunt quae prorsus eadem sunt, nec quae in genere quidem conveniunt, nisi differunt in specie, coniungi possunt; 4) quo facto ad ipsum computum progrediendum. Vota enim sunt unitates ex quarum coniunctione oritur numerus, qui

est unitatum earundem multitudo. Quae cum ita sint, in subsidium adhibita definitione §. praec. obvia, praefens problema de votorum numeratione recte resolutum esse patebit,

§. 454.

Votis collectis et numeratis ex iis formandum conclusum, collectio votorum vero vel *in confessu* societatis, *vel extra confessum* fit per scripta vota. Hinc oritur ea conclusorum societatis differentia, quod sint vel conclusa ex votis verbalibus in confessu societatis latis formata, vel non. In priori casu dicuntur, quod attinet collegia, *conclusa collegialia*, in posteriori vero *extracollegialia*. In societatis confessu vero iterum duplici modo concludi potest, vel ita ut singula membra secundum votandi ordinem sigillatim vota ferant, vel ita ut haec formalitas non obseruetur. Si prius conclusum *per vota collecta formatum conclusum*, et si posterius *conclusum votis non collectis formatum*, dici potest, et prius locum habet si, postquam in confessu societatis aliquid propositum ad deliberandum, singulorum votis nondum collectis iam apparet omnia membra in idem consentire placitum.

§. 455.

Si conclusum praevia votorum collectione formandum, hoc prius fieri nequit quam postquam singuli votum suum tulerunt, licet omnium votis nondum auditis iam appareat adesse maiora. Per §. 451.

§. 456.

Si votis a singulis latis ex iis conclusum formandum, semper vota sunt numeranda nunquam ponderanda

randa (§. 452.). Numeratis vero votis aut adfunt *unanimitia*, aut *non*, et, si *unanimitia* non adfunt, aut adfunt *paria*, aut *disparia* vota. De singulis his casibus itaque sigillatim agendum.

§. 457.

Si votis collectis adfunt unanimitia haec concludunt. Quod enim singula individua volunt est voluntas personae moralis (§. 45.), ergo est conclusum societatis, quippe quae persona moralis est (§. 446. et 407.).

§. 458.

Si votis collectis adfunt vota diuersa quidem aut paria, siue in duo, siue in plura diuersa placita, nihil concluditur seu deest conclusum. Res itaque manet in statu in quo nunc est, si in eo manere potest et tum obtinet vulgo sic dictus *calculus Minervae*. Si vero in eo manere non potest, aut consultatio repetenda donec perueniatur ad vota quae concludunt, aut per sortem determinandum quae sententia vincere debeat. Sunt enim vota sociorum eiusdem valoris (§. 449.), sique res in statu, in quo est, manere nequit, quod per vota fieri nequit alio modo fieri necesse est.

Io. Vlr. L. B. de CRAMER Pr. *Calculo mineruae suos terminos vindicans.* Marb. 1733. Opp. Tom. II. n. XVIII.

§. 459.

Si votis collectis adfunt vota diuersa quae sunt disparia, in iis quae iura societatis concernunt, sicque negotiis societatis, maiora concludunt, quae, si non
nisi

nisi duo placita votantium adsunt, semper simul absolute et respectiue maiora sunt. Si vero tria aut plura votantium placita adsunt, vel absolute maiora esse possunt, vel tantum respectiue talia, utut, licet sint tantum respectiue maiora, tamen concludant. In causis iura singulorum concernentibus vero vota maiora non concludunt. Vi eorum quae de personae moralis, qualis est societas (§ 407.), voluntate valent et notioris iurium societatis collegialium (§. 412.) tam, quam conclusi societatis §. 492.). Praesertim vero, quod etiam vota respectiue maiora sufficiant, inde est, quoniam placito pro quo sunt, paucissima vota semper aduersantur.

IO. VLR. L. B. de CRAMER Pr. *id quod iustum est circa vororum disparitatem ex pari suffraganitiu a iure definiens.* Marb. 1734. et opulc. Tom. II. n. XIX.

§. 460.

Casus a iure maiorum excepti dicuntur, in quibus maiora non concludunt, seu, id quod plurima societatis membra volunt dissentientes non obligat. Vnde patet, secundum ius naturae non nisi unicum eum casum a iure maiorum exceptum concipi posse quo conclusum per maiora formatum in causa ius singulorum concernente. §. praec.

§. 461.

Itio seu secessio in partes fieri dicitur, si certi generis membra societatis aequalis in hanc, membra alius generis vero in aliam, sententiam consentiunt.

Si

Si itaque per leges societatis constitutum esset, toties, quoties fit itio in partes, pluralitatem votorum non esse attendendam, casus quo itio in partes fit est casus a iure maiorum exceptus.

§. 462.

Si per leges societatis constitutum, itionem in partes casum a iure maiorum exceptum esse, distinguendum est an lex de nudo facto itionis in partes, an vero de voluntate eundi, loquatur. In priori casu omnia ea membra societatis eiusdem generis, quorum itioni in partes hic effectus concessus est in partes, ire necesse est, ut adsit casus a iure maiorum exceptus. At in posteriori casu sufficit per maiora vota membrorum huius generis conclusum esse formatum, quod concluso societatis per maiora formato se opponere velint. Si enim prius, casum a iure maiorum exceptum existere dici nequit ideo, quoniam ea membra certi generis, quorum itioni in partes effectus vim pluralitatis votorum impugnandi tribuitur, volunt in partes ire. Licet itaque, quod plures in causa communi volunt, per votorum pluralitatem determinari possit, hoc tamen non nisi in casu secundo applicari potest, in quo, non quod eant, sed quod ire velint, efficere potest pluralitatem votorum non esse attendendam.

§. 463.

*Conclusum societatis aequalis toties mutari potest, quoties tertii ius quaesitum per hanc mutationem non laeditur. Requiritur vero hanc mutationem, vel per unanimitiam fieri, vel saltem per vota
contraria*

contraria omnium eorum, per quorum vota maiora conclusum nunc mutandum formatum est. Prius per hypothesin facile patet. Posterius vero inde deducendum, quod vnanima vota concludant. Ast licet et maiora concludant, hic tamen obstat ius quæsitum singulorum quorum votis plurimis conclusum formatum.

§. 464

Caeterum conclusum societatis est, vel *lex* vel *non*, prout vel est regulâ generalis sociis præscripta secundum quam actiones suas determinare obligantur (§. 135.), vel non. Cum vero vi imperii in potestate societatis contenti conclusum, quod *lex* est, formetur (§. 418), tale conclusum societatis æqualis, quod est *lex*, est *positiva lex* (§. 136.) quæ ut ab aliis legibus positivis, in societatibus inæqualibus obuenientibus, distingui possit, sub *legis conventionalis* nomine venit; cum, licet non vi pacti obliget, sed vi imperii cui singuli socii subiecti sunt, conventionem membrorum societatis tamen, prout conclusum omne, in se continet. Sive vero hae leges politiam et regimen societatis concernant, siue non, perinde est, cum, licet tum in materia differant, in *forma et modo obligandi* tamen non differunt. Interim per me liceat secundum hanc differentiam leges societatum æqualium conventionales in *fundamentales et non fundamentales* diuidere.

T I T. III.

D E

SOCIETATIBVS INAEQUALIBVS.

§. 465.

Societates inaequales sunt vel societates inaequales *perfecte tales*, si tota potestas societatis penes vnum vel plura membra societatis simul sumpta est, vel non nisi *imperfecte tales*, si quaedam iura in potestate societatis contenta adhuc penes societatem sunt. Societas perfecte inaequalis vero iterum abit in *limitatam*, et *illimitatam*, prout potestas quae penes vnum vel plura societatis membra est, vel limitata, vel illimitata est. (§. 244.).

§. 466.

Quod societas sit inaequalis, et qualis inaequalis societas sit, pertinet ad politiam societatis.
Per §. 408.

§. 467.

Et in societatibus inaequalibus tum *conventus* et *conclusa societatis per vota sociorum formanda* obueniunt, si vel imperfecte inaequales sunt, vel, licet perfecte inaequales sint, limitatae tamen sunt in eo, quod iura quaedam in potestate contenta ad consensum aliorum, qui societatem constituunt, adstricta sint. Per §. 465. De his conuentibus et conclusis vero tum valent, quae de aequalium societatum conuentibus et conclusis dicta sunt §. 446. fqq.

§. 468.

Quod speciatim attinet leges societatum inaequalium, eae vel leges fundamentales sunt, quae
per

per pactum inter societatem et eum vel eos, in quem vel quos, potestas civilis, vel in totum, vel in tantum transfertur, iuitum, constitutae et societatis politiam et regimen concernunt, vel *non fundamentales*, quae per eius qui imperium societatis habet nudam dispositionem (§. 149.) constituuntur, et singulorum sociorum actiones concernunt. Quae cum ita sint, *sic dictae leges fundamentales societatum inaequalium potius pacta fundamentalia dicenda*, cum proprie et in sensu strictissimo leges non sint (§. 135.), *non fundamentales leges vero sunt leges in sensu proprio est strictissimo* (§. cit.) et quidem *legum positivarum species* (§. 136.) quae tamen differunt a *legibus societatum aequalium conuentionalibus* (§. 164.), cum licet pro diuersitate specierum societatum inaequalium, mox per nudam dispositionem, mox etiam per conclusum societatis cuiusdam constitui possint, nunquam tamen per omnium sociorum conclusum constituantur, sicque non *vi conuentionis*, sed *vi imperii quod penes earum auctorem est*, obligent singulos socios.

T I T. IV.

DE

COLLEGIIS ET CORPORIBVS

§. 469.

Cum collegia §. 437. definita sint species societatum et quidem aequalium, quae de societatibus in genere et in specie aequalibus societatibus dicta sunt, ad collegia applicanda. Cum vero ad singulas collegiorum species quae oriuntur ex finis diucr-

diuersitate, hic descendere non liceat, generalis theoria de collegiis redit ad applicationem principiorum generalium de societatibus, quae nec ullis difficultatibus inuoluta, nec specialia quaedam hic obueniunt, nisi huc referre velis, iura societatis quoad collegia, *collegii iura*, et obligationes societatis *obligationes collegii*, sique sunt iura collegii socialia et obligationes sociales, *iura collegialia* et *obligationes collegiales* appellari. Plura de collegiis itaque non addo, nisi quod, cum dentur quaedam collegia quae ratione politiae suae singularia quaedam habent, et *irregularia* ideo dici possent, de iis quaedam addenda.

§. 470.

Ad talia collegia referri possunt quorum iura collegii certis membris concessa. Quodsi itaque tale datur collegium, illa membra, quibus iura collegii concessa peculiare constituunt collegium, quod *repraesentatiuum collegium* appellari posset, et tum, *quae de toto collegio valent, ad collegium repraesentatiuum applicanda*. Sic e. g. ius votandi non singula membra, sed membra collegii repraesentatiui habent, quorum vota sunt instar votorum omnium; conclusum collegii repraesentatiui est conclusum totius collegii etc.

§. 471.

Porro ad talia collegia referri possunt quorum certis membris hoc, vel haec, aliis aliud, vel alia, collegii iura expedienda commissa. Quodsi ita
(*Syst. Iur. Nat.*) M que

que talis est collegii politia, quaelibet particularis confociatio nonnullorum membrorum dici potest *deputatio*, quarum quaelibet itaque non repraesentat totum collegium, sed potius collegio manet subiecta in rebus collegii, sicque e. g. deputationis conclusum non est collegii, cuius deputatio est, conclusum. Ast, cum tamen quaelibet deputatio sit societas, in iis quae deputationi commissa sunt, ad eam applicanda sunt quae de societatibus in genere dicta sunt.

§. 472.

Quod porro attinet corpora supra §. 437. definita, ea differunt quidem pro finis diuersitate, ast haec differentia hic non nisi eatenus attendenda, quod finis corporis, vel talis finis sit in quem influunt fines collegiorum ita, vt, quorsum tendunt fines collegiorum in particulari, eo generaliter tendat finis corporis, sicque fines collegiorum sint fini corporis subordinati, vel non.

§. 473.

Collegia in deputationes diuisa quorum §. 471. mentio facta, in multis quidem cum corporibus conveniunt, ast tamen talia collegia et corpora differunt inter se in eo, quod 1) corporis membra sint ipsa collegia ex quibus corpus compositum est, non vero collegii membra sint ipsae deputationes sed potius singulares personae; 2) corpus habeat finem a finibus singulorum collegiorum illud constituentium diuersum, licet fines singulorum collegiorum subordinati esse possint

*sint fini totius corporis: ast collegium in deputatio-
nes diuisum non habeat finem a finibus deputatorum
diuersum; sed potius deputaciones constituantur ut
administrent sibi commissum negotium collegii unicum,
vel plura sibi commissu, sicque finis deputacionis sit
pars finis totius collegii. Singulae hae differentiae
ex corporis et collegii in deputacione diuisi notio-
nibus facile deduci possunt.*

§. 474.

Caeterum quae de societatum conuentibus et
conclusis dicta sunt §. 446. sqq. ad corpora et collegia
applicanda sunt, vbi tamen, quod corpora attinet, no-
tari meretur, quoad 1) conuentum corporis, aut singu-
lorum collegiorum, quae corpus constituunt, singula
membra conuenire, aut ex singulis collegiis nonnulla
vel vnum tantum membrum, quae vel quod totum
collegium repraesentat, indeque conuentus corpo-
ris in priori casu veros, in posteriori repraesent-
atitios dici; 2) vota, aut singula membra collegio-
rum quae corpus constituunt votum habere in conuen-
tibus corporis, aut quodlibet collegium non nisi vnum
votum habere, tumque in primo casu vota virilia,
in posteriori curiata vota esse (§. 448.), et in hoc casu
votum curiatum cuiuslibet collegii esse, in relatione
ad collegium cuius votum est, conclusum eius, in re-
spectu ad conclusum corporis vero votum (§. 446.);
3) singulorum collegiorum iura collegii esse in respe-
ctu ad corpus iura singulorum (§. 412.); 4) dire-
ctorium, varia concipi posse directoria si societas est
M 2 corpus

corpus, veluti directorium totius corporis, quod est directorium generale, et singulorum collegiorum directoria, quae sunt directoria specialia.

SECTIO III.

DE

SOCIETATVM ORTV ET INTERITV,
EARVM MEMBRIS; ET MODIS QVIBVS
EA TALIA FIVNT ET ESSE
DESINVNT.

§. 475.

Quatuor momenta, quae loquitur huius sectionis inscriptio, nunc sigillatim in tot titulis sunt consideranda.

TIT. I.

DE

SOCIETATVM ORTV ET INTERITV.

§. 476.

Quod attinet societatum ortum, duplici modo concipiendum esse ortum societatum, prout vel naturales, vel non naturales sunt, ex dictis §. 435. per se patet.

§. 477.

Si societas non naturalis oritur per confociationem voluntate eorum qui certum finem coniunctis viribus obtinere volunt, mediante pacto societas oritur (§. 150.), et praeter hoc pactum ita initum

tum, ut sibi promittant duo vel plures, quod coniungere velint vires suas ad obtinendum certum finem communem, ad constituendam societatem nihil aliud requiritur, nisi focii inter se conueniant de alio termino a quo, vel per finis naturam alius terminus a quo determinari possit. Per §. 405.

§. 478.

Quoties societas est *licita societas*, homines in libertate naturali viuentes pro lubitu eam constituere, et pro lubitu quem volunt admittere, vel recusare, possunt. Si vero est *illicita*, si ideo illicita, quoniam *officiis sociorum erga se ipsos repugnat societatis finis*, reliqui hoc pati debent: si autem ideo illicita quoniam *finis repugnat officiis erga alios*, reliqui homines iure securitatis (§. 285. sqq.) uti possunt contra talem societatem.

§. 479.

Societatem dissolui seu interire, vel fit per *mortem*, siue omnium membrorum nouis plane deficientibus, siue vnus si est societas simplex duorum membrorum, vel *alio modo*. Dissolui vero alio modo praeter mortem societatem contingit, si 1) *finis obtentus*; 2) *finem obtineri plane impossibile esse constat*; 3) *focii per dissensum tollunt societatem, quod tamen quoad societates natura constitutas locum habere nequit*; 4) *tempus praeterlapsum et societas est temporaria societas*; 5) *in societatibus duorum membrorum alter sociorum a societate recedit*.

TIT. II.

DE MEMBRIS SOCIETATVM.

§. 480.

Membra cuiuslibet societatis in eo differunt inter se, quod sint vel *membra vulgaria*, quae per quandam peculiarem qualitatem societatem concernentem a reliquis membris se non distinguunt, vel *non vulgaria*, quae ita a reliquis membris se distinguunt.

§. 481.

Non vulgaria societatis membra sunt quoad societates aequales, vel *director* seu *directores*, vel *officiales* societatis, prout vel *directorium* societatis (§. 424.), vel *officium* societatis (§. 425.), est illa qualitas per quam a membris vulgaribus se distinguunt.

§. 482.

Quoad societates inaequales vero membra non vulgaria sunt *rector societatis* seu *imperans*, quo nomine venit id membrum, seu ea membra societatis simul sumpta, penes quod, vel quae, est potestas societatis, et *officiales societatis*, penes quae est societatis officium. Quodsi nunc rector societatis non est vnum membrum, sed plura membra simul sumpta rector sunt, vel inter haec plura membra potestas societatis est in completa communi-
one (§. 248.), tumque dicuntur *coimperantes*; vel potestas est inter eos ita diuisa, vt haec partes
speciales

ciales sint penes hunc, aliae penes alium, tumque dicuntur linguli *imperantes minus pleni*; vel potestas ipsa quidem tota penes vnum ex his pluribus est, at tamen ad exercitium vel omnium, vel nonnullorum iurium in ea contentorum, concurrunt reliqui vi iuris a potestate ipsa diuersi, tumque prior dicitur *potestas imperans incompletus*, posteriores vero *imperantis adiuncti* appellandi.

T I T. III.

D E

M O D I S Q V I B V S M E M B R A
S O C I E T A T V M T A L I A F I V N T.

§. 483.

Membrum societatis in genere tale fit vel *originarie*, si quis, dum societas constituitur, eius membrum fit, vel per *receptionem*, si societas iam constituta declarat quod, qui haecenus extraneus fuit, pro membro impofterum habendus.

§. 484.

Ius determinandi an extraneus in numerum membrorum societatis fit recipiendus, vel non, est ius societatis sociale. Receptio noui membri enim omnes socios aequaliter concernit. Ergo §. 416.

§. 485.

Si quis membrum societatis factus est, vi huius status quem sibi acquisiuit iura et obligationes

M. 4

eius

eius eatenus alterantur, quod quoad 1) obligationes, nunc perfecte obligatus sit ad faciendum quae ad finem societatis consequendum facere potest, et quod, ut ab eo fiat, specialiter conuentum est, 2) iura, ea iura quae, si extra societatem constitutus esset, haberet, nunc non nisi eatenus habeat, quatenus cum dicta obligatione, quam ut socius contraxit, subsistere queunt: licet et acquirat p̄r hunc statum noua iura, nimirum iura obligationibus consocii vel consociorum, quae sicut illae obligationes quas quilibet socius prout dictum contrahit, respondentia, quae in societate simplici ex duabus personis constante solus, in reliquis cum caeteris membris cunctim, habet. Vnde porro patet: unicum fundamentum ex quo iura et obligationes sociorum quatuor defixiri possunt esse finem societatis. Per §. 405.

§. 486.

Qualitates eorum qui socii esse possunt, in genere ex natura societatis non nisi eatenus determinari possunt, tot et tales ad societatem requiri personas, quot et quales ad finem societatis consequendum sufficiunt. Per §. 405.

§. 487.

Quod attinet in specie modos quibus membra societatum non vulgaria, veluti in societatibus inaequalibus imperans seu rector societatis (§. 482.), in aequalibus director (§. 481.), et in vtriusque generis societatibus officiales societatis (§. 481. 482.), talia sunt, hic generatim notandum imperantium, directo-

directorium et officialium constitutionem pertinere ad iura societatis, cuius imperantes, directores et officiales sunt, socialia (§. 416.). Ipsa constitutio vero variis modis fieri potest, veluti ad tempus vel non, quod in applicatione ad singulas societatum species, et in specie ad rempublicam, suis locis specialius determinandum.

T I T. IV.

D E

MODIS QVIBVS MEMBRA
SOCIETATVM TALIA ESSE
DESINVNT.

§. 488.

Socius in genere talis esse definit, vel *dissoluta* societate per eius dissolutionem (§. 479.), vel ea *subsistente*. In ultimo casu; vero socius talis esse definere potest si 1) *recedit a societate*, id est, socius amplius esse non vult; 2) *excluditur*, id est, societas eum pro socio amplius agnoscere non vult.

§. 489.

Socius in regula a societate recedere nequit.
Per §. 485. At dantur tamen casus in quibus socius licite recedere potest, veluti si 1) *societas consentit*; 2) *vi iuris necessitatis licita fit recessio a societate* e. g. si socius sine damno suo socius manere nequit.

M 5

§. 490.

§. 490.

Socius in regula a societate excludi nequit.
 Per §. 485. Est vero tum per modum exceptionis a regula exclusio a societate licita, si *vi iuris necessitatis sit* e. g. si societas sine damno eum amplius pro socio agnoscere nequit.

§. 491.

Quod in specie attinet non vulgaria societatum membra, veluti *Imperantes, Directores et Officiales* societatum, qualitates has amittere possunt variis modis, de quibus potius infra in applicatione ad singulas societatum species, quam hic, agendum.

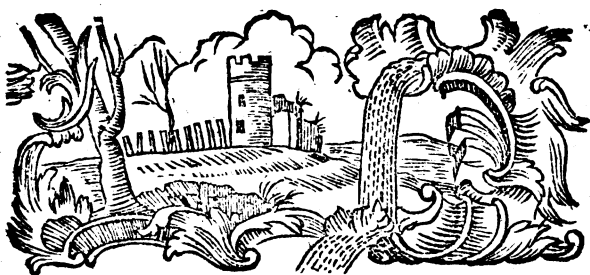

**IVRISPRVDENTIA
NATVRALIS
STRICTE SIC DICTA.**

THEORETICA

SECVLARIS ALLODIALIS

CIVILIS.

§. 492.

Absoluta introductione in iurisprudentiam naturalem, sequitur singularum partium eius tractatio. Quum vero partes eius sint *iurisprudentia naturalis striete sic dicta*, et *iurisprudentia naturalis civilis* (§. 11.), nunc *iurisprudentia naturalis striete sic dicta* explicanda. Haec quum abeat in *theoreticam* et *practicam* partem (§. 12.), pars theoretica praemittenda, et quidem ex partibus eius, quae sunt *secularis* et *ecclesiastica* iurisprudentia (§. 13.), primo *secularis*, et ex huius duabus partibus, *allodiali* et *feudali* (§. *cit.*), prior, *allodialis* scilicet, praemittenda. Ast cum ea iterum vel *civilis*, vel *criminalis* sit (§. *cit.*), praemissa civili, *criminalis* iurisprudentia naturalis striete sic dicta explicanda.

§. 493.

Hominum extra respublicas viuentium iura et obligationes naturales, quae ad hanc partem iurisprudentiae naturalis referri debent, partim officia hominum erga *se ipsos*, partim officia eorum erga

erga *alios* tam *absoluta*, quam *hypothetica* concernunt (§ 170. 175.). Cum vero officia erga nos et erga alios *absoluta* paucis *absolucenda*, et potissimum *hypothetica* officia hic tractanda, praemissa brevissima, theoria de officiis prioris generis, posterioris generis officia ex instituto hic explicanda sunt.

P A R S I.

D E

OFFICIIS ERGA NOS ET ERGA
ALIOS ABSOLVTIS CONNEXISQVE
CVM IIS IVRIBVS.

§. 494.

Theoria hic explicanda abit in doctrinam de officiis *erga nos* et officiis *erga alios absolutis*.

S E C T I O I.

D E

OFFICIIS ERGA NOS.

§. 495.

Summa officiorum hominum erga se ipsos est, quod ad bona animi, quae animam, corporis, quae corpus, et fortunae, quae statum externum perficiunt, quatenus in potestate eorum sunt, consequenda sint obligati; id quod de malis contrario sensu valet (§. 186.).

§. 496.

Si ergo dantur ad perfectionem hominis promovendum necessaria, quae non in omnium potestate sunt, ad ea consequenda non obligantur nisi ii quorum

rum in potestate ista sunt. Hincque dantur officia erga nos quae omnibus hominibus communia, et talia quae non omnibus hominibus communia, sed huic vel illi homini propria sunt.

§. 497.

Homo noscere debet 1) perfectiones et imperfectiones; 2) usum facultatum humanarum ad perfectionem consequendum et imperfectionem arcendum, ut et 3) se ipsum. Nisi enim harum rerum cognitione instructus, officiis erga se ipsum satisfacere nequit (§. 495.).

§. 498.

Summum bonum hominis seu beatitudo philosophica est non impeditus progressus, ad maiores continuo perfectiones, ad quod obtinendum quilibet homo obligatus est. Per definitionem et §. 495.

§. 499.

*His de officiis erga nos in genere praemis-
sis, specialiora quoad officia haec ratione
1) animae; 2) corporis; 3) status externi addenda sunt.*

TIT. I.

DE OFFICIIS ERGA NOS
QUOAD ANIMAM.

§. 500.

Homo 1) conservare debet quaslibet animae facultates quibus a natura instructa est, quales sunt facultas cognoscitiva et appetitiva; 2) eas augere acquirendo novas animae perfectiones.

§. 501.

§. 501.

Quaelibet acquisita animae perfectio dicitur *virtus*, hincque 1) *virtus vel intellectualis, vel moralis est*, prout vel ad facultatem cognoscitivam, vel ad facultatem appetitivam pertinet; 2) *ad omnem virtutem moralem constans et perpetua voluntas requiritur*; 3) *homo debet omnem dare operam ut fiat virtuosus.* §. 495.

§. 502.

Homo obligatus est ad ita utendum facultatibus animae suae, ut usus respondeat fini propter quem anima sua a natura facultatibus istis instructa est. Per §. 495.

§. 503.

Hinc fluit 1) *omnem dolum omnemque culpam officii erga nos repugnare*; 2) *dominium sui ipsius in sensu morali*, quod habet is qui sensibus, imaginationi atque adfectibus resistere valet, ne praevalcant aduersus rationem, eorumque usum rationi conuenienter determinat, *officia erga se ipsum a quolibet homine exigere.*

§. 504.

Ad officia hominum erga se ipsos quoad animam, referri etiam possunt officia ratione sermonis et aliorum modorum animi nostri sensa aliis communicandi, de quibus in genere notandum, *quod cuilibet liceat saluis officiiis erga se ipsum loqui vel tacere, nisi hoc vel illud ad perfectionem obtinendum, aut imperfectionem arcendum requiratur* (§. 495.).

TIT. II.

DE OFFICIIS ERGA NOS
QVOAD CORPVS.

§. 505.

Homo 1) *conseruare debet facultates quaslibet corporis quibus a natura corpus instructum est. quales sunt, facultas vitalis, sensitua et locomotiuā;* 2) *ear augere acquirendo nouas corporis perfectiones.* Per §. 495.

§. 506.

Quaelibet acquisita corporis perfectio dicitur habitus corporis, hincque homo operam dare debet ut omnem corporis habilitatem, quatenus in sua potestate est, acquirat.

§. 507.

Homo obligatus est ad ita utendum facultatibus corporis sui, ut usus respondeat fini propter quem corpus suum a natura facultatibus illis instructum est. Per §. 495.

§. 508.

Hinc fluit 1) *tam autochiriam, quae est factum quodcunque quo quis sibi ipsi vitam adimit, quam membri cuiusdam corporis corruptionem, iure naturali esse prohibitam, nec fingi posse casum quo ob collisionem officiorum autochiria foret licita (§. 305);* 2) *omnem actum libidinosum, qui est usus partium corporis genitalium, solius voluptatis sensualis excitandae gratia, siue coitus sit, siue non, officiis erga nos repugnare.*

(Syst. Iur. Nat.)

N

TIT.

T I T. III.

DE

OFFICIIS ERGA NOS QVOD
STATVM EXTERNVM.

§. 509.

Ad statum hominis externum, qui determinatur per mutabilia quae extrinsecus ad eum referuntur, pertinent 1) *eius existimatio*; 2) *ea quae vsui suo inserviunt*; 3) *amici et inimici*. Vnde de his tribus hic agendum.

§. 510.

Existimatio est aliorum de moralitate actionum nostrarum iudicium; et vel *bona*, vel *mala* est, prout iudicium hoc vel fauorabile est, vel non. *Existimatio bona* verbis declarata *laus*; aliis actibus externis vero significata *honor* dicitur. Ast *fama* est communis hominum sermo de moralitate actionum alterius; estque, vt *existimatio*, vel *bona*, vel *mala*.

§. 511.

Homo operam dare debet vt existimatione bona, honore, laude dignus sit, atque fama sua sit bona, non vero ad consequendum haec omnia est obligatus. Quoniam prius perficit, et in potestate sua est, posterius vero in potestate sua non est. (§. 495.)

§. 512.

Ad ea quae vsui hominis inserviunt, pertinent 1) *res necessariae, utiles et voluptuariae*; 2) *actiones aliorum in nostram utilitatem tendentes*.

§. 513.

§. 513.

Homo operam dare debet ut instructus sit iis quae usui suo inserviunt, sicque ut 1) sibi adquirat patrimonium et acquisitum conseruet; 2) efficiat alios adesse quorum opera, si opus est, uti possit. (§. 495.)

§. 514.

Amici dicuntur qui ex perfectione nostra voluptatem percipiunt: inimici e contra, qui ex imperfectione nostra voluptatem percipiunt.

§. 515.

Homo operam dare debet ut aliorum amicitia se dignum reddat, ad consequendum vero eam non est obligatus. Quoniam prius perficit et in potestate sua est, posterius vero in potestate sua non est (§. 495.)

SECTIO II

DE

OFFICIIS ERGA ALIOS ABSOLVTIS ET CVM IIS CONNEXIS IVRIBVS.

§. 516.

Absolutis officiis hominum erga se ipsos sequuntur officia eorum erga alios, quae hic tractanda, nimirum absoluta (§. 493.), praemissis iis, quae de officiis erga alios in genere notata merentur.

§. 517.

Officia erga alios non solum quoad homines videlicet viuentes locum habent, sed et dantur officia erga mortuos et posteros, immo nec defunctis debentur

N 2

licet

licet alter desit a sua parte officiis quae nobis debet. Nulla enim adest ratio cur ad viuentes restringantur, et obligatio naturalis est immutabilis (§. 174. et 138.).

§. 518.

Summa officiorum erga alios est, quod quemcunque alium hominem, quatenus ipse non potest, novis perfectionibus instruere debeamus, et perfectionibus quibus instructus est neminem privare liceat, quatenus officia erga nos permittunt. Per §. 193. et 194. Hinc fluit: unumquemque hominem alteri debere quod sibi, quatenus alter id non habet in potestate sua, ipse autem salvis officiis erga se ipsum hoc alteri praestare potest, et officia erga nos esse, ut aiunt, mensuram officiorum erga alios (§. 495.).

§. 519.

Ex officiorum erga alios observantia oritur iustitia, quae est constans et perpetua voluntas, seu virtus, ius suum cuique tribuendi, eamque GROTIVS dividit in *explettricem*, quae ius perfectum, et *attributricem*, quae ius imperfectum, alteri tribuitur: ARISTOTELES vero in *uniuersalem*, quae exercetur per actiones eum, cui ius suum per eas tribuitur, proprie non respicientes, et *particularem*, quae exercetur per actiones eum, cui per eas ius suum tribuitur, proprie respicientes, quam subdividit in *distributivam*, quae exercetur in *distributione*, quae est actus quo communia diuiduntur, et *commutativam*, quae exercetur in *commutatione*, quae est actus quo id quod nobis proprium erat fit alterius.

§. 520.

§. 520.

Quod attinet singulas officiorum erga alios absolutorum species ea, prout officia erga nos, vel *animam*, vel *corpus*, vel *statum externum* alterius concernunt.

T I T. I.

DE

OFFICIIS ERGA ALIOS ABSOLVTIS
QVOAD ANIMAM.

§. 521.

Officia hominum erga se ipsos quoad animam, sunt etiam officia hominum erga alios quoad animam
Per §. 518.

§. 522.

Hinc fluit officia nostra erga alios quoad animam aliorum a nobis exigere ut facultates animae eorum conseruemus et augeamus, per consequens alios exemplo nostro omnes virtutes docere, et ad earum studium incitare debeamus, omnemque seductionem, quae est persuasio alterius ad agendum contra leges, legi naturali esse contrariam.

§. 523.

Ad officia erga alios absoluta quoad animam, referri etiam potest obligatio absoluta alteri animi nostri sensa significandi, sicque officia circa sermonem aliaque signa per quae aliis animi nostri sensa significare possumus, quae a nobis exigunt ut toties animi nostri sensa alteri significemus, sicque declaremus voluntatem nostram, quid nobis videatur

N 3.

tur

tur dicamus, quae nobis cognita sunt reuelemus, quoties interest alterius hoc fieri vel ad perfectionis suae conseruationem, vel ad nouae perfectionis acquisitionem. Quoties vero alterius non interest nos animi nostri sensa ei significare, nec perfecta, nec imperfecta obligatio adest ad hoc faciendum. Vi principii generalis quod summam officiorum erga alios continet (§. 518.).

§. 524.

Si quis loquitur in casu quo ad loquendum est obligatus, sermoni inesse debet 1) veritas logica et 2) euitanda ambiguitas, siue oriatur ex reseruationibus mentalibus, siue ex neglecto significato verborum qui vsui loquendi conuenit, siue alio modo. Quodsi vero quis loquitur, dum ad loquendum non est obligatus, sicque silere possit, haec non requiruntur. Nisi enim, quae dicta sunt, obseruantur animi sensa non significantur. Hinc in priori casu adesse debent, non in posteriori, per hypothesein vtriusque partis propositionis.

VITI BENEDE. HEUBERI *Diff. de eo quod circa sermonem iustum est.* Ien. 1693.

GOTTL. GER. TITII *Diff. de officio sermocinantium.* Lips. 1695.

TIT. II.

DE

OFFICIIS ERGA ALIOS ABSOLVTIS
QVOAD CORPVS.

§. 525.

Officia hominum erga se ipsos quoad corpus, sunt etiam officia eorum erga alios absoluta quoad corpus. Per §. 518.

§. 526.

§. 526.

Hinc fluit: *officia nostra erga alios absoluta quoad corpus a nobis exigere ut facultates corporis eorum conseruemus, et curemus ut corporis habilitatem acquirant, per consequens alterum nec vita priuare, nec per vulnera, rupturas, fracturas et luxationes damnum corpori eius inferre liceat*

§. 527.

Licet is cuius corpori nocetur vitam adimendo aut alio modo damnum corpori inferendo consentiret, nihilominus haec actio illicita foret, sicque nec volentem occidere licet. Per §. 508. et 332.

§. 528.

Officiis erga alios absolutis quoad corpus repugnat omnis actus quo alter ad aliquid agendum seu patiendum ratione corporis sui vi metuue adigitur. Hoc enim contrarium est obligationi qua alios perficere tenemur (§. 518.).

T I T. IV.

DE

OFFICIIS ERGA ALIOS ABSOLVTIS
QVOAD STATVM EXTERNVM.

§. 529.

O*fficia hominum erga se ipsos quoad statum externum, sunt etiam officia erga alios absoluta quoad statum externum.* Per §. 518.

§. 530.

Hinc ratione 1) *existimationis operam dare debemus ut alii fama bona fruantur, iisque honorem*

N 4

meri-

meritum exhibere, meritamque laudem tribuere debemus (§. 19.); II) eorum quae sui aliorum inseruiunt, curare ut alii iis instructi fiant et ea conseruent (§. 21), licet enim officia erga alios absoluta nec dominium nec imperium praesupponant, concipi tamen possunt officia absoluta erga alios ratione rerum et actionum humanarum; III) amicorum et inimicorum, omnibus amici, nemini inimici esse debemus, et operam dare ut inimicos reconciliemus (§. 509. sqq.).

P A R S II.

D E

OFFICIIS ERGA ALIOS
HYPOTHETICIS ET IVRIBVS
CVM IIS CONNEXIS.

§. 531.

Absolutis nunc officiis duplicis generis, nimirum officiis erga nos, et iis erga alios officiis quae sunt absoluta officia, sequuntur officia erga alios hypothetica seu contracta (§. 493.), quae demum certo rerum statu praesupposito adsunt. Ad talem rerum statum vero praesertim pertinet 1) loco communionis primaeuae, quae a natura est, introductum esse *dominium*, et 2) homines hoc vel illo *statu* praeditos esse, siueque hanc vel illam sustinere personam.

§. 532.

Quod praesertim attinet illum rerum statum, *dominium loco communionis primaeuae esse intro-*
rodu-

roductum, generatim de eo hic notandum, inde esse homines habere *bona*, quo nomine veniunt res quae sunt in dominio eorum vniuersim spectatae, nullo attento earum discrimine, ipsamque hanc rerum vniuersitatem *patrimonium* eorum dici.

§. 533.

Ad patrimonium hominum itaque tam res corporales quam incorporales pertinent quarum domini sunt, immo introducto rerum dominio ipsae hominum actiones rebus in dominio existentibus aequiparari debent.

§. 534.

Quae in hominum patrimonio sunt reduci possunt ad *substantias ipsas et redditus*, prout id quod in eorum patrimonio est, vel sunt res ipsae quarum domini sunt, vel ex rebus, quae sunt in aliorum dominio, iis debitaе utilitates.

§. 535.

Praeterea patrimonium vel est *patrimonium vnius seu plurium societatem personarum non constituentium hominum*, vel *patrimonium societatis personarum*, et quae ad hoc patrimonium pertinent dicuntur *bona societatis*. Bonorum societatis ea pars vero, quae consistit in pecunia numerata expensis societatis destinata, *acrarium societatis* constituit.

§. 536.

Dominium bonorum seu rerum societatis non est condominium, sed dominium solitarium, quod est ius societatis, eique opponitur dominium singu-

lorum societatis membrorum, quod est ius singulorum. Per §. 412.

§. 537.

Cum praeter eum rerum statum, quod dominium sit introductum, et is rerum status, quod homo vel in hoc, vel in illo statu viuat efficiat, oriri officia hypothetica (§. 531.), quoad hos status hic notandum eos esse vel status *sociales*, qui ex societate quadam oriuntur, vel status *non sociales*.

§. 538.

Caeterum tota haec theoria de officiis hominum erga alios hypotheticis et connexis cum iis iuribus, commode reduci potest ad doctrinam de iuribus et obligationibus quae *successionem non* concernunt, et de iuribus et obligationibus quae *successionem* concernunt.

LIBER I.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS S V C C E S S I O N E M N O N C O N C E R N E N T I B V S .

§. 539.

Iura et obligationes hominum quae *successionem* non concernunt, reduci possunt ad vulgo sic dictum ius rerum et ius personarum. Complexus earum veritatum de officiis hominum erga alios hypotheticis connexisque cum iis iuribus enim, quae non dependent a certo quodam hominum statu *ius rerum*, quae vero a certo quodam hominum statu dependent, *ius personarum* constituent.

SECTIO

SECTIO I.
DE IVRE RERVM.

§. 540.

Quae sub iuris rerum nomine comprehenduntur doctrinae, partim *iura in re* (§. 241.), partim *iura ad rem* (§. cit.) concernunt. De his iuribus iisque respondentibus obligationibus itaque nunc agendum.

MEMBRVM I.
DE IVRIBVS IN RE.

§. 541.

Iura in re quae successionem non concernunt (§. 538.) sunt vel ius in re nullius, vnde *ius occupandi*, vel ius in re alicuius, quod, si res est nostra, *dominium*, si est aliena, *ius in re aliena constitutum* est. De his speciebus itaque nunc agendum.

CAPVT I.
DE IVRE OCCVPANDI RES
CORPORALES SINGVLARES

§. 542.

Ius occupandi §. 330. in genere definitum et §. cit. in *commune* et *proprium* diuisum, tam in *sc* considerandum, quam etiam de eius *acquisitione*, *conseruatione*, *amissione* et *persecutione* agendum.

T I T.

TIT. I.

DE

IVRE OCCVPANDI, PRAESERTIM
RES CORPORALES SINGVLARES, IN
S E S P E C T A T O.

§. 543.

Licet ius occupandi sit ius in re, res ipsa quam vi iuris occupandi occupare licet tamen, ideo nostra nondum est, sed manet res nullius, a cuius occupatione quidem tum, si ius occupandi est ius occupandi proprium, quemlibet alium excludere possumus, non vero si est ius occupandi commune. Per §. 330. Vnde statim patet res nullius (§. 284.) duplicis generis concipi posse, tales nimirum ad quarum occupationem nemini competit ius occupandi proprium, quas res simpliciter nullius, et tales, ad quarum occupationem alicui competit ius occupandi proprium, quas res secundum quid nullius appello.

§. 544.

Ius occupandi varia a se inuicem diuersa iura sub se non continet, sed potius simplicissimum ius est, vi cuius non nisi hoc licet, quod possumus per occupationem, sicque per nobis propria auctoritate factam attributionem (§. 329.), acquirere rem nullius. Per §. 330.

§. 545.

Quod attinet iuris occupandi, et quidem proprii, species, praeter generales iurium diuisiones, speciatim hoc ius, vel est ius occupandi vniuersale, si quoad

si quoad omnes res nullius in certo districtu obuias nobis competit, vel *particulare*, si non nisi quoad certi generis res nullius in certo districtu obuias nobis competit. Particulare ius occupandi vero, iterum differt pro diuersitate earum certi generis rerum quas vi iuris occupandi occupare licet, indeque oriuntur variae species huius iuris occupandi, veluti ius *venandi*, *metallifodinarum* etc.

§. 546.

Si plures habent ius occupandi proprium in certo districtu, quando illud vniuersale est, hi in communione sunt, nisi forsan vni tantum per certum tempus hoc ius occupandi competat, ita, ut eo elapso aliter solus illud exerceat. Si vero pluribus in eodem districtu competit ius occupandi particulare quoad diuersi generis res nullius, inde non oritur communitio.
Per §. 247.

§. 547.

Si res nullius in districtu, in quo mihi competit ius occupandi res eius generis, est, talem rem occupare possum vbi eam inuenio, siue locus vbi est sit in alterius dominio, siue non. Si vero res in eo loco non amplius est, cessat ius occupandi, licet in iuris occupandi exercitio iam constitutus fuerim, occupatio vero nondum absoluta fuit. Prius inde patet, quod dominium loci vbi res nullius est non inuoluat ius prohibendi occupationem. Posterius ex ipsa hypothese fluit.

§. 548.

Obligaciones iuri occupandi nostro respondentes sunt 1) *si nobis competit ius occupandi proprium*

prium neminem impedire debere occupationem, vel ipse occupare rem nullius, quam occupandi nos ius proprium habemus, sique hoc de facto fit, nobis licere rem apprehensam eripere apprehendenti, restituitis tamen ei impensis in apprehensionem factis; 2) si ius occupandi commune exercemus, itidem quidem neminem impedire debere quo minus exercere possimus actus ad occupationem necessarios, — ast tamen licet cuilibet praeoccupare, licet nos in actu occupandi, sed nondum absoluto, constituti simus; 3) dominum fundi, in districtu in quo nobis competit ius occupandi, fiti, non solum pati debere ingressum in suum fundum, qui fit ideo, ut rerum nullius ibi forsitan obuiarum occupatio fieri possit, sed et eum in praesudicium huius iuris de fundo suo disponere non posse.
Per §. 193.

T I T. II.

DE

IVRIS OCCUPANDI ACQUISITIONE
CONSERVATIONE, AMISSIONE
ET PERSECUTIONE.

§. 549.

Ius occupandi commune, tamquam connatum ius, statim cum homine adest nec proprie acquiritur. Ast si ius occupandi proprium acquirendum, haecque acquisitio, pro diueritate eius per quod acquiritur (§. 324.), fit citra successionem (§. 327.) vel per se, et quidem mediante per occupationem, acceptationem delati iuris occupandi et praescriptionem mere acquisitiuam, tam constitutiuam, quam
mere

mere translatiuam, vel per consequentiam, per rei cui inhaeret acquisitionem. De omnibus his acquisitionibus vero valent quae §. 327. sqq. de iis in genere dicta sunt, nisi quod, quoad acquisitionem iuris occupandi per occupationem, speciatim notandum eam non nisi eatenus licitam esse, quatenus ad perfectionem hominum promouendam requiritur, loco iuris occupandi communis, has vel illas res simpliciter nullius iuri occupandi proprio subiecti.
Per §. 186. et 231.

§. 550.

Quod attinet iuris occupandi *amissionem, conseruationem et persecutionem*, quae in genere de iure amittendo §. 339 sqq, conseruando §. 350. seqq. et persecutione iuris §. 385. sqq. dicta sunt, hic applicanda, nec dantur specialia hic in eorum applicatione obuientia, quae speciatim notari merentur.

CAPVT. II

DE

DOMINIO, PRAESERTIM RERVM
CORPORALIVM SINGVLARIVM.

§. 551.

Licet detur tam rerum corporalium verum dominium, quam quasi dominium rerum incorporalium (§. 271), nec minus detur tam rerum vniuersalium, quam singularium dominium; hic tamen praesertim de *rerum corporalium singularium dominio* ideo agendum, quoniam, quoad dominium rerum *incorporalium* sufficit generalis de

de dominio theoria supra §. 263 sqq. tradita, dominium rerum *corporalium vniuersalium* vero sit potissimum dominium hereditatis, de quo infra (§. 538.). In hac theoria vero tam de hoc dominio *in se spectato*, quam de eius *acquisitione, amissione, conseruatione et persecutione* agendum.

T I T. I.

DE DOMINIO, PRAESERTIM RERVM
CORPORALIVM SINGVLARIVM,
IN SE SPECTATO.

§. 552.

Cum omnes res corporales natura sint in comunione primaeva (§. 257.), idem etiam valet de rebus corporalibus singularibus. Vi huius iuris itaque *natura quilibet ius habet ad talem rerum usum, qui ad id requiritur, ut obligationi suae naturali satisfaciatur, qui dicitur vsus rerum necessarius, siue per hunc usum res consumetur, siue non, nec vnus alterum ab hoc usu excludere potest, licet eo finito, et re per usum non consumpta, aliorum vsu iterum pateat.* At, si res in dominio est, dominus cum exclusione aliorum exercet omnia iura in dominio contenta (§. 168.), sicque proprietatem, usumfructum et ius possidendi. Per §. 256. et 263.

§. 553.

Singula haec iura in dominio contenta quod attinet, quatenus vi eorum dominus rei corporalis singularis de re sua disponere possit, ex dictis §. 269. per se facile constat, et in genere theoriae gene-

generalis de dominio §. 263 fqq. obuia applicatio ad dominium rerum corporalium singularium, nullis difficultatibus inuoluta est, veluti quod dominus possit vi proprietatis rem suam singularem *destruere, deteriorare, meliorare et specificare*, hoc est, ita immutare vt fiat species a priori specie diuersa (§. 118.). Quae cum ita sint, de dominio rerum corporalium singularium *in genere* plura non addo, sed potius de huius vel illius generis rei corporalis singularis dominio, et quidem pleno, et a iure alteri in re aliena constituto libero, *speciatim* agendum.

§. 554.

Sunt vero res corporales singulares, de quarum dominio specialia quaedam notari merentur 1) *solum* (*Grund und Boden*) in se consideratum, quod est res immobilis ad homines et res sustinendum apta.

§. 555.

Quoad solum in se consideratum a se inuicem distingui debent 1) *materia soli*, quae varia esse potest; 2) *superficies soli*, quicquid nimirum super solum eminet eidemque cohaeret; 3) *spatium atmosphaericum*, quod est spatium istud intra atmosphaeram, quod perpendiculariter solo cuidam imminet; 4) *subterranea*, quo nomine veniunt res a soli materia diuersae, quae intra solum sunt.

§. 556.

Dominus soli est dominus materiae soli et spatii atmosphaerici. At dominium soli sub se non com-
(Syst. Iur. Nat.) ○ *prehen-*

prehendit dominium 1) superficialium, 2) subterraneorum, 3) corporum quae in spatio atmosphaerico nostro generantur; 4) rerum mobilium quae in solo inveniuntur; 5) rerum se mouentium quae in eo subsistunt. Cum dominio soli, materiae et spatii atmosphaerici dominium simul acquiri, inde patet, quoniam solum habemus propter materiam et superficiem, sicque sine hoc dominio, soli dominium nullam praestaret utilitatem. At de reliquis rebus hic recensitis illud non valet, ergo nec earum dominium inuoluit dominium soli.

§. 557.

Ergo dominus soli uti potest materia soli ad usum quemcunque, superficiem cuiuscunque generis solo imponere, modo supra solum alienum proiecta aut moeniana non ponat, nec immittat ei aliquid, aut talem superficiem, vel ita eam imponat, ut inde damnum immineat vicino. Per §. 269. et 193.

§. 558.

Licet dominus, si solo suo imponit superficiem, vicino intercipiat liberio rem aërem, liberio rem prospectum, radiorum solarium usum, vicino tamen non competit ius prohibendi, nisi domino superficies nullam praestet utilitatem, vicino vero noceat, hoc est, ad aemulationem fiat superficiem imponi. Dum enim superficiem imponit dominus solo suo, utitur iure suo, indeque, si aliquid sentit damnum vicinus, est damnum iure datum, quod dare licet (§. 298.). Quoad exceptionem vid. §. 193.

§. 559.

§. 559.

Rerum de quarum dominio hic speciatim agendum species sunt II) *aedificia* (*die Gebäude*) quæ sunt res, ex pluribus rebus opera humana iunctis, in solo exstructæ. *Constant itaque aedificia ex duabus rebus, solo et superficie.*

§. 560.

Dominus soli pro lubitu aedificare potest in suo, aedes, muros, castra, fortalitia etc. exstruendo in infinitum ad coelum usque, potestque quaquaversus in suo pariete fenestras tam luciferas, quam prospectivas aperire. Per §. 269.

§. 561.

Dominus aedificii potest illud reficere, vel non, nisi vicino ex ruinoso aedificio damnum immineat, si placet destruere illud, aut ei aliquid detrabere, nec non cuiunque vsui quem praestat destinare potest. Quodsi itaque aedificia sunt aedes, inde oritur ius habitationis, quod, quatenus domino vi domini competit, causale, dici potest. Per §. 269.

§. 562.

Domino licet aedificii sui formam mutare, manetque, si aedificium collapsum, vel combustum, vel disiectum, dominus arcae: prout etiam ab eius arbitrio dependet an nouum aedificium exstruere velit, vel non. Per §. 269.

§. 563.

Progredior III) ad dominium animalium de quo notandum 1) *domino licere in suo alere animalia cuiuscunque generis, modo non sint noxia animalia.*

lia. 2) ipsum animalium dominium sub se continere ius stercorandi, foetum lucrandi, si etiam animal alterius impraegnauerit illud, omnesque alias res quae ex animalibus veniunt, maectandi animal et si mortuum deglubendi, siue esui hominum inferuiat, siue non. Per §. 269 et 193.

§. 564.

Huc IV) referri debent agri, prata, vineae et horti, de quarum rerum dominio hic non nisi hoc notandum: 1) quod liceat domino harum rerum formam mutare, agrum in hortum etc. commutando; 2) domino agrorum licere agros suos colere semper et quocumque modo velit; 3) pratorum et agrorum dominium sub se continere ius pascendi, quod dici potest *causale*, estque vel ius pascendi solitarium, vel ius compascendi, prout vel ex dominio solitario, vel ex condominio oritur. Per §. 269.

§. 565.

Et hic V) dominii arborum mentio facienda est. Licet enim per se facile constet in quo consistat arborum proprietates et ususfructus, hic tamen de dominio arborum notari meretur 1) arborem eius esse in cuius fundo truncus est; 2) arborem cuius truncus in consinio duorum fundorum positus est, pro rata communem esse; 3) si arbor vicini ramos suos per spatium atmosphaericum nostrum diffundit, nobis competere ius sublucandi arborem, quatenus nobis impedimento sunt rami in usu fundi nostri, et ramos ipsos tam, quam eorum fructus, nostros esse, licet hoc non obstante dominus arboris eam caedere possit,

possit, quando liberit. Per principia physica et
§. 269.

§. 566.

Sequitur VI) *dominium sylvarum, de quibus notandum earum partes esse syluam, et arbores, non vero animalia fera in iis obuia.*

§. 567.

Dominus syluae, non solum ipsam syluam in agrum commutare, et de arboribus, tanquam de re sua, pro libitu disponere potest, sed et eius sunt omnia emolumenta syluestria, hincque ei competit ius glandes legendi, ius lignandi, ius pascendi in sylua sua. Per §. 269.

§. 568.

Res haec tenus recensitas excipiunt VII) *flumina, quorum partes sunt alueus et aqua, non vero pisces in flumine.* Quoad aquam fluminis vero notandum, quod vel ut *aqua simplex*, vel ut *aqua fluminis* considerari possit, prout nimirum, vel quoad eum usum consideratur quem praestat aqua omnis, vel quoad eum, quem non nisi aqua fluminis praestat.

§. 569.

Dominus soli per quod flumen fluit, ideo, quod soli ab utraque fluminis parte dominus fit, fluminis dominus non est. Est enim flumen res a solo diuersa.

§. 570.

Qui dominus fluminis est, eius quidem est alueus, et aqua qua aqua fluminis considerata, non vero aqua qua aqua simplex considerata. Quod eius sit

O 3

alueus

alueus, inde est, quoniam est fluminis pars. Licet vero et aqua sit fluminis pars, est tamen aqua qua simplex aqua considerata res vsus inexhausti. Ergo non admittit dominium (§. 260.).

§. 571.

Tandem X) et hic de *rerum quarum dominium in directum et utile diuisum* dominio agendum. Varias quidem res huius generis concipi possunt in statu naturali, cum conditio, sub qua diuisio fieri potest, multiplex sit. Praeprimis vero hic de *emphyteusi* agendum, cum altera praecipua harum rerum species, *feudum* scilicet, infra, in iurisprudencia feudali, ex instituto explicanda.

§. 572.

Emphyteusis est res cuius dominium in utile et directum diuisum sub conditione annui canonis praestandi. Dicitur vero *canon* symbolum recognitionis dominii directi. Is cui competit emphyteuseos dominium directum dicitur *dominus emphyteuseos*, cum *emphyteuta* dicatur qui habet eius dominium utile.

§. 573.

Est itaque dominium emphyteuseos per se et sua natura nunquam plenum, et quae sint iura domino emphyteuseos et emphyteutae quoad ipsam emphyteusin competentia, ex dominii directi et utilis natura et indole supra §. 270. exposita per se sunt, cum domino emphyteuseos iura in dominio directo, et emphyteutae iura in dominio utili contenta, competant. Iura

et obligationes inter dominum et emphyteutam, quae circa ipsam emphyteusin non versantur vero, praestationem canonis respiciunt, qui semper praestandus, ita ut nihil intersit an parum, aut nihil utilitatis ex emphyteusi perceperit emphyteuta, et vel in pecunia, vel in re alia consistere potest, cum pro utilitate quae ex re percipitur non detur, et sit symbolum (§. 572.). A canone vero differt laudemium, quod est pecunia, quam novus emphyteuta solvit domino pro receptione, quod solvendum esse ex natura et essentia emphyteuscos non fluit, indeque ipsa laudemii praestatio eiusque quantitas per pactum inter dominum et emphyteutam initum determinari debent.

T I T. II.

DE

DOMINII, PRAESERTIM RERVM
CORPORALIVM SINGVLARIVM,
ACQUISITIONE.

§. 574.

Dominium, quatenus per successionem non acquiritur, de qua acquisitione infra agendum (§. 583.) vel *per se*, vel *per consequentiam* acquiritur. Cum vero per consequentiam non tam rerum corporalium, quam potius incorporalium rerum, quae rebus corporalibus, quarum dominium acquisitum, inhaerent (§. 338), acquiratur, hic tantum de acquisitione dominii quae per se fit agendum, et quidem ea quae per se *mediate* fit; cum *immediate* per legem naturae dominii rerum

corporalium acquisitio aliter non fiat, quam in casu quo fructus ex re nostra proueniunt, quippe qui nostri sunt per se immediate ex lege. Per §. 269.

§. 575.

Fit vero acquisitio domini per se mediate 1) per *occupationem* §. 329.; quae vel occupatio rerum nullius est, vel occupatio rerum hostium. Prior dicitur *occupatio stricte sic dicta*, posterior vero *bellica occupatio*. Occupatio stricte sic dicta, vel est rerum animatarum occupatio, quae dicitur *venatio in sensu latiori*, vel rerum inanimatarum occupatio, quae *inuentio* appellatur. De bellica occupatione commodius infra in doctrina de belligeratione agendum, vnde sola occupatio in specie sic dicta huius loci est.

§. 576.

Occupatio in specie sic dicta inuoluit originariam domini acquisitionem (§. 320.) ad eamque requiritur 1) *occupantem ius occupandi, siue commune, siue proprium habere* (§. 330.); 2) *si rei corporalis dominium per occupationem acquirendum, eius apprehensionem* (§. 256. 132.) fieri, sicque 1) *nec solus visus, nec sola declaratio animi, quod velimus rem nostram esse, sufficit, et 2) tantum acquisitum est per occupationem, quantum apprehensum.*

§. 577.

Cum itaque per §. 260. *res usus inexhausti*, quo nomine veniunt res quae omnibus hominibus sufficiunt, iisdem patent, quoties iisdem indigent, occu-

occupandi ius non detur, et per §. 132. res quae vel nunc demum per naturam producantur, vel adhuc incognitae sunt, vel eius indolis sunt vt propter suam amplitudinem in nostram potestatem redigi non possint, apprehendi nequeant; *dictae res, et quidem res vsus inexhausti ob moralem, reliquae ob physicam impossibilitatem per occupationem in dominium redigi nequeunt.*

§. 578.

Si res nullius quae occupari potest per §. 576. actu occupata est, sicque in dominium redacta, immo in genere, si res in dominio est, dominus tamen permittere debet, 1) *usum rei suae qui est vsus innoxiae utilitatis*, sub quo nomine venit vsus quem res ita praestatur, vt nullum inde capiat detrimentum, et 2) *usum cui locum facit iuris necessitatis exercitium*. Ad 1) vid. §. 260. et ad 2) §. 300 sqq.

§. 579.

Ex his §. 577. et 578. dictis nunc facile patet, quae dentur, introducto licet dominio, iura ex communiione primaeuae residua (§. 261.). Nimirum 1) *quoad res quae secundum §. 577. in dominium redigi nequeunt, simpliciter adhuc obtinent iura communiionis primaeuae*; 2) cum perinde sit, siue res in dominium plane redigi non possit, siue, licet possit in dominium redigi, in illud tamen nondum redacta sit, *idem valet de his rebus*; 3) *quoad res quae in dominio sunt, dicta §. 578. iura haec etiam referri possunt*, licet stricte restringi soleant ad res quae in dominio non sunt, siue quoniam

niam non possunt in dominium redigi, siue quoniam haecenus earum dominium nemo acquisiuit.

§. 580.

Porro II) acquisitio domini per se mediate fit per *praescriptionem acquisitiuam* et quidem *mere translatiuam* (§. 335.). Quum vero si, quae generatim de hac acquisitione §. 336. dicta sunt, applicantur ad possessionem rerum corporalium, per se pateat quid hic iustum sit, secundum ius naturae plura de hac specie acquisitionis domini rerum corporalium non addo.

CHRIST. GOD. WEIDLERI *Diss. de praescriptione in statu naturali considerata.* Lips. 1739. 4.

IO. FRID. BERG sub praef. MANTZELII *Diss. de diuersitate praescriptionis iuris gentium et ciuilib.* Rost. 1738.

L. F. LANGEMACKS *philosophische Abhandlung von der Verjährung.* Berl. 1746. 8vo.

§. 581.

Sequitur III) acquisitio domini rerum corporalium quae fit per *delati nobis domini acceptionem*, de qua acquisitionis specie in idem sufficienter quae de ea in genere §. 333. dicta sunt, et facile ad dominium, tanquam ius in re, applicari possunt.

§. 582.

Licet vero, prout ex dictis patet, dominium rerum corporalium nullius *originarie* per occupationem in specie sic dictam, et dominium rerum corporalium alterius *deriuatiue*, vel per praescriptionem

nem, vel per acceptationem delati domini acquiritur; praeter hos dominium rerum corporalium singularium acquirendi modos tamen, ius naturae alios hoc ius acquirendi modos ignorat, ita, vt nec *accessio*, nec *pactum*, nec *traditio* sint modi acquirendi hoc ius, prout ex nunc dicendis patebit.

§. 583.

Accessio dicitur quodlibet rei nostrae incrementum. Vnde facile patet dari varias accessionum species quidem, ast tamen *nullam harum specierum inuoluere modum acquirendi dominium eius quod accedit*. Aut enim quod accedit est res nullius, aut propria res. Si est res nullius, nulla est ratio in ipsa accessione cur talis non maneat. Si est propria, aut eius iam est ad cuius rem accedit, tumque non acquiritur (§. 311.), aut est alterius, tumque iterum *accessio ipsa non efficere potest dominum priorem rem suam amittere*. Vnde simul patet: *si per accessionem ad rem meam venit res alterius et accessio est separabilis, separationem fieri debere, si non, rem fieri pro rata communem*.

§. 584.

Similiter *pactum non est modus acquirendi dominium*, quoniam omne pactum in futurum prominet (§. 150. 146), et, licet per pactum dominium rei promittatur, ipsum illud dominium tamen per illud non transfertur (§. 333.).

§. 585.

Tandem *traditio modus acquirendi dominium non est*, quum ea non nisi detentionem transferat (§. 132.).

HENR. & COGCEII Diff. *An traditio sit necessaria ad transferendum dominium* Leid. 1676. et in EIVSD. exercit. Tom. I. p. 213. seqq.

IO. FRIR. WEIDLERI Diff. *de traditione rerum collato iure naturali et positivo illustrata.* Witt. 1729.

T I T. III.

DE

DOMINII, PRAESERTIM RERVM
CORPORALIVM SINGVLARIVM
AMISSIIONE, CONSERVATIONE
ET PERSECVTIONE.

§. 586.

Quod attinet dominii amissionem, ex dictis de iure amittendo in genere §. 339. sqq. facile patet quomodo dominii amissio fiat, quibus itaque hic non nisi haec specialia addenda: 1. *ad alienationem strictissime sic dictam requiri dominium alienantis esse dominium patrimoniale*, (§. 272.) et illud quiescens ius non esse (§. 238.); 2. *si dominus per abdicationem dominii sui illud amittit, rem, quae hactenus fuit alicuius, fieri rem nullius* (§. 284.), et in specie rem derelictam dici, a qua differt res abiecta et re amissa, quarum illa est res quam dominus ob imminens periculum ex custodia sua dimisit, haec quam dominus, ubi est, ignorat, sicque *domini adhuc sunt res abiectae et amissae, modo ab aliis rebus distingui possint, hincque per fugam rerum animatarum dominium dominus non amittit, nisi ab aliis eiusdem generis amplius discerni nequeant.*

MICR.

MICH. HENR. GRIEBNERI *Diss. de eo quod iustum est circa feras ex custodia dilapsas* Cap. I. Lips. 1704. et in EI. Opusc. Tom. V. Sect. III. Cap. I. p. 42. seqq.

GOTTL. GERN. TITII *Diss. de dominio in rebus occupatis ultra possessionem durantes.* Lips. 1704. et in RIVSD. Disput. iurid. n. VII. p. 316. seqq.

§. 587.

Ad *conseruationem* dominiū rerum corporaliū singulariū faciunt, prout in genere ad iuris conseruationem, § 350. seqq. protestatio et reseruatō dominiū.

§. 588.

Dominiū rerum corporaliū singulariū persecutio fit *via facti*, vel per *retentionem retorsionemve*, vel per *bellum*, quod est vel *defensuum*, ad damnum futurum rei nostrae imminens auertendum, vel *offensuum reale*, si alter rem nostram detinens eam restituere non vult, idque vel *possessorium*, vel *petitorium* est (§. 385. seqq).

§. 589.

Quod attinet in specie *bellum offensuum petitorium*, per quod dominus rem suam contra eius possessorem persequitur, et speciatim *bellum vindicatum* dici potest, *vindicans rem suam dominium eius probare debet* (§. 396.). *Licet vero dominium suum vindicans illud exacte probare non possit, sufficit tamen constare vindicantem rem tanquam dominium possedisse, eumque a quo vindicat infirmio-*
re iu-

re iure possidere eam. Quid caeterum hic ratione deteriorationis, fructuum et impensarum iustum sit; ex dictis §. 269. et 370. per se patet.

CAPVT. III.

DE

IVRIBVS IN RE ALIENA
CONSTITVTIS.

§. 590.

Sequitur nunc, absoluta doctrina de iure occupandi et de dominio, tertia et vltima species iuris in re (§. 541.) species, nimirum iura in re aliena constituta.

§. 591.

Iura in re aliena constituta sunt iura in re, seu obiectiue realia, quae nobis competunt in re quae nostra non est, siue sint simul subiectiue realia, siue subiectiue personalia (§. 241.).

§. 592.

Hinc fluit: 1) non omnia iura in dominio contenta a domino in nos translata, esse iura in re aliena constituta; 2) iura in re aliena constituta non semper esse particulam dominii rei alienae; 3) iura in re aliena constituta in personalia et realia, scilicet subiectiue talia, diuidi posse; 4) dominium proprietatis, directum et vtile (§. 270.), ideo non esse iura in re aliena constituta, quoniam inuoluunt ius proprium de rei substantia disponendi, sicque dominia sunt (§. 270.), et res quarum dominium proprietatis,

prietatis, directum, vel utile nobis competit, in respectu ad nos non sunt res alienae.

§. 593.

Libertas rerum nostrarum naturalis, dicitur ea rerum nostrarum conditio, quod sint a iuribus aliis in iis constitutis liberae.

§. 594.

Libertas rerum naturalis praesumitur, quum facti, sit iura in re aliena constituta esse (§. 114.), hincque dominus qui prouocat ad libertatem hanc a probatione eius immunis est, et his qui asserit sibi competere ius in re aliena constitutum probare debet illud constitutum esse.

§. 595.

His generatim de iuribus in re aliena constitutis praemissis, figillatim de iis in se consideratis, et de earum acquisitione, amissione, conseruatione nec non persecutione agendum.

T I T. I.

D E

IURIBVS IN RE ALIENA CONSTITVTIS IN SE SPECTATIS.

§. 596.

Iurium in re aliena constitutorum dantur quidem infinitae species, sunt tamen quaedam quae specialia habent nomina, de quibus nunc figillatim agendum. Tales sunt 1) *seruitus rerum*, quae etiam simpliciter seruitus appellari solet, et seruituti personarum contradistinguitur; 2) *ius pigno-*

pignoris; 3) *ius censiticum*; 4) *ius bannarium reale*; 5) *ius retractus*.

§. 597.

Quod itaque attinet I) *seruitutem*, ea est ius in re aliena constitutum, vi cuius dominus, vel quoad rei suae usumfructum aliquid pati, vel quoad eius proprietatem aliquid omittere, debet, diciturque seruitus in casu priori *affirmatiua*, in posteriori *negatiua*.

§. 598.

Quum id quod pati, vel non facere, tenetur dominus seruitute constituta, infinitis modis variare possit, *infinitas dari seruitutum affirmatiuarum et negatiuarum species* facile patet, quae potius in iurisprudencia positiua, quam hic, euoluentae sunt.

§. 599.

Seruitutis obiectum semper est res, id vero cui seruit res, vel est res, vel persona, vnde oritur seruitutis diuisio in *realem*, si res seruit rei, et *personalem*, si res seruit personae.

§. 600.

In seruitutibus realibus per se quidem seruitus personae non competit, sed tamen per rem in personam deriuatur. Non res enim, sed persona, ius exercet.

§. 601.

Seruitus vel in omne tempus, vel in certum tempus constitui potest, tumque in priori casu *perpetua*, in posteriori *temporaria* seruitus dicitur. (§. 253.).

§. 602.

§. 602.

Omnis seruitus, siue sit affirmatiua, siue negatiua, dominium diminuit, licet diuerso modo, et dominus seruitute constituta omne id omittere debet, quo seruitutis exercitium impeditur. Prius patet per §. 579. posterius per §. 149.

§. 603.

Nemo seruitutem rei imponere potest quam dominus, etsi non praecise requiratur quod sit dominus plenus, sed potius quilibet dominus minus plenus, eatenus seruitutem rei imponere potest, quatenus non nisi suum dominium minus plenum per eam diminuitur. Disponit enim de re qui ei imponit seruitutem. Ergo (§. 263.).

§. 604.

Si res quae seruit reficienda, et refectio talis est, ut, si illa omittatur, seruitus amplius exerceri nequeat, refectio incumbit domino cuius res seruit. Si vero opus manu factum, sine quo seruitus exerceri nequit, reficiendum, refectio operis incumbit ei cui seruitus competit, et pati debet dominus rei quae seruit refectionem. Rem enim reficere debet is cuius est, et dominus omittere debet omne id quo seruitutis exercitium impeditur, (§. 602.).

§. 605.

Si, seruitute constituta, tertio eadem vel alia seruitus constitui, vel ipse dominus re sua uti potest sine impedimento prioris seruitutis, domino licet eandem vel aliam seruitutem alteri constituere, prout etiam ipse eatenus adhuc uti potest re sua. Quod si vero sine impedimento prioris seruitutis tertio eadem
 (Syst. Iur. Nat.) P vel

vel alia servitus constitui, vel dominus ipse uti re sua nequit, nec alteri talem servitutem constituere, nec ipse uti potest re sua dominus. Per §. 602.

§. 606.

Sequitur II) *ius pignoris*, quod est ius in re aliena, in securitatem eius quod debet alter, constitutum, estque vel *ius pignoris in specie sic dictum*, si res oppignorata possidetur a creditore, vel *ius hypothecae*, si creditor rem oppignoratam non possidet, sicque *ius pignoris in retradita*, *ius hypothecae vero in re non tradita constituitur.*

§. 607.

Ex his notionibus fluunt haec corrolaria:
 1) *Tam vi iuris pignoris in specie sic dicti, quam vi iuris hypothecae, creditor habet ius conditionatum rem oppignoratam alienandi, et de pretio tantum retinendi, quantum ad hoc sufficit, ut sibi satisfiat, ipsaque conditio a qua hoc ius dependet haec est, si debitum debito tempore non soluitur. In specie vero vi iuris pignoris in specie sic dicti, creditor praeterea ius possidendi tam diu habet, donec debitum solutum. 2) Si facta alienatione rei oppignoratae, adest pars pretii rei oppignoratae, quae id quod creditori debetur excedit, qualis pars hyperocha dicitur, ea debitori restituenda. 3) Ius pignoris per se non dat creditori ius re oppignorata utendi, etsi non repugnet naturae huius iuris ius utendi re oppignorata creditori concedi, unde oritur pactum antichreticum.*

§. 608.

§. 608.

Ius pignoris in specie sic dictum diminuit dominium, et tam ius pignoris in specie sic dictum, quam ius hypothecae illud limitant. Per §. 607. n. I.

§. 609.

Oppignoratio non quidem inuoluit praesentem dominii per alienationem in creditorem translationem, - est tamen via ad alienandum. Idem per §. 607. num. I. Hinc patet a facultate alienandi rem, dependere ius eam oppignorandi.

§. 610.

Quoties res est talis quae creditori praestat securitatem, ea oppignorari potest, siue sit res incorporalis, siue corporalis. Per §. 606.

§. 611.

Si dominium rei in minus plena dominia diuisum, res illa ipsa oppignorari nequit sine omnium, qui de dominio rei participant, consensu. Ipsum dominium minus plenum vero, a solo eo, cui competit, oppignorari potest, quatenus illud solus alienare potest. Per §. 609. 272.

§. 612.

Res non solum oppignorari potest pro debito proprio, sed et pro debito alieno; prout etiam plures res uni oppignorari possunt, et pluribus una res oppignorari potest. Id quod per se patet.

§. 613.

Si eadem res pluribus oppignorata est pro summa pecuniae quae superat eius pretium, re distracta in solutione debiti is cui primo oppignorata,

praefertur ei cui secundo oppignorata, et ita porro, nec datur alia iuris pignoris qualitas, vi cuius vnus prae alio potior in pignore, praeter tempus. Per §. 349.

§. 614.

Debitori competit ius per solutionem debita pignoris nexu liberandi rem suam, id est, reluendi pignus, quocunque tempore. Potest vero debitor huic iuri renunciare, quod duplici modo fieri potest, vel ita, si iuri reluendi certum tempus tanquam terminus a quo praefigitur, vel ita, si ei certum tempus tanquam terminus ad quem praefigitur, sicque pactum commissorium iuris pignoris constitutioni adiicitur. Per §. 606.

L. F. LANGEMACKS Pfand- und Hypotheken - Recht aus philosophischen Gründen hergeleitet. Berl. 1745. 8.

§. 615.

Ad iura in re aliena constituta pertinet III) ius censiticum, vi cuius dominus certo anni tempore dare debet rem quandam: IV) ius bannarium reale, vi cuius dominus aliquid facere debet; V) ius retractus (der Abtrieb) vi cuius rem alienatam a nouo domino, restituito quod dedit pro eo pretio, et in genere praestitis iisdem conditionibus sub quibus a nouo dominio acquisita, reuocare licet.

§. 616.

Ius censiticum, ius bannarium et ius retractus in eo differunt a iure pignoris, quod haec iura non in eum finem sint constituta vt adsit securitas obligationis expletionem fieri: a seruitutibus vero in eo

eo differunt, quod vi horum iurium dominus nec pati, nec non facere teneatur; nisi quod vi iuris retractus pati quidem teneatur, ast non ita prout constituta alteri seruitute pati debet, cum nihil ratione ususfructus rei suae patiatur. Per comparationem definitionum harum specierum iuris in re (§. 615.).

§. 617.

Ius censiticum, bannarium et retractus dominium non diminuunt, nec limitant illud, si discesseris a iure retractus, quippe quod, licet alienandi facultatem non tollat, efficit tamen dominum non posse alienando dominium suum transferre in quem vult, eo effectu ut penes eum maneat. Id quod ex ipsis definitionibus (§. 615.) obuiis pronò alueo fluit, addito §. 269. et 274.

§. 618.

Id quod vi iuris censitici dominus dare debet alteri, dicitur *census*; res ex qua census praestari debet, *praedium censiticum*; dominus rei ex qua praestari debet, *censualis*; et qui accipit eum, *dominus census*. Est itaque census annuus redditus realis, qui in pecunia et quacunque re alia mobili corporali consistere potest, et, licet ex iuris censitici natura non fluat, praedii censitici dominium esse diuisum inter dominum census et censualem in directum et utile, ita, ut domino census illud, censuali hoc competat, naturae huius iuris tamen haec diuisio non repugnat, tumque praedium censiticum et emphyteusis parum differunt inter se. Per §. 615. et 572.

§. 619.

§. 619.

Est et hic *iuris superficiarii* mentio facienda, quod est ius superficiem habendi in solo alieno. Hinc fluit, in subsidium adhibita seruitutis definitione, haec thesis: *Ius superficiarium tum quidem ius in re est, si est in solo alterius constitutum, prout etiam, si ita conuentum, dominium superficiei solo impositae diuisum esse potest inter dominum soli et eum qui superficiem imponendi ius habet, seu superficiarium, ita, ut domino soli directum, superficiario utile eius dominium competat: ast, ex natura et essentia iuris huius, nec fluit ius in re esse, nec dominium superficiei dicto modo esse diuisum, sique hoc ius in solo alieno, sique ius in re aliena, constitutum esse supponitur, ex sua natura seruitus solo imposita est, pleno dominio superficiei apud superficiarium manente. Si vero hic pro hac participatione de usu rei alienae, domino soli annuatim aliquid soluere debet, id quod soluit, dicitur solarium.*

TIT. II.

DE IVRIVM IN RE ALIENA
CONSTITVTORVM ACQUISITIONE,
CONSERVATIONE, AMISSIONE
ET PERSECVTIONE.

§. 620.

Iura in re aliena constituta, praeter successionem de qua infra, vel per acquisitionem *constitutivam*, vel per acquisitionem *mere translatiuam* (§. 321.) acquiruntur. Vtroque modo vero acquisitio vel per *praescriptionem*, vel per *acceptationem*,

nem talis iuris, siue a domino, siue ab alio qui tale ius in re aliena constitutum habet, delati. Praeterea vero et per consequentiam haec acquisitio fit, per rei, cui inhaerent iura in re aliena constituta, acquisitionem. Ast, immediate per legem naturae nec seruitus, nec pignus, nec aliud ius in re constitutum est, licet dentur sic dictae seruitutes naturae constitutae, si praedii nostri situs talis est, ut per necessitatem naturae praedium vicini aliquid pati debeat.

IO. NIC. HERTII *Diff. de seruitute naturaliter constituta.* Gissae 1704 et in *Opusc. eius* Vol. II. Tom. III. p. 103 — 154.

§. 621.

Quod in specie attinet seruitutum, per praescriptionem constitutiua, acquisitionem, si eae affirmatiuae seruitutes sunt, ad acquirendam quasi possessionem ad hanc praescriptionem necessariam, adesse debent, quae ad quasi possessionem iuris, actiones nostras commissiuas respicientis, secundum §. 374. et, si sunt negatiuae, ad acquirendam quasi possessionem hic necessariam ea adesse debent, quae ad acquisitionem quasi possessionis iuris negatiui quoad actiones omisiuas alterius, secundum §. 375. requiruntur. Per §. 597. et 336.

§. 622.

Porro, si per acceptationem delati iuris, ius in re alterius per constitutiua acquisitionem acquirendum, non sufficit pactum, sed aliquid accedere debet, quod continet declarationem de praesenti factam,

constituentem nunc hoc ius actu in alterum transferre eumque illud acceptare. Per §. 591 et 333.

§. 623.

Iurium in re aliena constitutorum amissio fit, quod attinet iurium amissionem, per *alienationem in sensu lato* (§. 340 seqq.), per *cessionem*, nisi sint simul subiectivae realia (§. 592.) vel *personalissima iura* (§. 241.) et per *iuris abdicationem*. Quod vero attinet amissionem iurium quae alio modo, quam per *alienationem in sensu lato*, fit, tam per se, si nimirum sunt iura reuocabilia, quam per *consequentiam*, fit eorum amissio, de qua in genere quidem valent §. 345 seqq. dicta; at tamen quoad hanc amissionem speciatim notandum 1) per *rei alienae*, in qua ius nobis constitutum, interitum fieri horum iurium amissionem, si est totalis interitus, nec res iterum restituitur in pristinum statum, dum, si restituitur, ius reuiuiscit, nisi ad rem quae interit restrictum erat; 2) solo non usu nunquam amitti ius in re aliena constitutum; licet detur seruitutum, aliorumque iurium in re aliena constitutorum, praescriptio acquisitiua - *extinctiua secundum principia* §. 337. aestimanda.

§. 624.

Licet tandem, quoad *conseruationem* horum iurium, specialia non obuenant: ratione *persecutionis* eorum, speciatim quoad bellum, hic tamen notandum, duplex occasione horum iurium concipi posse bellum, alterum *defensiuum*, quo quis libertatem naturalem rei suae defendit, contra eum qui
ius

ius in re praetendit, alterum *offensuum*, quo vitur is, qui ius suum in re aliena constitutum persequitur contra eius possessorem.

MEMBRVM II.

DE IVRIBVS AD REM.

§. 625.

Absolutis iuribus in re, sequuntur iura ad rem (§. 540.). Sunt vero iura ad rem seu personalia, prout obligationes, vel *immediata*, quae non ex pacti initi natura, sed ex lege, nullo praesupposito pacto, adsunt, vel *mediata*, quae ex pacti initi natura oriuntur. De his iuribus itaque secundum hanc diuersitatem agendum.

CAPVT I.

DE

IVRIBVS AD REM IMMEDIATIS.

§. 626.

Iura ad rem immediata, et quae huc etiam pertinent obligationes personales immediatae, oriuntur quidem partim occasione laesionis, partim occasione alius rerum status immediate ex lege (§. 201): at tamen, remissis iuribus et obligationibus prioris generis ad iurisprudentiam criminalem, non nisi posterioris generis iura et obligationes huius loci sunt. Praemissa itaque theoria de iuribus et obligationibus huius generis *in se consideratis*, et de *acquisitione*, *amissione*, *conseruatione*, nec non *persecutione* huius generis iurium et obligationum, agendum.

T I T. I.

DE

IVRIBVS AD REM IMMEDIATIS
IN SE CONSIDERATIS.

§. 627.

Cum dentur innumerae species iurium immediatarum et obligationum immediatarum, prout ex principiis §. 203. obuiis per se facile patet: singulae species iurium et obligationum huius generis hic recenseri nequeunt. Potiores species itaque, et quae alibi data occasione nondum locum inueniunt, veluti ius indemnitatis §. 294. seqq. hic pertractandae et ex principiis §. 203. obuiis deducendae sunt.

§. 628.

Sit prima species I) *ius exhibitionem rei, quam alter detinet, postulandi*, vi cuius nobis alter rem quam detinet praesentem sistere debet, et semper nobis competit, *quoties alter rem exhibendi facultatem habet, et nostra interest exhibitionem fieri, aut non nisi imperfectum ius est.* Per §. 203.

§. 629.

Porro huc pertinet II) *ius id, quod alius a nobis habet et sine causa apud eum est, ab eo repetendi.* Per §. 203. Est vero apud alium *sine causa*, quod ita apud eum est, vt leges quoad effectum habendi non assistant. Hinc fluit: *sine causa apud alium esse, tam id quod ab initio sine causa accepit, quam id quod ita habet, vt, licet ab initio causa adfuerit, nunc tamen ea cesset, praetereaue non solum res*
corpo-

corporales, quas ita habent, ut leges quoad effectum habendi non adsistant, sed et iura, huc referri posse.

§. 630.

Quod sine causa apud aliquem est, vel speciale nomen habet, vel non. Ad priorem classem pertinet quod 1) *ob causam datum, causa non secuta*, quo nomine venit quod datum alteri ob certum finem, respectu dantis et accipientis licitum, non secutum; 2) *ob turpem vel iniustam causam datum*, si aliquid alteri datum ob certum finem respectu accipientis, non vero dantis, illicitum; 3) *indebite solutum*, quod habet alter ex facta expletione obligationis, quam adesse alter credidit, cum nulla adsit.

§. 631.

Ad sine causa accepta referri nequit, quod datum ne factum illicitum committatur. Ast, quod datur ob certum finem, tam respectu dantis, quam accipientis, seu, respectu dantis tantum, non accipientis, illicitum, ad sine causa accepta referri debet; licet dici nequeat quod ob turpem vel iniustam causam datum sit. Quoad prius enim probari nequit leges ad effectum habendi non assistere, cum factum illicitum omittere legibus non sit contrarium. Ergo §. 629. Quoad posterius vero sufficit subesse factum illicitum, ad quod nemo vilo modo se obligare et ex eo lucrari potest, sicque leges ad effectum habendi non adsistunt. Ergo §. 629.

§. 632.

§. 632.

Sequitur III) *ius, si versio eius quod nostrum erat in rem alterius facta, ab eo illud repetendi.*
Per §. 203.

§. 633.

Progredior IV) *ad ius eius qui, dum damnum pluribus imminebat, illud solus ita passus est, ut eo damnum a reliquis auersum sit, ab his postulandi damni restitutionem eatenus, ut omnium, quibus damnum imminebat, damnum fiat aequale.* Sunt enim nunc ii, a quibus damnum imminens est auersum, cum damno eius, qui illud actu passus est, locupletiores. Ergo §. 203.

§. 634.

Et huius loci est V) *ius rationum redditionem ab eo postulandi qui aliquid, quod vel in totum, vel pro parte, alienum est suscepit, veluti alienas res administravit, et ab eo exigendi, ut damnum datum referciat, et quod superest restituat, qui vero non minus ius immediatum habet indemnuitatis praestationem postulandi.* Consistit vero rationum redditiō in genere in eo, ut alter, quomodo circa id quod alienum est versatus sit, exponat, cum in specie, si quis res alienas administravit, rationum redditiō in eo consistat, ut designatione earum rerum, quas administravit, pro fundamento posita, acceptorum et expensorum consignatio et calculatio fiat. Per §. 203.

TIT. II

DE

IVRIVM IMMEDIATORVM
ACQUISITIONE, AMISSIONE
CONSERVATIONE ET
PERSECVTIONE.

§. 635.

Acquisitio iurium immediatorum non semper, quatenus citra successionem fit, *per se et immediate per legem* fit, in quo casu dicta §. 328 locum habent: sed et fieri potest, si tale ius penes alium iam est, *per se mediate*, vel *per cessionem in respectu ad cessionarium consideratam*, (§. 334.) vel *per praescriptionem mere translatiuam* (§. 335.).

§. 636.

Quod vero attinet horum iurium *amissionem*, *conseruationem* et *persecutionem*, omnia hic redeunt ad applicationem principiorum generalium, in antecedentibus traditorum, de iuris amissione, conseruatione et persecutione in genere. Vnde non nisi hoc hic addendum: *in persecutione horum iurium eum, qui tale ius sibi competere asserit, probare debere eius acquisitionem, quod in casu, quo per se immediate illud acquisiuit, fit dum euincit adesse talem rerum statum, sub quo leges alicui immediate tale ius indulgent.* Nam et hoc facti est (§. 108.). Ergo (§. 114.).

CAPVT.

CAPVT. II.

DE

IVRIBVS AD REM MEDIATIS.

§. 637.

Absolutis iuribus ad rem immediatis, de iuribus mediatis seu ex pactis nunc agendum (§. 625.). Vt v̄ro haec amplissima doctrina distincte proponatur et in ordinem redigatur, sigillatim 1) *generalia de pactis hominum extra rem publicam viuentium principia sunt praemittenda*; 2) *iura et obligationes personales quae ex pactis oriuntur, pro pactorum diuersitate, recenseri debent*; 3) *de acquisitione, amissione, persecutione et conseruatione iurium et obligationum huius generis agendum.*

(A)

GENERALIA DE PACTIS PRINCIPIA.

§. 638.

Generalia de hominum extra rem publicam viuentium pactis principia, commode reduci possunt ad has, quae sequuntur, doctrinas, de: 1) *pactorum definitione et variis eorum diuisionibus*; 2) *subiecto et obiecto pactorum*; 3) *plurium pactorum communibus*,

T I T. I.

DE

PACTORVM DEFINITIONE ET VARIIS EORVM DIVISIONIBVS.

§. 639.

Cum de pacti definitione ex dictis §. 150. iam constet, statim ad diuisiones pactorum progredi licet. Diuiduntur vero pacta 1) in *vera et praesumpta*

sumta seu quasi pacta, prout vel ab vtraque parte consensus verus adest, vel ab vna parte consensus verus, ab altera vero consensus praesumptus. Verum pactum iterum duplex est vel *expressum*, vel *tacitum*, pro hac consensus veridiuersitate (§. 53.).

§. 640.

Quum consensus praesumptus sit etiam consensus (§. 53.), nec ex notione pacti demonstrari possit, consensum ad pactum requisitum praecise ab vtraque parte verum esse debere (§. 150.) *pactorum diuisio in vera et quasi pacta legibus naturalibus non repugnat*. Alia vero quaestio est, an haec diuisio sit otiosa? de qua infra.

§. 641.

Diuiduntur pacta II) in *obligatoria*, *liberatoria* et *mixta*. Licet enim omne pactum obliget promissorem ad prestandum quod promisit, id quod promisit tamen in eo differt, quod, vel efficiat nouam obligationem induci, vel anteriorem tolli, vel vtrumque simul fieri, indeque in primo casu *obligatoria*, in secundo *liberatoria*, in tertio *mixta* pacta sunt.

§. 642.

Sunt pacta III) vel *principalia*, vel *minus principalia*, prout se referunt ad aliud pactum, vel non. Minus principalia pacta abeunt in pacta *praeparatoria*, quae futuro pacto conciliando inferuiunt, et *adiecta*, quae praesens pactum magis determinant: *illa itaque ad pactum principale ita se referunt ut per ea existentia facilitetur, haec ita ut per ea futurae lites praecaueantur*.

§. 643.

§. 643.

Progredior IV) ad diuisionem pactorum in *simplicia*, et *composita*, quorum haec sunt vnum pactum, quod varia in se diuersa pacta continet; illa non.

§. 644.

Dantur V) pacta *unilateralia* et *bilateralia*. Ex his vterque contrahentium, ex illis non nisi vnus contrahentium, obligatur. Posteriora subdividi solent in *aequalia*, et *inaequalia*, prout vel vterque contrahentium statim ab initio obligatus est, vel vnus tantum ab initio obligatus est, ex post vero et alter obligatus fit. At, si dicendum quod res est, licet fieri possit, dum vnus contrahentium ab initio tantum obligatus fuit, alterum ex postfacto etiam obligatum fieri, haec obligatio tamen ex pacto, postquam pactum iam in initum est, et vnus se per illud tantum obligauit, non oritur, indeque potius dicendum hanc obligationem immediate ex legibus oriri. Pacta *bilateralia* *aequalia*, qualia proprie loquendo omnia sunt, vero in *diremtoria* et *communicatoria* subdividenda, prout vel separata vtriusque pacifcentium, vel communis eorum vtilitas, intenditur.

§. 645.

Magnam cum hac modo explicata diuisione similitudinem habet VI) diuisio pactorum in *benefica* et *onerosa*. Dicuntur vero pacta tum *benefica*, si ab vna parte tantum promissio fit, *onerosa* vero, si ab vtraque parte promissio fit, sicque *onerosa per promissionem et repromissionem* inveniuntur.

§. 646.

§. 646.

Omnia pacta unilateralia sunt benefica, et omnia pacta bilateralia aequalia sunt onerosa. Per §. 644 et praec. Nisi itaque pacta bilateralia inaequalia admittere vis, haec diuisio cum priori coincidit.

§. 647.

Pacta etiam VII in pacta re inita siue realia, et sine re inita, seu consensualia, diuidi possunt. Sunt enim inter ea talia, quae sine actuali quadam praestatione concipi nequeunt, quae re inita, et talia, quae sine actuali quadam praestatione concipi possunt, quae sine re inita, dici possunt.

§. 648.

Vltima pactorum diuisio est quod VIII) in realia et personalia diuidantur. Realia sunt, si obligatio et ius ex iis transeunt in heredes; personalia, si non. In dubio tamen omnia pacta praesumuntur personalia.

TIT. II.

DE

SVBIECTO ET OBIECTO;
PACTORVM.

§. 649.

Subiectum pactorum, sunt ii qui acceptant et promittunt, seu paciscentes. Requiritur vero ad habilitatem paciscentium, si discesseris a quasi pactis, 1) quoad eos qui promittendo se obligant, a) suae rationis usum, tam in genere, quam in specie tempore pacti initi, habere; b) animi sui sensa vel per verba, vel alia signa declarare posse; c) sibi relictos esse
(Syst. Iur. Nat.) Q in eo,

in eo, ut aliis se obligare possint; 2) quoad eos vero qui acceptando acquirunt, primum et secundum requisitum itidem quidem adesse debet, non vero tertium. Exinde, quod pactis veris insit voluntatis declaratio, tam a parte promittentis, quam acceptantis, fuit primum et secundum requisitum ab utraque parte paciscentium adesse debere. Cur vero tertium ad promittentem restrictum sit, inde patet, quoniam acceptans se non obligat.

§. 650.

Si inhabilis ad promittendum, promittit habili acceptanti, pactum non valet. Si vero habilis promittit, et inhabilis ad promittendum, ast ad acceptandum habilis, acceptat, pactum subsistit. Prout prius per se patet, ita posterius inde fuit, quod inhabilitas ad promittendum pacti validitati obstare nequeat, si inhabilis non promittit sed acceptat.

§. 651.

Si ergo in pacto bilateralis paciscentium unus est ad promittendum inhabilis, alter habilis, pactum subsistit quoad promissionem ab habili, non vero quoad promissionem ab inhabili factam, diciturque tale pactum claudicans pactum.

§. 652.

Obiectum pacti, dicitur id ad quod praestandum per promissionem promissor se obligat, estque vel res, vel nudum factum. Quoad res, vel res promittitur cum omni in eam iure, vel res retento quodam iure, vel ius retenta re, vel res earumque iura a pluribus secum inuicem communicantur.

nicantur. Quoad nudum factum promissor vel ad committendum, vel ad omittendum, vel ad patiendum se obligat (§. 51.).

§. 653.

Ratione obiecti ad pactorum validitatem in genere requiritur: 1) possibile esse tam physice, quam moraliter, praestari a promissore, ad quod praestandum se obligat; 2) obiectum pacti esse determinatum vel per se, vel per relationem ad aliud, tumque perinde esse, siue ab incerto euentu suspensum, an et quid praestandum, siue non, sitque, quoad res ea siue res sperata, siue simplex spes, siue res simpliciter sic dicta. Ad 1) vid. §. 171. Ad 2) quoniam, si plane determinatum non est obiectum pacti, promissor praestare potest quod vult, sicque idem sit acsi nihil promissum.

§. 654.

Hinc fluit 1) *pacta indiscreta*, quo nomine veniunt pacta quorum obiectum plane non determinatum, *non valere, nisi adsit ex quo determinationem accipere possit promissio, licet ipsi paciscentes eam non determinauerint.* E contra vero 2) *pacta aleam continentia*, si nimirum super incerto euentu conuenitur, vt eodem vtrinque stetur, *valere.*

§. 655.

Praeter paciscentes ipsos, hic etiam tertius considerandus est, et quidem triplici modo, dum quaeritur; 1) *an tertius ex nostro pacto ius acquirere possit?* 2) *an tertius ex nostro pacto obligatus fieri possit?* 3) *an in tertii arbitrium conferri possit*

Q 2

possit pactum? Respondeo ad quaestionem primam: si tu mihi promittis quod tertio aliquid praestare velis et ego hanc promissionem accepto, vel mihi commisit tertius hoc negotium suo nomine expediendum, vel non. In priori casu, tertius statim facta a me acceptatione ius quaesitum habet ex hoc pacto. In posteriori casu aut tertius nondum declaravit, aut iam declaravit, an acceptare velit, vel non. Si tertius nondum declaravit an acceptare velit, vel non, ego quidem ex tali pacto ius quaesitum habeo, non vero tertius, unde ego tertio infcio et invito ius illud remittere possum. Si vero tertius iam declaravit an acceptare velit promissionem, vel non, tum si acceptavit, ius quaesitum habet ex tali pacto, ita, ut meum ius quaesitum nunc cesset, tum vero si acceptare non vult tertius, ius non acquirit ex tali pacto et meum ius quaesitum evanescit cum toto negotio. Ex ipsis hypothesebus de veritate propositionis facile constabit, modo notetur in dictis casibus evanescere ius quaesitum promissarii, quoniam non res eius, sed tertii, agitur. Ad secundam quaestionem responsio sit haec: si quis promittit tertium tibi aliquid praestare, tuque hanc promissionem acceptas, aut tertius promissori hoc commisit, aut non, tumque in ultimo casu, aut tertii accedit ratihabitio, aut non. Si tertius commisit, aut ratihabet, tibi ex hoc pacto est obligatus, si vero mihi nec commisit, nec ratihabet tertius, tibi ex hoc pacto obligatus non est. In omni casu tamen ipse promissor tibi obligatus est, ut omni modo efficere studeat tertium praestare quod promissum est. Et haec propositio quoad tertium ipsum

ipsum ex ipsis hypothefibus adiectis facile deduci potest. Quod vero de ipsius promifforis obligatione dictum, inde patet, quoniam haec promiffio in fua potestate eif catonus quatenus proprium fuum factum concernit. Quod attinet tertiam quaestionem: *fi tertius arbitratur pactum fubfiftit, fi non vult arbitrari, euaneſcit.* Est enim tertium arbitrari hic inftar conditionis fufpenſiuae.

IVST. HENN. BOEHMER *de iure ex pacto tertii quaefiro. cap. 1. Hal. 1735. et in EIVS Exercit. ad Pand. T. II. p. 256. feqq.*

T I T. III.

COMMVNIA PACTORVM

§. 656.

Varia funt quae ad omnium, faltem plurium pactorum, communia referri poffunt, quae itaque, cum praecife ad doctriam de hac feu illa pactorum ſpecie non pertineant, hic praemit-tenda funt.

§. 657.

Huc referri poffunt I) *adiectioes* quae, prout actibus iuridicis in genere, ita et pactis addi ſolent, veluti *conditio, dies, modus, caufa et demonſtratio* (§ 152 feqq.). De quorum effectu quoad pacta hic agendum.

§. 658.

Si pacto ineſt *conditio impoſſibilis*, quae ſemper eſt *fufpenſiua*, quando eſt *aſſirmatiua*, *pactum eſt inualidum*, quoniam ſtatim patet iocari promiſſorem: quando vero *negatiua eſt*, *validitati eius*

Q 3

non

non obstat, nec suspendit, quoniam non potest non eam impleri et statim constat impleri. Per §. 154.

§. 659.

Si pacto inest conditio possibilis et quidem suspensiva, quamdiu ea pendet, ius ad id quod promissum, est vel ius futurum, vel ius praesens quidem, aut incompletum, prout conditio vel ius ipsum, vel iuris exercitium concernit. Si existit, ius ex pacto fit, vel ius quaesitum seu praesens, vel ius praesens completum, pro dicta casuum diuersitate. Si vero deficit, vel ius futurum quod aderat euanescit seu extinguitur, vel ius praesens incompletum in eundem statum redigitur ut nunquam completum fiat, pro dicta casuum diuersitate. Per §. 154 et 237.

§. 660.

Si pacto inest conditio possibilis et quidem resoluitiva, quamdiu ea pendet, ius ad id quod promissum quidem praesens ius est, aut temporarium. Si existit, ius haecenus temporarium euanescit. Si vero deficit, ius temporarium transit in ius perpetuum. Per §. 154 et 237.

§. 661.

Sequitur diei adiectio pacto facta, quae, quatenus dies est instar conditionis (§. 155.) idem operatur quod conditio operatur. Quatenus vero dies instar conditionis non est, hicque dies talis est a cuius existentia tantum implementum pacti dependet (§. cit.), talis dies nihil aliud operatur, quam demum eo veniente ius ex pacto exerceri et obligationis expletionem postulari posse. Hincque in hoc casu valet regula: dies non remoratur obligationem.

§. 662.

§. 662.

Quod attinet *modum, causam et demonstrationem*, facile ex ipsis definitionibus harum adiectionum §. 153. obuiis patet: 1) *modum adiectum pactum non nisi eatenus alterare, quod implendus sit ab eo cui adiectus, sicque acquirens per pactum, de eo quod ex pacto acquisiuit, libere disponere non possit;* 2) *demonstrationem et causam tantum propter maiorem certitudinem dispositioni adiici, sicque, licet sint falsae, pactum tamen subsistere, modo aliunde constet de certitudine voluntatis, nec appareat errorem subesse, in quo ultimo casu infra de errore dicenda hic locum habent.*

§. 663.

Sequitur II) *praestatio damni dolosi, culpae et casualis occasione pacti dati.* Vbi vero *simpliciter obtinent ea quae de iure indemnitate §. 294 seqq. dicta sunt, et secundum ius naturae inter damnum occasione pacti datum, et ita non datum, nulla est differentia.*

§. 664.

Ad communia plurium pactorum referri debent III) *ea quae efficiunt voluntatem paciscentium vel in totum, vel in tantum, cessare, qualia sunt ignorantia, error et dolus contemplatione eius qui dolo inductus est ad paciscendum.*

§. 665.

Quodsi itaque alter paciscentium dolo inductus ad paciscendum, hic dolus, vel talis est per quem quis inductus ut paciscatur, qui dicitur *causam dans*, vel talis per quem quis inductus ad ita paciscen-

paciscendum, prout pactus est; qui dicitur *incidens*. In priori casu totum pactum corrumpit, siue alter paciscentium, siue tertius, dolum commiserit, In posteriori casu pactum corrumpit, quatenus dolo incidit, quatenus non, subsistit, siue iterum dolo sit dolo alterius paciscentium, siue tertii. Dolo inductus enim errat et errantis non est voluntas. §. 157. Ergo §. 150.

§. 666.

Ignorantiam et errorem quod attinet, aut uterque paciscentium errat, aut saltem unus eorum. Si prius, pactum est inualidum in totum, si est causam dans, in tantum, seu quatenus incidit, si est incidens error. Si posterius, quando unus scit errare alterum idem valet quod de dolo §. 665. dictum. Quando vero alter hoc ignorat, aut error est defectus rectitudinis actionis vincibilis, et pactum valet non obstante hoc errore, aut invincibilis, et pactum est inualidum in totum, si est causa dans, in tantum, seu quatenus incidit, si est incidens error. Errantis enim non est voluntas §. 157. Ergo §. 150.

NIC. HIER. GUNDLING von der schweren Lehre von dem Irrthum in der Rechtsgelahrtheit. In Gundlingianis P. 33.

§. 667.

Porro iis, quae communia pactorum sunt, accenseri possunt IV) ea quae libertatem in paciscendo minuunt vel tollunt, veluti metus, ira alique affectus. (§. 158.).

§. 668.

§. 668.

Per metum pactorum validitati nihil decedit, nisi sit metus 1) illatus; 2) iniustus; 3) non vanus. In hoc casu enim, non solum tum, si ab altero paciscentium illatus est, sed et tum, si est a tertio, altero paciscentium ignorante, incussus, pactum reddit inualidum. Per §. 158.

IVST. HENN. BÖEHMER *de exceptione metus iniusti in statu naturali et civili.* Halae 1720.

NIC. HIER. GÜNDLING *de efficientia metus etc.* Halae 1711. et in EIVS *Exercit. acad.* Tom. II n. 2.

IO. CHRIST. RVDOLPH *de effectu metus in pactis et contractibus.* Erlangae 1762.

§. 669.

Quod attinet iram aliumve affectum, in quo vnus alterue paciscentium tempore pacti initi constitutus fuit, non nisi tum inde oritur pacti inualiditas, si is, qui in affectu constitutus, sui non conscius fuit. Per §. 159.

§. 670.

Progredior V) ad clausulam rebus sic stantibus, quae, si pacto inest, omnino efficit pactum corruere, si res non stant, prout stabant, tempore initi pacti. Ast praecipua quaestio, quae huc pertinet, est: an omnibus pactis tacite insit haec clausula? ad quam respondeo: tum denuum eam pactis tacite inesse, si paciscentes, mutationem post pactum initum ortam, praevidere non potuerunt, et tamen, si praevidissent, pactum initum non esse, certissimum est. Tum enim absque paciscentium culpa cessat eorum voluntas.

GEOR. PHILIP. KOPP *de clausula rebus sic stantibus secundum ius tum naturale, tum civile.* Marb. 1750.

§. 671.

Quoad VI) *simulationem in pactis* notandum, si simulantur praeter simulatum pactum aliud non ineunt, nihil agunt. Si aliud pactum ineunt, illud, non vero simulatum pactum, valet inter paciscentes. Per §. 159. Respectu tertii vero, qui per simulationem damnum sentit, hoc damnum est *damnum dolo datum*, hincque obtinent quae de hoc damno valent.

§. 672.

Porro huc pertinet VII) *evictionis praestatio*. Est vero *evictionis praestatio* indemnitas praestatio, si tertius iure suo usus est, cum alter paciscentium in alterum plus iuris transferre voluit, quam ipse habuit.

§. 673.

Ad *evictionis praestationem* requiritur 1) *alterum paciscentium in alterum plus iuris transferre voluisse quam ipse habuit*; 2) *tertium iure suo esse usum*; 3) *inde oriri damnum et interesse*. His positis requisitis itaque *evictio* est praestanda, ab eo qui plus iuris transferre voluit, quam ipse habuit, siue pactum sit onerosum, siue beneficium. Primum et secundum requisitum fluunt ex definitione §. praec. Tertium itidem. Quod vero *evictio* praestanda, et inter onerosum et beneficium pactum non distinguendum sit, inde probandum, quoniam ex pacto oritur ius perfectum ad praestandum promissum, et damnum ex *evictione* ortum inde est, quoniam

quoniam promissor promissionem non impleuit, sicque damnum dolosum vel culposum est quod praestandum (§. 298.).

ERN. RVD. BRÄNNEISEN *de praestatione euictionis in cessione nominis secundum principia iuris naturae et romani.* Halae 1696.

§. 674.

Ad communia pactorum pertinet VIII) praestatio indemnitas propter dationem rei vitiosae. Dicitur vero res vitiosa, si talis non est, qualis esse debet. Qualis vero res esse debeat, aut ex rei natura, aut ex dantis declaratione aestimandum est.

§. 675.

Praestatio indemnitas propter dationem rei vitiosae, et euictionis praestatio, in eo differunt quod, licet in utroque casu implementum sit secutum, pactum tamen non legitime impletum fit, et quidem in priori casu ideo, quoniam promissor plus iuris, quam ipse habet, transferre voluit, in posteriori vero ideo, quoniam res est vitiosa. Per comparationem definitionum (§. 674. 672.).

§. 676.

Si quis per pactum se obligauit quod rem quandam dare velit, deditque eam, aut vitiosa est, tum, si pactum sit onerosum, siue beneficium, praestatio indemnitas propter rei vitiosae dationem locum habet, si vitium iam adfuit tempore dationis, idque visibile non fuit, quod secus si visibile fuit, vel tempore dationis non adfuit. Ipsa praestatio indemnitas vero fit duplici modo, vel per redhibitionem

rei

rei vitiosae a parte accipientis, et eius quod pro re vitiosa acceptum restitutionem, a parte eius qui dedit rem vitiosam, vel per restitutionem eius quod acceptum a parte dantis in tantum, in quantum res, propter vitium quod habet, minoris pretii est. Prior modus locum habet, si res ita vitiosa est ut nullum praestet usum, posterior vero, si usum quidem praestat, est non talem, qualem praestaret, si vitiosa non esset. Demonstratio ad tria redit 1) nec hic inter pacta onerosa et benefica distinguendum esse, quod patet per demonstrationem §. 673 adiectam; 2) vitium iam adfuisse tempore dationis, nec id visibile esse, quod inde fluit, quoniam, quoad prius, si post dationem oritur, promissionem tamen implevit promissor, quoad posterius, si vitium visibile est, damnum sua culpa sentit accipiens (§. 298.); 3) restitutionem damni diverso modo fieri pro casuum diuersitate, quod ex ipsa notione indemnitate (§. 297.) facile patet.

§. 677.

Sequitur IX) *Arrha*, quo nomine venit quod vel in signum pacis iniri, vel ea lege, ut sub eius dispendio a pacto recedere liceat, datum est. Licet eam in priori casu *probatoriam*, in posteriori vero, *liberatoriam* arrham, appellare.

§. 678.

Arrhae probatoriae datio non inuoluit pactum, sed est actus qui de praesenti absoluitur, licet circa arrham pacta iniri possint. Per §, 150. 146.

§. 679.

§. 679.

Si arrha simpliciter data postquam pactum initum est, hoc est, de arrha ipsa nihil conuentum, arrha probatoria est, eaque circa pactum ipsum nihil mutat, sed faciliat tantum probationem pactum esse initum, nec in nudis tractatibus substituisse paciscentes. Per §. 677

§. 680.

Si, pacto inito, aliquod datur ita ut accedat pactum, vi cuius sub arrhae dispendio a pacto recedere licet, arrha est arrha liberatoria. Per §. 677. Quum itaque haec arrha semper per pactum constituitur, de ea infra in doctrina de pactis pluribus agendum.

§. 681.

Si data arrha probatoria pacti implementum sequitur, ea, nisi aliter conuentum, restituenda est, aut in id, quod dans arrham praestare debet, imputandum. Si vero pacti implementum non sequitur, itidem quidem arrha restituenda, ast potest tamen is qui arrham accepit, si propter non sequutum implementum dans ei obligatus est, ius retentionis exercere quoad arrham. Nam in utroque casu probatio, pactum esse initum, hincque arrhae probatoriae finis, cessat (§. 677.). Quoad ius retentionis vid. §. 389.

§. 682.

Ad communia pactorum X) referri possunt generales quaedam doctrinae quae rerum valorem in respectu ad pacta respiciunt. Quid sit rerum valor, eumque vel pretium, vel mercedem esse,

et

et mercedem in *mercedem in specie sic dictam* et *usuras* abire, ex dictis §. 127. constat. Hic itaque addenda sunt de valore eiusque speciebus generalia quaedam principia, in usum doctrinae de pactis.

§. 683.

Aestimare est valorem determinare, fitque aestimatio ex duplici fine, vel *venditionis*, vel *taxationis* causa, prout, vel ideo fit, ut eius, cui rem nostram damus, arbitrio committamus an rem eandem restituere, an vero eius valorem per aestimationem determinatum solvere velit, vel ideo, ut, si rem ea lege, ut eadem illa restituatur, datam restitui impossibile sit, in subsidium valor per aestimationem determinatus solvatur.

§. 684.

Hinc fluit: *eum cui res data facta eius aestimatione venditionis gratia, de ea tanquam de re sua disponere posse, non vero si aestimatio tantum taxationis gratia facta.*

§. 685.

Honorarium dicitur, quicquid datur vel remunerandi animo ob praestationem quandam gratuitam, vel ob praestationem quandam pecunia non aestimabilem. Hinc patet: 1) *honorarium prioris generis posse esse mercedem, nunquam vero honorarium posterioris generis mercedem esse* (§. 127.). 2) *Honorarium prioris generis non mutare naturam pacti gratuiti, omnino vero honorarium posterioris generis, si ad illud dandum adest obligatio perfecta.*

§. 686.

§. 686.

Laesio in valore fieri dicitur, si in pactis onerosis aequalibus, valor eius quod praestatur ab vna parte, non est aequalis valori eius quod praestatur ab altera parte.

§. 687.

Si laesio in valore facta, aut laesus scit inaequalitatem adesse, aut non. Si prius, laesione non obstante, pactum validum est. Si posterius laesus a pacto quidem recedere nequit, ast tamen laesio, etiam si sit minima, est emendanda, quod fit, dum in lucro haerens restituit quod aequalitatem excedit. Prius ideo, quoniam volenti non fit iniuria, obtinet. Posterius ideo, quoniam, si laesus nesciuit inaequalitatem, voluit aequalitatem obseruari, sicque laesio quidem emendanda, ast tamen a pacto ideo recedere nequit, quoniam, laesione emendata, habet quod vult.

ERNST TENTZEL *de laesione in contractu emptionis venditionis iure naturae plane prohibita.* Erford 1727.

(B)

DE IVRIBVS EX PACTIS.

§. 688.

Iura ex pactis partim in se considerari et distincte recenserentur debent, partim de iurium huius generis acquisitione, amissione, conseruatione et persecutione agendum.

(a) DE

(a)

DE IVRIBVS EX PACTIS IN SE
SPECTATIS.

§. 689.

Iura ex pactis, quibus semper respondent obligationes ex iis, ad certas species reduci magis commode nequeunt, quam secundum species pactorum. Vnde nunc, secundum specierum pactorum diuersitatem, species iurium ex pactis pertractandae.

T I T. I.

D E

IVRIBVS EX PACTIS VERIS,
SIMPLICIBVS, OBLIGATORIIS
PRINCIPALIBVS, RE INITIS.

§. 690.

Pacta huius generis sunt, sub his generalibus formulis comprehensa pacta; 1) *do ut des*; 2) *do ut facias*; 3) *facio ut facias*; 4) *facio ut des*.

§. 691.

Pactum do ut des est pactum, quo, re actu data ab vna parte, ab altera parte accipiens promittit se vicissim aliquid dare velle. Est itaque, cum rem ab vna parte datam esse requiratur, *pactum re initum* (§. 647.), et, cum accipiens tantum promittat, *unilaterale* (§. 644.).

§. 692.

Ex innumeris pactorum speciebus sub hac formula generali comprehensis, dantur quae per terminum technicum receptum ab aliis distingui possunt,

possunt, cum quoad alia talis desit. Ad pacta prioris generis pertinent 1) *mutuum*; 2) *commodatum*; 3) *pignus* et 4) *pactum permutatorium*, de quibus itaque sigillatim, praemissis iis quae generatim de pacto dos ut des notanda sunt, agendum.

§. 693.

Si quis promittit se velle mihi aliquid dare, et ego vicissim promitto quod ei aliquid dare velim, pactum non est pactum do ut des. Hic enim a nulla parte actu aliquid datum est. Ergo §. 691.

§. 691.

Actus quo ego de praesenti aliquid do, et alter vicissim de praesenti aliquid dat, non est pactum do ut des, sed est actus qui de praesenti absoluitur a pacto distinguendus. Hic enim a nulla parte aliquid promittitur. Ergo §. 691 146.

§. 695.

Ex pacto do ut des, dans nunquam, accipiens semper, obligatus fit ad dandum quod se dare velle promisit, estque id quod vel dans dat, vel accipiens dare promittit, vel res ipsa, siue simpliciter ut res considerata, siue ut valor eius quod accepit; ve rei usus; vel rei possessio. Prius inde patet quoniam dans nihil promittit, ubi vero nulla promissio ibi nulla obligatio ex pacto est, per pacti definitionem (§. 150). Posterius per se patet.

§. 696.

Haec sufficiant de pacto do ut des in genere. Quod attinet in specie 1) *mutuum*, illud est pactum
(Syst. Iur. Nat.) R quo,

quo, data re ad usum talem per quem consumitur, accipiens promittit rei, cum accepta eiusdem qualitatis et quantitatis, dationem.

§. 697.

Licet rem suam mutuo dans, immediate non nisi hoc intendat alterum re sua uti, mediate tamen vult rem mutuo datam eius fieri cui eam mutuo dedit. Unde mutuum omnino alienationem rei mutuo datae inuoluit. Id quod inde fluit, quoniam usus, quem mutuo dans concedit, talis est per quem res consumitur (§. praec.).

§. 698.

Ex mutuo mutuans acquirit ius personale a mutuuario postulandi rei suae ita factam dationem, ut ratione mutuantis perinde sit, ac si res nunquam mutuo data esset, cui iuri respondet in mutuuario obligatio. Per definitionem inutui (§. 696.).

§. 699.

Sequitur II) *commodatum* quod est pactum quo, data re ad certum usum gratuitum per quem non consumitur, accipiens promittit eiusdem rei finito usu restitutionem.

§. 700.

Commodatum itaque non inuoluit alienationem, et ex hoc pacto acquirit commodans ius personale, finito usu concesso, rei eiusdem restitutionem postulandi, cui iuri respondet in commodatario obligatio.

§. 701.

Progredior III) ad *pignus* seu pactum *pignoratitium*, quod est pactum quo, data rei possessione iuris

ne iuris pignoris in specie sic dicti causa, accipiens rei eiusdem restitutionem promittit.

§ 702.

Pactio pignoratitio inito itaque, inter ipsum ius pignoris et ius ex pacto pignoratitio distinguendum est. Prius supra §. 606. seqq. explicatum est, nec ex hoc pacto oritur. Posterius vero est ius personale debitoris, postulandi a creditore, ut debito cessante rem eandem, quam accepit, restituat, cui iuri respondet in creditore obligatio.

§. 703.

Pertinet huc IV) *pactum permutatorium*, ab ipsa permutatione, tanquam actu qui de praesenti absoluitur, diuersum. Est vero illud pactum quo, actu data re ipsa ab vna parte, accipiens ab altera parte, rei sub eodem genere cum data comprehensae dationem, promittit.

§. 704.

Pactum permutatorium itaque inuoluit alienationem, et ex hoc pacto acquirit dans ius personale ab accipiente postulandi ut rem promissam det, cui iuri respondet in accipiente obligatio.

§ 705.

Praeter pactum *do ut des*, et hic de pacto *do ut facias* agendum (§. 690.), quod est pactum, quo, re actu data ab vna parte, accipiens ab altera parte promittit se vicissim aliquid facere velle. Est itaque et hoc pactum ex dictis §. 691. rationibus reale et unilaterale.

§. 706.

Quae de pacto do ut des supra §. 693. et 694. dicta sunt, valent etiam mutatis mutandis de hoc pacto. Ex iisdem rationibus.

§. 707.

Vnica datur praeterea species pacti do ut facias quae speciale nomen habet, nimirum *depositum*, quod est pactum quo, actu data re ab vna parte ad custodiam, alter promittit quod eam gratis praestare et rem restituere velit.

§. 708.

Ex deposito ergo deponens acquirit ius rei depositae custodiam, eaque finita, restitutionem postulandi a depositario, cui iuri respondet in depositario obligatio.

§. 709.

Quae supersunt pacta realia, nimirum pactum *facio ut facias*, ut et pactum *facio ut des* (§. 690.), quorum hoc est pactum quo, facto quodam ab vna parte actu praestito, alter a sua parte vicissim facti cuiusdam praestationem promittit; illud vero pactum quo, facto quodam ab vna parte actu praestito, alter a sua parte vicissim promittit quod aliquid dare velit, nec sub se continent species quae speciale nomen habent, nec adsunt specialia de his pactis notanda.

§. 710.

Caeterum de pactis re initis in genere adhuc notandum, quod, licet ex iis semper non nisi unus obligetur, non desint tamen obligationes immediatae.

quae

quae occasione horum pactorum oriuntur, et tenent eum qui actu dedit vel fecit. Per §. 203.

T I T. II.

D E

IVRIBVS EX PACTIS SIMPLICIBVS
OBLIGATORIIS PRINCIPALIBVS
SINE RE INITIS.

§. 711.

Pacta quae sunt huius generis infinitis modis variant, reduci tamen possunt ad has classes, quod vel *vnilateralia*, vel *bilateralia* sint.

§. 712.

Pacta vnilateralia huius generis, quae per terminum technicum receptum ab aliis distingui possunt, sunt, 1) *pactum donationis inter viuos*; seu *donatio inter viuos*; 2) *pactum intercessorium*; 3) *mandatum*.

§. 713.

Donatio inter viuos pro pacto sumpta, seu *pactum donationis inter viuos*, opponitur donationi mortis causa (§. 151.), et est pactum, quo vnus promittit alteri eius, quod suum est, gratuitam translationem, ita, vt a morte sua obligatio non suspendatur.

§. 714.

Hinc fluit 1) *per donationem in hoc sensu sumptam dominium quidem non transferri, ast tamen implemento huius promissionis secuto, dominium translatum esse, licet traditio nondum sit facta, et ipsam donationem hanc non nisi ius personale operari postu-*

landi a donatore ut dominium transferat (§. 333.); 2) tam res corporales, quam incorporales, veluti seruitutes, per donationem promitti posse.

§. 715.

Pactum intercessorium dicitur, quo vnus alteri promittit expletionem obligationis tertii, quod si fit in subsidium, fideiussio seu constitutum debiti alieni, si principaliter, expromissio appellatur.

§. 716.

Licet itaque per pactum intercessorium vtrunque promittens se obliget ad expletionem obligationis tertii, in eo tamen differunt inter se fideiussio et expromissio, quod, in priori casu, tum demum expletio obligationis tertii fieri debeat a promissore, si a tertio non sit, in posteriori vero simpliciter.

§. 717.

Mandatum est pactum, quo vnus promittit alteri negotiorum suorum, sibi commissorum, gratuitam expeditionem.

§. 718.

Cum committere sit alterum sibi perfecte obligare ad aliquid suo nomine faciendum, ex hac notione, iuncto mandati conceptu, patet 1) per solam commendationem mandatum non contrahi (§. 107.); 2) mandatarium obligatum esse ex hoc pacto ad adimplendum mandatum, cui obligationi respondet in mandante ius.

§. 719.

Licet ex pactis sine re initis unilateralibus vnus pacifcentium tantum ius acquirat, alter tamen occasione

sione horum pactorum etiam immediate ex lege ius acquirere potest, si adest talis rerum status quem ius immediatum requirit. Per §. 644. et 203.

§. 720.

Sequuntur pacta sine re inita bilateralia (§. 644.), quae vel *diremptoria*, vel *communicatoria* (§. *cit.*) esse possunt.

§. 721.

Quae ex iis *diremptoria* sunt reduci possunt ad haec summa genera: 1) *pactum quo ab utraque parte res promittitur*; 2) *pactum quo ab utraque parte factum promittitur*; 3) *pactum quo a parte promittentis res, et a parte repromittentis factum, promittitur*; 4) *pactum quo a parte promittentis factum, a parte repromittentis res, promittitur.*

§. 722.

De his pactis in genere notandum, quod 1) *a pactis do ut des etc.* (§. 690.) *in eo differant, hic nullam actu iam factam praestationem adesse*; 2) *tum inita esse, si de utriusque consensu constat; perfecta, tum esse, si obiectum antea incertum certum factum; consummata vero, si ab utraque parte praestatio eius quod promissum accessit.*

§. 723.

Quod in specie attinet pacta, quibus ab utraque parte res promittitur, eo pertinent *emptio venditio; locatio conductio rerum et permutatio.*

§. 724.

Emptio venditio est pactum quo, ab vna parte res ipsa, ab altera vero eius pretium, per pecuniam

iam numeratam soluendum, promittitur. Estque, prout res quae venditur, vel est res quae iam existit et in venditoris potestate est, vel non, vel *emptio venditio simpliciter sic dicta*, vel non. In posteriori casu vero, vel *emptio venditio spei*, vel *emptio venditio rei speratae* est, prout res quae venditur vel simplex spes, vel res sperata est (§. 116. 117.).

§. 725.

Ex emptione venditione itaque obligatus est venditor ad dominii rei venditae translationem eiusque traditionem, emptor vero ad pretii promissi solutionem. Quibus obligationibus respondent in venditore et emptore iura (§. pracc.).

§. 726.

Locatio conductio rerum est pactum, quo usus rei ab vna parte, ab altera vero merces, per pecuniam numeratam soluenda, promittitur. Locatio conductio operarum vero est pactum quo operae ab vna parte, ab altera vero merces, per pecuniam numeratam soluenda, promittitur, eaque est vel locatio conductio operis, vel locatio conductio operarum in specie sic dicta, prout operae promissae, vel tales sunt, per quas promissor opus quoddam ex nostra materia facit, vel non. Si itaque conveniatur cum artifice, ut opus ex sua materia faciat, pretio in opus perfectum et consummatum constituto, pactum locatio conductio non est, sed emptio venditio rei exstiturae.

§. 727.

Ex locatione conductione itaque oritur a parte locatoris, tam obligatio promissum rei usum concedendi

et

et operas promissas praestandi, quam eius ius mercedem promissam postulandi. Unde per se patet quale ius, qualisque obligatio, ex hoc contractu ratione conductoris oriatur.

§. 728.

Permutatio pro pacto sumta, est pactum quo vnus promittit rem ipsam, et alter vicissim promittit rem ipsam aliam.

§. 729.

Differt itaque permutatio pro pacto sumta, a pacto permutatorio (§. 703.) in eo, quod in permutatione ab utraque parte promissio ipsius rei, in pacto permutatorio vero, ab vna parte res iam actu data, et ab altera tantum promissio fiat. Caeterum per se patet, in quo differant emptio venditio et locatio conductio a permutatione, quaeque iura et obligationes ex hoc pacto oriuntur.

§. 730.

Pacta sine re inita bilateralia diremptoria excipiunt communicatoria (§. 720.), quae vno nomine societas, scilicet bonorum, dicuntur, cui opponitur societas personarum, (§. 405.). Est vero societas bonorum, quae ab ipso condominio seu ipsa communione (§. 275.) distinguenda, pactum de rebus vel operis communicandis, id quod fit, vel communis lucri seu damni causa, vel non, et in priori casu speciatim negotiatoria societas appellatur.

§. 731.

Societatis negotiatoriae variae concipi possunt species, pro diversitate eius quod communicatur. Communicari enim possunt 1) *res ab utraque parte tantum*; 2) *facta ab utraque parte tantum*; 3) *res ab una parte tantum, et facta ab altera parte tantum*. Licet vero adhuc plures species concipi possint, reliquae tamen ad pacta composita, de quibus infra, commodius referri possunt.

§. 732.

Ex societate semper quidem oritur communio quaedam, at non semper ipsorum collatorum condominium per eam constituitur, sed vel usum tantum, vel et rem ipsam, communio afficit. Per definitionem (§. 730.).

§. 733.

Ex societate quilibet sociorum acquirit ius ab altero sociorum postulandi collationem eius quod se conferre velle promisit, et, si praecise negotiatoria est, lucri divisionem, cui iuri in uno sociorum, respondet obligatio in altero. Quodsi vero euentus intentioni in societate negotiatoria non respondet, sed adest damnum casuale, quilibet sociorum illud itidem ferre debet. Id quod itidem ex definitione societatis in genere et in specie negotiatoriae deducendum (§. 730.).

T I T. III.

D E

IVRIBVS EX PACTIS SIMPLICIBVS
OBLIGATORIIS MINVS PRINCIPALIBVS
PRAEPARATORIIS.

§. 734.

Praeparatoria pacta §. 642. sunt duplicis generis, dum per alia *pacta re inita* praeparantur, per alia vero *pacta sine re inita*.

§. 735.

Pactorum praeparatoriorum primi generis, tot dantur species, quod sunt pactorum re initorum principalium species; et, prout quaedam pactorum principalium re initorum specialia habent nomina, ita nec talia desunt quoad pacta praeparatoria, veluti *pactum de mutuando, commodando, oppignorando, deponendo, permutando, ex quarum implemento oriuntur pacta re inita quae praeparant*.

§. 736.

Pacta praeparatoria pactorum principalium re initorum, in eo differunt a pactis re initis ipsis, quod nulla hic accedat actualis praestatio, sicque sint sine re inita pacta. Per §. 647.

§. 737.

Quae de speciebus pactorum praeparatoriorum quoad pacta re inita dicta sunt §. 755. valent etiam de pactis praeparatoriis quoad pacta sine re inita, qualia sunt *pactum de emendo, vendendo,*

dendo, locando, conducendo, mandato suscipiendo, ineunda societate.

§. 738.

Pacta praeparatoria ad pacta sine re inita, differunt ab ipsis pactis principalibus quae praeparant, in eo, quod 1) in pactis praeparatoriis consensus in futurum pactum expresse concipiatur, quod in principalibus pactis secus est; 2) licet utrumque pactum sit pactum sine re initum, ad pacti principalis existentiam tamen, praeter pactum minus principale, adhuc nova promissio, a priori specie diversa requiratur, praesertim si per pactum praeparatorium consensus non nisi generaliter determinatus. Per §. 712-seqq. et 737.

T I T. IV.

D E

IVRIBVS EX PACTIS SIMPLICIBVS
OBLIGATORIIS MINVS PRINCIPALIBVS
A D I E C T I S.

§. 739.

Pacta adiecta in genere vel *confirmantia*, vel *adii-*
cientia, vel *detrahentia* pacta sunt: prout vel obligationem ex pacti, cui adiiuntur, natura venientem confirmant; vel nouam obligationem, ex pacti principalis cui adiiuntur natura non venientem, constituunt; vel obligationem, ex pacti principalis cui adiiuntur natura venientem, tollunt. Cum vero pacta detrahentia ad *liberatoria* pacta referri debeant, hic non nisi de iis quae *confirmantia* et *adiiicientia* sunt agendum.

§. 740.

§. 740.

Pactorum adiectorum huius generis infinitae dantur species, ex quibus praesertim notari merentur 1) *pactum usurarium*; 2) *pactum de redimendo, protimiseos*, et de *retrouendendo*; 3) *pactum anticbreticum*; 4) *pactum de praestanda euitione*.

§. 741.

Pactum usurarium est pactum, quo quis pro usu rei alienae, seu alteri debitaе, usuras promittit; vnde hoc pactum non mutuo solum, sed et aliis pactis, accedere potest, et efficit pactum cui adiicitur fieri onerosum pactum (§. 645.).

§. 742.

Pactum de redimendo est pactum, quo venditor emtori promittit, quod rem venditam ab emtore emere velit; *pactum de retrouendendo* est pactum, quo emtor venditori promittit, quod rem emptam venditori vendere velit; *pactum protimiseos* est pactum, quo emtor venditori promittit, quod, si aliquando rem emtam iterum vendat, venditori praeter aliis eam vendere velit. Haec pacta itaque tantum emtioni venditioni adiici possunt, suntque, ratione futurae emtionis venditionis, simul pacta praeparantia, sicque mixta ex adiectis et praeparatoriis pactis.

§. 743.

Ius protimiseos quod oritur ex pacto protimiseos, differt a iure retractus (§. 615.) in eo, quod sit ius personale, cum ius retractus sit ius in re, sicque

que inde non oriatur ius revocandi rem venditam a novo domino. Per §. 241.

§. 744.

Pactum anticreticum supra §. 607. definitum, non nisi pacto pignoris adici potest, et per illud creditor acquirit ius re oppignorati utendi. Per §. 607.

§. 745.

Pactum de praestanda evictione dicitur, quo quis alteri evictionis praestationem promittit, de cuius indole ex iis, quae de praestatione evictionis supra §. 672. seqq. dicta sunt, facile constat.

T I T. V.

DE

IVRIBVS EX PACTIS SIMPLICIBVS LIBERATORIIS ET MIXTIS.

§. 746.

Absolutis pactis simplicibus quae obligatoria sunt, sequuntur *liberatoria* et *mixta* (§. 641.).

§. 747.

Pacta liberatoria cum et sine re iniuncta esse possunt, nec sunt semper principalia, sed dantur inter ea quae sunt minus principalia, prout etiam vel unilateralia, vel bilateralia esse possunt. Naturae horum pactorum enim non repugnant hae pactorum divisiones.

§. 748.

Ex immuneris pactorum huius generis speciebus, pauca sunt quae speciale habent nomen, qualia

qualia sunt, quoad pacta liberatoria tantum, et quidem principalia, *pactum de non petendo* seu *pactum remissorium*; quoad minus principalia, *pactum resolutiuum*, cuius species sunt, *pactum arrhale*; *pactum commissorium*; *pactum additionis in diem*; *pactum displicentiae*.

§. 749.

Pactum de non petendo seu *pactum remissorium* dicitur, quo creditor promittit debitori iuris sui remissionem (§. 342.). *Differt itaque pactum remissorium a renunciatione in eo, quod renunciatus declarat iuris futuri abdicationem, remittens vero iuris praesentis abdicationem, et ad pactum remissorium acceptatio debitoris necessaria sit. Differt porro a donatione inter vivos in eo, quod donans eius, quod suum est, in alterum translationem promittat, id quod non fit a remittente, licet negari nequeat magnam esse inter eam et pactum de non petendo similitudinem.* Per §. 342. et 713.

§. 750.

Pactum dicitur *resolutiuum*, si paciscentes conditionem quandam resolutiuam pacto principali adiiciunt, quae conditio vel haec est: si implementum non sequitur, quo casu *pactum commissorium* seu *lex commissoria*; vel haec, si meliorem conditionem offerens inueniatur, quo casu *pactum additionis in diem*; vel haec, si datam arrham liberatoriam perdere velit dans, quo casu *pactum arrhale*; vel haec, si non amplius placet vni alteri-

ve

ve pactum subsistere, quo casu *pactum displicentiae* dicitur.

§. 751.

Pactum resolutivum est vel *resolutivum ex tunc*, si pactum retro resolvitur, quasi ab initio statim fuisset nullum; vel *resolutivum ex nunc*, si pactum resolvitur eo, quo conditio existit, tempore, ut ab eo demum habeatur pro nullo.

§. 752.

Ad pacta ex obligatoriis et liberatoriis mixta pertinent *novatio*, de qua supra (§. 215.), *transactio* et *compromissum*. Conveniunt vero transactio et compromissum in eo, quod sint species amicabilem compositionis, de qua infra in iurisprudencia practica agendum.

T I T. VI.

DE

IVRIBVS EX PACTIS COMPOSITIS.

§. 753.

Ordo tangit pacta composita seu mixta (§. 643.), quae vel *ex pactis principalibus et minus principalibus mixta sunt*, vel *ex variis pactis principalibus*. Praetereaque, vel *non nisi ex duobus pactis*, vel *ex pluribus mixta esse possunt* (§. cit.).

§. 754.

Ad pacta composita ex duobus pactis, quoad pacta *re inita*, pertinent omnia pacta quae comprehensa sub formulis generalibus supra §. 690. recensitis, quando eae miscentur, veluti, *pacta do ut des et facias; do et facio ut facias; facio ut des et facias;*

facias; do et facio ut facias, facio ut des et facias, do et facio ut des. Praeterea ex his pactis composita) *mutuum usurarium*, si mutuo adiectum est patitis quaedam specialia nomina habent, veluti; Etum *usurarium*; b) *hodemeria*, si pecunia ea lege in ipsam nauim creditur, vt fors pereat creditori, si nauis interierit, vel in locum destinatum non venerit, creditor autem lucrum conuentum capiat, si salua in portum venerit; c) *depositum irregulare*, si deposito adiectum pactum quo depositario vsus rei depositae permittitur, siue illud pactum sit expressum, siue tacitum, veluti si sola quantitas deposita; d) *pignus antichreticum*, si contractui pignoratitio pactum antichreticum adiectum

§. 755.

Ad pacta composita ex duobus pactis, quoad *pacta sine re inita*, pertinent a) *pactum ex emtione venditione et permutacione mixtum*, si in emtione venditione pretium conuentum, ex parte per pecuniam numeratam, ex parte per alias res, folvendum promittitur; b) *pactum sociatae*, si locacioni conductioni pecudum pactum adiectum, vi cuius conductor casum suscipit; c) *colonia partiaria*, si in rei frugiferae locacione conductione conuentum, loco mercedis, certam frugum partem, in natura praestari a conductore.

§. 756.

Pactorum compositorum, ex pluribus quam duobus pactis, exemplum est *cambium*, quod vocant
(Syst. Iur. Nat.) S cant

cant *trassatum*, quod est pactum quo datur alicui pecunia in hoc loco, ut is eandem alio in loco, si-ve danti, si-ve alii cuidam, solui curet, quippe quod *ab initio quidem simplex pactum do ut facias est inter soluentem in primo loco solutionis (Remittentem), et ibi accipientem (Trassantem);* *ast compositum fit, dum trassans alii in loco secundae solutionis committit solutionem suo nomine faciendam, is-que hoc alienum negotium sibi commissum suscipit, tum enim accedit inter trassantem, et eum cui solutio commissa (Trassatum), mandatum, inter hunc et eum cui in loco secundae solutionis solutio facienda (Praesentantem) vero, pactum quo solutio pecuniae a trassante iam promissae iterum promittitur. (§. 705. et 717.).*

§. 757.

Si definiendum est quid iustum pacto composito inito, illud resolvendum in simplicia pacta ex quibus compositum est, et, quatenus unum pactorum simplicium per alterum non alteratur, iura et obligationes quae ex pactis simplicibus, compositum pactum constituentibus, fluunt, locum habent. Vi definitionis pacti compositi (§. 643.).

T I T. VII.

D E

IVRIBVS EX QVASI PACTIS.

§. 758

Vltima pactorum species sigillatim euoluenda sunt quasi pacta (§. 639.), de quibus generatim notandum, quod, quoties vel promissio, vel pro-
missio-

missionis acceptatio praesumi potest, toties quasi pactum adsumi et ex eo obligatio deduci possit. Per definitionem quasi pactorum (§ 639).

§. 759.

Quasi pactum et pactum tacitum differunt inter se in eo, quod pactum tacitum per consensum tacitum ineatur, quasi pactum vero praesumpto consensu nitatur. Per §. 639.

§. 760.

Quoties quis immediate ex lege est obligatus, toties obligatio ad id praestandum ex quasi pacto deduci potest. Vi §. 639. et regulae secundae de consensu praesumpto (§. 55.). E contra, quoties quis immediate ex lege non est obligatus, ex praesumpto eius consensu obligatio deduci nequit. Tum enim regula secunda de consensu praesumpto non habet locum, immo prima obstat quo minus hic praesumptio locum habeat (l. c.). Hinc fluit: licet quasi pacta sint iuris naturalis (§. 640.), neutquam tamen opus esse ut in deducendis, iuribus et obligationibus naturalibus ad ea confugiamus, sicque diuisionem pactorum in pacta vera et quasi pacta esse otiosam.

CHRIST. ERID. SCHOTT Diff. sub titulo: *Consensus praesumptus cum quasi contractibus e iure naturae proscriptus.* Tubingae 1755.

(b)

DE ACQUISITIONE, AMISSIONE,
PERSECUTIONE ET CONSERVATIONE
IVRIVM EX PACTIS.

§. 761.

Ex dictis §. 688. constat nunc de *acquisitione, amissione, persecutione et conseruatione iurium ex pactis* agendum esse, quae themata hic sigillatim explicanda sunt.

T I T. I.

D E

ACQUISITIONE IVRIVM EX PACTIS.

§. 762.

Acquisitio iuris ex pacto, vel talis est quae fit, dum pactum initur, ab ipsis paciscentibus seu uno eorum, vel talis quo ius, quod alter per pactum acquisiuit, in nos transit.

§. 763.

Ad acquisitionem iuris ex pacto quae fit, dum pactum initur a paciscentibus vel uno eorum, non sufficit promissionem factam esse, sed accessisse iam acceptationem necesse est, ita ut, antequam ea facta, quaelibet promissio reuocari possit, cum ea facta haec reuocatio amplius fieri nequeat, nisi promittens sibi facultatem reuocandi r. seruauerit. Quod si uero promissionis acceptatio facta, nihil praeterea requiritur ad horum iurium acquisitionem, nisi vel aliter conuentum, vel pactum sit, pactum re initum, in quo ultimo casu aciu faciam praestationem praecessisse.

cessisse necesse est. Pactum enim est promissio acceptata (§. 150.), et pactum re initum sine actuali quadam praestatione concipi nequit (§. 47.).

§. 764.

Hinc fluit: 1) *non requirit ad acquisitionem iurium ex pactis pactum in scripturam esse redactum et a pacifcentibus subscriptum, nisi ita conuentum;* 2) *licet, si pactum est onerosum pactum, implementum eius a nulla parte sequutum, nihilominus adesse ius ex pacto.*

§. 765.

Fluit porro ex dictis §. 763. *promissione facta et acceptatione secuta, non requiri promittenti iam innotuisse acceptationem factam esse, nisi expresse declarauerit promissor quod, antequam acceptatio sibi innotuerit, obligatus esse nolit.*

§. 766.

Promissio eiusque acceptatio fieri possunt, vel ab ipsis pacifcentibus, vel a tertio cui hoc ab iis commissum, qui minister contrahendae obligationis dicitur, et in priori casu perinde est, siue inter praesentes viua voce, siue inter absentes per epistolam, promissio eiusque acceptatio fiat. Nulla enim allegari potest ratio, cur hic actus praecise in propria persona explicandus, et voluntatis declaratio tam viua voce, quam per epistolam fieri potest.

§. 767.

Si, vel per ministrum contrahendae obligationis, vel per epistolam, promissio fit, et promissario promissio facta aliunde innotescit, eius acceptatio pro-

mittentem non obligat. Tum enim per alium, qui non est minister contrahendae obligationis a nobis electus, promissionem fieri necesse est, ast talis nos obligare nequit.

§. 768.

Quod attinet acquisitionem iuris ex pacto, quae fit ira, ut ius quod alter ex pacto habet in nos transeat, per *occupationem*, *acceptationem delati iuris* et *praescriptionem mere translativam* (§. 329 seqq.) haec acquisitio fieri potest, nec hic specialia in applicatione ad haec iura obveniunt.

T I T. II.

DE

AMISSIIONE IVRIVM EX PACTIS.

§. 769.

Quoad amissionem iurium ex pactis notandum, eam fieri partim modis *generalibus* (§. 339. seqq.), partim modis huius generis *iuribus propriis*, de quibus hic tantum agendum.

§. 770.

Pertinet vero ad modos proprios I) *mutuus dissensus* seu *poenitentia bilateralis*, si nimirum pacto oneroso inito, ast implemento nondum secuto, ambo paciscentes in eo consentiunt, quod sibi amplius ex pacto obligati esse nolint. Si itaque *implemento pacti onerosi iam secuto*, *paciscentes consentiunt in redhibitionem eius quod unus ab altero accepit*, *novum potius pactum ineunt*, *nec mutuo dissensu dissolvi prius pactum dici potest.*

§. 771.

§. 771.

Huc porro referri debet II) *perfidia ab altero pacipientium commissa*, dum nimirum alter pacipientium obligationem suam ex pacto, per actionem commissiuam ei contrariam, violat. Hinc a perfidia differt *implementum non secutum*, si nimirum alter pacipientium omittit praestationem ex pacto debitam.

§. 772.

Si in pacto oneroso alter pacipientiam committit perfidiam, ius, quod ei ex pacto per perfidiam violato competit, cessat, et alter a sua parte ab obligatione liberatur. At, si tantum implementum non sequitur, altera pars pacipientium potius postulare debet implementum, quam statim a pacto recedere. Quodsi vero implementum sequi nequit, licet a pacto recedere, sicque tum, et propter implementum non secutum, cessat ius alterius ex pacto. Omne pactum onerosum enim continet tacitam conditionem resolutiuam, alterum pacto non contravenire (§. 645). Quod si nunc perfidia committitur, contrauentio facta, sicque nunc resolutiua conditio existit. Ergo §. 660. Si vero tantum implementum non sequitur, quamdiu sequi adhuc potest, deest contrauentio, sicque conditionem resolutiuam, quae tacite inest, existere, tum demum dici potest, si sequi non potest. Ergo tum demum a pacto recedere licet per §. 660.

§. 773.

Quod vero III) attinet *poenitentiam unilateralem in pactis*, ea, tum fieri dicitur, si vnus pacipientium

tium, altero invito, ad suum beneplacitum a pacto recedit, et de ea notandum hoc principium: *poenitentia unilateralis ius ex pacto tolli nequit, nisi*

- 1) *ita conuentum per pactum resolutiuum adiectum;*
- 2) *pactum est pactum re initum sub formula: do ut des, vel do ut facias, comprehensum, et alter a sua parte nondum dedit vel fecit, ita ut, danti tum competat electio, an implementum postulare, an vero statim poenitentiam exercere, et quod datum, tanquam datum ob causam causa non secuta, repetere velit vi iuris immediati.*

Regula inde patet, quod nemo ad suum beneplacitum ius alteri concessum tollere possit (§. 193.). Exceptio prima vero per se patet, et secunda inde fluit, quod dantis in tali pacto se per pactum non obligauerit alteri, bene vero accipiens (§. 691. 705.).

T I T. III.

DE CONSERVATIONE ET
PERSECUTIONE IURIVM
EX PACTIS.

§. 774.

Conseruatio iuris ex pacto, praeter modos generales (§. 350 seqq.), speciatim fieri potest per *pacti renouationem*, si de pacti, ad certum tempus initi, vltiori duratione paciscentes inter se conueniant, eaque vel *expresse*, vel *tacite*, fieri potest.

§. 775.

Quoad persecutionem iurium ex pactis hic speciatim notandum, *nonsolum, antequam persecutio*

*extio horum iurium fieri potest, tempus expletio-
nis obligationis existere debere, sed et, si pa-
ctum est onerosum, cum, qui ius ex eo persequi vult,
a sua parte pactum iam implevisse, necesse esse.*
Prout prius per se patet, ita postterius inde fluit,
quod omni pacto oneroso insit tacita conditio reso-
lutiua, alterum pacto a sua parte non contraveni-
re (§. 645.). Ergo §. 660.

SECTIO II..

DE IVRE PERSONARVM.

§. 776.

Absolutò iurè rerum, sequitur ius personarum,
(§. 539) quòd complectitur veritates itris
naturalis, quae certum hominum statum praesup-
ponunt (§. cit.), sicque *in iure personarum euslvi
debent iura et obligationes quae hominibus, non qua-
talibus, sed qua hoc vel illo statu praecitit, compe-
tunt.* Quae cum ita sint, secundum statuum ho-
minum, qui ad hanc partem iurisprudèntiae, in
qua versamur, referri possunt, diuersitatem, ius
personarum pertractandum, quae generatim eo
redit quòd sint vel *soeiales, vel non soeiales* status
(§. 537). Nec opus erit hic iura *in se spectata*;
et eorum *acquisitionem, amissionem, conseruationem*
atque *persecutionem*, sigillatim expendere, cum per
se pateat haec iura cum status acquiri, amitti et
conseruari. Quòd persecutionem vero non nisi
hoc singulare habent, quòd duplex controuersia
hic a se inuicem distinguenda, dum vel *ipse status*

in dubium vocatur, vel *ius et obligatio ex eo*, statu ipso agnito.

MEMBRUM I.

DE

STATIBVS NON SOCIALIBVS.

§. 777.

Non sociales status, vel per qualitates hominum physicas determinantur, vel non. In priori casu *naturales*, in posteriori vero *ciuiles* dicuntur. De naturalibus primo, dein et de ciuilibus agendum.

TIT. I.

DE

STATIBVS NON SOCIALIBVS
NATVRALIBVS.

§. 778.

Ad status non sociales naturales hominum referri potest 1) *status embryonum*. Sunt vero *embryones* nondum nati, qui, a matre iam concepti, adhuc in utero eius sunt.

§. 779.

Licet vulgo dici soleat: *nondum natorum nulla esse iura*, haec thesis tamen restringenda *ad nondum natos, qui nondum embryones sunt, quippe qui iura habere nequeunt; licet, quoad iura ex pacto et prouidentia maiorum, omnis actus uiuentium eatenus sit inualidus, quatenus impedit nondum natis, siue sint embryones, siue non, dum nascuntur deferrī illa, ita, prout primus constituens ea deferrī*
iis

is voluit. Nondum natis, qui sunt embryones, vero omnia officia absoluta debentur, quae in genere homo homini debet. Licet enim non entis nullae sint affectiones, embryonem tamen non ens esse, dici nequit, quippe qui potius homo est, nec dici potest officia absoluta, quae homo homini debet, ad homines extra uterum maternum viuentes restringenda esse. Caeterum, quae de iure ex pacto et providentia maiorum dicta sunt, inde fluunt, quoniam est ius usufructuarium (§. 245.) de quo disponere nequit is cui competit (§. cit.).

§. 780.

Ad status hominum naturales pertinet II) *status sexus*, licet pro sexus diuersitate homines, non nisi ratione educationis liberorum ab iis procreatorum, de quo infra, diuersis iuribus et obligationibus vtantur, et ne quidem defendi possit maiorem a foeminis, quam maribus, requiri castitatem. Praeter ea quae de educatione liberorum infra dicenda enim, ex eo, in quo diuersi sexus homines inter se differunt, differentia iurium et obligationum deduci nequit.

§. 781.

Ad status hominum naturales referri etiam debet III) *status aetatis*. Licet enim secundum ius naturae certi aetatis gradus, secundum quos homines diuersis iuribus et obligationibus vtuntur, definiri nequeant, *homines tamen qui in ea aetate adhuc sunt, in qua sanae rationis usus se nondum exerit, quoad actus voluntatis diuersis iuribus et obligationi-*

gationibus ab aliis hominibus, in hoc statu non constitutis, eatenus utuntur, quod ad eos incapaces sint, veluti ad pacta incunda. Voluntas enim ab intellectu dependet.

§. 782.

Sequitur IV) *status dementiae*, in quo est homo qui, licet adultus sit, usu sanæ rationis tamen est destitutus, de quo valet quod de statu ætatis §. præc. dictum. Siue enim ob ætatem, siue ob aliam causam, sanæ rationis usus desit, perinde est.

§. 783.

Et huc referri potest V) *status corpore vitiorum*, quales sunt omnes, quorum corpus tale non est, quale ordinarie esse solet. Pertinent itaque ad corpore vitiatos a) *defectu sensuum laborantes*, veluti muti, coeci, surdi etc. b) *ii quorum corpus quoad partes genitales vitiosum est*, veluti castrati, frigidi etc; c) *reliqui corpore vitiiati, vel quoad corpus in genere. vel quoad alias partes, præter organa sensoria et partes genitales*, veluti, nani, homines bicorporei, hæcípites etc. *Monstra* vero, quæ sunt partus humani, qui habent tale corpus cum quo anima humana in harmonia esse nequit, huc non pertinent, cum homines non sint.

§. 784.

Homines corpore vitiiati, si corporis vitium, nec sanæ rationis usum impedit, nec impedit quominus animi sui sensa declarare possint, nec obligationis expletionem impossibilem reddit, diuersis

fit iuribus et obligationibus ab aliis hominibus non utuntur. Quatenus vero defectus corporis 1) vsum sanæ rationis impedit, valet quod de dementibus dictum §. præc.; 2) impedit quo minus animi sui sensa declarare possit talis homo, nullum actum, qui voluntatis declarationem inuoluit, valide peragere potest; 3) obligationis cuiusdam expletionem impossibilem reddit, non solum talis homo non est obligatus, sed et, si promisit præstationem ei propter vitium corporis impossibilem per pactum bilaterale, alter a sua parte non est obligatus ut præstet quod repromisit. Quae de casibus, in quibus vitium corporis impedit, vel sanæ rationis vsum, vel sensorum animi declarationem, dicta sunt, per se patent. Quoad eum casum, quo impedit obligationis expletionem, vero, dicta fluunt ex §. 171 et 772.

§. 785.

Caeterum, licet variae adhuc dentur physicae qualitates, secundum quas homines inter se differunt, præter eas, ex quibus oriuntur recensiti status naturales, reliquae tamen status non sunt, ita ut ne quidem ea qualitas, quod quis ex coitu illicito natus sit, huc referri possit. Ad statum enim non sufficit qualitas secundam quam vnus homo ab alio differt, sed talis esse debet, secundum quam diuersis iuribus et obligationibus utuntur homines (§. 43.), quod ne quidem de qualitate ea, quod homo ex coitu illicito natus sit, dici potest.

T I T. II.

DE

STATIBVS NON SOCIALIBVS
CIVILIBVS.

§. 786.

Pauci dantur status non sociales ciuiles, qui, quoad homines extra rempublicam viuentes, locum habent; quum aliae qualitatum non physicarum, quae quoad homines in republica viuentes concipi possunt, hic plane locum non habeant, aliae vero, quae locum habent, non sint tales quae secundum ius naturae ad status referri possunt (§. 43.). Interim tamen ea qualitas, *quod quis infamia laboreat*, et qualitas *cognitionis*, tanquam status huius generis considerari possunt.

§ 787.

Dicitur vero in statu naturali *infamis*, seu *infamia laborans*, qui de officiorum expletione non sollicitus, prauis affectibus tantum indulget, sicque *infamia contrahitur, tam per officiorum erga nos, quam officiorum erga alios, neglectum talem, qualis ad infamiam requiritur*. Differunt vero infamia laborantes gradu, et infamia eorum, qui propter officiorum erga se ipsos, et imperfectorum erga alios, neglectum infamia laborant, *infamia minor*, eorum vero, qui propter officiorum perfectorum erga alios neglectum infamia laborant, *infamia maior*, dici possent.

§. 788.

§. 788.

Diuerſa iura, et obligationes diuerſae, quibus infamia laborantes et non laborantes vtuntur, eo redeunt, quod infamia laborantes a iuribus, quae dependent ab exiſtimatione bona, merito excludendi, quoniam bonam exiſtimationem non merentur (§. 510.).

CHRIST. THOMASIVS de exiſtimatione, fama et infamia extra rempublicam. Halae 1709

§. 789.

Huc etiam referri poteſt ſtatus cognationis, licet hic ſtatus, certo modo, ad ſtatus naturales pertineat. Oritur vero ſtatus cognationis ex cognatione, quae eſt relatio hominum ad ſe inuicem ex ſobolis procreatione, ſeu generatione, orta, eſtque vel *conſanguinitas*, ſi haec relatio ex generatione per ſe oritur, vel *affinitas*, ſi haec relatio oritur ex generatione per accedentem coitum. Dicuntur itaque *cognati*, homines inter quos eſt cognatio, qui, vel *conſanguinei*, vel *affines* ſunt. prout cognatio vel conſanguinitas, vel affinitas eſt.

§. 790.

Conſanguinei dicuntur *recti*, ſi per generationem a ſe inuicem dependent: a latere vero, ſi ab eodem tertio per generationem dependent, non vero ſimul a ſe inuicem. Conſanguinei *recti* vel *adſcendentes* ſunt, ſi generatus refertur ad generantem, vel *deſcendentes*, ſi generans refertur ad generatum.

§. 791.

§. 791.

Iura et obligationes hominum quae a statu cognationis dependent, sunt duplicis generis, dum partim se exerunt quoad *cognatos inter se*, partim quoad *tertium*. Prioris generis iura et obligationes sunt, quod 1) *magis obligati sumus ad perfectionem cognatorum promovendum, quam aliorum*; 2) *singularia dentur officia cognatorum inter se, praesertim inter ascendentes et descendentes, infra in doctrina de societate paterna elucidanda; sicque omnia ea illicita sint, quae his officiis contraria sunt, quoties cognatos inter se concernunt, licet citra hunc respectum licita ferent*. Posterioris generis iura et obligationes vero sunt, quae inde fluunt; quod *cognati in causis cognatorum cum aliis sint suspecti*. Haec omnia ex amore cognatorum singulari, qui a natura est, deducenda sunt.

MEMBRUM II.

DE

STATIBVS SOCIALIBVS.

§. 792.

Status sociales qui ad hanc, in qua versamur, partem iurisprudentiae naturalis referri possunt, ex societate *paterna, coniugali, herili*, nec non *domo seu familia* oriuntur. Vnde de his societatibus, et qui ex iis oriuntur statibus socialibus, nunc agendum.

T I T.

T I T. I
DE SOCIETATE PATERNA.

§. 793.

Ex facta sobolis procreatione, siue ex ~~causa~~ illicito, siue ex licito, ea facta sit, oritur obligatio ad sobolis procreatae educationem, quae est cura sobolem, quae propter aetatem nimis teneram non potest, ipsam, statumque eius externum, perfectiorem reddendi. Haec obligatio itaque tam patri, quam matri, aequaliter incumbit, et, si parentes huic obligationi satisfacere nequeunt, ad proximos cognatos deuoluitur. Haec thesis ex eo principio deducenda, quod soboles procreata, quamdiu propter aetatem nimis teneram obligationi, se statumque suum externum reddendi perfectiorem, satisfacere nequit (§. 186.), ius habeat ab aliis hominibus postulandi ut hoc ab iis fiat (§. 191. 231.). Quum vero parentes facto suo procreationis effecerunt talem hominem existere, ii prae aliis hominibus sunt obligati, sique hi non possunt, cognati, quippe qui tum prae aliis obligati sunt ad cognati perfectionem promouendum.

§. 794.

Societas, cuius finis est educatio, dicitur *paterna* seu *parentalis*, quae itaque concipi nequit nisi adsit homo qui propter nimis teneram aetatem ab aliis educandus. Per definitionem educationis (§. *prae.*).

(Syst. Iur. Nat.)

T

§. 795.

§. 795.

Vt doctrina de societate paterna distincte evoluetur, ante omnia notandum, *varias huius societatis species a se inuicem distinguendas esse*, licet hoc vulgo fieri non soleat. Societas cuius finis est educatio enim, differt pro diuersitate *personarum ad hunc finem obtinendum consociatarum*, quales sunt, vel *parentes seu educantes inter se*, vel *parentes eiusue vices implentes*, seu in genere, *educans ab una parte et educandus ab altera parte*. Liceat itaque, societatem patris et matris inter se, cuius finis est educatio sobolis ab iis procreatae, *societatem paternam in respectu ad parentes appellare*, eique *societatem, quae inter educantem et educandum est*, opponere. Posterior, vel est societas inter patrem seu matrem, vel, si ambo adsunt, parentes, et sobolem a se procreatam, cuius finis est educatio eius, quam *societatem paternam in respectu ad liberos*, seu *strictè societatem paternam*, appello, vel est societas inter alium quam hos, et sobolem ab aliis procreatam, cuius finis est educatio eius, quam *societatem tutelarem* appello. Societas paterna in respectu ad liberos talis vero, in eo iterum diuersa esse potest, quod pater seu mater, vel parentes, sint vel natura tales, vel per *adoptionem*, hoc est, per assumptionem sobolis ab aliis procreatae, tanquam talis quae ab assumente procreata, tumque dicitur haec societas, si prius, *naturalis*, si posterius, *adoptiua*.

§. 796.

§. 796.

Societas paterna in respectu ad parentes, est societas naturalis simplex duorum membrorum et aequalis (§. 436. 437.), quae constituitur per solam procreationem sobolis, et dissolvitur, dum; vel proles procreata educatione non amplius indiget, vel parentum unus alterue deficit, per exclusionem vero et renunciationem dissolvi nequit (§. 429. 490.). Caeterum iura et obligationes, quae constituta hac societate oriuntur, ex fine eius, educatione eiusque conceptu (§. 793.), et per applicationem principiorum generalium de societatibus (§. 410 seqq.), facile deduci possunt. Unde hic tantum speciatim monendum in hac societate, licet aequali, dari obligationem vni sociorum, matri nimirum, propriam, scilicet obligationem proprio lacte alendi liberos (§. 81).

10. FRID. COLLING de obligatione matrum proprio lacte alendi liberos. Lips. 1709.

§. 797.

Societas paterna in respectu ad liberos talis quae naturalis est, itidem societas naturalis et simplex est, quae constituitur per solam generationem, ita ut, quot generantur liberi, tot oriuntur numero diversae societates paternae stricte sic dictae naturales. Per §. 793.

§. 798.

In societate paterna in respectu ad liberos talis quae naturalis est, iura socialia sunt penes patrem seu matrem, vel, si ambo viuunt, parentes. Per §. 790. Unde est inaequalis societas in qua pater seu mater, vel parentes, sunt imperans, liberi vero subiecti (§. 482.).

T 2

§. 799.

§. 799.

Potestas patria est ius parentibus, in societate paterna in respectu ad liberos tali quae naturalis est, competens in liberos, quae itaque complexus iurium huius societatis est, et vel patri, vel matri, vel parentibus competit, prout vel ambo parentes adsunt, vel unus alterue (§. praec.).

§. 800.

Patria potestas secundum ius naturae continet 1) quoad liberorum actiones, imperium, et speciatim, quoad operas, ius eas exigendi eatenus, quatenus per eas sumtus educationis, quos parentes ex suis bonis impendunt, compensantur; 2) quoad liberorum patrimonium, quod venit sub peculii filialis nomine, ius illud a) administrandi et b) sumtus educationis ex eo lucrandi, reliqua utilitate, quae ex eo venit, liberis manente. Quae omnia ex natura educationis, ad quam peragendam tendit patria potestas, et ex eo fundamento, quod parentum obligatio ad educandum per §. 793 inde oriatur, quod liberi sibi ipsis prospicere nequeant, deduci possunt.

§. 801.

Patria potestas in societate paterna in respectu ad liberos tali quae naturalis est, simul acquisita est, dum ipsa haec societas per natiuitatem prolis constituitur. Posita societate enim, ipsa iura socialia originaria ponuntur, haecque continet potestas patria (§. 415. 799.)

§. 802.

Societas paterna in respectu ad liberos talis quae naturalis est, dissoluitur educatione absoluta, ut et per mortem,

mortem, vel parentum, vel liberorum, tumque simul patria potestas amittitur. Aliis modis vero dissolui nequit, ita, ut nullus sociorum discedere possit, nec exclusio locum habeat. Est enim haec societas natura constituta (§. 797.). Ergo (§. 479.).

CHRIST. FRID. SCHOTT *de potestate patria veterum Rom. secundum scita iur. nat. considerata.* Tub. 1756.

IO. BALTHASAR WERNHER *de iure parentum et liberorum secundum ius naturae.* Lipsiae 1698. et in Eius *Diss. iuris naturae quae Wittebergae* 1721. 8. prodierunt.

CAR. ANDR. CHRISTIANI *Gedanken von dem Unterscheid des natürlichen und Römischen Bürgerl. Rechts in Ansehung der väterlichen Gewalt.* Königsb. 1740. 4.

§. 803.

Quae de societate paterna in respectu ad liberorū tali quae naturalis est, dicta sunt (§. 479. seqq.), valent etiam de adoptiva, nisi quod hic, loco natiuitatis prolis, factum adsumtionis prolis ab aliis generatae, substituendum. Si enim quis declarat, quod prolem a se non generatam tanquam talem adsumere velit, hoc merito eundem, quem ipsa generatio, habet effectum.

§. 804.

Ultima species societatis paternae, est *societas tutelarī*, cuius membra sunt *tutor* et *pupillus*, de qua, quoad constitutionem huius societatis, notandum eam itidem per naturam constitutam esse, quatenus cognatus cognatorum tutor est, si ita dis-

luta est societatis paterna stricte sic dicta, ut educatio nondum absoluta sit. Interim iuri naturali non repugnat eum, qui in societate paterna stricte sic dicta patriam potestatem habet, denominare alium, qui finita forsan per mortem societate paterna stricte sic dicta, est educatione nondum absoluta, in eius locum succedit. Quae facta, si is consentit, societas tutelarioritur, quae non est societas naturalis a natura constituta, sed potius non naturalis. Prius fuit ex § 793. Posterius vero sine dubio ideo locum habet, quoniam nec liberorum, nec aliorum ius quaesitum inde laeditur.

§. 805.

Potestas tutelarioritur est ius tutori competens in pupillum, et, prout patria potestas, complectitur societatis tutelarioritur iura.

§. 806.

Quae de societate paterna in respectu ad liberos tati quae naturalis est, §. 797 seqq. dicta sunt, valent etiam de tutelarioritur, si discesseris ab iis quae §. 800. ratione usufructus et operarum liberorum nominus. Est enim societas tutelarioritur continuata societas paterna huius generis. Differentiae dictae ratio vero inde repetenda, quod tutor pupillum non generaverit, sicque alimenta ei non debeat.

IAC. CARPOVII Pr. de iuris civilis parte iure naturali
in tutelis adornandis praestantia. Vindobiae 1750.

T I T. II.

DE SOCIETATE CONIUGALI.

§. 807.

Societas, cuius finis est sobolis procreatio, dicitur *societas coniugalis*. Est itaque educatio sobolis procreatae, non tam finis coniugii, quam potius, si sine coniugii obtento, procreatio sobolis facta, inde oritur nova societas inter coniuges, quam societatem paternam in respectu ad parentes appello (§. 795.).

§. 808.

Licet homines per naturam sint obligati ad sobolis procreationem, si 1) facultate physica ad eam necessaria sunt instructi; 2) obligationi sobolem procreatam educandi satisfacere possunt: ipsa societas coniugalis tamen non est naturalis societas, sed per coniungendorum voluntatem constituenda. Ad constituendam eam autem nihil aliud requiritur, quam consensus praefens in societatem sobolis procreandae gratia, ita ut, hoc consensu declarato, iam adsit haec societas coniugalis et consentientes iam sint coniuges, ex quibus mas dicitur maritus, foemina vero vxor; licet ipsa copula carnalis nondum sit sequuta. Haec vero si secuta est, efficit societatem coniugalem fieri consummatam. Quoad obligationem ad sobolis procreationem in genere vid, §. 81. 186. Ad constituendam societatem coniugalem vero praeter dictum consensum nihil aliud requiri patet per §. 477. Copulam carnalem accessisse necesse esse, ut societas coniugalis pro consummata haberi possit,

fit, inde patet, quod ea sit medium ad finem obtinendum necessarium, et tum demum pro consummata habenda societas, si focii facere incipiunt quod, ut fiat, finis requirit.

IO. WILH. LANGE *de obligatione utriusque sexus ad matrimonium.* Halae 1736.

§. 809.

Iuri naturali non repugnat introduciturus nuptiales, per quos coniuges, ab aliis libidinis causa coeuntibus, distingui possunt. Ast non dantur tales ritus per legem naturalem determinati. Ex natura huius societatis enim nullus ritus talis fluit tanquam necessarius. Ergo §. 19.

§. 810.

Porro nec sponsalia, nec pacta dotalia ad constituendam societatis conjugalem requiruntur. Sunt vero sponsalia pactum, per quod pacifcentes sibi inuicem promittunt, quod societatem conjugalem inter se constituere velint, seu pactum de ineunda societate conjugali, indeque consensus qui in sponsalibus declaratur, a consensu qui in constituenda societate conjugali declaratur, in eo differt, quod hic dirigatur in ipsam praesentem, ille vero in futuram, societatem conjugalem. Ast pacta dotalia seu nuptialia dicuntur, per quae iura et obligationes inter coniuges determinantur.

§. 811.

Societas conjugalis non nisi unum marem, et unam faeminam, admittit, sicque monogamia, non polygamia, siue sit polyandria, siue polyginia, esse debet.

debet. Praetereaque requiritur eos, qui in hanc societatem coire volunt, 1) nec absoluta, nec respectiva impotentia coniugali laborare; 2) sobolem procreatam educare posse; 3) consensum parentum, in quorum potestate patria sunt, adesse; 4) in tali nexu non esse, ex quo oriuntur officia naturalia quae inter coniuges locum habere nequeunt. Ex hoc ultimo fundamento oriuntur gradus prohibiti, ultra cognatos, qui sunt consanguinei in linea recta constituti, tamen non extendendi. Monogamiam defendendo ex eo fundamento, quoniam ea sunt omittenda quae non possunt non discordiam inter coniuges gignere, ut taceam plura alia argumenta quibus polygamia oppugnari potest et solet. Caeterum quoad num. 1. vid. §. 807.; quoad num. 2. §. cit., cum pro illicita habendam esse societatem dubio caret, ex qua oriri possunt officia naturalia, quae explere nequeunt coniuges; quoad num. 3. §. 794., cum hoc sit praecipua pars educationis; quoad num. 4. societas non potest non illicita esse, quae repugnat officiis naturalibus quae iam adsunt ante initam societatem coniugalem. At, cum officia naturalia, quae subsistere nequeunt inter coniuges, cogitari nequeant praeter reverentiam quam generatae personae debent generantibus, quae non nisi inter cognatos consanguineos in linea recta locum habet, gradus prohibitos ad hunc casum restringendos esse patet.

SIGM. IAC. BAVMGARTEN *de polygamia simultanea illegitima, imprimis etiam ex numero hominum utriusque sexus in tellure fere aequali.* Hal. 1739.

GEORG. BALTH. MASCOV *de polygamia legi naturae repugnante*. Gryph. 1692.

ERN. IO. FRID. MANZEL *Diff. qua duo argumenta quod polygamia sit iuri naturali contraria, examinantur*. Rost. 1724.

IUH. WOLEG. TRIER *Pr. de pudore naturali in contrahendis matrimoniis inspiciendo*. Francof. ad Viadr. 1737.

IO. ERNST. SCHVBERTH *de gradibus prohibitis secundum ius naturae*. Ien. 1743.

IO. CONR. SPANGENBERG *de eo quod iuris naturalis est circa gradus prohibitos, et eorundem dispensationem*. Marb. 1748.

§. 812.

Iura et obligationes, quae constituta conjugali societate inter coniuges locum habent, differunt, prout sobolis procreatio nondum facta, vel ea iam facta est. In priori casu vnice respiciunt praestationem debiti conjugalis, ad quam sibi inuicem obligati sunt coniuges, ita tamen, ut denegatio eius in tribus casibus sit licita, nimirum si 1) sobolis procreatio per eam fieri nequit; 2) officiis coniugum erga se ipsos repugnat; 3) officiis coniugum erga sobolem, quae forsitan procreari posset, ea contrariatur. In posteriori casu distinguendum an adsint liberi educandi, vel non. Si prius, propter accedentem societatem paternam respectu parentum talem vi huius societatis locum habent quae supra (§. 796.) dicta sunt, et tum accedit nouus casus quo denegatio debiti conjugalis licita, si nimirum ea officiis coniugum erga sobolem iam procreatam contraria. Si poiterius, idem est ac si sobolis procreatio non facta, sicque, quae de casu primo dicta sunt, tum obtinent.

tiunt. Quoad secundam huius propositionis partem omnia per se patent. Quod vero attinet primam eius partem, ex vnico fine societatis coniugalis (§. 807.) fluit, iura et obligationes coniugum, quae ex huius societatis natura et indole fluunt, vnice debiti coniugalis praestationem concernere. (§. 485.) Ast, quae de ipso hoc debito dicta sunt quoad regulam fluunt ex §. 485.): quoad exceptiones vero, prima fluit ex §. 807. secunda ex §. 206. tertia, et quae in casu secundo accedit ex §. 796.

IO. BALTH. WERNHER *de obligatione matrimoniali secundum legem naturae.* Lips. 1698. et inter RIVS Diff. iuris naturalis Diff. X.

§. 813.

Potestas coniugalis est complexus iurium societatis coniugalis.

§. 814.

Potestas coniugalis secundum ius naturae alteri coniugum propria non est, sed potius penes coniuges coniunctim est. Per §. 426.

§. 815.

Vi potestatis coniugalis coniuges quidem imperium, quod respicit directionem actionum quoad debiti coniugalis debitam et licitam praestationem, in se invicem habent; ast praeterea, nec quoad coniugum bona, nec quoad operas eorum dantur iura in potestate coniugali contenta. Per §. 807. 15.

§. 816.

Hinc fuit: 1) *non dari potestatem maritalem;*
 2) *uxoris operas marito praestandas concipi non pos-*
se s

se; 3) *bona uxorum manere iis propria, nec marito quoddam ius in ea competere*; 4) *uxori a marito alimonia praestari, non esse iuris naturalis.*

§. 817.

Caeterum, licet iuris validis sponsalibus, personae desponsatae ius suum ad consummandam societatem conjugalem contra se inuicem persequi possint, cessat tamen illud, *si adest iusta causa repudii*, quod est validorum sponsalium dissolutio, de eoque valent quae de pactorum dissolutione in genere §. 769. seqq. dicta sunt.

IO. BALF. WERNHER *de repudiorum causis praesertim dubiis secundum ius naturae.* Lips. 1693.

§. 818.

Similiter, constituta societate conjugali, coniuges eam continuare debent, quamdiu haec societas legitimo modo non est dissoluta, quae dissolutio validae societatis conjugalis, si fit alio modo quam per mortem coniugis, sub *diuortii* nomine venit. Quod itaque attinet *iustas diuortii causas*, de iis valent quae §. 479. de dissolutione societatum, alio modo, quam per mortem, dicta sunt, indeque facile euinci potest 1) *praeter adulterium*, ob quod alter coniux a societate recedere potest (§. 489. num. 2.) et *alias dari iustas diuortii causas*, hucque e. g. pertinere impotentiam conjugalem supervenientem; 2) quoad dissolutionem huius societatis ob *finem obtentum, vel mutuum dissensum*, his modis quidem dissolui posse societatem conjugalem, at tamen supervenientem societatem

tem

tem paternam nondum finitam, nihilominus adhuc subsisteret.

CHRIST. AVG. HANCKEL *de diuortio iure naturali nequaquam prohibito.* Göttingae 1748.

TIT. III.

DE SOCIETATE HERILI.

§. 819.

S*ocietas herilis* dicitur ea, cuius finis per operatum praestationem ita obtinetur, ut vnus operas ipsas, alter pro iis alimenta, vel in natura, vel alio modo, praestet. Is cui pro alimentis operae praestantur, dicitur *herus*, is qui operas praestat, *seruus in sensu latiori*.

§. 820.

Quum legibus naturalibus non repugnet, hominem in hominis alterius dominio quoad corpus suum esse; dum nihilominus is, qui in dominio alterius est, officia erga se ipsum explere possit, et is, in cuius dominio alter est, ei praestere possit et debeat officia quae homo homini debet; 1) talis *societas herilis concipi potest in qua herus competit dominium in corpore serui*, qualis herus proprie dominus, et seruus proprie *seruus seu seruus obnoxius*, dicitur; ut et 2) *talis, in qua seruus non est quoad corpus in dominio heri sui*, qualis herus in specie herus, et seruus, *mercenarius seruus seu famulus* dicitur, ita ut masculinum hic semper foemininum sub se comprehendat.

10. MICH. TEVTSCHER *de statu seruorum iure naturae licito.* Lips. 1722.

§. 821.

§. 821.

Potestas herilis est complexus iurium societatis herilis, quae, quoad eam speciem societatis herilis, in qua seruus est quoad corpus in dominio heri, seu, quae est inter dominum et seruum obnoxium, dicitur *dominica potestas*, quoad alteram huius societatis speciem vero, *strictè sic dicta potestas herilis*.

§. 822.

Societatem herilem non esse a natura, sed facto humano interueniente introductam esse, facile patet per § 819., hincque patet *eam esse societatem non naturalem* (§. 435.). Quod vero sit *inaequalis, et potestas herilis penes herum, excluso in totum ab ea seruo, sit*, heri et serui definitiones (§. 820.) docent.

§. 823.

Societas herilis *inter dominum et seruum obnoxium*, constituitur per 1) *voluntariam hominis in seruitutem additionem*; 2) *captiuitatem*, et 3) *natiuitatem ex matre ancilla*. De secundo et tertio modo infra suis locis agendum. Primus vero per §. 820. patet. Societas herilis *inter herum in specie sic dictum et seruum mercenarium* vero, constituitur per *consensum praesentem de societate hac actu inchoanda*, quem plerumque antecedit locatio conductio operarum (§. 726.).

§. 824.

Iura et obligationes quae inter dominum et seruum obnoxium locum habent, ex doctrina de dominio (§. 263. seqq.); *quae vero inter herum in specie*

specie sic dictum et seruum mercenarium obtinent, ex consensu, per quem societas constituta, qualitate aestimari debent. Vi definitionum harum societatium (§. 820.). Modo, quod attinet dominum et seruum obnoxium, dominus meminerit quod seruus sit homo sibi natura aequalis, cui debet officia quae homo homini debet.

§. 825.

Hinc fluit: 1) dominium domini in seruum, et in rem suam, in eo differre, quod prius per officia, quae dominus seruo debet, sit diminutum iis iuribus in dominio contentis, quae saluis his officiis locum habere requerunt; 2) dominium seruum vendere, donare, permutare posse, et per eum acquirere, immo soholem ancillae neutiquam esse liberam, sed in dominio eius, qui est ancillae dominus, et sic per aatiuitatem seruitutem constitui.

GOTTL. CHRIST. BESACK de schole seruorum libera. Lips. 1754.

§. 826.

Societas herilis dissoluitur, quoad eam quae inter dominum et seruum obnoxium est, per 1) manumissionem, quae est dimissio e dominica potestate, 2) mortem serui: quoad eam quae inter herum in specie sic dictum et seruum mercenarium est vero per 1) mortem tam serui mercenarii, quam domini, cum haec societas nec actiue, nec passiue, in heredes transeat (§.); 2) temporis lapsus, si ad certum tempus inita; 3) perfidiam et implementum non secutum, quatenus ex his causis pacta in genere dissoluantur (§. 772.).

CHRIST

CHRIST. FRID. SCHOTT *de statu servorum apud Romanos num iuri naturae fuerit conformis.* Tub. 1755.

TIT. IV.

DE DOMO SEV FAMILIA.

§. 827.

Domus seu familia, est societas ex paterna, herili et coniugali, vel saltem duabus harum, composita, et huius societatis finis non est plane novus finis, sed fines singularum harum societatum simul sumti sunt eius finis.

§. 828.

Familia seu domus oritur, si ad unam vel duas societates, quae eam constituunt, altera accedit, et dissolvitur, si harum societatum dissolutio sit ita, ut non nisi una supersit. Per §. praec.

§. 829.

Domus seu familiae iura socialia consistunt in imperio, vi cuius membrorum familiae actiones ita dirigendae, ne una societatum eam constituentium alteri impedimento sit, aut confundatur cum altera. Per §. 827. Complexus iurium familiae seu domus vero dicitur *potestas domestica.*

§. 830.

In domo seu familia is, penes quem est potestas domestica, dicitur *paterfamilias* seu *materfamilias*, et qui ei subiecti sunt, *domestici* appellantur.

§. 831.

Liberi, serui, famuli sunt domestici, coniuges vero, vel, si societatis coniugalis adest, verus et pater,

ter, vel hera et mater, sunt imperantes in familia seu domo. Per §. 482. Vnde per se patet hanc societatem esse inaequalem societatem (§. 436.).

LIBER II.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
SVCCESIONEM CONCERNENTIBVS.

§. 832.

Sic iuribus et obligationibus, successionem non concernentibus, absolutis, sequuntur iura et obligationes circa successionem (§. 538.), videlicet eam quae huius loci est, nimirum in *dominium allodiale*, cui opponitur *feudalis* successio et *successio in potestatem civilem*, de quibus speciebus successionis infra suis locis agendum.

§. 833.

Licet vero successio omnis, sicque et successio in dominum allodialis, differat ex duplici fundamento, dum 1) pro diuersitate eius quod acquiritur vel *hereditaria*, vel *non hereditaria* seu *singularis est*, et prior vel *uniuersalis*, vel *particularis* (§. 316. 317.); 2) pro diuersitate eius per quod acquiritur mediante successione vero, ea, si hereditaria est, in *legitimam* et *non legitimam*, et haec in successionem ex *ultima voluntate*, *pactitiam* et ex *donatione mortis causa*, si autem non hereditaria est, in *electitiam*, *ex pacto et prouidentia maiorum* et *legitimam* (§. 324.) abit: duplex datur
(*Syst. Iur. Nat.*) U via

via, secundum quam theoria de successione tradi potest. Mihi placet prior, sicque agendum de successione 1) *hereditaria*, 2) *non hereditaria* seu *singulari*.

SECTIO I.

DE

SVCCESIONE HEREDITARIA.

§. 834.

Hereditaria successio pro ea diuersitate, quod vel *uniuersalis* fit, vel *particularis* (§. 317), hic explicanda.

MEMBRVM I.

DE

SVCCESIONE HEREDITARIA
VNIVERSALI.

§. 835.

Vniuersalis successio hereditaria praesupponit, prout successio omnis, factam eius delationem, indeque tam de *delatione huius successionis*, quam de *ipsa hac successione*, eiusque *effectu*, agendum.

CAPVT I.

DE

DELATIONE SVCCESIONIS
HEREDITARIAE VNIVERSALIS.

§. 836.

Delatio successionis hereditariae uniuersalis fit duplici modo, partim per delationem *immediate per legem* factam, partim per delationem per *heredis*

heredis institutionem a defuncto factam. Prior successionis ab intestato seu legitimae vel immediatae, posterior vero successionis mediatae, nimirum interveniente, vel ultima voluntate, vel pacto successorio, vel donatione mortis causa, factae, fundamentum est.

TIT. I.

DE

DE LATIONE SVCCESIONIS
HAEREDITARIAE VNIVERSALIS
PER LEGEM.

§ 837.

Si moritur homo qui iura patrimonialia, siue consistant in dominio rerum corporalium, siue in aliis iuribus, quorum complexus, qui post mortem superest, constituit eius hereditatem (§. 316.), et sic non intelligitur nisi deducto aere alieno, habuit, haec hereditas quidem res nullius esse incipit, per §. 346: est non semper est res absolute nullius, sed nonnunquam talis, nonnunquam vero non nisi res secundum quid nullius est, prout ex nunc dicendis patebit.

§ 838.

Si quis moritur relictis cognatis qui sunt conjuginei, his lex naturae deserit successionem hereditariam uniuersalem, et quidem 1) descendentes sine sexus, aetatis et gradus discrimine, ita tamen ut descendens viuens excludat suos descendentes, et praemortui descendentes si persitis descendaendes non nisi eam portionem accipiant, quam accessisset praemortuus

U 2

mortuus

mortuus descendens defuncti si vixisset. 2) Si vero defunctus descendentes non relinquit, lex desert. successionem reliquis consanguineis, adscendentibus nimirum et collateralibus proximioribus, cum exclusione remotiorum. Per §. 791.

§. 839.

Si defunctus cognatos consanguineos, qui cognitionem probare possunt, non relinquit, cessat delatio successionis hereditariae uniuersalis per legem immediate facta, hincque in respectu ad hanc delationem defuncti, hereditas in hoc casu est res simpliciter nullius, quae cedit cuilibet occupanti. Tum enim si defunt cognati consanguinei, cessat fundamentum ex quo probari posset delationem per legem naturae, potius huic homini, quam alii, fieri.

HELM. HERMANN WILCKENS *Diff. iur. nat. de successione ab intestato. Ienae 1754.*

T I T. II.

DE

DELATIONE SUCCESSIONIS
HEREDITARIAE VNIVERSALIS PER
HEREDIS INSTITVTIONEM.

§. 840.

Heredis §. 118. definiti *institutio*, est declaratio a defuncto adhuc viuente facta, quem velit esse suum heredem, hincque *per heredis institutionem fit delatio successionis hereditariae uniuersalis, diuersa ab ea quae per legem immediate fit.*

§. 841.

§. 841.

Heredis institutio est vel *directa*, si fit ita, ut instituens institutum heredem immediate ad successionem vocet, vel *obliqua* seu *fideicommissaria*, si instituens institutum heredem, per intermediam personam quae heres est, cui restitutionem hereditatis, vel partis quotae eius, iniungit ad successionem vocat.

§. 842.

Est porro heredis institutio II) vel *prima institutio*, vel *substitutio*, prout vel nullo heredem anteriore iustituto, vel anteriore heredem iustituto, in locum eius, fit.

§. 843.

Diuiditur III) heredis institutio in *necessariam*, si instituitur qui ex legum praescripto institui debet, et *voluntariam*, si instituitur qui ex legum praescripto praecise institui non debet.

§. 844.

Est tandem IV) heredis institutio vel talis quae *adiectionem quandam habet*, veluti conditionem, diem, modum, causam, demonstrationem, vel *non*.

§. 845.

Heredis institutio non solum in ultima voluntate, sed et per pactum successorium et donationem mortis causa fieri potest. Per §. 840. et 151. Quod si vero in ultima voluntate facta, et directa est, inde oritur *testamentum*, cui opponitur *codicillus*. Est itaque ultima voluntas tum, si continet heredis institutionem directam, *testamentum*, si non, *codicillus*.

§. 846.

Quilibet homo, qui post mortem suam relinquit bona iure patrimoniali ab eo possessa, potest, si in genere, et praecise eo tempore quo disponit, sanae rationis usu non destitutus est, praetereaque animi sui sensu declarare potest, vel per testamentum, vel per actum successorium, vel per donationem mortis causa heredem sibi instituendo deferre successionem hereditariam universalem. Sicque testamentifactio est iuris naturalis. Licet enim morte ius suum extinguatur, inde tamen non sequitur quod vivens deferre nequeat successionem quoad bona iure patrimoniali possessa, si, quoniam per eam voluntatis declaratio fit, talis est qui voluntatem habet et declarare potest.

IO. CHRIST. CLAPROHT *Abhandlung ob die Testamente nach dem Rechte der Natur Statt haben.* Habetur in AVCT. iurist. philos. und crit. Abhandlungen St. 4. Abb. 10.

IO. CHRIST. RVDOLPH *Diss. de ultimis voluntatibus iure naturae validis.* Erl. 1753.

L. F. LANGEMACKS *Lehre von Testamenten aus philosophischen Gründen hergeleitet.* Berl. 1745. 8vo.

§. 847.

Si is qui sibi heredem instituere vult habet liberos nondum educatos, eos non quidem necessario heredes instituere debet, ast tamen, si bonis destituti sunt, ex bonis suis iis tantum relinquere debet, quantum ad educationem eorum adhuc requiritur. Per

§. 793.

DIET. GOTTF. ECKHARD *Diss. an et quatenus iure naturae parentes obligentur ad hereditatem liberis post obitum relinquendam.* Lips. 1720.

§. 848.

§. 848.

Si itaque hereditatis partem, quam parentes liberis nondum educatis relinquere debent secundum §. praec. *legitimam* appellare vis, et exclusionem a legitima *exheredationem*: facile patet.

- 1) *legitimam esse iuris naturalis, aut non dari legitimam aliam quam liberorum nondum educatorum eiusque quantitatem in genere determinari non posse;*
- 2) *secundum ius naturae exheredationem nunquam locum habere.*

§. 849.

Licet quilibet, qui heredem instituendo successionem deferre potest, tam per directam quam per fideicommissariam heredes institutionem; tam per primam heredis institutionem, quam per substitutionem; tam per simplicem, quam per adiectionem quandam habentem institutionem, heredem sibi nominare possit, alii tamen heredem nominare nemo potest, ita ut nec parentes vi patriae potestatis liberis heredem nominare possint. Ex rerum natura et essentia enim demonstrari nequit, hanc vel illam institutionis speciem locum non habere. Ergo §. 19. *Ast quemlibet sibi heredem nominare debere patet per §. 146. in genere, nec hoc in specie parentes posse vi patriae potestatis, per §. 800.*

§. 850.

Si heredis institutio adiectionem quandam habet, de effectu eius idem valet, quod de effectu harum adiectionum in pactis §. 657. seqq. dictum. Id quod quoad heredis institutionem quae per pa-

Etum successorium, vel mortis causa donationem fit, per se patet. Sed et de ea quae per ultimam voluntatem fit, idem valere debere, inde patet, quoniam ultima voluntas, licet promissio acceptata non sit, dispositio tamen est (§. 151).

§. 851.

Quilibet homo qui in genere acquirere potest, heres institui potest, et ab arbitrio heredem instituentis dependet, an vni, siue is sit persona physica, siue moralis, an vero pluribus deferre velit successionem.

Quoad prius enim ex rerum natura et essentia non nisi hoc fluit, quoad posterius vero ex ea nec vnum nec alterum fluit. Ergo §. 19.

CAPVT. II.

DE

SUCCESSIONE HEREDITARIA VNIVERSALI IPSA EIVSQVE EFFECTV.

§. 852.

Cum tam quoad successionem hereditariam universalem *ipsam*, quam quoad eius effectum, varia notanda sint, vtrumque thema figillatim expendi meretur.

TIT. I.

DE

SUCCESSIONE HEREDITARIA VNIVERSALI IPSA.

§. 853.

Licet, si mortuus est is de cuius successionem quaeritur, ratione successionis hereditariae universalis
ipsum

ipſius perinde ſit, ſue delatio ſit immediate per legem, ſue per heredis institutionem facta: quoad vltimum caſum tamen ſpeciatiim notandum, heredis institutionem ſimul factam, tam ab initio valide factam eſſe necceſſe eſſe, quam ex poſt nihil interueniſſe quod efficit eam correre, quorum pertinet potiffimum reuocatio heredis institutionis per vltimam voluntatem, vel donationem mortis cauſa, factae, quippe quae vsque ad vltimum vitae halirum fieri poteſt.

§. 854.

Vt, facta delatione, ſucceſſio hereditaria vniuerſalis actu fiat, nihil aliud requiritur quam deſignati heredis declaratio, vel expreſſa, vel tacita, quod velit ſucceſſionem delatam acceptare, eaque fieri debet, licet delatio per pactum ſucceſſorium ſeu donationem mortis cauſa facta. Per §. 326. Vt itaque 1) nec traditio, nec apprehenſio hereditatis requiratur, vt ſucceſſio actu facta ſit; 2) quilibet poſſit ſibi delatam ſucceſſionem repudiare; 3) non dentur heredes neceſſarii, et qui ipſo iure ſeu immediate per legem tales ſunt.

§. 855.

Si alteri ſucceſſio immediate per legem, alteri vero per factam heredis institutionem deſertur, poſterior excludit priorem, ſi ſucceſſedere vult et poteſt. Si vero prior vel non vult, vel non poteſt ſucceſſedere, poſterior admittendus. Per §. 486.

§. 856.

Si pluribus ſimul delata ſucceſſio hereditaria vniuerſalis vel per legem, vel per heredis institutionem, et

vnus alterue vel non potest, vel non vult succedere, portio eius vacans per accretionem accedit alteri, nisi is, cuius portio vacans est, habeat, si delatio per heredis institutionem facta, substitutum, quippe quo casu substitutus excludit coniunctum. Ast, qui nec substitutus est deficiente heredi, nec coniunctus cum eo, ad successionem admittendus non est, licet sit heredis deficiente heres, sicque non datur transmissio hereditatis nondum acquisitae. Vi principiorum de praesumpta voluntate defuncti quae eatenus, quatenus vera deest, hic locum habere debent, et principii §. 332. obuii.

T I T. II.

D E

EFFECTV FACTAE SVCCESIONIS
HEREDITARIAE VNIVERSALIS.

§. 857.

Effectus factae successionis hereditariae vniuersalis sunt, vel *communes* omni successioni huius generis, vel huic seu illi speciei *propriii* effectus.

§. 858.

Ad effectus successionis hereditariae vniuersalis communes pertinet I) *heredem repraesentare defunctum quoad eius iura, quae non sunt personalissima iura, indeque oritur dominium heredis vniuersale, quod differt a iure hereditario §. 325. vt et quoad eius obligationes, quae personalissimae obligationes non sunt (§. 180.), et quatenus vires hereditatis subiiciunt ad expletionem obligationum, quae in obligatione*

gatione dandi quoad dationem in specie sic dictam, seu in solutione aeris alieni defuncti, consistunt, ut sic heres quidem facta defuncti praestare debeat, est ultra vires hereditatis non teneatur. Per definitionem heredis (§. 118.).

§. 859.

Porro II) effectus successionis hereditariae vniuersalis communis est, in casu quo plures adfunt heredes vnius hereditatis, *diuisio hereditatis communis et rationum redditio, si vnus eam haectenus administravit*, ita vt coheres ad diuisionem provocet vi condominium vniuersalis hereditatis communis (§. praec), rationum redditionem vero postulet vi iuris personalis immediati (§. 634.).

§. 860.

Ad effectus successionis hereditariae communis III) referri etiam potest *persecutio iuris vis factae successionis huius competentis, quorsum pertinet, si cum coherede qui hereditatem indi visam possidet nobis res est*, prouocatio eius ad diuisionem et rationum redditionem. Si vero *cum alio, qui coheres non est, nobis res est*, vel in *possessorio* persequimur ius ad hereditatis possessionem, vel in *petitorio*, ipsum ius hereditarium ab aduersario negatum. In omni hac iuris persecutione vero via facti, vel per *retentionem retorsionemue*, vel per *bellum varii generis* (§. 394.) persecutio fit.

§. 861.

Vt, quod attinet in specie ipsius iuris hereditarii persecutionem, ea licita sit, requiritur *illud competere*

petere ei qui id persequitur, isque debet, si probati ne indiget, probare illud sibi competere (§ 396.). Quodsi nunc, qui haecenus possedit hereditatem et heres non est, eam restituere debet heredi, ratione *deteriorationis, fructuum et impensarum* idem iustum est, quod iustum esse, si dominus rem suam singularem vindicat §. 589, diximus.

§. 862.

Ad effectus successioni hereditariae uniuersali, quae fit ab intestato, proprios, pertinet *collatio*, quae non nisi tum locum habet, si diuidenda est hereditas per successionem ab intestato acquisita, et est imputatio a defuncto adhuc uiuente acceptorum, in portionem hereditariam coheredis, ab intestato ei competentem. De collatione uero notandum 1) *eam in omni successione ab intestato locum habere siue descendentes siue alii cognati succedant;* 2) *cessare eam si de contraria defuncti voluntate constat, sicque non nisi in dubio locum habere.* Ad 1) quoniam omnis successio ab intestato innitur praesumto amoris defuncti, qui quoad omnes simul succedentes aequalis. (§. 838.) Ergo. Ad 2) quoniam collatio ex praesumto amore aequali defuncti uenit. Ergo (§. 59).

§. 863.

Effectus successionis hereditariae uniuersalis, quae non mere legitima seu successio ab intestato est, proprius, est *heredem, siue per factam heredis institutionem talem, siue etiam immediate per legem talem, cui tamen defunctus obligationem alteri aliquid*

quid post mortem praestandi, imposuit, veluti si fideicommissaria substitutio facta, obligatum esse cuiuslibet tertio praestandi id, quod ei praestari ab herede, defunctus voluit et praestari posse possibile est. Qui enim vult antecedens, vult consequens. Ergo qui vult heres esse, et velle debet atque obligatus est praestare quatenus possibile est, quod praestari tertio defunctus voluit.

MEMBRUM II.

DE

SVCCESIONE HEREDITARIA
PARTICVLARI.

§. 864.

Absoluta successione hereditaria vniuersali, sequitur particularis (§. 834.) de cuius *delatione*, et hac *successione ipsa eiusque effectu*, sigillatim agendum.

TIT. I.

DE

DELATIONE SVCCESIONIS
HEREDITARIAE PARTICVLARIS.

§. 865.

Delatio successione hereditariae in dominium allodialis *immediate per legem* non fit. sed a *defuncto*, vel *per ultimam voluntatem*, siue sit testamentum, siue codicillus; vel *per pactum successorium*; vel *per donationem mortis causa*.

§. 866.

§. 865.

Speciatim autem, si quis per ultimam voluntatem alicui aliquid relinquit quod non est hereditas tota, seu eius pars quota, ita, ut tertio eius praestacionem iniungat, is *legare* dicitur. Id quod ita relinquitur vero *legatum*, is cui relinquitur, *legatarius*, et is qui legatario praestare debet legatum seu cui praestatio legati iniuncta, *legato oneratus*, dicitur.

§. 867.

Legata differunt I) pro *diuersitate eius quod legatur*, et ex hoc fundamento dantur eorum infinitae species quae generatim eo redeunt, quod vel *res*, vel *factum* legetur.

§. 868.

Porro legata differunt II) in eo, quod vel *pura* sint, vel *adiectionem quandam habeant*, veluti *conditionem*, *diem*, *modum*, *demonstrationem*, *causam*, quae vero de effectu harum adiectionum in pactis dicta sunt §. 657. seqq. et hic valent.

§. 869.

Legare potest quilibet qui sanae rationis usu non destitutus et animi sui sensa declarare potest, si ei quem legato onerat post mortem suam aliquid relinquit, quod saltem ei adimere potuisset; per §. 866. sicque tam heres institutus, quam heres ab intestato, immo legatarius, legatis onerari possunt.

§. 870.

Cuilibet qui acquirere potest, ab eo qui legare potest, aliquid legari potest. Per §. 866.

§. 871.

§. 871.

Omne id quod legato oneratum praestare posse possibile est, legari potest, per §. 866. Sicque res leganti propriae et alienae, genus et species, res corporales et incorporales, legari possunt.

§. 872.

Quae dicta sunt §. 869. seqq. de legatis, valent etiam tum, si quis alteri per pactum successorium vel mortis causa donationem aliquid relinquit, quod hereditas, seu eius pars quota, non est. Siue enim praecise per ultimam voluntatem, seu per aliam mentis declarationem quis vocatur ad successionem particularem, hic perinde est.

TIT. II.

DE

SVCCESIONE HEREDITARIA
PARTICVLARI IPSA EIVSQVE
EFFECTV.

§. 873.

Ad successionem hereditariam particularem perficiendam, nihil aliud requiritur, quam, mortuo eo, de cuius successionem quaeritur, eum, qui ad hanc successionem vocatus, declarare quod succedere velit, modo delatio ab initio valide facta, nec ex post valida esse desierit; quod ultimum praesertim fit quoad legata, et si per mortis causa factam donationem successio haec delata, per mutationem voluntatis a legante factam. Per §. 326.

§. 874.

§. 874.

Si is qui ad successionem hereditariam particularem vocatus, vel non vult, vel non potest succedere, aut adest aliquis cui eadem res relicta, qualis est, si eadem res pluribus legata, collegatarius, aut non. Si prius locum habet accretio, per quam alter portionem vacantem acquirit. Si posterius penes legato oneratum manet; quod ad successionem hereditariam singularem vocato relictum. Prius ex tacita mortui voluntate deducendum, posterius vero inde fluit, quoniam ad impossibilia non datur obligatio.

§. 875.

Effectus factae per successionem hereditariam particularem acquisitionis est, heredem, vel alium legato oneratum, praestare debere quod relictum, ad quam obligationem contrahendam vero non opus est promissione et eius qui succedit acceptance. Per §. 863. Quod si itaque is sponte praestare non vult, quod praestandum, via facti, vel retentione retractione, vel per bellum, persequi potest ius suum successor hereditarius particularis.

§. 876.

Caeterum successio hereditaria particularis non efficit successorem hereditarium particularem defunctum repraesentare, hincque nec in genere eius facta praestat, nec in specie eius aes alienum solvit. Quae enim de herede §. 858. dicta sunt huc trahi nequeunt.

SECTIO.

SÉCTIO II.

DE

SVCCESIONE SINGVLARI.

§. 877.

Successio singularis, de qua nunc agendum (§. 833.), itidem tam quoad *delationem* considerata, quam etiam de hac *successione ipsa eiusque effectibus* agendum.

TIT. I.

DE

DELATIONE SVCCESIONIS
SINGVLARIS.

§. 878.

Delatio successionis singularis, quae quoad successionem in dominium allodiale nunquam immediate per legem fit, differt, prout vel *electitia successio singularis* est, vel *successio singularis ex pacto et providentia maiorum*, seu, quae *ex beneficio primi acquirentis* originem ducit (§. 324.). Videlicet, si *electitia successio* est, tum demum, *delatio successionis et iuris succedendi*, simul fit, quando post mortem proxime defuncti tertius *successorem* designat, eumque ad successionem vocat. Si vero est *successio ex pacto et providentia maiorum*, *delatio iuris succedendi* quidem fit, dum primus acquirens seu praedefunctus successionem determinat, at ipsa *successio* demum defertur, si moritur is qui bona iure usufructuario possidet, in quae ex primi acquirentis

(Syst. Iur. Nat.) X benefi-

beneficio succeditur, ei quem nunc, vel iis quos nunc, successionis ordo tangit. Per §. 324. 325.

§. 879.

Quod speciatim attinet *successionem singularem* quae est *successio ex pacto et providentia maiorum seu ex beneficio praedefuncti*, non solum per *pactum*, sed et per *ultimam voluntatem et mortis causa donationem*, haec *successio* introduci potest, et, si *posterii praedefuncti* sunt quibus *ius succedendi* defertur, tam *quis ex posteris suis ad successionem* admittendus, vel non, quam etiam *quis ordo succedendi* observandus, ab eius *voluntate* dependet, estque, si deest *vera voluntas*, praesumptae *locus dandus*. Per §. 324.

§. 880.

Quod speciatim attinet *succedendi ordinem*, praesertim in hac *successione*, varii generis *successionis ordines* possibiles a se inuicem distinguendi, veluti *primogenitura, maioratus etc.* At, licet ex *natura* horum *ordinum succedendi* deduci possit, quid hic ubique *iustum* sit, ad has *specialissimas doctrinas* tamen hic *descendere* non licet.

T I T. II

D E

SUCCESSIONE SINGULARI
IPSA EIVSQUE EFFECTU.

§. 881.

Successio singularis ipsa fit, si est *electitia*, *non electus ad successionem, facta delationis acceptatione, translationem eius in quo succedit, ab iis quo*
cuius

eum in successorem eligerunt, postulat. Si vero est successio ex pacto et providentia maiorum, ad ipsam successione[m] nihil aliud requiritur, quam, mortuo eo qui hactenus possedit iure usufructuario id in quo succeditur, eum quem ordo successione[m] tangit sibi sumere id in quo succedit. Per §. 326.

§. 882.

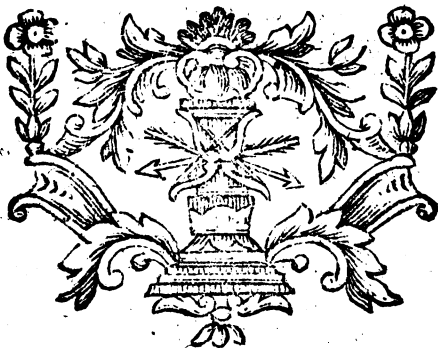
Si successor[i] singulari simul defertur ius succedendi in ultimi defuncti hereditate[m], potest quidem utroque modo succedere: ast tamen ei licet, repudiata hereditate, in bona ab ultimo defuncto iure usufructuario possessa tantum succedere. Quoniam hereditas ultimi defuncti, et bona quae iure usufructuario possedit ad quorum successione[m] a praedefuncto vocati adsunt, bona a se inuicem diuersa sunt. Ergo.

§. 883.

Successor singularis ad praestanda facta praedefuncti, qui eum ad successione[m] vocauit, seu primi acquirentis ex cuius beneficio succedit, obligatus est. Ast ad ultimi defuncti, et omnium eorum qui bona post mortem praedefuncti, usque ad ultimum defunctum, possiderunt, facta praestanda non est obligatus, nisi 1) versio facta in id in quo succedit; 2) consensus eius accessit; 3) praedefunctus, a quo ad successione[m] vocatus, permisit possessoribus eius in quo succeditur, factum de quo praestando quaestio est. Ast inde, quod successor ex pacto et pacto et providentia maiorum simul heres factus sit eius, cuius factam praestandum est, non sequitur

quitur cum ad id praestandum obligatum esse. Quod enim prius attinet, respectu praedefuncti heres eius est hic successor (§. 318.) - Ergo (§. 858.). At, quoad posterius, regula inde fluit, quoniam eorum, de quorum factis hic quaestio est, heres non est, et quae de herede dicta sunt §. 858. huc non quadrant. De exceptione prima vero vid. §. 632., de secunda §. 208. et tertia fluit ex parte prima propositionis. Caeterum quoad reiectam exceptionem, deest omne fundamentum obligationis.

Diff. sub meo praesidio defensa; de successore ex pacto et providentia maiorum ad facta ultimi defuncti, licet eius heres sit, praestanda non obligato. Halae 1764

CRIMINALIS.

REGNER ENGELHARD *Versuch eines allgemeinen peinlichen Rechts aus den Grundsätzen der Weltweisheit und besonders dem Recht der Natur hergeleitet.* Franckf. und Leipz. 1756. 8.

§. 884

Quae sequitur altera, iurisprudentiae naturalis strictae sic dictae theoreticae secularis allodialis, pars, civili nunc absolutae iurisprudentiae opponitur, et dicitur *criminalis iurisprudentia* (§. 492). Redit ea ad doctrinam de *generalibus de laesionibus principis*, et de *singulis laesionum speciebus*.

P A R S I.

GENERALIA DE LAESIONIBVS
P R I N C I P I A.

§. 885.

Generalia de laesionibus principia, commode reduci possunt ad has, quae sequuntur, doctrinas, de 1) *laesionis definitione et divisionibus*;

X 4

2) *subie*

2) *subiecto et obiecto laesionum*; 3) *iuribus et obligationibus laesiones concernentibus in genere*; 4) *gradu moralitatis laesionum*; 5) *indiciis et corpore laesionis*.

T I T. I.

D E

LAESIONIS DEFINITIONE ET
VARIIS EIVS DIVISIONIBVS.

§. 886.

Laesio, vt constat ex introductione §. 194. est violatio officii erga alios, vi cuius suum cui-libet tribuendum, sicque est actio officii erga alios perfectis contraria (§. 195.).

§. 887.

Cum laesio sit actio officii erga alios perfectis contraria, a laesionibus differunt 1) *violatio officiorum erga nos et erga Deum*; 2) *violatio officiorum erga alios imperfectorum*; 3) *solae cogitationes* (§. 101.) *quae in actus externos non erumpunt*.

§. 888.

Licet vero violatio officiorum erga nos ad laesiones referri nequeat, de ea tamen, cum ad cognata laesionum omnino referri debeat, hic notandum 1) *quot modis officia erga nos violari possint, ex iis quae de his officiis supra §. 495 seqq. dicta sunt, facile deduci posse*; 2) *ex violatione horum officiorum erga nos nullum ius, nullamque obligationem, inter homines in statu naturali viuentes oriri, si dis-*
cesserit

cesseris a malo exemplo quod aliis per tales violationes praebemus, de quo infra. Alios nobiscum in statu naturali viuentes enim talis actio nullo modo concernit, si discesseris a malo exemplo.

§. 889.

Laesionis diuisiones quod attinet, ad eas pertinet I) diuisio eius in laesionem *imputabilem* et *non imputabilem*, prout actio per quam alter laesus est imputari potest, vel non. Laesiones imputabiles vel *dolosae*, vel *culpосae* sunt, prout vel per dolum, vel per culpam, commissae sunt. Nonimputabilium laesionum itidem duae dantur species, laesiones *casuales*, quae casu, et *necessariae*, quae vi iuris necessitatis in sensu §. 302. factae. Ast, cum laesiones non imputabiles, proprie ne quidem laesiones appellandae, hic semper loquor de laesionibus imputabilibus.

§. 890.

Sequitur II) laesionum diuisio in *veras laesiones*, quae secundum suam naturam et essentiam tales non sunt quae tantum culpa committi possunt, et *quasilaesiones*, quae secundum suam naturam et essentiam non nisi culpa committi possunt.

§. 891.

Sunt etiam III) laesiones vel *communes*, quae a quolibet, qui in genere laedere potest, committi possunt, et *certis personis propriae*, quae certum hominum statum praesupponunt.

§. 892.

Laesiones diuidi possunt IV) in laesiones quas appellare liceat *generales*, quae per solum modum,

quo violatio officiorum perfectorum erga alios facta, in esse suo determinantur, et *speciales*, quae per officii, quod per eas violatur, determinationem in esse suo determinantur.

§. 893.

Sunt porro V) laesiones, vel tales quae plene in actum deductae, vel non. In priori casu dicuntur laesiones *consummatae* seu *simpliciter laesiones*. In secundo vero *conatus laedendi*, qui dicitur *laesio attentata*, si laedens praeparatoria laesionis tantum exercuit; *inchoata* vero, si laedens in ipso actu laedendi iam fuit constitutus, aut eum non absoluit, id quod vario modo contingere potest.

TIT. II.

DE

SUBIECTO ET OBIECTO
LAESIONVM.

§. 894.

Subiectum laesionum appello eos qui laedunt et laeduntur, sicque laedentes et laesos.

§. 895.

Laedere potest quilibet homo viuens, qui in genere, et in specie eo tempore quo laedit, sanae rationis usum habet; nisi is, qui in specie tempore laesionis commissae usu rationis sanae destitutus fuit, sponte talis factus. Loquor enim de laesionibus imputabilibus, ad imputationem vero requiritur agentem sanae rationis usum habuisse dum egit. (§. 92.).

§. 896.

§. 896.

Laedere itaque nequeunt 1) res inanimatae; 2) bruta; 3) homines sanae rationis usu in genere, et in specie tempore laesionis commissae, destituti.

§. 897.

Porro de subiecto laedente notandum, illud vel esse *unicam personam*, siue physicam, siue moralem, vel *plures personas*, quae quoad unquam laesionem pro laedentibus habendae. Hae plures personae vero, vel coauctores laesionis sunt (§. 60.) et dicuntur *complices*, vel non. In ultimo casu distinguendum, inter personas *laedentes principales*, quales sunt auctor seu coauctores laesionis, et *minus principales*, quales sunt socii laedentium et eorum fautores (§. 61. 62.).

§. 898.

Alterum subiectum laesionum est *subiectum laesum*, de quo notandum 1) *illud esse omnes homines, non viuentes solum, sed et mortuos* (§. 517.); 2) *laesum*, vel esse *immediate laesum*, qui malum ex laesione ortum sentit per se, vel *mediate laesum*, qui illud per consequentiam sentit.

§. 899.

Sufficiant haec de laesionum subiecto. Laesionum obiectum sunt ipsa officia erga alios perfecta quae violantur, sicque, pro diuersitate obiecti, vel laesiones, quas appello speciales (§ 892.), sunt, vel laesiones quoad *officia absoluta*, vel laesiones quoad *officia hypothetica*. Laesiones prioris generis

ris vero, vel laesiones quoad *animam*, vel quoad *corpus*, vel quoad *statum externum* sunt (§. .).

TIT. III.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
LAESIONES CONCERNENTIBVS
IN GENERE.

§. 900.

Obligatio laesi, quae occasione laesionis factae immediate per legem contrahitur, duplex est, obligatio ad *poenam*, et ad *indemnitationis praestationem*, hisque obligationibus laedentis, respondent iura in laeso.

§. 901.

De poenalaedentis generatim notandum 1) *in statu naturali non dari aliam praeter eam, quam laesus ipse vi iuris puniendi conuicti (§. 286. seqq.) immit- tit laedenti, hincque a non dari poenas certas in singulas laesionum species statutas (§. 292.)* b) *dari laesiones sine poena, si scilicet futura laesio non metuen- da (§. 286.); 2) poenam locum iam habere, licet laesio nondum consummata, sed tantum attempta sit (§. 292.); 3) si una laesio a pluribus laeden- tibus facta, non solum personas principales, sed et minus principales poena affici posse (§. 293.); 4) non solum immediate laesum, sed et mediate laesum, punire posse laedentem (§. 286.).*

10. LVTL *Harmonia iuris naturalis et criminalis in doctrina de imputatione criminis attentati.* Lips. 1734.

§. 902.

§. 902.

Finis poenae, quam laesus laedenti immittit in statu naturali, est securitas laesionis ab ipso laedente atque aliis, laeso atque aliis, metuendae; sicque partim emendatrix, partim exemplaris, et licet laedens mortuus non simpliciter cessat poena (§. 286).

§. 903.

Indemnitätis praestatio, quae laesione facta locum habet, ex principiis §. 294 seqq obuiis aestimanda, hincque facile patet differre obligationem ad poenam et obligationem ad indemnitätis praestationem quae mediante laesione contrahitur, ita ut, cessante licet una, altera ideo non statim cesset.

§. 904

Praeter iura et obligationes quae locum habent, siue laesio consummata sit, siue solus adfit conatus praeterea ratione conatus, et locum habere ius defensionis, de quo §. 287. seqq. actum, per se patet.

§. 905.

Vt adsint iura et obligationes quae interueniente laesione immediate ex legibus oriuntur, nihil aliud requiri quam adesse, siue propositum adhuc executioni dandum, siue factum quo laesio vel attentata, vel inchoata, vel consummata est, ex dictis §. 201. et 328 per se patet. Exspirat vero obligatio ad poenam, tanquam personalissima obligatio, mortuo laedente, ita ut in laedentis heredem non transeat, quod secus quoad obligationem ad indemnitätis praestationem.

stationem (§. 858.), praetereaue facta remissione iuris a parte laesi, cessat utraque obligatio, licet mors laesi non impediatur quo minus laedens ad indemnitatis praestacionem, non vero ad poenam, obligatus maneat. Per §. 858.

§. 906.

Laesus ad iuris sui persecutionem via facti, vel per retorsionem retentionemue, vel per bellum quod, quoad poenam, punitivum bellum est (§. 394) vitur.

TIT. IV.
DE GRADU MORALITATIS
LAESIONVM.

§. 907.

Est et hic de gradu moralitatis laesionum agendum, hoc est, quae pro maiori, quae pro minori habenda, determinandum est.

§. 908.

In laesionibus dolosis, gradus moralitatis ex gradu libertatis laedentis in agendo, seu, quod idem est, ex quantitate imputationis (§. 96.) et ex damni ex ea vel actu orti, vel quod ex ea aequae facile oriri potuisset, ac ortum non est, magnitudine aestimendus, ita ut, si duarum laesionum altera maiori libertate commissa quidem, est damnum leuius, altera vero, ex qua grauius damnum oritur, libertate minori commissa, ea ex qua grauius damnum oritur pro maiori habenda. Si vero duae laesionum species, quoad libertatem aequales, quoad damnum
inaequa-

inaequales, *eo ex qua maius damnum oritur, vel aequae facile oriri potuisset, ac non ortum est, quam ex altera, pro maiori habenda. Tandem si duae laesionum species quoad damnum aequales, quoad libertatem vero inaequales, maiori libertate commissae laesio pro maiori altera habenda.* Cum enim dolose laedens vult laesionem (§ 102.), quo magis vult eam, sicque quod maior libertas est, eo maior ipsa laesio est. Ast, cum damnum ex laesione ortum sit id quod laesionem malam actionem esse efficit, etiam ad damni magnitudinem respiciendum, et quidem ad eam magis quam ad libertatem.

§. 909.

In laesionibus culposis, unice ex gradu commissae culpae (§. 103.), et non simul ex damni magnitudine, gradus moralitatis laesionis aestimari debet. Culpose laedens nec scit quod laedat, nec vult laedere (§ 102.), hinc damni, quod sequi nec scit, nec vult, nulla ratio habenda.

§. 910.

Gradus moralitatis laesionis, vel in abstracto, vel in concreto considerari potest. Vnde oriuntur in posteriori casu *mitigantia et exasperantia laesionum.* Licet enim nulla certa poena in laesiones statuta per leges naturales, nihilominus mitigantia et exasperantia sic concipi possunt, quod *mitigantia laesionum* sint, circumstantiae extraordinariae, quae efficiunt laesionem in casu dato, seu in concreto, consideratam, poenam gradu minorem ea, quae iis absentibus locum haberet, infligendam esse.

esse. *Exasperantia laesionum* vero sunt circumstantiae extraordinariae, quae efficiunt ob laesionem in casu dato, seu in concreto consideratam, poenam gradu maiorem ea, quae iis absentibus locum haberet, infligendam esse. Tam mitigantia quam exasperantia vero, vel *generalia*, vel *specialia* sunt, prout vel quoad omnes laesiones, vel quoad hanc seu illam speciem tantum, talia sunt. Hic tantum de prioribus agendum.

§. 911.

Ad exasperantia generalia referri debent omnes circumstantiae extraordinariae quae libertatem seu damnum augent. Ad mitigantia generalia vero pertinent omnes circumstantiae extraordinariae quae libertatem seu damnum minuunt. Per §. 908.

TIT. V.

DE INDICIIS ET CORPORE
LAESIONIS.

§. 912.

Indicia sunt id ex quo probabiliter colligi potest, vel laesionis existentia, vel quis sit laedens. *Indicia* itaque partim eo tendunt ut inuestigetur an adsit laesio, partim quis laeserit, siue ut laedens principalis, siue ut minus principalis, suntque indicia vel communia, vel particularia, prout vel quoad omnes laesiones talia sunt, vel non: nec non vel remota, vel proxima, prout vel minorem, vel maiorem probabilitatem operantur.

§. 913.

§. 913.

Quod attinet *corpus laesionis* notandum, mox corpus laesionis dici ipsum laedentem; mox id quod per laesionem, vel violatum, vel productum, veluti res furto ablata, corpus occisum, partus ex illicito coitu natus; mox existentiam actionis, per quam laesio commissa, qui vltimus significatus est optimus. Vt itaque, *inquirere in corpus laesionis*, sit inquirere in veritatem actionis per quam laesio commissa, tumque *constet de corpore laesionis*, si constat actionem laesionem inuoluentem commissam esse, nec non *ad corpus laesionis in qualibet laesionis specie requiratur, adesse omnes determinationes, quae eam laesionis speciem in esse suo determinant, singulaeque hae determinationes ad corpus laesionis pertineant.*

P A R S II

DE

SINGVLIS LAESIONVM SPECIEBVS
ET IVRIBVS ATQVE OBLIGATIONIBVS
QVAE OCCASIONE EARVM EX
LEGIBVS ORIANTVR.

§. 914

Absolutis generalibus de laesionibus principis, nunc sequuntur singulae laesionum species, cum iuribus et obligationibus, quae occasione earum ex legibus oriuntur, vnde nunc ipsae hae species sigillatim recensendae sunt. Quum vero omnes laesiones ad veras et quasi laesiones (§. 890.) redu-
(*Syst. Iur. Nat.*) Y

ci possint, pro hac aliaque læsionum diuersitate *de singulis speciebus læsionum* agendum.

TIT. I.
DE LÆSIONIBVS VERIS
GENERALIBVS.

§. 915.

Læsiones huius generis sunt *vis et falsum*, quarum quaelibet itaque sigillarim explicanda.

§. 916.

Vis, si sumitur pro læsione, est læsio quae alterius libertatem in agendo, vel restringendo, vel tollendo, committitur, in læsionem quandam specialem non incidens.

§. 917.

Hinc fluit 1) *vim defensiuam ad species vis pro læsione sumtae referri non posse*; 2) *non semper, quando læsio vi adhibita commissa, eam vim appellandam esse*.

§. 918.

Si quis alterum per metum iniustum ad agendum compellit, nec tamen haec læsio in læsionem quandam specialem incidit, ea ad hanc læsionem generalem, tanquam species eius, referri debet. Licet enim per metum libertas non tollatur, restringitur tamen per eum (§. 158.).

§. 919.

De vi notandum, quoad 1) *corpus huius læsionis*, ex §. 916. dictis per se constare quid ad eam requiratur; 2) *defensionem*, eam hic sine dubio

bio locum habere, nec dari specialia quoad defensionem contra hanc laesionem notanda; 3) *indicia*, non nisi generalia indicia hic locum habere; 4) *poenam ipsam*, circa eam, quae speciatim notanda, deesse; 5) *exasperantia et mitigantia*, dari omnino specialia exasperantia et mitigantia, e. g. vim armis, seu coadunatis hominibus, exercitam esse, ad exasperantia huius laesionis pertinere; 6) *indemnitate praestationem*, eam tum demum locum habere, si ex vi illata laesus, damnum fenfit, quod saepius deest, tumque cessare satisfactionem.

§. 920.

Altera species laesionis generalis est *falsum* quod est laesio, quae fit immutando veritatem, in laesionem quandam specialem non incidens.

§. 921.

Hinc patet 1) *per omnem veritatis immutationem falsum non committi*; 2) *licet facta sit veritatis immutatio alteri damnosa, sicque ea laesionem involuat, laesionem tamen semper ad falsi species referri non posse*; 3) *falsum tam committendo, quam omittendo, committi posse.*

§. 922.

De falso notandum, quoad 1) *corpus huius laesionis*, ex §. praec. dictis per se patere quid ad eam requiratur; 2) *defensionem*, eam quoad hanc laesionum speciem concipi non posse; 3) *indicia*, 4) *poenam ipsam*; 5) *exasperantia et mitigantia*, non dari quoad ea, quae huic laesionis speciei propria

pria sunt; 6) *indemnitate praestationem*, eam hic semper locum habere, cum ad corpus huius laesionis requiratur damnum esse datum.

T I T. II.

DE

LAESIONIBVS VERIS SPECIALIBVS
OFFICIIS ERGA ALIOS ABSOLVTIS
RATIONE ANIMAE CONTRARIIS.

§. 923.

Laesio quoad animam toties fit, quoties quis animae perfectione, qua instructus est, priuatur, diciturque generali nomine *corruptio animae*, quae vel *cognoscitiuam*, vel *appetitiuam* facultatem concernit.

§. 924.

Quoad facultatem animae cognoscitiuam itaque corruptio animae fit, dum alterum perfectione quadam, qua quoad facultatem cognoscitiuam instructus est, priuamus, vel in totum, vel ad certum tempus, id quod variis modis fieri potest.

§. 925.

Nec minus ex corruptionis animae definitione patet, eam, quoad facultatem animae appetitiuam, fieri toties, quoties actione quadam nostra, siue omis-sua, siue commissiua, efficimus, vel directo, vel per indirectum, veluti per exemplum, alterum perfe-
ctione

Etione quadam quoad facultatem appetitiuam priuari. Hinc quilibet socius laesionis, et ipsum auctorem laesionis laedit, quoad facultatem appetitiuam.

§. 926.

Ad laesiones quoad animam referri nequit
 1) si alterum nouis perfectionibus quoad utramque animae facultatem non instruimus, cum tamen in potestate nostra hoc sit; 2) si fallimus alterum, id est, inducimus eum ut verum pro falso habeat. In priori casu enim officia perfecta non violantur (§. 195.). In posteriori casu vero, pro falso (§. 920.) potius, talis laesio habenda.

§. 927.

Quoad animae corruptionem notandum, ratione 1) corporis laesionis, quid ad illud requiratur ex dictis §. 381. seqq. facile constare; 2) defensionis violentae, eam et quoad has laesiones locum habere, si is qui laedere vult vim adhibet, cum vero saepissime ea non adhibeatur in laesionibus huius generis, et saepe hic defensio violenta cessat; 3) indiciorum; 4) poenae ipsius; 5) eorum quae ad exasperantia et mitigantia pertinent, nihil, quod de iis hic in specie monendum, obuenire; 6) praestationis indemnitate, eam fieri, dum laesus praestat id quod interest, tam immediate quam mediate laeso, qualis hic est e. g. is, cuius potestati quoad animam corruptus subiectus est.

T L T. III.

DE LAESIONIBVS VERIS
'SPECIALIBVS OFFICIIS ABSOLVTIS
RATIONE CORPORIS
CONTRARIIS.

§. 928.

Ad laesiones huius generis referri debent 1) *homicidium*, quod est factum quo homo, alterum hominem, vita priuat.

§. 929

Licet variae concipi possint species homicidii, tam pro diuersitate *modi quo* committitur, quam *personae in quam* committitur; hae species tamen hic negligi possunt, cum praesertim non nisi ratione gradus moralitatis differant. Hic itaque *de homicidio in genere* agendum, abstrahendo ab iis quae singulis speciebus propria sunt.

§. 930.

De homicidio in genere notandum, quoad 1) *corpus laesionis*, ad illud requiri ex facto laedentis, non ex causis accidentalibus, mortem esse secutam; 2) *defensionem*, eam sine dubio, caeteris paribus, aggressorem occidendo fieri posse; 3) *indicia specialia*, talia quidem non plane deesse, aut potissimum ex circumstantiis in casu dato obuiis oriri; 4) *poenam ipsam*; 5) *exasperantia et mitigantia*; 6) *indemnitate praestationem*, haec tria communia hic plane cessare, nisi quoad satisfactio- nem, adsit mediate laesus, cui praestandum id quod interest alterum esse occisum.

§. 931.

§. 931.

Sequitur II) *corruptio corporis*, quae est factum quo alterius corpori, salua vita, damnum infertur. Fit itaque *corruptio corporis luxando, frangendo, vulnerando* etc.

§. 932.

De corruptione corporis notandum quoad 1) *corpus delicti*, constare de eo, si certum est per factum laedentis, non laesi, nec casu, corruptionem esse factam; 2) *defensionem*, et eam, caeteris paribus, vsque ad necem aggressoris extendi posse; 3) *indicia specialia*, de iis valere quae de indiciis specialibus homicidii dicta sunt; 4) *poenam ipsam*; 5) *exasperantia et mitigantia*, specialia hic notanda non obuenerunt; 6) *indemnitas praestationem*, eam sub se comprehendere a) *pecuniam doloris*; b) *membri corporis, per corruptionem inutilis redditum, vel amissi, aestimationem* et c) *eius quod interest praestationem*.

§. 933.

Quoad corpus laesum etiam fit per III) *stuprum violentum* et IV) *raptum*. Est vero *stuprum violentum* coitus, a parte altera coeuntium sponte non commissus, sicque, cum tam vis, quam metus spontaneitatem in agendo tollant, *stuprum violentum est ad quod coeuntium alter, vel per vim, vel per metum, adactus*. *Raptus* est abductio et detentio foeminae honestae cum ea coeundi causa, citra eius, vel eorum quibus parere debet, consentiam facta.

§. 934.

Quoad stuprum violentum et raptum hic notandum, ratione 1) *corporis laesionis*, ad illud requiri quidem, quoad stuprum violentum, coitum, non vero quoad raptum; 2) *defensionem*, eam et hic locum habere, ita vt, in specie contra stuprum violentum, cum nece aggressoris defensio licita sit; 3) *indiciorum*; 4) *poenae ipsius*; 5) *aggrauantium et mitigantium*, nihil singulare hic locum habere; 6) *praestationis indemnitate*, eam fieri, vel ducendo stupratam per vim, seu raptam, si velit, in vxorem, vel per pecuniam.

IO. BALT. ELEND *de eo quod pro pudicitia per ius naturae licet.* Helmst. 1702.

TOB. IAC. REINHARD Pr. *num defensio pudicitiae cum inuasoris nece licita sit.* Erf. 1734.

T I T. IV.

DE

LAESIONIBVS VERIS SPECIALIBVS
OFFICIIS ABSOLVTIS RATIONE
STATVS EXTERNI CONTRARIIS.

§. 935.

Laesionum, per quae officia absoluta erga alios ratione status externi violantur, praecipua species sunt iniuria, quae existimationem concernens laesio est; licet et aliae laesionum huius generis species, quae ea quae vsui nostro inferuiunt, vt et amicos et inimicos concernunt, concipi possint.

§. 936.

§. 936.

Iniuria est quaelibet actio quae efficere potest, existimationem aliorum fieri, saltem secundum opinionem hominum, malam.

§. 937.

Iniuria alter affici potest, tam per *contemptum*, si aliquid omittitur, quod non omitti, honor ei debitus requirit, quam per *contumeliam*, si aliquid committitur, quo alterius existimatio laeditur. *Contemptus* et *contumelia* itaque non solum in eo differunt, quod *contemptus* oritur ex actionibus omissiuis, *contumelia* vero actiones commissiuas requirat, sed et *contemptus* in specie honorem, non autem *contumelia*, concernat.

§. 938.

Iniuria quae est contumalia, vel verbis, vel factis infertur, indeque vel *verbalis*, vel *realis* est.

§. 939.

Animus iniuriandi est volitio, qua volumus alterius existimationem per actionem quandam nostram laedi, de quo notandum 1) *animum iniuriandi quidem adesse debere, ut iniuria pro laesione dolosa haberi possit, ast ad omnem iniuriam animum iniuriandi non requiri, cum etiam dentur culposae iniuriae*; 2) *in iniuriis verbalibus, nec veritatem dictorum, nec prouocationem ad alios, qui ante nos idem dixerunt, liberare ab animo iniuriandi, sicque iuris naturalis esse, quod dicitur in trito: Wehrmann haben hilft nicht, ut et: veritas conuitii non liberat ab animo iniuriandi.*

§. 940.

Quoad iniurias notandum, ratione 1) *corporis laesionis*, ad id sufficere existimationem alterius esse laesam; 2) *defensionis*, eam quoad verbales iniurias aliter fieri non posse, quam efficiendo calumiarum fidem non haberi, sique retorsionem iniuriarum medium se defendendi contra iniurias non esse; 3) *indiciorum*; 4) *poenae ipsius*; 5) *eorum quae ad exasperantia et mitigantia pertinent*, nihil, quod singulare est, hic obuenire; 6) *indemnitate praestationis*, ad eam sufficere aliquid fieri, quod ex opinione hominum pro satisfactione habetur, licet reuera satisfactio non sit.

TIT. V.

DE

LAESIONIBVS VERIS SPECIALIBVS
OFFICIIS HYPOTHETICIS
CONTRARIIS.

§. 941.

Laesionum officii hypotheticis contrariarum traduntur species, quot sunt officia hypothetica perfecta (§. 531. *seqq.*). Ex iis itaque, quae de obligationibus singulis speciebus iuris in re respondentibus, et obligationibus personalibus, tam immediatis, quam ex pactis oriundis, hinc inde dicta sunt, singulae laesionum species, quae huc pertinent, facili negotio deduci possunt. At, quum omnes hic recensere nimis prolixum, immo superfluum,

fluum; foret, non nisi earum mentio facienda, quae speciale habent nomen.

§. 942.

Ad huius generis laesiones, quae speciale habent nomen, pertinet I) *furtum*, quod est rei alienae mobilis, absque vi metuue personae illato, inuito domino, ea intentione vt auferentis fiat, facta ablatio.

§. 943.

De furto notandum quoad 1) *corpus laesionis*, ex ipsa definitione facile constare quid ad illud requiratur; 2) *defensionem*, eam, si fur in actu furandi deprehenditur, caeteris paribus, cum nee furis fieri posse; 3) *indicia specialia*, ea hic non deesse, veluti si quis habet rem furto ablatam; 4) *poenam ipsam*, de ea in specie monenda, deesse; 5) *exasperantia et mitigantia*, si e. g. vis illata in furandi actu, merito exasperandam esse poenam, si vero fur poenitentia ductus, antequam constat furem esse, rem furto ablatam restituit, eam mitigandam esse; 6) *indemnitate praestationem*, eam per rei ablatae restitutionem, vel eius pretii solutionem fieri.

§. 944.

Progredior II) ad *rapinam*, quae est vis personae illata, per quam res aliena mobilis ea intentione, vt vim inferentis fiat, extorquetur. *Differunt*

runt itaque *furtum et rapina non in eo, quod furtum sine omni vi committatur, rapina vero per quamlibet vim, sed potius in eo, quod in rapina vis personae inferatur, non vero in furto.*

§. 945.

De rapina notandum, quoad 1) *corpus huius laesionis*, metum qui ex minis oritur non sufficere, licet metus ex praevia vi ortus sufficiat, sicque non solum vim ablativam, sed et compulsivam, rapinam constituere; 2) *defensionem*, eam cum nece fieri posse; 3) *indicia*; 4) *poenam ipsam*; 5) *exasperantia et mitigantia*; 6) *praestationem indemnitatis*, nihil, quod hic singulare et notatu dignum, obuenire.

§. 946.

Sequitur III) *concussio*, quae tum facta, si per metum, ex solis minis ortum, pecunia aliaue res mobilis extorquetur.

§. 947.

Conueniunt itaque *furtum, rapina et concussio in eo, quod laedens per has laesiones quod alterius est sibi attribuat, at differunt in modo quo hoc fit, dum in furto, sine vi metuae personae illato, in rapina et concussione vero, per vim metuae personae illatum fiat, et quidem in rapina per vim metuae ex praevia vi ortum, in concussione per metum ex solis minis ortum.*

§. 948.

Sunt etiam laesiones huius generis IV) *invasio* et V) *vsurpatio*. Fit vero *invasio*, si dominium

nium rei alienae immobilis, et *vsurpatione*, si dominium rei alienae incorporalis, exercemus, verum dominum vi excludendo a domini sui exercitio.

§. 949.

Licet itaque hae laesiones cum furto, rapina et concussionem in eo conueniant, quod rem alienam ita concernant, vt laedens illicito modo verum dominum dominio suo priuare intendat: differunt tamen tam inter se, quam a furto, rapina et concussionem in eo, quod res, circa quas hae laesiones versantur, sint diuersae qualitatis. Per comparationem definitionum.

§. 950.

Quoad inuasionem et vsurpationem ratione communium plurium laesionum talia, quae hic speciatim annotari merentur, desunt.

§. 951.

Sequuntur VI) *damnum iniuria datum*; VII) *illicitus rei alienae vsus*; VIII) *spolium nudum*; IX) *turbatio possessionis*. Est vero *damnum iniuria datum*, omnis laesio rei substantiam; *illicitus rei vsus*, omnis laesio rei vsum; *spolium nudum*, omnis laesio ius possidendi; *turbatio possessionis*, omnis laesio ius possessionis, concernens.

§. 952.

§. 952.

Damnum iniuria datum itaque, tam circa rem alienam, quam etiam circa rem nostram, veluti ei periculosum ignem subiiciendo, locum habet. Idem dicendum de illicito rei usu, quae laesio tum circa propriam rem locum habet, si usus eius alteri concessus est, et dicitur tum, si est rei alienae usus, absque vi metuae personae illato exercitus, furtum usus. Nec minus idem dicendum de spolio nudo, diciturque illud tum, si eum, cui ius possidendi rem nostram competit, absque vi metuae personae illato possessione eius priuamus, furtum possessionis. Ast turbatio possessionis quoad res nobis proprias concipi nequit.

§. 953.

Quum spolium in genere sit illicita priuatio possessionis quomodocunque facta (§. 381.), omne spolium quidem laesio est, ast tamen, quoties priuatio possessionis coniuncta cum intentione alterum priuandi dominio rei suae, pro casuum diuersitate, vel in furtum, vel in rapinam, vel in concussionem, vel in inuasionem, degenerat, et non nisi spolium nudum, laesionis species, ab his recensitis diuersa, est.

§. 954.

Damnum iniuria datum, illicitus rei alienae usus, spolium nudum, et turbatio possessionis differunt a furto, rapina, concussionem, inuasionem et usurpationem in eo, quod priores laesiones, non ut posteriores

eo tendant, vt alterum dominio rei suae priuemus.
Per comparationem definitionum.

§. 955.

Caeterum nec de quatuor laesionum §. 591. recensitarum speciebus, singularia quaedam, ratione communium plurium laesionum hic notanda, adsunt.

§. 956.

Tandem ad laesiones huius generis, quae specile habent nomen, referri adhuc potest X) *perfidia in pactis*, de qua iam alia occasione (§. 771.) actum, et hic tantum addendum, *praeter effectum eius supra l. c. notatum, eam tanquam laesionem et hoc operari, quod per perfidium laesus, non solum punire perfidum possit, sed et praeterea indemnitate praestationem ab eo postulare.*

T I T. VI.

D E

Q V A S I L A E S I O N I B V S.

§. 957.

Absolutis laesionibus veris, sequuntur quasi laesiones, seu laesiones impropriae, *ad quas pertinent omnes laesiones, tam officii erga alios absolutis, quam hypotheticis, contrariae, ex agentis a nobis diversi, siue hominis, siue animalis, siue rei inanimatae actione, quae nobis ob culpam admissam imputari potest, ortae.* Per §. 890.

§. 958.

§. 958.

Si actio, per quam alteri damnum datum est nostra culpa concurrente, est actio hominis qui laedere potest, eadem haec laesio, est, respectu agentis, vera laesio, respectu eius qui culpa sua concurrat vero, quasi laesio. Per §. 890. Hincque 1) eadem laesio pro diuerso respectu laesio vera et quasi laesio esse potest 2) si quid effusum vel deiectum ab alio, ita, ut tertius sit laesus per effusionem vel deiectionem, laesio haec respectu effudentis vel deicientis est laesio vera, respectu eius vero qui culpa quadam sua effecit hanc laesionem sibi imputari posse, est quasi laesio.

§. 959.

Quoad communia laesionum, ratione quasi laesionum, notandum in eo casu, quo talis laesio simul respectu alterius est vera laesio, utrumque laedentem quidem poenam mereri, ast ad satisfactionem quasi laedentem non nisi in subsidium teneri. In eo casu vero, quo talis laesio non simul vera laesio est, solus quasi laedens, et ad poenam et ad indemnitatis praestationem obligatus est. Per 901 et 903.

SECVLA-

SECVLARIS FEVDALIS.

GOTTL. SAM. TREVER *iuris feudalis uniuersalis paedia* in Parergis Goetting. T. I. L. 3. n. 6. Separatum quoque excusa existat haec paedia. Erf. et Lips. 1753. 8.

REGN. ENGELHARD *specimen iuris feudorum naturalis, methodo scientifica conscriptum.* Lips. 1742. 4.

I. LANGEMACK *allgemeines Lehnrecht, aus philosophischen Gründen erwiesen.* Potsd. 1747. 8.

IO. CHRIST. KNAVS *natürliches Lehnrecht als ein allgemeines aus den Gründen des Rechts der Natur hergeleitet.* Stuttg. 3.

§ 960.

Lurisprudentiam naturalem stricte sic dictam theoreticam secularem, in allodiale et feudalem abire, et allodiale, nunc absolutam, feudalem excipere, ex dictis §. 492. constat. Veritates vero, quas haec iurisprudentiae pars ambitu suo complectitur, commode ad duas reduci possunt classes, quarum prima *generalia de feudis*

Z. 2

feudis principia, secunda vero speciales de feudo doctrinas sistit.

P A R S I.

GENERALIA DE FEVDIS
PRINCIPIA.

§. 961.

Generalia de feudis principia concernunt doctrinas de feudi definitione et origine feudorum; substantialibus, naturalibus et accidentalibus feudi; inuestitura et praescriptione feudali in genere; et variis personis feudalibus.

T I T. I.

D E

FEVDI DEFINITIONE ET
ORIGINE FEVDORVM.

§. 962.

Dantur res quarum dominium in utile et directum diuisum, earumque species est *feudum pro re sumtum*, qui significatus est optimus; licet illud saepius pro *iure*, et praesertim *dominio utili*, sumi, negari nequeat.

§. 963.

Fidelitas in genere, est curatior praestatio officiorum erga alios, vt itaque *fidelitas per se considerata non sit officium, sed potius modus sit quo sit officiorum expletio*. Possunt tamen ex ipsorum, vi fidelitatis praestandorum, officiorum determinatione, variae a se inuicem maxime diuersae concipi
fide-

fidelitatis species. Quodsi itaque ponis, vnum hominem alteri se in genere ad praestationem officiorum, quae alias officia humanitatis sunt, perfecte obligare, ita, vt tam in horum, quam aliorum, speciatim susceptorum, officiorum praestatione fidelis esse velit, inde oritur *fidelitas feudalis*, quae itaque est curatioꝝ praestatio officiorum, quae in genere imperfecta sunt, tanquam perfectorum, et aliorum officiorum speciatim susceptorum.

§. 964.

Feudum seu *res infeudata* est res, cuius dominium vtile est penes vnum, directum vero penes alterum, sub conditione mutuae fidelitatis feudalis, quae conditio illud distinguit ab *emphyteusi*, aliisque rebus, quarum dominium itidem in vtile et directum diuisum (§. 571.). Feudi oppositum vero est *allodium*, sub quo nomine venit quaelibet res, quae feudum non est.

§. 965.

Dominium directum rei quae feudum est, dicitur *dominium directum feudale*, et dominium vtile rei quae feudum est, *dominium vtile feudale*. Is vero penes quem est dominium directum feudi, *dominus feudi directus*, et is penes quem est dominium vtile feudi, *vasallus* appellatur.

§. 966.

Nexus feudalis est obligatio mutua inter dominum feudi et vasallum intuitu feudi contracta. *Qualitas feudalis* vero dicitur ea rei qualitas, quod

vasallus eam habeat a domino feudi sub conditione fidelitatis feudalis.

§. 967.

Rem esse feudum absolute non praesumitur. Si vero constat eam feudum esse, qualitatem feudalem habent, res ipsa cuius dominium in utile et directum diuisum, et utile vasalli dominium. Ast 1) fructus eius rei; 2) possessio eius; 3) dominium directum eius; 4) pecunia ad feudum emendum destinata aut ex feudo vendito redacta, qualitatem feudalem non habent. Feudum absolute non praesumi inde est, quoniam facti est rei dominium in utile et directum sub conditione fidelitatis feudalis esse diuisum (§. 114.). Reliqua fluunt ex definitione qualitatis feudalis (§. praec.).

§. 968.

Feuda non sunt a natura, sed potius facto humano interueniente introducta, id quod factum esse legibus naturalibus non repugnat. Quando vero, qua occasione, quo sine, a quibus feuda primum introducta sint, in iure feudali naturali non nisi eatenus determinari potest, quod demum, postquam per introductionem dominii communio primaeva sublata, introduci potuerint. Id quod inde patet, quod non dominium, sed communio primaeva, a natura fit (§. 257.), feudum vero concipi nequeat sine dominio (§. 964.) et dominus de re sua pro arbitrio disponere possit (§. 263.).

TIT. II.

DE

SVBSTANTIALIBVS, NATVRALIBVS
ET ACCIDENTALIBVS
FEVDI.

§. 969.

Feudi *substantialia* seu *essentialia* dicuntur feudi determinationes quae saluo feudo abesse nequeunt. Reliquae determinationes vero, quae adesse et abesse possunt saluo feudo, si ordinarie adfunt, dicuntur *naturalia feudi*, si ordinarie absunt, *accidentalia feuda*.

§. 970.

Sunt itaque feudi *essentialia* 1) *adesse rem*; 2) *eam esse in dominio*; 3) *hoc dominium esse diuisum in directum et utile*; 4) *utile dominium actutum esse ab alio retento ab eo directo*; 5) *directum penes unum, et utile penes alterum esse, sub conditione fidelitatis feudalis*.

§. 971.

Quum itaque ea, quae ad feudi *substantialia* non pertinent, adesse et abesse possint saluo feudo (§. 969.), patet: *feudi species oriri, si quoad ea, quae ad substantialia feudi non pertinent, aliquid determinatur*. Quod si itaque determinatur feudum tale esse, vt praeter *substantialia* omnia *naturalia* adsint, omnia *accidentalia* vero desint, inde oritur species feudi quae dicitur *feudum proprium*. In casu opposito vero, oritur feudum

Z 4

quod

quod dicitur *improprium*, sicque *improprium feudum* oritur duplici modo, dum vel ideo *improprium* est quoniam unum vel plura naturalia desunt tantum, nullum accidentale vero adest, vel ideo quoniam praeter naturalia omnia quae adsunt, adest accidentale.

§. 972.

Licet secundum leges naturales determinari possit quae sint feudi *substantialia*, quae non, secundum eas tamen determinari nequit quae inter ea, quae ad *substantialia* non pertinent, ad *naturalia*, quae vero ad *accidentalia* referri debeant. Vi principii iuris naturae §. 19. et def. naturalium et accidentalium feudi §. 969.

TIT. III.

DE

INVESTITURA FEVDALI IN GENERE.

§. 973.

Investitura feudalis est actus quo dominus feudi, dominium utile feudi in vasallum fidelitatem promittentem, transfert.

§. 974.

Investitura feudalis diuiditur I) in *puram*, si de praesenti ipsa domini utilis translatio fit, et *euentualem*, si haec translatio a certo euentu suspenditur.

§. 975.

Est porro II) investitura feudalis vel *propria*, si feudum simul traditur, vel *abusiva*, si non.

§. 976.

§. 976.

Sequitur III) diuisio inuestiturae feudalis in *simplicem*, si non nisi vnus inuestitur, et *simultaneam*, si plures cum eodem feudo inuestiuntur. In hoc sensu latiori vero simultaneae inuestiturae variae species sunt possibiles, dum plures, vel ita inuestiuntur vt vnus immediate, reliqui vero non nisi mediate, per eum, et tanquam comprehensi sub eius inuestitura, inuestiuntur, vel non. In posteriori casu. simultanea inuestitura proprie et striete ita appellatur, et dici potest *completa*, si plures de eodem feudo, eodem tempore, et aequali iure inuestiuntur, *incompleta* si non. Vt itaque tres species simultaneae inuestiturae incompletac concipi possint, nimirum incompleta quoad *tempus tantum*, quoad *ius tantum*, quoad *ius et tempus simul*.

§. 977.

Tandem IV) inuestitura vel *prima*, vel *repetita* est. Licet enim per inuestituram semper dominium vtile in vasallum transferatur, siue pure, siue euentualiter fiat, sicque *in hoc sensu semper acquisitiua sit*: haec tamen concipi potest differentia, quod vel talis inuestiatur, qui nondum inuestitus est, quo casu inuestitura dicitur *prima*, vel inuestiatur, qui iam inuestitus est, quo casu inuestitura dicitur *repetita*. Prima inuestitura vero vel fit cum re quae feudum non est, tumque *originaria* seu *constitutiuia* dici potest, vel cum re quae feudum est, tumque *striete acquisitiua* appellatur.

Z 5

§. 978.

§. 978.

Laudemium feudale est pecunia, a vasallo domino feudi directo pro inuestitura soluenda. *Iuramentum fidelitatis* seu *vasallagium* est iuramentum promissorium, quo vasallus promittit fidelitatem feudalem.

§. 979.

Prout ius naturae solennitates inuestiturae ignorat, ita et ex feudi et inuestiturae natura non fuit laudemium a vasallo esse soluendum, et praecise iuramentum fidelitatis ab eo esse praestandum. Unde hic plura de inuestitura in genere tradi nequeunt, et reliqua, quae singulas species concernunt, infra suis locis addenda.

T I T. IV.

DE

PRAESCRIPTIONE FEVDALI
IN GENERE.

§. 980.

Praescriptio dicitur *feudalis*, si concernit dominium rei infeudatae seu infeudandae.

§. 981.

Praescriptio feudalis, vel talis est, per quam rei infeudandae seu infeudatae dominium directum vel utile acquiritur, tumque dicitur *acquisitiva*, vel talis per quam dominii directi et utilis feudi consolidatio fit, tumque dicitur *extinctiva*.

§. 982.

§. 982.

Praescriptio feudalis acquisitiua, vel constitutiua, vel translatiua est. Dicitur vero *constitutiua*, si per praescriptionem dominium feudi directum vel vtile quod acquiritur, simul formatur, sicque per eam infeudatio fit. *Translatiua* vero appellatur, si feudi constituti directum vel vtile dominium, ita, vt consolidatio non fiat, acquiritur.

T I T. V.

D E

PERSONIS FEVDALIBVS.

§. 983.

Personas feudales appello, quae in nexu feudali, aut in spe, aut actu, sunt.

§. 984.

Ad personas feudales itaque, praeter dominium feudi, pertinent quae dominium vtile feudi actu habent, vel, licet actu nondum habeant, spem in illud succedendi tamen habent.

§. 985.

Ad eas personas feudales, praeter dominium feudi, quae actu dominium vtile habent, et generatim vasalli dicuntur (§. 965.), pertinet
 1) *vasallus principalis* seu *vasallus possessor*, qui utilitatem et possessionem feudi solus habet; 2) *sub primi acquirentis inuestitura comprehensi*, qui vasalli possessores nondum sunt, aut tamen per primum

num acquirentam, cum eodem feudo, cum quo is inuestitus est, inuestiti sunt; 3) *simultance inuestiti proprie sic dicti*, qui vasalli possessores nondum sunt, aut tamen praeter primum acquirentem, et sub eius inuestitura comprehensos, cum eodem feudo pure inuestiti sunt.

§. 986.

Ast ad personas feudales praeter dominum feudi, quae actu quidem dominium vile nondum habent, in illud tamen succedendi ius habent, pertinent, 1) *expectatiuarii feudales*, qui a domino feudi, in casum quo deficiunt qui actu dominium vile habent, id est, in casum aperturae, ad successionem vocati; 2) *successores a vasallo ad successionem in casum aperturae vocati*.

§. 987.

Quod vero attinet *eventualiter inuestitos*, quo nomine veniunt qui praeter primum acquirentem, et sub eius inuestitura comprehensos, non pure, sed in casum aperturae, inuestiti, *ii propriam classem personarum feudalium non constituunt, sed vel expectatiuarii, vel successores a vasallo ad successionem vocati, sunt*, indeque tam expectatiuarii, quam successores a vasallo ad successionem vocati, vel nudi, vel *eventualiter inuestiti expectatiuarii seu successores a vasallo ad successionem vocati, sunt*.

PARS

P A R S. II.

SPECIALIS DE FEVDIS
TRACTATIO.

§. 988.

Specialis de feudis tractatio redit ad duo summa capita, dum de *feudo constituendo* et de *feudo constituto* agendum.

L I B E R I.

D E

FEVDO CONSTITVENDO.

§. 989.

Feudi *constitutio*, sine qua non datur feudum, cum nullum feudum sit a natura (§. 968.), fit, si res in duorum dominio dimidiato ita esse incipit, ut penes unum dominium directum, penes alterum utile, sit, sub conditione mutuae fidelitatis feudalis. Actus ipse vero, quo feudi constitutiq; fit, dicitur *infeudatio*.

§. 990.

Infeudatio, tam pro diuersitate eius cuius res est quae infeudatur, quam pro diuersitate qualitatis ipsius rei, in diuersas abit species. Ex primo fundamento vel talis est, quae fit *praecua oblatione in feudum*, vel talis, quae *ea non praecua* fit, prout vel res vasallo propria, quae ea lege domino concessa ab accipiente, vel res quae domino propria, infeudatur. Ex secundo fundamento vero
est

est vel *infeudatio prima*, vel *reinfeudatio*, prout res quae infeudatur, vel est allodium quod nunquam feudum fuit, vel est allodium quod feudum olim fuit, aut tale esse desiit, sicque feudum finitum. Infeudatio prima est, vel *infeudatio in specie dicta*, vel *subinfeudatio*, prout res quae infeudatur, vel non est, vel est, dominium utile feudi, haecque vel *subinfeudatio in specie sic dicta* seu *datio in subfeudum*, vel *obfeudatio*, seu *oblatio in subfeudum*, est, prout vasallus dominium utile feudi, vel alii in feudum concedit, vel illud ei ab alio, cui ea lege dedit ut subinfeudatio fiat, in feudum conceditur.

§. 991.

Pro diuersitate infeudationis differunt feuda per eam orta. Ex prima diuisione enim oriuntur feuda *oblata* et *data*, prout orta sunt, vel per infeudationem praeuia oblatione factam, vel per infeudationem mediante datione factam. Ex secunda vero *feuda prima* et *subfeuda*, prout vel ex infeudatione prima, vel ex subinfeudatione orta sunt.

§. 992.

Secundum ius naturae nil refert, siue feuda sint data, siue oblata, siue prima, siue subfeuda, et tam prima feuda, quam subfeuda, data et oblata feuda esse possunt. Diuersitas subiecti penes quod dominium plenum rei infeudatae ante infeudationem fuit, et rei ipsius quae infeudatur enim, per se nullam iurium et obligationum differentiam

tiam operari potest, et cum dominium vtile sit res in dominio vasalli existens, et subfeuda vel data, vel oblata esse patet per §. 991.

§. 993.

Datio in feudum semper inuoluit alienationem, licet, si praeuia oblatione fit, in effectu in feudum dans lucretur, et in reinfeudatione, alienatio iam per primam infeudationem facta, tantum reiteretur. Vi definitionis infeudationis (§. 989.) oblationis in feudum (§. 990.) alienationis (§. 340.) vt et primae infeudationis et reinfeudationis (§. 990.).

§. 994

Reliqua de infeudatione monenda redeunt ad tria summa capita, doctrinam scilicet de 1) modis quibus fit; 2) rebus quae possunt infeudari; 3) personis quae possunt feudum concedere, de quibus nunc sigillatim agendum.

T I T. I.

D E

MODIS QVIBVS INFEVDATIO FIT.

§. 995.

Infeudatio, siue sit prima, siue reinfeudatio, illaque, siue in specie sic dicta, siue subinfeudatio: vt et, siue fiat praeuia oblatione in feudum, siue canon praeuia, fit duplici modo, vel per inuestituram feudalem constitutiua, vel per praescriptionem feudi constitutiua. (§. 979. 982.). Voluntate domini rei
quae

quae infeudatur enim eam fieri necesse est, quam vel expressam, vel tacitam seu praesumptam esse necesse est. Prior adest in inuestitura, posterior in praescriptione constitutiva.

§. 996.

Si infeudatio per inuestituram feudi constitutivam sit, pactum inter futurum dominum et vasallum de suscipiendo nexu feudali initum, praecedere necesse est, quod dicitur pactum feudale, per quod etiam determinari debent specialia officia inter dominum et vasallum quae ex natura feudi non fluunt. Ast solum hoc pactum ad infeudationem non sufficit, nec sufficit inuestitura eventualis, licet perinde sit si-ve sit propria, siue abusiva. Quum enim invito vasallo obtrudi nequeat dominium utile, feudale pactum praecedere debet. Et quum per infeudationem feudum constituatur (§. 339.), feudum vero non sit constitutum, nisi dominium utile sit penes vasallum, patent vi §. 333 et 973. seqq. reliqua propositionis membra.

§. 997.

Ad praescriptionem feudi constitutivam requiritur, rem allodiam possideri ut feudum a diversis personis, quarum una se gerit pro domino feudi directo, altera pro vasallo, tumque accedere generalia praescriptionis acquisitivae requisita (§. 336.) et perinde est, siue allodium, quod ita possidetur, sit eius qui se gerit pro domino, siue eius qui se gerit pro vasallo, siue tertii. Per §. 982.

T I T.

TIT. II.

DE

REBUS QVAE POSSVNT
INFEVDARI.

§. 998.

Vt res in se spectata talis sit, quae potest infeudari, nihil aliud requiritur quam eam non esse rem nullius. Omnia enim quae requiruntur ad feudum, locum habere possunt quoad reliquas res (§. 964.).

§. 999.

Possunt itaque infeudari tam corporales quam incorporales res, tam mobiles quam immobiles res; immo, licet res talis sit quae usu consumitur, infeudari potest, et, licet res nullius ipsa infeudari nequeat, ius occupandi res nullius proprium tamen infeudari potest.

§. 1000.

Si res in se spectata ad infeudandum habilis est, ut praecise ab hoc vel illo in feudum concedi possit, requiritur eum esse 1) dominum rei quae in feudum conceditur et 2) alienandi facultatem habere. Inuoluit enim infeudatio respectu feudum concedentis alienationem (§. 993.).

§. 1001.

Infeudari itaque nequeunt res alienae et alienari prohibitae, ast condominus ratam suam rei communis inuito condomino infeudare potest.

(Syst. Iur. Nat.)

Aa

T I T.

T I T. III.

DE

PERSONIS QVAE FEVDVM
CONCEDERE POSSVNT.

§. 1002.

Si quis habet tales res quae in se spectatae, et in specie ab eo, qui eas infeudare vult, infeudari possunt, licet ei tales res in feudum concedere; ita, ut secundum ius naturae non dentur personae ad feudum concedendum inhabiles, sed potius quilibet dominus feudi esse et vasallos habere possit, nisi supponatur fidelitatem continere officia quae hinc vel illi praestari illicitum esset, quo casu iuris naturalis est eos, quibus talia officia praestari illicitum est, feuda concedere non posse. Si enim dicta limitatio non habet locum, et adsunt quae per hypothesein praesupponuntur, nullum adest fundamentum ex quo feudi concessionem illicitam esse probari potest.

§. 1003.

Feuda itaque concedere possunt tam personae singulares quam morales; superior feuda concedere potest sibi subiecto et is superiori suo; qui concessit alicui hoc feudum, is ab eo accipere potest aliud feudum, ut sic dominus feudi possit esse vasalli sui vasallus.

LIBER

LIBER II.
DE
FEVDO CONSTITVTO.

§. 1004.

Secunda et praecipua doctrina in iure feudali explicanda concernit feudum constitutum (§. 988.) ubi de feudi *acquisitione, iuribus et obligationibus feudalis, modis quibus nexus feudalis tollitur, et de persecutione iurium feudalis* agendum.

SÉCTIO I.

DE
FEVDI ACQUISITIONE

§. 1005.

Feudi *acquisitio* est acquisitio domini utilis feudi. Licet enim et detur dominium feudi directum, illius acquisitio tamen, cum non habeat qualitatem feudalem (§. 967.), conuenit cum acquisitione domini quae in iurisprudencia allodiali (§. 574. seqq.) explicata.

§. 1006.

Doctrina de feudi acquisitione ad duo summa capita redit, videlicet de *personis feudorum capacibus*, seu de iis qui feuda acquirere possunt, vel non, et de *modis quibus feudi acquisitio fit.*

TIT. I.

DE
PERSONIS FEVDORVM CAPACIBVS.

§. 1007.

Vt quis feudi capax sit nihil aliud requiritur, quam 1) *in genere domini capax esse; 2) si-*

Aa 2

delita-

delitatem eam, quae in conditione est, praestare posse. Per § 964.

§. 1008.

Hinc patet: *personas morales et physicas; foeminini et masculini sexus, et cuiuscunque alius conditionis, quae nec obstat quod in genere acquirere, nec obstat quod in specie eam fidelitatem, quae in conditione est, praestare possint, feuda acquirere posse.*

T I T. II.

D E

FEVDA ACQVIRENDI MODIS.

§. 1009.

Feudorum acquisitio est vel *constitutiva*, quae etiam *originaria* dici solet, si acquisitio fit dum feudum constituitur, indeque hanc acquisitionem duplicem esse, eamque, vel *per inuestituram constitutivam*, vel *per praescriptionem feudalem constitutivam*, fieri, ex dictis §. 986. seqq. patet, vel *translativa*, quae etiam *deriuativa* dici solet, quae fit feudo iam constituto, de qua speciatim agendum.

§. 1010.

Feudi acquisitio *translativa* fit, vel *per successionem*, quae est *successionis in dominium speciei*, et in oppositione ad *allodiale* (§. 832.) *feudalis successio* appellatur, vel *citra successionem*.

§. 1011.

Quod attinet *successionem feudalem*, ea non habet locum, sed potius, *mortuo vasallo possessore*,
domi-

dominium utile consolidatur cum dominio directo, nisi de domini feudi voluntate constet, quod hunc vel illum ad feudi successionem admittere velit. Licet pactum in genere (§. 684.), sicque et pactum feudale, in dubio praesumatur reale, hic tamen ob fidelitatem feudalem a vasallo praestandam, haec praesumptio cessat.

§. 1012.

Quum itaque voluntas domini feudi adsit, quod in feudum succedere velit sub primi aequi-
rentis inuestitura comprehensos; simultanee in-
vestitos striete sic dictos, si simultanea inuestitura
successionis causa facta; nec non expectatiuarios
et per vasalli dispositionem successoriam, a domino
approbatam, ad successionem vocatos; *quadruplex
datur successio feudalis secundum leges feudales natu-
rales, nimirum successio feudalis 1) ex inuestitu-
ra primi acquirentis; 2) ex simultanea inuestitura
successionis causa facta; 3) ex expectatiua feudali
4) ex dispositione successoria vasalli a domino approbata,
veluti ex eius ultima voluntate, pacto successorio seu
mortis causa donatione.*

§. 1013.

Quod attinet *feudi acquisitionem quae citra
successionem fit, eo referri possunt occupatio, pro-
scriptio feudi translativa, et acceptatio delati domi-
nii utilis, quae fit vel interueniente feudi alienatio-
ne, vel subinfeudatione.*

§. 1014.

Caeterum, quid circa acquisitionem feudi pro diversitate modorum acquirendi ubique iustum sit, secundum leges naturales, partim per se, partim ex iis quae de successione, occupatione, praescriptione, acceptatione delati iuris generatim in introductione dicta sunt, patet. Hinc tantum quoad *successionem feudalem* hic addendum, eam, vel *hereditariam*, vel *non hereditariam* seu *singularem* esse posse, cum et feuda ad bona, quae defunctus, vasallus iure patrimoniali possedit, pertinere possint. Prout itaque successio feudalis vel hereditaria, vel singularis est, ea quae de successione in dominium allodiali hereditaria §. 834. seqq. et singulari §. 877. seqq. dicta sunt, et hic locum habent.

SECTIO II.

D E.

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
FEVDALIBVS IPSIS.

§. 1015.

Iura et obligationes quae feuda concernunt, aut concernunt feudum *constituendum*, aut feudum *constitutum*. In posteriori casu sub *iurium et obligationum feudalium* nomine veniunt, de quibus nunc agendum, quatenus, nec circa feudi acquisitionem, nec circa nexus feudalis dissolutionem, nec circa persecutionem, versantur, hoc est,

§. 1016.

§. 1016.

Quum vero iura et obligationes feudales, vel ipsam personarum feudalium *personam*; vel *dominium feudi directum*; vel *dominium feudi utile*; vel *ipsam rem infeudatam*, pro obiecto habeant, secundum hanc differentiam de iis agendum, definiendo quid hic iustum sit, si aliud non est conventum.

TIT. I.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
FEVDALIBVS CIRCA
PERSONAM.

§. 1017.

Iura et obligationes feudales, quae circa personam domini et vasalli versantur, concernunt I) *renouationem inuestiturae*, quae est actus per quem inuestitura repetita, in casu mutationis domini directi, vel vasalli, fit.

§. 1018.

Si itaque successor feudalis vi inuestiturae primi acquirentis, dum sit vasallus possessor, immediate inuestitur; si simultaneae inuestitus iterum inuestitur; si vasallus possessor mutato domino feudi directo iterum inuestitur, fit inuestiturae renouatio.

§. 1019.

Renouatio inuestiturae non est iuris naturalis. Semel enim per primam inuestituram acquisitum esse dominium utile sufficit.

§. 1020.

Huc pertinent II) *officia humanitatis ad quae praestanda ex nexu feudali oritur perfecta obligatio* (§. 963.). Quum vero ipsa officia humanitatis seu imperfecta hic sigillatim recensere nimis prolixum foret, sufficere possunt supra §. 195. de officiis humanitatis in genere dicta.

§. 1021.

Porro et huc referri debent III) *specialia officia quae circa personam versantur, vel a domino vasallo, vel a vasallo domino, praestanda, veluti protectio a domino vasallo praestanda, et seruitia feudalia a vasallo domino praestanda.* Quum vero haec aliaque officia specialia, ex natura et essentia feudi determinari nequeant, sed potius ex pacto feudali et moribus (§. 969.) definiendum, quid circa haec specialia officia iustum sit, quaeque locum habeant, vel non: ea vi principii iuris naturalis (§. 19.) hic determinari nequeunt; licet, si per hypothesein assumatur, hoc vel illud officium susceptum esse, ex eius natura et indole quid iustum sit in iure feudali naturali definiri possit.

T I T. II.

D E

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
FEVDALIBVS CIRCA FEVDI
DOMINIVM DIRECTVM.

§. 1022.

Quod attinet feudi *dominium directum, illud ita, in quasi dominio domini feudi directi est, ut nec*

nec vasallus possessor, nec alia persona feudalis de eo participet, sed potius dominus feudi directus de eo ita disponere possit, prout de qualibet alia re sua disponere potest, et quod in genere iustum est circa alias res, et circa hanc iustum est. Quodsi vero dominus directus violat fidelitatem feudalem, illud in vasallum possessorem devoluitur. Per definitionem domini directi (§. 965.) et quoniam dominium feudi directum allodium est (§. 967.). Quod vero de casu, quo violatio fidelitatis feudalis facta, dictum, est effectus conditionis resolutivae nunc existens.

§. 1023.

Quicquid itaque in genere valet de alienatione et successione quoad alias res, etiam valet de alienatione et successione quoad dominium directum.

§. 1024.

Appropriatio feudi est in genere actus, per quem dominium feudi directum a domino feudi adiicitur dominio utili, ita, ut vasallus nunc plenum rei, quae feudum erat, dominium accipiat.

§. 1025.

Ad appropriationem feudi requiritur consensus domini directi ab una, et vasalli possessoris, nec non simultanee investitorum, ab altera parte, ita ut si vasallus possessor non est primus acquirens, et successorum feudalium vi investiturae primi acquirentis, consensus accedere debeat. Id quod, quoad dominium feudi directum, quum per appropriationem dominium feudi directum amittat, per se pa-

ter. Quoad reliquos vero hoc inde deducendum, quod, licet ab vna parte acquirant, ab altera parte tamen amittant iura in personam domini (§. 1021.). Quoad casum quo vasallus possessor est primus acquirens vid. §. 833.

T I T. III.

D E

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
FEVDALIBVS CIRCA DOMINIUM
V T I L E.

§. 1026.

Ratione domini *utilis feudi* dantur iura domini *feudi directi*, vasalli possessoris et reliquarum personarum feudaliū (§. 983. seqq.). Quod iura domini *feudi directi* circa dominium feudi *utile* attinet, ipsum hoc dominium quidem non habet: ast tamen ius futurum radicatū, ad consolidationem eius cum *directo*, duplici casu habet: 1) si nemo eorum superest quibus concessum, sicque feudum fit domino *apertum*; 2) si talis quidem adest, ast is violavit *fidelitatem feudalem*, ita ut in primo casu consolidatione sit *perpetua*, in posteriori casu vero *temporaria*, si praeter eum, qui violavit *fidelitatem feudalem*, supersunt alii, quibus feudum a domino itidem concessum, iisque violatio *fidelitatis feudalis* imputari nequit. Vi definitionis feudi (§. 964.), et effectus conditionis *resolutivae* nunc existentis.

§. 1027.

Hinc fluit *dominum feudi directum* posse 1) *expectativam feudalem* valide concedere sine aliarum perso-

personarum feudalium consensu (§. 986.): est 2) si, simultanee inuestire eum non posse, sine consensu vasalli possessoris, et successorum feudalium vi inuestiturae primi acquirentis talium §. 985.

§. 1028.

Porro ad iura domini directi circa dominium feudi vtile pertinet, illud sine eius consensu ad alium quam eum, cui illud vel de praesenti, vel in certum euentum, a domino feudi directo concessum, transferri non posse, seu, quod idem est, ei inuito vasallum, loco vasalli cui ab eo feudum concessum, obtrudi non posse. Meum enim alteri concessum, in eum cui non concessum, transferri nequit sine meo consensu.

§. 1029.

Quod attinet iura vasalli possessoris circa dominium vtile, is illud ipsum cum eius exercitio habet, et quidem solus, si nec successores feudales vi inuestiturae primi acquirentis, nec simultaneo inuestitis adsunt. Si vero tales adsunt, quando est primus acquirens, sicque feudum est nouum feudum, ipsum dominium vtile est in condominio eius et simultanee inuestitorum; quando autem primus acquirens non est, sicque feudum est feudum antiquum, etiam successores feudales sub primi acquirentis inuestitura comprehens, praeter simultanee inuestitos, quoad ipsum dominium vtile cum possessore vasallo in condominio sunt. Per §. 985.

§. 1030.

Alienatio feudi est actus inter vivos, quo vasallus possessor plenum quasi dominium domini vtilis

utilis feudi in alium, quam dominum feudi directum, transfert, eaque diuiditur in *impropriam* et *propriam*, prout is in quem transfertur, vel est persona feudalis, vel non. *Refutatio feudi* est actus inter viuos, per quem a vasallo possessore dominio directo adiucitur vtile, ita, vt dominus feudi directus nunc dominium plenum rei, quae feudum erat, accipiat, licet in hoc sensu praecise *refutatio domino facta* appellari soleat, eique refutatio successoribus et extraneis facta opponi, quae refutationes tamen magis alienationes feudi sunt. *Vnde patet a feudi alienatione at refutatione differre subinfeudationem (§. 990.) et dispositionem de dominio feudi utili mortis causa factam.*

§. 1031.

Vasallus possessor feudum, nec proprie alienare, nec refutare, nec de eo mortis causa disponere potest, sine consensu domini feudi directi. Ast improprie alienare et subinfeudare illud potest sine eius consensu. Prius patet per §. 1028. Quoad posterius, deficiens domini feudi directi interesse efficit consensum eius non esse necessarium.

§. 1032.

Si adsunt simultanee inuestiti et successores feudales vi inuestiturae primi acquirentis tales, ad validitatem alienationis propriae, refutationis et mortis causa de feudo dispositionis, non sufficit domini feudi directi consensus: sed potius ad eum effectum, vt haec dispositiones irrevocabiliter subsistant, requiritur, si vasallus possessor est primus acquirens, simultanee in-
vestita-

-vestitorum, et; si non est primus acquirens, etiam successorum feudaliū, vi inuestiturae primi acquirentis talium, consensus. Per §. 1029.

§. 1033.

Quod attinet *rel quarum personarum feudaliū, praeter dominum feudi et vasallum possessorem, iura et obligationes ratione domini vtilis feudi, ex dictis (§. praec.) iam patet, quae sint simultanee inuestitorum et successorum feudaliū vi inuestiturae primi acquirentis talium, iura: vnde tantum quoad expectatarios et successores feudales vi dispositionis vasalli notandum, iis nullum aliud circa illud ius competere, quam quod existente successionis casu ad eam sint admittendi, prout ex dictis §. per se patet.*

TIT. IV.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
FEVDALIBVS CIRCA IPSAM REM
INFEVDATAM.

§. 1034.

Ad huius generis iura et obligationes referri possunt quae versantur *D) circa onera feudo imponenda, veluti seruitutes feudo imponendas, oppignorationem eius etc.*

§. 1035.

Si seruitutes feudo imponendae, pignus in feudo constituendum, et in genere iura in feudo constituenda, seu onera feudo imponenda, hoc ita, ut ius adfit

ad sit perpetuum, et quemlibet, ad quem feudum venit, teneat obligatio ei respondens, fieri non potest a solo vasallo possessore, sed accedere debet, domini feudi directi, et simultanee inuestitorum, consensus semper, ut et successorum feudalicum vi inuestiturae primi acquirentis tum, si constituens non est primus acquirens. Expectatiuariorum et successorum vi dispositionis vasalli consensus vero, nunquam necessarius est. Domini consensum adesse debere, inde est, quoniam vasallus rem accepit a domino sine his oneribus, sicque tale onus in eius praeiudicium tendit. Simultanee inuestitorum, et sub primi acquirentis inuestitura comprehensorum consensus ideo requiritur, quoniam sunt condomini (§ 1029.); quae ratio quoad expectatiuarios et successores vi dispositionis vasalli cessat (§. 1033.). Cur vero successorum sub primi acquirentis inuestitura comprehensorum consensus, ad dictum casum restringendus sit, patet per §. 1029.

§. 1036.

Ad iura et obligationes feudales huius generis pertinent II. quae versantur circa *debita feudalia*, quo nomine veniunt debita a vasallo possessore ita contracta, ut ex feudo solui debeant, iisque opponuntur *debita allodialia*, quae talia non sunt.

§. 1037.

Debitorum feudalicum secundum ius naturae triplex datur fundamentum, nimirum 1) debitum ex feudi acquisitione esse ortum, veluti a) aes alienum
compa-

comparando feudo impensum; b) residuum pretii quo feudum fuit emtum; 2) debitum in feudum esse verum; 3) feudum pro tali debito dicto §. 1035. modo esse oppignorum, ita, ut, ad debita secundae et tertiae generis ex feudo soluenda, quilibet feudi possessor obligatus sit, aut ad primi generis debiti solutionem non nisi vasallus possessor, qui tanquam successor in investiturae primi acquirentis illud acquisit. Ad 1) vid. §. 1014. Ad 2) §. 632. Ad 3) §. 597.

§. 1038.

Feudum ipsum etiam concernunt III) iura et obligationes feudales ratione separationis feudi ab allodio. Separatio feudi ab allodio vero fieri dicitur, si tollitur allodiorum et feudorum, ex possessione simultanea vasalli orta confusio.

§. 1039.

Separatio feudi ab allodio itaque toties locum habet, quoties vasalli bona allodialia et feudalia ad diversas personas venire debent, et tum is, cuius sunt feuda, omnia quae qualitatem feudalem non habent (§. 966.), ei, cuius sunt allodia: vice versa vero is, cuius sunt allodia, ea, quae qualitatem feudalem habent, ei, cuius sunt feuda, relinquere debet.

§. 1040.

Tandem IV) huc pertinent iura et obligationes quoad ea quae, prout circa quamlibet rem (§. 123.), ita et circa feudum a se inuicem distinguuntur, nimirum iura et obligationes circa feudi substantiam, usum et possessionem. At, cum ex iis quae de iuribus et obligationibus feudalibus

ratione

ratione dominii directi et utilis (§. 1022. seqq.), vt et de dominii directi et utilis natura et indole in genere (§. 270.), dicta sunt, omnia hic dicenda sponte fluant, operae pretium non erit; conclusiones elicere, quae se sponte produnt; modo ratione possessionis notetur, aliam esse *possessionem rei feudalis*, aliam *quasi possessionem dominii feudi, vel utilis, vel directi*.

SECTIO III.

DE

NEXVS FEVDALIS DISSOLVTIONE.

§. 1041.

N*exus feudalis dissolutio* fieri dicitur, si personae in nexu feudali constitutae in eo esse desinunt. Vnde *dissolutio nexus feudalis fieri potest feudo ipso adhuc subsistente, prout etiam feudo finito eius dissolutio fit.*

§. 1042.

Nexum feudalem dissolui variis modis fieri potest, qui redeunt ad dissolutionem quae fit per *privationem iuris in poenam*, et quae *alio modo fit.*

TIT. I.

DE

DISSOLVTIONE NEXVS FEVDALIS
PER PRIVATIONEM IVRIS
IN POENAM.

§. 1043.

F*elonia* est violatio fidelitatis feudalis, quae cum mutua sit, datur *felonia domini* et *felonia vasalli*.

§. 1044.

§. 1044.

Felonia vasalli ab omnibus qui dominium utile tam habent actu, committi potest, sicque cadere potest tam in vasallum principalem seu possessorem, quam in eos qui sub inuestitura primi acquirentis comprehenssi sunt et simultanee inuestitos. Per §. 1043. et 985.

§. 1045.

Felonia a domino commissa deuoluitur feudum in vasallum. Felonia a vasallo commissa vero illud in dominum deuoluitur. Ast mortuo feloniae reo innocentes successoras feudales feudum reuocare possunt, Per §. 1026. 1043. et feloniae definitionem.

§. 1046.

Quoties is qui in nexu feudali constitutus est, factum illicitum quidem committit, ast tale, quod non est felonia, priuatio domini directi vel utilitatis non habet locum. Tum enim non existit conditio resolutiua quae nexui feudali inest.

TIT. II.

DE

NEXVS FEVDALIS DISSOLVTIONE
QVAE FIT CITRA PRIVATIONEM
IN POENAM.

§. 1047.

Nexus feudalis dissolutio citra priuationem in poenam vel quoad omnes simul fit, qui in nexu feudali sunt, vel quoad hos seu illos in specie.

§. 1048.

Nexam feudalem quoad omnes personas feudales simul dissolui, fit per 1) *totalem rei infeudationem*
(Syst. Iur. Nat.) B b væ

tae interitum; 2) occupationem feudi ita factam ut occupans illud tanquam suum allodium sibi attribuat; 3) praescriptionem feudalem extinctivam (§. 981.).

§. 1049.

• Nexum feudalem non nisi quoad hanc vel illam personam feudalem dissolui, fit per *dominii directi domini feudi; dominii utilis vasalli possessoris, sub primi acquirentis inuestitura comprehensi et simultanee inuestiti; et iuris succedendi ex expectativa feudali, vel vasalli dispositione; amissionem. Quomodo vero in omnibus his casibus amissio dictorum iurium fieri possit, ex iis, quae de iure amittendo §. 339. seqq. in genere dicta sunt, diiudicandum.*

SECTIO. IV. DE PERSECVTIONE. IVRIVM FEVDALIVM.

§. 1050.

Persecutio iurium feudalium tam, quam etiam iurium quae feudi constitutionem concernunt, fit via facti, vel per retentionem retorsionemve, vel per bellum, et quae in genere de via facti dicta §. 387. seqq. hic applicanda sunt.

ECCLE-

ECCLESIASTICA.

GEORG. GOT. KEVFFEL *Elementa iurispruden-*
tiae ecclesiasticae vniuersalis Tom. I. Rost. 1728.
Tom. II. ibid. 1729. 8.

§. 1051.

Iurisprudentiam naturalem theore-
ticam secularem, nunc quoad om-
nes suas partes absolutam, excipit
iurisprudentia ecclesiastica (§. 491.)
quae pro obiecto habet religio-
nem §. 13. Vnde *generalia quaedam* de religione
principia praemittenda, et ea occasione simul ho-
minum officia religionem generatim concernentia
recensenda, tumque ad *specialia* progrediendum.

P A R S I.

GENERALIA DE RELIGIONE
PRINCIPIA ET DE OFFICIIS
HOMINVM RELIGIONEM
CONCERNENTIBVS.

§. 1052.

Quae in hac parte generali praemittenda, re-
deunt ad doctrinam *de religione in genere;*
Bb 3 *officiis*

officiis erga Deum, et officiis erga alios homines religionem concernentibus.

T I T. I.

DE

RELIGIONE IN GENERE.

§. 1053.

Cultus diuinus, qui est complexus actionum per iudicium de Dei perfectionibus productarum, vel est *internus*, qui actionibus internis, vel *externus*, qui actionibus externis absoluitur.

§. 1054.

Religio est determinatus deum colendi modus, et omnia ea quae religionem quocumque modo concernunt *sacra* dicuntur, quibus opponuntur *secularia* seu *politica*. Haec sacra vero sunt vel *sacra interna*, vel *sacra externa*, prout vel mente tantum concipiuntur, vel per corporis motus sese exerunt.

§. 1055.

Quoad religionem a se inuicem distingui debent 1) ipsae propositiones de Deo eiusque voluntate, quas ii qui religionem quandam profitentur pro veris habent, quae dicuntur *dogmata religionis*; 2) actus ipsi qui cultum diuinum inuoluunt, qui dicuntur *actus sacri*, et vel *interni*, vel *externi* sunt; 3) assensus quem quis dogmatibus religionis praebet, qui dicitur *fides*; quae singula ad *sacra* pertinent (§. praec.).

§. 1056.

§. 1056.

Res conscientiae dicitur, quicquid concernit hominis fidem. Independentia hominis vero ab alterius arbitrio in rebus conscientiae, dicitur libertas conscientiae.

§. 1057.

Libertati conscientiae itaque repugnat coactio ut quis dogmatibus religionis assensum praebet, siue iis hactenus assensum praebuerit, siue non: ut et si quis cogitur ad agendum vel omittendum, quod agi vel omitti dogmatibus religionis suae repugnat. Ast conscientiae libertati non repugnat, si quis obligatur ad hoc vel illud dogma religionis publice docendum.

§. 1058.

Religionem seu sacra, coactionis, pactorum et imperii obiectum esse non posse, in genere dici nequit: sed potius hic distinguendum est inter sacra interna et externa, et ea quae res conscientiae sunt, vel non. Quoad sacra interna enim, et ea quae res conscientiae sunt, nec pacta, nec coactio, nec imperium locum habent, ast in reliquis omnino. De internis enim homines alii nesciunt quid alter agat vel minus agat, et res conscientiae pertinent ad actus intellectus, qui ab ipsius hominis cuius sunt arbitrio non dependent, sicque ad actiones liberas non pertinent (§. 71.). Ergo.

GERH. NOODT Or. de religione ab imperio iure gentium libera. Lugd. Bat 1076. 4 cuius etiam versiones, gallica, anglica et germanica exstant. Vid.

MEISTER *Bibliotheca iuris naturae et gentium* sub voce: religio p. 163.

§. 1059.

Quum ex religionis notione (§. 1054.) facile constet, varias concipi posse religiones, prout modus Deum colendi vel hoc, vel alio modo determinatus, inde religio in genere vel *naturalis*, vel *reuelata* est, prout modus, vel secundum sanae rationis principia, vel secundum diuinam reuelationem, determinatus. Ast hic religionis diuersitas non attendenda, sed religio in genere supponitur, et quae ex huius entis natura et indole iura et obligationes hominum concipi possunt, euoluendae sunt (§. 19.).

TIT. II.

DE

OFFICIIS ERGA DEVM.

§. 1060.

Officia hominum erga Deum (§. 170.) exigunt ut homines eum colant per cultum, tam internum, quam externum. Per principia theologiae naturalis et §.

NIC. KOEPPEN *Diff. de cultu dei externo, utrum sit iuris naturae et ex lumine naturae demonstrari possit.* Gryph. 1700.

§. 1061.

Hominum erga deum officia exigunt ab iis ut, quod attinet cultum diuinum externum, non tantum quilibet homo solus externe Deum colat, sed et ut plures homines coniunctim Deum externus colant.

Quo-

Quoniam hoc facit ad cultus diuini externi maiorem perfectionem. Ergo §. 189.

§. 1062.

Quum itaque ad cultum Dei internum faciant amor Dei, obedientia erga Deum, timor Dei filialis, et fiducia erga Deum (§. 1053): *officia erga Deum exigunt ab hominibus ut Deum ament, ei obediant, timeant eum et fiduciam suam in eo collocent.*

§. 1063.

Nec minus, quum etiam ad cultum Dei externum faciant, reuerentia erga Deum, preces, hymni (§. 1053.): *ad reuerentiam Deo praestandam, orandum et canendum hymnos, homines sunt obligati, ut officiorum quae debent Deo.*

§. 1064.

Idololatria est cultus diuinus exhibitus iis, qui Deus non sunt, et *superstitio* sunt actiones, per erroneas de Deo et prouidentia diuina, quoad ea quae hominibus bona, vel mala sunt, opiniones determinatae. *Idololatria et superstitio itaque officiis hominum erga Deum contrariantur.*

T I T. III.

DE

OFFICIIS ERGA ALIOS HOMINES QVOAD RELIGIONEM.

BERNH. HENR. ROENNBURG *Comm. philosophica de officiis diuersarum religionum erga se mutuis et naturalibus*, Wism. 1748.

Bb §

§. 1065.

§. 1065.

Quum in genere officia hominum erga alios vel absoluta, vel hypothetica sint: et haec officia commode ad has classes reduci possunt, de iisque hoc principium generale praemittendum. *Religio natura est res merae facultatis, de qua alius homo arbitrato suo nihil nobis praescribere potest. Vi libertatis naturalis quae a natura est.* Per §.

§. 1066.

Secundum officia hominum erga alios absoluta, non datur coactio 1) ut homo qui nullum habet religionem amplectatur religionem; 2) in electa religione quis maneat; 3) ei per omnia consentiat; 4) principiis eius convenienter utuat. Per §. praec.

§. 1067.

Irreligiosus dicitur, qui nullam profitetur religionem. Qui vero religionem profitetur, dicitur, si dogmata eius sunt falsa, haereticus, si vera, orthodoxus, in sensu nimirum theologico.

§. 1068.

Officia erga alios absoluta (§. 516. seqq.) explicata, etiam irreligiosis et haereticis praestanda sunt, et inde, quod alius homo talis sit, nulla oritur quoad haec officia differentia. Irreligiosus et haereticus enim, licet talis sit, homo tamen est, nec qua talis nos laedit.

§. 1069.

Hinc fluit: 1) *officia perfecta iis praestanda esse quae homo homini debet, quoad animam, corpus*

pus et statum externum (§. 521. seqq.), et per consequens irreligiosos et haereticos qua tales, nec ludibrio alioque opprobrii genere exponendos, nec infamiae nota commaculandos, immo nec contemnendos esse, ut reliquas laesiones taceam. 2) Officia imperfecta non minus iis praestanda esse, quorsum quoad eos praesertim pertinet, omnem dandam esse operam ut ad veram religionem manuducantur, ast non armis (§. 1057.), sed argumentis, religionem propagandam esse.

§. 1070.

Qui religionem profiteretur, siue sit haereticus, siue orthodoxus, dicitur pius, si dogmatibus religionis conuenienter viuit, impius, si non. Impietas itaque non est intellectus sed voluntatis vitium.

§. 1071.

Quae §. 1068. et 1069. dicta sunt valent etiam de impio, nisi quod eum contemnere liceat sine iniuria. Ex rationis indentitate. Quoad exceptionem vero vid. §. praec. et §.

§. 1072.

Bellum religionis dicitur quod religionis causa geritur. Quod itaque si geritur propaganda religionis causa, est illicitum, si vero geritur defendendae religionis causa, licitum est. Quoad prius vid. §. 1057. Posterius vero inde est, quoniam defensio semper est licita.

§. 1073.

Quae de officiis absolutis hominum erga alios qui sunt irreligiosi et haeretici dicta sunt (§. 1065.), valent

valent etiam quoad officia hypothetica §. 531. seqq. explicata. Ex rationis indentitate.

§. 1074.

Hinc fluit e. g. quae in haereticorum et irreligiosorum dominio sunt, iis ideo non esse eripienda quod tales sint; pacta cum iis inire non esse illicitum iisque fidem datam esse seruandam; si laeduntur omnia locum habere quae de laesionibus supra §. 884. seqq. dicta sunt.

§. 1075.

Et hic de pactis et laesionibus religionem concernentibus notandum, officia hominum erga alios hypothetica oriri posse ex pactis circa religionem initis, eatenus, quatenus circa religionem, secundum §. 1058. pacisci possunt homines: nec non dari laesiones aliorum religionem concernentes, quales sunt e. g. facta libertati conscientiae aliorum hominum contraria; turbatio sacrorum externorum aliorum hominum; iniuriae varii generis quae alterius religionem concernunt.

§. 1076.

Caeterum quod attinet in specie officia parentum erga liberos quoad religionem, religio liberorum, qui ad annos discretionis nondum peruenerunt, dependet a parentibus, qui obligati sunt ad educandum liberos in ea religione cui ipsi addicti sunt. Si vero parentes sunt diuersae religionis, nec patris, nec matris religio simpliciter praeferenda, sed potius tum per conclusum societatis paternae in respectu ad parentes definiendum, in qua religione liberi sint edu-

educandi, nisi hoc per pacta nuptialia iam determinatum sit. Per §. 798. 793.

P A R S. II.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
HOMINVM IN ECCLESIA
VIVENTIVM CIRCA RELIGIONEM
IN SPECIE.

§. 1077.

Absoluta parte generali iurisprudentiae theore-
ticae ecclesiasticae, sequitur pars specialis,
quae praesupponit religionis causa homines in eccle-
lesia consociatos vivere. Hic vero iterum tracta-
tio generalis et specialis a se inuicem distingui
debent.

L I B E R I.

TRACTATIO GÉNÉRALIS DE
IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
HOMINVM IN ECCLESIA
VIVENTIVM.

§. 1078.

Haec tractatio generalis reduci potest ad doctrinas
*de ecclesia in se spectata in genere; variis eccle-
siarum speciebus; earum ortu et interitu, membris
et modis quibus haec talia fiunt et esse desinunt.*

SECTIO.

SECTIO. I.

DE

ECCLESIA IN SE SPECTATA
IN GENERE.

§. 1079.

In hac sectione quae de societatibus in se spectatis, in genere §. 404. seqq. dicta sunt, ad ecclesiam applicanda et sigillatim expendenda sunt.

TIT. I.

DE

DEFINITIONE ECCLESIAE EIVSQVE
CONSTITUTIVIS.

§. 1080.

Ecclēsia est societas cuius finis est idem cultus divinus externus, suntque eius constitutiva

- 1) plures homines qui eandem religionem profitentur;
- 2) finis communis qui est idem cultus divinus externus;
- 3) consociatio ad hunc finem obtinendum.

Per §. 406. et definitionem ecclesiae.

§. 1081.

Quod speciatim attinet primum ecclesiae constitutum, ii qui unam ecclesiam constituunt sunt persona moralis, et singula individua eam constituentia membra ecclesiae dicuntur. Reliqui homines vero, in relatione ad illam ecclesiam, ad quam non pertinent, extranei quoad eam dicuntur, quales sunt irreligiosi et haeretici (§. 1067.).

§. 1082.

§. 1082.

Quae de officiis hominum erga alios quoad religionem in genere dicta sunt §. 1065. seqq. valent etiam de officiis personae huius moralis, nimirum ecclesiae, quoad eos. Per §. praec.

§. 1083.

Quoad secundum ecclesiae constitutum notandum, non impeditum progressum ad finem ecclesiae dici salutem ecclesiae; et ipsum finem quatenus obtineretur bonum commune ecclesiae.

§. 1084.

Quum itaque finis ecclesiae sit idem cultus divinus externus (§. 1080.), ad salutem et bonum commune ecclesiae requiritur, ecclesiam non turbari in singulorum actuum religiosorum exercitio, omniaque ordine et decenter fieri.

§. 1085.

Tandem quoad tertium substantiale ecclesiae notandum, quod, licet natura homines obliget ut plures coniunctim Deum externe colant (§. 1061.), ipsa ecclesia ideo non sit societas a natura constituta, sed societas voluntate constituta, et quidem talis quae sibi ipsi originem debet, quaeque ob religionis naturam (§. 1058.) a tertio constitui nequit.

TIT. II.

DE IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS NEC NON POSSESSIONE ECCLESIAE.

§. 1086.

Q*uae de iuribus et obligationibus, nec non possessione societatum §. 410. seqq. in genere dicta*

dicta sunt, valent etiam de ecclesia. Hinc et hic, quod praesertim attinet iura in relatione ad ecclesiam considerata, ea vel sunt *iura ecclesiae*, vel *iura singulorum*, et iura ecclesiae, vel *iura ecclesiae socialia*, seu *iura originaria*, vel *iura ecclesiae non socialia* seu *contracta*.

§. 1087.

Cum ad iura societatum socialia pertineat imperium societatis (§. 418.), datur etiam imperium huius societatis, quod speciatim *imperium ecclesiasticum* dicendum, *de eoque valent, quae de imperio societatis in genere dicta sunt §. 418. seqq.*

TIT. III.

DE

POTESTATE ECCLESIASTICA ET
REGIMINE ECCLESIASTICO, NEC
NON VERBI DIVINI
MINISTERIO.

§. 1088.

Prout in genere potestas societatis est iurium societatis complexus, eiusque pars praecipua est imperium societatis, nec non potestatis exercitium regimen societatis dicitur (§. 423.): ita et in applicatione ad ecclesiam complexus iurium ecclesiae *potestas ecclesiastica* dicitur, cuius praecipua pars est imperium ecclesiasticum, et exercitium potestatis ecclesiasticae *regimen ecclesiasticum*, appellatur.

§. 1089.

A regimine ecclesiastico differt *ministerium verbi divini*, quod est exercitium actuum sacrorum

ram ecclesiae, in vtilitatem ecclesiae membrorum certis ecclesiae membris priuatiue commissum, sicque et *singulae ministerii verbi diuini partes, a singulis potestatis ecclesiasticae partibus, quam maxime differunt.*

§. 1090.

Licet posita ecclesia ponatur potestas ecclesiastica, dici tamen nequit, posita ecclesia poni ministerium verbi diuini: sed potius illud liberae ecclesiae constitutioni originem debet, estque pars politiae ecclesiae adesse ministerium verbi diuini. Ad 1) quoniam potestas ecclesiastica est complexus iurium ecclesiae collegialium (§. 1088.) quae cum ecclesia statim adfunt (§. 1086. 415.). Ad 2) quoniam ex natura et essentia ecclesiae demonstrari nequit, ministerium verbi diuini necessario adesse debere (§. 1089.), et per definitionem politiae societatis in genere (§. 408.) ad ecclesiam applicatae.

§. 1091.

Vocatio ad ministerium verbi diuini, non inuoluit translationem potestatis ecclesiasticae, sicque regimen ecclesiasticum non necessario penes eos est, qui ministerium verbi diuini peragunt, licet non inuoluat contradictionem penes eadem membra ecclesiae utrumque esse. Per §. 1088. 1089.

TIT. IV.

DE DIRECTORIO ET OFFICIIS
ECCLESIAE. IN GENERE.

§. 1092.

Ex his quae de directorio societatum, earumque officiis in genere dicta sunt (§. 424. seqq.)
(*Syst. Iur. Nat.*) Cc per

per se patet quid sit *directorium ecclesiasticum* et *officium ecclesiasticum*. Si vero ecclesia talis est quae ministerio ecclesiastico instructa, in ecclesia sub hac politia considerata, praeter talia officia ecclesiastica quae in qualibet societate concipi possunt, et officia ecclesiastica vulgaria dici possunt, dantur adhuc ministerium verbi diuini concernentia officia ecclesiastica.

§. 1093.

Officia ecclesiastica quae verbi diuini ministerium concernunt, dicuntur officia ecclesiastica proprie sic dicta; suntque sacra officia, si consistunt in peragando ipso ministerio verbi diuini, vel non sacra, si consistunt in adiuuando iis, qui ipsum ministerium verbi diuini peragunt in functionibus ministerium verbi diuini concernentibus.

SECTIO II.

DE

VARIIS ECCLESIAE SPECIEBUS.

§. 1094.

De ecclesiarum speciebus, quae ex earum natura et essentia concipi possunt, hic tam in genere, quam in specie de ecclesiis quae sunt societates aequales, et talibus quae inaequales societates sunt, agendum.

TIT. I.

DE VARIIS ECCLESIAE SPECIEBUS IN GENERE.

§. 1095.

Ecclesiae differunt I) in eo quod sint vel ministerio verbi diuini instructae ecclesiae, vel non, quae diffe-

differentia ex dictis de ministerio verbi diuini (§. 1089.) per se clara.

§. 1096.

Ecclesias II) pro *religionis diuersitate* differre, indeque tot earum dari species, quod sunt diuersae religiones, itidem per se patet.

§. 1097.

Sequitur III) ecclesiae diuisio in *simplicem*, cuius membra sunt singula indiuidua, et *compositam*, cuius membra sunt ecclesiae simplices. Quodsi nunc ponis, ecclesiam compositam constituentes ecclesias simplices, propter curam animarum meliorem ortas esse, easque continere membra ecclesiae quae certum districtum inhabitant, inde oriuntur *parochiae* seu *paroeciae*, et singula membra harum ecclesiarum simplicium *parochiani* seu *paroeciani* dicuntur.

§. 1098.

Quod attinet IV) diuisionem ecclesiarum in *tales*, quae sunt *societates aequales*, et *tales*, quae *inaequales societates* sunt, de ea nunc ex instituto agendum.

T I T. II

DE

ECCLESIIS QVAESVNT SOCIETATES
AEQVALES.

§. 1099.

Quae de societariibus aequalibus (§. 442. seqq.) et collegiis (§. 469. seqq.) dicta sunt, ad tales ecclesias quae sunt aequales societates applican-

da, indeque hic non nisi ea annotanda, quae in applicatione ad ecclesiam notatu digna.

§. 1100.

Huc pertinet ecclesias, quae sunt aequales societates, vel esse *ecclesias cum potestate ecclesiastica*, vel *sine potestate ecclesiastica* (§. 442.), et priores vel *presbyterio instructas esse*, vel *non*. Dicitur vero *presbyterium*, collegium membrorum ecclesiae ad iura eius collegialia exercendum constitutum, indeque *presbyterium collegium repraesentativum est* (§. 470.).

§. 1101.

Quoad conventus harum ecclesiarum porro notandum, eos, si sunt repraesentativi conventus (§. 474.), dici *concilia* seu *synodos*, et praeterea de conventibus harum ecclesiarum, nec non votis et conclusis earum, simpliciter valere quae §. 446. seqq. dicta sunt.

T I T. III.

DE

ECCLESIIIS QVAE SVNT SOCIETATES INAEQVALES.

§. 1102.

Ecclesiam esse societatem inaequalem, et quidem, vel perfecte, vel imperfecte inaequalem, et priorem vel limitatam, vel illimitatam esse, naturae et essentiae ecclesiae non repugnat. Per eam enim non determinatur, potestatem ecclesiasticam penes omnia ecclesiae membra simul sumpta manere debere, prout

prout apud eam ab origine est. Hinc potest vni vel pluribus membris competere, tumque ecclesia est inaequalis societas (§. 436.). Reliqua patent per §. 465.

§. 1103.

Si ecclesia est inaequalis ecclesia, de ea valent quae de societatibus inaequalibus in genere §. 465. scq. dicta, nec hic in applicatione ad ecclesiam singularia notatu digna obueniunt.

SECTIO III.

DE ECCLESIARVM ORTV ET INTERITV, MEMBRIS EARVM, MODISQVE QVIBVS TALIA FIVNT ET ESSE DESINVNT.

§. 1104.

Superest tertium caput huius tractationis generalis, (§. 1078.), quod quoad singula momenta, ad quae redit, explicandum.

TIT. I.

DE ECCLESIARVM ORTV ET INTERITV.

§. 1105.

Eccliesiarum ortum quod attinet, non nisi per voluntatem eorum qui eandem religionem profiterentur ecclesia oriri potest, sicque omnes ecclesiae sunt societates quae sibi ipsis originem debent. Per §. 1085.

Cc 3

§. 1106.

§. 1106.

Interitus ecclesiae quidem ex principiis de interitu societatum in genere (§. 479.) aestimandus; at si, quae ibi dicta sunt, ad ecclesiam applicantur, facile patet *potissimum ecclesiae dissolutionem fieri per dissensum, dum nimirum, aut ob religionem mutatam ecclesia dissolvitur, aut, si etiam religionis mutatio non fit, consociatio tamen quae hactenus adfuit dissolvitur.*

T I T. II.

DE MEMBRIS ECCLESiarVM.

§. 1107.

Prouit membra societatum in genere, vel *vulgaria*, vel *non vulgaria* membra sunt (§. 480.): ita et ecclesiarum membra in eodem significato vel *vulgaria*, vel *non vulgaria* membra sunt.

§. 1108.

Non *vulgaria* ecclesiarum membra sunt, quoad ecclesias quae aequales societates sunt, in genere *director*, vel *directores* et *officiales ecclesiae vulgares*, qui nimirum officia ecclesiastica *vulgaria* ecclesiae praestant. His accedunt, si talis ecclesia ministerio verbi diuini instructa, *ministri verbi diuini* et *auxiliatores eorum*, prout officium ecclesiasticum proprie sic dictum quod gerunt, vel sacrum officium est, vel non; et si presbyterio instructa est, *presbyteri*.

§. 1109.

Quoad ecclesias quae sunt inaequales societates, membra non *vulgaria* sunt *rector* seu *imperans ecclesiae*,

ecclesiar, nimirum id membrum seu ea membra, penes quod, vel quae, est potestas ecclesiastica; *officiales ecclesiae vulgares*, penes quae est officium ecclesiasticum vulgare, quibus et hic accedunt, si talis ecclesia ministerio verbi diuini instructa, *verbi diuini ministri et auxiliares eorum*.

§. IIIO.

Quod in specie attinet verbi diuini ministros qui et *clerici, doctores ecclesiae*, appellari solent, si vel *parochi* sunt, vel non, prout vel in parochia (§. 1097.) ministerium verbi diuini peragunt, vel non.

T I T. III.

DE MODIS QVIBVS MEMBRA ECCLESIARVM TALIA FIVNT.

§. IIII.

Prout membra societatis talia sunt in genere vel *originarie*, vel per *receptionem* (§. 483.): ita et membra ecclesiae his modis talia sunt.

§. IIII2.

Quae praeterea de iure recipiendi noua membra societatis (§. 484.), receptorum iuribus et obligationibus in genere (§. 485.), et qualitatibus recipiendorum (§. 486.) dicta sunt, valent etiam de membrorum ecclesiae receptione, nisi quod quoad qualitates recipiendorum specialius determinari possit, *recipiendum eam religionem libere profiteri debere cui ecclesia addicta, vel saltom a parentibus ei ecclesiae, in qua recipiendus est is, de cuius recep-*

tionem quaeritur, addictis, natum esse debere. Per §. 1058. et 1076.

§. III3.

Quoad membra ecclesiarum non vulgaria speciatim notandum, imperantium, directorum et officialium ecclesiae vulgarium constitutionem, prout in genere ad iura socialia (§. 487.) societatum pertinet, ita et ad ecclesiae iura collegialia pertinere, hincque ab iis fieri qui habent potestatem ecclesiasticam, dum pro talibus declarantur! Id quod etiam valet de iis qui officia ecclesiastica in specie sic dicta in ecclesia subeunt, ita ut, nec quoad ipsos ministros verbi diuini requiratur praecedere destinationem ad ministerium verbi diuini, quae ordinatio dicitur, sicque ea iuris naturalis non est. Nec ex horum numerum ecclesiasticorum natura et essentia enim demonstrari potest ordinationem accedere debere. Ergo §. 19.

T I T. IV.

DE MODIS QVIBVS MEMBRA
ECCLESIA RV M TALIA ESSE
DESIN VNT.

§. III4.

Membra ecclesiae in genere talia esse desinunt ita, prout in genere membra societatum talia esse desinunt (§. 488. 489. 490.), et speciatim 1) *recedendo ab ecclesia* hoc toties fit licite, quoties membrum ecclesiae religionem mutat (§. 489. num 2.); 2) *exclusio membri ecclesiae* dicitur

tur speciali nomine *excommunicatio maior*, cum *excommunicatio minor* sit tantum iurium membro ecclesiae competentium priuatio, saluo ipso statu ecclesiastico.

§. III5.

Non vulgaria ecclesiae membra talia esse definunt, si qualitatem eam, per quam a reliquis se distinguunt, amittunt, quod fit, vel per *abdicationem* seu *resignationem*, a parte eius qui amittit, vel per *dimissionem* seu *depositionem*, a parte ecclesiae.

LIBER II.

TRACTATIO SPECIALIS DE
IURIBVS ET OBLIGATIONIBVS
HOMINVM IN ECCLESIA
VIVENTIVM.

§. III6.

In speciali tractatione de iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viventium, de diuersis obiectis iurium et obligationum huius generis, nimirum *cultu diuino*; *rebus ecclesiasticis*; *officiis et beneficiis ecclesiasticis* et *laesionibus ecclesiasticis* sigillatim agendum.

SECTIO I.
DE CVLTV DIVINO.

§. III7.

Cultus diuinus supra §. 1053. definitus, differt quidem ab ipsis dogmatibus religionis seu do-

Et in ecclesiae, cum cultus diuinus agenda, dogmata religionis vero credenda, concernat: at tamen secundum dogmata religionis cultus diuinus est determinandus, indeque hic simul definiendum quid circa religionis dogmata in ecclesia iustum sit.

§. 1118.

Quod vero attinet ipsum cultum diuinum et quidem externum (§. 1053.), determinatus modus eum in coetu celebrandi, dicitur *liturgia*, quae itaque tam *actus sacros ipsos*, quam *modum determinatum in eorum exercitio obseruandum*, sub se comprehendit.

§. 1119.

Circa liturgiam a se inuicem distingui possunt essentialia et accidentalia liturgiae. Accidentalibus liturgiae vero dicuntur vno nomine *adiaphora*.

§. 1120.

Ius liturgicum est ius determinandi liturgiam, indeque non omne ius quod liturgiam concernit est *ius liturgicum*, et magna est inter *ius liturgicum* et *ius circa liturgiam*, differentia.

§. 1121.

Ius liturgicum est pars potestatis ecclesiasticae, sique regiminis ecclesiastici, non ministerii verbi diuini, pars est. Per §. 1088. 1089.

§. 1122.

His generatim de cultu diuino praemissis, sigillatim de eo quod iustum est circa *dogmata religionis*; *ipso sacros actus*, et *diebus atque conuentibus religiosos agendum*.

TIT. I.

DE DOGMATIBVS RELIGIONIS

§. 1123.

Formula fidei est complexus dogmatum religionis qua ecclesia vera esse profiteretur, et ius determinandi quae dogmata ecclesia vera esse profiteatur, dicitur *ius concinnandi formulam fidei*.

§. 1124.

Ius concinnandi formulam fidei est pars potestatis ecclesiasticae, sicque pertinet eius exercitium ad regimen ecclesiasticum. Per §. 1088.

§. 1125.

Si ecclesia formulam fidei concinnauit, singula eius membra, et praesertim verbi diuini ministri, cogi quidem nequeunt ut pro veris habeant, in formula fidei contenta dogmata religionis: at tamen 1) nemo pro membro ecclesiae haberi potest, nisi is qui eam tanquam veram amplectitur; 2) ecclesia iure suo exigere potest a ministris verbi diuini, ut doceant quae ei contraria sunt, ideoque ab iis qui aspirant ad officia sacra exigere, ut formulae fidei subscribant et vel iurata fide promittant, quod formulae fidei contrarium docere nolint. Per §. 1057.

TIT. II.

DE

IPSIS ACTIBVS SACRIS EXTERNIS.

§. 1126.

Quam hic certa religio non praesupponatur (§. 1059) et singuli actus sacri pro religionis di-
versi-

versitate non possint non differre (§. 1055.), actuum sacrorum recensio fieri, et quid pro earum diversitate iustum sit definiri, nequit. Vnde in theoria generali de eo quod circa eos iustum subsistendum.

§. 1127.

Actuum sacrorum materia et forma dependent a determinatione ecclesiae, estque ius de ea disponendi pars potestatis ecclesiasticae et speciatim iuris liturgici. Per §. 1120.

§. 1128.

Hinc fluit iis quae quoad actuum sacrorum materiam et formam per potestatem ecclesiasticam determinata sunt, nullum ecclesiae membrum aliquid addere vel detrahere posse.

§. 1129.

Si ecclesia verbi diuini ministerio instructa est, ii actus sacri, qui ad ministerium verbi diuini relati, extra necessitatis casum ab aliis, quam verbi diuini ministris, in ea ecclesia, in qua actus peragendus, ad actus tales peragendos constitutis, peragi nequeunt. Per §. 1089.

§. 1130.

Minister verbi diuini in actuum sacrorum expeditione stricte obseruare debet modum ab ecclesia praescriptum. In iis vero quae ab ecclesia determinata non sunt, actus naturam sequi debet. Est enim ecclesiae officialis (§. 1108.). Ergo.

T I T.

T. I. T. III.

DE

CONVENTIBVS ET DIEBVS SACRIS.

§. 1131.

Conuentus membrorum ecclesiae cultus diuini externi causa, dici possunt *sacri* seu *religiosi conuentus*. Tempus his conuentibus destinatum vero sub *dierum sacrorum* seu *festorum* nomine venit.

§. 1132.

Conuentus sacri seu religiosi, tam statim, quam imperati, vi potestatis ecclesiasticae, speciatim iuris liturgici, definiri debent, a qua etiam dependet, quot, et quales actus sacri externi, in conuentibus religiosi peragendi sint. Idem valet de diebus sacris seu festis, ita vt nec sabbatum, quod est dies septima conuentui religioso statim destinata, sit iuris naturalis. Per §. 1120. Quod in specie sabbatum attinet, vi principii iuris naturae (§ 19.) patet sabbaticum cultum non esse iuris naturalis.

GOTTFR. BOETTNERI *Diff. I. et II. an et quotenus sabbatum lege naturae praecipitur.* Lips. 1711.

§. 1133.

Conuenticula sunt conuentus sacri nonnullorum ecclesiae membrorum, in loco conuentibus sacris ecclesiae non destinato, seu, quod idem est, conuentus religiosi priuati. *Prinata actuum sacrorum*

rum expeditio dicitur, quæ fit extra locum conventibus religiosis publicis destinatum. Licet itaque in conventiculis priuata actuum religiosorum expeditio fiat, ideo tamen et citra conventicula fieri potest, veluti si paterfamilias cum domesticis suis Deum externe colit.

§. 1134

Quodlibet membrum ecclesiae obligatum est, ut in conventibus religiosis cum reliquis membris Deum colat. Quatenus itaque conventicula, et actuum religiosorum priuata expeditio, ita instituuntur, ut hæc obligatio non negligatur, ecclesia permittere debet conventicula et priuatam actuum religiosorum expeditionem. Ecclesiae quodlibet membrum obligatum esse ad Deum colendum in conventibus religiosis ecclesiae cum reliquis ecclesiae membris, ex §. 1112. et §. 485. deducendum est. Si itaque membra ecclesiae huic obligationi satisfaciunt, reliquus cultus diuinus externus ab eorum arbitrio dependet. Per §. 485.

SECTIO II.

DE

REBUS ECCLESIASTICIS.

§. 1135.

R*es ecclesiasticæ seu res ecclesiae sunt tales res quarum dominium est penes ecclesiam, sicque facile per §. 532. et 535. patet, quæ res sub bonorum*

rum ecclesiae seu patrimonii ecclesiae et avarii ecclesiastici nomine veniant. De his rebus itaque tam ipsis, quam earum acquisitione, amissione et administratione agendum.

T I T. I.

DE

REBUS ECCLESIASTICIS IPSIS.

§. 1136.

Res ecclesiae non solum admittunt easdem divisiones quas et aliae res admittunt: sed et speciatim haec earum notanda est differentia, quod sint vel tales quae immediate cultui diuino inferuiunt, et ideo sub *rerum sacrarum* nomine veniunt, vel non, quae *res ecclesiae stricto sic dictae* sunt.

§. 1137.

Licet res sint ecclesiasticae, et in specie sacrae, in respectu ad dominium earum quod penes ecclesiam tanquam ius ecclesiae est, inter has res, et res cuiuscunque alius societatis, nulla est differentia. Exinde enim, quod res sit in dominio societatis quae est ecclesia, et quod in specie, si sacra est, cultui diuino immediato inferuiat, quoad dominium nulla concipi potest differentia. Ergo §. 19.

§. 1138.

Vt res sacra talis fiat, nihil aliud requiritur, quam eam ab ecclesia applicari ad usum talem per quem cultui diuino immediate inferuit. Per §. 1036.

§. 1139.

§. 1139.

Quamdiu res sacra talis est, quae in cultu diuino externo immediate adhibetur, ea vsui profano temere adhibenda non est. Talis vsus enim cultum diuinum externum facile turbare potest, sicque saltem melius est eum non admitti. Ergo §. 189.

§. 1140.

Quod attinet reliquas res ecclesiarum praeter sacras, de iis, si sunt beneficia ecclesiastica, infra agendum. Sunt praeterea hae res vel feuda vnde oriuntur *feuda ecclesiastica*, vel allodia, ad quae etiam pertinet *emphyteusis ecclesiastica*. At nec quoad *feuda ecclesiastica*, nec quoad *emphyteusis ecclesiasticam*, *singularia quaedam locum habent.*

T I T. II.

DE RERVM ECCLESIASTICARVM
ACQUISITIONE, ADMINISTRATIONE
AMMISSIONE ET CONSERVATIONE.

§. 1141.

Quae in genere valent de iurium acquisitione, amissione et conseruatione, et tum locum habent, si de rerum ecclesiasticarum acquisitione, amissione et conseruatione sermo est, ita vt, nec quoad acquisitionem per successionem, si ecclesia heres instituta, seu ei aliquid legatum est, nec quoad alienationem rerum ecclesiasticarum, nec quoad praescriptionem acquisitiuam et acquisitiuo extinctiuam, singularia locum habeant.

habent. Ex natura bonorum ecclesiasticorum enim singularia, quae hic obtinent, deduci nequeunt. Ergo §. 19.

§. 1142.

Quoad administrationem rerum ecclesiasticarum, tam ius administratores rerum ecclesiasticarum constituendi, quam rationum redditionem ab iis exigendi, ecclesiae ius est. Per § 1086. At caeterum nec hic dantur singularia, quae tantum de rerum ecclesiasticarum administratione valent.

SECTIO. III.

DE OFFICIIS ET BENEFICIIS
ECCLESIASTICIS.

§. 1143.

Ab officiis ecclesiasticis supra (§. 1092. seqq.) definitis, et in suas species diuisis, differunt *beneficia ecclesiastica*, quae in sensu latiori sumpta, sunt complexus emolumentorum, quae officiales ecclesiae strictè sic dicti (§. 1093.) pro officio suo percipiunt. Unde in hoc sensu tam ipsae substantiae ab ecclesia officialibus suis ad utendum fruendumque concessae, quam redditus ecclesiae ex aliorum bonis iis assignati, et quicquid praeterea a singulis ecclesiae membris iis praestandum, ad beneficium pertinent.

§. 1144.

Quae vero hic de officiis et beneficiis ecclesiasticis tradenda, ad doctrinas de eorum fundatione, erectione, immutatione, prouisione, amissione
(Syst. Iur. Nat.) D d ne et

ne et iuribus atque obligationibus beneficiarum, reduci possunt.

T I T. I.

DE

OFFICIORVM ET BENEFICIORVM
ECCLESIASTICORVM ERECTIONE,
FVNDATIONE ET INNOVATIONE.

§. 1145.

Officii vel beneficii ecclesiastici erectio fit, si quod non aderat, siue nunquam adfuit, siue suppressum hactenus fuit, existere incipit. *Fundatio* vero fit, si bona assignantur in illud erigendum, et *innovatio*, si aliquid fit, quo efficitur non manere tale, quale erat.

§. 1146.

Officii et beneficii fundatio a quolibet fieri potest: ast erectio et innovatio dependent a potestate ecclesiastica. Per §. 1097.

§. 1147.

Fundatio beneficii tum, si ex ea oriuntur iura praecipua in ecclesia, operatur *iur patronatus*, quod est complexus iurium praecipuorum in ecclesia, quae ex fundatione oriuntur, *quod iuris naturalis non est*, cum ex natura et essentia fundationis non fluat talis effectus. Ergo §. 19.

T I T.

T I T. II.

DE PROVISIONE OFFICIORVM ET
BENEFICIORVM ECCLESIASTICORVM.

§. 1148.

Officii et beneficii *provisio* fit, si locus officialis et beneficiati deficientis repletur. Vnde circa provisionem officii et beneficii, tanquam actus diversi, concipi possunt 1) *personae promovendae designatio*; 2) *officii et beneficii concessio*; 3) *inmissio in beneficii et officii possessionem*.

§. 1149.

Ius providendi est ius ecclesiae, sicque pars potestatis ecclesiasticae, et ad regimen ecclesiasticum pertinet provisio beneficiorum et officiorum. Per §. 1092. Qui itaque vel totam, vel partem provisionis minimam, sibi competere asserit, probare debet acquisitionem.

§. 1150.

In provisione officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum omnia eo redeunt, ut 1) *providendus qualitatibus, quas officii natura exigit, instruetus sit*, et 2) *ipsi actus in provisione obvientes legitimo modo expediantur*.

DE

IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
OFFICIALIVM ET
BENEFICIATORVM.

§. 1151.

Primaria omnium beneficiatorum et officialium ecclesiae obligatio est, quod *debeant in loco beneficii praesentes esse et singulas officii sui partes exacte implere.* Praetereaque ii officiales ecclesiae qui sunt *verbi diuini ministri ad vitae honestatem sunt obligati*, quae in eo consistit, quod perfecte obligati sint ad omnia ea omittenda, quae in vivendi ratione ecclesiae membris scandalum praehere possunt. Per §. 1108.

§. 1152.

Quoad beneficium ipsum, quatenus consistit *in substantiis ecclesiae propriis, beneficiatus iis tanquam usufructuarius uti frui debet, salva ipsa harum rerum substantia.* Quatenus vero in ipsis substantiis non consistit, *sed in redditibus ecclesiae ex aliorum bonis beneficiato assignatis, hos redditus percipit.* Per definitionem beneficii §. 1143.

§. 1153.

Honorarium officialium ecclesiae strictè sic dictorum dicitur, quod iis pro functionibus, in utilitatem huius vel illius membri ecclesiae susceptis, soluitur

foluitur, et in sensu latiori pro beneficii parte habetur.

§. 1154.

Honoraria officialium ecclesiae stricte sic dictorum iis debentur iure perfecto. Inde enim, quod beneficium habeant ab ecclesia, nondum sequitur honorarium non deberi, et alia ratio illud denegandi allegari nequit.

§. 1155.

Quicquid beneficiatus per officium ecclesiasticum acquisiuit, dicitur *acquaeustus ecclesiasticus*, qui itaque est pars patrimonii sui, de qua inter vivos et mortis causa libere disponere potest.

T I T. IV.

DE AMISSIONE OFFICIORVM ET BENEFICIORVM ECCLESIASTICORVM.

§. 1156.

Beneficiorum et officiorum ecclesiasticorum amissio fit per mortem, ita, ut a mortis tempore cessent omnia emolumenta ex beneficio, et heredibus praeter deseruita nihil debeatur. Id quod ex officii et beneficii natura per se patet. (§. 1143.).

§. 1157.

Praeter mortem, beneficii et officii ecclesiastici amissio fit, per *dimissionem*, *translationem* et *remotionem*. *Dimissio* est renunciationis beneficii, a beneficiato factae, approbatio. *Translatio* fit, si

D d 3

benefi-

beneficiatus ad aliud beneficium, priori amisso, promouetur. *Remotio* seu *depositio* autem est privatio beneficii invita beneficiato facta.

§. 1158.

Ius dimittendi, transferendi et remouendi officiales ecclesiae, est ius ecclesiae, sicque pars potestatis ecclesiasticae. Haec iura enim versantur circa officia ecclesiastica, ius de iis disponendi vero est ius ecclesiae. (§. 1092.).

SECTIO. IV.

DE

LAESIONIBVS ECCLESIASTICIS.

§. 1159.

Laesio dicitur *ecclesiastica*, si per eam laeditur ecclesia (§. 194).

§. 1160.

Laesiones ecclesiasticae vel extraneos, vel membra ecclesiae auctores habent. In priori casu ea, quae de laesionibus (§. 885. seqq.) dicta sunt, simpliciter locum habent. In posteriori casu vero distinguendum est inter *laesiones communes*, quae a quolibet ecclesiae membro inferri possunt, et *laesiones officialium ecclesiae proprias*, de quibus speciebus sigillatim agendum.

T I T. I.

D E

LAESIONIBVS ECCLESIASTICIS
COMMVNIBVS.

§. 1161.

Ad laesiones ecclesiasticas membrorum ecclesiae communes, pertinent impietas et haeresis, schae-
retica dogmata publice proponuntur. Haeresis in mente
retenta et apostasia vero non sunt laesiones ecclesiasticae.
Quoad facta prioris generis enim manifestum est
per eas finem ecclesiae turbari, quod quoad postero-
ris generis facta ratione haereseos fecus, et ratione
apostasiae ea, propter conscientiae libertatem, cui-
libet membro salua, pro laesione haberi nequit.

§. 1162.

Nec minus ad laesiones ecclesiasticas com-
munes referri possunt, rerum sacrarum profana-
tio et rerum ecclesiasticarum cuiuscunque generis fur-
tum, quae laesio sub sacrilegii nomine venit. Stum
ecclesiae enim per sacrilegium violari, satis ma-
nifestum est. Ergo §. 1159.

§. 1163.

Laesiones ecclesiasticae communes, prout in
genere laesiones, poenas operantur, et dicuntur
poenae, quae vi potestatis ecclesiasticae statuuntur
poenae ecclesiasticae. Si itaque ecclesia laesa, ea,
vt iuris puniendi quod omni potestati (§. 422. 423.).

Dd 4

sicque

ficque etiam ecclesiasticae potestati, inest, punit laedentem malo quodam potestati ecclesiasticae obnoxio, quorum extremum est excommunicatio maior. Per §. III4.

IO. CHRIST. MEYER Comm. *qui ius excommunicandi ecclesiae vindicatur.* Goett. 1753.

T I T. II.

DE

LAESIONIBVS ECCLESIASTICIS
OFFICIALIVM ECCLESIAE PROPRIIS.

§. II64.

Ad huius generis laesiones pertinent, partim laesiones ecclesiae illatae per *illegitimam acquisitionem* et *minus rectam administrationem officii ecclesiastici*, partim tales quae inde oriuntur, quod *clerici debitam vitae honestatem* (§. II51.) non obseruent.

IO. LVD. PAFEN *de simonia ne in foro ecclesiastico naturali quidem licita.* Helmst. 1749.

§. II65.

Et hae laesiones itaque operantur poenas ecclesiasticas, quae, si tales sunt, quod non nisi quoad huius generis membra ecclesiae locum habere possint, poenae iis propriae appellantur, quales sunt *increpatio, suspensio, et extrema est remotio.*

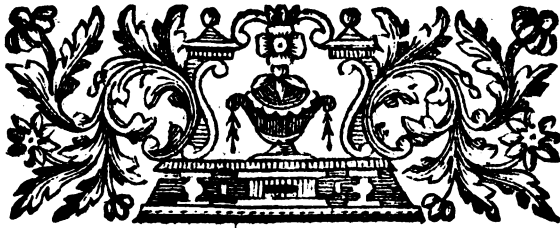
PRACTI.

P R A C T I C A

NON, LITIGIOSA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

§. 1166.

Absoluta iurisprudentia naturali strictè sic dicta theoretica vniuersa, nunc sequitur iurisprudentia practica, cuius prima pars est ea quam *non litigiosam* appello (§. 14.), in qua omnia redeunt ad tractationem *generalem et specialem* de his negotiis.

P A R S I.

TRACTATIO GENERALIS DE
EXPEDITIONE NEGOTIORVM
IURIDICORVM NON
LITIGIOSORVM.

§. 1167.

Generalia de expeditione negotiorum non litigiosorum hic praemittenda redeunt, ad 1) *personas per quas eorum expeditio fit*; 2) *modum proponendi quae proponenda sunt*; 3) *formam exter-*

21470

nam negotiorum non litigiosorum; 4) congregationes negotii iuridici cuiusdam expediendi causa.

T I T. I.

DE

PERSONIS PER QVAS NEGOTIORVM
NON LITIGIOSORVM
EXPEDITIO FIT.

§. 1168.

In expeditione negotiorum iudicorum non litigiosorum obuenientes personae, sunt vel *principales*, quorum est negotium quod expediendum, vel *minus principales*, quorum negotium non est quod expediendum. *Personae principales* pro ipsorum negotiorum diuersitate differunt, et diuersis distinguuntur nominibus, suntque tales e. g. *testator*, *paciscentes*. Ast *minus principales personae*, vel ideo adsunt ut nomine principalis absentis negotium expediant, quae dicuntur *Mandatarii*; vel ideo ut fidem faciant, quae *Testes* appellantur; vel ideo ut consiliis suis instruant principalem personam, quae sub *Adfistentium* nomine veniunt; vel ideo ut negotio cuidam conciliando inseruiant, sub *Proxenetarum* nomine venientes.

§. 1169.

Quod attinet primam personarum minus principalium speciem, nimirum *mandatarios*, de iis notandum I) *a cuiuslibet arbitrio dependere an in propria persona negotium explicare velit, an vera*
per

per mandatarium, nisi negotii natura et indoles postulet praecise illud in propria persona explicari; 2) quemlibet mandatarium probare debere quod talis a principali sit constitutus, quod fit per declarationem a principali factam, quae vel ore nuncupatur, vel per scripturam fit. Prius ex adiecta limitatione facile patet. Posterius inde fluit, quod aliter non constat de hac qualitate, de qua tamen, ne frustra agatur, constare debet.

§. 1170.

De secunda personarum accessoriarum specie, testibus nimirum, notandum, eos non nisi tum necessario adhibendos esse, si negotium tale de quo aliter, quam per testium dicta, constare nequit, tumque tot et tales testes adhibendos esse, quot et quales fidem facere possunt. Ratio enim cur testes adhibentur est ut faciant fidem. Ex hac ratione vero numerus et qualitas testium determinari nequeunt.

§. 1171.

Quoad tertiam et quartam personarum accessoriarum speciem, adstantes nempe et proxenetas, ab arbitrio personarum principalium dependet, an eorum opera uti velint, vel non, ut et quos eligere et quot eligere velint. Caeterum quid iustum sit inter principalem et adstantem, ex iis quae de consilio §. 207. dicta sunt, et quid iustum sit inter personam principalem et proxenetam, ex dictis de commendatione §. 207. et §. 767. diiudicandum, quatenus proxeneta non simul mandatarius est (§. 1168.).

T I T.

TIT. II.

DE

MODO PROPONENDI IN NEGOTIIS
NON LITIGIOSIS.

§. 1172.

Quæ in negotiorum non litigiosorum expeditione proponenda sunt, vel *per verba ore prolata*, vel in *scriptis* proponuntur. *Secundum ius naturæ vero a cuiuslibet arbitrio dependet, an, si in expeditione negotiorum non litigiosorum aliquid proponendum, hæc vel illo modo proponere velit quod proponendum est.* Siue enim hoc, siue illo modo aliquid proponatur, constat de eo quod proponitur. Ergo.

§. 1173.

Siue ore tenus, siue per scripta proponantur proponenda in negotiorum non litigiosorum expeditione, ratione proponendi modi omnia redeunt ad 1) linguam qua utendum, seu *idioma*; 2) certas et determinatas verborum conceptiones quibus proponenda proponi debent, seu *formular*; 3) id ipsum quod proponendum, seu *materialia propositionis*. Speciatim vero, quod attinet proponendi modum in *scriptis*, circa eum præterea respiciendum ad 4) *stylum*, seu verborum, materialia scripti exprimentium delectum, combinationem et dispositionem; 5) *datum*, seu tempus et locum quo scriptura est confecta; 6) *nominis subscriptionem et signaculi appositionem*; 7) *complicationem et obfignationem*.

§. 1174.

§. 1174.

Secundum ius naturae modus proponendi, siue ore tenus, siue per scripturam, aliquid proponatur, non nisi eatenus determinatus est, quod omnia ita proponenda sunt, ut 1) materialia propositionis intelligantur cum quibus nobis res est, et 2) ea non negligantur quae faciunt ad fraudes praecauendum et ad probationem voluntatis, proponentis. Haec enim sunt, quae fluunt ex natura actus, quo aliquid proponitur. Vnde patet ius naturae ignorare certum idiomam et formulas, nec stylum secundum hoc tils esse attendendum, ast datum, subscriptionem et signaculi appositionem pro circumstantiarum diuersitate vel necessariam, vel minimum utilem esse.

T I T. III.

DE

FORMA NEGOTIORVM NON
LITIGIOSORVM.

§. 1175.

Forma negotii dicitur complexus determinationum, quae ad eius existentiam vel validitatem requiruntur, et dicitur *externa*, si consistit in modo in expeditione negotiorum non litigiosorum obseruando.

§. 1176.

Ad formam externam negotiorum non litigiosorum itaque pertinent; locus ubi; personae per quas; tempus quo; singulae actiones externae personarum per quas expeditio fit, omniaque alia quae in expeditione negotiorum non litigiosorum sunt determinata.

§. 1177.

§. 1177.

Pars formæ externæ negotiorum non litigiosorum est *das Ceremoniel*, quod est ea pars formæ externæ actus non litigiosi, quæ versatur circa ea, quæ personæ expedientes negotia, ratione eorum quæ influunt in honorem, observare debent.

§. 1178.

Forma externa negotiorum non litigiosorum, vel talis est, quæ ex actus natura fluit, vel talis, quæ per voluntatem alicuius determinatur. Prior est forma *naturalis*, posterior *positiva*.

§. 1179.

De forma externa naturali in genere notandum quæ ad eam pertinent absque nullitate omitti non posse (§. 1175.), et eam nunquam sub se comprehendere talia, quæ pertinent ad vulgo sic dictum *ceremoniel*. Sunt enim homines natura æquales, nec talia ex natura et essentia rerum deduci possunt (§. 19.).

TIT. IV.

DE
CONGREGATIONIBVS NEGOTIA
IVRIDICA NON LITIGIOSA
EXPEDIENDI CAUSA.

§. 1180.

Quum sæpe negotia non litigiosa iuridica talia sint, quæ requirunt præsentiam eorum a quibus expedienda sunt, inde oriuntur *congregationes*

tiones negotia non litigiosa expediendi causa, si eo fine in certo quodam loco conueniunt. Ast quum, qui conueniunt, vel membra societatis cuiusdam esse possint, vel non, hae congregationes, vel sunt conuentus societatis (§. 446.), vel non.

§. 1181.

Si congregatio est conuentus societatis, membra societatis, vel in propria persona comparere, vel alium ex societate mandatarium constituere debent, extraneus vero mandatarius esse nequit. Ast, si congregatio conuentus societatis non est, quilibet mandatarius esse potest, qui habilis est ad expediendum negotium cuius causa congregatio fit. Prius ex definitione conuentus societatis (§. 446.) patet. Cur vero, quod attinet posterius, mandatarii non admittendi sint, nulla allegari potest ratio.

§. 1182.

Si congregatio est conuentus societatis, ea fieri debet in loco consueto et praecia indictione a direttore facta, nisi conuentus sint staticonuentus, tumque, facta a direttore propositione, deliberandum et conclusum formandum secundum dicta §. seqq. Si vero congregatio non est conuentus societatis, de loco et tempore conuenire debent, tumque praecia mandatariorum legitimatione negotium ipsius, cuius expediendi causa congregatio instituta, peragendum, et per consensum eorum quorum interest ad finem perducendum. In priori casu enim sunt socii qui conueniant, in posteriori vero non.

(Syst. Iur. Nat.)

Et

PARS

P A R S II.

D E

 TRACTATIO SPECIALIS
 DE SINGVLIS NEGOTIIS IVRIDICIS
 NON LITIGIOSIS.

§. 1183.

Absolutis iis, quae de expeditione negotiorum iuridicorum in genere praemittenda erant (§.), ad doctrinam de singulis negotiis iuridicis non litigiosis me conuerto. Quum vero haec negotia eius indolis sint, vt certi generis iura et obligationes, vel non concernant, vel concernant, inde oritur eorum diuisio in *generalia* et *specialia*, secundum quam singula negotia nunc recensenda.

L I B E R I.

D E

 NEGOTIIS IVRIDICIS NON
 LITIGIOSIS GENERALIBVS.

§. 1184.

Negotia iuridica non litigiosa generalia, commode ad has classes referri possunt, quod alia iurium et obligationum *acquisitionem*; alia *amissionem*; alia *probationem*; alia *conseruationem*; alia *modos corroborandi iura et obligationes* concernant. De singulis his negotiis itaque hic agendum, ita, vt quae referri possint ad singulas has classes negotia recensenda, de quorum expeditione hic generatim praemittendum: *omnia eo redire, vt, quatenus aliquid*

aliquid proponendum, singula, quae negotii indoles requirit, distincte proponantur, siue ore tenus, siue interueniente scriptura, et *quoad reliquas negotii partes* fiat, quod fieri negotii natura et indoles requirit. Per §. 19.

T I T. I.

DE

NEGOTIIS ACQUISITIONEM IURIVM
ET OBLIGATIONVM IN GENERE
CONCERNENTIBVS.

§. 1185.

Ad huius generis negotia referri possunt I) *apprehensio possessionis*; II) *immisio in possessionem* etc. et in eorum expeditione ea obseruanda sunt, quae §. praec. quoad omnia negotia non litigiosa obseruanda esse diximus.

T I T. II.

DE

NEGOTIIS AMISSIONEM IURIVM
ET OBLIGATIONVM IN GENERE
CONCERNENTIBVS.

§. 1186.

Quae huc referri possunt negotia sunt I) *Renunciationes*; II) *Diuisiones*; III) *Novationes*; IV) *Cessiones*; V) *Delegationes*; etc. Ast ex dictis §. 1184. rationibus nec hic ad specialia descendendo.

Et 2

T I T.

T I T. III.

D E

NEGOTIIS PROBATIONEM IVRIVM
ET OBLIGATIONVM IN GENERE
CONCERNENTIBVS.

§. 1187.

Negotia iuridica generalia quae probationem iurium et obligationem concernunt, sunt I) *Specificationum rerum certi generis confectio*; II) *Rationum reddito*; III) *Confessio factae expletionis obligationis*; IV) *Testimonii dictio* etc. quae exempli causa allegasse sufficit, cum et de singulis his negotiis repetenda quae §. 1184. dicta sunt.

T I T. IV.

D E

NEGOTIIS CONSERVATIONEM
IVRIVM ET OBLIGATIONVM IN
GENERE CONCERNENTIBVS.

§. 1188.

Ad huius generis negotia pertinent *protestationis et reprotestationis interpositio*; *reservatio iuris competentis* etc. in eorumque expeditione applicanda quae §. 1184. generatim dicta sunt.

T I T. V.

DE NEGOTIIS QVAE MODOS
CORROBORANDI IVRA ET
OBLIGATIONES CONCERNVNT.

§. 1189.

Ad corroborandum iura et obligationes tendentia negotia sunt I) *pignorum constitutio*; II) *iuramenti*

ramenti promissorii praestatio; III fide iussiones etc. de quibus secundum dicta §. 1148. plura non addenda.

SECTIO II.

DE

NEGOTIIS NON LITIGIOSIS
IURIDICIS SPECIALIBVS.

§. 1190.

Specialia negotia iuridica non litigiosa in genere reduci possunt ad negotia *quae successionem, siue allodiam, siue feudalem, concernunt, et quae talia non sunt.*

MEMBRVM I.

DE

NEGOTIIS SVCCESIONEM
CONCERNENTIBVS.

§. 1191.

Negotia successionem concernentia, vel talia sunt quae *futurae successionis determinationem concernunt, vel talia sunt quae, dum succeditur, obveniunt.*

TITVLVS I.

DE

NEGOTIIS SVCCESIONIS
FVTVRAE DETERMINATIONEM
CONCERNENTIBVS.

§. 1192.

Negotia quae futurae successionis determinationem concernunt, sunt determinatio futurae

I R

Ee 3

succes-

fionis, vel per *ultimam voluntatem*, siue sit *testamentum*, siue *codicillus*, vel per *pactum successorium* vel per *donationem mortis causa*. Quid vero hic ubique obseruandum ex rei natura vi principii generalis § 1184. facile determinari potest,

T I T. II.

DE

NEGOTIIS IN IPSA SVCCESIONE
OBVENIENTIBVS.

§. 1193.

Huius generis negotia sunt I) *apprehensio possessionis hereditatis*; II) *hereditatis aditio et divisio* etc. de quibus vi principii generalis (§. 1184.) specialia addi operae pretium non est.

MEMBRVM II.

DE

NEGOTIIS NON LITIGIOSIS
SVCCESIONEM NON
CONCERNENTIBVS.

§. 1194.

Negotia non litigiosa quae successionem non concernunt, reduci possunt ad duas classes, dum vel nego ia talia sunt quae *ius rerum*, vel talia quae *ius personarum* concernunt.

T I T.

T I T. I

DE

NEGOTIIS IVS RERVM
CONCERNENTIBVS.

§. 1195.

Ius rerum concernentia negotia sunt I) *talia quae translationem dominii in alios, et iuris in re nostra constitutionem, concernunt*, veluti per donationem inter vivos; emtionem venditionem; permutationem; inuestituram feudalem.

§. 1196.

Porro huc pertinent II) *negotia administrationem patrimonii nostri concernentia*, veluti mutui datio; locatio conductio etc.

§. 1197.

Dantur et III) huius generis *negotia quae determinationem eius, quod nostrum est, concernunt*, veluti diuisio rerum communium, quae non sunt hereditas; separatio feudi ab allodio etc.

§. 1198.

Singula haec negotia quae huc referri possunt, ita expedienda, vt ea, quae generatim de expeditione negotiorum non litigiosorum dicta sunt (§. 1184.), obseruentur, et nec quoad huius generis negotia singulorum expeditionem sigillatim recenseri necesse est.

T I T. II.

D E

NEGOTIIS IVS; PERSONARVM
CONCERNENTIBVS.

§. 1199.

Cum dentur varii hominum status, qui non praesupposita republica concipi possunt, et varia dantur negotia juridica quae ius personarum, sicque hos status, concernunt, veluti *manumissio, adoptio* etc. Atque, quae in horum negotiorum expeditione secundum ius naturae observanda, per applicationem principii generalis §. 1184. sponte procedunt, sicque nec haec negotia speciatim pertractari opus est.

L I T I G I O S A.

§. 1200. Iurisprudentia practica litigiosa, quae excipit non litigiosam (§. 1166), pro obiecto habet negotia iuridica litigiosa, quae vel ita finiuntur, *ut is qui affirmat se ius habere ad praestationem quandam, quum alter hoc neget, seu, quod idem est, qui aliquid praetendit ab altero, per vim ei illatam efficiat expletionem obligationis coacte fieri, vel ita ut lis componatur, quod fit, si litigantes conveniunt inter se quo modo lis tollenda. Si prius, per belligerationem, si posterius, per amicabilem compositionem, lis finitur. Hinc de belligeratione et amicabili compositione hic agendum.*

PARS

P A R S I,
DE BELLIGERATIONE.

§. 1201.

Belligeratio est actus quo per bellum (§. . . .) cogimus alterum ad obligationis expletionem. Vbi omnia redeunt ad 1) *personas belligerantes* 2) *singulos actus in belligeratione obuenientes* et 3) *ipsum belligerationis actum.*

T I T. I.

D E

PERSONIS BELLIGERANTIBVS.

§. 1202.

Personae belligerantes dicuntur, quae in belligeratione certant inter se per vim, suntque vel *personae principales* seu *partes belligerantes*, vel *minus principales*. Partes belligerantes sunt *bellum inferens* et *per bellum cogendus*. Belligerantes minus principales, sunt, qui vires suas coniungunt cum vno alteroue partium belligerantium, ad debellandum alterum.

§. 1203.

Personae belligerantes principales, seu partes belligerantes, sunt vel duae, vel plures personae. In posteriori casu, vel ideo plures belligerantes adsunt, quoniam eadem belli causa pluribus communis est, tumque plures a qualibet parte dicuntur *belli consortes*, siue sint *bellum inferentis*

rentis consortes, siue per bellum cogendi consortes; vel ideo, quoniam belli exitus plurimum quam duorum interesse concernit. In ultimo casu, aut hi plures simul belligerare incipiunt, aut demum, postquam duo bello iam impliciti, alii propter suum interesse se immiscunt, qui tum dicuntur *interuenientes*.

§. 1204.

Respectu belligerantium reliqui homines, qui personae belligerantes non sunt, dicuntur *bello medii*; ut itaque *bello medii sint*, qui *neutri partium belligerantium adstant ad debellandum alteram partem*. Ipsa illa conditio hominis, quod sit bello medius, vero dicitur *neutralitas*.

§. 1205.

Neutralitas adest, licet non sit declarata, sed sufficit ad neutralitatem, quod cum neutro partium belligerantium vires nostras coniungamus ad opprimendum alterum partium belligerantium. Vi definitionis neutralitatis (§. praec.).

TIT. II.

DE SINGVLIS ACTIBVS
IN BELLIGERATIONE
OBVENIENTIBVS.

§. 1206.

Ad actus in belligeratione obuientēs pertinet
I) *belli indictio*, quae est actus quo is, qui postulat ab altero contradicente ut ei aliquid praestet,

ster, declarat, quod per bellum ius suum persequi velit, estque vel *pura*, vel *conditionata*, prout vel nulla conditione adiecta, vel sub conditione, si alter sponte non praestet, quod praestari postulat bellum indicens, fit.

§. 1207.

Conditionata belli indictio efficere potest, sponte praestare alterum quod eum praestare postulamus. Inde enim metus oriri potest, ad hunc effectum producendum aptus.

§. 1208.

Quoties belligeratio fit eo sine ut nos defendamus contra aggressorem, vel ut alter puniatur, belli indictio non habet locum. Tum enim cessat eius finis, qui, quis sit, ex §. praec. per se patet.

§. 1209.

Actus in belligeratione obuenientes sunt II) *hostilitates ipsae*, quae sunt ipsa mala, quae belligerantium vnus infert alteri, et sunt vel *licitae*, vel *illicitae* hostilitates (§. 169.).

§. 1210.

Licet variae hostilitatum species a se inuicem diuersae, in belligeratione hominum extra rem publicam viuentium, praesertim personarum moralium, veluti diuersarum domuum, concipi possint, immo et hi armis et militibus adhibitis belligerare possint: operae pretium tamen non est, hic singulas hostilitatum species recenseri, earumque morali-

moralitatem definiri. Vnde hac de re potius infra in iurisprudencia naturali ciuili specialius agendum.

§. 1211.

Ad actus in belligeratione obuientes referri potest III) *deditio*, quae est omisso resistentiae hactenus a cogendo per bellum factae, fitque vel *expresse*, vel *tacite*, veluti per derelictionem obiecti litis.

§. 1212.

Huc IV) pertinet *victria*, quae est virium superioritas per hostilitates obtenta. Vnde per se fluit, *victriam non dare nouum ius, sed tantum efficere victorem, fractis hostis viribus, nunc consequi posse quod debet ei victus.*

T I T. III.

DE

IPSO BELLIGERATIONIS ACTV.

§. 1213.

Ipse belligerationis actus diuerso modo peragendus, prout bellum pro remedio persequendi ius nostrum sumtum, vel *defensiuum*, vel *offensiuum*, hocque vel *punitiuum*, vel *non punitiuum* seu *offensiuum in specie sic dictum*, est (§. 394.)

§. 1214.

Bellum defensiuum toties locum habet, quoties adsunt ea quae secundum §. 287. ad defensionis iusti-

iustitiam in statu naturali requiruntur, nec potest bellum ab una parte belligerantium defensuum, ab altera offensuum esse, sed potius omnia eo redeunt; quo sine is qui primus hostilitates exercet hoc faciat, indeque definiendum an bellum sit offensuum, an vero defensuum. Ipse belligerationis actus in bello defensuum vero; I) ab ipso hostilitatum exercitio, omisa belli declaratione (§. 1208.), initium sumit; II) quo factio hostilitates tamdiu continuandae sunt, donec per bellum cogendus in eum statum redactus, ut laesionem nunc intentatam in actum deducere nequeat, et quoad futurum sufficiens adest securitas. Per ea quae de defensionis indole et natura dicta sunt (§. 287 seqq.) et belli defensionis definitionem (§. 394.)

§. 1215.

Bellum offensuum punitivum toties locum habet, quoties adsunt ea quae iuxta §. 292. adesse debent, ut ius puniendi locum habere possit, et belligeratio, si bellum est huius generis, I) absque praevia belli indictione (§. 1208.) ab hostilitatibus ipsis initium sumit; II) quo factio hostilitates tamdiu continuandae, donec tot mala passus est per bellum cogendus, quot ad laesionem futuram auerendum pro casuum diversitate sufficiunt. Vi theoriae de iure puniendi.

IO. GEORG. QVISTORP de bello punitivo secundum ius nat. laud illicito. Rost. 1757.

§. 1216.

§. 1216.

Quod attinet bellum offensivum non punitivum seu in specie sic dictum, nihil quidem interest siue ius quod per bellum persequimur sit reale, siue personale: at multum interest an sit liquidum vel illiquidum, ut et, an sit perfectum, vel imperfectum. Quoties enim ius nostrum liquidum et perfectum est, et adsunt reliqua requisita § 395 recensita, toties alter per hanc belligerationem offensivam ad expletionem obligationis cogi potest. Si vero non nisi ius imperfectum adest, haec belligeratio non habet locum. At, si ius est tale quod, si liquidum esset, perfectum foret, dubium vero adhuc est, tum, si alter media, quae dubiorum discussioni inseruiunt, adhibere detrectat, haec belligeratio locum habet. Quoad primum et secundum vid. § 395. Tertium vero inde patet, quoniam ius suum nemini auferendum, et, licet ius per hypothese dubium sit, adesse tamen possit ius, hincque laedat nos, qui non promptus est ad adhibenda media discussioni dubiorum inseruientia.

§. 1217.

Quodsi itaque per bellum offensivum in specie sic dictum ius quod certum est persequimur, in ipso belligerationis actu ita procedendum: I) ipsas hostilitates praecedere debet belli indictio conditiona-
(Syst. Iur. Nat.) Ff ta,

ta, nisi praepotentia alterius sit tanta, ut, bello praevisto, ab eo ius nostrum vi obtineri impossibile sit. II) Si tum per bellum cogendus, facta licet belli indictione, non praestare vult quod praestandum, ad ipsas hostilitates progrediendum. Quo facto, aut resistit per bellum cogendus bellum inferenti, aut non. Si non resistit III) bellum inferens, quando obligatio in dando consistit, rem debitam eripit per bellum cogendo, tumque belligeratio finita: quando vero in faciendo consistit, bellum inferens hostilitates tamdiu continuat, donec per bellum cogendus facit, ad quod faciendum obligatus est. Si vero per bellum cogendus resistit IV) hostilitates continuantur, tumque aut per hostilitatum exercitium res eo redit, ut deditio ex parte eius, qui per bellum cogendus, sequatur, siue ideo quoniam bellum inferens talem obtinuit victoriam, ut per bellum cogendus amplius resistere nequeat, siue ideo, quoniam non amplius vult resistere, licet non desint vires: aut bellum inferens eo perducere nequit per bellum cogendum, ut deditio ex parte eius sequatur. In priori casu, idem iustum est post sequitam deditioem per bellum cogendi, quod iustum esse diximus in casu quo is ab initio non resistit. In posteriori casu, aut vincit per bellum cogendus bellum inferentem, aut non. Si prius, nec ius suum quod per bellum persequi voluit bellum inferens, amittit ideo quod victus sit, nec victori licet victum cogere ad praestationem quandam; sed potius tum, et si posterius obtinet,

manent

manent omnia in statu quo, donec pax sequatur. Quae de belli indictione dicta sunt, patent quoad regulam per §. 1207. et principium, vi cuius remedia leniora durioribus praeferenda; quoad exceptionem per §. 206. num. II. Ratione casus sequuntur deditionis dicta inde fluunt, quod bellum vindictarium geratur ideo, ut bellum inferens obtineat quod suum est, vel sibi debetur. Quoad victoriam vid. §. 1212.

§. 1218.

Si per bellum offensivum in specie sic dictum ius persequimur quod dubium est, ad obtinendum ius quod dubium est hostilitates tendere non debent, sed potius eo, ut alter cogatur ad conferendum, quod conferre potest, ad dubiorum discussionem e. g. ad documentorum editionem. Quod si itaque eo per hostilitates perductus, aut patet a cuius parte stet veritas, aut non. Si prius, omnia ea locum habent quae de belligeratione in casu §. praec. dicta sunt. Si posterius, hostilitates tamdiu continuandae sunt, donec per bellum cogendus modum quandam litem amicabiliter componendi eligit. Quamdiu enim ius dubium est nobis nihil debetur, et si constat a cuius parte stet veritas, idem est ac si ab initio certum fuisset ius. Si vero certum fieri nequit ius, nullum aliud superest medium emergendi quam amicabilis compositio, indeque ius ad hoc medium adest a parte bellum inferentis (§. 231.).

AMICABILI COMPOSITIONE.

§. 1219.

Doctrina de belligeratione absoluta, sequuntur ea quae de *amicabili compositione*, tanquam altero modo finiendi lites in statu naturali (§. 1200.), monenda supersunt. Possunt vero amicabilis compositionis duo concipi casus, quorum alter is est, quo belligerantes, qui haectenus bello impliciti fuerunt, litem amicabiliter composuit, quo casu amicabilis compositio *pax seu pactio pacis* dicitur: alter vero is, quo nulla praevia belligeratione lis componitur, in quo *amicabilis compositio in specie sic dicta* appellatur. De utraque specie amicabilis compositionis itaque quaedam addenda sunt, praemissis iis, quae de amicabili compositione in genere valent.

§. 1220.

Mediator dicitur, qui bona sua officia interponit, ut per amicabilem compositionem lis componatur. *Arbiter* vero dicitur, qui ab iis, inter quos est lis, electus est, ut litem decidat. *Litem* vero *decidere* dicitur, qui determinat cui competat ius quod haectenus controuersum fuit. Vnde *differunt inter se, litem componi (§. 1200.) et eam decidi*

decidi. Prius tentatur a mediatore, posterius fit ab arbitro.

§. 1221.

Mediator vel ab iis inter quos lis est eligitur, vel sponte mediationem suscipit, in utroque casu tamen ab arbitrio eorum, inter quos lis est, dependet, an velint in eo quod ei videtur acquiescere, vel non. Vi def. mediatoris (§. praec.).

§. 1222.

Si arbiter electus arbitrium suscipit et pronuntiat quid iustum sit, litigantes in sententia arbitri acquiescere tenentur, nisi manifestum sit arbitrum partialem esse. Vi pacti inter litigantes initi. Limitatio vero fluit ex §. 670.

§. 1223.

*Si ii, inter quos est controuersia, sibi inuicem promittunt quod lris decisionem arbitro committere velint, hoc pactum dicitur *compromissum*. Si vero arbitro non electo, ipsi per conuentionem definiunt, quo iure imposterum uti velint, hoc pactum dicitur *transactio in genere*, quae tum in magis presso significato transactio appellatur, si transigentes non gratis a lite discedunt, indeque *compromissum et transactio strictae sic dicta sunt pacta ex obligatoris et liberatoris mixta* (§. 641.).*

§. 1224.

Amicabilis compositio non solum in eo differt, quod vel pactio pacis sit, vel amicabilis compositio in specie sic dicta (§. 1219.): sed et in eo, quod vel per *compromissum*, *subsequuta arbitri decisione litis*, fiat, vel per *transactionem lis componatur*. *Qui diuersi modi amicabiliter componendi litem itaque in eo quidem conueniunt, quod lis tollatur, est in aliis differunt, praesertim in eo, quod, si lis tollitur praeuio compromisso per arbitrum, ex iuris principiis ad factum applicatis definitur quid iustum sit, si vero per transactionem tollitur, non ex iuris principiis, sed simpliciter secundum transigentium arbitrium, definiatur, quo iure imposterum uti velint, indeque ibi decidatur, hic componatur, lis.* Per §. praec.

TIT. I.

DE PACTIONE PACIS.

§. 1225.

Differunt inter se pax et pactio pacis, ita, ut pax sit ipse status in quo cum nemine belligeramus, *pactio pacis* vero amicabilis compositio litis belligerantium; licet pax etiam pro ipsa pacis pactione sumi soleat.

§. 1226.

Pax pro statu sumta, vel adest absque praeuia pactione pacis, vel ex praeuia pacis pactione oritur.
Nobis

Nobis enim cum memine bellum est, tam in eo casu quo nunquam cum alio belligerauimus, aut bellum absque praeuia pactione pacis finitum, quam in eo casu quo bellum per pacem finitum,

§. 1227.

A pactione pacis differunt induciae, quae sunt pactum belligerantium inter se, quo hostilitatum ommissio ad certum tempus promittitur. Induciis enim non inest amicabile compositio litis ipsius. Ergo §. 1225.

§. 1228.

Pacem pangi duplici modo fieri potest, vel ita ut belligerantes arbitrum eligant cui litis decisionem committunt, vel ita ut ipsi per conuentionem definiant quo iure imposterum inter se uti velint. In priori casu pactio pacis fit interueniente compromisso, in posteriori casu vero per transactionem. Vtrumque vel interueniente mediatione fieri potest, vel et non interueniente. Per §. 1225.

§. 1229.

Si pactionis pacis causa congregatio fit, ea obtinent quae de congregatione negotii non litigiosi expediendi causa, quae non est conuentus societatis (§. 1181. 1182.), dicta sunt. Siquae pactio pacis in scripturam redigenda, valent quae de scriptis in expeditione negotiorum litigiosorum obuientibus supra §. 1174. monuimus. Inde enim quod negotium sit pactio pacis; quoad congregationem, quae in hoc casu semper est congregatio quae non est conuen-

tus societatis, et scripturam in quam redigenda, singularia hic obseruanda non fluunt.

T I T. II.

DE AMICABILI COMPOSITIONE IN SPECIE SIC DICTA.

§. 1230.

Amicabilis compositio in specie sic dicta, quae pacis pactioni contradistinguitur (§. 1219.), non nisi in eo differt a pactione pacis, quod per pacis pactionem lis finiatur propter quam litigantes haecenus bellum gesserunt, per hanc amicabilem compositionem vero lis finiatur nulla praeuia belligatione. Vi definitionum pactionis pacis et amicabilis compositionis in specie sic dictae §. 1219. obuiarum.

§. 1231.

Quum itaque haec differentia in ea, quae §. 1228. et 1229. de pactione pacis dicta sunt, non influat, quae ibi de pactione pacis dicta sunt, valent etiam de amicabili compositione in specie sic dicta.

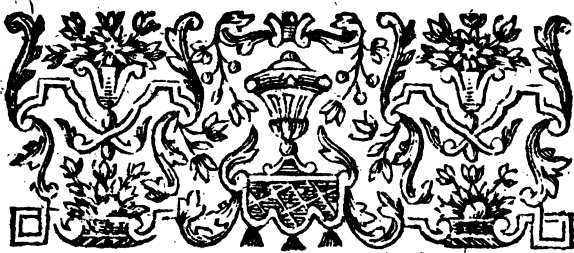
**IVRISPRVDENTIA
N A T V R A L I S
CIVILIS**

THEORETICA

SECVLARIS ALLODIALIS

CIVILIS PVBLICA

PVBLICA IN SPECIE SIC DICTA.

VLRICVS HVBER *de iure ciuitatis*. 1692 et cum no-
tis THOMASII Lipsi. 1708. 4. LYNCKERI
Franc. et Lipsi. 1752. 4.

IYST. HENN. BOEHMERI *Ius publicum vniuersale*
Hal. 1709. et 1726. 8.

FRANC. SCHMIER *Iurispr. publica vniuersalis*. Salis.
1722. Fol.

GOD. ERNST. FRITSCHII. *Ius publicum vniuersale*
Ienae 1734. 8.

HERM. FRID. KAHREL *Ius publicum vniuersale*.
Gissae 1765. 8.

§. 1232.

urisprudentiam naturalem stricte
sic dictam nunc absolutam, exci-
pit iurisprudentia naturalis ciui-
lis (§. 492.), cuius pars *theoreti-
ca* practicae (§. 15.) praemittenda, et ex theoreti-
cae iurisprudentiae naturalis ciuilis partibus, *secu-
laris iurisprudentia* praemittenda ecclesiasticae, *allo-
dialis* feudali. et *ciuilis* criminali (§. 16.). Cum
vero

ea pars, quae hic sub civilis iurisprudentiae nomine venit, abeat in iurisprudentiam publicam et priuatam (§. 16.), et publica, in publicam in specie sic dictam, et iuris gentium prudentiam seu ius gentium (§. 16.), nunc *iurisprudentia publica in specie sic dicta* explicanda.

§. 1233.

Iurisprudentia publica in specie sic dicta, quae inter partes iurisprudentiae naturalis civilis hic primum occupat locum, et vulgo sub *iuris publici universalis* nomine venire solet, versatur circa iura et obligationes quae statum publicum internum, sicque iura et obligationes inter subditum et superiorem, concernunt (§. 16.). In hac parte iurisprudentiae naturalis civilis itaque *de iuribus et obligationibus circa statum publicum in genere*, et *singulis partibus potestatis civilis, iisque respondentibus obligationibus*, agendum.

P A R S I.

DE
IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
STATVM PVBLICVM
CONCERNENTIBVS
IN GENERE.

§. 1234.

Quae ad hanc tractationem generalem referri possunt doctrinae, redeunt ad haec tria summa capita, de *republica in se spectata in genere*; *variis*

variis rerumpublicarum speciebus, et rerumpublicarum ortu atque interitu, membris earum, modisque quibus talia fiunt et esse desinunt.

LIBER I.

DE

REPUBLICA IN SE SPECTATA
IN GENERE.

§. 1235.

In doctrina de republica in genere varia a se invicem diuersa themata, et quidem sequentia, de reipublicae in sensu politico genuino conceptu eiusque constitutivis; de reipublicae in sensu geographico genuino conceptu; de potestate civili in genere; de subiectione civili in genere; de legibus fundamentalibus et comitis rerumpublicarum, a se invicem separanda et sigillatim explicanda sunt.

TIT. I.

DE

REIPUBLICAE IN SENSU
POLITICO GENVINO CONCEPTV
EIVSQVE CONSTITVTIVIS.

§. 1236.

Salus publica est plurium hominum simul sumtorum talis conditio, in qua fruuntur omnibus iis, quae faciunt ad eorum simul sumtorum perfectionem.

§. 1237.

§ 1236.

Hinc fluit: *salutem publicam latissimum ambitum habere, et sub se comprehendere omnia ea quae villo modo facere possunt ad plurium hominum simul sumtorum perfectionem.* Interim tamen quae sub ea contenta sunt, reduci possunt ad I) *securitatem publicam*, quae est hominum plurium simul sumtorum ea conditio, in qua a laesionibus hostium externorum tuti sunt; II) *tranquillitatem publicam*, quae est ea plurium hominum simul sumtorum conditio, in qua a laesionibus vni ab altero metuendis tuti sunt; III) *publicam iustitiae administrationem*, quae est ea plurium hominum simul sumtorum conditio, in qua quilibet ius suum via iuris persequi et obtinere potest: IV) *publicam vitae sufficientiam*, quae est ea plurium hominum simul sumtorum conditio, in qua non desunt ea quae faciunt ad vitae necessitatem, commoditatem et incunditatem: V) *sufficientiam bonorum publicorum*, quae est plurium hominum simul sumtorum conditio, in qua non desunt bona ex quibus sumtus publici fieri possunt.

§ 1237.

Saluti publicae opponitur *salus singulorum hominum seu salus priuata*; quae est vnius hominis talis conditio, in qua fruitur omnibus iis, quae faciunt ad eius perfectionem. Quum itaque saepius fieri possit, aliquid adesse quod facit ad plurium simul sumtorum perfectionem, licet singulorum ex iis calamitatem augeat: *cum calamitate non-*

nonnullorum ex iis, de quorum simul sumtorum salute publica quaeritur, subsistere potest salus publica: seu salus publica adesse potest, licet salus priuata respectu huius vel illius in singulari desit.

§. 1239.

Si salus publica colliditur cum salute priuata, salus publica praeferenda. Salus publica enim plurimum simul sumtorum perfectionem concernit (§. 1236.), priuata vero singulorum (§. 1237.). Ergo melius est illam, quam hanc, promoueri, siue praeferenda §. 189.

§. 1240.

His de salute publica praemissis constabit de genuino *reipublicae* conceptu qui hic est, quod sit societas cuius finis est salus publica, quaeque etiam *ciuitas* seu *societas ciuilis* appellari solet.

§. 1241.

Hinc fluit: 1) *securitatem et reliquas salutis publicae partes* (§. 1237.) *pertinere ad finem reipublicae.* 2) *In eorepublicam a reliquis societatibus, praesertim urbibus et pagis, diuersam esse, quod nulla harum societatum habeat finem tam late patentem.*

§. 1242.

Ad constitutiuam reipublicae pertinet I) *plures adesse qui vires coniungunt ad obtinendum salutem publicam*, qui plures sunt quidem plerumque plures familiae, ideo vero et singulares personae extra fami-

familiam degentes, et aliae societates praeter familias, quae vel ex iis compositae, vel non, ad hos plures referri debere.

§. 1243.

Quodlibet membrum societatis quae est respublica, dicitur *ciuis*, cui opponitur *peregrinus*. Ciues alicuius reipublicae simul sumti vero, qui etiam ciuitas pro multitudine hominum sumta dicuntur (§. 405.), sunt persona moralis (§. 407.).

§. 1244.

Ad constitutiva reipublicae pertinet II) *salus publica tanquam finis huius societatis*, quae si obtinetur, inde oritur *bonum publicum*. Ipsa interna reipublicae constitutio vero, finis huius obtinendi causa facta, dicitur *politia reipublicae*.

§. 1245.

Porro ad constitutiva reipublicae pertinet III) *consociatio plurium salutis publicae causa*, quae a natura non est, sed facto humano interueniente fit, quod, si est pactum eorum qui in rempublicam coeunt, dicitur *pactum unionis ciuilis*.

§. 1246

Prout caeterum respectu societatum in genere a se inuicem distingui debent *iura societatis* a *iuribus singulorum*, et *obligationes societatis* ab *obligationibus singulorum* (§. 411. 412.): ita idem etiam valet de reipublica. Vnde facile patet quid sint *iura reipublicae*, nimirum iura societatis quae est respublica,

lica, quorum complexus dicitur *potestas civilis* (die oberste Gewalt im Staate), et *obligationes reipublicae*, nimirum obligationis societatis quae est respublica. His iuribus et obligationibus vero opponuntur, singulorum in republica iura et obligationes, et complexus obligationum singulorum, iuribus reipublicae respondentium, sub nomine *subiectionis civilis* venit.

TIT. II.

DE
REIPUBLICAE IN SENSU
GEOGRAPHICO GENVINO CONCEPTV
SEV TERRITORIO
REIPUBLICAE.

§. 1247.

Respublica in sensu geographico sumta idem est ac territorium reipublicae, estque illud spatium, intra quod reipublicae cuidam potestas civilis competit.

§. 1248.

Licet plerumque homines rempublicam constituentes sedem fixam habeant et territorium adesse soleat: respublica tamen sine territorio esse potest.
Per definitionem reipublicae §. 1240.

§. 1249.

Quum territorium sit spatium potestati civili reipublicae subiectum, et dentur in potestate civili contenta iura quae intra atmosphaeram et intra
(Syst. Iur Nat.) Gg tra

tra terram exercentur, *territorium praecise non est spatium, in externa globi terraqueifacie, secundum latitudinem extensum: sed et spatium intra terram et intra aërem territorium esse potest, et, si reipublicae territorium, spatium in externa globi terraqueifacie secundum latitudinem extensum, est, in dubio et spatium intra atmosphaeram ei perpendiculariter imminens, nec non spatium subterraneum sub eo, ad territorium eius simul pertinet.*

§. 1250.

In territorio esse aliquid dicitur, vel in eo sensu, quod locum teneat in spatio, quod ad reipublicae territorium pertinere indubium est: vel in eo sensu, quod sit spatium, spatio, quod cuiusdam reipublicae territorium est, vndique inclusum. Vnde patet tò in territorio esse in priori significato praedicari posse de rebus tam, quam de personis, et tam de mobilibus, quam immobilibus rebus: at tò in territorio esse in posteriori significato, non nisi de spatio quodam dici posse. De territorio esse vero dicitur, quicquid potestati civili reipublicae subiectum est. Hincque in territorio esse, et de territorio esse, in eo differunt, quod in territorio esse sit idea geographica, de territorio esse vero idea politica.

§. 1251.

Ex his patet quid sentiendum sit de brocardo illo, quod alii ita exprimunt: *quicquid est in territorio, praesumitur esse de territorio: alii ita: quicquid est in territorio est etiam de territorio* Si enim

enim *τὸ in territorio esse sumitur in priori significatu: quicquid est in territorio, est etiam de territorio, nisi exceptio probari possit.* Quum enim per definitionem sit in spatio illo, quod totum reipublicae iuribus subiectum, singulare et exceptio esset, si non esset de territorio. * *Quodsi vero τὸ in territorio esse sumitur in posteriori significato, omnia redeunt ad territorii eius, de quo quaeritur, an sit id, quod in territorio eo est, de eius territorio, ortum.* Si enim constat quod nunc in territorio in hoc significato est, aliquando extra eius territorii fines situm fuisse, et contigisse ex post per territorii ampliationem, nunc undique illo inclusum esse, de territorio esse praesumi nequit: ast in casu opposito omnino praesumendum est, quicquid est in territorio esse etiam de territorio. Si vero ortus praesentis eius rei status, quod sit in territorio, dubius est, qui asserit priori modo id, quod nunc in territorio est, in eo esse coepisse, illud probare debet, coque probato cessat praesumptio hactenus contra eum militans. Si enim prius, quod is, qui illud defendit, ideo probare debet, quoniam facti est, et in eo fundamentum iuris praetensi ponit, constat de veritate, quod non sit de territorio, hinc tum cessat praesumptio, quae adest, si est posterius, ideo, quoniam tum singulare et extraordinarium esset spatium undique inclusum, non esse eius naturae, cuius est spatium quod illud undique includit. Vid. §. 109. seqq.

CHRIST. THOMASIVS *de inutilitate brocardici: quicquid est in territorio praesumitur etiam esse de territorio.* Halae 1709.

CARL. FRID. PAULI Pr. von der Verschiedenheit des
Worts; territorium in dem brocardico: *Quicquid est
in territorio praesumitur etiam esse de territorio.*
Halle 1748.

GEORG. FRID. DATH de falsitate vulgati: *quicquid
est in territorio praesumitur etiam esse de territorio.*
Goett. 1758.

§. 1252.

Dantur variae territoriorum species. Est enim
I) territorium vel *territorium continuum*, si, quic-
quid est in territorio in posteriori significato, est
etiam de territorio, vel *discontinuum*, si non. Sunt
qui prius clausum, posterius non clausum, appel-
lant. Ast mallet ab his terminis in iure naturae
abstineri.

§. 1253.

Est porro territorium II) vel *solitarium*, vel
commune, prout potestas civilis cui territorium
subiectum, vel penes vnam rempublicam solitarie,
vel penes plures diuersas respublicas in commu-
nitione est. Hinc differt a territorio communi
1) *spatium in partes ita diuisum, ut haec pars ad
huius, illa ad alterius reipublicae territorium refer-
ri debeat*; 2) *territorium intra quod vicinae rei-
publicae, cuius territorium non est, vnum alterum-
ve in potestate civili contentum ius competit.* Vnde
oriuntur seruitutes iuris publici, de quibus in iu-
re gentium agendum.

§. 1254.

Tandem III) territorium vel est territorium
per *occupationem ab vniuersitate factam* consti-
tutum,

tutum, vel territorium per *occupationem a singulis factam* constitutum. Si enim hominum multitudo, quae in rempublicam iam coaluit, sedes fixas quaerens certum spatium sibi subiecit, inde ortum territorium reipublicae huius est territorium prioris generis. Si vero homines haecenus in statu naturali viuentes et sedes fixas habentes, nunc in rempublicam coalescunt, ita, vt territorium reipublicae fiat districtus quem haecenus inhabitauerunt, inde ortum territorium est posterioris generis.

T I T. III.

DE

POTESTATE CIVILI IN GENERE.

§. 1255.

Potestas ciuili §. 1246. definita et dominium, sunt quidem praecipua, ast tamen in se diuersa, hominum iura, licet pars quaedam potestatis ciuili sit dominium publicum (das Staatseigenthum), quod est dominium quod penes rempublicam est. Per definitionis domini (§. 263.) et potestatis ciuili (§. 1246.).

KAYSER de diuerso domini et imperii iure.
Giffae 1728.

IAC. RAVE Betrachtung über den Vnterscheid der Oberherrschafft und des Eigenthums, Iena 1766. 8.

§. 1256.

Differt porro a potestate ciuili, prout in genere imperium a potestate (§. 423.), imperium ciuile (die Oberherrschafft im Staate), quod ad eius

G 3

partes

partes pertinet, et est imperium (§. 418.) talis societatis quae est respublica. Per definitionem potestatis civilis §. 1246.) et imperii (§. 418.).

§. 1257.

A potestate civili etiam differt *ius magistratus*, quippe quod est pars potestatis civilis, ab eo qui potestatem civilem habet, concessa.

§. 1258.

Quae de potestate societatis et eius directorio in genere dicta sunt (§. 423); nec non theoria generalis de imperio societatum §. 418. seqq. obuia, ad potestatem civilem et imperium civile applicari possunt. Vnde hic tantum ea addenda, quae in applicatione ad potestatem civilem praecipue notanda sunt.

§. 1259.

Huc referri potest 1) singula iura in potestate civili contenta dici generali nomine *iura in potestate civili contenta*, a quibus differunt *iura circa potestatem civilem*; 2) exercitium potestatis civilis dici *regimen civile* seu *regimen publicum* (die bürgerliche Regierung); 3) limites potestatis civilis partim *naturales* esse, qui fluunt ex dictis §. 421. 422. de limitibus imperii in applicatione ad potestatem civilem; partim *positivos*, qui per voluntatem eorum, quorum interest, constituti; 4) poenas, actiones et leges quae oriuntur ex potestate civili, dici *civiles poenas*, *civiles actiones* et *leges positivas civiles*.

§. 1260.

§. 1260.

Quod porro attinet potestatis civilis diuisiones, de iis attendendum quod redeant ad *diuisiones iuris communes*, veluti in *plenam et minus plenam; limitatam et absolutam; perpetuam et temporariam; patrimoniale* et *usufructuariam*, etc. et *diuisiones potestati civili proprias*.

§. 1261.

Ad proprias vero pertinet I) diuisio potestatis civilis in *summam et subordinatam*, prout ab alia quadam potestate civili iure dependet, vel non. Summitas potestatis civilis ipsa vero dicitur *la souuerainete*, et quae inde oritur eminentia, quod quis habeat potestatem civilem quae summa est, *maiestas personalis* audit, cum contra ipsa potestas summa *maiestas realis* dicitur. Hincque est, stricte et proprie iura in potestate civili contenta, non nisi tum *maiestatica iura* dici, si sunt iura in potestate civili summa contenta.

§. 1262.

Ad diuisiones huius generis porro referri potest II) diuisio potestatis civilis in *vulgarem* seu *ordinariam*, et *eminentem* seu *extraordinariam*. Prout enim casus necessitatis in genere efficit, in eo locum habere iura, quae citra eum non adsunt, indeque oritur ius necessitatis (§. 300 seqq.): ita et in republica existens casus necessitatis efficit in eo oriri iura reipublicae, quae citra eum locum non habent. Hinc iurium reipublicae, quae citra casum necessitatis locum habent, complexus, constituit

stituit *potestatem civilem vulgarem*; iurium reipublicae, quae demum existente casu necessitatis locum habent, complexus vero sub *potestatis civilis eminentis* nomine venit.

§. 1263.

Potestas civilis eminens toties locum habet, quoties salus publica colliditur cum salute priuatorum, tumque vi potestatis civilis eminentis omne id, etiam cum violatione iuris singulorum, licitum est, sine quo salus publica obtineri nequit in hac collisione. Per §. praec. et §. 1239.

CHRISTIAN. LVDOV. STIEGLITZ *de iure imperantium in ius quaesitum singulorum* Lips. 1713.

PETRVS de ICKSTATT *ius maiestaticum imperii eminentis.* Monachii et Ingolstadii.

§. 1264.

Posita republica ponitur potestas civilis, eaque est, si respublica sibi ipsi originem debet, originetenus penes omnes ciues simul sumtos, a quorum arbitrio dependet, an, quomodo et in quem eam transferre velint. Si vero respublica ab alio fundata est, penes eum est a quo fundata est. Per §. 426.

§. 1265.

Is penes quem est potestas civilis dicitur *superior reipublicae*. Hinc vel unum indiuiduum, vel plura indiuidua simul sumta, *superior reipublicae esse possunt.* §. praec.

§. 1266.

Cum potestas civilis limitibus non sit destituta (§. 1259), praetereaue potestas civilis, quae penes

penes superiorem reipublicae est, eo tendat, ut finis reipublicae, nimirum salus publica, obtineatur: facile patet *dari superioris officia erga rempublicam, cuius superior est, quae eo redeunt ut 1) limites potestatis civilis strictè obseruet; 2) promoveat quocunque modo salutem publicam.* Hincque per se fluit *Machiauellismum*, seu sententiam eorum qui opinantur superiori omnia licere, et *Machiauellistae* appellantur, *defendi non posse.*

De scriptis huc pertinentibus vid. MEISTERI Bibliotheca iur. nat. sub voce: *Princeps*

T I T. IV.

DE

SVBIECTIONE CIVILI IN GÉNÈRE.

§. 1267.

A subiectione civili supra §. 1246. definita, differunt *seruitus personarum §. 820. et subiectio sub qualibet alia potestate praeter potestatem civilem; prout ex comparatione definitionum per se patet.*

§. 1268.

Qui potestate civili reipublicae subiectus est, dicitur *subditus*, hincque *civis et subditus differunt inter se, et non quilibet subditus est civis (§. 1243.).*

§. 1269.

Subiectio civilis duplici innititur fundamento, dum oritur 1) *ex eo quod quis sit civis reipublicae, qui non est eius superior; 2) ex esse in territorio.* Ex quo ultimo fundamento oritur subiectio

Gg. 5

civilis,

ciuilis; tam quoad *res* quae in territorio sunt, quam quoad *personas* quae in territorio sunt, et quoad *personas* nil interest, siue ex causa temporaria in territorio sint, siue cum animo ibi permanendi, donec aliud quid auocauerit, sicque *domicilium* ibi constituerint. Prius ex §. 485. deducendum, et posterius ex territorii definitione (§. 1247.) fluit.

§. 1270.

Hinc fluit subditorum differentia secundum quam sunt, vel *subditi ciues*, vel *subditi non ciues*, hique, vel subditi sunt propter res quas in territorio reipublicae habent, qui dicuntur *forenses*, vel quoniam in territorio sunt. Posteriores iterum vel *subditi temporarii*, vel *incolae* sunt, prout vel non nisi ex causa temporaria in territorio sunt, vel domicilium in eo constituerunt.

§. 1271.

Subiectio ciuilis sub se comprehendit obligationem ad 1) *quemcunque honorem superiori exhibendum*; 2) *obsequium in iis quae iubet vel vetat superior, ita ut sola obsequii gloria sit relicta ciuilitate subiecto, nisi manifestum sit superiorem limites potestatis ciuilis transgredi*; 3) *faciendum quod promouet, et omittendum quod turbat, salutem publicam, licet praeceptum vel prohibitio superioris non adsit*; 4) *abstinendum a iurium in potestate ciuili contentorum exercitio, nisi probari possit concessio a superiore, vel iure proprio, vel iure administratorio facta*. Singulae hae obligationes ex potestatis et subiectionis ciuilis definitionibus (§. 1246.) deducendae.

§. 1272.

§. 1272.

Subiectioni civili opponitur *libertas subditorum civilis*, quae est ius subditorum actiones civiliter indifferentes pro suo arbitrio determinandi. Ad *actiones civiliter indifferentes* vero referri debent actiones quae saluis obligationibus, quae subiectio civilis sub se continet (§. 1271.), vel ita, vel aliter, determinari possunt.

§. 1273.

Licet in genere quilibet subditus sit civiliter subiectus, et frui etiam debeat libertate civili, dantur tamen *subiectionis civilis, et per consequens etiam libertatis civilis, gradus pro subditorum* (§. 1270.) *recensita diuersitate; ita, ut subditus forensis et temporarius non nisi eatenus in civili subiectione sint, quatenus particulare eius fundamentum eam operari potest.* Quali enim causa, talis effectus. Ergo.

§. 1274.

Ex his de subiectione, eique opposita libertate subditorum civili, dictis fluit: *officiis quae ex subditorum subiectione civili oriuntur non repugnare si a) subditus actiones civiliter indifferentes pro suo arbitrio determinat; 2) supplicat, id est, a superiore reuerenter petit ut aliquid fiat, vel non fiat, licet adsit superioris iussus hoc vel illud fieri vel omitti debere, est tamen periculum in mora non est, et superiorem male informatum esse videtur.* E contra vero iis contrariari, si subditus 1) *obsequium non praestat, sicque superioris iussui non obtemperat; 2) resistit superiori, dum nimirum impedit, vel sal-*
tem

tem impedire tentat, iussum superioris exequi posse, nisi in utroque casu manifestus sit potestatis ciuilibus abusus; 3) cogit superiorem ut suam voluntati obtemperet eumque punit. Indeque patet monarchomachismum, qui est doctrina eorum qui defendunt coactionem et poenam superioris subditis licitam esse, qui monarchomachi dicuntur, defendi non posse.

CHRIST. ERDM. PFAFFENREYTER Diff. duplex de limitatibus quibus subditorum erga imperantes terminatur fides. Lipsi. 1705. et 1706.

Scripta in bibliotheca iur. nat. MEISTERI sub titulo: Princeps recensita,

§. 1275.

Caeterum quomodo nexus subiectionis ciuilibis tollatur, quoad subditos forenses et temporarios ex definitionibus per se patet. De subditis ciuibus et incolis vero hoc ex infra dicendis patebit.

TIT. V.

DE

LEGIBVS FVNDAMENTALIBVS
RERVMPVBLICARVM
IN GENERE.

§. 1276.

Ad ea, quae de republica in se spectata in genere notanda, referri etiam potest doctrina de legibus fundamentalibus rerumpublicarum, sub quo nomine in genere veniunt leges, quae versantur circa politiam reipublicae, eiusque potestatem ciuilem.

§. 1277.

§. 1277.

Leges rerumpublicarum fundamentales sunt duplicis generis, dum vel *tales sunt, quae in natura et essentia reipublicae fundatae sunt*, vel *tales quae per voluntatem constitutae*, quarum priores *naturales*, posteriores *positivae* leges sunt.

§. 1278.

Leges fundamentales positivae rerum publicarum obligant, si *respublica est societas aequalis, vi imperii in potestate civili contenti*; *ast, si respublica est inaequalis societas, obligant per modum pacti inter superiorem et subditos ciues initi*; hincque potius *pacta fundamentalia, seu pacta per quae ordinatur respublica, quam leges, appellari deberent*. Per ea quae hac de re in genere dicta sunt §. 464. et §. 468.

§. 1279.

Ius leges fundamentales positivae constituendi, est ius reipublicae quod per potestatis civilis translationem in superiorem non transfertur. Hae leges enim reipublicae politiam et potestatem civilem concernunt (§. 1276.). Ergo.

TIT. VI.

DE

COMITIIS IN GENERE.

§. 1280.

Prouit in genere dantur conuentus membrorum tam societatum aequalium (§. 445), quam inaequalium (§. 467.); ita et dantur in republica conuen-

conuentus ciuium, negotiorum publicorum discussioni destinatorum. Hi conuentus sub *comitiorum* nomine veniunt.

§. 1281.

Quae de conuentibus societatum aequalium et inaequalium ipsis, votis set conclusis dicta sunt §. 446 seqq., valent etiam de comitiis diciturque conclusum in comitiis factum, *conclusum comitiale*.

§. 1282.

Ius comitiorum dicitur ius voti et sessionis in comitiis, sicque *ius comitiorum omnes ii habent qui de potestate ciuili participant*.

L I B E R II.

DE

VARIIS RERVMPVBLICARVM SPECIEBVS.

§. 1283.

Inter varias rerumpublicarum species praefertim notari merentur *regna*, *respublicae in specie sic dictae* et *respublicae compositae*. Vnde praemissis iis quae de *variis rerumpublicarum speciebus in genere* dicenda, de his speciebus sigillatim agendum.

T I T. I.

DE

VARIIS RERVMPVBLICARVM SPECIEBVS IN GENERE.

§. 1284.

Respublicae differunt I) pro diuersitate *formae* reipublicae, quae est pars politicae reipublicae quae

quae determinatur per subiectum potestatis civilis, et pro hac diuersitate sunt vel *regulares respublicae*, si potestas reipublicae penes vnum subiectum, penes quod est, plene et indiuisim est, vel *irregulares*, si non.

§. 1285.

Regulares respublicae sunt *monarchiae* seu *monarchicae respublicae*, si potestas civilis plena et indiuisa penes vnum indiuidium humanum est. *Polyarchiae* vero dicuntur, si potestas civilis plena et indiuisa penes plura indiuidua, quae vnam personam moralem constituunt, est. Polyarchiae vero vel *democratiae* seu *respublicae populares* sunt, vel *aristocratiae*, prout plura indiuidua, penes quae potestas civilis tota et indiuisa est, sunt, vel omnes ciues simul sumti, vel nonnulli ex ciuibus.

§. 1286.

Respublicae irregulares variis modis differunt. In genere tamen irregularitas inde est, quod potestas civilis, vel inter plura diuersa subiecta sit diuisa; vel indiuisa in communiōe diuersorum subiectorum sit; vel vtrumque simul locum habeat. Inde oritur in casu primo *respublica in eo irregularis*, quod singula iura in potestate civili contenta, inter plura diuersa subiecta diuisa, sicque singulis ex integro assignata; in casu secundo *respublica in eo irregularis*, quod potestas civilis penes plura diuersa subiecta, est indiuisa, sit; in tertio casu *respublica in eo irregularis*, quod nonnulla iura in potestate civili contenta vni vel pluribus ita competant,

tant, ut singuli singula solitarie habeant, nonnulla vero in communiione plurium diuersorum subiecto- rum sint.

§. 1287.

Si respublica est irregularis respublica primi generis (§. praec.), inde oritur status in statu, quod pro absurdo quidem multi habent, est absurdum esse pro- bari nequit. Per definitionem reipublicae §. 1240.

§. 1288.

Rerum publicarum irregularium secundi et ter- tii generis (§. 1286.) species sunt, *respublicae mo- narchico - aristocraticae; aristocratico - democrati- cae; monarchico - democraticae* etc. quae se- cundum formas regulares, de quibus participant, appellantur, *nec sunt tales formae rationi seu vsui contrariae*, quicquid dicant alii

IO. HENR. WACKER *de reipublicae mixtae et rationi et vsui contraria ratione.* Lips. 1745.

SAM. PVFFENDORFF *de republica irregulari*, in Diff. Eius p. 301. seqq.

§. 1289.

Respublicae II) itidem pro formae diuersita- te in eo differunt, quod vel *regna seu principa- tus*, vel *respublicae in specie sic dictae* sint. De his speciebus mox ex instituto agendum.

§. 1290.

Respublicae etiam III) ratione habitus earum ad alias respublicas in *liberas respublicas* (sou- veraine Staaten), et *non liberas seu subordinatas respublicas* diuiduntur, prout alius reipublicae po- testati

testati subiectae, vel non subiectae sunt. Vnde patet *magnam esse inter monarchiam et rempublicam liberam differentiam.*

§. 1291.

Sunt porro IV) respublicae pro membrorum diuersitate vel *simplices*, vel *compositae respublicae*. Si enim membra reipublicae non sunt respublicae, dicitur *respublica simplex*. Si vero sunt respublicae diuersae, quae simul sumtae constituunt vnā rempublicam, dicitur *respublica composita*, tumque distinguendum inter *ipsam rempublicam compositam*, et respublicas quae simul sumtae compositam rempublicam constituunt, quae *respublicae minores* dicendae. De compositis rebus publicis infra existit agendum.

TIT. II.

DE

REGNIS ET PRINCIPATIBVS.

§. 1292.

Regnum seu principatus dicitur respublica in qua secundum formam eius, persona singularis habet potestatem ciuilem siue plenam siue minus plenam, siue limitatam siue illimitatam, siue indiuisam siue diuisam, vel ipsam, vel saltem eius exercitium proprio nomine. Persona singularis quae in regno habet potestatem ciuilem dicitur *princeps* seu *rex*, vel etiam *monarcha*. Reliqui ciues regni simul sumti, vero dicuntur *populus*.

(Syst. Iur. Nat.)

Hh

§. 1292

§. 1293.

Hinc fluit 1) *republicam regnum dici non posse, si non nisi directorium regiminis civilis penes personam singularem est*; 2) *si vero potestas civilis penes personam singularem est, nihil interesse, an et quomodo populus, vel aliqui ex populo, de ea participant.*

§. 1294.

Si populo in regnis competunt iura quae potestatem civilem, vel quoad iura quae circa potestatem civilem versantur, vel quoad iura in potestate civili contenta (§. 1259.) concernunt, et nonnulli ex populo haec iura nomine populi exercent, hi dicuntur *ordines regni, qui itaque repraesentant populum et populi iura habent.*

§. 1295.

Licet regnum semper participet de monarchia, perfecta monarchia tamen non semper est. Per §. 1292. 1284. Hinc regnum diuiditur I) in tale quod est *perfecta monarchia*, et tale quod *non nisi imperfecta monarchia* est. Est vero regnum imperfecta monarchia, si principis potestas civilis est minus plena, si est limitata, si est vel in totum, vel in tantum cum populo in communione.

§. 1296.

Porro regnum II) vel *usufructuarium*, vel *patrimoniale regnum* est, prout princeps potestatem civilem, vel iure usufructuario, vel iure patrimoniali habet.

§. 1296

§. 1297.

Et haec III) concipi potest regnorum differentia, quod sint vel *regna simpliciter sic dicta*, de quibus semper loquor, vel *regna herilia*. Dicitur vero regnum, *herile regnum*, si potestati civili potestas dominica coexistit, sicque subditi ciues simul serui sunt.

§. 1298.

Quoad iura in potestate civili contenta notandum ea dici in regnis, si sunt penes principem, *regalia*, si penes populum, *iura popularia*. Regalia vero vel *principis reseruata*, vel *regalia communicata* sunt, prout princeps ea absque populi, vel iura populi exercentium ordinum regni concursu exercet, vel hi concurrunt.

§. 1299.

Porro quoad comitia in regnis notandum, ea non nisi tum locum habere, si regnum non est perfecta monarchia, et dici *comitia regni*, si sunt conventus principis et populi, seu iura populi exercentium ordinum regni, discussioni negotiorum publicorum regni destinati. Ab his comitiis vero differunt *alia comitia in regnis*, si nimirum alii, quam hi, conveniunt, negotiorum publicorum regni causa.

§. 1300.

Tandem quoad leges fundamentales positivas regnorum addendum, in regnis obuenire speciem earum quae sub *capitulationum principum* nomine venit, et sunt pacta inter principem et populum

feu iura populi exercentes ordines regni, per quae principis potestas ciuilis determinatur, sicque *capitulationes non per modum imperii, sed per modum pacti obligant.*

T I T. III.

DE
REBVSPUBLICIS IN SPECIE
SIC DICTIS.

§. 1301.

Rеспублиcae quae regna non sunt, sicque aristocratiae, democratiae et irregulares respublicae ex his compositae, veluti aristocratico-democraticae, vel democratico-aristocraticae respublicae, dicuntur *respublicae in specie sic dictae.*

§. 1302.

In aristocratiis ii ex ciuibus, qui potestatem ciuilem simul sumti habent, dicuntur *optimates*, hique sunt *superior aristocratiae*. Per §. 1265. Reliqui ciues hic dicuntur *populus*, et si *populus non in totum exclusus est a potestate ciuili, sed de ea participat, respublica est aristocratico-democratica respublica.* Per §. 1288.

§. 1303.

In aristocratiis dantur *leges fundamentales positivae, quae vero consensu optimatum ab una, et populi ab altera parte, condi et mutari debent.* Per §. 1279.

§. 1304.

Nec minus in aristocratiis dantur *comitia, et in regulari aristocratiis ius comitiarum non nisi optimati-*

mati

mates habent, in irregulari vero ii ex populo etiam ius comitiorum habent, qui cum optimatibus de potestate civili participant, hincque duplicis generis comitia in his rebuspublicis concipi possunt. Per §. 1280.

§. 1305.

*Democratias quod attinet, in iis omnes civitates simul sumti dicuntur *populus*, et *populus est superior in democratia*. Per §. 1265. Quodsi vero dantur nonnulla iura in potestate civili contenta, quae nonnullis ex populo priuatiue concessa, democratia est *respublica democratico - aristocratica*. Per §. 1288.*

§. 1306.

*In democratiis dantur quidem *leges fundamentales positivae*, ast *populus ipse eas condit et pro lubitu mutat, nec eae vi pacti, sed vi imperii, obligant*. Per §. 1278.*

§. 1307

*Comitia in rebuspublicis democraticis dicuntur *comitia popularia*, et in iis *singuli ex populo habent ius comitiorum*. Per §. 1282.*

§. 1308.

Caeterum per se patet 1) aristocratiam esse inaequalem, democratiam vero aequalem, societatem; 2) maiestatem rerumpublicarum stricte sic dictarum, quae liberae respublicae sunt, esse penes optimates, si sunt aristocratiae, penes populum vero, si sunt democratiae.

T I T. IV.

DE

REBVSPUBLICIS COMPOSITIS.

§. 1309.

Inter duas pluresque diuersas respublicas, varii et diuersi generis nexus concipi possunt. Vel enim nexus hic talis est, quod in se diuersae respublicae vnā rempublicam, cuius potestati civili singulae respublicae subiectae sunt, constituent, vnde oritur *respublica composita* supra (§. 1291.) definita vel talis non est. In posteriori casu nexus vel hic est, quod societatem, quae respublica non est, constituent, tumque dicuntur *foederatae respublicae*, et ipsa societas *systema rerumpublicarum*, vel nexus earum non nisi in eo consistit, quod penes idem subiectum sint diuersae potestates, civiles diuersarum rerumpublicarum, tumque dicuntur diuersae respublicae, quae in hoc nexu sunt, *coordinatae respublicae*, si hic nexus citra factam vniōnem ex accidente adest, *coniunctae* seu *unitae* vero, si ex facta vniōne adest, sicque perpetuus est. Quodsi nunc inter coniunctas respublicas vna est, quae sibi acquisiuit potestatem civilem aliarum, ea dicitur *respublica principalis* (Haupt - Staat.), et reliquae *minus principales* (Neben - Staaten), appellantur.

SAM. PUFFENDORFF de *Systematibus ciuitatum* in
Eius Diff. p. 210. seqq.

§. 1310.

Vna respublica dicitur alteri incorporari, si coetus hominum qui hactenus rempublicam, ab altera separatam, formavit, nunc fit membrum eius.

§. 1311.

Nec systema rerumpublicarum, nec respublicae coniunctae, nec respublicae coordinatae, nec respublicae quarum una accessit alteri per incorporationem, sunt vna respublica composita; licet, si respublica, cui altera incorporatur, respublica composita est, tum, si ea quae incorporatur, tanquam respublica incorporatur, noua respublica minori augeatur respublica composita. Per definitiones §. 1309. 1310. et 1291.

§. 1312.

Respublicae singulae quae systema ciuitatum constituunt, liberae manent, si tales antea fuerunt. Nec minus inde, quod respublicae, vel coordinatae, vel coniunctae sint, sequitur eas non liberas esse. At respublicas minores quae constituunt compositam rempublicam, et respublicas quae incorporatae sunt alteri, liberas esse, implicat. Respublicas systema constituentes liberas manere patet per §. 1309. et 1290. Quumque respublicae coordinatae et coniunctae per suam potestatem civilem regantur (§. 1309.), itidem per §. 1290. patet eas liberas esse posse. Reliqua ex definitionibus §. 1309. et 1310. iuncto §. 1290. per se fluunt.

§. 1313.

Respublica composita potest esse regnum, est et respublica in specie sic dicta esse potest. Idem valet.

de rebus publicis minoribus quae rempublicam compositam constituunt. Per definitionem regni (§. 1292.), reipublicae in specie sic dictae (§. 1301.) reipublicae compositae et reipublicae minoris (§. 1291.).

§. 1314.

Si respublica est respublica composita, datur duplex potestas civilis, nimirum potestas civilis reipublicae compositae, quae superior dici potest, et subordinata potestas civilis rerumpublicarum minorum, pro qua diversitate etiam datur duplex subiectio civilis. Per §. 1291. 1246.

§. 1315.

Potestas subordinata rerumpublicarum minorum in republica composita, praeter potestatis civilis divisiones generales, et hanc admittit divisionem, quod vel cum exclusione potestatis civilis superioris competat, vel non, sicque potestas civilis superior in territoriis rerumpublicarum minorum exercetur.

§. 1316.

Quod praeterea, quae de legibus fundamentalibus et comitiis quoad regna (§. 1299.), et respublicas in specie sic dictas (§. 1304. 1307.), dicta sunt, ad respublicas compositas tam, quam minores respublicas in republica composita, applicari possint, prout vel huius, vel illius generis respublicae sunt, per se patet.

L I B E R III.

DE
RERUM PVBLICARVM ORTV ET
INTERITV, EARVM MEMBRIS,
MODISQVE QVIBVS TALIA
FIVNT ET ESSE
DESINVNT

§. 1317.

Ad quatuor summa capita, quae hic dicenda, redeunt, prout ex ipsa inscriptione patet. In tot sectionibus itaque haec doctrina explicanda.

SECTIO. I.

DE
RERUM PVBLICARVM ORTV ET
INTERITV.

§. 1318.

Hic sigillatim de rerum publicarum *ortu et interitu* agendum, cum aliter oriri, aliter interire, rem publicam per se pateat.

T I T. I.

DE
ORTV RERUM PVBLICARVM.

§. 1319.

Cum nulla respublica per naturam constituta sit, respublicae omnes originem debent facto humano. Hoc factum vero, vel est *pactum unionis civilis* (§. 1245.) tumque respublica sibi ipsi origi-

H h 4

nem

nem debet, vel *factum alterius*, qui certam hominum multitudinem, haecenus rempublicam non constituentem, vel *sponste* eo perducit ut coeat in rempublicam, potestati civili eius se subiiciendo, vel *cogit* eam ut hoc faciat.

§. 1320.

Si respublica oritur, vel eam constituentes homines haecenus in libertate naturali vixerunt, vel sunt ciues reipublicae iam existentis, qui separatam a republica, cuius ciues haecenus fuerunt, rempublicam formant. In posteriori casu itaque fit *dismembratio* reipublicae, dum ex vna reipublicae oriuntur plures reipublicae.

§. 1321.

Quod attinet in specie rerumpublicarum compositarum ortum, praeter ea, quae de rerumpublicarum ortu in genere dicta sunt, de eo adhuc speciatim notandum, *compositam esse rempublicam, sicque membra eius esse respublicas minores, vel inde esse, quod variae reipublicae, antea extra nexum unius reipublicae constitutae, coaluerint in unam rempublicam, vel inde esse, quod membra reipublicae, in diuersas respublicas, aut simul, aut successu coaluerint, saluo nexu subiectionis civilis, sub potestate civili reipublicae cuius membra sunt et manent.* Per §. 1291.

10. NIC. HERTIVS de modis constituendi civitates. Gissae 1695. Tom. I. pag. 286.

TIT. II.

DE
RERVMPVBLICARVM INTERITV.

§. 1322.

Republicam interire seu existere desinere, vel fit ciuibus *extinctis et dispersis*, vel *is quidem superstitionibus*, *ast tamen consociatione ad obtinendum salutem publicam cessante*. Tum enim vnum alterumve constitutiouorum societatis deest (§. 1242 seqq).

§. 1323.

Si itaque 1) *membris reipublicae reuertuntur in libertatem naturalem*; 2) *si fit reipublicae incorporatio in aliam reipublicam*; 3) *si reipublicae vnius membra, facta dismembratione reipublicae, in varias a se inuicem diuersas respublicas coalescunt, fit reipublicae interitus.*

SECTIO II.

DE
MEMBRIS RERVMPVBLICARVM.

§. 1324.

In doctrina de membris rerumpublicarum, respublicae quae sunt *regna, respublicae in specie sic dictae et compositae respublicae* a se inuicem distinguui debent.

MEMBRVM I.

DE MEMBRIS RERVMPVBLICARVM.
QVAE REGNA SVNT.

§. 1325.

Membra regnorum sunt vel *vulgaria membra*, quae per nullam qualitatem, regimen publicum regni respicientem, a reliquis membris se distinguunt.

stinguunt, vel *non vulgaria*, quae ita a reliquis se distinguunt.

§. 1326.

Mitto membra vulgaria. Membra non vulgaria vero quod attinet, ea sunt vel *Principes*, vel *ordines regni*, vel *vicarii regni*, vel *officiales publici* seu *officiales regiminis*. Principes vero, vel principes *regentes*, vel principes *futuri* sunt. De singulis his membris itaque sigillatim agendum.

TIT. I.

DE

PRINCIPIBUS REGENTIBVS.

§. 1327.

Principes supra (§. 1292.) definiti dicuntur *principes regentes*, si potestatem civilem quam habent, exercendi ius habent.

§. 1328.

Differunt inter se princeps regens et superior regni, ita, ut idem qui princeps est, et superior regni esse possit, ast non semper idem subiectum, quod est princeps, etiam superior est. Per def. principis (§. 1292.) et superioris reipublicae. (§. 1265.)

§. 1329.

Idem individuum humanum plurimum regnorum princeps regens esse potest. Non implicat enim plurimum regnorum potestatem civilem cum exercitio potestatis vnum idemque individuum humanum esse. Ergo §. 1327.

§. 1330.

§. 1330.

Princeps regens duplicem sustinet personam, *publicam*, quatenus consideratur qua talis, id est, cum potestate civili quam habet, et *privatam*, quatenus consideratur simpliciter ut homo. Quum vero vnus plurium regnorum princeps esse possit (§. praec.): *princeps diuersas personas publicas sustinere potest.*

HENR. CHRIST. BREVNING *de conditionibus principis diuersis.* Lips. 1754.

§. 1331.

Quoad personam publicam principes sunt 1) vel *independentes* seu *summi* (*souveraine Fürsten*), vel *dependentes* seu *subordinati*; 2) vel *absoluti* vel *limitati*; 3) vel *pleni*, vel *minus pleni*; 4) vel *patrimoniales*, vel *usufructuarii*, pro hac potestatis civilis eorum diuersitate (§. 1260. 1261).

CASP. ACH. BECK *de iure regni patrimonialis* Ienae 1712.

§. 1332.

Principem esse summum et tamen limitatum, ut et, principem esse absolutum et tamen dependentem; nec non principem esse temporarium et tamen summum, non implicat. Hae notiones enim sibi inuicem non repugnant (§. praec.).

IO. CASP. EVERHARD. WINECKEN *de iure summi imperii temporarii exemplo dictatoris romani.* Quedi. 1743.

§. 1333.

Vnum regnum plures habere potest principes, qui vel in comunione habent potestatem civilem

ciuilem quae iis competit, et sunt *coprincipes*, vel eam ita habent, vt vnus haec, alter illa iura in potestate ciuili contenta solitarie habeat, tumque singuli principes dici possunt *principes particulares* (§. 1286.).

§ 1334

Si princeps plenus, absolutus et patrimonialis princeps est, populus tam a iure disponendi de potestate ciuili, quam a iuribus in ciuili potestate contentis plane exclusus est: non vero si est vel minus plenus, vel limitatus, vel usufructuarius princeps. Dantur enim in primo casu, nisi adsint in regno plures principes particulares, praeter principis regalia, iura popularia (§. 1298.). In secundo casu dantur, praeter regalia reseruata iura communicata (§. 1298.). In tertio casu vero a iuribus circa potestatem ciuilem princeps plane est exclusus, eaque priuatiue populo competunt. Per definitiones principis in genere (§. 1292.) & principis pleni, minus pleni etc (§. 1331.).

§. 1335.

Secundum praesumptionem absolutam praesumendum regentem principem esse independentem, plenum et absolutum. At cum eum esse principem patrimoniale absolute praesumi nequit, sed potius secundum hanc praesumptionem pro principe usufructuario est habendus. Quoad prius dictam praesumptionem locum habere ex §. 1331. facile deduci potest. Quoad posterius omnia redeunt ad praesumptam populi voluntatem, sicque regulae de praesumpto

sumto consensu §. 55. hic sunt applicandae, et vi argumenti a contrario concludendum est.

§. 1336.

Si princeps regens est princeps summus seu independens et plenus, quoad personam publicam est adhuc homo independens in statu naturali viuens, qui non solum plena fruatur libertate naturali hominum in statu naturali viuentium, omnibus ante ortum rerumpublicarum communi: sed et praeterea maiestatem personalem habet, indeque oriuntur varia externa signa maiestatem suam declarantia, veluti insignia, tituli etc. quorum tamen nullum ex legibus naturalibus determinari potest. Quatenus vero idem valeat, vel non, de principe dependente, ex eius notione facile determinari potest. Quam enim princeps quoad personam publicam sit subiectum quod habet potestatem ciuilem, nemo vero sibi ipsi in eadem persona subiectus esse possit, princeps sibi ipsi quoad personam publicam non est subiectus. Sed nec populo suo, nec tertio, quoad hanc personam est subiectus, quoniam, quoad populum suum, obstat defectus potestatis ciuilis (§. 1292.), quoad tertium, independentia (§. 1331.). Ergo §. 256. 1261.

§. 1337.

Princeps regens quoad publicam personam, in ijs quae concernunt eas potestatis ciuilis partes, quas a populo habet, sustinet personam sui populi; hincque in his princeps et populus pro una persona respectu tertii ita sunt habendi, ut actus principis sint et actus

actus populi. Qui enim habet quod alterius fuit sibi nunc concessum, respectu tertii eius sustinet personam. Ergo.

§. 1338.

Populus in respectu ad principem suum regentem est persona moralis a principe diuersa, quae, si princeps est absolutus et plenus princeps, est persona eius potestati civili subiecta, sicque in statu civili viuens seu subditus est. Ast si princeps talis non est, quando est princeps minus plenus, quoad regalia quidem idem valet, non vero quoad iura popularia; quum quoad ea populus pro persona in statu naturali viuente et plena libertate naturali fruente, habendus, nisi regnum sit respublica non libera. Quando vero est princeps limitatus, quoad regalia reseruata populus itidem pro persona in statu civili viuente quidem habendus, ast, quoad regalia communicata, princeps et populus sius simul sumti sunt persona in statu naturali in plena libertate naturali viuens, nisi itidem regnum respublica non libera sit. Haec omnia fluunt ex ipsis definitionibus.

TIT. II.

DE PRINCIPIBUS FUTVRIS.

§. 1339.

P*rinces futuri, dicuntur principis regentis designati successores.*

§. 1340.

Prinices futuri quidem semper ius succedendi habent in principatum; ast ante delatam successionem

ea potestas ciuilis, quae secundum formam regni penes principem est, iis non competit, nisi probari possit ipsam hanc potestatem iis iam delatam esse, aut absque omni exercitio tanquam ius quiescens. Per §. praec.

§. 1341.

Hinc oritur diuisio principum futurorum, in principes futuros *regulares*, si non nisi ius succedendi habent, et *irregulares*, si penes eos iam est potestas ciuilis tanquam ius quiescens.

§. 1342.

Principes futuri, siue sint regulares, siue irregulares, nullum ius in potestate ciuili contentum exercere possunt. Per §. praec.

§. 1343.

Principes futuri regulares nec realem, nec personalem maiestatem habent. Vtraque vero competit principibus futuris irregularibus. Per §. 1341. et 1261.

§. 1344.

Principes futuri regulares subsunt potestati ciuili regni, in quo viuunt, sicque subditi sunt. Aut irregulares principes futuri, subditi regni, cuius principes futuri sunt, non sunt. Per §. 1269.

TIT. III.

DE

STATIBVS SEV ORDINIBVS REGNI.

§. 1345.

Progridior ad nouam hominum speciem in regnis obueniendam, *status regni seu ordines regni*
(Syst. Iur Nat.) gni

gni qui secundum §. 1294. sunt ii ex populo, quibus in regnis iura populi a populo sunt concessa, siue sint iura in potestate ciuili contenta, siue iura quae versantur circa potestatem ciuilem. Vnde hic tantum addendum complexum statuum regni dici *collegium seu corpus statuum regni*.

§. 1346.

Status regni possunt quidem pro regnorum diuersitate, varii generis esse; at secundum ius publicum vniuersale determinari nequit, quae dentur diuersa eorum genera seu classes.

§. 1347.

Si regnum habet status regni, a se inuicem distinguendi sunt 1) princeps; 2) corpus statuum regni; 3) reliquus populus seu reliqui ex populo. Per §. 1292. 1294.

§. 1348.

Corpus statuum repraesentat reliquum populum, indeque iura populi sunt iura statuum. Per definitionem §. 1345. et 1294.

§. 1349.

Si in regno dantur regalia communicata, ea in comitiis regni exercenda, et status regni gaudent iure voti et sessionis in his comitiis, ita, ut character status regni sit hoc ius. In comitiis regni enim conueniunt ii qui simul sumti sunt superior (§. 1299.), ad hos vero pertinent status regni, iique participant de potestate ciuili (§. 1345.). Ergo. Quum itaque nemo ius voti et sessionis in comitiis exercere possit absque participatione de potestate ciuili, sine ea

vero

vero comparitio sola ex alia causa fieri possit, patent reliqua propositionis membra.

§. 1350.

Licet singula corporis statuum regni membra potestati civili regni subiecta sint: de toto corpore statuum regni tamen hoc tantum valet quoad principis iura reseruata, non vero quoad iura communicata. Per §. 1269. 1298.

§. 1351.

Licet argumentum a comparitione in comitiis, quae exercendo votum et sessionem in iis facta, ad qualitatem status regni, valeat, et ab hac ad subiectionem civilem: a sola comparitione in comitiis tamen nec ad vnum, nec ad alterum horum, valet consequentia. Prins enim character status regni est (§. 1349.), et qui status regni est pertinet ad singulos ex populo (§. 1347.), qui sunt civiliter subiecti (§. praec.) — At posterior character status regni non est (§. 1349.), ergo hic vis consequentionis deest.

TIT. IV.

DE VICARIIS REGNORVM.

§. 1352.

Vicarii regnorum in genere dicuntur ii, qui principe vel deficiente, vel impedito, locum eius tenent. Vnde patet duplicis generis vicarios concipi posse, vel tales qui principe regnante deficiente, id est, in *interregno*, locum deficientis principis regentis tenent, qui *vicarii populi seu reipublicae*

li 2

blicae

blīcae dici possunt; vel tales qui principe regente non deficiente, sed impedito, locum eius tenent, qui *vicarii principis* appellantur.

§. 1353.

Vicarii populi sunt principes interimistici, qui continuant principis deficientis regimen per interregnum proprio nomine, suntque regno vacante, seu in interregno, quod princeps regens est regno non vacante. Locum enim principis tenent suntque eius surrogatum. At princeps deficit, hinc nomine alterius non agunt (§. 1352.). Ergo.

§. 1354.

Vel vnus, vel plures eiusdem regni vicarii simul esse possunt, sique plures adsunt, regimini vel coniunctim praeesse possunt, vel separatim, territorio in certos vicariatus districtus diuiso. Haec enim non repugnant notioni vicarii populi (§. 1351.), nec tamen vnum alterumue ex ea fluit.

§. 1355.

Vicarii principis, vel ideo locum eius tenent quoniam propter aetatem; vel quoniam propter absentiam; vel quoniam propter captiuitatem; vel quoniam propter morbum animi seu corporis, ipse regimini praeesse nequit. In primo casu dicuntur tutoris principis publici, in secundo gubernatores (Statthalter), in tertio et quarto vero speciale nomen non habent.

§. 1356.

Vicarii principis nomine alieno regimini prae-sunt, nec continuant, tanquam principes interimistici,

stici, regimen principis; sed ipsi illud regimen, quod princeps, nisi impeditus esset, ipse gereret, exercent eatenus, quatenus impeditur, eius nomine, eique rationes reddere debent. Hic enim princeps adest, cuius ius tantum quiescit. Ergo §. 634.

§. 1357.

Vicarii reipublicae liberae, qua tales potestati civili regni, cuius vicarii sunt, non sunt subiecti, sicque subditi non sunt. Vicarii principis vero sunt subditi superioris regni. Prius patet per §. 1353. iuncto §. 1268. et posterius per §. 1356. iuncto §. 1268

T I T. V.

DE
OFFICIALIBVS PVBLCIS
REGNORVM.

§. 1358.

Officiales publici regnorum, ab officialibus principum priuatis, de quibus infra agendum, diversi, sunt ii qui certas regiminis publici regni partes, vel ipsi administrant, vel eas administrantibus adstant.

§. 1359.

Officiales publici regnorum sunt, vel *officiales publici principis*, vel *officiales publici regnorum striete sic dicti*, prout officium eorum regimen, vel quatenus est penes principem, vel quatenus est penes populum, respicit.

§. 1360.

Differunt porro officiales publici pro *diuersitate partium regiminis publici quas officium eorum*

concernit. Vnde oriuntur variae species officiorum, pro diuersitate diuersarum regiminis partium, de quibus in doctrina de partibus potestatis ciuilibus agendum.

§. 1361.

Officiales publici regnorum, respectu principis vel populi, cuius officiales publici sunt, manent subditi; licet respectu reliquorum subditorum, quatenus potestate sibi commissa legitime utuntur, sint personae publicae quibus subditi reliqui sunt subiecti. Concessio officii publici enim non inuoluit liberationem a subiectione ciuili, ast tamen efficit officiales eius vices gerere, a quo constituti sunt. Ergo.

§. 1362.

Cum officiales publici regnorum nomine alieno agant et administrant (§.1358.), 1) *ad rationes reddendas de gesta administratione ei sunt obligati cuius vices gerunt;* 2) *semper datur ad eum recursus, si contra officium suum agunt;* 3) *si dolo vel negligentia sita aliquid admittunt, quod tendit in praeiudicium eius, cuius vices gerunt, ex facto suorum officialium is non tenetur.*

10. ADAM L. B. ab ICKSTATT *de regalibus dolo aut negligentia ministrorum seu officialium principis non praescribendis.* Viceb. 1730 et Opuse. Tom. I. P. 749. seqq.

§. 1363.

Caeterum, quoad salaria et sportulas officiorum publicorum regni, hic adhuc notandum, *salarium publicum* dici, quod officialis publicus pro officio publico in genere percipit, cum, quod a singulis

gulis, quibus in singulari officium suum exercendo inferuit officialis, ei soluitur, sub *sportularum* nomine veniat.

§. 1364.

Hinc, fluit 1) *salarium cessare, si officialis vel non potest, vel non vult, officio suo fungi, vel officium finitum, ita, ut cum die finiti officii cesset salarium;* 2) *sportulas exigendi ius perfectum quidem habere officialem, ast tamen, si determinatae sunt, eas augere illi non licere, et, si determinatae non sunt, proportionem obseruandam esse, inter officium praestitum et sportulas pro eo soluendas.*

MEMBRVM II.

DE

MEMBRIS RERVMPUBLICARVM
IN SPECIE SIC DICTARVM.

§. 1365.

Quoad membra rerumpublicarum huius generis itidem distinguendum, inter membra *vulgaria* et *non vulgaria*, in eo sensu, in quo in rebus *vulgaria* et *non vulgaria membra* (§. 1325.) a se inuicem distinguenda sunt. Mitto et hic *vulgaria membra*. Non *vulgaria membra* vero hic sunt, *optimates, senatores et officiales publici in rebus publicis in specie sic dictis*. Hic itaque de his tribus speciebus membrorum rerumpublicarum in specie sic dictarum non *vulgarium* agendum.

T I T. I.

D E

OPTIMATIBVS RERVMPVBLICARVM
IN SPECIE SIC DICTARVM.

§. 1366.

O*ptimates* dicuntur ii ex ciuibus, qui in aristocra-
tiis, soli, in rebuspublicis aristocratico-demo-
craticis vero, cum aliis, potestatem civilem ha-
bent. Dantur itaque duplicis generis optimates,
nimirum *optimates in regulari aristocratia*, qui etiam
strictè optimates dicuntur, et *optimates in rebus-*
publicis aristocratico-democraticis.

§. 1367.

Optimates reipublicae simul sumti dicuntur
collegium optimatum, et reliqui ciues hic sunt
populus.

§. 1368.

Collegium optimatum est in rebuspublicis in
specie sic dictis, quod est in regnis est princeps regens.
Per §. 1327. Hinc quae § 1331 — 1338. de
principe et populo in regnis dicta sunt, valent etiam
mutatis mutandis de optimatibus et populo in rebus-
publicis in specie sic dictis quae habent optimates.

T I T. II.

D E

SENATORIBVS RERVMPVBLICARVM
IN SPECIE SIC DICTARVM.

§. 1369.

S*enatores reipublicae in specie sic dictae* dicuntur ii
ex ciuibus, qui *directorium reipublicae*, quae
demo-

democratia est, habent, quibusque simul ipsius potestatis ciuilis administratio, quoad ea quae quotidianae administrationis sunt, vel quae moram non ferunt, est commissa. Complexus senatorum reipublicae uero dicitur *senatus reipublicae* seu *collegium senatorium reipublicae*.

§. 1370.

Status regni, optimates et senatores differunt in eo, quod isti in regnis (§. 1345.), illi in aristocratias, aut minimum de aristocratia participantibus rebus publicis (§. 1366.), hi in democratiis obueniant (§. praec.); ut taceam alias differentias ex comparatione definitionum per se fluentes.

§. 1371.

Senatorium collegium seu senatus non est superior democratiae, prout etiam senatus non est persona moralis in statu naturali uiuens. Sunt potius senatores tam qua singuli, quam coniunctim considerati, subditi superioris democratiae, qui est ipse populus. Directorium reipublicae enim non est potestas ciuilis reipublicae (§. 424.), et licet admittrent senatores quaedam in potestate ciuili contenta iura, ideo tamen pro superiore haberi nequeunt (§. 1265.). Quum itaque in senatum non sit translata potestas ciuilis, eam adhuc penes populum uniuersum esse necesse est (§. 1264.). Ergo populus est superior (§. 1265.), et senatores sunt uel fundamenti subiectionis ciuilis (§. 1269.) subditi (§. 1268.).

T I T. III.

D E

OFFICIALIBVS PVBLICIS RERV.
PVBLICARVM IN SPECIE
SIC DICTARVM.

§. 1372.

Quae de officialibus publicis regnorum dicta sunt §. 1358. seqq. et hic locum habent, nisi quod hic cesset diuisio eorum in officiales principis et populi seu iura populi exercentium ordinum regni. Formae reipublicae diuersitas enim non influit praeterea in ea, quae de officialibus publicis regnorum dicta sunt.

§. 1373.

Praeterea vero hic notandum 1) in rebuspublicis aristocratico-democraticis differentiam concipi posse, inter officiales publicos optimatum et populi; 2) in democratiis magnam esse inter senatores et officiales publicos differentiam. Ad 1) vid. §. 1368. et ad 2) §. 1369.

MEMBRVM III.

D E

MEMBRIS RERVMPVBLICARVM
COMPOSITARVM.

§. 1374.

Quod membra rerumpublicarum huius generis attinet, membra non vulgaria, et hic, prout in regnis (§. 1325.), a vulgaribus distinguenda. Quoad membra non vulgaria vero, de quibus

bus hic tantum agendum, distinguendum est, inter membra *reipublicae compositae ipsius*, et membra *rerumpublicarum minorum in republica composita*.

TIT. I.

DE

MEMBRIS REIPUBLICAE
COMPOSITAE IPSIVS.

§. 1375.

Cum respublica composita, vel regnum, vel respublica in specie sic dicta esse possit (§. 1313.): facile patet *pro hac diuersitate differre membra reipublicae compositae ipsius, secundum ea quae de membris utriusque generis rerumpublicarum dicta sunt* (§. 1325 seqq et §. 1365. seqq.).

§. 1376.

Praeterea vero hic accedit noua membrorum rerumpublicarum huius generis diuisio, secundum quam vel *immediata*, vel *mediata* membra rerumpublicarum compositarum sunt. Ea membra reipublicae compositae enim, quae tantum potestati ciuili superiori (§. 1314.) subiecta sunt, dicuntur *immediata membra*, quae vero simul potestati ciuili subordinatae (§. cit.) subiecta sunt, dicuntur *mediata membra*.

TIT. II.

DE

MEMBRIS RERVMPUBLICARVM
MINORVM.

§. 1377.

Cum, prout respublica composita ipsa vel regnum, vel respublica in specie sic dicta est, ita et
res-

respublicae minores in republica composita, vel regna, vel respublicae in specie sic dictae sint (§. 1313.): *et hic, quae de membris regnorum (§. 1325. seqq.), et de membris rerumpublicarum in specie sic dictarum (§. 1365. seqq.) dicta sunt, applicari possunt.*

§. 1378.

Specialia, quae hic noranda, vero huc redeunt 1) *principes et collegia optimatum rerumpublicarum minorum, licet sint superiores rerumpublicarum minorum, in relatione ad rempublicam compositam eiusque potestatem civilem tamen, in subditorum numero esse; 2) reliqua membra rerumpublicarum minorum vivere in duplici subiectione civili, dum a) potestati civili superioris reipublicae compositae ipsius et b) potestati civili subordinatae reipublicae minoris, cuius membra sunt, civiliter subiecta sunt, ita, ut in collisione utriusque potestatis, cui subiecti sunt, posterior vincat priorem.* Per §. 1291 et 1269.

SECTIO. III.

DE MODIS QUIBUS MEMBRA
RERVMPUBLICARVM TALIA
FIUNT ET ESSE
DESINUNT.

§. 1379.

Modi quibus membra rerumpublicarum talia fiunt et esse desinunt, differunt pro membrorum earum diuersitate, praesertim ita, quod aliter *cives in genere; aliter principes; aliter status regni*

gni et vicarti regnorum; aliter optimates; aliter officiales publici, tales fiant et esse definant. De singulis his membrorum reipublicae speciebus itaque speciatim definiendum, quomodo fiunt et esse definiunt.

T I T. I.

D E

MODIS QVIBVS CIVES IN
GENERE TALES FIUNT ET
ESSE DESINVT.

§. 1380.

Civis talis fit, prout in genere membrum societatis tale fit, vel *originaria*, vel per *receptionem* (§. 483.), *nec possunt praeterea certae qualitates secundum ius publicum uniuersale determinari, quae adesse debent, ut quis in numerum ciuium recipi possit.* Per §. 19.

§. 1381.

Civis talis esse definit vel per *reipublicae interitum* (§. 1321.), vel *ea subsistente*. In posteriori casu vero talis esse definit, praeter mortem, tam si *recedit a republica seu ius ciuitatis resignat*, quam si *excluditur*. Per ea quae hac de re quoad societates in genere dicta sunt §. 489. His modis vero hic accedit *exemptio passiva*, quae fit, si tertius ciues suae potestati ciuili subiicit.

§. 1382.

Atq; hic praeterea, quoad resignationem iuris ciuitatis, speciatim notandum, si ciuis, vel subditus

tus

tus non ciuis, haectenus incola, resignat ius ciuitatis, in alius reipublicae territorio domicilium suum figendo, fieri *emigrationem*, a qua differt *transmigratio*, quae fit, si ciues vel incolae in territorio reipublicae, cuius sciuies vel incolae sunt, locum domicilii mutant sponte; cum, si ex iussu superioris mutare debent domicilium, *transplantationem* fieri dicatur. Quodsi vero ciues seu incolae certae regionis, domicilium non mutando, ius ciuitatis resignant, dum nimirum potestatem ciuilem, cui subiecti erant, amplius agnoscere nolunt, fit *subductio* seu *exemptio actiua*.

§. 1383.

Porro, quoad *exclusionem a societate quae est respublica*, hic speciatim notandum, si exclusio ita fit, vt ciues seu incolae alius potestati ciuili non subiiciantur a republica eos excludente, *expulsionem* seu *emigrationem necessariam*, si vero alius potestati ciuili subiiciuntur, *alienationem subditorum* fieri.

§. 1384.

Caeterum quid iustum sit circa modos quibus ciues tales esse desunt, tam per iuris ciuitatis resignationem, sicque emigrationem et subductionem, quam per exclusionem, sicque expulsionem et alienationem, ex dictis §. 489 et 490 diiudicandum. Quoad *transmigrationem* et *transplantationem* vero notandum, ciuibus et incolis *transmigrationem* esse permittendam, si e re sua esse arbitrantur *transmigrationem*, *transplantationem* vero esse illicitam, nisi
adfiat

adsint singulares circumstantiae sub quibus vi potestatis eminentis transmigratio prohiberi et transplantatio fieri potest. Per §. 1274. num. I. et §. 1263.

IO. CHRIST. RVDOLPH *Observationes de iure emigrandi et transmigrandi subditorum, eorumque expulsionem et transplationem in genere.* Erl. 1755.

CHR. HENR. BREVNING *de alienatione subditorum.* Lips. 1764.

T I T. II.

DE

MODIS QVIBVS PRINCEPS TALIS FIT ET ESSE DESINIT.

IO. PHIL. SLEVOGT *de modis summum imperium acquirendi.* Ienae 1689.

§. 1385.

Princeps talis fit, si regnum feudum non est, de quo casu infra in iurisprudencia feudali agendum, vel per *successionem*, vel *citra successionem per acquisitionem inter vivos* (§. 315.).

§. 1386.

Per *successionem* princeps talis fit, alio modo si regnum est *regnum patrimoniale*, aliter si est *regnum usufructuarium*, ita vt, in priori casu obtineat *successio hereditaria*, quae vel *immediate per legem* defertur, vel per *defunctum principem*. Si vero regnum est *usufructuarium regnum*, obtinet *successio non hereditaria seu singularis*. Per §. 316.

§. 1387.

Successio hereditaria in regnis quae feuda non sunt, conuenit cum successione in dominium allodiali §. 834. seqq. *explicata, tam quoad delationem huius success-*

*successionis, quam quoad successionem ipsam eiusque effectum; modo notetur 1) ratione delationis per legem factae, quae dicta sunt §. 829. non nisi tum locum habere, si in casu ibi dicto potestas civilis non redit ad populum, quod toties fit, quoties regnum per delationem potestatis civilis a populo factam patri-
moniale est. Praeter hanc differentiam enim, cessat omnis alia differentiae ratio.*

*Das Recht des Monarchen in willkürlicher Bestellung
der Reichsfelgen. Berlin 1724. 4*

§. 1388.

Successio singularis in regnis est vel electitia successio, vel successio ex pacto et providentia maiorum (§. 324.), pro qua diversitate etiam regna usufructuaria diuidi solent in electitia (Wahlreiche), et hereditaria seu successoria (Erbreiche), quibus alii addunt regna mixtae successionis.

GOTTFR. ACHENWALL de regnis mixtae successionis. Goett. 1762.

§. 1389.

Quae de successione singulari in dominium allodiali, tam quoad delationem huius successionis, quam quoad hanc successionem ipsam, eiusque effectum, dicta sunt §. 877. seqq. valent etiam de successione singulari in regna quae feuda non sunt, cum nulla hic allegari possit ratio differentiae. Hoc loco itaque non nisi specialia quaedam de hac successione addenda.

§. 1390.

Quod itaque attinet successionem electitiam in regna usufructuaria, de ea speciatim notandum

I) ins

1) ius eligendi principem esse penes populum, vel eum eorū, qui vel quibus, a populo concessum;
 2) qualitates candidati ius publicum uniuersale ulterius non determinare, quam quod talis esse debeat, qui aptus est ad regēmen publicum ad quod eligitur;
 3) electionem tam regno vacante, quam non vacante, et in ultimo casu, infcio et inuito principe regente, fieri posse; 4) facta electione, eaque acceptata, principem talem esse, nisi electio sub conditione sponsonis in capitulationem facta, tum enim, demum ea facta, princeps electus fit princeps regens.

CARL. GOTTL. WEIDLICH de iure principis in regno electiuo circa prospiciendum reipublicae successorem. Lips. 1729.

§. 1391.

Quoad successionem ex pacto et prouidentia maiorum in regna usufructuaria vero speciatim notandum 1) si ius succedendi ad posteritatem primi acquirentis restrictum, eam constituere stirpem regnatricem, eaque extincta redire potestatem civilem ad populum; 2) si cum qui ex stirpe regnatrice est, tangit successionis ordo, eum principem regentem esse absque noua delatione.

§. 1392.

Citra successionem princeps talis fit 1) per se, vel per occupationem potestatis civilis regni; vel per cessionem a principe regente ei factam; vel per prescriptionem acquisitam 2) per consequentiam, quorsum pertinet, si quis in casu quo plura regna sunt coniuucta, per acquisitionem regni principalis, sic si nul princeps regni accessorii (§. 1309.).

(Syst. Iur. Nat.)

Kk

§. 1393.

§. 1393.

Inter hos modos quibus princeps citra successione[m] talis fit, quoad 1) *praescriptionem* hic locum habent, quae de praescriptione acquisitiua in genere §. 336. dicta sunt; 2) *cessionem*, ea fieri nequit, nisi vel regnum est regnum patrimoniale, vel, si usufructuarium regnum est electiuum, populus consentit, 3) *occupationem*, ea vel *homines adhuc in libertate naturali viuentes potestati ciuili subiiciendo*; vel *potestatem ciuilem regno vacante populo vi eripiendo*; vel *principem qui potestatem ciuilem regni habet ea priuando*, fit. Huius occupationis iustitia vero ex infra, in doctrina de beligeratione dicendis, diiudicanda est.

§. 1394.

His de ipsis modis, quibus principes talis fit, praemissis, generatim adhuc notandum 1) *si princeps vno alteroue modo talis factus, nec quandam inaugurationis solennitatem requiri ut talis fiat, nec opus esse fieri praestationem homagii*, quod est iuramentum promissorium subditorum, quo subiectionem ciuilem promittunt, vel *principis iuratam promissionem, qua se obstringit ad legum fundamentalium regni obseruantiam, citra casum sponsionis in capitulationem, de qua supra (§. 1390.)*; 2) si quis potestatem ciuilem, quam legitime non acquisiuit, tanquam princeps exercet, eum dici *usurpatorem regni seu tyrannum titulo talem*; 3) si adfunt qui in casu dubio certant inter se, quis sit legitimus princeps, eos dici *aemulos seu competitores regni*. De usurpatoribus et aemulis specialia quaedam addenda.

§. 1395

§. 1395.

Quoad vsurpatores duplex a se inuicem distinguendus est casus. Aut enim, dum inuasor regnum inuadit, *illud vacat*, sicque populus est sui iuris, aut *adest legitimus princeps*, sicque populus est alieni iuris. Si quis inuadit regnum cum populus sui iuris est, populus ius habet se defendendi, sique resistere amplius nequit, victus populus libertatem suam non amittit, sed manet sui iuris, et vsurpator pro principe, nec respectu populi quem subegit, nec respectu aliorum habendus, omniaque quae agit sunt ipso iure nulla. Dependet tamen a libertate populi an eum agnoscere velit pro legitimo principe, eaque agnitione facta est princeps legitimus. Quum enim potestas ciuilis populi sui iuris sit ei propria (§. 1264.), laedere vult inuasor regni populum, ergo se defendere potest (§. 286.). Dum vero actu exercet potestatem ciuilem populi tyrannus seu vsurpator, sine iure hoc facit (§. praec.), sicque pro legitimo principe haberi nequit. Quod vero facta agnitione populi legitimus princeps sit, inde patet, quoniam populus est sui iuris (per hypoth.), sicque nemini facit per agnitionem iniuriam, et de sua potestate ciuili disponere potest prout ei commodum videtur (§. 1264.). At, si quis inuadit populum alieni iuris, sicque legitimum principem deicere vult, populus ei adstere debet, ad repellendum inuasorem. Quod si hoc fieri nequit, et inuasor legitimo rege electo vsurpat potestatem ciuilem, officia populi erga principem suum legitimum, et eius ius, ideo non cessant, sed quiescunt tantum, qua-

tenuis illa expleri, et haec exerceri, impedit usurpator. Omnia ab usurpatore gesta vero sunt nulla, et sic nemini ius dant, prout etiam nec principem legitimum, nec populum, obligant. Quicquid enim agit inuasor et usurpator regni sine iure agit (§. praec.).

HENR. COCCII de regimine usurpatoris rege eiecto.
Francf. 1705.

§ 1396.

Quoad aemulos seu competitores regni, itidem duo casus sunt distinguendi. Aut enim nemo aemulorum lite orta in possessione est, aut unus eorum est in possessione. Si posterius populus sequi debet possessionem. Si vero prius, populus neutri eorum auxilium ferre debet, sed potius expectare euentum, sique interea, dum lis nondum composita, unus alterue aemulorum possessionem vi apprehendere vult, aut actu apprehendit, idem valet quod de inuasore et usurpatore §. praeced. dictum. Lite vero finita, populus eum pro legitimo principe agnoscere debet, quem alter aemulorum pro eo agnoscit, nec hic attendendum, quod populus totus, vel eius pars maior, alteri aemulorum adhaereat. Quodsi tamen lis aemulorum tam diuturna et funesta, ut populus sine metu totalis euerfionis reipublicae, litis exitum expectare nequeat, licet ei quidem iure necessitatis cum uno alteroue aemulorum, cum quo e re sua esse ducit, communem causam facere, alter vero ideo ius suum non amittit. Praesupponendum hic aemulorum ius dubium esse (§. 1394.), et populo non competere ius hanc controuersiam aemulorum decidendi, quippe qui ei non sunt subiecti. Debet itaque

que populus nullo modo se immiscere, sicque, si alter possidet, possessionem sequi, et eum, qui possessionem apprehendit, non magis ac alterum pro legitimo principe agnoscere, indeque hucidem valere debet, quod §. praec. dictum. Caeterum quae de casu necessitatis dicta sunt ex §. 305. facile deduci possunt.

GODE. ACHENWALL *de iure in aemulum regni vulgo Praetendentem.* Marb. 1757.

§. 1397.

Sufficiant haec de modis quibus princeps talis fit. Talis esse desinit aliter si est *princeps regens*, aliter si est *princeps futurus*.

§. 1398.

Princeps regens talis esse desinit, *per regni interitum, tot modis, quot modis regni interitus concipi potest.* Ast, regno ipso subsistente, princeps regens talis esse desinit, tam per *mortem*, quam *aliis modis praeter mortem*, id quod iterum fit, vel per *acquisitionem potestatis civilis regni ab alio factam praeter successionem*, dictis §. 1392. modis, vel *non*, quorum pertinent *abdicatione* et *priuatione a populo facta*, de quibus duobus posterioribus modis speciatim agendum.

§. 1399.

Abdicatione princeps regens talis esse desinit, si sponte renunciat potestati civili regni sibi competenti, eaque dicitur, si tacite fit, *regni derelictio*.

Kk 3

§. 1400

§. 1400.

Abdicatio dependet a principis regnantis arbitrio, nec indiget populi consensu. Princeps enim per acquisitionem potestatis civilis se non obligavit ad regnandum quamdiu vivit.

§. 1401.

Per priuationem regni princeps talis esse definit duplici modo. Vel per priuationem a populo factam, quae dicitur *dethronisatio*, vel per priuationem factam ab eo cuius potestati civili princeps dependens subiectus est, quae dicitur *principis depositio*.

§. 1402.

Licet depositio principis regnantis dependentis a superiore suo, cui civiliter subiectus est, vi potestatis civilis fieri possit, in poenam male administrati regiminis: dethronisatio tamen in poenam nunquam fieri potest, licet populus denegando subiectionem civilem, sicque principem pro suo principe non amplius agnoscendo, dethronisare possit eum, si manifesto transgreditur potestatis sibi competentis limites, ita, ut totius regni salus publica turbetur, sicque est tyrannus exercitio talis. At si princeps, vel non nisi in una alteraque parte potestatis civilis limites eius transgreditur, vel non nisi partis regni salus publica turbatur, non dethronisatio, sed in priori casu inobedientia et resistentia tantum, in posteriori vero tantum subductio eorum, qui opprimuntur, locum habet. Quae dicta sunt de depositione ex natura potestatis

tis

tis ciuilibus, quae uero de dethronisatione, resistentia et subductione dicta, ex iure defensionis deducenda sunt. Dethronisationem a populo in poenam nunquam fieri posse patet per §. 1273.

IO. CHIL. FALTHENIUS *de dethronisatione*. Gryph. 1704.

§. 1403.

Quod attinet principes futuros, ii non solum *hisdem modis*, quibus principes regentes tales esse desinunt, si discesserint a priuatione quae dethronisatione et depositione fit (§. praec.): sed et praeterea per promotionem tales esse desinunt, dum nimirum fiunt regno vacante principes regentes. Per §. 1339.

§. 1404.

Caeterum, nec principes regentes, nec principes futuri, tales esse desinunt per captiuitatem, vel si incidunt in furorom et dementiam; licet captiuitas et dementia principis regentis officiant potestatis suae exercitium quiescere, et quidem, si est demens, in totum, si uero captiuus est, in tantum, in quantum captiuitas impedit eius exercitium. Quiescentia per se patet, amissio potestatis ciuilibus ipsius uero inde non fluit.

CARL. LVDOLPH. L. B. *de DANCKELMANN de pactis et mandatis principis captiui*. Halae 1710.

FRID. PLATNER *de pactis principum captiuorum* Lips. 1754.

Kk 4

TIT.

T I T. III.

DE

MODIS QVIBVS STATUS ET VICARII
REGNORVM TALES FIVNT
ET ESSE DESINVT.

§. 1405.

Status seu ordines regni, talis fiunt vel *originarie*, vel *deriuatiue*, prout vel tale ius status regni acquirunt, quod alius ante eos nondum habuit, vel tale, quod alius ante eos habuit cui succedunt.

§. 1406.

Status regni tales fieri originarie duplici modo concipi potest. Vel enim tales fiunt statim ab initio, dum respublica, quae demum oritur, ita ordinatur, vt regnum quod habet status regni fiat, seu iam existens respublica alius formae in regnum quod habet status transformatur; vel tales fiunt, postquam regnum tale iam adest quod habet status, ita, vt numerus collegii statuum regni per adiunctionem nouorum membrorum eius augeatur. *In priori casu itaque status imperii tales fiunt dum ordinatur regnum ab eius membris, in posteriori casu vero demum regno iam ordinato tales fiunt.*

§. 1407.

Status regni deriuatiue tales fiunt, vel per *successionem*, si ad iura familiae, vel iura certis praediis inhaerentia, pertinet aliquem in numerum statuum seu ordinum regni esse recipiendum, vel per *electionem*, si collegium optimatum, seu
popu-

populus, designat noua corporis statuum regni membra.

§. 1408.

Qualis modus ordines regni constituendi obtinere debeat; quantus esse debeat eorum numerus; quinam tales fieri possunt; an temporii vel perpetui esse debeant, dependet, si regnum ordinandum ab eius membris, a voluntate eorum simul sumterum, quae hac de re leges condere possunt, quae valent tanquam leges fundamentales. Postquam vero haec, regno ordinato, per leges fundamentales determinata sunt, nec princeps solus, nec ordines regni soli, nec reliquus populus solus, aliquid mutare possunt, sed horum omnium consensus requiritur, nisi quod in interregno ordinum regni et populi consensu mutatio fieri possit. Prius ex hypothese fluit. Posterius inde, quod, regno semel ordinato, non nisi per contrariam voluntatem eorum, qui illud ordinarunt et adsunt, mutatio fieri possit.

§. 1409.

Status regni tales esse desinunt praeter mortem per regni, aut formae eius talis, quod status habeat, interitum; resignationem et exclusionem a corpore statuum regni; praescriptionem iuris, voti et sessionis extinctiuam; et praedii cui inhaeret amissionem, quae omnia per se patent. Quod vero attinet in specie resignationem, adhuc notandum, eam tum non valere, si adest casus in quo, vi potestatis ciuilibus eminentis, status regni cogi potest ut in numero ordinum regni maneat.

Kk 5

§. 1410.

§. 1410.

Quod attinet *vicarios regnorum*, ii qui sunt vicarii populi, tales fiunt per *constitutionem populi seu iura eius exercentium ordinum regni*, qui vel demum interregno existente vicarium seu plures vicarios eligit, vel per *leges fundamentales generatim determinat*, quis ex *membris reipublicae hunc vicariatur*, quovis casu existente, gerere debeat. Vicarios suos vero *princeps sibi ipse constituit*, sique ipse eos constituere, vel non potest, vel non vult, quando adest *princeps futurus qui ad hunc vicariatum habilis est*, is, et inter plures principes futuros, proximus, vicarius est, si vero *nec talis adest*, populus ius habet vicarium principis constituendi. Per definitiones vicarii populi et principis §. 1352. Quod vero de iure principis futuri ad vicariatum dictum, inde deducendum, quod, licet non in totum, tamen quoad exercitium potestatis civilis, iam valet thronus, si princeps regnans impeditur quo minus regimen continuare possit.

§. 1411.

Hinc fluit 1) *non dari tutelam principis publicam testamentariam*; 2) *vicarios reipublicae qua tales non esse vicarios principis*.

§. 1412.

Vicarios tales esse definire *diverso modo*, prout vel *reipublicae*, vel *principis vicarii sunt*, et *quomodo cesset uterque vicaritus*, ex dictis de vicariis §. 1352 seqq. per se patet.

T I T.

T I T. IV.

DE MODIS QVIBVS OPTIMATES
ET SENATORES TALES FIVNT
ET ESSE DESINVT.

§. 1413.

Optimates tales fiunt, vt status regni (§. 1405.), vel *originarie*, vel *deriuatiue*, aut per *successionem*, si ad iura familiae, aut iura certis praediis inhaerentia, pertinet aliquem in numerum optimatum esse cooptandum, tumque *aristocratia*, seu *respublica aristocratico-democratica*, dicitur *hereditaria*, aut per *electionem*, si collegium optimatum seu populus designat noua collegii optimatum membra, tumque *aristocratia*, seu *respublica aristocratico-democratica*, dicitur *electitia*.

§. 1414.

Qualis modus optimates constituendi obtinero debeat; quantus esse debeat eorum numerus; quinam optimates fieri possint; an temporarii vel perpetui esse debeant, dependet, si aristocratia, vel respublica aristocratico-democratica, ordinanda, a voluntate membrorum reipublicae simul sumtorum, quae hac de re leges condere possunt, quae valent tanquam leges fundamentales. Postquam vero ordinata aristocratia, et leges hac de re conditae, nec solus populus, nec solum collegium optimatum, has leges mutare possunt. Per ea quae dicta sunt §. 1408.

§. 1415.

Quae de modis quibus status regnorum tales esse desinunt §. 1409, dicta sunt, valent etiam mutatis mutandis de optimatibus.

§. 1416.

§. 1416.

Quod porro attinet *senatores rerumpublicarum in specie sic dictarum*, modi quibus *fiunt* et *esse desinunt*, conueniunt cum modis quibus *optimates* tales *fiunt* et *esse desinunt*.

T I T. V.

DE

MODIS QVIBVS OFFICIALES
PVBLICI TALES FIVNT ET
ESSE DESINVNT.

§. 1417.

Officiales publici tales *fiunt* aliter, si officia publica sunt *officia hereditaria*, talia nimirum, quae, vel ad iura familiae, vel ad iura certis rebus inhaerentia, pertinent, aliter si *talia non sunt*. In priori casu enim officii acquisitio fit, vel per *successionem singularem ex pacto et providentia matrum*, vel per *rei cui inhaeret acquisitionem*, ita ut in utroque casu accedere possit *immissio in officii possessionem*. In posteriori casu vero officialis talis fit, per *designationem personae ad officium promovendae et subsequentem vocationem eiusque acceptationem*, cui et hic *immissio in officii possessionem* accedere potest.

§. 1418.

Quoad modos quibus officiales publici tales esse desinunt notandum, hoc fieri per 1) *mortem*, ita ut cum die mortis cesset salarium; 2) *dimissionem*, quae est renunciationis officii ab officiali factae approbatio; 3) *translationem*, quae est promotio

motio ad aliud officium priori amisso; 4) *remotionem* seu *depositionem*, quae est priuatio officii inuito officiali facta.

P A R S. II.

DE SINGVLIS PARTIBVS
POTESTATIS CIVILIS ET
IIS RESPONDENTIBVS
OBLIGATIONIBVS.

CASPER ZIEGLER *de iuribus maiestaticis.* Vir.
1673. edit. noua 1710. 4.

§. 1419.

Absoluta nunc parte generali iuris publici, de singulis partibus potestatis civilis, et obligationibus subditorum iis respondentibus, agendum. In hac theoria vero distinguendum inter *subditos in genere consideratos*, et *societates in republica existentes in specie*.

L I B E R. I.

D E

SINGVLIS PARTIBVS POTESTATIS
CIVILIS ET IIS RESPONDENTIBVS
OBLIGATIONIBVS QVOAD
SVBDITOS IN GENERE.

§. 1420.

In hac tractatione, quam sibi vindicat liber primus, distinguendum est inter partes potestatis civilis *generales*, quae nullam certam salutis publicae partem

partem pro obiecto habent, et *speciales*, quae versantur circa certam quandam salutis publicae partem. De singulis sigillatim agendum.

SECTIO I.

DE

PARTIBVS POTESTATIS CIVILIS
GENERALIBVS.

§. 1421.

Partes potestatis civilis generales, conueniunt cum partibus generalibus cuiuscunque potestatis (§. 429), hincque sunt potestas civilis *rectoria*, *inspectoria* et *executoria*.

TIT. I.

DE

POTESTATE CIVILI RECTORIA.

§. 1422.

Potestas civilis rectoria est pars potestatis civilis, vi cuius superior reipublicae determinat, quid salutis publicae causa fieri, vel non fieri, debeat.

§. 1423.

Potestas civilis rectoria itaque, tam circa ea versatur, quae saluti publicae contraria hactenus tolerata sunt, vt ei conformentur: quam circa ea quae talia non sunt. In priori casu dicitur *potestas reformandi* seu *ius reformandi*, in posteriori casu vero, *strictae potestatis rectoria* appellatur.

§. 1424.

§. 1424.

Si superior vi potestatis rectoriae, tam in specie sic dictae, quam potestatis reformandi, determinat quid salutis publicae causa fieri, vel non fieri, debeat, hoc fit, vel in genere, vel in actu determinato. Quatenus in genere hoc fit, exercetur *potestas legislativa*. Quatenus vero hoc fit in actu determinato, inde oritur *potestas mandandi*. De utraque hac potestate specialia quaedam notanda.

§. 1425.

Potestas legislativa est pars potestatis civilis rectoriae, vi cuius superior per leges determinat, quid salutis publicae causa fieri, vel non fieri, debeat. Vnde patet 1) *hic legem sumi in sensu strictissimo* (§. 135.) et 2) *potestatem legislativam non nisi circa tales leges versari, quae determinant subditorum actiones* isque praescribuntur vi potestatis civilis, sicque tales quae sunt leges positivae civiles seu privatae, diversae a legibus fundamentalibus.

§. 1426.

Quoties superior determinat quae leges, et quatenus eae, a subditis observandae, ut et legum obscurarum sensum determinat, potestatem legislativam exercet. Per §. praec.

§. 1427.

Potestas legislativa varia iura in se continet, quae sunt ius 1) *novas leges ferendi*; 2) *leges peregrinas recipiendi*; 3) *leges in republica valentes mutandi*, siue fiat *abrogando*, siue *derogando*, siue *obrogando*; 4) *leges authentice interpretandi*; 5) *privilegian-*

vilegiandi, quod est ius, vel antecedenter, vel subsequenter, exemptionem a lege, ad actum determinatum non restrictam, concedendi. Quod haec iura potestas legislativa sub se contineat, inde patet, quod vel sensus legis omnia haec iura in eo conveniant, quod ea exercendo determinetur vel quae regulae, et quatenus eae, in republica ut leges valere debeant. Ergo §. 1246.

§. 1428.

Potestatis legislativae limites naturales sunt hi, quod superior 1) *leges extendere nequeat ad eas subditorum actiones, ad quas vi libertatis subditorum civilis extendi nequit potestas civilis* (§. 1272) sicque *non reformare debeat quod civiliter indifferens est*; 2) *leges civiles legibus naturalibus plane contrariis, nec ferre, nec recipere, possit, sed potius leges civiles in respectu ad leges naturales tales esse debeant, quae iis, vel aliquid addunt, vel aliquid detrahunt, (§. 140.) saluti reipublicae convenienter*; 3) *in privilegiando superior salutis publicae rationem habere debeat, ita, ut non nisi vi potestatis civilis eminentis ei hoc ius competat, et non nisi quoad leges quae a potestate legislativa sibi competente dependent.* Ad 1) vid §. 1259. Ad 2) §. 138. Ad 3) §. 1261.

WERLHOFF de potestate legislatoris circa ea quae sunt iuris naturae. Helmst. 1692.

§. 1429.

Potestati legislativae in superiore, respondet in subditis obligatio, regulis, quas ut leges valere superior vult, actiones suas conformandi, et quidem si sicut

si sunt ciues et incolae, simpliciter, si vero subditi temporarii sunt, quatenus et eos iis parere salus publica exigit, et, si forenses sunt, quatenus res concernunt. At tamen subditi per dispositiones, veluti ultimas voluntates et pacta, iura et obligationes inter se aliter determinare possunt quam legislator per leges civiles determinauit eas, modo haec dispositiones non sint legibus civilibus prohibitis, et in genere salutis publicae, contrariae, sicque iuris naturalis est regula: ius publicum pactis priuatorum immutari nequit. Prius patet per §. 1372. At, quae de libertate subditorum dicta sunt, sub limitationibus adiectis subiectioni civili non repugnant, quid itaque obstat, quo minus iis hoc liceret?

§. 1430.

Quod attinet alteram potestatis civilis rectoriae partem, nimirum potestatem mandandi, ea est ius superioris determinandi, quid in actu determinato fieri, vel non fieri, debeat. Ipsa dispositio superioris vero, quid fieri, vel non fieri, velit in actu determinato, dicitur *mandatum superioris*, quod in specie *dispensatio* est, si continet exemptionem a lege in actu determinato.

§. 1431.

A mandato superioris itaque differunt leges in eo, quod leges certum casum non respiciant, sed in genere actiones subditorum dirigant. Species mandatorum vero sunt *rescripta* et *epistalmata*. Si enim superior ad preces praecias per scripturam mandat, dicitur illa scriptura *rescriptum*, et in genere,

(Syst. Iur. Nat.) LI nere,

nere, quoties mandatum eo tendit, vt certum negotium ab eo, ad quem directum, expediatur, *epistalma* dicitur.

§. 1432.

Potestatis mandandi limites naturales conueniunt cum limitibus naturalibus potestatis legislativae superioris. Ob identitatem rationis enim de limitibus huius iuris valet, quod de potestatis legislativae limitibus dictum.

§. 1433.

Si non adest casus quo cessat in genere subditi obligatio ad obsequium (§. 1270.), hincque limites potestatis mandandi naturales superior non transgreditur, subditi, ad quos superior mandata sua dirigit ea exsequi debent strictissime, et quidem, si periculum in mora, simpliciter, minimum quatenus periculum in mora est. Si vero periculum in mora non est, et quatenus periculum in mora non est, ei ad quem mandatum directum executionem eius differre licet, et supplicando causas quare non exponere, si nimis durum et iniquum, vel, quod idem est, superiorem non recte informatum esse, videtur. Quodsi vero facta supplicatione superior insistere executioni mandati, illud exequendum. Per §. 1270. Quod vero inter casum quo adest periculum in mora, vel non, distinguendum sit, inde defendo, quoniam secundum regulam: in dubio tutius eligendum est, ita procedendum esse pro casuum diversitate facile demonstrari potest.

§. 1434.

§. 1434.

Quoad quaestionem: *an mandatum faciat ius hoc est, ad casus futuros extendendum, sicque legis vim habeat?* respondendum: *omnia eo redire, an superior, vel expresse, vel tacite declarauerit, mandatum ad casus futuros extendendum esse.*

IVST. HENN. BOEHMERI sub praef. STRYKII
defensa Diss. de iure epistolaris. Halae 1699.

T I T. II.

DE

POTESTATE CIVILI INSPECTORIA.

§. 1435.

Potestas civilis inspectoria seu ius supremacae inspectionis civilis est pars potestatis civilis, vi cuius superior salutis publicae causa inquiri, quid fiat, vel non.

§. 1436.

Potestas civilis inspectoria sub se continet omnia iura quae eo tendunt ut patefiat quid agant subditi, si salus publica periclitatur nisi hoc fiat. Per §. praec. et §. 416.

§. 1437.

Possunt itaque ad potestatis civilis inspectoriae partes referri, et per consequens superiori competunt vi huius potestatis, quoties salus publica hoc exigit, ius 1) *visitandi*, quod est ius in re praesenti inquirendi in statum alicuius rei, sic-

que eius species est *ius perquisitionis domesticae*; 2) *exigendi rationum redditionem ab administratoribus bonorum, tam publicorum, quam etiam privatorum, si, dum male administrantur, salus publica periclitatur*; 3) *iniungendi subditis ut petant confirmationem eorum quae agunt*; 4) *revelationem arcanorum a subditis exigendi*; 5) *litteras informatorias postulandi*; 6) *inspectores et delatores constituendi.*

§. 1438.

Caeterum ex dictis facile constat *superiorem limites naturales potestatis inspectoriae transgredi, si, cum nulla adest suspicio salutem publicam periclitari, dicta iura exercet, veluti subditum cogit ad manifestandum arcanum artificium, aut prodendum arcana alia.*

CHRIST. FERDIN. HARPRECHT *de iure principis circa artes subditorum singulares et arcana.* Tüb 1753.

T I T. III.

D E

POTESTATE CIVILI EXSECUTORIA.

§. 1439.

Potestas civilis exsecutoria est pars potestatis civilis, vi cuius superior salutaris publicae causa efficit, actu fieri vel non fieri, quod fieri vel non fieri, debet.

§. 1440.

Potestas exsecutoria itaque sub se continet *ius exsequendi in specie sic dictum, quod est ius subditos ad expletionem perfectarum obligationum cogendi*

di; 2) *foederum*, quod est ius, per pacta cum exteris gentibus inita, iura et obligationes inter rempublicam quam regit et gentes externas, determinandi; 3) *legationum*, quod est ius per legatos cum exteris gentibus negotia publica tractandi; 4) *committendi*, quod est ius aliquem extra ordinem vi specialis concessionis constituendi, ad certi negotii publici expeditionem, qui dicitur *commissarius*; 5) *de officiis, institutis et actibus publicis disponendi*; 6) *ea definiendi quae influunt in subditorum existimationem civilem*. Licet vero huc etiam referri possit ius *puniendi contractum ex potestate civili fluens*, de eo tamen non hic, sed in iure criminali, agendum.

§. 1441.

Quod attinet in specie 1) ius de officiis publicis disponendi, hoc ius, tam ius de *ipsis* officiis publicis disponendi, quam iura superioris quoad *officiales publicos*, sub se continet.

§. 1442.

Quoad *ipsa officia publica* itaque superiori competit ius 1) *nova officia publica constituendi, introducta abrogandi, limites cuiuslibet officii determinandi*; 2) *potestatem cuiuslibet officio cohaerentem definiendi, veluti an et quatenus potestas rectoria, inspectoria et executoria, vi officii publici nomine superioris ab eo exercenda qui officium publicum habet*. At tam in vi §. 231. tacite semper pro concessa habenda ea potestas, sine qua, si officio non cohaereret, exerceri nequit officium commissum, nec tamen, vel

aliis officiis hanc potestatem annexam, vel ipse superior talis potestatis exercitium sibi expresse reservavit.

§. 1443.

Quoad *officiales publicos*, per quos officium publicum administratur, vero, superiori competit, 1) *constitutio eorum*, nisi officium sit *hereditarium* (§. 1417.) ita ut, si desint *habiles* qui sponte officia publica suscipere volunt, subditos vi potestatis civilis eminentis cogere possit ad officia publica, et, si *habiles* constituit, liceat ei vel gratis, vel pro certo pretio, officia publica conferre; 2) *eorum remotio*, vel *translocatio*; 3) *ius expectatiuam largiendi in officium vacaturum*, et *officiali alium adiungendi*, in scio et invito officiali qui officio fungitur; 4) *ius, quamdiu officialis dimissionem non impetravit, quam, licet petat officialis, superior denegare potest, nisi non deficiat alter aequè habilis, ab eo postulandi rationum redditionum et fidelitatem in rebus officii, si velit iuramento promissorio confirmandam*, unde oritur *fidelitas officialis*, diuersa a fidelitate feudali (§. 963.) et *iuramentum officialium*, a vasallagio et homagio (§. 978.) *diuersum*. Quum reliqua propositionis membra ex natura officialis publici per se fluant, quoad ea quae de remotione et dimissione dicta sunt, tantum monendum, eum, cui officium publicum collatum, inde non acquisiuisse ius in eo officio perpetuo manendi, licet vi officiorum subditorum erga superiorem acquiescere debeat, si petita dimissio a superiore denegatur (§. 1271).

THIL. ADAM de MVNCHHAVSEN sub praef.
BOEHMERI de iure principis circa dimissionem mi-
nistrorum. Halae 1716.

IDEM de iure exigendi a principe dimissionem. Ibid.
eod.

§. 1444.

Quod attinet II) ius committendi, illud supe-
riori eatenus competit, quod, licet negotium quod
commissario expediendum committitur, sub limitibus
officii cuiusdam officialis contentum, nihilominus ad
illud, si salus publica requirit, commissarium, nomi-
nare possit, et tum officium officialis eatenus quiescat
quatenus commissario expediendum commissum. Siue
vero superior unum, siue plures commissarios nomi-
net, perinde est, modo, si plures coniunctum nomi-
nati sunt, unus absque altero nihil suscipiat. Caetero-
rum quae de officialibus dicta sunt §. praec. mutatis
mutandis valent etiam de commissariis. Per defini-
tionem commissarii (§. 1440.) et officialis publi-
ci (§. 1358.).

§. 1445.

Quod III) attinet ius ea definiendi quae influunt in
subditorum existimationem civilem, huc pertinet ius
superioris ordines civium (Stände), qui sunt classes
civium, secundum quas certis praerogativis prae-
aliis fruuntur, quae per natiuitatem in posteros
propagantur, et dignitates civiles (Würden), quae
sunt vi potestatis civilis imposita signa distinctiva
personalia, quae solum externum honorem in re-
publica augent, tam introducendi, quam conferen-
di huic vel illi, modo mereatur; 2) legitimandi, si

ex legibus civilibus macula adhaeret illegitime natis, ad effectum delendae maculae; 3) praecedentiam, et quae sunt huius generis alia, pro meritorum diuersitate, determinandi. Ut itaque superior sit fons omnium ordinum et dignitatum, iisque annexorum.

SECTIO. II.

DE PARTIBVS POTESTATIS CIVILIS SPECIALIBVS.

§. 1446.

Cum partes potestatis civilis speciales sint, quae certam partem salutis publicae concernunt, per §. 1420. facile patet, tales esse quae versantur circa *publicam securitatem, tranquillitatem, iustitiae administrationem, vitae sufficientiam et bonorum publicorum sufficientiam* §. 1237. Nunc itaque de his partibus potestatis publicae agendum, praeter eam, quae versatur circa tranquillitatem publicam, et sub *potestatis criminalis* nomine venit, in iurisprudentia criminali explicanda. Reliquae partes vero sunt *potestas bellica, politica, cameralis et iudiciaria.*

TIT. I.

DE POTESTATE BELLICA.

§. 1447.

Res *bellica* (das Kriegeswesen) est complexus omnium eorum, quae securitatem publicam concernunt, et *potestas bellica* est pars specialis potestatis civilis quae versatur circa rem bellicam.

§. 1448.

§. 1448.

Quum saepius ad doctrinam iuris publici de potestate bellica referri soleant, quae huc non pertinent, ante omnia notandum huc referri non posse doctrinas de 1) *iuribus et obligationibus militum quae talium quoad alios subditos*; 2) *eo quod iustum est circa ipsam belligerationem quoad hostes rei-publicae cum quibus bellum geritur, tam ratione iustitiae causae belli, quam ipsius modi bellum gerendū*; 3) *iure superioris subditos, per vim contra eos exercendam, cogendi ad obsequium, sicque potestatem executorialiam in specie sic dictam cum bellica potestate non esse confundendam, nec quid hic iustum est ex principiis de potestate bellica decidendum esse.* Haec omnia enim securitatem publicam externam, sicque rem bellicam, non concernunt. Ergo §. praec.

§. 1449.

Quoties ius tale est, ut sine eo securitas publica obtineri nequeat, toties est ius maiestaticum quod circa rem bellicam versatur, sicque ad potestatem bellicam referri debet. Per §. 1447.

§. 1450.

Quum itaque, ut securitas publica obtineri possit, requiratur tam belligeratio ipsa, quam determinari et ordinari quae tanquam media se habent ad belligerationem, patet: *bellicam potestatem generatim sub se comprehendere* I) *ius belligerandi, quod est ius de ipsa belligeratione disponendi*; II) *potestatem bellicam in specie sic dictam,*

quae est ius determinandi et ordinandi ea, quae tanquam media se habent ad belligerationem.

§. 145 I.

Quod itaque attinet I) *potestatem bellicam in specie sic dictam*, ea sub comprehendit ius 1) *legendi* et *conducendi* seu *conscribendi milites*, qui sunt personae quae cum in finem a superiore assumptae, ut ei praestent operas quae rem militarem concernunt, in vi inferenda et repellenda, et vel *terrestres*, vel *nauales* (Schiffsfoldaten, Matrosen), ut et vel *lecti*, qui vi subiectionis civilis militant, vel *conductitii*, qui mercede conducti militant, sunt; indeque *militum lectorum obligatio militandi ex subiectione civili*, *conductorum vero ex speciali pacto*, venit, et differunt inter se. *ius milites legendi*, quod est ius subditos euocandi ad militiam lectam constituendam, et *ius milites conducendi* seu *conscribendi*, quod est ius conducendi personas quascunque ad militiam conductitiam constituendam; 2) *sequelae armatae* (das Recht des allgemeinen Aufgebors), quod est ius subditis, qui milites non sunt, mandandi ut arma sumant contra hostes; 3) *privilegiandi excursores maritimos* (Capers, Freybeuter), qui auctoritate superioris, suo periculo et sumtu, vim in mari exercent contra hostes, ab iisque differunt *piratae*, (Seerauber) et *corsari*, qui rapinam in mari exercent, et quidem illi priuata auctoritate, hi auctoritate rerumpublicarum, quae hanc sibi sumunt licentiam; 4) *naues armandi et classes nauales*.

les constituendi; 5) *fortalitorum*, quod est ius certa loca instruendi iis rebus, quae faciunt ad defensionem eorum contra hostium impetum; 6) *praesidii* seu *praesidiarium*, quod est ius certa loca tuendi per milites in iis subsistentes, qui dicuntur *milites praesidarii*, et in vniuersum summi *praesidium*, speciatim, si ad tuenda littora in littoribus subsistunt, *Küstenbewahrer*; 7) ius *conscripti* exercitum eumque in certas classes distribuendi; 8) *armamentaria, granaria et aeraria militaria erigendi*; 9) *transitus militaris* etc. Per §. 1449.

§. 1452.

Inter haec iura, quae sunt in potestate bellica in specie sic dicta contenta, praesertim quoad ius milites legendi et conducendi, nec non ius sequelae armatae, notandum: *superioris esse definire* 1) *an milites demum legendi seu conducendi si belligerandum, an vero tempore pacis milites alendi in casum belli, sicque militia perpetua introducenda*; 2) *an militia vel legenda, vel conducenda, vel ex parte legenda, ex parte vero conducenda, et cum vi potestatis eminentis subditos cogere posse ad militiam conductitiam, si desunt qui sponte militare volunt, sique milites non sufficiunt ad resistendum hosti, vi eiusdem potestatis tandem ad extrema progredi et ius sequelae armatae exercere posse*; 3) *militem numerum, mercedem, vestitum, annonam, arma, modum armis utendi, et locum ubi subsistere debent.* Per §. 1449.

GEORG FRID. DEINLIN *an et quatenus ciues ad arma pro republica capienda cogi possint.* Altd. 1719.

§. 1453.

§. 1453.

Sufficiant haec de potestate bellica in specie sic dicta Progredior II) ad *ius belligerandi*, quod vel in respectu ad *hostes cum quibus bellum geritur* consideratur, vel in respectu ad *republicam cui superior praest.* Secundum priorem considerationem *ius belligerandi* ad iurisprudentiam practicam spectat (§. 15.): vnde hic de eo secundum posteriorem considerationem agendum, in qua sub se continet varia iura, quae partim circa *belligerationis initium*, partim circa *ipsas bellicas operationes*, partim circa *belli finem* versantur.

§. 1454.

Quae circa *belligerationis initium* versantur iura, sunt ius 1) *bellum decernendi*; 2) *bellum annuntiandi*; 3) *bellum publicandi*; 4) *auocatoria et debortatoria emittendi*. Circa *operationes bellicas ipsas* versatur ius 1) *determinandi quae species licitarum hostilitatum exercendae*; 2) *denominandi eos ex praefectis militum, et militibus ipsis, per quos operationes bellicae dirigendae et expediendae*; 3) *desiniendi exercitus motum et quietem*. Tandem circa *belli finem* versatur *ius belligerationem finiendi, vel per solam hostilitatum omissionem, vel per pacem pacis*, quod sub se continet ius pacem 1) *decernendi*; 2) *publicandi*; 3) *executionem eius peragendi*. Per §. 1449.

§. 1455.

Quum dentur valde notabiles potestatis bellicae limites naturales, de iis notandum 1) *in militum*

tum numero definiendo, immo in genere quoad potestatem bellicam, superiorem attendere debere reipublicae quam regit interesse, non vero priuatum interesse, ita ut, si respublica minus potens, quae, licet res bellica optime ordinata esset, tamen, ob vicinarum gentium potentiam, nunquam viribus sufficientibus instructa fieri posset ad repellendam earum iniuriam, res bellica ad externam securitatem publicam quoad gentes vicinas non extendenda; 2) in coactione subditorum ad militiam, eos selegendos esse qui alio modo reipublicae inservire nequeunt, quamdiu necessitas non est tanta, ut et tales militiam sequi debeant; 3) bellum non esse decernendum nisi verus necessitatis casus adsit; 4) sanitati et vitae militum parcendum esse in bellicis operationibus, sicque, si ex voto non succedere posse apparet susceptam operationem bellicam, vel utilitas publica ex fine obtento speranda non tanta, ut tot militum sanguine redimenda, ab ea abstinendum; 5) belligerationem finiendam esse sine eius obtento, nec cum reipublicae insigni damna ob solam vindictae cupidinem continuandam esse. Per §. 1266.

10. WILH. A LIHT de officio principis circa bellum suscipiendum. Halae 1698.

10. FRANC. BVDDEVS de officio imperantium circa conscribendam militem. Halae 1700.

§. 1456.

Haec sunt iura potestatis civilis specialia quae bellica potestas sub se comprehendit. Ut vero per ea res bellica bene ordinata sit, iura potestatis civilis generalia ad rem bellicam applicantur, hincque superior

perior potestate *rectoria*, *inspectoria* et *executoria* quoad rem bellicam vtitur, et inde oriuntur 1) *leges militares*, quae determinant actiones militum qua talium, veluti *articuli militares*, *Exercirreglements* etc.; 2) varia subditorum priuilegia quae rem bellicam concernunt, quae tamen potius societatibus in republica existentibus, quam singulis subditis, concedi solent, vnde de iis infra pluribus agendum; 3) *mandata bellica* (*Kriegesordres*; 4) *officia bellica specialia*, quae vel collegiis committuntur, vnde *collegia bellica*, quibus cura rei bellicae generalis commissa, vel personis singulis, vnde *praefecti militum* (*Officiers*), qui sunt vel *praefecti superiores* (*Oberofficiers*), vel *praefecti inferiores* seu *subpraefecti* (*Vnterofficiers*); 4) *foedera belli*, quae scilicet rem bellicam concernunt etc.

§. 1457.

Quod attinet iura et obligationes subditorum erga superiorem quoad rem bellicam, distinguendum est inter iura et obligationes *subditorum qui milites sunt qua talium*, et *reliquorum subditorum*. Quum vero milites ad vnum omnes, non solum militum praefecti, sint in publico officio (§. 1451.), et de officialium publicorum nexu cum superiore in genere supra (§. 1443.) actum, applicatis his principiis, et in subsidium vocatis quae de militis definitione et ipsa bellica potestate in antecedentibus dicta sunt, *obligationes militum qua talium erga superiorem inde per se fluunt*, vnde quoad huius classis iura et obligationes nihil addo. Quoad re-
liquos

liquos subditos, itidem quidem ex dictis facile constat, quae sint obligationes eorum erga superiorem; ast tamen inuabit de eorum obligationibus ratione *usus armorum et munimentorum, libertatis exteris militandi, retorsionis quoad externos*, haec addi.

1) *Vi potestatis bellicae superiori competentis, subditis quidem non indistincte armorum et munimentorum usus, in statu naturali licitus, est interceptus: ast tamen non licet iis talibus armis se instruere, et res suas talibus munimentis instruere, quae faciunt ad securitatem contra apertum hostem.* 2) *Licet per se non suat ex potestate bellica subditis non licere exteris militandi, superior tamen hoc prohibere potest;* 3) *Nec subditis in genere, nec in specie officialibus publicis, licet retorquere contra externos absque superioris concessione.*

§. 1458.

Caeterum ad rem bellicam bene ordinatam in republica, facit etiam varias personas adesse, quarum, licet milites non sint, nec, si officia publica habeat, eorum officia proprie militaria officia dici possint, ideo tamen hic mentio facienda, quoniam militibus adsistunt. Liceat eas generali nomine *auxiliatores militum* appellare, quales sunt e. g. *concionatores; chirurgi; iudices castrenses seu auditores; ii quibus annonae militaris cura a superiore commissa* (das commissariat); *qui exercitium sequuntur commercii causa; exploratores, qui clam ad hostem mittuntur, ut per insidias inquirant quoniam in statu sint res eiusdem et quidnam moliantur, sicque a militibus qui mittuntur adrecognoscendum*

scendum diuersi etc. *De his auxiliatoribus, quatenus officia publica administrant, valent quae de officialibus publicis in genere dicta sunt §. 1442. seqq.* Quatenus vero tales non sunt, quaestiones quae de iis moueri possunt magis ad ius priuatum, quam publicum pertinent, nisi quod omnino iuris publici quaestio sit: *An miles quae talis, nec non an subditus, cogi possit ad agendum exploratorem?* Quoad militem, respondeo: *quod non*, quoniam non nisi ad vim inferendam et repellendam quae talis obligatus est (§. 1451.). Quoad subditum vero, *quod sic, si adest casus extremae necessitatis.* Per §. 1263.

T I T. III.

DE POTESTATE POLITICA.

§. 1459.

R*es politica* (das Polliciwesen) est complexus omnium eorum quae concernunt publicam vitae sufficientiam (§. 1237). *Potestas politica* vero est pars potestatis ciuilibus specialis, quae versatur circa rem politicam.

§. 1460.

Quum res politica latissimum habeat ambitum, prout ex definitione eius patet, et omne ius quod vel eo tendit, vt immediate in iis, quae ad rem politicam spectant, salus publica promouetur, vel inuoluit medium ad hunc finem, ius in potestate ciuili contentum sit, quod politica potestas sub ambitu suo continet (§. praec.): *infinita dari iura potestatis ciuilibus in potestate politica contenta facile*

cile patet. Ut tamen potiora eorum cognita fiant, et ea quae talia sunt distincte tradi possint, secundum diuersa rei politicae obiecta de iis nunc agendum.

§. 1461.

Est vero rei politicae obiectum I) *subditorum numerus, qualitas, et locus in territorio in quo viuere et res suas agere debent.* Vnde superior vi potestatis politicae potest 1) *subditos transplantare;* 2) *certi generis subditos expellere;* 3) *certi generis hominibus ingressum in territorium prohibere;* 4) *certa loca assignare, ubi hic vel ille rem suam agere debet etc.*

§. 1462.

Est porro rei politicae obiectum II) *quaestus in republica exercendus, veluti mercatura, opificia, res veredaria, res agraria et pecuaria, res cauponaria, res cercuisiaria, coctio viui adusti etc.* Vbi superior vi potestatis politicae potest, eatenus, quatenus vitae necessitas, commoditas et iucunditas exigunt; 1) *certi generis quaestum plane prohibere;* 2) *alia quaestus genera restringere, ad a) certum locum, b) certas personas a quibus solis exercendus, et praescribere quomodo se qualificare debeant, qui pro habilibus habendi ad quaestum hunc vel illum exercendum, nec non per mercium aestimationem et taxationem obicem ponere defraudationibus;* 3) *alius generis quaestum promouere, per varia instituta quae eo faciunt, veluti per mundinarum institutionem, coactionem eorum qui eiusdem generis quaestum exercent ut cocant in collegia etc.*

(Syst. Iur. Nat.)

Mm

Cacre.

Caeterum de ipsis commerciis infra in doctrina de potestate camerali agendum.

§. 1463.

Nec minus rei politicae obiectum sunt III) *studia*, quo nomine hic venit, animi corporisque exercitatio, ad habitum quendam acquirendum. Vbi superior vi potestatis politicae potest 1) *prohibere quo minus promiscue omnes ad litterarum studia animum adpellent*; 2) *scholas, gymnasia et academias cuiuscunque generis instituire*; 3) *nominare et vocare, docentes in scholis et academiis, et membra academiarum, quae non docendi discendique, sed cultus scientiarum et artium causa, sunt constitutae* 4) *peregrinationes studiorum causa prohibere, restringere, et promouere pro circumstantiarum diuersitate*; 5) *iubere quae faciunt ad explorandas discentium in studiis profectus*; 6) *docendi discendique regulas praescribere*; 7) *stypendia litteraria, si publica sunt, conferre, non vero si priuata sunt, nec collatio superiori concessa a fundatore: ast tamen et quoad haec stypendia curare, ut a collatoribus bene administrentur.*

10. GOTTL. HEINECCIUS *de iure principis circa ciuium studia.* Halae 1738.

10. CHRIST. STOCKHAVSEN *de iure et cura principis circa academias.* Lipsi 1749.

10. GOTTL. de HACKMANN *de iure principum circa vocationem litterati,* Franf. 1742.

§. 1464.

Rei politicae obiectum etiam sunt IV) *ea quae vitae et sanitatis conseruationem respiciunt.* Vnde lu
perio-

perior vi potestatis politicae curat 1) gliscentibus morbis epidemicis, et praesertim pesti, obicem poni; 2) adesse medicos, chirurgos et pharmacopolas artis suae peritos et pharmacopolia instructa esse rebus necessariis; 3) cadauerum humationem; 4) res vitiae et sanitati noxias extirpari et praecauari ne in commercium veniant; 5) remoueri a consortio aliorum hominum, qui in eo statu sunt ut sanitati aliorum possint nocere, vel propter morbum quo affecti sunt, vel terrorem quem eorum adspectus aliis incurrit, qui sanitati, si non omnium, tamen nonnullorum, veluti foeminarum praegnantium, nociuus esse potest; 6) aquam, annonam et reliquas res in debita quantitate et qualitate adesse, et satis commode harum rerum quemlibet participem fieri posse, qui iis indiget. Vnde quidem molendinorum cura habenda a superiore, est tamen ideo defendi nequit eorum exstructionem absque superioris concessione fieri non posse.

§. 1465.

Progredior V) ad vias publicas, pontes, pontones, aggeres, plateas et urbium aedificia, quae etiam rei politicae obiectum sunt. Vbi, vi potestatis politicae, superioris est 1) curare harum rerum necessariam exstructionem et reparationem; 2) intrucere vias publicas iis, quae faciunt ad peregrinantium necessitatem, commoditatem et securitatem, vnde ius conducendi; 3) ordinare quae faciunt ad platearum commodiorem et incundiorem usum; 4, restringere libertatem naturalem in exstruendis, resciscendis, destruendis et reaedificandis aedificiis (§. 562.)

in urbibus, quatenus ad vrbes inhabitantium vitae commoditatem et iucunditatem, sicque etiam decus urbis, requiritur.

§. 1466.

Res politica sub ambitu suo porro comprehendit VI) quae faciunt ad praecauenda damna casualia, saltem respectu patientis talia. Vnde vi potestatis politicae superior reipublicae 1) curat ut incendia praecauentur, orta extinguantur, et per incendia damnum passis succurratur; 2) praecauere studet furta et rapinas per excubiarum varii generis ordinationem, et remotionem eorum qui suspecti sunt; 3) prospicit in extrema egestate uiuentibus de rebus necessariis, ne paupertas eos cogat media excogitandi cum aliorum damno se locupletandi; 4) iubet tolli quae ita posita vel suspensa sunt, ut, si ceciderint, damnum inde metuendum; 5) prohibet animalia, a quibus damnum vel rebus, vel corpori imminet ali in aedibus, vel pro re nata numerum eorum, quae alere licet, determinat; 6) iniungit subditis animalia noxia extirpari ab iis; 7) grassantem luem pecorum a finibus territorii arceere studet: 8) usum armorum magis restringit quam vi potestatis bellicae potest (§. 1457.), dum prohibet arma et armorum usum ad praecauenda damna casualia, saltem respectu patientis talia etc.

§. 1467.

Rei politicae obiectum etiam est VII) usus rerum quae in priuatorum dominio, vel nullius sunt, quatenus praecauendum ne subditi rebus ita utantur et,
vel

vel ipsi in paupertatem redigantur, vel rerum necessariorum penuria inde oriatur in republica. Vnde superior vi potestatis politicae 1) luxui nimio in epulis, vestimentis etc. obicem ponit; 2) ludos fortunae prohibet, aut ita temperat ludendi libertatem, ne subditi ludendo perdant magnam patrimonii partem; 3) prodigiis moraliter talibus administratores bonorum constituit, sicque pro prodigiis ciuilibus talibus declarat; 4) Bacho et Veneri litandi in popinis et lupanariis, ut et priuatis conuentibus et festiuitatibus, occasionem subditis praescindit; 5) sylvarum ruinam praecauet; 6) de ferarum conseruatione sollicitus est etc.

§. 1468.

Est et VIII) temporis supputatio, nec non ponderum, mensurarum et pretii eminentis determinatio rei politicae obiectum, Vnde vi potestatis politicae superior 1) aeram statuit; 2) anni initium determinat; 3) certis temporis mensuris certa nomina dat; 4) de calendario disponit, abrogando antiquum, et nouum, siue eius auctoritate, siue non confectum, introducendo, nec potest quisquam obtrudere superiori calendarium nouum, aut illud a subditis introduci in scio et inuito superiore; 5) noua ponderum et mensurarum genera introducit et antiqua abrogat, nec minus curat pondera et mensuras acquari; 6) rem nummariam, quae concernit pecuniam, quae est res quaedam corporalis pro tali declarata, per quam rerum quarumuis valor (§. 127.) dari potest, et monetam, quae est pecunia in partes diuisa et signata, curat, dum a) monetam cudit; b) ma-

teriam et figuram monetae determinat; c) inuectionem falsae monetae praecauet; d) monetae minus probae pretium vel diminuit, vel talis monetae vsum plene prohibet etc.

10. PHIL. PALTHENIUS de iure principis circa suppurationem temporis subditorum. Gryphisw. 1703.

§ 1469.

Sequitur IX) res eleemosynaria quae etiam rei politicae obiectum est. Vnde superior 1) prohibet ne mendicent qui labore suo tantum acquirere possunt, quantum ad vitae necessitatem sufficit, et, si occasio laborandi deest, talem suppeditat, eosque ad laborem compellit qui mendicare quam laborare malunt; 2) quoad eos qui in eo statu sunt ut se ipsos alere nequeant, curat, ut iis suppeantentur ea quibus ad vitae necessitatem indigent, dum sumptibus publicis aluntur: si vero hoc non fit, iis permittendum miseriae subleuandae causa stipem colligere, tumque superioris est de eleemosynis statuere quod e re ciuitatis est, tam respectu dantium, quam accipientium. Reliqua pertinent ad doctrinam de collectis quae infra tradenda.

§ 1470.

Quum, quoad limites naturales potestatis politicae, sufficere possint, quae hinc inde ratione limitum singulorum iurium rem politicam in republica concernentium dicta sunt; nec non, quoad obligationes subditorum erga superiorem quae rem politicam concernunt, ex dictis facile pateat, quae huc referri debeant: hac de re non nisi hoc monendum

dum superest, quod, licet superior vi potestatis politicae infinitis modis libertatem naturalem hominum, nunc subditorum, restringere possit, si potestate politica sibi competente utitur, immo debeat, si ei salus publica curae cordique est; per se et ex ipsa reipublicae natura eam tamen non valde restrictam esse. Unde porro fluit hoc principium generale: *Quamdiu superior reipublicae hoc vel illud politicae caput nondum ordinavit, quod in statu naturali licitum erat, adhuc in statu civili licitum est, sicque ad subditorum libertatem civilem pertinet, si illud sua natura saluti publicae repugnare probari nequit* Sic e. g. quilibet quaestus licitus in genere, a quolibet in republica libere exerceri potest, quamdiu superior vi iurium, quae ei vi potestatis politicae circa quaestum in republica exercendum competunt (§. 1462), quoad hoc politicae caput nihil ordinavit.

§. 1471.

Haec sunt iura specialia potestatis civilis quae circa rem politicam versantur, ut itaque per ea res politica bene ordinetur. utitur superior iuribus potestatis civilis generalibus, nimirum potestate rectoria, inspectoria et exsecutoria. Hinc oriuntur 1) *leges politicae* (Policeiordnungen), quarum infinitae dantur species; 2) *instituta varii generis quae eo faciunt ut res politica floreat*, veluti ergastula; ptochotrophia; nosocomia etc; 3) *iura bannaria varii generis*, veluti opificum collegiis concessa; 4) *privilegia varii generis*; 5) *excubiae varii generis, a militum excubiis diversae*.

M m 4

§. 1472.

§. 1472.

Praefertim vero, vi potestatis exsecutoriae ad rem politicam applicatae, superior rei politicae curam per alios exercet, qui ab eo ad rei politicae curam sunt constituti. Hinc oritur potestas publica, seu a superiore concessa, quae versatur circa rem politicam, eaque dici potest *potestas politica a superiore concessa*, in cuius oppositione superioris potestas politica dicitur *sublimis potestas politica*.

§. 1473.

Potestatem politicam a superiore concessam habens, eam vel *iure proprio*, vel *iure administratorio* habet. Unde in posteriori casu oriuntur *rem politicam concernentia officia publica, et officiales publici qui rei politicae curam gerunt*.

§. 1474.

Qui sibi competere asserit ius ad potestatem politicam superioris reipublicae pertinens, illius concessionem a superiore factam probare debet, et quatenus ei competat dependet a concessione superioris. Per §. 1271. Unde patet *superiorem esse fontem ex quo fluit omnis potestas politica a superiore concessa*.

T I T. III.

DE POTESTATE CAMERALI.

§. 1475.

Res camerale est complexus omnium eorum, quae faciunt ad sufficientiam bonorum publicorum (§. 1237), et *potestas camerale* est pars potestatis civilis specialis, quae versatur circa rem cameralem, et in genere circa res in territorio obvias.

§. 1476.

§. 1476.

Cum potestas cameralis versetur circa rem cameralem et res interterritorio obuias (§. praec.) obiectum potestatis cameralis sunt res quaecunque in territorio reipublicae existentes, omniaque iura in potestate civili contenta, quae circa res ita versantur, ut eorum exercitium efficiat bona publica, vel augenti, vel conseruari huc pertinent. Cum vero haec iura differant pro ea diuersitate, quod vel res nullius, vel publicae, vel priuatae, et quae iis aequiparantur operae subditorum, sint, de hac diuersitate quaedam praemittenda, antequam singula iura in hac parte potestatis civilis contenta explicari possunt.

§. 1477.

Differunt inter se potestas civilis et dominium publicum (§. 1255.); hinc inde, quod res in territorio reipublicae existant, nondum sequitur eas ciuitatibus introductis esse in earum dominio: sed potius adhuc dantur res nullius, et res aliis, quam reipublicae, id est, priuatis, propriae. Hinc res in territorio reipublicae existentes, vel nullius, vel alicuius sunt, haecque sunt vel publicae, vel priuatae, prout sunt vel in dominio publico (§. 1255.) vel in dominio priuato, quod est dominium singulorum in republica.

§. 1478.

Quum inter sit scire, quae rerum corporatum naturalium in territorio reipublicae cuiusdam existentium species, sint huius vel illius generis, sequens principium generale notandum: *Res corporales*

Mm 5

rales

rales naturales in territorio reipublicae cuiusdam existentes, vel tales sunt quae occupando in dominium redigi nequeunt (§. 577.), vel tales non sunt. Prioribus sunt adhuc res nullius. Posteriores vero, vel in eo statu nondum sunt in quo dominium habere possunt, veluti res incognitae et animalia quae adhuc in libertate circumvagantur, vel non. Si prius, sunt itidem res nullius. Si vero posterius, sunt res publicae in dubio donec probari potest in privatorum dominio esse. Quoad res quas publicas in dubio esse diximus, videntur quae §. 1254. de diverso ortu territoriorum dicta sunt, ex quo, in utroque casu, in dubio tales res pro occupatis a republica habendas esse, facile deduci potest. Reliqua per se patent.

TOB IAC. REINHARDT *de rebus in dominio publico existentibus.* Erford. 1730.

§. 1479.

Res nullius in reipublicae territorio existentes sunt, vel *simpliciter nullius*, vel *secundum quid nullius*, in eo sensu, quo in genere ita diuiduntur §. 543. Prioribus etiam *res communes* seu *adespate* dici solent.

§. 1480.

Publicae res vel *vulgares*, vel *eminentes* sunt: prout vel tales res sunt, quales et privati quales in suo dominio habere possunt, e. g. loca publica, opera publica, pecunia publica: vel tales non sunt e. g. territorium, potestas civilis, insignia regni.

§. 1481

§. 1481.

Publicae res quae vulgares sunt vel *patrimoniales* sunt, vel *res publicae in specie sic dictae*. Harum vsus cuilibet patet, illarum non.

§. 1482.

Publicarum vulgarium rerum vtriusque generis variae dantur species, quae cum hic recenseri nequeant, hac occasione fisci reipublicae idea euolventa. Sub *fisci reipublicae* nomine vero, vel receptaculum pecuniarum publicarum; vel pecunia publica ipsa; vel complexus rerum publicarum patrimonialium corporalium, et iurium reipublicae, quae ad commodum reipublicae pecuniarum spectant, venit. In hoc ultimo significato autem fiscus simul res eminentes publicas sub se comprehendit, et in eo dicitur *fiscum personae vice fungi*.

§. 1483.

Hactenus recensitae diuersae rerum species quoad omnes respublicas concipi possunt. Quod vero speciatim *regna* attinet, in iis rerum publicarum patrimonialium diuisio locum habet in *res fisci* et *res agrarii*. Priores dicuntur quae principi regenti, ad suam suorumque sustentationem, sunt assignatae, et dicuntur, si sunt substantiae, *domania*, si redditus, *reditus domantiales*. Postiores vero sunt, quae reliquis sumtibus publicis interuiunt.

§. 1484.

His praemissis ipsa potestas cameralis, pro hac rerum diuersitate, explicanda. Quod itaque
I) *res*

I) *res nullius* attinet, quae pro talibus habendae, vel non, ex superioribus (§. 1478.) iam constat. Unde hic omnia eo redeunt: *an dentur iura in potestate civili contenta specialia circa res nullius in territorio existentes, quae ad potestatem cameralem referri possunt?* Quum vero tale ius in potestate civili contentum speciale circa res nullius, quod ad potestatem cameralem referri posset, si daretur, ius occupandi res nullius esse, necesse sit, quaestio proposita eo redit: *An ius occupandi res nullius in territorio obuias sit ius in potestate civili contentum speciale?* ad quam respondeo: *quod non.* Videlicet: *ius occupandi res nullius in territorio reipublicae existentes, ex ipsa reipublicae natura ad superioris iura in potestate civili contenta specialia referri nequit: sed potius, prout in statu naturali ius occupandi res nullius est ius omnibus hominibus commune, quamdiu hic vel ille illud non occupauit, sicque sibi proprium fecit (§. 549.); ita et in statu civili idem adhuc obtinet, et ad libertatem civilem pertinet libera occupatio rerum nullius; quamdiu nemo ius occupandi sibi proprium acquisiuit, qui, si est ipse superior reipublicae, qui vel in totum, vel in tantum, illud sibi acquisiuit, ius occupandi quidem ius in potestate civili contentum, et in specie in regnis, si princeps illud acquisiuit, regale est (§. 1298.), est natura non competens.* Ex natura potestatis civilis et subiectionis civilis enim demonstrari nequit, posito statu civili hic idem non obtinere, quod in statu naturali obtinet.

§. 1485.

Ex dictis per se patet, quid iustum sit secundum ius publicum uniuersale quoad singulas iuris occupandi species, veluti ius venandi, piscandi, aucupii, inuentionis quoad res nullius varii generis, e. g. thesauros, metalla, mineralia etc. Hinc specialia non addo, sed potius statim progredior ad iura in potestate camerali contenta circa publicas res.

IO. IOACH. SCHOEFFER *de iure principis circa adf-pora*. Rost. 1705.

CARL. FRID. PAULI *de iure principis circa res nullius*. Halae 1747.

IO. AD. L. B. ab ICKSTATT *de eo quod iure publico uniuersali et particulari I. R. I. circa venationes iustum est*. Viceb. 1738. et Opp. Tom. I. num IX.

§. 1486.

Quoad II) *res publicas* itaque hoc principium generale notandum: quoties *res* quaedam secundum §. 1478. *ad publicas pertinet*, siue sit vulgaris, siue eminens (§. 1480), illaque vel patrimonialis, vel in specie sic dicta (§. 1481.), unicum, quod circa has res concipi potest ius speciale ad potestatem cameralem pertinens, est ipsum earum dominium, quod itaque tanquam ius in potestate ciuili contentum penes superiorem reipublicae est, qui vi eius, tam iura in dominio contenta, quam iura quae circa dominium versantur (§. 268. 272.) habet. Per definitionem rerum publicarum §. 1477. et §. 1246.

§. 1487.

Quum itaque, vi huius principii generalis, quid circa has rerum species iustum sit, ex theoria

ria

ria de dominio in genere (§. 263 feqq.), et, quod at-
tinet in specie *res publicas vulgares*, ex theoria spe-
ciali de dominio singulorum hominum in statu na-
turali viuentium (§. 551 feqq.), per se fluat: non
opus esse iudico, vt, praeter ea quae de rebus
fisci et *aerarii* in regnis monenda esse duco, plu-
ra addantur, et quae huc pertinent iura in pote-
state ciuili contenta speciatim recenseantur.

GEORG. LVD. BOEHMER *de iure principis circa loca
et opera publica.* Goett. 1747.

§. 1488.

Constat ex superioribus § 1483. dari in re-
gnis publicarum rerum species, quae sub rerum
fisci et *aerarii* nomine veniunt, et domania tam,
quam redditus dominiales, sub se comprehendunt.
*De his rebus quidem valent quoad potestatem came-
ralem, quae in genere de rebus publicis dicta sunt:*
ast duplici hic opus est cautione: 1) ne pro rebus fisci
habeantur, quae sunt eius qui regit regnum, sicut
principis (§. 1292.); bona patrimonialia, sive here-
ditaria, sive acquisita, sub quo nomine veniunt ea
bona, quae sunt in principis dominio quoad per-
sonam priuatam (§. 1330.); sicutque res fisci non
sunt, quippe quae in dominio populi principis esse
debent (§. 1483.); 2) ne, quae de superiore dicta
sunt, ad principem quoad res fisci et aerarii appli-
centur, si princeps solus non est superior reipubli-
cae. Tum enim, licet quilibet princeps sit vsu-
fructuarius rerum fisci, quoad res aerarii tamen &
trans-

translatione a populo facta dependet, quae sint eius iura circa has res. Per hypothelin et §. 1483.

§. 1489.

Potestatis cameralis obiectum sunt III) *res priuatae*, et quae iis equiparantur *operae subditorum* (§. 1476.). Iura in potestate ciuili contenta vero, quae circa hoc obiectum versantur, commode ad *dominium eminentis*; *ius redditus publicos colligendi ex bonis priuatorum*; *ius munera publica imponendi*; et *ius de commerciis disponendi* reduci possunt.

§. 1490.

Dominium eminentis, cui opponitur vulgare *dominium*, est *dominium rerum priuatarum*, quod est penes *superiorem reipublicae*. Vnde statim patet 1) *dominium eminentis a dominio publico et priuato differre, licet sit, prout dominium publicum, pars potestatis ciuilis*; 2) *dominium eminentis sub se continere, tam iura quae versantur circa dominium ipsum, quam iura in domino contenta quae circa rem in dominio existentem versantur*; sicque *dominium eminentis ius alienandi, oppignorandi, in solo aedificandi, destruendi etc. sub se continere*,

GEORG. AD. CAROC *de dominio publico ab eminenti et iure imperit diuerso. Gryph. 1707.*

GEORG. PAUL. ROTENBEC *Diss. dominii eminentis clarum et distinctum conceptum indagans. Alt. 1707.*

§. 1491.

Dominium eminentis est pars potestatis ciuilis eminentis, sicque superior illud non nisi in casu necessitatis

cessitatis exercere potest, et priuatus in cuius re exercetur indemnis praestandus a republica. Quoad prius vid. § 1239.: et quoniam eius exercitium exigit salus publica (§. 1263.), sique commodum omnium (§. 1236) posterius inde patet. (§. 633.).

IO. AD. L. B. ab ICKSTATT de maiestatico domini eminentis iure. Mogunt 1730.

GVIL LEISER de imperio contra dominium eminentis. Witt. 1672.

§. 1492.

Alterum ius quod huc pertinet est *ius colligendi redditus publicos ex rebus priuatis*, indeque differta dominio eminenti in eo, quod *illud, tanquam dominium, sit ius de ipsa rerum priuatarum substantia disponendi, hoc vero ius de coniectariis et fructibus earum disponendi, indeque bonorum publicorum defectum supplendi.*

§. 1493.

Sunt vero redditus publici ex bonis priuatarum tributa, collectae et vectigalia, et *tributa*, seu *steuerue*, sunt pecunia, vel alia res fungibilis, quam subditi statis temporibus conferre debent ad ferenda onera publica. *Collectae* autem sunt pecunia, vel alia res fungibilis, quae a subditis occasione ita ferente, vsus publici cuiusdam particularis gratia, colligitur. Tandem *vectigal* dicitur in sensu generali, pecunia a peregrinantibus superiori reipublicae pro transitu per territorium soluenda. *In specie* vero *vectigal* dicitur, pecunia a peregrinantibus pro mercium transportatione superiori reipublicae soluenda. Licet autem va-

riac

riae dentur tributorum, collectarum et vectigalium species, eae tamen in iure publico vniuersali negligi possunt, et ex dictis per se patet quid sit *ius tributa imponendi; ius collectandi et ius vectigalium,*

§. 1494.

Ius tributa imponendi eatenus, quatenus bonorum publicorum proventus non sufficiunt ad sumtus publicos, competit superiori, eiusque est determinare quae tributorum species imponendae subditis. Tum enim salus publica exigit tributa imponi, quod per se patet, et hinc per §. 1258. et 1271. propositio prodit.

IO. EBERH. RÖESLER *de tributis.* Tüb. 1707.

§. 1495.

Superiori competit ius collectandi toties, quoties reipublicae interest pecuniam ad certum quendam finem colligi, et eius est determinare an cuiuslibet arbitrio relinquendum, num quid, et quantum, ad collectam contribuere velit, an vero certum quid ab unoquoque exigendum. Per §. 1258 et 1271.

HERM. CONRING *de contributionibus* Helmst. 1669. et Opp. Tom. IV. p. 744. seqq.

§. 1496.

Ius vectigalium, quatenus consideratur in respectu ad rempublicam cui superior praestit, competit superiori, qui potest vi eius vectigalia noua introducere, et antiqua augere atque in alium locum transferre; modo ita exerceatur, ne, dum redditus publici per vectigalia augentur ab una parte, ab altera parte

(Syst. Iur. Nat.) N n te

re salutis publicae noceatur, dum per immoderatam vectigalium exactiorem peregrinantes a finibus territorii arcentur. Quatenus vero consideratur in respectu ad exterarum gentes, de eo in iure gentium agendum, quorsum etiam ius detractus, per quod itidem redditus publici augetur, remittendum. Territorium enim est in dominio publico (§. 1480.), quod est penes superiorem (§. 1486.), qui itaque statuere potest an gratis, an vero non nisi pro certa pecunia, transitum per illud, sicque usum rei suae, concedere velit. An autem officia gentium erga se invicem, hoc ius restringant, hic non definiendum. Officia superioris erga subditos suos vero illud ita restringere, prout restrictum est, patet per §. 1266.

LO. STRAUER de regali vectigalium iure. Jen 1669.

§. 1497.

Tertium ius de quo hic agendum, est *ius munera publica imponendi*. Est vero in genere *munus publicum*, quae libet praestatio subditorum, quae ab iis vi potestatis civilis exigitur, et in hoc sensu ipsa officia publica (§. 1358.), nec non tributorum et collectarum solutio (§. 1493.), ut et bellicarum operarum praestatio, dum milites leguntur, aut vi iuris sequelae armatae subditi non milites euocantur (§. 1451.), ad munera publica referri debent. Hinc in hoc sensu etiam diuiduntur in *personalia*, si personae operam tantum, *realia*, si res tantum, et *mixta*, si tam personae operam, quam res simul, concernunt. At cum hic de muneribus

publicis

publicis agendum, quatenus sunt rei cameralis obiectum, et quidem a reliquis, de quibus iam actum, distinctum, in sensu strictiori hic sub *muneris publici* nomine veniunt praestationes subditorum, quae ab iis vi potestatis civilis exiguntur; tales, quod usum rerum et operarum suarum gratis praebere debeant reipublicae. Per has praestationes enim, licet aerarium publicum per eas non repleatur, lenatur tamen ita, ut eae tributis et collectis aequiparari possint, sicque hoc ius ad potestatem cameralem referri potest.

§. 1498.

In hoc sensu itaque ad munera publica referri possunt 1) *angariae* et *parangariae*, quae sunt obligatio equos et plaustra, ad exercitum, annonam militarem, tabernacula militaria caeteraque instrumenta bellica ad destinatum locum transvehenda, gratis praebendi; 2) *metatio*, (die Einquartirung), quae est obligatio personali hospitio excipiendi milites, quae vel in nuda militis receptione consistit, vel coniuncta cum aliqua rerum erogatione, quae vocari potest *salgamum*, (Service); 3) *albergaria*, quae est onus consistens in hospitii, esculentorum et potulentorum, in publicum usum gratuita praestatione; 4) *operae varii generis gratis praestandae* e. g. aediles, venatoriae, (Baufrohnen, Jagdfrohnen), et quae spectant ad componenda, vel restauranda territorii munimenta, (Festungsbau) etc.

Nn 2

§. 1499.

§. 1499.

Quod dictum de iure superioris collectandi et tributa imponendi, valet etiam de iure munera publica imponendi. Sunt enim loco tributorum et collectarum (§. 1497.).

§. 1500.

*Sequitur ius de commerciis disponendi. Venit vero sub commercii nomine, commutatio rerum operarumque cum aliis per pacta onerosa (§. 645.), estque commercium, vel *internum*, quod subditi inter se, vel *externum*, quod subditi cum exteris exercent. Externum vero vel *actiuum*, vel *passivum* est, prout vel per mercium peregrinarum exportationem, vel per earum inuentionem, fit. Vnde patet quod, licet quaestus per se commercium non sit, propter quaestum tamen commercia exercentur, et licet quaestus in republica exercendus sit obiectum politicae, commercia ipsa tamen non nisi certo respectu ad politiam, alio respectu ad rem cameralem, referri debeant. Nimirum, quatenus commercia ad id requiruntur, ut quaestus in republica exerceri et promoueri possit, et considerantur ut medium efficiendi adesse quae ad vitae necessitatem, commoditatem et iucunditatem requiruntur, politicae obiectum sunt, et eatenus superioris circa ea iura et vel obligationes, sub iis quae de quaestu §. 1462. dicta sunt, comprehensae. Ast quum commercium, praesertim externum, etiam eo faciat, ut respublica bonis publicis instructa sit, quatenus praecauendum ne per commercia sensim diuitiae reipublicae ad externos veniant, et efficiendum ea propter varia emolumenta*

ta pecuniaria, quae ex commerciis tam directe, quam indirecte percipit respublica, florere, in hoc respectu commercia omnino rei camerae obiectum sunt.

§. 1501.

Quod itaque attinet iura superioris circa commercia quae ad potestatem cameralem referri possunt, is in relatione ad rempublicam, cui praest, commercium, et ea quae eo faciunt, dirigit ita, prout salus publica, eo respectu, ut respublica bonis publicis instructa sit, requirit. Hinc huic fini convenienter 1) statuit quae merces exportandae, vel importandae; 2) cum quibus commercia exercenda, vel non, definit; 3) prohibet quae commercia destrudere, et iubet quae florem eorum promovere, possunt etc. Quatenus vero in relatione ad exterarum respublicas seu gentes superior de commerciis disponere possit, infra in iure gentium definiendum.

§. 1502.

Cum ex dictis per se pateat 1) qui sint limites naturales iurium in potestate camerale contentorum; nec non 2) obligationes subditorum singulis his iuribus respondentes: de applicatione iurium in potestate civili contentorum generalium ad rem cameralem tantum addendum, et hic potestate rectoria, inspectoria et executoria uti superiorem, ut quoad rem cameralem nihil in republica desiderari possit. Hinc oriuntur leges et mandata quoad rem cameralem; privilegia varii generis etc.

Nn 3

§. 1503

§. 1503.

Praesertim vero *vi potestatis rectoriae, et quidem eminentis, superior ius occupandi certas res nullius sibi sumere potest tanquam ius proprium, et subditis prohibere earum occupationem, quatenus facit haec prohibitio ad rei, cameralis incrementum, et vi potestatis inspectoriae iuri occupandi subditorum limites ponere, ne contra salutem publicam exerceatur.* Per §. 1476.

§. 1504.

Porro *vi potestatis executoriae quoad rem cameralem etiam concipi potest potestas cameralis subordinata, quae est potestas publica, id est, a superiore concessa, rem cameralem concernens, de qua mutatis mutandis valent, quae de potestate politica subordinata §. 1472. seqq. dicta sunt.*

T I T. IV.

DE POTESTATE IVDICIARIA.

§. 1505.

R*es iudiciaria* (das Iustizwesen) est complexus omnium eorum quae faciunt ad publicam iustitiae administrationem (§. 1237.). *Potestas iudiciaria* vero est pars potestatis civilis specialis, quae versatur circa rem iudiciariam.

§. 1506.

Antequam vero ipsae partes potestatis iudiciariae euoluendae, praemittendum causas (§. 107.) in regimine civili obuenientes, in relatione ad potestatem iudiciariam, diuidendas esse in *causas iustitiae*

tiae (Iustizsachen), et *causas politiae* seu *regiminis* (Regierungssachen). Haec differentia vero non oritur ex diuersitate obiecti causae, sed ex diuersitate puncti circa causam nunc obuenientem definiendi (§. 107.). Quodsi enim punctus nunc definiendus concernit iura et obligationes singulorum, causa dicitur *causa iustitiae*. Si vero punctus nunc definiendus iura et obligationes singulorum non concernit, dicitur *causa regiminis*. Causae iustitiae iterum in genere abeunt in causas *criminales* et *ciuiles*, prout punctus nunc definiendus, vel obligationem delinquentis ad poenam concernit, vel non. Vnde patet 1) *causas iustitiae litigiosas per litis decisionem seu compositionem, causas regiminis vero per simplicem resolutionem, definiiri*; 2) *tam causas iustitiae, quam causas regiminis, pro obiecti diuersitate, concernere posse, vel rem bellicam, vel rem cameralem, vel rem politicam, vel rem iudiciariam*; 3) *vnam eandemque causam in hoc respectu causam iustitiae, in alio respectu vero causam politiae esse posse.*

DAV. GEORG. STRYBEN *gründlicher Vnterricht von Regierung und Iustizsachen.* Hild. 1733. 4.

GEORG. CHRIST. SCHREIBER *de causarum politiae et earum quae iustitiae dicuntur conflictu et differentia.* Goett. 1739.

§. 1507.

Quod in specie attinet causas iustitiae ciuiles, punctus definiendus iura et obligationes singulorum concernens, vel is est, an, et quatenus, iura et obligationes singulorum sub obuenientibus circum-

ND 4

stantis

stantiis singularibus tolli possint; vel is est an actus subditorum obligatorii publica fide et auctoritate muniendi, ut subsistant, vel saltem corroborentur; vel is est a cuius parte stet ius, si adsunt qui certant inter se de iuribus et obligationibus, per legem vel actum obligatorium iam constitutis.

§. 1508.

Potestas iudiciaria versatur circa causas iustitiae tam civiles, quam criminales: ast hic de ea non nisi eatenus agendum, quatenus versatur circa causas civiles, quae et in specie *civilis* dici potest, cum potestas iudiciaria criminalis sub potestate criminali (§. 14+6.), de qua infra agendum, comprehensa. Potestas iudiciaria civilis vero, prodieta §. praec. causarum iustitiae civilium diuersitate, est explicanda.

§. 1509.

Quod itaque attinet I) causas iustitiae quae eo tendunt, ut definiatur an et quatenus tolli possint, sub obuiis singularibus circumstantiis, iura et obligationes singulorum, *superior non nisi vi potestatis civilis eminentis, vel in totum, vel in tantum, tollere potest iura et obligationes singulorum, si, sub obuiis circumstantiis singularibus, salutis publicae cum salute priuatorum collisio, unum vel alterum fieri exigit.* Per §. 1263. Ex hoc principio itaque diiudicandum, an et quatenus superior possit vi potestatis iudiciariae *in integrum restituere; concedere indultum moratorium debitoribus obactis; iuramentum relaxare, si illud nouam obligationem producit, etc.*

CHRIST. FRID. SCHOTT *de eo quod iustum est circa relaxationem iuramenti secundum ius naturae*
Tüb. 1753.

§. 1510.

Porro II) quoad causas iustitiae quarum punctus definiendus is est, an actus subditorum obligatorii publica fide et auctoritate muniendi, potestas iudiciaria superioris sub se comprehendit ius 1) *fide publica muniendi omnia ea quae vera est cognoscit*; 2) *confirmandi actus obligatorios subditorum*, id est, declarandi ex rationibus boni publici nihil ob stare quo minus valeant, *si res ita se habet*; 3) *consentiendi in actus obligatorios subditorum*, id est, declarandi pro valido actum, qui absque hac declaratione validus non est, *si sub circumstantiis praesentibus nil obstat quo minus valere possit*.

§. 1511.

Tandem III) quoad causas iustitiae civiles quae tales sunt, ut punctus definiendus sit a cuius parte stet ius, si adfunt qui certant inter se de iuribus et obligationibus constitutis, iura superioris in potestate iudiciaria contenta eo redeunt, quod 1) *si lis per amicabilem compositionem, siue mediante transactione, siue mediante compromisso, non tollitur* (§. 1223.), *via iuris per actionem quilibet, siue subditus sit, siue extraneus, contra subditum suum ius suum persequi debeat, et usque decisionem litis expectare*; 2) *desinire possit superior modum tractandi has causas, non solum in genere, sed et in specie quid in casu dato a quolibet litigante fieri debeat*.

N. 5

beat,

beat, ut tam status controversiae determinetur, quam probetur quod probari releuat; 3) causa satis cognita litem decidendi ius habeat, aut secundum acta et probata, ut itaque decisio litis ex plenitudine potestatis, (Machtspruch), quae ex rationibus boni publici, causa nondum satis cognita, fit, non nisi sub circumstantiis singularibus vi potestatis civilis eminentis, et decisio pro auctoritate (das Durchgreiffen), quae fit causa cognita quatenus fieri potest, aut tamen ad decisionem nondum satis instructa, non nisi tum, si impossibile est eam magis ad decisionem instructam fieri, locum habere possit.

§. 1512.

Haec sunt iura potestatis civilis specialia in potestate iudiciaria contenta. Limites eorum naturales quod attinet, sufficere possunt quae de iis hinc inde dicta sunt. Quoad obligationes subditorum iis respondentos, in idem pleraque per se parent, veluti; quod citati, vel ad statum causae exponendum, vel ad testimonium dicendum, comparere debeant. Vnde de iis tantum speciatim addendum, si huius partis potestatis civilis cessare in persecutione iuris contra subditum omnium viam facti (§. 386.). Prout vero ideo privata defensio non est exclusa, ita et, si via iuris contra subditum iuris persecutio fieri nequit, cessat haec obligatio, et reuiviscit libertas naturalis vi cuius, et contra subditum, tam peregrinum, quam ipse subditus, via facti ius suum persequi potest.

§. 1513.

§. 1513.

Ut vero superior iura sua, quae potestas iudiciaria sub se continet, exercere possit, et res iudiciaria in republica bene ordinata sit, et hic iura potestatis civilis generatim ad hoc speciale obiectum regiminis civilis applicari debent, nimirum potestas rectoria, inspectoria et exsecutoria. Hinc itaque oriuntur *leges iudiciariae* (Gerichtsordnungen, Procesfordnungen); *priuilegia varii generis* e. g. *veniae aetatis concessio*; *avocatio actorum* etc.

§. 1514.

Praesertim vero vi potestatis exsecutoriae ad rem iudiciariam applicatae, ad superioris iura pertinent *obsignationes*; *arrestus impositio*; *sequestratio*; *inmissio in possessionem rerum*; *pignorationes*; *subhastatio* etc. quippe qui actus eatenus vi potestatis civilis, quatenus iustitiae administratio exigit, ab eo peragendi sunt; prout etiam ex hoc fundamento alios constituit, per quos rei iudiciariae curam exercet, indeque oritur *iurisdictio*, quae in proprio sensu, nec ipsa potestas iudiciaria est, nec ad causas criminales pertinet, sed est potestas publica, id est, a superiore concessa, quae versatur circa rem iudiciariam. Vnde *iurisdictio differt a potestate iudicaria, ut potestas politica a superiore concessa differt a potestate politica sublimi* (§. 1472.)

§. 1515.

Qui iurisdictionem habet, eam vel iure proprio habet, quo casu dicitur *iurisdictio realis*, vel iure

iure administratorio, tumque *personalis* appellatur. Vnde in posteriori casu oritur officium publicum, et is qui habet iurisdictionem personalem dicitur *iudex*.

§. 1516.

Limites iurisdictionis oriuntur partim ex *districtu in quo iurisdictione ei competit qui eam habet*; partim ex *causarum iustitiae diuersitate quae oritur ex obiecti causae diuersitate*; partim ex eo, quae *iura in potestate ciuili contenta iurisdictione sub se contineat*; partim ex *personarum, quae ei subiectae sunt, diuersitate*. Ex natura iurisdictionis vero determinari nequeunt eius limites, sed, prout ipsa iurisdictione nemini competit, nisi ei, cui a superiore concessa, ita et limites iurisdictionis a concessione superioris dependent, qui est omnis iurisdictionis fons. Per, praec.

L I B E R II.

DE

SINGVLIS PARTIBVS POTESTATIS CIVILIS, IISQVE RESPONDENTIBVS OBLIGATIONIBVS, QVOAD SOCIETATES IN SPECIE.

§. 1517.

Sic absoluta doctrina de singulis partibus potestatis ciuilis, iisque respondentibus obligationibus, quoad subditos in genere: et de iis quoad societates in republica, seu eius territorio, existentes, sicque de habitu societatum ad rempublicam in qua

qua existunt, in specie agendum (§. 1419.). Hic vero ante omnia de *diuersis societatum in relatione ad rempublicam consideratarum speciebus*, generatim, tumque, tam de *societatibus priuatis*, quam *publicis*, speciatim, agendum.

T I T. I.

DE DIVERSIS SOCIETATVM IN
RELATIONE AD REMPUBLICAM
CONSIDERATARVM SPECIEBVS.

§. 1518.

Primaria societatum in republica, in relatione ad eam consideratarum, diuisio est I) quod *sine* vel *societates publicae*, quae nimirum a superiore reipublicae, salutis publicae causa, fundatae, vel *priuatae*, quae sibi ipsis debent originem. De hac diuisione in sequentibus ex instituto agendum.

§. 1519.

Sunt porro societates in republica existentes II) vel *liberae*, vel *non liberae*, prout vel potestati civili reipublicae subiectae sunt, vel non. Prius vero semper probandum et posterius praesumentum est. Per §.

§. 1520.

Liberae societates sunt duplicis generis, vel *originarie liberae*, vel *per exemptionem liberae factae*. Non liberae vero vel *priuilegiatae* sunt, si habent iura in potestate civili contenta quae iis iure proprio competunt, vel *non priuilegiatae*.

§. 1521.

§ 1521.

Porro III) societates in republica existentes vel tales sunt *quarum iura socialia sunt penes superiorem reipublicae*, vel tales *quarum iura socialia penes superiorem reipublicae non sunt*, siue sint penes totam societatem, siue penes vnum vel plura eius membra. Indeque tam in priori casu, quam in posteriori casu, tum, si iura socialia penes totam societatem sunt, societas aequalis societas est.

§. 1522.

Sequitur IV) diuisio societatum in *approbatas* seu *licitas* et *reprobatae* seu *illicitas*, prout vel ex approbatione superioris in republica existunt, vel non. Approbatae societates tum dicuntur *uniuersitates personarum*, si sunt expresse approbatae societates ad certum et stabilem finem obtinendum, suntque, vel *ordinatae uniuersitates*, vel *non*, prout secundum suam politiam, vel per speciales magistratus reguntur, vel non.

T I T. II.

D E
SOCIETATIBVS PRIVATIS IN
REPVBLICA EXISTENTIBVS.

§. 1523.

Cum societas priuata sibi ipsi originem debeat (§. 1518.), ante omnia definiendum quatenus liceat subditis coire in societates priuatas, vbi notandum *licere eis ad quemlibet finem, qui talis est quod subiectioni civili non repugnet, obtinendum*

dum vires coniungere et in societates coire, ita ut, licet superioris confirmatio societatis semper utilis sit, ea tamen non sit necessaria. Vi libertatis subditorum civilis (§. 1272.).

§. 1524.

Si societas priuata in republica existit, eam esse non liberam et non priuilegiatam quidem praesidendum, donec probetur contrarium: est eam potestate sua, quae nunc in oppositione ad potestatem reipublicae seu civilem (§. 1240.) potestas priuata dicenda, esse destitutam, eamque coexistere potestati civili reipublicae, praesumi nequit, sed potius hoc probandum est. Quoad prius vid. §. 1269. 1271. Quoad posterius vero §. 415.

§. 1525.

Si itaque probari potest, superiorem reipublicae acquisiuisse iura socialia societatis priuatae non liberae in republica existentis, duplex potestas, nimirum potestas civis reipublicae, et potestas priuatae societatis ab eo acquisita, a se inuicem distingui debent. Alia itaque tum sunt iura in potestate civili contenta, alia iura socialia societatis priuatae in republica existentis, seu, si respublica est regnum, alia sunt principis iura maiestatica, alia iura socialia societatis, quae ei competunt. Priora superiori, et, si respublica regnum est, principi, qua tali competunt: posteriora vero ei qua tali non competunt, sed eorum acquisitio probanda. Est, si potestas priuata societatum priuatarum non liberarum in republica existentium,

stentium a superiore reipublicae non est acquisita, superiori, praeter iura in potestate civili contenta, tam ea quae ad partes potestatis civilis generales (§. 1421. seqq.), quam ea quae ad partes potestatis civilis speciales §. 1446. seqq. pertinent, ipsa iura in potestate priuata talium societatum contenta, eorumque exercitium, non competunt; licet haec iura sint eatenus subordinata potestati civili, ut superior dum exercentur a societate, vi potestatis civilis inspectoriae eatenus concurrat, quatenus salus publica reipublicae requirit.

§. 1526.

Hinc porro fluit: societati in republica existenti, licet non libera sit, potestas eius vero a superiore non acquisita, competere non solum generalia iura socialia, sicque potestatis societatis partes generales, quae sunt potestas rectoria, inspectoria et executoria (§. 429.) sed et specialia iura socialia, quae pro societatum diuersitate differunt (§. 430.). Hincque oritur in republica regimen, diuersum a regimine civili seu publico (§. 1259.), quod regimen priuatum dicendum, estque exercitium potestatis societatis priuatae non liberae in republica existens, idque semper est regimen subordinatum.

§. 1527.

His generatim, de habitu societatum priuatarum non liberarum in republica existentium, ad rempublicam, praemissis, ad singulas species harum societatum, praeter ecclesiam, de qua infra in iurisprudencia ecclesiastica ex instituto agendum, hic descen-

descendere non licet. Vnde quae dicta sunt, tantum vna alteraque obseruatione magis speciali quidem, ast tamen praeter ea, quae de societate paterna quoad parentes et liberos inter se addenda, ad vnicam quandam speciem societatis non restricta, illustranda.

§. 1528.

Quod itaque attinet I) *politiam societatum* (§. 408.) de quibus hic loquor, ante omnia notandum, *eam non confundendam esse cum re politica reipublicae, de qua supra §. 1459. seqq. actum; licet concipi possit res politica quoad societates quasdam in republica existentes, veluti vrbes et pagos, quae est pars rei politicae reipublicae, quatenus in specie eorum ciuium, qui sunt talis societatis membra, publicam vitae sufficientiam concernit. Etsi itaque quaelibet societas priuata in republica existens, possit vi potestatis priuatae ei competentis ordinare suam politiam pro lubitu, quatenus politia saluti publicae non est contraria: de iis quae pertinent ad rem politicam reipublicae, eiusque pars sunt, societas vi suae potestatis priuatae tamen disponere nequit.* Per §. 1526.

§. 1529.

Porro II) de *statutis* hic annotandum, sub *statutorum* nomine in genere venire leges positiuas societatum in republica existentium. *Ius statuta*
(Syst. Iur. Nat.) O o conden-

condendi vero est pars potestatis rectoriae societatum priuatarum in republica existentium, quatenus statuta salutis publicae non contraria sunt, et sociorum actiones, quae finem societatis concernunt, dirigunt. Vnde etiam haec statuta dici solent statuta iure collegiali condita, ut distingui possint a statutis vi iuris statuta condendi a superiore concessi conditis. Hinc porro patet statuta societatum in republica existentium obligare socios, licet confirmatio superioris non accesserit. Per §. 1526.

§. 1530.

De iure colligendi redditus ex bonis sociorum ad ferendos sumtus societatis III) monendum, hoc ius eatenus competere societati priuatae in republica existenti, quatenus aerarium societatis non sufficit ad sumtus societatis necessarios ferendos, Per §. 1526.

§. 1531.

Quoad IV) bona societatum priuatarum non liberarum, societati, vi iurium socialium societatis, libera administratio eorum competit. Ast tamen superior potest circa ea, iura in potestate ciuili contenta generalia, et quae ei circa res priuatas tam vi potestatis politicae (§. 1467.), quam vi potestatis cameralis (§. 1489.) competunt, exercere; licet plura iura ei in has res, quam in res aliorum priuatas, competere, defendi nequeat Per §. 1525.

§. 1532.

§. 1532.

Speciatim ratione societatis paternae, quum finis eius sit liberorum educatio (§. 794.), et reipublicae quam maxime interfit eam rite fieri, adendum *superiorem, non solum, subsistente adhuc paterna societate, parentibus ratione educationis liberorum suorum praecipere et prohibere posse, quae fieri vel omitti salus publica requirit: sed et praesertim, si parentes moriuntur educatione nondum finita, curare tutoribus (§. 804.) idoneis educationem committi, eosque tutelam fideliter administrare, et non nisi tum pupillos sibi relinqui, si educationis finis obtentus est.* Hinc superior speciatim: 1) tutores, si deficiunt, nominat; 2) ab aliis nominatos confirmat; 3) rationes gestarum tutelae reddi curat; 4) suspectos tutores remouet; 5) terminum maiorenitatis definit, tam in genere, quam in specie quoad hoc vel illud subiectum per veniae aetatis concessionem, dum ante constitutum maiorenitatis terminum a tutela liberat pupillum, si tutoris adfidentia non amplius indiget etc.

IO. GOTTL. HEINECCIUS de *suprema principis tutela.* Halae 1730.

§. 1533.

Licet vero, prout ex hactenus dictis constat, societates priuatae non liberae in republica existentes exercent potestatem priuam, si ea a superiore reipublicae non acquisita; *abstinere tamen de-*

bent ab omni iurium in potestate ciuili contentorum exercitio, nisi, et quatenus, eorum concessio a superiore facta. Per §. 1271. Quod si nunc dantur talia iura, quae huius generis societas sibi proprio nomine exercenda acquisiuit, ea est priuilegiata societas huius generis (§. 1520.), et priuilegia quae habet, mox haec, mox alia, esse possunt. Sic itaque concipi potest ius statuta condendi, quod non est pars potestatis societatis (§. 1529.); bellica potestas, seu haec vel illa eius pars, societati huius generis competens; potestas politica seu haec vel illa eius pars, urbium, pagorum aliarumque societatum; iurisdictio societatum priuatarum in republica existentium etc.

CARL. FRID. PAULI *de iure belli societatis mercatoriae priuilegiatae.* Halae 1751.

TIT. III.

DE

SOCIETATIBVS PVBLICIS IN REPUBLICA EXISTENTIBVS.

§. 1534.

Societates publicae seu collegia publica supra §. 1518. definita, vel ideo constituuntur a superiore, vt ab iis tanquam personis moralibus officium quoddam publicum administretur, vel alio modo salus publica per talia collegia promoueat, veluti si collegia

collegia mercatorum, opificum, publica auctoritate
constituuntur.

§. 1535.

Porro collegia publica differunt quoque pro
diuersitate partium specialium potestatis ciuilibus,
quae concernunt. Vnde alia collegia *rei militaris*;
alia *rei politicae*; alia *rei cameralis*; alia *rei iudi-*
ciariae causa constituuntur. Ast, cum a superio-
ris arbitrio dependeat quot et qualia collegia, hu-
ius vel illius partis regiminis causa, constituere velit,
secundum ius publicum vniuersale, nec numerus,
nec qualitas eorum determinari potest.

§. 1536.

Et in eo differunt collegia publica, quod vel
causas iustitiae, vel causas regiminis (§. 1506.)
tractent. Prioris generis collegia publica *collegia*
iustitiae, et vulgo *iudicia*, appellari solent, licet vox
iudicii et varios alios admittat significatus. Poste-
rioris generis collegia itaque generatim *collegia re-*
giminis dici possunt. Iudicia vero iterum pro iu-
risdictionis et subordinationis diuersitate varia esse
possunt.

§. 1537.

Si societas collegium publicum est, iura huius so-
cietatis seu collegii socialia seu collegialia esse penes su-
superio-

*periorum tandem praesumendum; donec concessionem
huius vel illius horum iurium a superiore societati
seu collegio factam esse, probari potest. Sunt enim
haec collegia a superiore constituta (§. 1518). Ergo.*

§. 1538.

*Si itaque collegium est publicum collegium;
superior constituit directores collegii et reliqua eius
membra, nec non collegii officiales; politiam colle-
gii et conuentus collegii ordinat etc., nisi pro-
bari possit haec omnia ipsius collegii
arbitrio esse relicta.*

**IVRIS GENTIVM
PRVDENTIA.**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

CHRIST. L. B. de WOLF *Ius gentium*. Halae
1758. 4.

IO. AD. L. B. ab ICKSTATT *Elementa iuris gen-
tium*. Viceb. 1740. 4.

*Le droit des gens, au principes de loi naturelle appliques
a la conduite et aux affaires des Nations et des Sou-
verains par Mfr. de VATEL*. London 1758.
Cuius libri versio germanica prodit sub titulo: *des
Herrn von Vatels Völckerrecht aus dem Französ-
ischen übersezt von IOHANN PHIL. SCHVLIN*.
Fr. und Leipz. 1760, 8.

§. 1539.

*Iurisprudentiam publicam excipit ius
gentium seu iuris gentium prudentia*
(§. 1232.), in qua nunc de rerum
publicarum seu gentium iuribus et
obligationibus inter se agendum (§
16.); ita vt, praemissis iis quae de gentibus ea-
rumque officiis in genere praemittenda sunt, offi-
cia gentium inter se ipsa sequantur.

Oo 5

PARS

P A R S I.

DE GENTIBVS IN GENERE.

§. 1540.

In hac generali tractatione de gentibus, de gentis definitione et gentium speciebus; membris gentium et peregrinis; officiis gentium in genere; nec non de legibus gentium agendum.

T I T. I.

D E

DE GENTIS DEFINITIONE ET SPECIEBVS GENTIVM.

§. 1541.

Gens est coetus hominum vnam rempublicam constituentium, in relatione ad alios quibus non est ciuilitate subiectus. Hinc quaelibet gens quae talis considerata est persona moralis in statu naturali viuens, et plures gentes sunt plures istiusmodi personae (§. 1243.).

§. 1542.

Si plures respublicae constituunt systema rerum publicarum, et, si respublicae sunt coordinatae tam, quam coniunctae respublicae, singuli hominum coetus, qui vnam alteramue harum rerum publicarum constituunt; sunt a se inuicem diuersae gentes. Nexu enim, in quo in his casibus variae respublicae sunt, non obstantes, singulis coetibus hominum eas constituentium notio gentis competit (§. 1541.).

§. 1543.

Ipsium systema rerum publicarum et coetus hominum alias societates maiores, quae respublicae non sunt,

sunt, constituentos, proprie quidem, licet sint liberae societates, ad gentes referri nequeunt, ast tamen de iis valet, quod de gente valet, vi independentiae ab aliis. Deest enim gentis essentiale, quod est plures rempublicam constituere (§ 1541.) Independentia ab aliis vero, hic nihilominus eosdem producere debet effectus, quos quoad gentes producit, quum perinde sit, siue coetus hominum independens sit gens, siue non.

§. 1544.

Si respublica est composita respublica, non solum coetus hominum qui eam constituit gens est, sed et singuli coetus hominum, qui respublicas minores sub ea comprehensas, constituunt, sunt gentes, non quidem in relatione ad rempublicam compositam, ast tamen in relatione ad alios quoscunque. Licet enim, cum tales respublicae minores non liberae sint, sed superiori respublicae maioris subiectae (§. 1312.); in relatione ad eam vi definitionis gentis (§. 1541.) pro tali haberi nequeant, quoad alios tamen, aequae ipsa respublica composita, pro gente ideo habendae, quoniam gentis definitio iis in hoc respectu competit.

§. 1545.

Quod attinet gentium species sunt eae I) vel liberae, vel non liberae, prout respublica, quam coetus hominum, qui gens est, constituit, vel libera, vel non libera est. Sunt itaque singuli coetus hominum, qui rempublicam minorem in respublica composita constituunt, gentes non liberae, quatenus
pro

pro gentibus secundum §. 1539. haberi possunt (§. 1544.), et gentes liberae a non liberis in eo differunt, quod illae in omni respectu, non vero haec, pro gentibus habendae sint (§. 1539.).

§. 1546.

Sunt porro II) gentes vel *barbarae* (ungefittete Völcker), vel *cultae* (gesittete Völcker); prout id quod honestum et decorum est, vel negligunt, vel obseruant.

§. 1547.

Gentes III) vel *barbarae*, vel *doctae* gentes sunt; prout virtutes intellectuales, vel non colunt, vel colunt, consequenter intellectum perficere vel non student, vel student.

§. 1548.

Quod attinet IV) gentium diuisionem in *potentes* et *minus potentes*, tales sunt, prout vel viribus sufficientibus ad vim contra vicinas gentes exercendam sunt instructae, vel non. *Potentia gentis itaque ex militum numero et qualitate, ut et diuitiis aestimanda, et horum proportio quoad gentes vicinas inter se, efficit eas pro potentibus vel minus potentibus habendas esse.*

§. 1549.

Caeterum ex iis quae de ortu et interitu rerum publicarum dicta sunt (§. 1319 seqq.) per se patet, quomodo persona moralis, quae gens est, talis fiat et esse desinat. Per definitionem gentis (§. .).

TIT. II.

DE MEMBRIS GENTIVM ET
PEREGRINIS.

§. 1550.

Si homines ortis rebus publicis ad gentes referuntur, sunt vel *membra gentis ad quam referuntur*, si nimirum sunt ciues eius reipublicae, quam gens constituit, vel *peregrini* (§. 1243.). Hinc ad *membra gentis referri debent, tam is qui est superior reipublicae quam constituit, quam singuli eius subditi ciues. Si vero plures reipublicae sunt coordinatae, vel coniunctae, ciues huius reipublicae, sunt respectu alius reipublicae peregrini.*

§. 1551.

Peregrini sunt vel peregrini *vulgares*, qui per nullam qualitatem, in relatione ad gentes attendendam, ab aliis peregrinis se distinguunt, vel *non vulgares*, qui ita se distinguunt ab aliis peregrinis.

§. 1552.

Ad peregrinos *vulgares* pertinent *vagabundi*, qui nullibi domicilium habent. Ad non *vulgares* vero *principes peregrini, legati, agentes et consules* referri possunt, de quibus suis locis infra agendum.

§. 1553.

Membra gentis sunt vel *indigenae, vel aduenas*, prout vel ex parentibus in ea regione, in qua habitant, nati sunt, vel aliunde eo veniunt ubi habitant, seu ex his nati sunt.

§. 1554.

§. 1554.

Patria est locus vbi parentes, dum quis nascitur, habitant. Vt itaque ciuis actus sit indigena, requiritur patriam esse locum in territorio eius gentis, apud quam pro indigena haberi vult. Quod vero locus natiuitatis, si est a patria diuersus, talis sit, non requiritur. Interim potest, qui actu indigena non est, talis fieri per naturalisationem, quae est collatio indigenatus in talem qui per natiuitatem indigena non est.

TIT. III.

DE OFFICIIS GENTIVM IN
GENERE.

§. 1555.

Quaelibet gens debet sibi ipsi, quod quilibet homo sibi ipsi debet. Est enim gens persona moralis (§.1541.). Hinc oriuntur officia gentium erga se ipsas, quae per applicationem eorum, quae de officiis hominum erga se ipsos dicta sunt ad gentes, facile determinari possunt, nec pertinet proprie haec doctrina ad ius gentium.

§. 1556.

Quum plures gentes ad se inuicem relatae sint diuersae personae morales in statu naturali viuentes (§.1541.), quaelibet gens etiam genti alii debet, quod in statu naturali homo homini debet. Hinc non minus patet dari officia gentium erga se inuicem, et haec officia, iuraque iis respondentia, constituunt proprie iuris gentium prudentiam.

§. 1557.

§. 1557.

Licet vero, quae de officiis hominum erga alios §. 516. seqq. dicta sunt, etiam de officiis gentium inter se valeant: hic tamen non solum ea differentia inter gentem et homines singulares, quod gens sit coetus plurium hominum qui rempublicam constituunt, sicque potestatem civilem, et plerumque territorium, habeat, varia specialia quoque ad gentes operatur: sed et praeterea datur societas inter gentes natura constituta (§. 435), quae itidem efficit non semper idem valere de officiis gentium inter se, quod valet de officiis singulorum hominum extra rempublicam viuentium inter se. Haec societas natura constituta vero pro fine habet praestationem officiorum, quae, postquam genus humanum nunc in diuersas gentes coaluit, ad conseruationem eius necessaria sunt, et, si quid video, magis *concinne systema gentium*, quam *ciuitas maxima*, dici potest. *Tale systema vero non fingi, sed actu natura constitutum esse*, inde patet, quod natura iubeat hominum, in quocunque statu sint, conseruationem, et obliget singulos ad ea sine quibus conseruatio eorum fieri nequit, hincque gentes natura ad finem systematis gentium consociatae sint. Ergo §. 435.

T I T. IV.

DE LEGIBVS GENTIVM.

§. 1558.

Leges gentium dicuntur, secundum quas gentes actiones suas liberas determinare obligantur.

Harum

Harum legum complexus vero dicitur, si ius obiective sumitur (§. 229.), *ius gentium*.

§. 1559.

Quodsi hae leges in rerum natura et essentia rationem sufficientem habent, dicuntur *leges gentium naturales*, earumque complexus *ius gentium naturale*, et quod tales leges existant nemo dubitat. Ast: an dentur diuersae eius species? non satis expeditum est. Si vero, prout constat per §. 1557. datur et non fingitur systema gentium, duplicem legum gentium naturalium speciem concipi posse certum est. Aliae enim sunt leges gentium naturales, quae praecise in natura et essentia systematis gentium rationem sufficientem habent: sicque non adessent, si systema gentium, quale supra concepimus, non daretur, aliae verotales non sunt. Licet posteriores *leges gentium naturales stricte sic dictas*, priores vero, *leges gentium naturales systematicas seu sociales*, appellare. Priorum complexus itaque *ius gentium naturale stricte sic dictum*, posteriorum vero *ius gentium naturale systematicum seu sociale*, constituit.

§. 1560.

Hinc patet: *leges gentium, quae fluunt ex rerum natura et essentia vi principii, quod gentes sunt diuersae personae in statu naturali viuentes, sunt leges gentium naturales stricte sic dictae. Leges gentium vero, quae ex systematis gentium natura et essentia fluunt, sunt leges gentium naturales sociales.*

§. 1561.

§. 1561.

Cum vero inde, quod gentes diuersae sint instar hominum in statu naturali viuentium, sequatur, de iis valere debere, quod valet de singulis hominibus in statu naturali viuentibus, nisi probari possit huic applicationi obstare systematis gentium naturam et indolem: *inter gentes iuris est, quod inter singulos homines in statu naturali viuentes iuris est, nisi probari possit contrarium ex systematis gentium natura et indole.*

§. 1562.

Hinc porro facile patet, quid respondendum sit ad quaestionem illam vulgarem: *an detur ius gentium a iure naturae diuersum?* Cuius sensus si hic est: an dentur leges naturales secundum quas gentes actiones suas liberas determinare obligantur, diuersae ab iis, secundum quas singuli homines in statu naturali viuentes actiones suas determinare obligantur? secundum dicta respondendum est: *dari omnino ius gentium a iure naturae diuersum, nec dici posse ius gentium nihil aliud esse, quam ius naturae singulorum hominum ad gentes applicatum.* Si vero sensus hic est: an ius naturae et ius gentium sint diuersae disciplinae sigillatim pertractandae? respondendum: *ius gentium iuri naturae contradistingui non posse, sed ius naturae ius gentium tanquam partem sub se comprehendere, et omnino ius gentium sigillatim pertractandum esse.*

§. 1563.

Caeterum, praeter leges gentium naturales, dantur etiam *leges gentium positivae*, quae in voluntate gentium rationem sufficientem habent (§. 136.), quarumque complexus *ius gentium positivum* constituit, cuius species est *ius gentium europaearum*. Ast, quum specialior tractatio de his legibus iuri positivo reservanda, de iis plura non addo, nisi quod, ratione vulgo sic dicti *iuris gentium arbitrarii* seu *voluntarii*, cui opponi solet necessarium, vel verbo monendum esse ducam, me ab hoc termino abstinuisse quoniam aequiuocus est, nec me a partibus GROTII in *Proleg. de I. B. et P.*, §. 46. nec a partibus WOLFII in *iure gentium Proleg.* §. 22. *seqq.* stare, qui, si non re ipsa, certe quoad principium, ex quo deriuandum illud esse purant, dissentiant; quum uterque in consensu gentium illud fundet, quem vero GROTIUS ex gentium moratorum factis, moribus et iudiciis, fundamento satis lubrico: ast WOLFIVS ex notione civitatis maximae, magis solido fundamento, elicit. Breuibus: *abstineo a termino in iure naturae, rem ipsam vero admitto*, quatenus sub *idea iuris gentium naturalis*, quod appello *sociale* (§. 1559.), latet, et WOLFIVM tantum *ducem stricte sequendum esse existimarem*, nisi illud *pro iuris positivum specie haberet*, hincque *uteretur termino*, hoc praesupposito quidem satis apto, ast *ad exprimendam iuris gentium naturalis speciem*, pro qua habeo quod appellat *ius gentium voluntarium*, quam maxime inconueniente.

IO. PETR. de LVDWIG de iuris gentium laesione.
Halaë 1741.

P A R S II.

DE
OFFICIIS GENTIVM ERGA SE
IN SPECIE.

§. 1564.

Officia gentium inter se absoluta, pro obiecti circa quod versantur diuersitate, differunt, indeque secundum hanc differentiam de iis agendum.

L I B E R I.

DE OFFICIIS GENTIVM ERGA
SE ABSOLVTIS.

§. 1565.

Officia gentium erga se, sunt vel absoluta, vel hypothetica. Praemissis prioribus, de posterioribus agendum.

T I T. I.

DE OFFICIIS GENTIVM ERGA SE
INVICEM ABSOLVTIS QVOAD IPSAM
VNIONEM CIVILEM.

§. 1566.

Quum inter cuiuslibet gentis membra sit vnio quaedam ciuilis, quoniam gens quaelibet rempublicam constituit (§. 1245.), haecque vnio ciuilis sit bonum quoddam quo quaelibet gens iam instructa est: officia gentium erga se invicem absoluta et perfecta postulant, nihil fieri ab aliis gentibus

Pp 2

quae

quod huic unioni contrarium, et cuilibet genti in iis, quae, eam concernunt, permitti ut faciat quod sibi placet (§. 195.).

§. 1567.

Hinc fluit cuilibet genti licere de forma reipublicae suae disponere, nec minus circa constituendum superiorem, et in specie in regnis, principem, quamlibet gentem suum arbitrium sequi posse, ita ut reliquas gentes teneat perfecta obligatio, legitime constitutum superiorem et principem pro tali agnoscendi.

LVD. GOTT. MOGEN de eo quod circa imperantem agnoscendum est iuris gentium. Gissae 1748.

IO. HENR. GOTTL. de IVSTI Erörterung der Frage: ob die protestationen derer auswärtigen Monarchen, wider eine auf die Wahl gebrachte Person zum Beherrscher eines Wahlreichs, in dem Natur- und Völkerrecht einigen Grund haben? Vid. EIVS Hist. und Jurist. Schriften. P. I, num. III.

§. 1568.

Nec minus vi §. 1566. patet officiis gentium erga se inuicem perfectis repugnare, si gens rebellibus auxilio et consilio adsistit, ut et si alterius gentis membra allicit, ut emigrando sibi se adsocient. At tamen idem non valere in casu legitimae subdictionis.

IO. IAC. LEHMANN de quaestione: An potentiores rebelles, aliquae eius fere generis, secundum leges gentium in vicinis regnis iure asyli frui possint. le- nae 1717.

TIT II.
DE OFFICIIS ABSOLVTIS
GENTIVM ERGA SE INVICEM QVOAD
TERRITORIVM IN SE.
CONSIDERATVM.

§. 1569.

Si gens territorium habet, alias gentes tenet perfecta obligatio 1) fines territorii nullo modo turbandi; 2) ab omni eius usu, nisi praevia requisitio et concessio facta, abstinendi, quatenus usus non talis est, quem salua salute publica admitti posse manifestum est. Territorium enim pertinet ad bona quibus gens instructa est, unde vi principii generalis §. 1556, patet veritas propositionis. Quoad limitationem ratione usus vero notandum talem usum, qui salua salute publica admitti potest, esse quoad territorium usum innoxiae utilitatis.

§. 1570.

Licet secundum ius gentium naturale fines territorii definiti nequeant, in dubio tamen, si mare alluit terram firmam territorii, ea maris eius pars in quam dominatus e terra adiacente exerceri potest, quae mare accolens dicenda, pro territorii parte habenda, et, si flumen secat diversorum territoriorum terras, in dubio in medio fluminis fines territoriorum esse, statuendam. Unde per se patet, quid de maris angustia, sinu et freto, dicendum. Nulla enim allegari potest ratio, cur contrarium obtinere debeat.

CHRIST. AVG. MENIVS, *de finibus territorii*
Lips. 1740.

Pp 3

§. 1571.

§. 1571.

Ad vsum territoriorum in se consideratorum pertinet potissimum, *transitus, navigatio, nauium ad littora et portus appulsus.* Quid itaque ratione harum specierum vñs territorii iustum sit, ex §. 1569. diiudicandum.

CH. PHIL. STREIT *de transitu innoxio et noxio per alienum territorium.* Alt. 1715.

§. 1572.

Si gens quaedam territorio destituta, quodlibet spatium, quod non est gentis cuiusdam territorium, vel eius pars, sicque a potestate ciuili vacuum est, a tali gente tanquam suum territorium occupari potest; at talis gens cogere nequit alias gentes, vt sui territorii partem ei in hunc finem cedat. Si enim prius, aliis gentibus non fit iniuria, at in posteriori casu obstat principium generale §. 1556. obuium.

T I T. III,

D E

OFFICIIS GENTIVM ERGA SE
INVICEM ABSOLVTIS QVOAD
RES CORPORALES IN
MVNDO OBVIAS.

§. 1573.

Quaelibet res corporalis in mundo existens quas nullius est, et in gentis cuiusdam territorio non est, a qualibet gente, singulisque eius membris, ubique reperiat occupando in dominium et sub potestatem ciuilem redigi potest. Vi principii generalis

his §. 1556. enim haec occupatio officii gentium non repugnat.

§. 1574.

Hinc patet: *cuiuslibet genti licere mare, quatenus tanquam mare accolens territorii gentis, cuius terras alluit, pars non est, vel alio modo gentis cuiusdam potestati civili subiectum, potestati suae civili subiicere, ita ut nunquam obset ius seu facultas moralis, modo non desit facultas physica exercendi, ea quae requiruntur ut aliae gentes potestatem civilem in mari agnoscant.*

GROTII, SELDENI, BYNCKERSHOEKII aliorumque scripta de dominio et imperio maris, Tom. IV. GROTII illustrati HENRICI a COCCELII adiecta.

§. 1575.

Si res corporalis nullius est in territorio alicuius gentis, peregrinis quidem licet eam occupando in suum dominium redigere, ast gens in cuius territorio est, ingressum huius occupationis gratia prohibere potest. Est enim talis ingressus territorii usus. Ergo §. 1569.

§. 1576.

Quum ex dictis §. 1573. seqq. per se pateat quid iustum sit inter gentes quoad *capturam balaeum, balaeumarum &c.* his immorari nolo, sicque tantum quoad *ius littoris* addo, *illud, quatenus exercetur circa res nullius quae in littore maris inveniuntur, iustitiae nullo modo repugnare: quatenus vero exercetur circa res iactas, vel naufragio amissas et ad littus appulsas, nullo modo defendi posse; quam-*

vis has res custodiri a gentibus ad cuius littus appellant, officia imperfecta exigant, et perfectis non repugnet a dominis reposcentibus exigi certam pecuniae summam pro hac custodia, quae sub seruaticii nomine venit. Per §. 195.

L. A. C. SCHVBACK *Commentarius de iure littoris.*
Hamb. 1751.

IUST. HENN. BOEHMER *de seruaticio.* Halae 1743.

§. 1577.

Quum commerciorum, de quibus quid sint et quotuplicia sint ex superioribus (§. 1500.) constat, obiectum sint res corporales in mundo existentes: et huc referri potest doctrina de eo quod iustum est circa commercia inter gentes, quatenus de eo quaeritur: *an officia absoluta gentium inter se exigant ut commercia inter se exercent?* Quum itaque per commercia gentium inter se, sicque per commercia externa (l. c.), vna gens alterius gentis insufficientiam subleuet, sicque eius perfectionem promoueat, *natura constitutam esse obligationem gentium erga se inuicem commercia exercendi, aut eam non nisi imperfectam esse, patet per §. 195.* Quae vero natura constituta sint officia gentis tertiae quoad commercia quae aliae gentes inter se exercent, infra demum definiendum, tam in casu quo gentium, quae commercia inter se exercent, vna alteraue bello implicita est cum gente tertia, quam in casu quo cum ea in pace vivit.

TIT. IV.

DE

OFFICIIS GENTIVM INTER SE
ABSOLVTIS QVOAD IVRA
POTESTATIS CIVILIS.

§. 1578.

Si gens ius quoddam, tanquam ius in potestate civili contentum sibi arrogat, quod tale natura non est, aut ius quod tale est ultra limites naturales extendit, eius exercitium, quatenus se exserit quoad alias gentes, officiis gentium inter se absolutis et perfectis repugnat. Id quod ex ipsa hypothese facile deduci potest.

§. 1579.

Hinc fluit *ius albinagii*, vi cuius fisco vindicantur bona peregrini in territorio mortui, *officiis gentium erga se inuicem absolutis et perfectis repugnare. Ius detractus* vero, vi cuius pars bonorum defuncti, vel emigrantis, quae in peregrinum territorium transferuntur, fisco vindicatur, *iis non repugnat, quatenus ita exercetur, ut adsit proportio inter partem bonorum quae vi iuris detractus relinquenda fisco, et damnum quod sentit ex transportatione gens detractus ius exercens. Ius albinagii enim ius potestatis civilis non esse ex dictis de his iuribus quoad res priuatorum §. 1489. seq. patet. Ast, cum propter iura potestatis civilis quae superiori reipublicae competunt quoad res priuatorum (§. cit.), damnum sentiat respublica, si transportantur in alienum territorium, ex iure damnum*

Pp 5

a se

a se auertendi, fluit iuris detractus iustitia, si limites ei positi obseruantur.

§. 1580.

Porro per §. 1578. patet officiis gentium inter se perfectis repugnare, si, dum gentes inter se commercia exercent, gens tertia iura sua circa commercia (§. 1501.) quoad haec commercia exercere vult, illa prohibendo, aut transitum per territorium suum commerciorum causa denegando: licet iis non repugnet, si a transeuntibus exigitur vectigal in compensationem sumtuum, qui in transitu securitatem et commoditatem impenduntur. Iura potestatis ciuilibus circa commercia enim gens, non nisi quoad sua commercia cum aliis gentibus, exercere potest, sicque limites naturales horum iurium potestatis ciuilibus transgreditur, si ea ad alias gentes inter se commercia exercentes extendit. Iustitia vectigalium vero fluit ex iure damnum a se auertendi, si dicto modo exiguntur.

HERM. CONRING seu potius Resp IO. WERLHOFF de commerciis maritimis Helmst. 1680. et in opp. CONRINGII p. 857 — 933.

IOH. FRID. L. B. BACHOFF ab ECHT de eo quod iustum est circa commercia inter gentes. Ienae 1730.

IO. GOTTL. HEINECCIUS de iure principis circa commerciorum libertatem tuendam. Hal. 1738.

§. 1581.

Si gens exercet iura, quae natura iura in potestate ciuili contenta sunt in suo territorio, officia gentium absoluta et perfecta exigunt reliquas gentes

I) ho-

1) horum exercitium permittere, nisi inde oriatur
damnum posituum quoad eas gentes; 2) effectus,
quatenus se exerunt in territorio gentis iura pote-
statis civilis exercentis, agnoscere, non vero extra
territorium. Sic enim si exercentur haec iura, gens
vititur iure suo. Ergo §. 231.

§. 1582.

Si itaque gens, vi iurium in potestate civi-
li contentorum quoad commercia, libertatem eo-
rum restringit, poenasque constituit in eos qui mo-
rem non gerunt, reliquis gentibus non fit iniuria.

GEORG. LVDOV. BOEHMER de iure principis liber-
tatem commerciorum restringendi in utilitatem subdi-
torum. Goett. 1753.

§. 1583.

Fluit porro ex principio §. 1581. stabilito
quod, si gens vi potestatis legislatoriae exercet iura
in ea contenta (§. 1427.), reliquae gentes hoc per-
mittere debeant. Si tamen inde oritur legum posi-
tivarum diuersarum gentium diuersitas, peregrinis
ius dici secundum leges suas officiis gentium erga se
non repugnat. Hincque oritur retorsio iurium seu
legum, a retorsione factorum (§. 390.), diuersa.

IO. GODOFR. BAVERI Meditationes de vero funda-
mento quo inter ciuitates nititur retorsio iuris. Lips.
1740.

§. 1584.

Nec minus per §. 1581. patet, quod, si gens
quaedam vi iurium in potestate civilis contentorum
noua opera publica exstruit, aut alio quocunque mo-
do territorii sui faciem immutat; veluti nouis publicis
viii

viis territorium instruit; flumina nãuigabilia reddit, alia gens non habeat ius illud impediendi, licet ei lucrum quoddam intercipiatur per talem iurium potestatis ciuilibus usum, non vero damnum positium inferatur.

§. 1585.

Si, ut gens ius quoddam in potestate ciuili contentum natura competens exercere possit, ab alia gente ei aliquid praestari necesse est, ei competit ius absolutum et perfectum talem praestationem ab aliis gentibus exigendi, quatenus eam ab iis, salua salute publica, fieri posse manifestum est. Si enim gens suo iure utitur, quando hic usus saluti publicae alterius gentis non contrariatur, nulla adest ratio, cur talis iuris usus impedimentum obiciendum, et sub data hypothese per indirectum perfectione, qua gens instructa, priuaretur. Ergo §. 195.

§. 1586.

Si itaque gens exercendo potestatem iudicariam, quoad causae cognitionem, documentis et attestatis, vel testium depositionibus, indiget, gens violat officia perfecta, si talia denegat quae ad causae cognitionem necessaria.

§. 1587.

Quaelibet gens secundum officia gentium inter se absoluta et perfecta abstinere debet ab omni iurium potestatis ciuilibus exercitio in territorio alieno. Per principium generale §. 195.

§. 1588.

§. 1588.

Repugnat ergo officiis perfectis et absolutis gentium inter se militum conscriptio et fortaliorum exstructio in alieno territorio.

§. 1589.

Officiis gentium inter se absolutis et perfectis non repugnat, si gens in territorio non exercet iura potestatis civilis quae exercere posset; licet tum, si gens per eorum exercitium aliarum gentium perfectiones promouere posset sine suo damno, imperfecta ad eorum exercitium adsit obligatio. Per principium generale §. 195.

§. 1590.

Licet itaque gens gentem cogere nequeat, ut viis publicis, portibus, academiis, scholis et gymnasiis aliisque institutis et operibus publicis territorium suum instruat, officia imperfecta tamen a qualibet gente exigunt illud fieri.

T I T. V.

D E

OFFICIIS GENTIVM ERGA SE ABSOLVTIS QVOAD HONOREM.

§. 1591.

Licet quaelibet gens absolute et perfecte obligata sit ad exhibendum alteri genti eum honorem, quem meretur secundum perfectiones quibus instructa est, haec obligatio tamen extendi nequit ad talia externa honoris signa, quae gentium aequalitati contraria sunt. Per principium general: §. 195.

§. 1592.

§. 1592.

Gens itaque perfecte obligata est alteri genti ad eum honorem ei exhibendum, quia, si in territorio alieno sunt, agnoscunt gentis, cuius territorium est, potestatem civilem. At et inde sequitur non dari secundum officia gentium absoluta et perfecta praecedentiam inter gentes.

LVDGV. MART. KAHLE *de praecedentia gentium*,
Goett. 1738.

CHRIST. FRIDER. HOFFMANN *de fundamento detinendi controuersias de praecedentia inter gentes*.
Lips. 1724.

§. 1593.

Quum ii qui potestatem civilem reipublicae tenent, sicque gentium superiores et principes sunt, gentem suam repraesentent, porro facile patet: quae dicta sunt de officiis gentium inter se quoad honorem, ad principes applicanda esse.

§. 1594.

Hinc fluit, nec dari inter principes diuersarum gentium, quoad officia gentium perfecta et absoluta, praecedentiam, et quoad honoris titulos, principem quidem quemlibet honoris titulum adsumere posse, est ab arbitrio reliquorum dependere an ei tribuere velint adsumtum titulum.

10. PETRVS de LVDEWIG *de nuspicio Regum vt et de iure appellandi Reges*, in *Opusculis miscellis*
Tom. I. Lib. I. num. I. et 2.

§. 1595.

Nec minus ex dictis de officiis gentium erga se quoad honorem patet: Principem peregrinum,
si ter.

si territorium ingreditur, honorifice excipiendum esse cum suo comitatu. Ast eum manere independentem a potestate civili gentis in cuius territorio est, suumque comitatum ei, non vero gentis in cuius territorio est, potestati civili subiectum esse, iuris gentium naturalis stricte sic dicti non est; licet, si ad tractanda negotia publica in territorio peregrino est, dicta independentia iuris gentium naturalis socialis sit Per §. 1269. et §. 1561.

LIBER II.

DE

OFFICIIS GENTIVM ERGA SE
HYPOTHETICIS.

§ 1596.

In doctrina de officiis gentium inter se hypotheticis, tam de his officiis in genere agendum, quam in specie de iis quae legationes concernunt, seu de iure legationum.

SECTIO. I.

DE

OFFICIIS GENTIVM ERGA SE
HYPOTHETICIS IN GENERE.

§. 1597.

Quae de officiis gentium erga se hypotheticis in genere dicenda sunt, partim concernunt species iuris in re, partim species iuris ad rem, in applicatione ad gentes consideratas.

T. I T.

TIT. I.

DE OFFICIIS GENTIUM ERGA SE
HYPOTHETICIS QVAE CONCERNUNT
IURA IN RE

§. 1598.

Prout, quoad singulos homines, tria diversa summa genera iurium in re, nimirum *ius occupandi res nullius*, *dominium* et *iura in re aliena constituta* concipi possunt (§. 541.): ita et quoad gentes eadem haec iura locum habent, et in applicatione ad gentes, praeter ea quae de iure occupandi communi, et de dominio territorii atque potestatis civilis, in antecedentibus alia occasione iam dicta sunt, singularia hic non obveniunt, praeter ea, quae quoad iura gentis in re alterius gentis constituta, hic monenda sunt.

§. 1599.

Ad iura gentium in re aliarum gentium constituta vero referri possunt I) *Servitutes iuris publici* seu potius *iuris gentium*. Est vero *servitus iuris gentium* ius gentis in re alterius gentis constitutum, vi cuius gens, aut quoad usumfructum rei suae aliquid pati, aut quoad eius proprietatem aliquid omittere debet. Ut itaque *servitute iuris gentium constituta secundum officia hypothetica licitum sit*, quod *secundum officia absoluta illicitum foret*, et *variae eius concipi possint species*, praesertim quoad singula iura in potestate civili contenta. Sic ius praesidii in alieno territorio; ius milites conscribendi in eo etc. sunt species *servitutum iuris gentium*.

§. 1600.

§. 1600.

Porro huc pertinet II) *ius pignoris genti in re alterius gentis constitutum*, veluti si totum territorium oppignoratum; vel singula quaedam iura maiestatica vtilia, veluti vectigal.

§. 1601.

Nec minus III) ad iura gentis realia in re aliena constituta referri potest *ius certum tributum quotannis ab alia gente exigendi*, quo casu gens, quae certum tributum solvere debet, dicitur *gens tributaria*.

T I T. II.

D E

OFFICIIS GENTIVM ERGA SE
HYPOTHETICIS QVAE CONCERNVNT
IVRA AD REM.

§. 1602.

Quae dicta sunt de iuribus ad rem, tam immediatis, quam mediatis ex pactis, quoad singulos homines in iurisprudencia naturali stricte sic dicta §. 626. seqq. et §. 637. seqq. itidem ad gentes applicari possunt, et hic, non nisi quoad iura ad rem mediata ex pactis, in applicatione ad gentes, quaedam addenda, quoad pactorum gentium *species, eorum obligationem, et firmandi modum per guarantiam et obsidum dationem.*

§. 1603.

Quod attinet species pactorum gentium, non solum notandum ea et nonnunquam *sub tracta-*
(*Syst. Iur. Nat.*) Qq *tuum*

tuum nomine venire: sed et dari inter pacta gentium quae speciali nomine *foedera* appellantur, et sunt pacta gentium inter se, quae praestationes non transitorias concernunt.

§. 1604.

Inter varias pactorum gentium et foederum diuisiones, quae parum aut nihil utilitatis habent e. g. in *foedera amicitiae et singularis praestationis*, vnica hic notanda ab obiecto desumpta, secundum quod sunt vel *pacta bellica*, quae inter belligerantes perdurante bello ineuntur, de quibus infra, vel *non*. Posteriora sunt vel *commercia*, vel *belli communitatum*, vel *alias res* concernentia pacta.

§. 1605.

Pacta gentium ab eo cui competit ius foederum (§. 1440.) inita, vel ad quae eius iussus seu ratihabitio accessit, obligant non tantum superiorem qui tunc temporis vi iuris foederum pactum inicit, sed et ipsam gentem cuius superior tunc regnans pactum inicit. Ius foederum enim, prout tota potestas civilis, exercetur nomine populi sui a superiore.

§. 1606.

Hinc fluit 1) *gentem non obligare sponsiones*, quae hic sunt promissiones nomine reipublicae factae, a tali, qui nec ius foederum habet, nec ab eo qui illud habet mandato instructus, *nisi accedat eius, qui habet ius foederum, ratihabitio*; 2) *validorum pactorum gentium obligationem non exspirare, licet tempore pacti initi regnans superior mortuus sit, vel alio modo potestatem suam amisserit, sed potius*

tius tum demum eam exspirare, si adest iusta a pacto recedendi causa, quales sunt istae causae, quae tam in genere (§. 339 seq.), quam in specie quoad pacta (§. 769. seqq.), efficiunt iura et obligationes exspirare.

IO. IAC. ZIGENHAGEN de obligatione foederum
Lips. 1753.

§. 1607.

Ad modos quibus in specie gentes obligationem ex pactis confirmare solent, pertinet *guarantia*, quae est promissio gentis de efficiendo tertium obligationem suam explere, et *obsidum datio*, quae fit, si gens in securitatem faciendae expletionis obligationis suae, tradit unum vel plures ex suis membris ad detinendum, usque dum expletio facta.

§. 1608.

Hinc fluit nec *guarantiam*, nec *obsidum dationem* inuoluere *fideiussionem*, sed *guarandam*, casu *guarantiae* existente *requisitum*, facere aebere quod potest, ut tertius obligationi suae satisfaciat, et *obsidem datum* pati debere *tandiu detineri*, donec *praestitum quod debetur*.

SECTIO II

DE OFFICIIS GENTIVM ERGA SE QVOAD LEGATOS, SEV DE IVRE LEGATIONVM, IN SPECIE.

§. 1609.

Absolutis officiis gentium erga se hypotheticis in genere, sequuntur ea quae praecise circa

Qq 2

legatos

legatos locum habent (§. 1596); vnde nunc doctrina de iure legationum explicanda, et singula eius capita a se inuicem separanda.

T I T. I.

DE

LEGATIS IN GENERE, EORVM
CHARACTERE REPRÆSENTATIO
ET SPECIEBVS.

§. 1610.

Legati sunt mandatarii gentis ad gentem missi, vt expediant negotia publica sibi commissa. Vnde *a legatis differunt tam agentes, quam consules*. Dicuntur vero *agentes* personae quae negotia privata principis, vel etiam subditorum ipsius eiusdem nomine, apud aliam gentem curant. At *consules* sunt quibus in emporiis maritimis seu portibus demandatum est, vt iura nationis seu gentis suae custodiant, et lites mercatorum definiant.

§. 1611.

Legati in negotiis sibi commissis pro eodem cum mittente habendi sunt, cum non suo, sed gentis mittentis nomine, tractent negotia sibi commissa. Et haec legatis qualitas dicitur eius *character repræsentatiuus*, qui itaque omnibus legatis qua talibus competit. Praeter hunc characterem repræsentatiuum vero, concipi potest adhuc alius character repræsentatiuus, qui ultra negotia commissa extenditur, ad mera praecipua honoris signa eius, a quo legatus missus, neque legatis qua talibus compe-

competit, qui sub *characteris repraesentatitii specialis* nomine venit.

HENRICVS de COCCII *de repraesentatiua legatorum qualitate.* Heidelb. 1680.

§. 1612.

Legatorum variae dantur species, pro diuersitate *eius ad quem mittuntur*; pro diuersitate *characteris repraesentatitii*; pro diuersitate *negotiorum expediendorum.*

§. 1613.

Pro diuersitate eius ad quem mittuntur legati, vel tales sunt qui mittuntur *definite ad certam quandam gentem*, vel tales qui mittuntur quidem ab vna gente ad aliam gentem, sed *non definite ad hanc vel illam gentem*; veluti si mittuntur ad negotia publica in congressu gentium expedienda.

§. 1614.

Pro diuersitate characteris differunt legati, prout vel caractere repraesentatio speciali gaudent, vel non, et dicuntur in priori casu, *legati primi ordinis*, in posteriori vero *secundi ordinis.*

PETK. MÜLLER *de legatis primi ordinis.* Ienae 1692.

CHRIST. GOTTL. GVTSCHMID *de praerogatiua ordinis inter legatos.* Lips. 1755.

§. 1615.

Pro diuersitate mandati quo instructi sunt legati, sunt vel *plenipotentarii*, vel *non*, prout vel mandato cum libera sunt instructi, vel non.

§. 1616.

Pro diuersitate negotiorum legatis commissorum, sunt vel tales quibus generatim negotia publica mittentis commissa, qui dicuntur *legati ordinarii*, vel tales qui præcise ad vnum vel alterum negotium publicum expediendum missi, qui dicuntur *extraordinarii*.

§. 1617.

Legati ordinarii dicuntur vno nomine *residentes*, prout etiam *legati assidui* appellantur; *sicque inter residentes et agentes (§. 1610.) est magna differentia.*

T I T. II.

DE MISSIONE, ADMISSIONE ET REIECTIONE LEGATORVM.

§. 1618.

Ius mittendi legatos competit omnibus penes quos est potestas ciuilitatis, siue respublica sit regnum, siue respublica in specie sic dicta, et siue, si regnum est, princeps hoc, siue alio honoris titulo utatur; sicque superioribus rerumpublicarum competit, siue titulo Imperatorum, siue titulo Regum utantur, siue etiam sint liberarum rerumpublicarum in specie sic dictarum superiores. Ius legationum enim est pars potestatis ciuilitatis (§. 1440.).

§. 1619.

Possunt itaque regni electiui proceres tempore interregni legatos mittere. Rebellibus vero et usurpatoribus, nec non principibus, qui aut per detronisationem

nisationem, aut per abdicationam potestatem ciuilem amiserunt, ius legatos mittendi non competit.

§. 1620.

Qualitates eius qui tanquam legatus mittendus, ius gentium naturale non nisi eātenus determinat, quod debeat esse 1) talis persona quae mitti potest sine laesione eius ad quem mittitur, quaeque 2) habilis est ad expediendum negotium sibi commissum. Id quod ex definitione legati et obligatione neminem laedendi per se patet.

§. 1621.

Mittens legatum instruere debet litteris credentiaibus, quae sunt litterae ad eum, ad quem legatus mittitur, datae, quibus legatus pro tali declaratur.

§. 1622.

Litterae cuedentiales exhibendae sunt ei ad quem legatus missus. An vero legatus ipse eas exhibere, an vero per alium eas exhibere debeat; an praecise superiori gentis ad quam missus legatus sint exhibendae, an vero aliis eas exhibere liceat; ut et quo tempore sint exhibendae; ius gentium naturale non determinat. Prius enim ex natura legati qui mandatarius est fluit, reliqua vero ex ea determinari nequeunt.

GEORG. ESTOR *de iure postcendi litteras credentiales*
Ien. 1740.

IO. FRID. IVGLER *de litteris credentiaibus legatorum.* Lips. 1741.

Q94

§. 1623.

§. 1623.

Legatum admittere dicitur, qui liberum ipsi aditum concedit, et audit quae in mandatis habet. *Legatum vero reiicere* dicitur, qui hoc facere recusat.

§. 1624.

Gentes ad legatorum admissionem secundum officia absoluta perfecte sunt obligatae; nisi constet legati admissionem cum publicae salutis vel securitatis detrimento esse coniunctam. Per admissionem legati enim non nisi ius petendi, ut officium quoddam praestetur, exercetur, quod tam quoad perfecta, quam quoad imperfecta officia ius perfectum est. §. 235. et §. 195.

GOTTF. ACHENWALL *de transiitu et admissione legati ex pacto repetendis.* Goett. 1748.

§. 1625.

Est itaque iusta legatum reiiciendi causa 1) ex eo qui mittit, si a) reiectione legati, gens ad quam mittitur, tanquam remedio utitur mittentem commouendi ut desistat a maleuolis, aduersus gentem ad quam legatum mittere vult, consiliis; b) si legatus venit ab aperto armatoque hoste, nisi constet pacis causa mitti legatum; sicque non simpliciter omnes hostium legationes reiici posse patet; 2) ex eo qui mittitur, a) si is qui mittitur non est persona honesta; ut et b) si genti ad quam mittitur suspectus est de laesione futura; 3) ex eo ob quod mittitur a) si opinabile venire legatum ad concitandam seditionem civium;

vium; b) si mittitur ad aliquid ambiendum in re publica quod praestari nequit.

§. 1626.

Nec minus ex §. 1624. fluit: legationes assiduas sine discrimine recusandas esse, falsum esse, cum potius tum deum recusari possint, si constat assiduam legationem cum salutis et securitatis reipublicae detrimento esse coniunctam.

IO. CHRIST. DORN de eo quod iustum est circa legationes assiduas. Ien. 1716.

T I T. III.

D E

IPSIS IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
A STATV LEGATI DEPENDENTIBVS.

§. 1627.

Iura et obligationes quae a statu legati dependent differunt, prout legatus refertur vel ad mittentem, vel ad gentem ad quam missus, vel ad gentem tertiam.

§. 1628.

Iura et obligationes legatorum respectu mittentis, ex principio illo, quod mittens fit mandans et legatarius mandatarius, facile deduci possunt; sicque differunt prout legati, vel plenipotentarii sunt, vel non. Per definitionem legati §. 1610.

IO. ERN. SCHUBERT de obligatione plenipotentarii erga principem et rempublicam. Ien. 1741.

Qq 5

§. 1629.

§. 1629.

Instructiones legati, quae differunt a litteris credentialibus, sunt regulae agendorum et concludendorum legato a mittente praescriptae. Legatus itaque non debet fines instructionis excedere. Quodsi vero fines instructionis sibi tantum notos transgreditur, obligat tamen mittentem. Per §. 1610.

§. 1630.

Iura et obligationes legati respectu gentis ad quam missus, redeunt, quod attinet iura, ad sanctitatem legati, et, quod attinet obligationem, ad obligationem ab omni laesione gentis, apud quam est, abstinendi.

§. 1631.

Sanctitas legati seu eius inuiolabilitas, est ius legati, vi cuius a potestate civili gentis, ad quam missus est, independens est.

§. 1632.

Sanctitas legati itaque 1) non solum sub se continet omnibus hominibus commune ius securitatis, sed et speciatim sub se continet immunitatem a vi iusta, qua superiori aduersus subditum vi potestatis civilis uti licet; prout etiam 2) si gens, a legato apud eam subsistente, laesa, utitur iure quod laeso competit in laedentem, non violatur legati sanctitas.

§. 1633.

Legatis in territorio gentis ad quam missi sunt degentibus, siue sint legati primi siue secundi ordinis, competit, non quidem secundum ius gentium naturale
strictè

strictè sic dictum, ast tamen secundum ius gentium naturale sociale, sanctitas seu iniolabilitas. Per §. 1269. et §. 1561.

IO. GEORG. LEHMANNI *diff. de vero et certo fundamento iniurium et speciatim sanctitatis legatorum.* Ien. 1718.

§. 1634.

Sunt itaque legati nec perpetui, nec temporarii subditi gentis ad quam sunt missi: sed potius respectu eius sunt homines in statu naturali viuentes, et quoad eos cessant omnes effectus potestatis civilis eius gentis apud quam tanquam legati subsistunt, indeque tanquam personae extra territorium constitutae sunt considerandae.

ABK. DAN. de BRENLES *de exemptione legatorum a foro criminali eius ad quem missi sunt.* Marb. 1741.

§. 1635.

Si legatus laedit gentem ad quam missus, gens laesa adire debet mittentem et ab eo satisfactionem postulare, quae si non sequitur, vel etiam periculum in mora, genti laesae licet in legatum, quicquid vi iuris puniendi et defensionis laeso in laedentem licet; sicque sub his circumstantiis pro re nata apprehendere, in vincula conicere, interrogare et remediis diuis confiteri nolentem, ad confessionem adigere licet. Per §. praec. et 1632.

HENR. de COCCII *de legato sancto non impuni.* Heidelb. 1699.

GOTTL. SAM. TREVER *Beweis daß es nicht wieder das Völker - Recht sey, bey gewissen Umständen einen fremden Gesandten zu arretiren.* Wolfenb. 1717, rec. Lipsi. 1745.

§. 1636.

§. 1636.

Iura et obligationes legatorum respectu gentis tertiae ad quam non sunt missi, conueniunt cum iuribus et obligationibus quae obtinent circa quascunque alias personas; sicque legatus non fruitur inuiolabilitate quoad gentem ad quam non missus. Cessat enim in hoc respectu fundamentum sanctitatis (§. 1633.).

§. 1637.

Est itaque legatus in territorio gentis, ad quam non est missus, subsistens, ibi subditus temporarius, qui potestati ciuili eius subiectus, sicque et effectus eius agnoscere debet.

TIT IV.

DE

HOMINIBVS, VASIS ET AEDIBVS
LEGATORVM.

§. 1638.

F*amilia legati dicuntur eius vxor, liberi, et totum famulitium. Officiales legati vero dicuntur, qui legato adstant in obeundo officio legati, veluti Sacrorum ministri; Secretarii tam legationis, quam legati; Medici etc. et comitatum legatorum constituunt omnes qui, honoris pompaeque legationis adaugendae causa, sequuntur legatum. Hique omnes, sicque familia, officiales et comitatus legatorum, vno nomine homines legati appellari possunt.*

§. 1639.

§. 1639.

Vasa legati appello res omnes, quas ad vitae necessitatem, commoditatem et iucunditatem secum habent legati.

§. 1640.

Aedes legati dicuntur, quas legati inhabitant.

§. 1641.

Legato competit ius homines et vasa secum habendi; etsi, si inter homines legati sunt tales, quorum admissio cum laesione gentis ad quam legatus missus coniuncta, eorum admissio denegari possit, nec liceat legato, sub praetextu quod ad vasa sua pertineant, merces, cum iis commercia exercendi causa, inuehere. Sine hominibus et vasis enim legatus in territorio peregrino legationis officium subire nequit.

§. 1642.

Homines legati sunt, prout ipsi legati, exempti a potestate civili gentis ad quam legatus missus, et potius subiecti manent mittenti, a cuius arbitrio dependet, quam potestatem legato in suos homines concedere velit. Sunt enim legatorum accessorium Ergo §. 1634.

§. 1643.

Si itaque homines legati laedunt gentem in cuius territorio subsistunt, gens laesa, nisi sit periculum in mora, adire debet legatum eiusque dominum, et praeterea ea licent, quae quoad legatum ipsum licita esse §. 1635. diximus.

§. 1644.

§. 1644.

Vasa legatorum sunt instar rerum in territorio non existentium; sicque effectus potestatis civilis quae res respiciunt, circa legatorum vasa locum non habent. Per §. 1634.

§. 1645.

Ergo legatorum vasa ob aes alienum legati arrepto constringi nequeunt, a censu detractiois, collectisque cuiuscunque generis, sunt immunia etc.

§. 1646.

Aedes legatorum sunt instar territorii gentis a qua legatus eas inhabitans missus. Per §. 1634.

§. 1647.

Legatorum aedes itaque non solum immunes sunt ab omni vi iniusta, sed et praecipue immunes sunt a vi iusta, quam vi potestatis civilis superiori in aliis aedibus sui territorii exercere licet. Quodsi vero delinquentes potestati gentis, apud quam legatus subsistit, se subducturi, confugiunt ad aedes legatorum, legatus domo sua illos arcere tenetur, et in reffos reposcentibus statim remittere debet, sique legatus hoc facere detrectat, profugae violenta abstractio statim est licita, ita, ut nec legatus audiendus si antea de re cum principali communicare vellet, nec adeundus sit antea ex iuris necessitate principalis legati, et ab eo petendum, ut legato suo iniuncta profugae remissionem.

CHRIST. THOMASIVS de iure asyli legatorum aedibus competente. Lips. 1689.

§. 1648.

§. 1648.

Porro ex eo, quod aedes legatorum sint instar territorii gentis a qua legatus missus, fuit, *licere legato in aedibus suis omnia ea peragere, quae genti a qua missus in territorio suo peragere licet; sicque 1) legato permittendum ut aedium portis insignia gentis a qua missus superaffixa habeat: nec minus 2) legato licere poenam, quam homines sui promeruerunt, quamque ex permissione principalis infligere potest, intra aedes suas executioni dare.*

T I T. V.

DE

MODIS QVIBVS LEGATVS
TALIS ESSE DESINIT.

§. 1649.

Legatus talis esse desinit I) *morte sua, qua sequuta vasa eius sub nullo praetextu retinere licet, nec eorum obsignatio iudicialis obrudi potest legationi (§. 1644.)*

CARL. FRID. PAVLI *de obsignatione rerum legati eiusque comitatus.* Halae 1751.

§. 1650.

Legatus talis esse desinit II) *morte mittentis, etsi etiam statim adsit alius qui in locum mittentis surrogatur. (§. 1611.)*

§. 1651.

Legatus talis esse desinit III) *morte eius ad quem missus, adeo ut, antequam novis litteris credentialibus instructus, ad tractanda negotia non admittendus sit. (§. 1611. et 1622.)*

§. 1652.

§. 1652.

Legatus talis esse desinit IV) *reuocatione*, quae ab arbitrio mittentis dependet, et hoc casu scribi solent *litterae reuocationis*, quae scribuntur a mittente, in iisque de abitu legati certior redditur is ad quem legatus missus; vt et *litterae recedentiales*, quae scribuntur ab eo apud quem legatus reuocatus fuit, qui per eas reuocanti legatum officio suo optime esse functum significat.

§. 1653.

Legatus talis etiam esse desinit V) per *remissionem*, quae toties licita, quoties legatum, si nunc adueniret, *reicere liceret*.

CIVILIS PRIVATA.

§. 1654.

ic absoluta, inter partes iurispruden-
tiae naturalis civilis secularis al-
lodialis, iurisprudentia civili pu-
blica, tam in specie sic dicta
quam iuris gentium prudentia,

sequitur altera pars iurisprudentiae civilis, quae,
publicae opponitur, *privata* nimirum, quae quoque
sub *iuris civilis uniuersalis* nomine venire solet (§.
12 - 32.). Versatur vero haec pars circa statum
priuatum, siueque potissimum circa iura et obliga-
tiones subditorum inter se, quatenus ad civilem
iurisprudentiam, in oppositione ad criminalem, per-
tinent (§. 16.).

§. 1655.

Cum vero iura et obligationes subditorum
quoad statum priuatum, quatenus non occasione
delictorum ex legibus oriuntur, conueniant, quoad
obiecta sua, cum iuribus et obligationibus homi-
num nondum oris rebus publicis in statu natura-

li viuentium, quae supra §. 492. seqq. in ea iurisprudentiae naturalis stricte dictae parte, quae iurisprudentia secularis allodialis ciuilibus dicitur, explicata sunt; praetereaque quatenus, quae ibi dicta sunt, per subiectionis ciuilibus naturam non alterantur, et sic valere debent: paucis haec pars iurisprudentiae, caeteroquin amplissima, absolui potest.

§. 1656.

Ast cum subditi, de quorum iuribus et obligationibus, quae versantur circa statum priuatum, hic quaeritur, vel sint *homines priuatae sortis*, vel *principes quoad eorum personam priuatam* (§. 1330.); iurisprudentia priuata abit in *iurisprudentiam priuatam stricte sic dictam*, seu *privatorum*, et *iurisprudentiam principum priuatam*, quae etiam *iurisprudentia illustris*, nec non *iurisprudentia heroica* appellari solet.

P A R S I.

IVRISPRVDENTIA PRIVATA STRICTE SIC DICTA SEU PRIVATORVM.

§. 1657.

Licet nullum dubium sit, quoties quaestio est de iuribus et obligationibus subditorum *priuae sortis*, quatenus non sunt membra societatum iure statuario (§. 1529.) utentium, secundum leges positivas ciuiles seu priuatas reipublicae cuius potestati ciuili subiecti sunt (§. 1425.) definiendum esse, quid hic iustum

fit:

fir: secundum has leges tamen de his iuribus et obligationibus hic non agendum, sed secundum *leges naturales* quae determinant iura et obligationes subditorum quoad statum priuatum, indeque *privatae*, in oppositione ad leges fundamentales (§. 1277.), dicuntur

§. 1658.

Vt nunc paucis dici possit, an et quomodo differant inter se iura et obligationes hominum nondum ortis ciuitatibus in statu naturali viuentium, de quibus supra (§. 492. seqq.), a iuribus et obligationibus subditorum qui sunt priuatae fortis homines statum eorum priuatum concernentibus, ante omnia hic distinguendum *inter media persequendi haec iura*, et *iura haec ipsa*. Media persequendi haec iura enim, quibus subditus vel alius contra subditum vitur, sunt, per ea quae §. 1512. dicta, *actiones ciuiles*, exclusa via facti, nisi adsit casus dicto loco exceptus.

§. 1659.

Licet vero, quod attinet actiones ciuiles, quae etiam simpliciter actiones dici solent, secundum ius naturae variae eius species concipi possint, pro iuris quod persequitur diuersitate, et pro actionum diuersitate determinari, cui incumbat onus probandi: hic tamen in generali theoria de actionibus subsistendum, et de iis tantum notandum: 1) *toties secundum ius naturae locum habere actionem, quoties ius, quod persequi quis vult contra subditum, est ius perfectum, hincque tot dari actio-*

Rr 3

uum

num fontes contra subditum, quot dantur belli causae contra hominem nobiscum in libertate naturali viuentem; 2) quoties qui agit fundamentum actionis ponit in libertate, vel rerum, vel personarum naturali, toties eum a probatione esse immunem. Ad 1) vid. §. 422. et 1259. Ad 2) §. 112. num. 2.

§. 1660.

Iura ipsa obligationesque ipsas subditorum quoad statum priuatum, quod attinet vero, quae de hominum officiis erga se et alios absolutis (§. 494 — 530.), nec non de eorum officiis erga alios hypotheticis et iuribus cum iis connexis, tam generatim §. 531 — 538. quam speciatim de iis quae successionem non concernunt, siue ius rerum (§. 540 — 775.), siue ius personarum (§. 776 — 831.) spectent, et iis quae successionem, et hereditariam (§. 834 — 876.) et singularem (§. 877 — 883.) concernunt, dicta sunt, valent etiam, si de subditorum iuribus et obligationibus quoad statum priuatum quaestio est; quatenus speciatim probari nequit, obstare obligationem subditi huic vel illi iuri in potestate ciuili contento respondentem, quo minus idem adhuc valeat in statu ciuili.

P A R S II.

IVRISPRVDENTIA PRINCIPVM
P R I V A T A.

IO. MICHAEL GRIEBNERI *Principia iurispruden-
tiae privatae illustris.* Francf. et Lips, 1745. 8.

§. 1661.

Progridior ad principum iura et obligationes quoad eorum personam priuatam, quae constituunt iurisprudentiam principum priuatam, ubi ante omnia definiendum: *an princeps subiectus sit legibus regni sui priuatis, in causis eius personam priuatam concernentibus?* Ad quam quaestionem respondendum est, *omnino iis subiectum esse*, cum sit, quoad personam priuatam, in subditorum numero. Per §. 1269. Ast tamen non secundum has leges, sed secundum leges naturales priuatas (§. 1657.), hic definiendum quibus iuribus et obligationibus utantur principes quoad personam priuatam, ubi valet principium: *Principes in causis priuatis utuntur iure priuatorum*, quoniam nulla ratio differentia in rerum natura fundata allegari potest.

§. 1662.

Et hic porro, quoad iura quae principis personam priuatam concernunt, distinguendum in-

Rr 4

ter

ter *media haec iura persequendi et iura ipsa*. Iurium horum perfecutionem itaque quod attinet, *nec ea a principe contra subditum, vel suum vel alienum, fieri aliter potest quam viam iuris, ita ut, si princeps est is contra quem actio mouenda, is in propriis suis iudiciis conueniri possit, prout etiam suos subditos in causis priuatis in propriis suis iudiciis conuenire debet.* Per §. praec. et 1659.

HENRICVS de COCCENI *de iudice in propria causa*. 1683. et in EIVS Exercit. curiosis Tom. I. num. 49.

CARL. GERHARD de KETELHÖDT *de principe in propria causa ius dicente*. Ienae 1758.

§. 1663.

Ipsa iura, obligationesque ipsae vero, quae principis personam priuatam concernunt, et generali nomine *iura principum priuata, eorumque obligationes priuatae* dici possunt, sunt, quatenus huc pertinent, quae patrimonium suum priuatum, pacta sua priuata, et status suos priuatos, concernunt. Prout vero *patrimonium suum priuatum*, est complexus bonorum quod habet tanquam persona priuata (§. 1488.): ita et *pacta priuata* sunt, quae eum in persona priuata concernunt *status priuati* vero, quos habet secundum personam priuatam. De his iuribus et obligationibus principum priuatis itaque nunc agendum, applicando, quae de iuribus et obliga-

obligationibus hominum extra rempublicam viuentium in iurisprudencia naturali strictè sic dicta §. 494 — 883. dicta sunt, ad principes.

§. 1664.

Quae itaque de officiis hominum erga se et alios absolutis, nec non de hypotheticis successione non concernentibus §. 494 — 831. dicta sunt, hic locum habent, si quaestio est de iuribus et obligationibus principum priuatis, per §. 1661. et praec; nisi quod, quoad ius personarum, ratione societatis eorum *coniugalis, paternae* eiusque continuationis per *tutelarem societatem, et herilis*, hic specialia quaedam monenda.

§. 1665.

Quodsi enim in *societate coniugali* viuit princeps regnans; siue sit maritus, siue vxor, quaestio oritur: *An coniux principis regnantis eius potestati ciuili subsit, sicque in subditorum numero sit?* Ad quam respondeo; *quod sic, si viuit in eius territorio.* Per §. 1269. Vnde per se patet *idem etiam valere de viduis antecessorum eorumque liberis.*

CHRIST. SCHOENENS *Bedencken ob eines regierenden Fürsten und Landesherrn Gemablin ibres Gemabls Vnterthaninsey.* Leipz. 1733.

Rr 5

§. 1666.

§. 1666.

Quoad societatem paternam ratione parentum et liberorum inter se, similis oritur quaestio: An nimirum liberi principis regnantis, praeterea quod subsint eius potestati patriae, et subsint eius potestati civili, sicque in subditorum numero sint? de qua idem valet. Continuationem huius societatis per tutelarum societatem vero quod attinet, distinguendum inter tutelam publicam, quae concernit principis potestatem civilem, sicque personam eius publicam, de qua supra (§. 1355.), et priuatam, quae eius personam priuatam concernit, de qua valet quod de hominum priuatae sortis tutela valet. Per §. 1661.

§. 1667.

Ratione societatis herilis in qua princeps regnans est herus, notandum, inde oriri ministros principis priuatos seu aulae ministros, distinguendos ab officialibus principis publicis (§. 1359.). Quid vero quoad hos ministros principis priuatos quales iustum sit, ex principiis de societate herili diiudicandum est. Per §. 1661.

§. 1668.

Quoad iura et obligationes principum quae successionem concernunt, ante omnia distinguendum inter successionem quae fit regno-vacante, in potestatem civilem principis defuncti de qua supra (§. 1386.

(§. 1386. seqq.), et successionem in *patrimonium priuatum* seu bona patrimonialia principis defuncti. Posterior huius loci est, et quoad eam, quatenus haec bona non sunt feudalia, valent quae de successione §. 832. — 833. dicta sunt. Per §. 1661.

§ 1669.

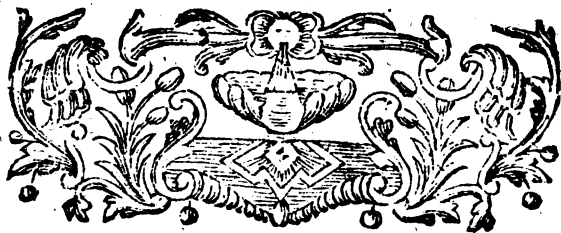
Cum vero fieri possit alium esse successorem in regnum, alium in patrimonium priuatum, tum, tam quoad successionem ipsam, quam quoad successionis vtriusque effectus, specialia quaedam notanda. In hoc casu itaque 1) *separanda a se inuicem sunt quae pertinent ad successionem in regna, et quae pertinent ad successionem in patrimonium priuatum, et priora successoris in regnum, posteriora vero successoris in patrimonium priuatum sunt.* 2) Quoad obligationes antecessoris quae quoad personam publicam contraxit, successor in regnum, quod est patrimoniale, eas quidem indistincte implere debet: at, si est usufructuarium, non nisi tum, si vel adest eius consensus, vel antecessor ita se obligando limites potestatis sibi competentis non egressus est, eas indistincte itidem implere debet: et praeterea, quando est successor electitiuus, obligatur etiam per consensum populi; quippe a quo in hoc casu ius suum habet in obligationem ab antecessore contractam: quando vero successor ex pacto et providentia maiorum est, etiam tum, si oritur ex primi acquirentis facto; cum in hoc casu a primo acquiren-

acquirente ius suum habeat. Quod vero attinet *obligationes defuncti*, quae tanquam *persona priuata contraxit*, ad eas implendas successor in patrimonium priuatum obligatus est, et quidem, *si tanquam heres succedit*, prout heres in genere §. 858. *si vero tanquam successor singularis succedit*, prout hic in genere obligatus est ad praestanda facta defuncti, secundum ea quae §. 883. dicta sunt.

IOH. HEINR. GOTTL. VON IVSTI *Ob der Nachfolger in der Regierung, oder die Erben die Schulden eines verstorbenen Reichs- u. Fürsten zu bezahlen verbunden sind.* In den Hist. und Jurist. Schriften. Zweiter Band p. 99. seqq.

CRIMINALIS.

§. 1670.

Iurisprudentiam civilem, nunc cum partibus quas sub se comprehendit absolutam, excipit iurisprudentia criminalis, quae est pars altera iurisprudentiae secularis allodialis civili opposita (§. 16.). Differt vero haec pars iurisprudentiae naturalis civilis, a parte iurisprudentiae naturalis strictae, quae etiam sub iurisprudentiae criminalis nomine venit, et supra §. 884 — 959 explicita, in eo, quod ibi sermo sit de laesionibus, per quas homo violat ius perfectum alius hominis, secum in libertate naturali viventis, hic vero de subditorum delictis agendum. Interim tamen et hic omnia redeunt ad doctrinam *de delictis in genere*, et *singulis delictorum speciebus*.

P A R S. I.

DE DELICTIS IN GENERE.

§. 1671.

Doctrina de delictis in genere ad eadem summa capita reduci potest, ad quae redit doctrina generalis

generalis de laesionibus (§. 885.), quibus hic accedit doctrina de potestate criminali. De singulis his capitibus itaque nunc agendum.

TIT. I.

DE
DELICTI DEFINITIONE ET
DIVISIONIBVS.

§. 1672.

Delictum seu crimen est actio subditi libera salutis publicae contraria.

§. 1673.

Hinc, praeter facta quae laesiones sunt, et alia facta quae laesiones non sunt possunt esse delicta, veluti facta officiis erga nos ita contraria ut per ea salus publica laedatur.

§. 1674.

Quod attinet delictorum diuisiones, eae conveniunt cum laesionum diuisionibus §. 889 — 893. explicatis, hicque accedit diuisio delictorum in *delicta principum*, et *hominum priuatae sortis*, et sunt priora vel *publica*, vel *priuata*, prout vel quales, vel qua personae priuatae, delinquunt.

TIT. II.

DE SVBIECTO ET OBIECTO
DELICTORVM.

§. 1675.

Licet quae de subiecto laedente §. 895. 896. 897. dicta sunt, valcant etiam de subiecto delinquente: ratione subiecti laesi et obiecti laesionum, tamen in applicatione ad delicta specialia obueniunt

§. 1676.

§. 1676.

Huc pertinet delicta committi vel aduersus *Deum*, vel aduersus *nos*, vel aduersus *alios homines*, siue viuentes, siue mortuos. Quae aduersus alios homines committuntur vero, vel *principaliter* violant salutem publicam, vel *minus principaliter*.

T I T. III.

D E

POTESTATE CIVILI CRIMINALL

§. 1677.

Quum delicta sint actiones liberae salutis publicae contrariae (§. 1672.), facile patet *obiectum potestatis civilis esse etiam delicta, eatenus, ut praecaueatur ea non committi*. Hincque oritur in republica *potestas civilis criminalis*, sub quo nomine venit potestas civilis quae versatur circa delicta, ita, ut ea non committi efficiatur.

§. 1678.

Potestas civilis criminalis sub se continet ius
 1) *determinandi delinquentium obligationem ad poenam et indemnitis praestationem*; 2) *inquirendi an, quomodo et a quo delictum commissum, sicque investigandi corpus delicti et delinquentes*; 3) *puniendi et ad indemnitis praestationem cogendi delinquentem*; 4) *peragendi quae eo faciunt, ut adsit sufficiens securitas delicti reum per fugam non impedire, quo minus ad expletionem obligationis ad poenam et ad indemnitis praestationem edigi possit.*

(Syst. Iur. Nat.)

S s

Haec

Haec enim sunt quae eo faciunt ut delicta praecaveri possint.

§. 1679.

Quod attinet primam potestatis criminalis partem, ad eius exercitium utitur superior potestate rectoria, praesertim legislatoria, indeque oriuntur *leges criminales* et *determinatae* seu *ordinariae poenae*; licet ad delictum praecise non requiratur expressa lex poenalis, sed sufficiat ad illud saluti publicae, sique subiecti civili, contrariam esse subditi actionem liberam. Per §. 1672.

§. 1680.

Quoad secundam potestatis criminalis partem notandum, huc pertinere omnia media, quae efficere possunt patefieri an, quomodo et a quo delictum commissum sit, veluti a) eorum qui hac de re aliquam notitiam habere possunt examina; b) inspectiones oculares varii generis; c) eorum qui iudiciis grauati, quod delictum ab iis commissum sit, examen, quod, in eo casu, quo quis per indicia ita grauatus, ut magis probabile sit delictum ab eo esse commissum, quam non, nec tamen vel convinci potest, vel sponte confiteri vult (§. 113.), ita fieri potest, ut vel per metum mali futuri repraesentati, vel etiam per malum, quod de praesenti sentire debet, tentetur confessionem extorquendi; modo malum futurum vel praesens sit iudiciis, et poenae, si verum esset, quod adhuc dubium est, promeritae, proportionatum; sub his circumstantiis et determinationibus enim, dicta media eruendi veritatem sunt ad finem

finem obtinendum apta, et vnica, hincque, cum ius ad finem ob quem adhibentur habeat superior, licita (§. 231.). Sit itaque ita quod sint fallacia, inde tamen non nisi hoc sequitur, tum demum adhibenda esse, si magis probabile est, confiteri sponte nolentem non esse innocentem, quam quod talis sit.

ANDR. ELOR. RIVINVS *harmonia iuris ciuili cum naturali aequitate ostensa in doctrina de quaestione per tormenta.* Lipsi. 1723.

Anmerkung von dem Anlas, Begriff, Gebrauch und Sittlichkeit der heutigen in Teutschland üblichen peinlichen Frage in der ersten und anderen Probe der prüfenden Gesellschaft zu Halle.

§. 1681.

Pars tertia potestatis criminalis, quatenus tendit ad poenam, speciatim sub *iuris puniendi contracti publici* nomine venit, sique differt a *iure puniendi connato singulorum hominum* (§. 286.), nunc quiescente; dum per superiorem nunc exercetur, et a *iure puniendi contracto priuato*, quod in potestate priuata qualibet in republica existente contentum (§. 422.), quodque, *licet semper sit subordinatum potestati ciuili publicae, semper tamen non cessat*, per ea quae de iuribus socialibus societatum priuatarum in republica dicta sunt (§. 1525.).

§. 1682.

Ius puniendi publicum est vel *vulgare*, vel *eminens*, in eo sensu in quo in genere potestas ciuilis, vel *eminens*, vel *vulgaris* est (§. 1262.). Ad

eminens vero pertinet *aggratiatio*, quae in sensu generali est quaelibet dispensatio poenam delinquentis concernens, et si fit quoad poenam, quam promeritam esse constat, vel in totum, vel in tantum, *aggratiatio in specie sic dicta* dicitur. Si vero fit, quando poenam promeritam esse nondum constat, aut tamen indicia adsunt, per exemptionem suspecti ab inquisitione de delicto commissio, *abolitio delicti* seu *criminis* appellatur.

§. 1683.

Quod tandem attinet quartam potestatis criminalis partem; eo pertinet 1) *captura delinquentium*, ad quam tamen requiritur, vel certum, vel saltem probabile esse, eum qui capitur delictum commisisse, et praeterea de fuga suspectum esse; 2) *mediorum quae eo faciunt ut, quem capere licet, aut in fuga iam constitutus est, capi possit, usus*; 3) *asylorum*, id est locorum a captura ibi subsistentium immunium, *constitutio*; 4) *salui conductus concessio*, si in fuga constitutus iam est delicti reus, aut tamen capi non potest. Quoniam sine his iuribus, sub dictis circumstantiis superior poena promerita afficere nequit delinquentem, et incarcerari delinquentem malum est, quod nemo sentire debet, nisi minimum iudiciis grauatus, tum vero, licet sit innocens, saltem vi potestatis eminentis hoc fieri potest. Quae vero de saluo conductu et asylo dicta sunt ex §. 1677. deducenda.

§. 1683.

§. 1684.

Haec sunt iura quae potestas criminalis in se continet. Limites eorum naturales quod attinet, praeter eos qui ex dictis per se patent, huc referri potest 1) ad actiones civiliter indifferentes ea extendi non posse, per §. 1274; 2) ad certa genera poenarum quidem ius puniendi publicum non esse restrictum, sicque illud et ipsum ius vitae et necis sub se continere, ast tamen quae de iure puniendi connato dicta sunt §. 292. et hic valere, ob rationis identitatem; 3) subditum qui in territorio habitat puniri posse, siue in territorio, siue extra illud, delictum ab eo commissum sit, semper tamen secundum leges loci ubi habitat, et, si in alieno territorio delictum ab eo commissum, remissionem humanitatis non necessitatis esse; 4) si quis in territorio est qui alibi delictum commisit, apprehendi et puniri eum non posse, sine praevia requisitione; sique tum apprehensus est, remissionem esse necessitatis non humanitatis, per definitionem delicti §. 1672. et §. 1585. 5) Transportationem delinquentium per alienum territorium, et capturam eorum in alieno territorio, absque praevia concessione fieri non posse, per §. 1587; 6) neminem inauditum esse condemnandum, sicque defensione sua esse audiendum quemlibet, id quod per se patet; 7) si incarceratus alio modo sufficientem securitatem praestare potest, eum ex carcere esse dimittendum, et in asylorum constitutione, immunitatem esse restringendam ad eos qui tantum deliquisse videntur, ast tamen innocentes

sunt, tum enim cessat ius superioris delicti reum in carcere detinendi.

CHRIST. FRID. SCHOTT *de genuino fonte iuris vi-
tae et necis.* Tub 1756.

IO. FRID. ROESLER *de iure summorum imperantium
in vitam civium.* Tub. 1714.

§. 1685.

Subditorum obligationes potestati criminali superioris respondentes, praeter obligationem ad poenam promeritam et indemnitate praestationem, sunt, quod 1) non solum ipsi delinquere non debeant, ita ut, licet subditus in territorio habitans extra territorium factum commiserit, quod ibi delictum non est, tamen puniendus sit, si est factum salutis reipublicae, in cuius territorio habitat, contrarium: sed et crimen ab alio commissum denunciare debeant, sicque sola reticentia criminis ab alio subdito commissi sit delictum, per §. 1672); 2) non ipsi punire debeant delinquentem per cuius delictum laesi, nec via facti indemnitate praestationem exigere, sed via iuris ius suum ad indemnitate praestationem persequi, per §. 1678.); 3) poenam promeritam delinquenti nullo modo remittere possint, licet, quoad obligationem ad indemnitate praestationem, in eorum arbitrio sit an et quatenus eam remittere velint, quilibet enim iuri suore nuntiare quidem potest, alii non iuri superioris.

§. 1686.

Caeterum ex dictis facile patet, a potestate criminali superioris differre potestatem criminalem subor-

subordinatam, quae vulgo *iurisdictio criminalis* dicitur, eamque esse potestatem criminalem a superiore concessam, et in oppositione ad eam, potestatem criminalem superioris dici *sublimem*. Valent vero mutatis mutandis de potestate criminali subordinata, quae de iurisdictione §. 1515. seqq. dicta sunt.

TIT. IV.

DE
IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
DELICTA CONCERNENTIBVS
IN GENERE.

§. 1687.

Quae de iuribus et obligationibus laesiones concernentibus §. 900 — 906. dicta sunt, valent etiam de iuribus et obligationibus delicta concernentibus, quatenus ibi dicta per potestatem criminalem superioris non alterantur. Hanc enim nunc in republica adesse, est vnica, quae hic aliquid operari potest, mutatio.

§. 1688.

Quae itaque de poena dicta sunt eatenus cessant, quod 1) nunc superior, non laesus, puniat (§. 1681.) et 2) adesse possint certae et ordinariae poenae (§. 1679.). Quoad indemnitatis praestationem et defensionem vero, et in republica locum habent de laesionibus l. c. dicta, si de delicto quaeritur. Cessare praeterea nunc *viam facti* in persecutione iuris

quod habet adhuc læsus ad indemnitate præstationem, ex dictis §. 1685. iam constat.

T I T. V.

DE GRADU MORALITATIS
DELICTORVM NEC NON INDICIIS
ET CORPORE DELICTI.

§. 1689.

Ex iis quae de gradu moralitatis læsionum (§. 907 — 911., vt et de indiis (§. 912), et de corpore læsionis §. 913. dicta sunt, nec non quae de potestate ciuili criminali docuimus §. 1677 - 1686., per se fluit: *de læsionibus hominum extra rempublicam ll. cc. dicta, valere etiam de gradu moralitatis delictorum, indiis eorum et corpore delicti.*

P A R S. II.

D E

SINGVLIS DELICTORVM
S P E C I E B V S.

§. 1690.

Constat ex dictis §. 1673. præter facta quae sunt læsiones, et alia facta delicta esse, hincque species delictorum reduci possunt ad *delicta quae conueniunt cum læsionibus singulorum hominum extra rempublicam viuentium, et delicta quae talia non sunt.*

T I T.

TIT. I.

DE
DELICTIS QVAE CONVENIUNT
CVM LAESIONIBVS SINGVLORVM
HOMINVM EXTRA REMPUBLICAM
VIVENTIVM.

§. 1691.

Cum omne factum liberum subditi quod inuoluit laesionem, sit salutis publicae, sicque subiectioni civili, contrarium, *omnes laesionum species §. 914—959. recensitae pro delictis in republica habendae, nec iis laesionibus, quae officiis erga alios ratione animae absolutis contrariae sunt, et §. 923 seqq. explicatae, exceptis,*

§. 1692.

Nec minus: *quae dicta sunt de iuribus et obligationibus, quae occasione laesionum §. 914--959. recensitarum oriuntur immediate ex legibus, itidem valent quoad delicta huius generis, quatenus ratione poenae per §. 1685. aliud ius non obtinet.* In aliis enim, potestas civilis criminalis quae in republica est, nullam producere potest differentiam.

TIT. II.

DE
DELICTIS SVBDITIS PROPRIIS.

§. 1693.

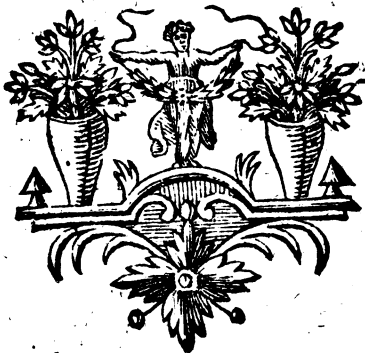
Ad delicta subditi propria, quae alteram delictorum de quibus hic agendum classem constituunt

Ss 5

stituunt, pertinent: 1) *facta salutis publicae contraria per quae officia erga Deum violantur*; 2) *facta salutis publicae contraria per quae officia erga nos violantur*; 3) *facta salutis publicae contraria per quae respublica immediate et principaliter laeditur*. Per §. 1673.

§. 1694.

Licet concipi possint variae delictorum species quoad dictas delictorum classes, veluti quoad primam *blasphemia, periurium*; quoad secundam, *varii libidinosi actus* (§. 508.); quoad tertiam, *crimen laesae maiestatis, ambitus, residui* etc. de singulis his speciebus tamen non agendum, quoniam poena horum delictorum secundum leges naturales criminales determinari nequit, et reliqua per se patent.

SECVLARIS FEVDALIS.

§. 1695.

Progredior ad iurisprudentiam naturalem civilem secularem feudalem, quae inter partes iurisprudentiae civilis theoreticae, opponitur iurisprudentiae seculari allodiali, nunc absolutae (§. 16.). Differt vero haec iurisprudentia feudalis, a iurisprudentia feudali, inter partes iurisprudentiae naturalis stricte sic dictae (§. 960, seqq.) obuia, in eo, quod ibi de feudis, republica non praesupposita, actum, hic vero de feudis praesuppositis rebus publicis agendum.

§. 1696.

Licet vero inter se differant iurisprudentia naturalis stricte sic dicta feudalis, et iurisprudentia naturalis civilis feudalis, et hic tamen omnia redeunt ad *generalia de feudis principia et specialem de feudis tractationem.*

PARS

P A R S. I.

GENERALIA DE FEVDIS
P R I N C I P I A

§. 1697.

Quod attinet generalia de feudis principia §. 961 — 987. explicata, quae l. c. dicta sunt valent etiam de feudis in republica, nisi quod hic accedant doctrinae generales, de *feudorum divisione in publica et priuata*, vt et de *potestate ciuili feudali*.

T I T. I.

D E

DIVISIONE FEVDORVM IN PVBLICA
E T P R I V A T A.

§. 1698.

Si feuda referuntur ad rempublicam, eorum dominium directum, vel est penes rempublicam sicque pertinet ad publicas res (§. 1477.), vel non. In priori casu feuda dicuntur *publica*, in posteriori casu vero *priuata*.

§. 1699.

Si feudum est publicum feudum, dominium directum eius ius reipublicae, sicque societatis, non ius singulorum est, et inde, quod feudum sit publicum feudum, nec sequitur vasallum esse potestati ciuili eius reipublicae, cuius feudum publicum est, subiectum, nec rem infeudatam esse in eius reipublicae, penes quam dominium directum eius est, territorio. Per §. praec. et 1269.

§. 1700.

§. 1700.

Feudum publicum itaque diuidi potest in *domesticum*, si est in territorio eius reipublicae, penes quam est eius dominium directum, et *peregrinum*, si non, idque vel *nullius territorii*, vel *alicuius territorii* feudum est.

§. 1701.

Licet inde, quod quis sit vasallus qui habet feudum in territorio reipublicae situm, sequatur eum esse subditum forenssem, siue feudum sit priuatum siue publicum domesticum, caeterum tamen hic vasallus qua talis, in nexu subiectionis ciuilibis, praeter nexum feudalem, non est. Vasallus vero qui habet feudum publicum peregrinum nullius territorii, qua talis extra omnem nexum subiectionis ciuilibis est constitutus, cum, si feudum alicuius territorii habet, eius reipublicae in cuius territorio est feudum, subditus forensis qua talis sit. Per §. 1269. et praec.

TIT. II.

DE
POTESTATE CIVILI FEVDALI.

§. 1702.

Potestas ciuilibis feudalis est ea pars potestatis ciuilibis quae versatur circa feuda.

§. 1703.

Continet itaque potestas ciuilibis feudalis sub suo ambitu, tam iura potestatis ciuilibis *generalia*, veluti potestatem *rectoriam*, *inspectariam*, et *executoriam*, quam iura quaedam *specialia*, quae reduci possunt ad *ad iura circa ipsam rem feudalem* et

et potestatem iudiciariam feudalem, ex qua fluit iurisdictione feudalis.

§. 1704.

Potestas civilis feudalis quoad omnia feuda territorii locum habet, siue sint caeteroquin publica, siue priuata, et, si publica sunt, siue dominium directum sit penes rempublicam in cuius territorio sunt, siue sit penes aliam rempublicam. Per §. 1269.

§. 1705.

A potestate civili feudali differt dominium directum in sensu latiori acceptum, in quo est complexus omnium iurium, quae domino directo intuitu feudi constituti competunt, et potestas civilis feudalis superiori reipublicae qua tali competit, dominium directum vero non, sed potius tum demum, si eius acquisitio probari potest. Est enim potestas civilis-feudalis pars potestatis civilis; dominium directum vero eius pars non est.

§. 1706.

Si itaque feudum est feudum publicum domesticum, potestati civili feudali coexistit dominium directum, tumque magna est differentia inter iura in potestate civili feudali contenta, seu in regnis, iura principis maiestatica circa feuda, et iura in dominio directo contenta. Si vero feudum est feudum publicum extraneum, non nisi dominium directum penes superiorem reipublicae est, et potestas civilis feudalis, vel penes superiorem eius reipublicae est, in cuius territorio est, si est feudum alicuius territorii, vel

plane cessat, si est feudum nullius territorii. Si tandem, feudum est feudum priuatum, potestas ciuilis feudalis penes superiorem reipublicae est, dominium directum vero penes alium.

§. 1707.

His generatim de potestate ciuili feudali praemissis, ex dictis §. 1703. facile deduci potest, quae sint iura superioris reipublicae qua talis circa feuda huic potestati subiecta, et quae iura, si simul penes eum est dominium directum, ei vi huius dominiu competunt, si, quoad *priora iura*, quae dicta sunt in iurisprudencia publica in specie sic dicta, de iuribus potestatis ciuilibus *generalibus* 1421 seqq. et de *potestate camerale* quoad res publicas et priuatas, §. 1486 seqq., nec non de *potestate iudicaria* §. 1505 seqq., quoad *posteriora iura* vero, quae de iuribus *domini feudi* in iurisprudencia feudali hinc inde dicta sunt, hic applicantur.

P A R S. II.

SPECIALIS DE FEVDIS
TRACTATIO.

§. 1708.

In speciali de feudis tractatione, separandae sunt doctrinae quae definiunt quid *in genere circa feuda* iustum est, et quae in specie quoad *banc vel illam feudorum speciem* hoc definiunt.

(Syst. Iur. Nat.)

Tt

LIBER

LIBER I.
IVS FEVDALE GENERALE.

§. 1709.

Quae dicta sunt in iurisprudencia naturali stricte sic dicta feudali, de eo quod iustum est circa feudum constituendum § 989 — 1003., simpliciter etiam locum habent si quaestio est de feudis quae ortis ciuitatibus cogitari possunt, cum nulla differentiae ratio, in reipublicae natura et essentia fundata, allegari possit.

§. 1710.

Similiter et ea quae §. 1004 — 1040. de eo quod iustum est circa feudum constitutum dicta sunt, tum adhuc locum habent, si quaestio est de feudis postquam ortae sunt reipublicae, nisi, quod attinet persecutionem iurium feudalium, quae de ea §. 1050. dicta sunt, cessent, si feudum potestati ciuili feudali subiectum, cum tum per actiones feudales regulariter fieri debeat. Ex dicta §. praec. ratione, quoad exceptionem vero vide §. 1512.

LIBER II.
IVS FEVDALE SPECIALE.

§. 1711.

Ius feudale speciale versatur circa certas feudorum species, inter quae praecipua species sunt *feuda publica*, hinc ad ea hic applicanda quae de feudis in genere dicta sunt, indeque oritur *ius feudale speciale ad feuda publica applicatum*, quod etiam *ius feudale*

feudale publicum a nonnullis appellari solet. Cum vero feuda publica sint vel feuda publica *domestica*, vel feuda publica *peregrina*, haecque vel feuda publica *alicuius territorii*, vel feuda publica *nullius territorii*, (§. 1711.), de singulis his speciebus hic agendum.

§. 1712.

Quod itaque attinet I) *feuda publica domestica*, de iis, praesertim quoad regna, notandum, *principem vel ipsum dominium directum horum feudorum habere, vel non nisi eius exercitium proprio nomine ei competens, sicque tantum pro domino directum esse.* Caeterum vero hic simpliciter valent, quae de feudis in genere secundum §. 1709. 1710. valent, et quatenus praesertim in regnis princeps possit bona publica infeudare ex dictis §. 1488. diiudicandum est. Per §. 1701.

§. 1713.

Quoad II) *feuda publica peregrina quae sunt alicuius territorii*, itidem quidem ea valent quae §. 1709. 1710. de feudis in genere dicta sunt: at tamen hic duplex specialis oritur quaestio, huius generis feuda in specie concernens. Prima est: *an secundum leges feudales positivas eius reipublicae in cuius territorio est, an vero eius, cuius feudum est, causae feudales haec feuda concernentes decidendae?* ad quam respondeo; prius secundum ius naturae defendendum esse. Altera quaestio vero haec est: *cuius*

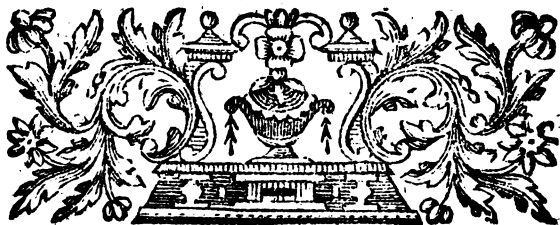
or potestati feudali iudiciariae subsint causae feuda-
 ius haec feuda concernentes? sic decidenda: quod
 hic potestas iudiciaria eius territorii, sicque ex ea fluens
 iurisdictio feudalis, in quo feudum est, vnice sit fun-
 data. Per §. 1701.

§. 1714.

Licet vero porro III) de feudis publicis pere-
 grinis nullus territorii, quae dicta sunt §. 1709. et
 1710. de feudis in genere, itidem caeteroquin valeant,
 hic tamen, quoad persecutionem iurium feudaliu[m], ea
 quae secundum §. 1050. iuris naturalis striete sic di-
 sti feudalis sunt, etiam iuris feudalis naturalis
 ciuilis sunt. Per §. 1701.

ECCLESIASTICA.

SAM. PUFFENDORF *Tr. de habitu religionis christiana ad vitam civilem.* Bremae 1687.

IO. PAUL KRESS *liber commentarius ad Sam. Puffendorffii tractatum de habitu religionis ad statum civilem.* Ien. 1712. 8.

IO. ERNST. SCHUBERT *ius principis circa sacra.* Witt. 1738. 8.

CHRIST. MATTH. PFAFF *academische Reden über die sowohl allgemeine als auch teutsche Protestantische Kirchenrecht.* Tüb. 1742. 4.

IUST. CARL WIESENHAVER *Grundsätze des allgemeinen und besondern Kirchen Staatsrechts.* Franck. und Leipz. 1749. 8.

§. 1715.

sequitur pars ultima iurisprudentiae naturalis civilis theoreticae, nimirum iurisprudentia ecclesiastica, quae circa religionem versatur (§. 16.). Differt vero haec pars iurisprudentiae naturalis civilis, a parte iurisprudentiae naturalis strictae sic dictae, quae itidem sub iurisprudentiae ecclesiasticae nomine venit, et supra §. 1051 — 1165. obuia est, in eo, quod hic supponantur

nantur homines in republica, ibi vero homines in statu naturali viuentes.

§. 1716.

Ipsa haec tractatio vero iterum reduci potest ad generalia de religione principia, officiisque hominum religionem concernentibus, et specialem tractationem de iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viuentium circa religionem, in specie.

P A R S I.

GENERALIA DE RELIGIONE
PRINCIPIA ET DE OFFICIIS
HOMINVM RELIGIONEM
CONCERNENTIBVS.

§. 1717.

Quae de religione in genere §. 1053-1059; officiis erga Deum §. 1060—1064.; et officiis erga alios homines quoad religionem §. 1065—1076 dicta sunt, quoad homines nondum ortis ciuitatibus in libertate naturali viuentes: valent adhuc ortis ciuitatibus, siue homines considerentur vt subditi in ciuitate viuentes, siue, quod speciatim attinet officia hominum erga alios quoad religionem, vt diuersi coetus hominum, vel diuersas ecclesias, vel diuersas gentes constituentes, in relatione ad se inuicem. Hinc, cum et applicatio ad homines in hoc statu viuentes nullis difficultatibus inuoluta sit, statim progredior ad partem secundam huius tractationis.

PHIL. CARL L. B. de KNIGGE *de habitu religionis ad gentes.* Goett. 1747.

P A R S.

P A R S II.

DE
IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
HOMINVM IN ECCLESIA
VIVENTIVM CIRCA RELIGIONEM
IN SPECIE.

§. 1718.

Et hic, prout supra (§. 1077.), tractatio *generalis* et tractatio *specialis* a se inuicem distingui debent.

L I B E R. I.

TRACTATIO GENERALIS
DE IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
HOMINVM IN ECCLESIA
VIVENTIVM.

§. 1719.

Praeter ea quae § 1078 — 1115 dicta sunt de iuribus et obligationibus hominum in ecclesia viuentium generatim, quaeque et hic locum habent, hic alia quaedam generalia de *potestate civili ecclesiastica* et de *habitu ecclesiarum ad rempublicam* addenda.

S E C T I O I.

DE P O T E S T A T E C I V I L I
E C C L E S I A S T I C A.

IVST. CONR. WIESENHAVER *de iure maiestatis
sacrorum dirigendorum.* Lips. 1748.

IDEM *de iure conuentionali sacrorum dirigendorum.*
Ibid. eod.

§. 1720

§. 1720

Generalis tractatio de potestate civili ecclesiastica redit ad tractationem *de ea in genere*, et de *iure reformandi* atque *aduocatiæ circa sacra in specie*.

TIT. I.

DE POTESTATE CIVILI ECCLESIASTICA IN GENERE.

§. 1721.

Potestas civilis ecclesiastica est pars potestatis civilis quae versatur circa sacra (§. 1054.), indeque differt hæc potestas ecclesiastica a potestate ecclesiastica §. 1088. definita, quae nunc in oppositione ad hanc; quae demum ortis ciuitatibus accedit, *potestas ecclesiastica priuata* dicenda, estque potestas ecclesiastica ecclesiae in republica existentis. Ex potestate civili ecclesiastica oritur *regimen ecclesiasticum publicum*, ex priuata potestate ecclesiastica vero *regimen ecclesiasticum priuatum*.

§. 1722.

Licet proprie non nisi ea potestas civilis ecclesiastica, quae est in rebus publicis liberis penes superiorem, sub nomine *iuris circa sacra maiestatici* venire deberet (§. 1261.): solet tamen potestas civilis ecclesiastica quaelibet *ius circa sacra maiestaticum* appellari, eique potestas priuata ecclesiastica sub nomine *iuris circa sacra collegialis* opponi. Inde singula iura in iure circa sacra maiestatico contenta, *iura circa sacra maiestatica*, et singula iura in iure
circa

circa sacra collegiali contenta, *iura circa sacra collegialia* dici solent.

§ 1723.

Licet sacra interna, et omnia quae influunt in conscientiae libertatem, obiectum potestatis civilis ecclesiasticae non sint: sacra externa tamen, eatenus obiectum huius potestatis civilis sunt, quatenus salus publica reipublicae requirit, quoad ea aliquid in republica, vel ita, vel aliter esse, nec tamen conscientiae libertati repugnat aliquid ita esse, prout esse vult ille, qui habet potestatem civilem. Hincque omnia iura quae ex hoc fundamento fluunt, sunt iura in potestate civili ecclesiastica contenta seu iura circa sacra maiestatica. Quoad sacra interna et conscientiae libertatem vid. §. 1058 et quoad reliqua §. 1240. et 1246.

§. 1724.

Hinc fluit potestatem civilem ecclesiasticam, seu ius circa sacra maiestaticum, praeter *partes generales* omnis potestatis, nimirum potestatem *re-toriam, inspectariam et exsecutoriam circa sacra*, partes *speciales*, quae vel ipsam tolerantiam religiosam, vnde *ius reformandi circa sacra*; vel sacrorum toleratorum tutelam et defensionem, vnde *ius aduocatiæ circa sacra*; vel sacrorum toleratorum directionem, vnde *ius circa sacra maiestaticum in specie sic dictum*, pro obiecto habent, sub se continere. De iure circa sacra maiestatico in specie sic dicto infra suis locis agendum, de iure reformandi et aduocatiæ vero, hic specialiora quaedam addenda.

T I T.

T I T. II.

DE
IVRE REFORMANDI CIRCA SACRA.

§. 1725.

Ius reformandi circa sacra, est ius in potestate civili ecclesiastica contentum, vi cuius determinatur, an et quomodo homines huius vel illius religionis in territorii tolerandi. Hinc illud in hoc significatu generali sumtum abit in *ius reformandi exercitium religionis*, quod est ius determinandi, an et quomodo cultus diuinus in coetu peragendus, vnde, si talis cultus permittitur, oritur *tolerantia religionis*, et *ius permittendi deuotionem domesticam*, vnde oritur *tolerantia certae religioni addictorum*.

§. 1726.

Ius reformandi circa sacra est pars potestatis ciuilis ecclesiasticae, seu ius circa sacra maiestaticum, quod superior reipublicae ita exercet prout salus publica requirit. Per §. 1723. Hinc iuris naturalis est: cuius est regio, eius est religio.

§. 1727.

Potest itaque superior vi iuris reformandi circa sacra tolerantiam religionis et certae religioni addictorum, prout salus reipublicae exigit, concedere vel denegare, sicque subditis qui nouam religionem amplectuntur, emigrationem iniungere potest, saluis et illaesis caeteroquin eorum iuribus. Ast tamen et subditis, si superior iis tolerantiam religionis denegat

ga

gat, emigrare licet. Si vero nec superior his subditis emigrationem iniungit, nec ii emigrare volunt, devotio domestica iis permittenda §. 1723.

§. 1728.

Licet religio legati in territorio subsistentis, in eo non habeat tolerantiam religiosam, superior tamen permittere debet legato religionis suae exercitium in aedibus suis. Per §. 1446.

IVST HENN. BOEHMER de priuatis legatorum sacris. Halae 1713.

T I T. III.

DE
IVRE ADVOCATIAE CIRCA SACRA.

§. 1729.

Ius advocatae circa sacra est ius in potestate civili ecclesiastica contentum, quod versatur circa sacrorum tolerationem defensionem et tutelam.

§. 1730.

Hinc fluit ius advocatae circa sacra sub se continere 1) ius remouendi impedimenta cultus divini in republica; 2) ius efficiendi ut ecclesia in republica tolerata, quae habet potestatem ecclesiasticam priuatam, in eius exercitio nullo modo impediatur et turbetur; 3) potestatem iudiciariam quoad causas iustitiae, tam civiles, quam criminales sacra concernentes, quae dicitur potestas iudiciaria ecclesiastica, quaeque est fons omnis iurisdictionis ecclesiasticae.

§. 1731.

Si membrum ecclesiae, vel varia eius membra simul, ab ecclesia cuius membra haecenus fuerunt se separant

separant, aliam religionem amplectendo, et vel in novam ecclesiam cōiundo, vi iuris aduocatiæ circa sacra hoc impediri nequit: sed potius, concessa tolerantia iis qui se separant, potest et debet vi aduocatiæ circa sacra effici, vt ecclesia a qua se separant a persecutione eorum desistat. Per §. 1266.

SECTIO II.

DE HABITV ECCLESiarVM AD
REMPUBLICAM.

§. 1732.

In doctrina de habitu ecclesiarum ad rempublicam omnia ea redeunt, vt, quæ §. 1517. seqq. dicta de habitu societatum ad rempublicam in genere, ad ecclesiam applicentur. Vnde de habitu ecclesiarum ad rempublicam in genere, et in specie de habitu ecclesiarum æqualium et inæqualium ad eam, agendum.

T I T. I.

DE HABITV ECCLESiarVM AD
REMPUBLICAM IN GENERE.

§. 1733.

Cum in genere societates in relatione ad rempublicam consideratæ vel priuatæ, vel publicæ sint (§. 1518.), ante omnia hic notandum *omnem ecclesiam in republica existentem, potius pro priuata, quam pro publica societate habendam esse.* Ex religionis, quæ finis ecclesiæ est, natura enim facile pa-

le patet, ecclesias sibi ipsis debere originem, nec a superiore constitui. Ergo §. 1518.

§. 1734.

Prout porro societates in genere in relatione ad rempublicam sunt vel liberae, vel non liberae; vel priuilegiatae, vel non priuilegiatae; vel approbatae, vel non approbatae; vel tales quarum socialia iura sunt penes superiorem reipublicae, vel non (§. 1519. seqq.); *ita et idem valet de ecclesiis in republica subsistentibus.*

§. 1735.

In specie vero ecclesia approbata est 1) vel *ecclesia dominans* seu *simpliciter recepta*, vel *secundum quid recepta*, prout ei religionis exercitium simpliciter per territorium competit, vel ei non nisi determinatum religionis exercitium per certam territorii partem competit; 2) vel *eiusdem cum superiore reipublicae confessionis*, vel *diuersae confessionis*.

T I T. II.

DE HABITV ECCLESiarVM AEQUALIVM AD REMPUBLICAM.

§. 1736.

Si ecclesia aequalis in republica existit, quae non libera et non priuilegiata ecclesia est, quod in dubio semper praesumendum (§. 1524.), penes superiorem est potestas civilis ecclesiastica, siue sit eiusdem cum ea confessionis, siue non, licque regimen ecclesiasticum publicum exercet superior: potestas ecclesiastica priuata, ei tamen subordinata (§. 1525.)
vero

vero est penes ecclesiam, sicque ea regimen priuatum exercet; nisi probari possit potestatem ecclesiasticam, seu sic dictum ius circa sacra collegiale, a superiore legitime esse acquisitum, quo casu coëxistit superioris potestati civili ecclesiasticae, seu eius iuri circa sacro maiestatico, potestas priuata ecclesiastica seu ius circa sacra collegiale. Si vero ecclesia aequalis libera est, cessat potestas civilis ecclesiastica, et si priuilegiata est, ea iura potestatis civilis ecclesiasticae ecclesia habet, quae ei concessa esse probare potest, in utroque hoc casu vero nil interest, siue sit eiusdem, siue diuersae cum superiore confessionis. Ecclesia enim est societas priuata in republica §. 1733. Ergo §. 1524. seqq.

§. 1737.

Ex dictis §. praec. itaque patet et ecclesiarum aequalium in republica existentium praebytoria (§. 1100.) concipi posse; nec non officia publica et collegia publica, ad expedienda ea quae pertinent ad regimen ecclesiasticum superioris, tam publicum, quam etiam priuatum, si et illud ei competit.

TIT III.

DE HABITU ECCLESiarVM
INAEQUALIVM AD REMPUBLICAM

§. 1738.

Licet ecclesiae inaequalis in republica existentis variae, ratione politiae diuersae, species concipi possint, et huc etiam pertineant eae quae sunt hierachiae: nunquam tamen respublicae sunt, licet ad modum respublicae regantur, nec haec di-
versitas

versitas in determinando habitu earum ad rempublicam attendenda, sed potius omnia eo redeunt, an sit *libera*, vel *non libera*, ut et an sit *privilegiata*, vel *non privilegiata* ecclesia, prout ex dicendis patebit.

§ 1739.

Si ecclesia inaequalis, est *non libera* et *non privilegiata* ecclesia, quod in dubio semper praesumendum (§. 1524.), *potestas ecclesiastica privata eius, quae, si inaequalis est, semper penes eam est, subordinata est potestati civili ecclesiasticae, seu sic dicto iuri circa sacra maiestatico, sicque tum regimen ecclesiasticum privatum exercet ecclesia, publicum vero superior rei publicae.* Si vero *libera* est, cessant iura circa sacra maiestatica, et si *privilegiata* est, ipsa exercet ea iura circa sacra maiestatica, quae ab ea acquisita esse probari potest. Per §. 1733. et 1524 seqq.

§. 1740.

Hinc patet: *si ecclesia in republica existens est inaequalis, non quidem semper cessare officiales publicos et collegia publica, ad expedienda ea quae ad regimen publicum ecclesiasticum superioris spectant: sed tamen in hoc casu, potissimum si ecclesia inaequalis est libera seu privilegiata, eiusque regimen regimini rei publicae accommodatum, praeter officia et beneficia ecclesiastica de quibus supra §. 1092 et §. 1143. seqq. adhuc varia alia officia et beneficia concipi possunt, quae omnia tamen hic ulterius evolui nequeunt.*

(Syst. Iur. Nat.)

Uu

LIBER

LIBER. II.

TRACTATIO SPECIALIS
DE IVRIBVS ET OBLIGATIONIBVS
HOMINVM IN ECCLESIA
VIVENTIVM.

§. 1741.

Quae supra §. 1116. in hac theoria a se inuicem distincta sunt diuersa themata, de *cultu diuino*; *rebus ecclesiasticis*; *officiis et beneficiis ecclesiasticis* et *laesionibus ecclesiasticis*; hic etiam a se inuicem distingui et sigillatim tractari iuuabit.

TIT. I.

DE CVLTV DIVINO.

§. 1742.

Quae de cultu diuino dicta sunt §. 1117 — 1134, et sunt iuris naturalis stricte sic dicti ecclesiastici, sunt etiam iuris naturalis ciuilis. Nec minus, quae dicto loco de potestatis ecclesiasticae iuribus circa cultum diuinum dicta sunt, referri debent ad potestatem ecclesiasticam, nunc priuatam dicendam (§. 1721.), et haec iura nunc penes eum sicut, cui, pro casuum diuersitate secundum dicta §. 1732. seqq. competit, si ecclesia in republica existit, potestas ecclesiastica priuata.

§. 1743.

Quod vero attinet iura potestatis ciuilis ecclesiasticae, seu iura circa sacra maiestatica, quoad cultum diuinum, et quae l. c. eo relata sunt, huc pertinet

pertinet I) superiori, vi iurium circa sacra maiestaticorum quidem non competere ius subditos cogendi, ut vel religionem quandam amplectantur, vel mutant religionem, prout nec irreligiosos, haereticos et impios, qua tales, punire potest; ast ei denegari non posse ius adhibendi omnia media per quae, salva conscientiae libertate, effici potest irreligiosum fieri religiosum, haereticum orthodoxum, impium piuum. Per §. 1723.

PAVL DETLEF ZEITZ de iure principis in errantes in ecclesia. Ienae 1758.

CHRIST. THOMASIVS de iure principis circa haereticos. Halae 1692.

§. 1744.

Porro II) superior vi potestatis civilis ecclesiasticae quoad dogmata fidei I) suo iure exigit ab ecclesiis sibi subiectis, ut edant fidei confessiones, et 2) quoad controuersias theologicas, quae aut inter eiusdem ecclesiae, aut diuersarum ecclesiarum doctores, agitantur, si salus publica ob turbas inde metuendas exigit superiorem iis se immiscere, non solum omnem in disputando acerbitatem et uehementiam prohibet; sed et, si adhuc speranda conciliatio, colloquia publica auctoritate instituenda iniungere potest, ut ea obtineatur. Quod si vero conciliatio obtineri nequit, quando controuersia inter doctores diuersarum ecclesiarum est, praeter iuris reformandi usum ei nihil superest: quando vero inter eiusdem ecclesiae doctores controuersia ventilatur, superior quidem nec definire potest quae dogmata vera vel falsa sint, nec quae publice in

U u 2

ecclesia

ecclesia profiteri atque docere liceat, ast tamen ecclesiae iniungere potest ut in synodo seu concilio, vel per modum amicabilis compositionis, vel per modum conclusi, ad quod maiora sufficiunt, definiat quae dogmata pro veris vel falsis habeat, salva cuiuslibet membri libertate credendi quid velit, tumque prohibere, ne doctores dogmata ab ecclesia pro falsis declarata publice doceant vel profiteantur. Ad 1), quoniam superior vi § 1723. scire debet, an doctrina quam ecclesia profiteretur reipublicae sit perniciosa, vel non. Ad 2) omnia haec deduci possunt ex principio generali (§. 1723), et in specie, superiorem nequidem definire posse quae dogmata publice docere et profiteri liceat, quamvis hoc salva conscientiae libertate fieri possit, ideo defendo, quoniam sic superior, ius collegiale ecclesiae definiendi quae dogmata pro veris vel falsis habeat, ideoque publice in ecclesia docenda, vel non, sibi sumit, quum tamen nulla adsit necessitas quae efficere posset hic potestatem civilem eminentem locum habere.

DIET. HERM. KEMMERICH *de iure principis circa dogmata fidei.* Ienae 1730.

§. 1745.

Dantur III) iura potestatis civilis ecclesiasticae quae singulos actus in ipso cultu diuino externo obuinentes, et eorum liturgiam (§. 1118.), pro obiecto habent. *Licet enim neutiquam ipsum ius liturgicum ius circa sacra maiestaticum sit, superior tamen vi potestatis civilis ecclesiasticae eatenus de ipsis actibus in cultu diuino externo obuinentibus, eorum-*
que

que liturgia disponendi ius habet, quatenus quae disponit conscientiae libertatem non laedunt, et tamen eum ita disponere, prout disponit, ad id requiritur, ut actus ipsi et liturgia sint, prout esse, salus reipublicae requirit. Per principium generale §. 1723. obuium.

§. 1746.

Hinc diiudicandum, quae sint iura superioris vi potestatis civilis ecclesiasticae quoad *concoctiones; preces, tam publicas, quam priuatas; cantiones et musicam ecclesiasticam; sacramenta ecclesiae; dies festos*, et patet, *adiaphora simpliciter dispositioni superioris non subesse: sed tantum eatenus, quatenus in genere de actibus religiosis et liturgia secundum §. praec. ei disponere licet, de adiaphoris disponendi ius habere.*

CHRIST. THOMASIVS de iure principis circa adiaphora, Halae 1695.

TIT. II.

DE REBUS ECCLESIASTICIS.

§. 1747.

Quae quoad res ecclesiasticas secundum §. 1135 — 1142. sunt iuris naturalis strictè sic dicti, sunt etiam iuris naturalis civilis, et quae de potestatis ecclesiasticae iuribus dicta sunt §. 1742. et hic applicanda.

§. 1748.

Caeterum quoad iura potestatis civilis ecclesiasticae, seu iura circa sacra maiestatica, hic locum habent

habent quae de bonis societatum priuatarum §. 1531. dicta sunt. Per §.

TIT. III.

DE

OFFICIIS ET BENEFICIIS
ECCLESIASTICIS.

§. 1749.

Et quoad officia et beneficia ecclesiastica iuris naturalis civilis ecclesiastici sunt, quae sunt secundum §. 1143 — 1158. iuris naturalis stricte sic dicti ecclesiastici, praetereaque et hic valent, quae quoad potestatis ecclesiasticae intra ratione cultus diuini §. 1742. dicta sunt.

§. 1750.

Dantur praeterea iunc varia iura potestatis civilis ecclesiasticae, sicque iura circa sacra maiestatica quoad officia et beneficia ecclesiastica, quae ex principio generali §. 1723. deducenda.

§. 1751.

Praesertim vero, quoad doctorum ecclesiae seu clericorum constitutionem, officii eorum executionem, nec non suspensionem et depositionem eorum, ratione 1) constitutionis, superiori reipublicae vi horum iurium non nisi confirmatio competit, quem in finem vocatus vel vocandus nomen clericus superiori reipublicae praesentandus, potestque superior

superior praesentatione facta confirmationem denegare, si praesentatus talis, qui salua salute reipublicae ad officium ecclesiasticum admittitur; 2) executionis officii, si illud ita minus recte exercet clericus, ut inde reipublicae damnum immineat, superior media emendandi eum adhibere potest; 3) suspensionis et depositionis, ea sub hypothese num. praec. a superiore fieri potest. Per §. 1723.

§. 1752.

Porro huc quoque referri potest *ius deuolutionis*, sub quo nomine hic venit ius superioris, neglecto ab ecclesia iurium suorum circa prouisionem beneficii exercitio, in casu quo negligit, loco eius illud ius exercendi. *Quod ius, vi iurium circa sacra maiestaticorum, superiori reipublicae ea tenus competere dicendum, quatenus reipublicae saluti aduersatur ecclesiam horum iurium collegialium exercitium negligere.*

CHRIST. FRID. POLZIUS f. Resp. IOAN. NIC-
MOECKERT *ius deuolutionis imperanti ex iure ter-
ritoriali competens secundum principia iuris natura-
lis. Ienae 1754.*

TIT. IV.

DE

LAESIONIBVS ECCLESIASTICIS.

§. 1753.

Q*uae de laesionibus ecclesiasticis §. 1159 — 1165.
dicta sunt secundum ius naturale striete sic
dictum*

U u 4

dictum ecclesiasticum, sunt etiam iuris naturalis civilis, et hic etiam, quae dicta sunt de potestate ecclesiastica §.1742. locum habent.

§. 1754

Praeterea vero hic notandum potestatem punitivam, quae inest potestati ecclesiasticae privatae, esse non solum subordinatam potestati civili punitivae: sed et, si laesiones ecclesiasticae sunt simul salutis publicae reipublicae contrariae, sicque et delicta sunt (§. 1672.), eas potestati civili criminali subesse. Per §.1677.

P R A C T I C A

PRACTICA IN SPECIE SIC DICTA

CIVILIS

P V B L I C A.

§. 1755.

Aboluta nunc iurisprudencia naturali ciuili theoretica vniuersa, quae ei opponitur practica iurisprudencia naturalis ciuilis (§. 15.), coronidis loco addenda. Paucis vero ea, si discesseris a doctrina de belligeratione publica, tractanda, cum manu ductio plenior ad praxiam iuridicam, potius systema iuris positiui sibi vindicet. Interim et hic iurisprudencia practica in toto suo ambitu delineanda, et singulae eius partes principales separandae. Prima earum est iurisprudencia practica in specie sic dicta, quae cum abeat in ciuilem et criminalem, et prior pars in publicam et priuatam (§. 17.), nunc de iurisprudencia practica publica agendum.

§. 1756.

Ipsa haec theoria de negotiis publicis, circa quae versatur iurisprudencia practica publica, et quorsum pertinent omnia negotia iuridica, quae statum publicum reipublicae concernunt, siquae tam *negotia publica stricto sic dicta*, quae internam, quam

quam *negotia gentium*, quae externum statum publicum concernunt, sub se comprehendit, commode reduci potest ad doctrinam de *negotiorum publicorum expeditione in genere*, et de *expeditione singulorum negotiorum publicorum in specie*.

P A R S I.

DE
EXPEDITIONE NEGOTIORVM
PVBLICORVM IN GENERE.

§. 1757.

Ad doctrinam de expeditione negotiorum publicorum in genere, referri possunt quae de institutis ad expeditionem negotiorum publicorum facientibus, veluti *cancellariis, variisque aliis collegiis ad eorum expeditionem constitutis; personis singularibus cum hac expeditione occupatis; scriptis in hac expeditione obuenientibus; conuentibus huc facientibus* etc. secundum ius naturae dici possunt. Atque cum nullum, vel plane exiguum praestet usum, nec difficile sit, iuris naturalis praecepta hac de re eruere, hic subsisto.

P A R S II.

DE EXPEDITIONE SINGVLORVM
NEGOTIORVM PVBLICORVM
IN SPECIE.

§. 1758.

Negotia publica ipsa quae expedienda obuenire possunt, sunt vel *litigiosa*, vel *non litigiosa*. Unde secundum hanc differentiam de earum expeditione agendum.

LIBER

LIBER I.
DE NEGOTIIS PVBLICIS
NON LITIGIOSIS.

§. 1759.

Negotia publica non litigiosa, sunt partim talia quae obueniunt in *acquisitione potestatis civilis*, partim talia quae in *eius exercitio*, sicque ipso regimine, obueniunt.

TIT. I.
DE NEGOTIIS IN ACQUISITIONE
POTESTATIS CIVILIS
OBVENIENTIBVS.

§. 1760.

Varia dantur negotia publica non litigiosa quae in acquisitione potestatis civilis obueniunt seu regiminis susceptionem respiciunt, veluti *electio*, *coronatio*, *homagii praestatio* etc. Cum vero, quae hic iuris naturalis sunt, vi principii §. 1184. obuii, quod et hic valet, per se pateant, ad specialia non descendo.

TIT. II.
DE NEGOTIIS IN IPSO REGIMINE
PVBLICO OBVENIENTIBVS.

§. 1761.

Quae §. praec. dicta sunt et hic valent, suntque negotia publica non litigiosa, in ipso regimine publico obuenientia, duplicis generis, dum vel *partes regiminis publici generalis* concernunt, vel

vel *partes speciales regiminis publici*, tam quoad regimen publicum, quod, vi potestatis *bellicae, politicae, camerae et iudiciariae*, causas civiles seculares allodiales concernit, quam etiam quod, vi potestatis civilis feudalis (§. 1702 seqq.) et ecclesiasticae (§. 1720 seqq.), causas publicas feudales et ecclesiasticas concernit.

LIBER II.

DE
NEGOTIIS PVBLICIS LITIGIOSIS.

§. 1762.

Si, quoad negotia publica litigiosa discesseris ab eo casu, quo concernunt negotia publica rerum-publicarum minorum in republica composita (§. 1291.), eorum expeditionem, vel per *belligerationem*, vel per *amicabilem compositionem* fieri ex §. 1300 facile patet. Vnde hic de belligeratione et amicabili compositione agendum.

SECTIO. I.

DE
BELLIGERATIONE PVBLICA.

§. 1763.

Orto statu civili triplex a se inuicem distinguenda belligeratio; nimirum belligeratio *privata*, si bellum geritur inter ciues eiusdem reipublicae; *publica*, si bellum geritur inter gentes; et *mixta*, si bellum geritur inter superiorem et subditos. Quum vero belligeratio privata in regula non habeat locum (§. 1512.), et quid iustum sit circa belligerationem mixtam, siue subditi arma iniusta

iniusta sumant aduersus superiorem, sicque *rebellio* oriatur, siue arma iusta, sicque *bellum civile* generatur, per se pateat, hic tantum de belligeratione publica agendum.

GEORG. HENR. AYRER duo programmata de *multitudine seditiosa iuris belli experte*. Goett. 1747. et de *perduellione seditiosorum* Goett. 1748. quae etiam exstant in EIVS *opusculorum sylloge noua*.

§. 1764.

Belligeratio publica duplex est, vel *minus solennis*, vel *solennis*, indeque ipsum bellum, vel *solenne*, vel *minus solenne* est. Differentia inter belligerationem solennem et minus solennem vero haec est, quod, si belligerando non nisi vnicus hostilitatis actus exercetur, belligeratio dicatur *minus solennis*: si vero ita fit, vt in genere licitae hostilitates exerceanur, *solennis* audiatur.

MEMBRUM I.

DE

BELLIGATIONE PVBLICA SOLENNI

§. 1765.

Quae de belligeratione in statu naturali dicta sunt quoad singulos homines, valent etiam de belligeratione publica solenni, sicque et hic de *belligerantibus*, *singulis actibus in belligeratione obuientibus* et *ipso belligerationis actu* agendum, ea, quae quoad gentes belligerantes speciatim notanda, specialius euoluendo.

T I T.

TIT. I.

DE BELLIGERANTIBVS.

§. 1766.

Quoad belligerantes etiam in belligeratione publica solenni distinguendum inter *belligerantes principales* seu *partes belligerantes* et *minus principales*, suntque, quoad gentes belligerantes, minus principales belligerantes, quae alteri partium belligerantium sponte aliquid praestant, quo vires alterius augentur. Pacta hac de re inita vero dicuntur *foedera belli*, quae vel *offensua tantum*, vel *defensua tantum*, vel *offensua et defensua simul* sunt. In specie vero, quatenus tantum subsidaria pecunia promittitur, *tractatus subsidii* appellantur.

§. 1767.

A belligerantibus etiam quoad gentes differunt bello medii seu gentes neutrae (§. 1204). Ut itaque, si bellum publicum solenne geritur a se inuicem distinguendae triplicis generis gentes, nimirum gentes quae sunt *partes belligerantes*, *socii belligerantium* seu *belligerantes minus principales*, et *gentes neutrae*.

§. 1768.

Quum vero saepissime dubium sit, an bello exorto gens quaedam tertia ad belligerantium socios, an vero ad gentes neutras, referri debeat, hac de re sequens principium generale notandum: *Quoties gens, licet sponte, id est, si neque physica, neque moralis adest necessitas agendi, aliquid praestat, quo vires alterius belligerantis partis non au-*
geniur

gatur, sicque non facit ad debellandum alterum belligerantem: vel quidem tale quid praestat quo augentur eius vires, ast non sponte, neutralitas non est violata et talis gens ad belli socios referri nequit. Id quod fluit ex §. 1205 et praec. Vnde patet neutralitatem non violari, si gens alteri belligerantium aliquid praestat vi foederis ante bellum exortum initi.

IAC. CAROVII reflexions sur le droit de la neutralite. Weimar 1744.

CHRIST. GOTTF. FRANCKENSTEIN dissert. prior, de his qui neutras in bello partes sequuntur. Lips. 1687.

Rechtliches Bedencken über die Natur, Eigenschaft und Wirkungen der Neutralität auch unterschiedene daraus stießende besondere Fragen. Frf. und Leipz. 1746.

§. 1769.

Caeterum adhuc notandum, ad belligerantes in belligeratione publica solenni, non nisi gentes ipsas, quae certant inter se per vim, referri posse, neutiquam milites, eorumque complexum exercitum, quo tanquam instrumento vtuntur belligerantes. Inter milites vero, praefecti militum, a reliquis militibus, hic sunt distinguendi, ita, vt quilibet praefectus militum dicendus, cui bellicae expeditionis directio commissa a belligerante: is vero, cui quoad totum exercitum expeditionum bellicarum directio commissa a belligerante supremus belli dux. Sunt itaque omnes praefecti militum belligerantis mandatarii.

(Syst. Iur. Nat.)

XX

TIT.

TIT. II.
DE SINGVLIS ACTIBVS IN
BELLIGERATIONE PVBLICA
SOLENNI OBVENIENTIBVS.

§. 1770.

Actus in belligeratione singulorum hominum obvenientes, nimirum *belli indictio, hostilitates, deditio et victoria* (§. 1206 seqq.), sunt et actus in belligeratione publica solenni obvenientes. Vnde hic tantum ea addenda, quae ratione huius belligerationis speciatim notanda quoad hos actus, qualia, non quidem quoad *belli indictmentem, deditioem et victoriam* obveniunt: ast tamen quoad *hostilitates* hic specialius definiendum; 1) cui eas *exercendi ius competat*; 2) *contra quem eas exercere liceat*; 3) *quae eius species sint licitae, quae vero illicitae*, et 4) *quid circa occasionem et modum eas in actum deducendi, nec non locum ubi eas exercere licet, secundum leges naturales iustum sit.*

PHIL. ERNEST. de FEILITZSCH Tr. de *indictione belli et clarigatione*. Ienae 1754.

DAV. SCHEINEMANN *Hostis supplex sive de deditioe sub clausula clementiae et discretionis*. Tub. 1690.

CARL GOTTL. KNORRE *Diatyiba de festinata urbis obsessae deditioe*. Hal. 1740.

HENR. de COCCII *de iure victoriae diuerso a iure belli*. Heidelberg. 1685.

CHRIST. GOTTL. SCHWARTZ *de iure victoris in res deuictorum incorporales*. Alt. 1720.

§. 1771.

Quod itaque 1) quaestionem: *cui liceat hostilitates exercere?* attinet, ex iis quae de potestate bellica

bellica dicta sunt (§. 1454.) facile patet: *nemint, nisi belligeranti, ius eas exercendi competere, sicque nec paganos, nec milites exercere posse eas; sine iussu vel permissione eius penes quem est bellica potestas in republica.*

SAM. FRID. WILLENBERG *de eo quod iustum est circa excursiones maritimas.* Ged. 1711.

IO. GEORG. KVLPIII *Diss. de priuatis in hostem excursionibus* Arg. 1686. et in EIVSD. *Diss. acad.* pag. 304—328.

§. 1772.

Si porro II) quaeritur: *contra quem hostilitates exercere liceat?* respondendum: *non solum contra alteram partem belligerantem eiusque socios, sed et contra gentem neutram, hostilitates exercere licet, si gens neutra alteri parti belligeranti aliquid praestaret, quod salua neutralitate quidem praestare potest, ast tamen per eam praestationem vires alterius partis belligerantis augentur, eatenus, quatenus hostilitatis exercitium eo tendit, ne per talem praestationem vires hostis augeantur, praetereaue indemnitas praestanda gens neutra ratione damni quod inde sentit.* Licet gens neutra in hostium numero non sit, nec ei denegari possit facultas alteri praestandi, quod salua neutralitate praestari potest: tum tamen, si per talem praestationem vires hostis mei augentur, hoc impediendi ius habeo, vt officiis erga me ipsam satisfaciam, sicque in hac collisione cessant officia erga gentem neutram ei permittendi alteri genti praestandi, quod ei praestari e re sua esse ducit. Ast, quum ad

X x 2

id, vt

id, vt hic officiis gentis erga se ipsam satisfiat, sufficiat impediri ne vires hostis augeantur per praestationem quandam gentis neutrae, quae caeteroquin suo iure agit, quod indemnis praestanda sit, merito defendendum.

HENRICVS de COCCII *de iure belli in amicos*,
Francof. ad Viadr. 1697.

§ 1773.

Ex hoc principio porro facile deduci potest; *quid iustum sit circa commercia tempore belli inter gentes neutras et vnā alteramue partium belligerantium?* Quod si enim gens commercia ita exercet cum vno alteroq; partium belligerantium, vt per res quibus instruit eam vires eius augeantur, libertas commerciorum ita tempore belli restricta, vt possit alter belligerantium iure suo ei secundum §. praecc. competente uti. Ast in casu opposito obtinet ea commerciorum libertas et in bello, quae in pace locum habet.

DIET. HERM. KEMMERICH *Pr. de libertate commerciorum tempore belli restricta*. Ienae 1735.

ANDR. WESTPHAL *de commerciis pacatorum ad belligerantes* Gryph. 1715.

IO. IVL. SVRLAND *de iure commerciorum in bello*.
Goett. 1748.

Erörterung der Frage: ob kriegende Mächte der Handlung und Schiffarth eines neutralen Volckes nach ihres Feindes Häfen in Ansehung der sogenannten Contrabandwaaren, einige Hindernis und Schaden zu verursachen befugt sind. Vid. IO. HEINR. VON IVSTI *Historische und iuristische Schriften*. Erster Band S. 141. seqq.

§. 1774.

§. 1774.

Ratione eorum contra quos hostilitates exercere licet, et hic speciatim legatorum hostilium mentio facienda. *Hi vero non nisi tum a hostilitatibus immunes sunt, si vel ante bellum exortum iam adfuerunt in territorio hostili, quippe qui, quamdiu in territorio hostili subsistunt, sicque nec revocati, nec abire iussi, tanquam hostes considerari nequeunt; vel veniunt pacem pangendi causa, quippe qui itidem tanquam hostes considerari nequeunt: ita ut in his casibus ne quidem speciali promissione immunitatis ab hostilitatibus opus sit. In reliquis casibus itaque licent in legatum hostilem, quae licent in quemcunque alium qui est gentis hostis membrum, cum in iis desit immunitatis ab hostilitatibus fundamentum.*

IO. PETR. SCHMIDT *de iure atque limitibus inuiolabilitatis legati hostilis.* Rost. 1738.

FRID. VLR. PESTEL *de legato pacis gratia ad hostem missa ipso iure gentium etiam sine litteris commensus vulgo Passeport. inuiolabili.* Rint. 1736.

§. 1775.

Quod III) attinet ipsas hostilitatum species, quaeque earum licitae, vel illicitae sint, species ipsae sunt variae, quum omnia mala, quae in belligeratione inferuntur, sint earum species, veluti caedes hominum seu eorum vulneratio; militum in captiuitatem redactio; obsidum inuitorum captio; stupra et adulteria violenta; rerum vastatio et direptio; contributionum militarium exactio; sollicitatio subdi-

torum ad rebellionem, vel foederatarum gentium, ad foederis infractionem, vel neutrarum, ad neutralitatis violationem; bellica occupatio ipsius territorii et potestatis civilis &c. Quae ex his, aliisque hostilitatum speciebus, licitae sint, vel non, ex hoc principio diiudicandum: in belligeratione publica solenni licitae sunt omnes hostilitates, quae sunt medium ad obtinendum licitum finem propter quem bellum geritur, qui differt pro belli diuersitate, prout nimirum, vel defensiuum, vel offensiuum, hocque vel punitiuum, vel vindicatiuum est; reliquae hostilitates vero illicitae sunt.

§. 1776.

Quum itaque certo certius sit, medium ad obtinendum finem, propter quem bellum geritur, in quacunque belligeratione esse omne id, quo vires hostis ad hostilitatum exercitium necessariae imminuntur: *hostilitates quae eo faciunt, veluti militum caedem, vulnerationem, et in captiuitatem redactionem; contributionum militarium exactiorem, licitas hostilitates esse, dubio caret.* Quid de reliquis hostilitatibus, quae, nec directe, nec per indirectum, eo tendunt vt vires hostis imminuantur, hosti tamen per eas magnum malum infertur, et calamitas publica insignis ex iis oritur, *veluti stupris et adulteriis violentis; aggressionem eorum qui nec possunt, nec volunt nocere, nimirum paganos non armatorum, praecipue mulierum, senum et infantum; destructionem et deuastationem aedificiorum quae non sunt munimenta; sentiendum? anceps*
 quaestio

quaestio est, ad quam vero, si quid video, sic respondendum: *inter huius generis hostilitates eas quidem pro illicitis esse habendas, quae vel officiis eas exercentis erga se ipsum, vel officiis erga deum, contrariae; reliquas vero pro licitis habendas esse, licet maxima ex iis in hostem redundet calamitas; modo non manifesto constet, eas ex mera nocendi libidine proficisci et nihil conferre posse ad finem propter quem belligerans, qui huius generis hostilitatibus utitur, arma sumsit. Quum enim et reliquae hostilitates, praeter eas quae minuunt hostis vires, omnino facere possint ad obtinendum finem belli, eae in genere pro illicitis haberi nequeunt; est, quod dictae exceptiones suo non destituantur fundamento, inde patet, quod ius exercendi hostilitates contra hostem non soluat officia erga Deum et nos ipsos.*

IO. FRANC. BVDDEVS *de iure belli circa res sacras*
Hal. 1695 et in *Sel. Iur. nat. et gent.*

CHRIST. LVD. CRELL *ius obsidum inultorum et citra conuentionem cum aduersa parte captorum atque retentorum.* Vitenb. 1734.

GEORG. HENR. AYKER *problema iuris naturae et gentium: an hosti liceat hostis caecos ad rebellionem vel seditionem sollicitare?* Goett. 1748.

§. 1777.

Licet vero hostilitatis quaedam species in genere considerata pro licita habenda, tum tamen illicita est, si *pactis bellicis (§ 1604.) contraria.* Hostis enim inito cum hoste bellico pacto renun-

Xx 4

ciat

ciat eatenus hostilitatum licito exercitio, quatenus tali pacto sunt contrariae. Ad pacta bellica vero pertinent *induciae*, quae sunt pactum de suspendendis vtrunque ad certum tempus omnibus hostilitatibus; *armistitium*, quod est pactum bellicum de hostilitatibus vtrunque suspendendis ad certum duntaxat negotium expediendum; *salua guardia*, quae est pactum quo certis personis vel rebus immunitas ob omni vi hostili conceditur; *pactum deditio- nis*, quod est pactum quo convenitur vt certus locus hosti tradatur, vel vt certae personae se hosti tradant, cuius species sunt *capitulationes bellicae*; *pactum de redimendis aut permutandis captivis*, et pretium pro redimendis captivis soluendum dicitur *lytrium*.

IO. NIC. HERT *de lytra* Giss. 1686. et in Opusculis.

IO. STRAVCH *de induciis bellicis*. Lips. 1648. Exstat quoque in Eius dissert. acad. Brunsw. 1662. editis n. 5.

JAC. FRID. LVDVIGI *de capitulationibus bellicis*. Hal. 1707.

§. 1778.

Prout hostilitates caeteroquin licitae illicitae fiunt, si sunt pactis bellicis contrariae, ita et, quae illicitae sunt in genere, in casu dato pro licitis habendae, si vel per eas retorsio fit (§. 390.), vel sic dicta ratio belli (raison de guerre) talium hostilitatum exercitium exposcit. Est enim ratio belli hic casus necessitatis in bello obueniens, sicque tum locum habet necessitatis fauor (§. 302.). Caeterum et ipse modus in belligeratione observandus dici solet ratio belli.

CHRIST.

CHRIST. LVDOV. SCHEID *de ratione belli seu vt a Gallis dici solet raison de guerre, ex iure et moribus gentium.* Hafniae 1734. rec. 1747.

§. 1779.

Haec sufficiant de hostilitatibus in genere consideratis. Ex his principiis definiendum quid circa hanc vel illam earum speciem iustum sit. Vnde, quoad singulas hostilitatum species, non nisi de reductione in captiuitatem, contributionum militarium exactiōe, et occupatione rerum ab hostibus facta, quaedam addenda. Quod itaque attinet reductionem in captiuitatem, ab hoste in belligeratione publica sollenni factam, de ea notandum; *in captiuum hosti non nisi hoc licere, quod possit eum ita detinere, ne amplius hostilitates exercere possit, eumque caeteroquin nullam iniuriam suorum iacturam sentire ex captiuitate bellica, sicque non fieri seruum hostis a quo captus; nisi iure retorsionis plura in eum liceant, et hunc esse casum quo secundum leges naturales redactio in captiuitatem est modus constituendi seruitutem (§. 823.) Praetereaque, quamuis hostem vulnerare, immo interficere, liceat, haec hostilitates tamen cessant, et non nisi in captiuitatem eum redigere licet; si paratus ad deditiōem armis abiectis sponte declarat, quod captiuus esse velit; nisi forsitan sub specialibus circumstantiis ratio belli exigat alia securitatis media adhiberi.* Quae de eo quod iustum est circa captiuitatem dicta sunt, inde fluunt, quod ad obtinendum finem belli sufficiat in nostra detentione hostem in esse, vt amplius nocere nequeat,

queat, et remedia leniora durioribus praeferenda esse.

§. 1780.

Quoad occupationem rerum ab hostibus factam in belligeratione publica solenni notandum: 1) ablationem violentam rerum mobilium hostium a militibus factam, dici *ereptionem*, et res ipsas ereptas, *praedam militarem*; 2) omnium rerum *mobiliium*, *sive sint incorporales, sive corporales, haecque vel mobiles, vel immobilis, in bello per licitae hostilitatis exercitium captarum, dominium acquiri a belligerante ipso, non a militibus, sive sint praefecti militum, sive gregarii milites, nisi adsit belligerantis consensus, quum milites non nisi mandatarii belligerantis sint (§. 1769.)*; modo res sint penitus in potestatem belligerantis delatae, quod de immobilibus dici nequit antequam bello finito haec res hosti relictae; sicque, si res captae in fuga recuperatae aut derelictae, dominium earum nondum acquisitum fuisse, et consequenter, eas a priori domino vindicari posse; 3) *depraedationem militum in bello esse, si nulla eius cui res erepta culpa praecessit, casum fortuitum, sicque sentire damnum ex eo eum cuius res erepta fuit, (§. 299.)*; 4) si res ita capta ab hoste ut secundum num. 2. dominium eius ab eo acquisitum, non amplius in potestate hostis est, priorem dominum eam nunquam a possessore vindicare posse, quoniam dominium suum amissum: sed potius, si ideo non amplius in potestate hostis est, quoniam ab eo dominium in alterum translatum, is dominus maneat; si ideo, quoniam ab hoste recuperata, sive recuperatio

peratio a tali facta qui habet ius hostilitates exercendi, sius ab alio, dominium eius penes belligerantem esse; et si ideo non amplius in potestate hostis est, quoniam ab eo derelicta, eam cedere occupanti, id quod etiam valet de rebus hostis, quae ita hostis propriae fuerunt, quod dominium earum per occupationem bellicam non acquisuerit. In primo casu enim res per translationem domini ab hoste factam possessoris propria facta. In secundo casu vero est praeda, cum perinde sit ratione occupationis bellicae quomodo hostis dominium acquisiverit. In tertio casu vero est res nullius.

CHRIST. WILDVOGEL *de praeda militari.* Ienae 1713.

IO. TOB. RICHTER *de mobilibus priuatorum rebus inter arma captis et alienatis.* Lips. 1746.

§. 1781.

Postliminium est restitutio rerum et personarum ab hoste captarum, a potestate eius vero liberatarum, in statum pristinum. Quid itaque ratione postliminii secundum leges naturales iustum sit, ex dictis §. 1779 et praec. per se patet.

HENR. de COCCII *de iure postliminii.* Heidelberg. 1683.

§. 1782.

Quoad contributionum militarium exactiorem, cuius hic etiam speciatim mentio facienda (§. 1779. notandum 1.) sub hoc nomine venire pecuniarum, atiarumque rerum, ad sustentandum exercitum a subditis hostilibus factam collationem; 2) quae singulis ab hoste imponuntur, a singulis soluenda esse, absque regressu

regressu aduersus conciuēs, quibus tales contributiones non impostas; 3) si hostis pluribus simul sumtis contributiones militares imponit, singulos pro rata conferre debere, et quod unus alterue ad auertendum periculum communis ultra ratam suam soluit, ei ab aliis restituendum esse, ast tamen eum cui hostis immunitatem concessit a collatione plane immunem esse; 4) si per pactum cum hoste initum contributionum militarium summa definita statis temporibus soluenda, termino solutionis veniente solutionem faciendam esse; licet hostis non amplius in potestate sua habeat debitores; sicque, si hostis unum alterumue eorum, qui coniunctim ad soluendum se obligarunt, coegit antedecessum ad soluendum pro aliis, his competat aduersus reliquos regressus. Quis enim per hostilitatis exercitium damnum sentire debeat ab hostis arbitrio dependet, suntque pacta bellica seruanda.

10. PETR. DE LVDWIG *de sociis stipendiariis hosti*
Cap. I. Halae 1720.

§. 1783.

Caeterum IV) quoad locum, occasionem et media hostilitates in aedum deducendi, generatim notandum; *Si hostilitates quae sunt licitae, ab eo cuius exercendi ius competit, contra eum contra quem eas exercere licet, exercentur, ratione occasionis quae exercentur, quae est, vel velitatio, vel oblidio, vel praelium; mediorum per quae ad effectum deducuntur, qualia sunt stratagemata, arma, milites et pagani armati vim apertam exercentes, exploratores et percussores; nec non loci quo exercentur, qui est vel locus ab omni potestate civili vacuus,*
vel

vel territorium hostis, vel territorium bello medii, *nil interest, qua occasione, quibus mediis arbitris, et in quo loco, exercentur hostilitates.* Hinc et in territorio neutro hostilitates caeteroquin licitae, ab eo qui ius eas exercendi habet, contra eum contra quem exercere eas licet, exerceri possunt. Quod enim sub data hypothese ratione occasionis perinde sit, quae occasio adfit ad hostilitatum exercitium, per se patet. Idem valere de mediis inde patet, quod ius ad finem det ius ad media (§. 271.) Quod vero et ratione loci sub data hypothese nil intersit, in quo loco hostilitates exercentur, ideo defendo, quoniam hostilitates contra hostem exerceri officia erga nos, quae perfectionis qua instructi sumus conservationem concernunt, exigunt eas. Licet itaque locus in quo exercentur sit gentis neutrae territorium, cuius ius per hunc territorii usum violatur, hic tamen officia erga nos vincere debent officia erga alios. (§. 206.)

IO. AVG. FRANCKENSTEIN *de dolo in bellis licito.* Lips. 1721.

HENR. de COCCII *de armis illicitis.* Francf. ad Viadr. 1698.

IO. WILH. ENGELBRECHT *de militantium officiis in expeditionibus bellicis vulgo in Feldzügen und Bataillen.* Helmst. 1705.

IO. IOACH. SCHOEPPER *an commensu falso vri licentia ad fallendum hostem.* Rost. 1703.

GABRIEL GRODDECK *de eo quod iustum est circa tormenta bellica tom Canonenrechts.* Gedani 1710.

T I T.

T I T. III.

DE IP SO BELLIGERATIONIS
PVBLICAE SOLENNIS ACTV.

§. 1784.

Quae de ipso belligerationis actu §. 1213-1218. dicta sunt quoad singulos homines in statu naturali viuentes, valent etiam de ipso belligerationis publicae solennis actu. Et hic itaque distinguendum inter belligerationem quae fit si bellum est *defensuum*, et quae fit si est *offensuum*, tam *punitium*, quam *non punitium*, quaeque l. c. de singulis his speciebus dicta sunt, tam ratione ordinis quo singuli actus in belligeratione obuientes se inuicem excipiunt, quam modi quo hae diuersae belligerationum species finiuntur, et hic locum habent, ita, vt tantum de bello defensiuo et punitiuo quaedam addenda.

Abhandlung von dem Unterscheide der off- und defensu Kriege etc. 1756.

§. 1785.

Quod itaque attinet bellum defensuum hic addendum, ex dictis §. 287. facile patere; *praepotentiam gentis vicinae solam non esse iustam belli defensusi causam, nisi aliae accedant circumstantiae ex quibus probabile est gentem praepotentem velle laedere.*

GEORG. LVDW. ERASMVS ab HVLDBERG de aequilibrio alioque legali iuris gentium arbitrio in gentium controuersis pacis tuendae causa inierposito. Helmst. 1720.

MARTIN

MARTIN HASSEN *de iustis hostem imminentem occupandi causis.* Vitemb, 1711.

IAC. FRID. LVDOVICI *de limitibus defensionis in bello defensionis.* Hal. 1706.

§. 1786.

Quoad bellum punitivum porro monendum; licet multi negent punitivum bellum inter gentes locum habere, ex iis quae de iure puniendi connato §. 286. et §. 1541. dicta sunt tamen, facile contrarium evinci posse.

IO. SCHMIDT *de bello punitivo.* Lips. 1714.

GEORG. AD. REYHER *de bello punitivo inter gentes iure gentium necessario licito.* Hal. 1744.

MEMBRUM II.

DE BELLIGATIONE PVBLICA MINVS SOLENNI.

§. 1787.

Absoluta doctrina de belligeratione publica solenni, de belligeratione publica minus solenni paucis agendum (§. 1764.). Licet vero in belligeratione publica minus solenni, unicus qui exercentur hostilitatis actus, quique ut licitus sit praesupponit ius nostrum perfectum violari, omnino sit retorsionis factorum, quorsum etiam pertinent repressaliae (§. 390.), species: non tamen, quoties retorsio factorum, et in specie repressaliae, exercentur a gente contra aliam gentem, bellum publicum minus solenne geritur, sed et in bello solenni retorsiones factorum

et in

et in specie repressaliae, locum habent, prout ex retorsionis notione §. 390. et iis quae de belligeratione publica dicta sunt, facile pater. Vnde in eo differunt retorsionis factorum, et in specie repressaliarum, exercitium, a belligeratione publica minus solenni, quod non nisi tum, si tantum retorsio factorum fit, et in specie repressaliae exercentur a gente contra aliam gentem, bellum publicum minus solenne geratur.

§. 1788.

Inter belligerationem publicam solennem et minus solennem, hae quidem obueniunt differentiae, quod 1) *belligeratio minus solennis semper sit offensua, nunquam defensua; 2) unico actu quo hostilitas quaedam exercetur, tota haec belligeratio absoluitur: caeterum vero de belligeratione publica minus solenni valent, quae de belligeratione publica solenni valere diximus, ut scilicet hic unica hostilitatum licita species (§. 1775.), ab eo cui hostilitates exercere licet (§. 1771.), contra eum, contra quem eas exercere licet (§. 1772.); per medium per quod exercere licet, ibi, ubi hostilitates exercere licet (§. 1783.) exercenda, et in ipso belligerationis huius actu obseruanda sint, quae in ipso belligerationis solennis actu obseruanda sunt, si bellum est offensuum bellum. Per §. 1764.*

LVD. MART. KAHLII Comment iuris publici de iustis repressaliarum limitibus tum a gentibus, tum a statibus S. I. R. G. obseruandis. Goett. 1746.

SECTIO.

SECTIO III.

DE

AMICABILI COMPOSITIONE.

§. 1789.

Praeter belligerationem, in expeditione causarum publicarum litigiosarum obuenit etiam amicabile composio, de qua valent et hic, quae §. 1219 — 1231. de ea dicta, ita, vt hic in applicatione ad causas publicas litigiosas, non nisi quoad pactiōnem pacis specialia quaedam addenda.

SAM. FRID. WILLENBERG *de arbitris et mediatoribus belligerantium.* Gedani 1706.

HENR. de COCCII *de guarantia pacis.* Francof. ad Viadr. 1706.

IDEM *de officio et iure mediatorum pacis.* Ibid. 1702.

§. 1790.

Dicitur vero pactio pacis, post praeuiam belligerationem publicam solennem inita inter gentes, *pactio pacis publica*, quae itaque est *species pactio- rum inter gentes.*

§. 1791.

Prout a pactiōne pacis differre inducias & armistitium ex definitionum (§. 1777.) collatione per se patet: ita & differentia inter *praeltiminaria pacis* & *ipsam pacis pactiōnem* ex dictis §. 642. (*Syst. Iur. Nat.*)

Yy

de

de pactis praeparatoriis facile concipi potest. Similiter, diuisio pactiois pacis in *uniuersalem* & *particularem*, ex dictis de belligerantibus (§. 1766.) ita fluit, quod, si omnes belligerantes sunt eius confortes, *uniuersalis*, si non, *particulari* dicatur.

§. 1792.

Quum pactio pacis publica fit species pactorum inter gentes (§. 1790.), ficque de ea valeant quae de his pactis §. 1602. feqq. dicta sunt, inde, in subsidium adhibita generali pactiois pacis notione §. 1219. fluit: 1) *pactiois pacis per se et naturaliter inesse amnestiam*, quae est iniuriarum et offensionum ante factarum in sempiternum obliuio; 2) *quae de obligatione pactorum gentium dicta sunt §. 1605. et de pactioe pacis publica valere*, ficque *pacis pactioem non esse rumpendam, quamdiu secundum dicta §. 1606. obligatio ex pacto non expirauit; ast tamen idco pacis pactioem non rumpi, si vel ex noua iusta belli causa bellum denuo suscipitur, vel post pacem vnus alterue paciscentium fit socius belligerantis cum eo cum quo pax inita est*; 3) *pacis articulos* dici singulas pacis partes, quibus distinguuntur ea, de quibus figillatim quidpiam fuit conuentum, eosque esse vel articulos *principales*, vel *minus principales*, prout belli praesentis causam directe respiciunt, vel non, suntque posteriores, vel *connexi articuli*, qui belli praesentis causam quidem, ast non nisi per indirectum, respiciunt,

spiciunt, vel *separati*, qui belli praesentis causam plane non respiciunt; 4) *si pax rumpitur*, id est, quoad hoc pactum perfidia committitur (§. 771.), quoad articulum quendam principalem, vel minus principalem quidem, *ast tamen connexum*, totam pacem corrumpere, quoad reliquos articulos principales et minus principales connexos, non vero quoad diuersos: *si vero pax non nisi quoad articulos minus principales diuersos, aut unum alterumue eorum rumpitur*, quoad reliquos articulos pacem tamen subsistere. Per ea quae l. c. de perfidia dicta sunt, et principium ex definitionibus per se fluens, articulos diuersos continere pacta ab ipsa pacis pactioe plane diuersa, occasione pacis tantum inita, id quod de articulis connexis, et de principalibus dici nequit.

HENR. A COCCII *de postliminio in pace et amnestia*. Heideh. 1691.

WOLF. EHRENF. AVG. A KLVX *de amnestia*. Lips. 1736.

IO. IAC. MÖSER *von der Verbind- und Unverbindlichkeit derer vormahligen Friedensschlüsse bey entstehenden neuen Kricge*. Vid. Eius vermischte Abhandlungen aus dem europæischen Völckerrecht, Erstes Stück num. I.

§. 1793.

Quod attinet praeterea pacem particularem (§. 1791.), eamque ineundi ius, omnia eo redeunt,

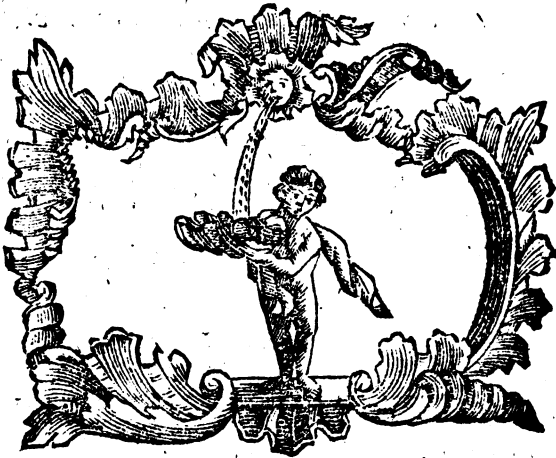
Y y 2

redeunt, an is ex pluribus belligerantibus, siue sit vnus ex belli consortibus (§. 1766.), sicque, aequè vt alter, belligerans principalis, siue belligerans minus principalis, qui pacem particularem pangere vult, vi foederis belli communitatem respicientis obligatus sit ad belligerandum contra eum cum quo pacem particularem inire vult, an non. *Si prius, non nisi tum pacem particularem pangere licet, quando adest iusta a tali foedere recidendi causa. Ast, si posterius, quando e re suae ducit vnus alteruè partium belligerantium, pacem particularem inire potest. Id quod ex ipsis hypothesibus per se fluit.*

PRIVATA

EXTRAJUDICIALIS.

§. 1794.

Iurisprudentiam practicam publicam excipit priuata, quæ versatur circa negotia priuata, sicque ea quæ statum priuatum concernunt (§. 17.). Haec vero abit in iurisprudentiam extraiudicalem et iudicalem (§. cit.). De extraiudiciali itaque nunc agendum, quæ versatur circa negotia extraiudicialia, sicque talia ad quæ iudex plane non concurrir.

Yy 4

§. 1795.

§. 1795.

In hac parte iurisprudentiae practicae vero, ad tractationem generalem de expeditione negotiorum extrajudicialium, et specialem tractationem de singulis his negotiis, omnia redeunt.

P A R S I.

TRACTATIO GENERALIS
DE EXPEDITIONE NEGOTIORVM
IVRIDICORVM EXTRA-
IYDICIALIVM.

§. 1796.

Quae, ortis ciuitatibus, obueniunt negotia iuridica extrajudicialia, eadem sunt cum negotiis iuridicis, quae, nondum ortis ciuitatibus, negotia iuridica non litigiosa dicuntur, cum negotia ad quae iudex non concurrit, non possint non esse talia, quae eo non tendunt ut litis decisio a iudice fiat. Quae cum ita sint, *doctrina generalis de expeditione negotiorum iuridicorum extrajudicialium, id eadem summa capita redit, ad quae §. 1167. reducta est doctrina generalis de expeditione negotiorum non litigiosorum in iurisprudentia naturali strictè sic dicta.*

§. 1797.

§. 1797.

Cum porro secundum ius naturae perinde esse necesse sit, an iudex, prout in statu naturali, plane deficiat, an vero, licet non deficiat, tamen non concurrat: *et ea, quae*
 §. 1168 — 1182. *dicta sunt de singulis doctrinis ibi ad tractationem generalem de expeditione negotiorum irridicorum non litigiosorum relatas, hic simpliciter valent.*

P A R S. II.

 TRACTATIO SPECIALIS
 D'E SINGVLIS NEGOTIIS
 IYRIDICIS EXTRA-
 IVDICIALIBVS.

§. 1798.

Ex iis rationibus, ex quibus §. 1796. *cul-*
 etum est, tractationem generalem de negotiis iuridicis non litigiosis hominum in statu naturali viuentium, et de negotiis extraiudicialibus ad eadem summa capita redire, et §. praec. demonstratum est quae de singulis doctrinis ibi dicta sunt, et hic valere, patet, *prout negotia non litigiosa* §. 1183 — 1199 *a se inuicem di-*

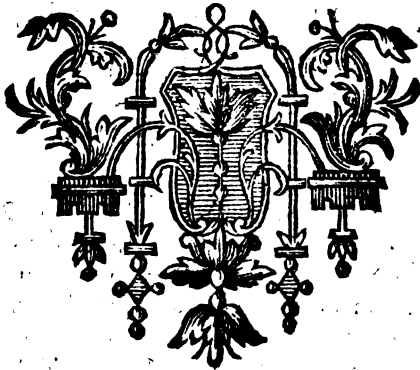
Yy 5

- *fineta,*

stincta, ita et negotia iuridica extraiudicialia hominum in statu civili viuentium a se inuicem distinguenda esse, et quae de negotiis non litigiosis ibi dicta sunt, hic valere etiam de negotiis extraiudicialibus.

§. 1799.

Licet vero praeterea ad negotia extraiudicialia generalia referri adhuc possint negotia quae litium compositionem, vel per compromissum, vel per transactionem in specie sic dictam concernunt: et hic tamen, quae de amabili compositione (§ 1219—1231) dicta sunt, nec in specie pactionem pacis concernunt, valent.

IVDICIALIS.

§. 1800.

Pars altera iurisprudentiae practicae in in specie sic dictae civilis privatae, quae extraiudiciali opponitur, dicitur iudicialis, et versatur circa negotia quae coram iudice, vel per eum, expediuntur (§. 17.); sicque circa *negotia iudicialia*, seu *causas iudiciales*, quae huc pertinent, et *ciuiles*, in oppositione ad criminales, de quibus infra, dicuntur, suntque tales quae delicti rei obligationem ad poenam non concernunt. Cum vero causae iudiciales civiles sint duplicis generis, vel causae voluntariae iurisdictionis, vel causae contentiosae iurisdictionis; praetereaque, quae de expeditione harum causarum dicenda, distincte tractari nequeant, nisi generalia quaedam de iudiciis civilibus praemittantur: omnia hic redeunt, ad doctrinam de *iudiciis civilibus in genere*, et de *ipsarum causarum*, tam *voluntariae*, quam *contentiosae* iurisdictionis, expeditione.

PARS

P A R S I.

IUDICIIS CIVILIBVS IN GENERE.

§. 1801.

Quae hic generatim de iudiciis ciuilibus tradenda, eo redeunt, vt, praemissis iis quae de *his iudiciis ipsis* monenda, de *personis causisque iudicialibus* in singulis titulis, qui sequuntur, agatur.

T I T. I.

IUDICIIS CIVILIBVS IPSIS.

§. 1802.

Inter varios *iudicii* significatus hic is notandus, quod fit institutum in republica ad iurisdictionis explicationem tendens.

§. 1803.

Iudicia ciuilia, quae opponuntur iudiciis criminalibus, de quibus infra, sunt iudicia quae non praecise ad explicandam iurisdictionem criminalem sunt constituta.

§. 1804.

Variae quidem concipi possunt iudiciorum ciuiliu[m] species. Ast, cum ab arbitrio cuiuslibet superioris dependeat, quot et qualia iudicia constituere velit, hic non nisi ea iudiciorum differentia attendenda, quod *alia iudicia ciuilia talia sunt quae constant ex pluribus personis, quae collegium iustitiae formant*, alia vero *talia non sunt*, sicque non nisi vnus adsit qui iurisdictionem habet.

T I T.

T I T. II.

DE

PERSONIS IUDICIALIBUS IN
IUDICIIS CIVILIBUS
OBUENIENTIBUS.

§. 1805.

Personae iudiciales dicuntur in genere omnes ii, qui constituti sunt ad certas functiones, in explanatione iurisdictionis obuenientes, obeundas.

§. 1806.

Personae iudiciales in iudiciis civilibus obuenientes, sunt vel *persona principalis* quae est iudex (§. 1515) et vel *persona physica*, vel *persona moralis* est (§. 1804), vel *personae iudiciales minus principales*, quae iudex non sunt, sicque iurisdictionem non habent, sed iudici adstant.

§. 1807.

Quoad iudicem potissimum obseruanda sunt *habilitas*, *iurisdictionis*, *competentia* et eius *officium ipsum*. *Habilitas* eius, ex sola officii sui natura hic diiudicanda, et sic per se facile patet. *Iurisdictionis* eius dependet a concessione superioris, tam an habeat, quam quatenus habeat, vnde: *an hic vel ille actus qui causas iustitiae civiles concernit (§. 1509. seqq.), sit talis qui a iudice expediri potest, sicque sit actus iurisdictionis civilis, an vero ad iura superioris reseruata quoad potestatem iudiciariam referri debeat?* secundum ius naturae determinari nequit. *Competentia* iudicis et eius *officium* vero differunt pro diuersitate causarum voluntariae et contentio-

sae

fae iurisdictionis, vnde hac de re infra suis locis agendum.

T I T. III.

DE ACTIBVS SEV NEGOTIIS
IUDICIALIBVS CIVILIBVS
EORVMQVE EXPEDITIONE
IN GENERE.

§. 1808.

Causae iudiciales civiles (§. 1800.) definitae, sunt vel *causae voluntariae iurisdictionis*, quae coram iudice vel per iudicem expediuntur, vel fidei publicae causa, vel ideo vt auctoritate publica, vel consensu suo, eas munit (§. 1510.) vel *causae contentiosae iurisdictionis*, quae coram iudice vel per iudicem expediuntur, ideo, vt definiatur a cuius parte stet ius, si adsunt qui certant inter se de iuribus et obligationibus per legem aut actum obligatorium iam constitutis.

§. 1809.

Licet causae contentiosae iurisdictionis iterum varias admittant diuisiones, potissimum tamen ea differentia earum attendenda, quod vel causae *proprietatis*, vel *causae possessionis* sint, prout vel concernunt ius ipsum quatenus nobis proprium est, vel tantum ius circa rei possessionem vel quasi.

§. 1810.

Quod porro attinet negotiorum iudicialium expeditionem in genere, hic de *modo aliquid in iis proponendi, loco ubi, et tempore quo eorum expeditio*

dino

ditio fit, notandum, *nea de modo proponendi, nec de loco ubi, nec de tempore quo eorum expeditio fieri debet, secundum ius naturae generatim aliquid definiri posse.*

P A R S I I I

DE

ACTIBVS SEV CAVSIS
VOLVNTARIAE IVRISDICTIONIS.

§. 1811.

Actus voluntariae iurisdictionis in eo differunt, quod alii sint actus voluntariae iurisdictionis *merae*, alii *mixtae*, prout expediuntur sine iudicis praevia causae cognitione, vel non nisi ea praevia. De *singulis his actibus* itaque nunc agendum, praemissis quae *in genere* de iis praemittenda sunt.

F I T. I.

DE

ACTIBVS VOLVNTARIAE
IVRISDICTIONIS IN GENERE.

§. 1812.

Quae generatim de actibus voluntariae iurisdictionis observanda, respiciunt I) *iudicis personam*, ubi quidem generatim dici nequit, quemlibet actum voluntariae iurisdictionis, coram quolibet iudice, et a quolibet iudice, expediri posse: ast tamen, nisi probari possit ex ipsius actus indole et natura contrarium, quilibet iudex est habilis, etiam in propria causa, si se ipsum obligat. Per §. 1808:

(Syst. Iur. Nat.)

Z.

§. 1813.

§. 1813.

Porto II) *ratione loci*, non praecise necesse est in loco iudicii expediri actus voluntariae iurisdictionis, sed possunt in quocunque alio loco exerceri. Per §. 1808.

§. 1814.

Quoad III) *tempus*, omni tempore, etiam die feriato si periculum in mora, actus voluntariae iurisdictionis expediri potest. Per §. 1808.

§. 1815.

Tandem IV) *iudicis officium* quoad hos actus eo redit; ut tam de *validitate*, quam de *probatione* horum actuum sit sollicitus. Per §. 1808.

TIT II.

SINGVLIS ACTIBVS VOLVNTARIAE
IVRISDICTIONIS.

§. 1816.

Licet propter fidem publicam accedentem vile sit, ad quemlibet actum iuridicum iudicem concurrere: ideo tamen non semper ad eum effectum, ut actus obligatorius subsistat, necesse est accedere iudicis auxilium. Vnde, si *diudicandum*, an actus sit talis, qui ex necessitate tanquam actus voluntariae iurisdictionis coram iudice vel per eum expediendus, ad eius essentiam et naturam respiciendum, et inde definiendum, an talis sit qui secundum eam, vel fidem publicam, vel iudicis auctoritatem, vel eius consensum requirit, ut talis sit, qualis esse debet,

bet, vel subsistat, tumque pro actu voluntariae iurisdictionis secundum ius naturae habendus. Per §. 1808. Si itaque talis est, de eius expeditione et hic valet principium generale supra §. 1184. obvitum.

§. 1817.

Cum itaque secundum hoc principium species actuum voluntariae iurisdictionis secundum ius naturae talium facile erui, et, quid circa earum expeditionem hic iustum sit, facile definiri possit, specialem eorum recensionem addi necesse non est.

P A R S III.

DE ACTIBVS SEV CAVSIS
CONTENTIOSAE IVRIS-
DICTIONIS.

§. 1818.

Causae contentiosae iurisdictionis, quae alteram causarum in iudiciis expediendarum classem constituunt (§. 1808.), expediuntur mediante processu civili, qui opponitur processui criminali, de quo infra. Est vero *processus civilis* in sensu *latiori*, complexus actuum, per quos tractatio causae contentiosae iurisdictionis coram iudice, vel per iudicem fit. In *sensu stricto* autem est modus et ordo in hac tractatione obseruandus. In theoria de causis civilibus contentiosae iurisdictionis itaque omnia redeunt ad *tractationem generalem de his causis*; *singulos actus in hac tractatione obuinentes, et ipsum processum civilem in sensu stricto sumtum.*

TIT. I.

DE
TRACTATIONE CAUSARVM
CONTENTIOSAE IURISDICTIONIS
IN GENERE.

§. 1819.

Ad doctrinam de tractatione causarum contentiosae iurisdictionis in genere pertinet I) doctrina de *personis litigantibus*, quae sunt vel *personae principales*, veluti *actor* et *reus*, vel *minus principales*, veluti *procuratores* et *advocati*. Ad actores in sensu latiori sumtos, in quo omnes ii actores dicendi qui litem mouent, vero referri possunt *prouocantes*; *actores in specie sic dicti*; *reconuenientes*; et *interuenientas*, sicque huc trahi possunt doctrinae de *prouocatione iudiciali*, *reconuentione* et *interuentione*.

§. 1120.

Porro huc pertinet II) doctrina *de iudicis competentia quoad causas contentiosae iurisdictionis*, seu *de foro competente*, quod varium est pro diuersitate eius quod forum fundat.

§. 1821.

Et huius loci est III) doctrina *de iudicis officio quoad causas contentiosae iurisdictionis in genere*, quod redit ad *tentationem amicabilem compositionis*, et, si ea frustra tentata, ad *promptam iustitiae administrationem*.

IO. EBERH. ROESLER *de officio iudicis ex iure naturae*, Tub. 1709.

§. 1822.

§. 1822.

Ad doctrinas generales huius generis referri IV) potest doctrina *de terminis iudicialibus eorumque computatione*, et V) *de litium expensis*.

§. 1823.

Licet vero hae recensitae doctrinae generales, omnino secundum ius naturae ulterius evolui possint, de iis tamen plura non addo, cum, quae huc pertinent, non magnum praestent in iure positivo usum, ibique has doctrinas ex instituto explicari sufficere possit.

TIT. II.

DE SINGVLIS ACTIBVS IN TRACTATIONE CAUSARVM CONTENTIOSAE IURISDICTIONIS OBVENIENTIBVS

§. 1824.

Doctrina de singulis actibus, in tractatione causarum contentiosae iurisdictionis obuenientibus, amplissimum habet ambitum; hic vero, ex dictis §. praec. rationibus, ea non tam exhaurienda, quam potius tantum delibanda, eatenus, ut singulorum horum actuum recensio fiat, et ad certa summa genera reducantur.

§ 1825.

Ante omnia itaque hic notandum, non omnes actus huius generis ad iurisprudentiam practicam in specie sic dictam, quae hic tractatur, referri posse. Distinguendum enim inter *actus*

personarum iudicantium qui in referendo et decernendo consistunt, quos sibi vindicat ars relatorio-decretoria, et reliquos actus in tractatione causarum contentiosae iurisdictionis obuenientes, qui sunt huius loci.

§. 1826.

Huius generis actus vero possunt, si quid video, ad has reduci classes:

- I) *Actus qui litigantium personas concernunt, veluti legitimatio ad causam et processum; laudatio auctoris; litis denunciatio.*
- II) *Status controuersiae determinationem tantum concernentes actus, veluti actionis editio; litis contestatio; exceptionum oppositio.*
- III) *Ad probationem tantum pertinentes actus, veluti, testium examen, documentorum recognitio.*
- IV) *Iudicis sententias concernentes actus litigantium, veluti petitio declarationis sententiae; remediorum contra sententiam usus.*
- V) *Ipsam sententiarum executionem concernentes actus, veluti executionis petitio; subhastatio necessaria.*
- VI) *Disputationes partium, veluti replicatio, duplicatio.*
- VII) *Actus expeditionem eorum, quae iudex iniungit, concernentes, veluti dilationis petitio; excusatio contumaciae.*

TIT. III.

DE

PROCESSV CIVILI IPSO.

§. 1827.

Processus ciuiliſ supra definitus eſt vel *legalis*, vel *conuenſionalis*, prout modus et ordo in tractatione litis, vel is eſt quem leges, vel is quem partes per pactum, determinarunt. *Legalis* vel *naturalis*, vel *poſitiuus* eſt, pro hac legum diuerſitate.

§. 1828.

Proceſſus ciuiliſ *legalis* eſt vel *proceſſus citationis*, vel *proceſſus mandati*, prout iudex deum reo audito cauſam principalem decidit, vel ſtatim, reo non audito, ad actoris inſtantiam eum condemnat. *Proceſſus mandati* vero, eſt, vel *proceſſus mandati cum clauſula*, vel *proceſſus mandati ſine clauſula*, prout iudex reum, vel ſimpliciter condemnat, vel ſub expreſſa reſeruatione, niſi allegare poſſit iuſtas cauſas, ob quas condemnatio iocum habere nequit.

§. 1829.

In regula proceſſus ciuiliſ eſt proceſſus citationis, cuius partes ſunt *pars praeparatoria*, quae complectitur actus eo tendentes vt ſtatus controverſiae determinetur, et eos qui perſonas litigantium concernunt; *pars probatoria principalis*, quae complectitur actus qui probationem quoad cauſam principalem concernunt; *pars definitiua*, quae complectitur actus qui cauſae principalis deciſionem concernunt.

Zz 4

§. 1830.

§ 1830.

Quodsi vero ius actoris in continenti liquidum, locum habet processus mandati, et quidem, si concernit factum rei nullo iure iustificabile, sine clausula, si vero, forsitan iustificari possit, cum clausula. In utroque processu itaque ad actoris supplicationem talem, quae fundat hunc processum, decernitur statim mandatum. Quod, si est sine clausula, et reus non paret, cum tamen paritio nec impossibilis, nec etiam docere potest factum ab actore narratum esse falsum, per novam mandatum paritione iniuncta, sequitur executio. Si vero est cum clausula, et reus non paret sed exceptiones opponit, resolvitur mandatum in vim simplicis citationis, et processus in processum citationis. Reo vero non parente, nec exceptiones opponente, per novum mandatum paritione iniuncta sequitur executio.

CRIMINALIS.

§. 1831.

absoluta iurisprudentia practica in specie sic dicta civili vniuersa, sequitur iurisprudentia practica in specie sic dicta criminalis, quae versatur circa causas quae concernunt delinquentis obligationem ad poenam (§. 17.). Vnde nec dici potest totam iurisprudentiam practicam absolui doctrina de processu criminali.

§. 1832.

Sunt vero, quae in hac iurisprudentiae practicae parte tradenda, ita digerenda, vt, praemissis scitu necessariis de *iudiciis criminalibus*, de *singulis negotiis criminalibus* agatur, tumque *theoria processus criminalis* addatur.

P A R S. I.

DE

IUDICIIS CRIMINALIBVS.

§. 1833.

Iudicia criminalia sunt, vt constat ex superioribus (§.1803.), constituta ad explicandam iurisdictione

ditionem criminalem, quae fluit ex potestate civili criminali superioris in republica (§. 1686.)

§. 1834.

Quoad attinet personas iudiciales quoad haec iudicia, eae etiam funt, prout personae iudiciales quoad iudicia civilia (§. 1806.), vel *iudex criminalis*, vel *personae iudiciales minus principales*, quarum hic plures dantur, quam in iudiciis civilibus, propter delinquentium custodiam et poenam executionem.

§. 1835.

In iudice criminali potissimum obseruanda sunt *habilitas, iurisdictio, competentia et officium ipsum*.

§. 1836.

Iudicis *habilitatem* quod attinet, ea ex natura officii sui facile determinari potest, indeque, quid hic iuris naturalis fit, per se patet.

§. 1837.

Quoad *iurisditionem iudicis criminalis* notandum limites eius secundum ius naturae determinari non posse: sed potius ab arbitrio superioris dependere, quas partes potestatis civilis criminalis (§. 1678.) sibi reseruare, et quas vi concessae iurisditionis criminalis iudicem criminalem exercere velit, quae dici possunt *actus iurisditionis criminalis*, in oppositione ad actus quos superior sibi reseruauit. Hinc, an et quatenus actus iurisditionis criminalis fiat

inc aggratiandi; abolitionem concedendi; mitigandi et exasperandi poenas etc. secundum ius naturae determinari nequit.

§. 1839.

De *competentia iudicis criminalis* notandum, eam in eo consistere, quod data quaedam causa criminalis, quoad actus circa eam obuinentes, qui sunt actus iurisdictionis criminalis, eius iurisdictioni subfit, et, prout locus ubi iurisdictionis criminalis exercetur dicitur *forum criminale*, ita tum forum iudicis criminalis competentis, dicitur *forum criminale competens*, quod, quoniam sit, ex dictis §. 1684. diiudicandum.

§. 1839.

Denique ratione *officii iudicis criminalis* hic notandum, quod 1) *praecauere debeat ne delicta mancant impunita*; 2) *aeque promus esse debeat ad condemnandum, quam ad absoluendum.*

P A R S II.

D. E.
SINGVLIS ACTIBVS IURIDICIS
CAVSAS CRIMINALES
CONCERNENTIBVS.

§. 1840.

Actus iuridici qui causas criminales concernunt, sunt quidem varii generis, ad has tamen reduci possunt classes:

1) *Actus*

- I) *Actus qui eo tendunt ut delinquens, vel saltem suspectus de delicto, imminens malum avertat, vel saltem temperet, veluti aggratiationis et abolitionis (§. 1682.) petitio et impertitio; defensiones inquisitorum.*
- II) *Eo tendentes actus ut iudex criminalis excitetur, veluti denunciatio et accusatio, qui actus sin eo differunt, quod ibi tantum ad notitiam iudicis criminalis perducatur delictum, hic simul ad poenam infligendam agatur.*
- III) *Actus qui concernunt delinquentium capturam et in carcere detentionem, veluti salvi conductus petitio et concessio; litterarum arrestatoriarum expeditio et insinuatio.*
- IV) *Qui eo faciunt actus, ut criminis suspectus fiat conuictus, seu probationem criminalem concernentes actus, veluti variae oculares inspectiones; examina testium; recognitio documentorum.*
- V) *Actus qui eo tendunt ut criminis suspectus fiat conuictus, veluti examen eius qui criminis suspectus est; mediorum eruendi veritatem usus.*
- VI) *Ipsa poenarum executio.*

§. 1841.

Caeterum de singulis his actibus sigillatim non agendum, cum, quid hic quoad ius naturae institutum sit, vi principii §. 1184. obuii, quod et hic obtinet, facile determinari possit.

PARS

P A R S. III.

IP SO PROCESSV ^{DI} CRIMINALI.

§. 1842.

Processus criminalis est ordo et modus in tractanda causa criminali in iudicio obseruandus.

§ 1843.

Processus criminalis dicitur *inquisitorius*, si iudex criminalis non imploratus ipse causam criminalem tractat. *Accusatorius* vero appellatur, si adest accusator qui eam coram iudice cum accusato tractat.

§. 1844.

Cum, quod attinet *processum accusatorium*, eum locum habere, si fit accusatio, per se patet, isque caeterum regulas processus civilis seruet, cum et hic actor adsit, de eo non nisi hoc notandum, quod; si sponte confiteri non vult accusatus, nec tamen conuinci potest, ad media eruendi veritatem confugiendum sit.

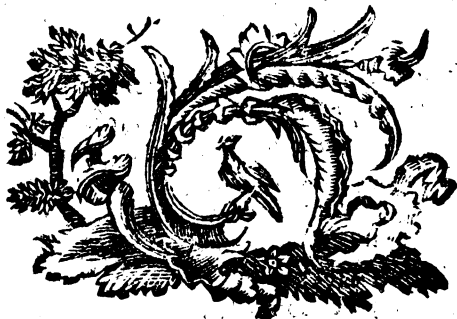
§. 1845.

Processus criminalis inquisitorius toties locum habet, quoties probabile est delictum esse commissum, et omnia quae sunt in inquisitione eo tendunt vt
 1) corpus delicti inuestigetur, sicque facti, quod est delictum, cum circumstantiis quae releuant, veritas eruatur; 2) criminis suspectus, siue sit auctor criminis, siue socius, siue fautor delicti rei, vel confessus, vel coniectus fiat; 3) is per fugam
 iudicium

iudicium non eludat. Hinc iudex, si adest inquisitionis fundamentum, per actus iurisdictionis criminalis inquirat in corpus delicti, et simul in eum eosque qui sunt delicti rei, diciturque, quamdiu hoc non nisi praeparatorie fit, inquisitio, *generalis inquisitio*: si vero principaliter hoc fit, *specialis* appellatur.

§. 1846.

Caeterum, quod attinet specialiozem tractationem vtriusque partis inquisitorii processus, ex iis quae de potestate civili criminali (§. 1680), et limitibus iurisdictionis criminalis (§. 1837), nec non officio iudicis criminalis (§. 1839.), dicta sunt, facile specialiora deduci possunt. Vnde non nisi hoc addendum, quod iudex, cum media leniora et certiora, durioribus et fallacibus, praeferenda, eum ordinem generatim observare debeat, ut demum, spontanea confessione frustra expectata, ad probationem criminalem progrediatur, et non nisi tum, et haec deest, tentare possit an confessionem extorquere liceat dicto §. 1680. modo.

ARS TRACTANDI ACTA

ARS RELATORIO · DECRETORIA

§. 1847.

t nullam iurisprudentiae naturalis partem sicco plane pede praeteream, et *artis tractanda acta* (der Kunst mit Acten umzugehen), quae iurisprudentiae practicae in specie sic dictae opponitur (§. 17.), primae lineae hic ducendae. Cum vero haec ars duplex sit, nimirum vel *ars relatorio-decretoria* (die Referir- und Decretir-Kunst) vel *ars archiva* seu *registraturus tractandi*, (die Kunst mit Archiven umzugehen oder die Registratur Wissenschaft), illa praemissa, haec sequetur.

§. 1848.

Sunt vero artis relatorio-decretoriae, quae concernit id negotium quod consistit in referendo et decernendo, sicque in eo, ut status causae exponatur, et quid secundum praesentem causae statum fieri debeat, determinetur, duae partes. Altera versatur circa relationes et decreta in causis iudicialibus per processum, siue civilem, siue criminalem, ventilatis, quae dici potest *ars relatorio-decretoria principalis*; altera vero versatur circa quascunque alias relationes, aliaque decreta, quam

A a a 2

appello

appello *artem relatorio - decretoriam minus principalem.*

P A R S. I.

ARS RELATORIO - DECRETORIA
PRINCIPALIS.

§. 1849.

In arte relatorio - decretoria *principali* omnia redeunt ad *ea quae antecedunt relationem*, quorum pertinet *actorum iudicialium lectio* et *extra-ctus actorum*, *relationem ipsam*, et *decretum*.

§. 1850.

Decreta speciatim quod attinet, ea hic sunt vel *sententiae*, si sunt pronuntiationis iudicis, quae causae litigiosae in iudicio disceptatae decisionem continent, et vel *definitivae*, vel *interlocutoriae* sententiae sunt, prout vel causae principalis, vel causae incidentis, decisionem continent, vel *interlocutiones*, si sunt pronuntiationes iudicis quae processus directionem concernunt.

§. 1851.

Licet vero, prout ex dictis constat, ars relatorio - decretoria principalis sit ars utilissima et amplissima, ea tamen, quae hic secundum rerum naturam et essentiam ubique observanda, non sunt tanti momenti ut plura de his addi necesse sit.

P A R S. II.

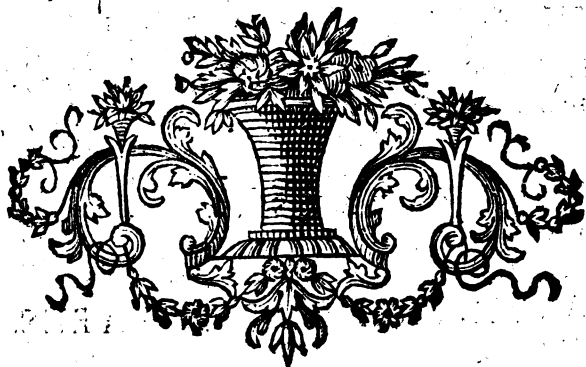
ARS RELATORIO - DECRETORIA
MINUS PRINCIPALIS.

§. 1852.

Cum haec pars artis relatorio - decretoriae versetur circa minus principales relationes et decreta minus principalia (§.1848.), eo magis hic negligi potest, quo magis ubique rei natura et essentia sponte prodit, quomodo in horum negotiorum expeditione procedendum.

ARS ARCHIVA TRACTANDI.

§. 1853.

Vniuersae iurisprudentiae naturalis ambitus et sub se comprehendit *archiua tractandi artem*, tanquam alteram artis tractandi acta partem (§. 1847.), breuissimis hoc loco tractandam.

§. 1854.

Cum vero haec ars eo tendat, quomodo scripturae sub fide publica debito modo et ordine afferuandae sint (§. 17.): hic omnia redeunt, ad doctrinam de *archiuis et archiuariis*, et de ipso modo

A a a 4

modo et ordine quo in archiuis scripturae ad ea pertinentes asseruandae.

P A R S I.

DE

ARCHIVIS ET ARCHIVARIIS.

§. 1855.

Archivium seu registratura in sensu latiori denotat, vel locum in quo scripturae publicae sub publica fide asseruantur, vel ipsum complexum scripturarum huius generis, quae ita asseruantur.

§. 1856.

In sensu stricto vero sub *archiui* nomine venit, vel locus in quo scripturae publicae tales, quae statum reipublicae publicum, siue internum, siue externum, concernunt, sub publica fide asseruantur, vel ipse complexus dictarum scripturarum, quae dicto modo asseruantur. Vnde, si archivium in stricto significato sumitur, ei opponuntur *registraturae in sensu stricto* seu *registraturae quaelibet aliae praeter archivia stricto sic dicta*, et aliae publicae scripturae, praeter eas quae statum publicum reipublicae concernunt, eo pertinent.

§. 1857.

§. 1857.

Archivarius seu *registrator* dicitur officialis publicus, cui commissa est archivi custodia et administratio. Vnde, prout archivium seu registratura sumitur, vel in sensu latiori (§. 1855.), vel in sensu strictiori (§. praec.), *archivarius* seu *registrator*, vel in sensu latiori, vel in sensu strictiori talis est.

P A R S. II.

DE

MODO ET ORDINE QVO
SCRIPTURAE IN ARCHIVIS
ASSERVANDAE.

§. 1858.

Tam ordo, quam modus, scripturas in archivo asservandi differunt, prout archivium, vel est *archivium strictè sic dictum*, vel *registratura alia*, siue iudicii (§. 1535), siue collegii cuiusdam regiminis (§. cit.), et pro scripturarum in qualibet specie archivi obviarum diuersitate. Ast huius loci non est in tantas descendere ambages, ut pro hac diuersitate de ordine et modo scripturas in archivi asservandi sigillatim agendum. Hinc cum generali regula, ex fine archiuorum fluente: *ordt-*

nem et modum in asseruandis scripturis, in archiuii quibuscunque obseruandum, talem esse debere, 1) ut praecauetur scripturas ad archiuum pertinentes, tam ipsas, quam appensa forsus sigilla, nec interire nec auferri, nec inspici ab iis quibus hoc non concessum; 2) ne confundantur cum scripturis huius generis, scripturae alius generis, sicque curandum, quamlibet scripturam certum sibi assignatum locum habere, et statim ad eum referri, ut sic semper ad manus sit, si ea utendum, huic systemati elementari vniuersae iurisprudentiae naturalis impono

F I N E M.

I N D E X

R E R V M T R A D I T A R V M

I N P A R A G R A P H I S .

A.

Abdicatio iuris 340. 342.
Abdicatio principis 1309 seqq.
Abolitio 1682.
Acceptatio 874. 877. 878.
Accessio 583.
Acquaeustus ecclesiasticus 1155.
Acquisitio iuris 311 seqq.
 — quotuplex 314. 319. 320.
Actio pro remedio iuris sumptu 412. 1512. 1658. 1659.
Actiones 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Actiones liberae 71. 73. 81.
 — malae 75.
 — morales 74.
 — indifferentes 77.
 — recta et minus recta 82.
 — rerum inanimatarum 74.
 — spontaneae 69. 70.
 — contingentes 70.
 — necessariae *ibid.*
 — externae 50.
 — internae *ibid.*
 — commissivae 51.
Actionis auctor 60.
 — bonitas 76.
 — coauctor *ibid.*
 — fautor 62.
 — fautorem quid faciat 67.
 — libertas 69. 71.
 — moralitas 75 — 80.
 — rectitudo 82. 83.
Actionis

I N D E X.

<i>Actionis</i> reſtitutionis defe-	<i>Animalium</i> dominium	569.
ctus		349.
— — vincibilis	<i> Applicatio</i> iuris ad factum	163 ſqq.
— — inuicibilis		<i> Apprehenſio</i>
<i> — prauitas</i>		132.
<i> Actor</i>		<i> Appropriatio</i> feudi
1819.		1024.
<i> Actus</i> iuridicus		<i> Arbitr</i>
144 ſqq.		1220.
— eius diuiſiones		<i> Arborum</i> dominium
145-159.		565.
<i> Actus</i> ſacri		<i> Archuarium</i>
1055. 1126 ſqq.		1857.
<i> Adiaphora</i>		<i> Archuum</i>
1119.		1855 ſqq.
<i> Adiuuans</i>		<i> Aristocrugia</i>
65.		1285. 1288.
<i> Adoptio</i>		1303 ſqq.
795.		<i> Armiftitium</i>
<i> Aduocacia</i> circa ſacra		1777.
1729 ſqq.		<i> Arrba</i>
		677 ſqq. 750.
<i> Aedificia</i>		<i> Ars</i> acta tractandi
559 — 562.		17.
<i> Aequum</i>		1847 ſqq.
178.		— archiua tractandi
<i> Aestimatio</i>		17.
178.		1853 ſqq.
— taxationis et venditio-		— relatorio - decretoria
nis gratia		17. 1848.
683 ſqq.		<i> Articuli</i> militares
<i> Affinitas</i>		1556.
786.		<i> Assignatio</i>
<i> Affinis</i>		215. 341.
<i> ibid.</i>		<i> Assertio</i>
<i> Agentes</i>		147. 209.
1610.		<i> Assistentes</i>
<i> Agrorum</i> dominium		1168. 1171.
564.		<i> Asylum</i>
<i> Agrariatio</i>		1683.
1682.		<i> Autochiria</i>
<i> Albergaria</i>		508.
1598.		
<i> Albinagii</i> ius		B
1579.		<i> Bannarium</i> ius
<i> Alienatio</i>		615 ſeqq.
340.		<i> Beatitudo</i> philoſophica
— ſubditorum		498.
1383.		<i> Bellum</i>
— feudi		393.
1030 ſqq.		— religionis
<i> Allodium</i>		1072.
964.		<i> Belli</i> ratio
<i> Amicabilis</i> compoſitio		1778.
1219		— indiſtinctio
ſqq. 1230 ſqq. 1789 ſqq.		1206.
<i> Amicus</i>		<i> Belli</i> dux ſupremus.
514.		1769.
<i> Amnestia</i>		<i> Bellica</i> poteſtas
1792.		1447.
<i> Angariae</i> et parangariae		<i> Bellig.</i>
1498.		

RERVM TRADITARVM.

<i>Belligeratio</i>	1201. 1763. seqq.	<i>Ceremoniel</i>	1177.
<i>Belligerantes</i>	1202. 1766. seqq.	<i>Cessio</i>	334.
<i>Bellica pacta</i>	1604. 1777.	<i>Ciuis</i>	1243.
<i>Beneficium ecclesiasticum</i>	1143. seqq. 1749.	<i>Ciuitas</i>	1240.
<i>Bodemeria</i>	754.	<i>Ciuum ordines</i>	1445.
<i>Bona</i>	532.	<i>Clausula rebus sic stantibus</i>	670.
<i>Bonum publicum</i>	1244.	<i>Clericus</i>	1110.
C			
<i>Calculus mineruae</i>	458.	<i>Cocceii (Henr. a)</i>	26. 32. 35.
<i>Cambitum</i>	756.	<i>Codicillus</i>	845.
<i>Capitulationes principum</i>	1300.	<i>Cogitatio</i>	101.
— <i>bellicae</i>	1777.	<i>Cognatio</i>	789.
<i>Capitiuitas</i>	823. 1779.	<i>Coimperantes</i>	482.
<i>Casus a iure maiorum excepti</i>	466.	<i>Collatio</i>	861.
<i>Casus fortuitus</i>	102. seqq.	<i>Collectae</i>	1493. et 1495.
<i>Casus necessitatis</i>	300. seqq.	<i>Collegia</i>	437. 469. seqq.
<i>Causa</i> 107. iustitiae, regiminis	1506. 1507.	<i>Colonia partiararia</i>	755.
possessionis, proprietatis	1809.	<i>Comitia</i>	1280.
ciuilis, criminalis	1506.	— <i>regni</i>	1299.
voluntariae et contentiosae iurisdictionis	1808. 1811. seqq.	<i>Committendi ius</i>	1440. 1444.
<i>Causa libera actionis</i>	88.	<i>Commendatio</i>	207.
<i>Causa debendi</i>	199.	<i>Commercium</i>	1500. 1501. 1577. 1773.
<i>Causa rei</i>	122.	<i>Commodatum</i>	699. seqq.
<i>Causa iniusta, turpis etc.</i>	630. seqq.	<i>Communio primaeva</i>	256. seqq.
<i>Cautio</i>	223.	— <i>positina</i>	247. seqq. 275. seqq.
<i>Census</i> , censualis, dominus census, ius consuetudin	615. seqq.	<i>Compensatio</i>	215.
		<i>Competitores regni</i>	1394. 1386.
		<i>Complices</i>	897.
		<i>Compromissum</i>	1203. 752.
		<i>Concilium</i>	1101.
		<i>Conclusum comitiale</i>	1281.
		<i>Concurfus creditorum</i>	398. seqq.
		<i>Concussio</i>	946. seqq.
		<i>Condo-</i>	

I N D E X

<i>Condominium</i>	275	<i>Dammum</i>	<i>iniuria datum</i>
<i>Conditio</i>	153. 154. 658.		951. feqq.
	659. 660. 844. 850.	<i>Datio in solutum</i>	213.
<i>Confessus</i>	113.	<i>Debitor</i>	170. 398.
<i>Confusio iur. et oblig.</i>	215.	<i>Debitum</i>	169. 178.
<i>Congregationes negotiorum</i>		— feudale, allodialie	1036.
<i>non litigiosorum expediendi gratia</i>	1180	<i>Decisio casus, litis</i>	163.
<i>Consanguinitas</i>	789.		1220. 1511.
<i>Conscientiae libertas</i>	1056.	<i>Declaratio mentis</i>	147.
— <i>res</i>	<i>ibid.</i> et feqq.	<i>Decretum animae</i>	91.
<i>Consensus</i>	52. feqq. 208.	— <i>iudicis</i>	1850.
<i>Consilium dans</i>	65. 207.	<i>Decorum</i>	86.
<i>Consules</i>	1610.	<i>Deditio</i>	1211.
<i>Concensus</i>	937.	<i>Deductio</i>	230.
<i>Contributio militaris</i>	1782.	<i>Defensio</i>	286
<i>Conuentio</i>	54.	<i>Delictio iuris</i>	313.
<i>Conuenticula</i>	1133.	<i>Delictum</i>	1672
<i>Conuentus sacri</i>	1131	— <i>eius subjectum et obiectum</i>	1675
<i>Conuictus</i>	113.	<i>Delicti abolitio</i>	1682.
<i>Coprincipes</i>	1333.	<i>Delictorum species</i>	1690
<i>Corpus</i>	437. 472	— <i>gradus moralitatis, indicia, delicti corpus</i>	1689
— <i>laesionis, delicti</i>	913.		1689
	1689.	<i>Democratia</i>	1285. 1288.
<i>Corpus statutum regni</i>	1345.		1305.
<i>Correi credendi et debendi</i>	183. 184.	<i>Depositum</i>	707.
<i>Corruptio animae</i>	923.	<i>Depositum irregulare</i>	754.
<i>Corruptio corporis</i>	931.	<i>Depositio (v. remotio.)</i>	
— <i>creditor</i>	229.	— <i>principis</i>	1401.
<i>Creditorum concursus</i>	398.	<i>Deputatio</i>	471.
<i>Culpa</i>	102. 103. 298. 663.	<i>Derectio rei</i>	128.
	909.	— <i>eius diuisiones</i>	130.
<i>Cultus diuinus</i>	1053. 1117.	<i>Detromissio</i>	1401.
	feqq. 1742.	<i>Deolutio</i>	319.
D		<i>Deolutionis ius</i>	1752.
<i>Dammum</i>	294.	<i>Dies</i>	153. 155.
	feqq.		<i>Dix</i>

RERVM TRADITARVM.

Dies sacri 1131. seqq.
Dignitates ciuites 1445.
Dimissio 1157 sq.
Directorium societatis 424.
Dismembratio reipublicae
 1320.
Dispensatio 1430
Disponere de re, quid? 123.
Dispositio 147
 — nuda 149.
Dispositiua verba 147.
Dissensio 52 sqq.
Dissuadeus 65.
Diuisio rei communis 342.
Diuortium 818.
Dolus 102. 103. 298.
 665. 908.
 — bonus 159.
Domania 1483.
Domaniales redditus *ibid.*
Domestici 830.
Dominium in genere 263 sq.
 — rerum singularium cor-
 poralium 551 sqq.
 — bonorum societatis 536.
 — directum feudi 1705.
 — eminent 1489 sqq.
Donatio inter viuos 713.
 714. mortis causa. 151.

E

Ecclesia 1080. eius salus
 et bonum commune
 1082. species in genere
 1094. seqq. in relatio-
 ne ad rempublicam con-
 sideratae 1733. ortus
 et interitus 1105. di-

rectorium et officia 1992.
 seqq. membra 1107.
 IIII. IIII4. seqq. ha-
 bitus ad rempublicam si
 est aequalis 1736. seqq.
 si est inaequalis 1738.
 seqq.
Ecclesiastica potestas vid. po-
 testas.
Emphyteusis 571. seqq.
Emtio venditio 724. seqq.
Emigratio 1382.
Embryonum status 778.
Epistalma 1431.
Ereptio rerum hostilian
 1780
Error 157. 666.
Euictionis praestatio 672.
Excommunicatio 1114.
Excursores maritimi 1451.
Exemptio passiva 1381. acti-
 va 1382.
Exheredatio 848.
Expulsio subditorum 1383.
Expectatiua 239. feudalis
 986.
Existimatio 510. ciuili
 1445.

F

Factum 98 sqq.
Factum casuale 102.
*Facti circumstantiae et diui-
 siones* 104 sqq.
Facti esse quid? 108.
Falsoquium 210.
Falsum 920 sqq.
Fama 510.
Felonia

INDEX.

<i>Felonia</i>	1043 sqq.	<i>Furtum</i>	942. seqq.
<i>Feudalis nexus</i>	960. eius dis-	G.	
solutio	1041 sqq. per	<i>Gens</i>	1541. eius species
priuationem in poenam	1043. circa priuatio-	1445 sqq. tributaria.	1601.
nem	1047 sqq.	<i>Gentium ius</i>	an a iure na-
<i>Feudum</i>	764	turae diuersum	1562.
— constituendum	989 sqq.	positiuum, arbitrium	1562. leges 1558 sqq.
— constitutum	1004 sqq.	systema	1557. officia er-
<i>Fendi diuisiones</i> in datum		ga se ipsas	1555. erga
et oblatum	981.	alias gentes	1556. et
— primum, subfeudum	<i>ibid.</i>	1564 seqq.	
— proprium, improprium	571.	<i>Gentilis</i> (Albericus)	23. 29.
— antiquum, nouum	1029	<i>Genus</i>	118.
— publicum, priuatum	1698 sqq. 1712. 1713.	<i>Glassey</i> (Adam Friedr.)	26. 35
	1714. 1706.	<i>Grndus</i> moralitatis laesionis	907 seqq. delicti 1689.
<i>Feudi acquisitio</i>	1005. seqq.	<i>Grotius</i> (Hugo)	23. 24.
appropriatio	1024. alie-		30. 35.
natio	1030. separatio	<i>Guarantia</i>	1697.
ab allodio	1038. seqq.	<i>Gubernatores</i>	1355.
substantialia naturalia et			
accidentalialia	969. seqq.	H.	
refutatio	1030. seqq.	<i>Haereticus</i>	1067.
<i>Fides</i>	1055	<i>Hemmingius</i> (Nicol.)	23. 49.
<i>Fidei formula</i>	1123.	<i>Hereditas</i>	316.
<i>Fidelitas feudalis</i>	963.	<i>Heres</i>	318.
officialis	1443.	<i>Hereditarium ius</i>	325.
<i>Fifus reipublicae</i>	1482.	<i>Heredis institutio</i>	840.
<i>Fiscales res</i>	1488.	eius species	841 sqq.
<i>Foedera</i>	1603.	<i>Herus</i>	810.
<i>Foederum ius</i>	1440.	<i>Historia litteraria iuris natu-</i>	
<i>Foralitiarum ius</i>	1451.	ralis	21 seqq.
<i>Forum criminale</i>	1839.	<i>Hobbefius</i> (Thom.)	26. 30.
<i>Fructus</i>	125.	<i>Homagium</i>	1394.
		<i>Homicidiana</i>	929. seqq.
		<i>Honor</i>	

RERVM TRADITARVM.

<i>Honor</i>	510.	<i>Infamis</i>	787. seqq.
<i>Honorarium</i> 685.	officia-	<i>Infudario</i> 989.	eius spe-
lium	685.	cies 990. seqq.	quibus
<i>Hospitalitates</i> 1209.	species	modis fit	995. seqq.
licitae vel illicitae 1775.		<i>Intentio</i>	91.
seqq. cui liceat exerce-		<i>Interlocutio</i>	1850.
re? 1771. contra quem		<i>Interpretatio iuridica</i>	161-
1772. ubi et qua occa-		<i>Interregnum</i>	1352-
sione	1783.	<i>Inuasio</i>	948. seqq.
<i>Hyperocha</i>	607.	<i>Inuestitura</i> feudalis	973-
<i>Hypothecae ius</i>	606.	seqq. eius renouatio	
I			1017. seqq.
<i>Id quod interest</i>	295.	<i>Inquisitio</i> generalis et spe-	
<i>Idololatria</i>	1064.	cialis	1845-
<i>Ignorantia</i>	157. 666	<i>Ira</i>	158. 669.
<i>Illicitum</i>	169.	<i>Irreligiosus</i>	1067-
<i>Impensae</i>	126.	<i>Iris</i> in partes	65.
<i>Implementum</i> non secutum		<i>Iubens</i>	65.
	771.	<i>Iudex</i> 1515. civilis	1807.
<i>Imputatio</i> actionis 88. seqq.		criminalis	1835. seqq.
cui fieri possit 94. fa-		<i>Iudicium</i> 1802. civile	
cti proprii et alieni 90.		1803. criminale	1833-
eius obiectum et subie-		<i>Iuramentum</i>	221.
ctum 91- 92. 93. quan-		<i>Ius</i> pro facultate agendi mo-	
titas	94.	rali sumtum 229. eius ex-	
<i>Indebitum</i>	169.	ercitium 232 233. non	
<i>Indebite solutum</i>	630.	usus 337. abusus 348.	
<i>Indemnitatis ius</i> 297. seqq.		generales iuris diuisiones	
<i>Indicia</i>	912.	234. seqq. species eius	
<i>Induciae</i>	1227.	generalissimae §. 254.	
<i>Inimicus</i>	514.	seqq. diuisio in ius sin-	
<i>Iniuria</i>	936.	gularum et societatis	
<i>Inuariandi animus</i>	939.	412. seqq. acquisitio,	
<i>Iniquum</i>	178.	conseruatio, amissio 310.	
<i>Iniustum</i>	178.	seqq.	
<i>Infamia</i> maior et minor		<i>Ius circa sacra</i> vid. <i>sacra</i>	
	787.	<i>Iuris esse quid</i>	230.
		B b b	<i>Iuris.</i>

(Syst. Inr. Nat.)

INDEX.

<i>Jurisprudencia naturalis</i> 5.	<i>nalis</i> 464. fundamenta-
eius partes II. seqq. hi-	lis 464. 468. 1276 sqq.
storia 28. seqq.	gentium 1558 priuata
<i>Jurisdictio</i> 1514. 1515.	1657.
1516.	<i>Legislatoria potestas</i> 1425
<i>Iustitia</i> 519. publica eius	seqq.
administratio 1236.	<i>Libertas naturalis</i> 255 sqq.
<i>Iustum</i> 178.	civilis subditorum 1272
K	sqq.
<i>Kochler</i> (Henr.) 26. 33.	<i>Item</i> decidere, quid? 1220.
36.	<i>Liturgia</i> 1118.
<i>Küstenbewahrer</i> 1451	<i>Liturgicum ius</i> 1120.
L	<i>Litterae credentiales</i> 1621
<i>Laesio</i> 194. 886. eius di-	seqq. recredentiales 1652.
visiones 889. seqq. ob-	- reuocatoriae <i>ibid.</i>
iectum subiectum 894.	<i>Locatio conductio</i> 126 sq.
seqq. iura et obligatio-	<i>Lucrum cessans</i> 295.
nes eas concernentes 900.	<i>Lytrum</i> 1777.
seqq. gradus moralita-	M.
tis earum 907. seqq.	<i>Machinauellismus</i> 1266.
singulae earum species	<i>Magistratus ius</i> 1257.
914. seqq. 1159. seqq.	<i>Maiestas</i> 1261
1753.	<i>Mandatarii</i> 1168 seqq.
<i>Laudemium feudale</i> 978.	<i>Mandatum</i> 717 seqq. man-
<i>Laus</i> 207. 510.	dandi ius 1430 seqq.
<i>Legatum, legataria</i> 866.	<i>Materfamilias</i> 830.
<i>Legatus</i> 1610. species eo-	<i>Mediator</i> 1220.
rum 1612. seqq. etc.	<i>Merces</i> 127. 685.
1618. seqq.	<i>Metatio</i> 1498.
<i>Legati hostiles</i> 1774.	<i>Merus</i> 158.
<i>Legatorum exercitium reli-</i>	<i>Miles</i> 1451.
gionis 1728.	<i>Milites legendi ius</i> 1451 sq.
<i>Legationum ius</i> 1440.	<i>Militum auxiliares</i> 1458.
<i>Legitima</i> 848.	praefectus 1769.
<i>Lex</i> 135. naturalis 136.	<i>Ministerium verbi diuini</i>
eius species etc. 137 sqq.	1089 seqq.
positiua 422. conuentio-	<i>Ministri verbi diuini</i> 1108.
	<i>Modus</i>

RERVM TRADITARVM.

<i>Modus acquirendi</i>	312.	<i>Occupandi ius</i>	330. res corporales singulares 542 seqq. an sit ius in potestate ciuili contentum 1484. 1485.
<i>Monarchia</i>	1285. 1288.	<i>Officium</i>	170. perfectum, imperfectum 178.
<i>Moneta</i>	1468.	<i>Officia erga Deum</i>	1060. seqq. nos 495 sqq. alios in genere 521 seqq. in specie quoad religionem 1065 seqq.
<i>Monogamia</i>	811.	<i>Officium societatis</i>	425. 432.
<i>Mora</i>	220.	<i>Officium ecclesiasticum, officiales ecclesiae</i>	1092. 1093. 1108. 1143 seqq.
<i>Munus publicum</i>	1497.	<i>Officium publicum, officiales publici, regnorum</i>	1358 seqq. rerumpublicarum in specie sic dictarum 1372 seqq. de modis quibus tales fiunt et esse desinunt 1417 seq. iura potest. ciuilis circa officia publica 1441. 1442 1443
<i>Murum</i>	692. 696 seqq.	<i>Officiales principum priuati</i>	1667.
— vsurarium	754.	<i>Operae</i>	107. subditorum 1476.
<i>Mutuus dissensus</i>	77.	<i>Optimates</i>	1366 sq. 1413 sq.
N.		<i>Ordines regni</i>	1354 seqq. 1405 seqq.
<i>Naturalisatio</i>	1554.	<i>Orthodoxus,</i>	1067.
<i>Naturalistae</i>	9. 10.	P.	
<i>Necessitatis ius</i>	302.	<i>Pactum</i>	150. eius variae diuisiones 639 seqq. aliaque generalia de pactis principia
<i>Negoria iuridica</i>	145. extraiudicialia 1798. seqq. iudicialia 1808 seqq. vid. <i>Causa.</i>	<i>Bbb</i>	2
<i>Neutralitas</i>	1204. 1205. 1767. 1768.		
<i>Notitia scriptorum iur. nat.</i>	34 seqq.		
<i>Nouatio</i>	215.		
Q.			
<i>Oblatio</i>	150.		
<i>Obligatio actiua et passiuua</i>	168. passiuuae expletio 172. eius variae diuisiones 174 seqq. species generalissimae 185 seqq. quomodo in genere contrahatur 198 seqq. dissoluatur 212 seqq. corroboretur 222 sqq.		
<i>Obsidum datio</i>	1697 inuitorum capio 1757.		
<i>Occupatio</i>	329. rerum corporalium singularium 575 seqq. bellica 1780.		

INDEX

<i>cipia</i> 649 sqq. iura et obligationes ex singulis pactorum speciebus 689 sqq. horum iurium acquisitio 762 ¹ seqq. amissio 769 seqq. persecutio et conseruatio 774 seqq.	<i>Pollicitatio</i> 150. 206.
<i>Pactorum quaedam species</i> , veluti, successorium 151. deditiois 1777. dotale 810 pacta gentium 1602. pacta bellica 1777. pactio pacis 1225. principum pacta priuata 1663.	<i>Politia societatis</i> 408.
<i>Parochi</i> 1110.	<i>Politica res, in republica</i> , 1459. seqq.
<i>Paterfamilias</i> 830.	<i>Polygamia</i> 811.
<i>Paterna societas</i> 793 seq.	<i>Polyarchia</i> 1188.
<i>Patientia</i> 209.	<i>Populus</i> 1292.
<i>Patria</i> 1554.	<i>Possessio</i> 355 seqq.
<i>Patria potestas</i> 799.	<i>Possidendi ius</i> 263. 365.
<i>Patrimonium</i> 532. principis priuatum. 1663.	<i>Possessionis ius</i> 364. 366. 367. 368. 369.
<i>Pax, pactio pacis</i> 1225. 1225. 1790. seqq.	<i>Postliminium</i> 1781.
<i>Peregrinus</i> 1551. sqq.	<i>Potestas societatis</i> 423 seqq. coniugalis 813. dominica 821. domestica 829. patria 799. herilis 821.
<i>Perfidia in pactis</i> 721.	<i>Potestas ecclesiastica</i> 1088. priuata 1721.
<i>Permutatio, permutatorium pactum</i> 703. 728.	<i>Potestas ciuilis generatim considerata</i> 1246. 1255 sqq. singulae eius partes generales, nimirum, rectoria 1422 seqq. inspectoria 1435 seqq. executoria 1439 seqq; partes eius speciales, nimirum bellica 1447 seqq. politica 1459 sq. cameralis 1475 iudiciaria 1505 seqq.
<i>Persecutio iuris</i> 385. seqq.	<i>Potestas ciuilis criminalis</i> 1677. seqq.
<i>Persona</i> 43. seqq principis publica et priuata. 1330.	— ecclesiastica 1721 seqq. iura in ea contenta 1725. sqq. 1729 sqq. 1743 sqq. 1750 seqq. 1754.
<i>Pignus, pignoris ius</i> 701. seqq.	— feudalis 1702 seqq.
<i>Pirata</i> 1451.	<i>Praeda militaris</i> 1780.
<i>Poena</i> 225. ciuilis 1259. eius finis 902.	<i>Praescri.</i>
<i>Poenitentia</i> 770. 773.	

RERVM TRADITARVM.

<i>Praescriptio</i> 329 seqq. feudal dalis 980.	<i>Proxenetæ</i> 1168. 1171.
<i>Praestatio</i> 101	<i>Puffendorff</i> (Sam.) 26. 28. 31. 25. 36.
<i>Praesumptio</i> 110	<i>Puniendi ius</i> connatum 206. 292. 293. contractum
<i>Praesidii ius</i> 1457.	422. publicum 1681. 1682.
<i>Precarium</i> 252.	<i>Punctus definiendus</i> 107.
<i>Presbyteri, presbyterium</i> 1108.	<i>Pupillus</i> 804.
<i>Precium</i> 127.	Q
<i>Princeps</i> 1292. regnans 1327 seq. futurus 1339. seq. de modis quibus ta- les fiunt et esse delinunt 1385 seq. ius principum privatum 1661 seq. deli- cta principum 1674.	<i>Qualitas feudalis</i> 966.
<i>Principatus</i> vid. <i>Regnum</i> .	R
<i>Principium iuris nat.</i> 19.	<i>Rapina</i> 944. seqq.
<i>Privilegiandi ius</i> 1427.	<i>Raptus</i> 933. seqq.
<i>Probatio</i> 109. quis probare debeat 1659. actus eo pertinentes in causis ciui- libus 1826. criminalibus 1840.	<i>Rationum redditio</i> 634.
<i>Processus civilis</i> 1818. eius diuisio 1827. 1828. ci- tationis 1829. mandati 1830.	<i>Receptio socii</i> 483.
— <i>criminalis</i> 1842. eius di- uisio 1843. accusatorius 1844. inquisitorius 1845. 1846.	<i>Reditus</i> 534.
<i>Prodominium</i> 264.	<i>Reformandi ius circa sacra.</i> 1725. seqq.
<i>Promissio</i> 149 sqq.	<i>Regalia</i> 1298.
<i>Propositum</i> 91.	<i>Regimen societatis</i> 423. pu- blicum s. civile 1259. 1721. ecclesiasticum 1088. 1526.
<i>Proprietas</i> 263.	<i>Regnum</i> 1292. legitimum, successorium 1388. reli- quae regnorum diuisio- nes 1295 seqq. eorum membra 1325 seqq.
<i>Protestatio</i> 352.	<i>Religio</i> 1054 seqq. officia ho- minum erga alios quoad eam 1065 seqq. gentium erga alias gentes 1717. parentum quoad libero- rum religionem 1078.
	<i>Remotio</i> 1157.
	<i>Remissio iuris</i> 342.
	Bbb 3
	<i>Renun-</i>

I N D E X.

- Remotio iuris* 340.
Repudium 817.
Res 115 seqq. nullius, alicuius 284. 543. derelicta, abiecta, amissa 586. publica, priuata 1476 seqq. iura potestatis civilis circa res 1484 seqq. usus inexhausti 577. ecclesiasticae 1135. quae infeudari possunt 998. seqq.
Rescriptum 1491.
Reservatio iuris 352.
Respublica 1240. eius constitutiva 1241 seqq. politica 1244. species rerum-publicarum 1283 seqq. ortus et interitus 1319 seqq.
Respublicae coordinatae, coniunctae 1309.
Rerumpublicarum systema 1309.
Retentio 388. 389.
Retorsio factorum 390. iurium 1583.
Retractus ius 615.
Revocatio iuris 344.

S.

Sacra 1054. iura circa ea maiestatica et collegialia. 1722.
Salarium publicum 1363.
Salgamum 1498.

Salus publica 1236. 1239. singulorum 1237.
Salua guardia 1777.
Securitas ius 285 seqq. publica securitas 1236.
Seldenus (Ioan.) 26. 30.
Sententia iudicis 1850.
Sequela armatae ius 1451
Seruus, seruitus personarum 819 sq.
Seruitus rerum 596 seqq. iuris publici 1599.
Silentium 209.
Simulatio 671.
Societas bonorum negotiatoria 730 sq.
Societas personarum 405. theoria generalis de his societatibus 405 sqq. habitus earum ad rempublicam 1517 sqq.
Societatum species 433 seq. 1518 seq. patrimonium bona, aerarium 531. 1530. 1531. conuentus 446. 447. conclusa 446. 454 sq. directorium 424. officia 425. membra 480 seqq. imperium 418 seqq. potestas 423 seqq.
Societatum singulae quaedam species, veluti paterna 793. seqq. 1532. coningalis 807 seqq. herilis 819 seqq. domestica 827. ieq. tutelaribus 804 seqq.
Socius actionis 61 sqq.
Solum

RERVM TRADITARVM.

<i>Solum</i>	554	sqq.	<i>Successor, eius obligatio ad</i>	
<i>Solutio</i>	213. 214. 219.		<i>praestanda facta defuncti</i>	
<i>Species</i>	118.			858. 883. 1669.
<i>Sperata res</i>	116.		<i>Sufficiencia bonorum publico-</i>	
<i>Spes simplex</i>	117.		<i>rum</i>	1236.
<i>Spolium nudum</i>	591	seqq.	<i>Sufficiencia vitae</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sponsalia</i>	810.		<i>Suffragium</i>	446.
<i>Sportulae</i>	1363.		<i>Superior reipublicae</i>	1265.
<i>Statuta societatum</i>	1529.		<i>Superficiarium ius</i>	619.
<i>Status</i> 43. naturales	778.		<i>Superstitio</i>	1064.
seqq. sociales	786.	seqq.	<i>Suum</i>	192.
<i>Status regni vid. Ordines re-</i>			<i>Suum cuique</i>	193.
<i>gni</i>				T.
<i>Sicurnae</i>	1498	sqq.	<i>Testamentum</i>	845.
<i>Stuprum violentum</i>	933	sqq.	<i>Territorium reipublicae</i>	1247
<i>Suadens</i>	63.		<i>Testes</i>	1168. 1170.
<i>Subditus</i> 1268. eorum spe-			<i>Thomasius (Christ.)</i>	26. 32.
<i>cies</i>	1270.			35.
<i>Subductio</i>	1382.		<i>Tritulus</i>	312.
<i>Subiectio ciuilis</i> 1246. 1595.			<i>Tractatus</i> 150. 206. substi-	
1634. 1665. 1666.			<i>dii</i>	1766.
	1267	seqq.	<i>Traditio</i>	132. 585.
<i>Substantia</i>	124. 534.		<i>Transactio</i>	752. 1253
<i>Substitutio</i>	842.		<i>Translatio officialium eccle-</i>	
<i>Successio</i> 315. generalia prin-			<i>siae</i>	1157. 1158.
<i>cipis de ea</i> 316. 317.			<i>Transmigratio</i>	1382.
324. 325. 326.			<i>Transplantatio</i>	<i>ibid.</i>
— <i>in dominium, quoad allo-</i>			<i>Tranquillitas publica</i>	1236.
<i>dia</i> 832	sqq.		<i>Tutor, tutela</i> 804	sqq. 1355.
1012. 1014. patrimo-				1411. 1532. 1665.
<i>nium principis priuatum</i>			<i>Tyrannus titulo talis</i>	1394.
	1668.		<i>exercitio talis</i>	1402.
— <i>in potestatem ciuilem rei-</i>				U.
<i>publicae</i> 1386. 1407.			<i>Ultima voluntas</i>	151.
1413. 1416.			<i>Unio ciuils</i>	1245-
<i>Successorium pactum</i>	151.		<i>Usus rei</i>	124
<i>Succedendi ius</i>	326.		<i>Ususfructus</i>	263. 168.
				Usus

INDEX RERVM TRADITARVM.

<p><i>Usus innoxiae utilitatis</i> 578. <i>Usus rei alienae illicitus</i> 951. <i>Usurae</i> 127. 224. <i>Usurpatio</i> 948 seqq. <i>Usurpator regni</i> 1394. seqq. <i>V.</i> <i>Valor</i> 127. in respectu ad pacta 682. laesio quoad valorem 686. <i>Vassallagium</i> 979 seqq. <i>Vasallus</i> 965. <i>Versio in rem</i> 632. <i>Via facti</i> 386. iuris 388.</p>	<p><i>Vicarii regnorum</i> [1352. seqq. 1410. seqq. <i>Victoria</i> 1212. <i>Virtus</i> 501. <i>Vis</i> 916. <i>Visitandi ius</i> 1437. <i>Votum</i> 1446. <i>W</i> <i>Wincler Benedict.</i>) 23. 29. <i>Wolf</i> (Christ. L. B. de) 26. eius scripta 33. 35. 36. <i>Z</i> <i>Ziegler</i> (Casp.) 26. 30. 35.</p>
--	---

ADDENDA ET EMENDANDA.

- §. 157. l. 7. dele: est.
§. 158. l. 6. quod lege quoad.
§. 261. l. 4. communis lege communionis.
§. 324. l. 3. adde post verbum: eius: per.
§. 373. l. 3. dele antea et lege omnia.
§. 409. l. 4. et 5. dele verba: *vel ex libera etc.* et lege:
vel nou, tumque, vel sibi ipsi originem debet,
vel ab alio est constituta.
§. 415. l. 2. post verbum *et* adde: si societas sibi ipsi
originem debet.
§. 435. l. 2. dele verba *sociorum voluntate constitutae et*
lege: non.
§. 446. l. 2. post verbum *membrorum* adde *societatis,*
§. 454. l. 14. *prius* lege *posterior.*
§. 468. l. 4. *civilis* lege *societatis.*
§. 474. l. 18. post verbum *collegii* adde: *ea.*
§. 478. l. 6. *est* lege *vero.*
§. 488. l. 4. post verbum *potest* adde: *praeter mortem,*
§. 566. l. 2. *syluam* lege *solum.*
§. 812. l. 10. *scholem* lege *sobolem.*
§. 833. l. 1. *Licet vero lege* cum.
§. 853. l. 8. dele verba *simul factam.*
§. 855. l. 4. *prior* lege *posterior* et l. 5. *posterior*
lege prior.
§. 862. l. *innitur* lege *innitur.*
§. 1015. l. 7. dele verba: *hoc est.*
§. 1565. praemittendus est §. 1564.
§. 1840. num. V. l. 2. *conictus* lege *confessus.*

